

International Science Group
ISG-KONF.COM

MODERN SCIENCE, PRACTICE,
SOCIETY

25
MAY
26

XVIII

SCIENTIFIC AND
PRACTICAL
CONFERENCE
BOSTON, USA

DOI 10.46299/ISG.2020.XVIII
ISBN 978-1-64871-446-7

MODERN SCIENCE, PRACTICE, SOCIETY

Abstracts of XVIII International Scientific and
Practical Conference

Boston, USA
25-26 May 2020

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

UDC 01.1

The 18 th International scientific and practical conference « MODERN SCIENCE, PRACTICE, SOCIETY » (25-26 May 2020). Boston, USA 2020. 514 p.

ISBN - 978-1-64871-446-7

Published on **Bookwire**™
by Bowker
<https://www.bookwire.com/>

Text Copyright © 2020 by the International Science Group(isg-konf.com).

Illustrations © 2020 by the International Science Group.

Cover design: International Science Group(isg-konf.com). ©

Cover art: International Science Group(isg-konf.com). ©

The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required.

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

The recommended citation for this publication is:

Aleksandrova N.,the role of managerial culture in the educator's professional growth
// Impact of modernity on science and practice. Abstracts of XVIII International Scientific and Practical Conference. Boston, USA 2020. pp. 14-18 pp..

URL: <http://isg-konf.com> .

TABLE OF CONTENTS

1.	Aleksandrova N. THE ROLE OF MANAGERIAL CULTURE IN THE EDUCATOR'S PROFESSIONAL GROWTH	15
2.	Al-Jameel H.A., Hannawi A.H. FUSION OF VISUAL TRACKING AND INERTIAL MEASUREMENT UNITS FOR MOVEMENT ANALYSIS	20
3.	Astakhov V. A MODERN VIEW OF JUVENILE PREGNANCY	23
4.	Boichuk O., Riabokin O., Pershina K. USING ELECTROCHEMICAL IMPEDANCE SPECTROSCOPY TO ESTIMATION OF THE CHANGES IN PRIMARY BATTERIES AFTER CURRENT IMPACT	26
5.	Boyko V., Klimova O., Kordon T. BIOMARKERS OF METABOLIC DISORDERS ON THE BACKGROUND OF VARIOUS VIRUSES PERSISTENCY IN PATIENTS WITH HEPATOSPLENOMEGALY COMPLICATED BY PORTAL HYPERTENSION AND RECURRENT BLEEDING	29
6.	Chernyushok O., Shevchenko I., Biryuk J. MEAT SEMI-FINISHED PRODUCTS FOR A HEALTHY LIFESTYLE	32
7.	Chugunov I., Markuts Y. BUDGET MECHANISM AS A TOOL FOR SOCIAL DEVELOPMENT	35
8.	Chuyeva S. TENDENCY OF IMPLEMENTATION ARTIFICIAL INTELLIGENCE INTO WEB-DESIGN	40
9.	Dipanshu WORLD WAR II WARBIRDS: ALLIES IN THE SKIES	42
10.	Dolia K. ENGINEERING PATTERNS OF CHANGES IN THE PARAMETERS OF FUNCTIONING OF INTERCITY PASSENGER TRANSPORTATION SYSTEM	45
11.	Dolia K. PLANNING PARAMETERS OF TRANSPORT SYSTEMS	47
12.	Gryshchenko V. COLOSTRUM ROLE IN THE FORMATION OF IMMUNITY IN NEWBORN CALVES	49
13.	Hamad S.H. MODULE BASED ON WAVELET-TRANSFORM FOR ELECTROMYOGRAPHY SIGNALS PROCESSING	53

14.	Hamada A.E., Selim M.T. MODULE FOR THE PSYCHOLOGICAL ASSESSMENT OF THE MENTAL AND EMOTIONAL STATE OF THE MEDICAL STAFF DURING THE COVID-19 PANDEMIC	56
15.	Kamarali K. METHODOLOGY OF FORENSIC FACIAL RECONSTRUCTION IN CRIMINALISTICS	59
16.	Kazakov Y., Chekalina N., Manusha Y. THE ACTIVITY OF CHRONIC SYSTEMIC INFLAMMATION AND BLOOD FLOW VELOCITIES IN PORTAL AND HEPATIC VEINS IN NON-ALCOHOLIC FATTY LIVER DISEASE	63
17.	Khachai S. DIE ÜBERSETZUNG DER IDIOMATISCHEN TITELN VOM MODERNEN DEUTSCHEN MEDIADISKURS INS UKRAINISCHE	65
18.	Khudolii T. THE ISSUE OF PERSONAL DATA PROTECTION IN THE EUROPEAN UNION	69
19.	Kovalev A. DEVELOPMENT THROWER SOIL STRUCTURE USED WITH A TRACTOR	72
20.	Krasovska Y. LEXIKALISCHE UND SYNTAKTISCHE MERKMALE DER WERBETEXTE IN DEUTSCHLAND UND BESONDERHEITEN IHRER ÜBERSETZUNG IN DIE UKRAINISCHE SPRACHE	77
21.	Kurey O., Karabiniuk M. THE ECOLOGICAL PROBLEMS OF THE UPPER REACHES OF THE UZH RIVER BASIN WITHIN THE VELYKYI BEREZNYI DISTRICT OF TRANS-CARPATHIAN REGION (UKRAINE)	80
22.	Lotfy M.Y. STEREOSCOPIC IMAGE FEATURE MATCHING DURING ENDOSCOPIC PROCEDURE	83
23.	Lutsenko O., Polyvana L., Polyvana A. ANALYSIS OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE	87
24.	Malinoshevska K. STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF AGRO-INDUSTRIAL ENTERPRISES	90
25.	Mashkina A. KNOWLEDGE ECONOMY: ESSENCE AND FORMATION	93
26.	Melnykova N., Kolomyi A. INFORMATION SYSTEM FOR DETERMINATION OF EARLY SYMPTOMS OF DEMENTIA BASE ON MINI-COG TEST AND MINI-MENTAL STATE EXAMINATION	95

27.	Мищенко В., Другова О., Домніна І. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ АНТИКРИЗИСНОГО КОНТРОЛЛИНГА В НЕОПРЕДЕЛЕННОЙ ВНЕШНЕЙ СРЕДЕ	98
28.	Nemchenko O. DIRECTIONS OF HUMANITARIAN ACTIVITIES OF ZEMSTVO ESTABLISHMENTS IN CHERNIHIV PROVINCE DURING WORLD WAR I (1914–1918)	102
29.	Oktysyuk Y., Avakov V., Cherepiuk O. MORPHOLOGY OF DRIED DROP PATTERNS OF SALIVA IN YOUNG CHILDREN WITH DENTAL CARIES	105
30.	Olshevska O., Olshevskiy V. FEATURES AND PATHOGENESIS OF THYROID HORMONOGENESIS IN PARTURIENTS WITH CHRONIC PYELONEPHRITIS AND PREECLAMPSIA ON THE BACKGROUND OF CHRONIC PYELONEPHRITIS	108
31.	Pantschuk L. SPRACHINTERAKTIONSPROBLEME BEIM FREMDSPRACHENLERNEN	113
32.	Pet'ko L., Turchynova G., Sokolov T. THE WILLIAM SHAKESPEARE ROSE AND THE ROSE IN SHAKESPEARE'S WORKS	116
33.	Poberezhny L., Poberezhna L., Markhalevych V. INFLUENCE OF OPERATIONAL DEGRADATION ON THE BEARING CAPACITY OF THE MATERIAL OF GAS PIPELINES	126
34.	Poberezhny L., Poberezhna L., Hrytsanchuk A. INFLUENCE OF OPERATIONAL DEGRADATION ON THE BEARING CAPACITY OF THE MATERIAL OF GAS PIPELINES	129
35.	Polishchuk T. JOURNALISTIC PRACTICE IN ACTIVITY OF UKRAINIAN INFORMATION AND LIBRARY INSTITUTIONS DURING THE PANDEMIC PERIOD	132
36.	Prykaziuk N., Trygub O., Zahorodniuk Y. TRENDS OF THE UKRAINIAN COLLECTIVE INVESTMENT INSTITUTIONS' MARKET	135
37.	Perkhach R., Petrovych I. ABBREVIATION IN MODERN LINGUISTIC STUDIES	140
38.	Rozlutska G., Sokol M., Horenko I. MULTICULTURAL IMPACT INTO UKRAINIAN PRESCHOOL EDUCATIONAL SPACE FORMATION	142
39.	Rykov S., Venediktova O., Mogilevskiy S. SOME MARKERS OF OCCURRENCE OF RETINAL VEIN OCCLUSION AFTER CARDIAC SURGERY USING CARDIOPULMONARY BYPASS	145

40.	Shaban N.E., Abousetta V.S. ONLINE EMG SIGNAL ANALYSIS FOR PARKINSON'S TREMOR DETERMINATION	148
41.	Shatska O. THE REVIEW OF MULTICULTURAL EDUCATION VIA ENGLISH IN ASIAN COUNTRIES	152
42.	Shmatok O. THE REVIEW OF MULTICULTURAL EDUCATION VIA ENGLISH IN ASIAN COUNTRIES HYPERBEL IN DEN DEUTSCHEN LITERARISCHEN TEXTEN IHRE ÜBERSETZUNG IN DIE UKRAINISCHE SPRACHE	154
43.	Sinchuk A., Bestsinna L. SPECIFICITY AND EMOTIONAL CONTENT OF MUSICAL ACCOMPANIMENT IN CLASSICAL DANCE CLASSES	157
44.	Соколовська Т.В. ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ЯК НАПРЯМОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ	160
45.	Stetsyk T. ВАРІАНТИ МОДАЛЬНОЇ НЕОБХІДНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ	163
46.	Suprun O. BUILDING ROBOT FOR AUTOMATED ROOM CLEANING USING COMMON COMPONENTS	166
47.	Tannor O.A. HEARING AID COMBINED WITH VIRTUAL REALITY FUNCTION	170
48.	Toryanik L. PROJECT-BASED LEARNING ENGLISH: CLASSROOM PRACTICE	174
49.	Tsekhmistrenko S., Bityutskyy V., Tsekhmistrenko O. MARKERS OF OXIDATIVE STRESS IN THE BLOOD OF QUAILS UNDER THE INFLUENCE OF SELENIUM NANOPARTICLES	177
50.	Ulyanova V., Roshchenko O. CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART IN THE PROCESS OF INTEGRATION STUDY OF MUSICAL AND THEORETICAL DISCIPLINES	181
51.	Vdovychenko V., Ivanov I. LEVELS OF FORMATION OF SERVICE QUALITY OF URBAN PASSENGER TRANSPORT SERVICES	183

52.	Velychko V. FORMATION OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES FOR THE DEVELOPMENT OF STAKEHOLDER-ORIENTED STRATEGY OF MANAGEMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISES	187
53.	Адаменко С. ЗАВИСИМОСТЬ ФАЗ РАЗВИТИЯ PINUS NIGRA ARN. ОТ СУММЫ АКТИВНЫХ ТЕМПЕРАТУР	189
54.	Андрієнко І. ФОРМИ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	192
55.	Барановська О.В. ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ	195
56.	Башинська М.І., Горщенко К.О. ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ВІДНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	199
57.	Беліков І.О. ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ СИЛОВИХ ВПРАВ З ПАУЄРЛІФТИНГУ КУРСАНТІВ ВВНЗ (ВНП ЗВО) В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	204
58.	Білик О.А., Васильченко Т.О., Корчинський М.П. ПІДВИЩЕННЯ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ ХЛІБА ПШЕНИЧНОГО ГЕРОДІСТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	206
59.	Біліба А.В. РОЛЬ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ	211
60.	Бобирева Ю.С. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ЛОГОПЕДА	213
61.	Богачова О.С., Бугай Є.А. ОЦІНКА ФАКТОРІВ РИЗИКУ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	216
62.	Богуцька Д.Д. ДО 140-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАЛАНОВИТОГО ХІРУРГА МИКОЛИ ІВАНОВИЧА ПИРОГОВА (1810-1881)	218
63.	Бойко Р.М. ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРА ШКОЛИ	221
64.	Борецька Н.П., Крапівіна Г.О. ДЕТЕРМІНАНТИ ПОВЕДІНКИ СКЛАДОВИХ НЕСТАНДАРТНОЇ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ «ВОЛОНТЕРСТВО»	225

65.	Борисюк І.Ю., Физор Н.С., Валиводзь І.П. РАЗРАБОТКА ЛЕКАРСТВЕННОЙ ФОРМЫ НА ОСНОВЕ ПОЛИФЕНОЛЬНОГО КОМПЛЕКСА БУДРЫ ПЛЮЩЕВИДНОЙ (<i>Glechoma hederacea</i> L.) В КОМПЛЕКСЕ С F-MELT	230
66.	Борщенко В. МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	233
67.	Бровко К.А. КОРПОРАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ ВИКЛАДАЧА УНІВЕРСИТЕТУ	238
68.	Бубела А.В. ВПЛИВ ТРИВАЛОСТІ ВОДОВІДВЕДЕННЯ В ДРЕНАЖНИХ КОНСТРУКЦІЯХ НА ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЛУАТАЦІЙНИЙ СТАН АВТОМОБІЛЬНОЇ ДОРОГИ	242
69.	Бурменко О.А., Сошинський О.І., Шевченко Р.І. РОЗРОБКА ПРОЦЕДУР РЕАЛІЗАЦІЇ КЕРУЮЧОГО АЛГОРИТМУ ЕКСПЕРТНО-СТАТИСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ	244
70.	Ванденко О.А. ВПЛИВ РОМАНТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ НА НІМЕЦЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ 1960-80-х рр.	246
71.	Гащук О.І., Москалюк О.Є. ВИКОРИСТАННЯ КРОВІ У М'ЯСНИХ ПРОДУКТАХ СПЕЦІАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ	248
72.	Глушук С.В. СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ДИСЦИПЛІН ВІЛЬНОГО ВИБОРУ НА БАЗІ ПЛАТФОРМИ MOODLE	251
73.	Гречана С. СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	253
74.	Гринь Ю.М. МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНЕ КРАСЗНАВСТВО – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	256
75.	Гринькова Н.М., Стельмашук Ж.Г. ДОСВІД ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ – МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	259

76.	Гритенко О.А. ПРОБЛЕМА ВСТАНОВЛЕННЯ ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ТА ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	263
77.	Грицак О.А., Шабельник К.П., Поліщук Н.М. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО СИНТЕЗУ 2-(3-ЦИКЛОАЛКІЛ-1Н-1,2,4-ТРИАЗОЛ-5-ІЛ)ФЕНІЛАМІНІВ ЯК ПОТЕНЦІЙНИХ ХІМІОТЕРАПЕВТИЧНИХ ЗАСОБІВ	268
78.	Гуржий О.С., Порожнявий А.В. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА	271
79.	Гуро К.В. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІКТ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ	274
80.	Дарда О.О. ВПЛИВ РІШЕНЬ ШОСТОГО СІОНІСТСЬКОГО КОНГРЕСУ НА ПОГЛЯДИ В.Є. ЖАБОТИНСЬКОГО	278
81.	Денисенко М.П., Воронкова Т.Є. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ	281
82.	Жильцов О.Л. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ	285
83.	Заворіна В.О. АНДРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ БУРЦЕВ - ВИДАТНИЙ ХІРУРГ МІСТА ЧУГУЄВА	289
84.	Заплатинська А.Б. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДОРΟΣЛИХ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	291
85.	Зозуляк М.М., Сочка Л.І. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	294
86.	Ірклієнко В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАРОДНОГО СВЯТА У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	297
87.	Казанчук І.Д. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	300
88.	Кандагура К.С., Дяченко Є.Ю. НОВІ ВИКЛИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ COVID-19	304

89.	Климова Е., Быченко Е. ВЛИЯНИЕ НИЗКОИНТЕНСИВНОГО СВЕТОВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ПРОЦЕССЫ ВОСПАЛИТЕЛЬНОЙ РЕАКЦИИ И РЕГЕНЕРАЦИИ У ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ ЖИВОТНЫХ	307
90.	Коляда-Березовская Т. ЭЛЕКТРОННАЯ ЛИНГВОДИДАКТИКА: ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОКОММУНИКАНТОВ	310
91.	Кривенко В.О., Демочко Г.Л. ВПЛИВ ФЕНОМЕНУ AR-МАСОК У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЇХ КОРИСТУВАЧІВ	315
92.	Кривицький А.С. ПРАВО ЯК ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ ПРИ ВРЕГУЛЮВАННІ ВІДНОСИН МІЖ СТЯГУВАЧЕМ ТА БОРЖНИКОМ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА РЕАЛІЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ	318
93.	Кузьменко Л., Степаненко Н. ВИВЧЕННЯ ЯКОСТІ ПИТНОЇ БУТИЛЬОВАНОЇ ВОДИ	321
94.	Кузьменко О.В., Піліна Н.В., Пілін Р.В. МОДЕЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ МІРИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ФУНКЦІЇ ХАРРІНГТОНА-МЕНЧЕРА	324
95.	Липин Н.В., Гусева Н.Ю. ОБРАЗОВАНИЕ ПЕРЕД ВЫЗОВАМИ ТРАНСГУМАНИЗМА	329
96.	Лук'яненко Ю.В. ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В ІНТЕРЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	332
97.	Лукашенко А.А. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ: ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ	335
98.	Ляо Бінь ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ	340
99.	Моргунова М.В. СИСТЕМА ПРАВА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ	344
100.	Музика Т.О. ВИЗНАЧЕННЯ СПОСОБІВ ТА МЕЖ ТЛУМАЧЕННЯ ПРИВАТНОПРАВОВИХ НОРМ В КОНТЕКСТІ РОЗМЕЖУВАННЯ ЧАСТКОВИХ ТА СОЛІДАРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	347

101.	Наливайко Л.Р., Проценко А.М. СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ ПРАВА З РЕЛІГІЙНИМИ ТА МОРАЛЬНИМИ НОРМАМИ	352
102.	Насирова В.В. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ	354
103.	Новіков М.М., Новікова М.М. ДО ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕМФІТИЧНОГО ТА СУПЕРФІЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ	358
104.	Олло В.П. НАБУТТЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КОНТЕКСТУАЛЬНОМУ НАПРЯМКУ «СОЦІАЛЬНО-КРЕАТИВНОЇ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧ-КУРСАНТ»	361
105.	Павлюк Х.Т. МОЛОДІЖНИЙ РОМАН-ДИСТОПІЯ: ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ	365
106.	Панченко Т.Л. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ	370
107.	Парасюк М.В. «ПРИНЦИП РІВНОСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ» ТА «ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ»: ЗМІСТ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ	373
108.	Перехрестенко Т.П., Кучер О.В., Видиборець С.В. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ НА ЦИКЛАХ СТАЖУВАННЯ ПІСЛЯ ЗАРАХУВАННЯ ЇХ НА ПОСАДУ ЛІКАРЯ (ПРОВІЗОРА)-СТАЖИСТА	376
109.	Петренко О.П., Ткаченко М.А. РИНОК АКЦІЙ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	379
110.	Повх М. КРИПТОГРАФІЧНІ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ	383
111.	Полутін О.О. ВИСОТА РОСЛИНИ ТА ДІАМЕТР СТЕБЛА РОСЛИНИ МЕКСИКАНСЬКОГО ФІЗАЛІСУ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ	385
112.	Помаз Ю.В., Макушинський О.А., Чабан В.Б. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ	388
113.	Попенко А.С. ПРАВО НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ ТА ЙОГО ЮРИДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА	391
114.	Поясик О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	394

115.	Рибалкін А.О., Замкова Д.Р. ДОСТРОКОВЕ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ	399
116.	Романюк О.Н., Марущак А.В., Шмалюх В.А. ШЕЙДЕРИ ТА ЇХ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ	402
117.	Рущиць В.С., Дячук Н.В. ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ	407
118.	Сайко В.Г., Наконечний В.С., Сивкова Н.М. ДИНАМІЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНКИ ДАЛЬНОСТІ ЗВ'ЯЗКУ БАГАТОПОЗИЦІЙНОЇ СИСТЕМИ НА ОСНОВІ ПРОСТОРОВО-РОЗНЕСЕНИХ ПРИСТРОЇВ	410
119.	Саньков П.М., Гваджаїа Б.Д., Геращенко І.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ШУМУ ВІД АВТОТРАНСПОРТУ В УМОВАХ МІСЬКОЇ ЗАБУДОВИ І ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ	415
120.	Семенюк Д.М. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ АВС-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТА РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	421
121.	Сєдих Ю.О. СУДОВА ВЛАДА В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	425
122.	Скрябін О.Л., Пампуха І.В. МЕНТАЛІТЕТ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКИ	428
123.	Скубак М.В. НАЛАШТУВАННЯ ГОЛОСОВОГО УПРАВЛІННЯ В АВТОМАТИЗОВАНІЙ СИСТЕМІ «РОЗУМНИЙ ДІМ»	433
124.	Слюсарь І., Слюсар В. ОСОБЕННОСТИ ИНТЕГРАЦИИ ОБЪЕКТОВ ДОПОЛНЕННОЙ РЕАЛЬНОСТИ И SMART HOUSE	434
125.	Смалько О.А. ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	438
126.	Стемковська Я. ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОЛЕКТИВУ ВЧИТЕЛІВ ШКОЛИ ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНОГО ПРОФІЛЮ	441
127.	Стецюк С.П., Бериславська О.М. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОГО КЕРІВНИЦТВА У ВОЄННІЙ СФЕРІ, СФЕРАХ ОБОРОНИ І ВІЙСЬКОВОГО БУДІВНИЦТВА	444

128.	Страшинський І.М., Маринін А.І., Ришканич Р.О. ХАРЧОВІ ВОЛОКНА ЯК ОЗДОРОВЧИЙ КОМПОНЕНТ У СКЛАДІ М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ	446
129.	Терьохіна Г.В. ТРЕНІНГОВА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЯК РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	449
130.	Тесля Л.В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ГРОМАДЯНАМИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ	453
131.	Туряниця В.В. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ І ТРАНСФОРМАЦІЙ ЯК ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ ТА УНІВЕРСАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ	458
132.	Тюленєв В.В. СИСТЕМА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	462
133.	Устюжанінова О.Т. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	465
134.	Чиж Д.С., Хатнюк Н.С. ОКРЕМІ ПИТАННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	467
135.	Шагай Н.І. ІКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР НАДАННЯ ПОСЛУГ ДІТЯМ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ	471
136.	Шамара Р.П. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	475
137.	Швардак М.В., Засанська А.В. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ	480
138.	Швачій С.І. УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ	485
139.	Шевченко В.Є. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МАНІПУЛЯЦІЙ ІНФОРМАЦІЄЮ В УМОВАХ КАРАНТИНУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я СУСПІЛЬСТВА	488
140.	Шпак Л.Ф. РОЗВИТОК МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ – УСПІШНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	492

141.	Штундер В.Є. ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ФОРМА ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ	496
142.	Шуть Т.О. ФОРМУВАННЯ СПІВАЦЬКИХ НАВИЧОК ЯК ФУНДАМЕНТ ПРОЦЕСУ ВОКАЛЬНО - ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	499
143.	Щетініна Т.О., Кірій А.О., Рибалко А.А. СТАН ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	503
144.	Щирська В.С. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КООРДИНАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ	507
145.	Ястремська Л.С., Корнієнко І.М., Барановський М.М. КОНВЕРСІЯ РОСЛИННИХ ВІДХОДІВ СТАЛИМ КОНСОРЦІУМОМ МІКРООРГАНІЗМІВ З ОТРИМАННЯМ БІООРГАНІЧНОГО ДОБРИВА ТА БІОГАЗУ	511

THE ROLE OF MANAGERIAL CULTURE IN THE EDUCATOR'S PROFESSIONAL GROWTH

Aleksandrova N.

Ph.D. (Pedagogical sciences)

Associate Professor

Kyiv National Economic University

Kyiv, Ukraine

In view of enhancing the culturological content of psychological and pedagogical preparation of future faculty at the economic university the essence of managerial culture of future lecturers / educators has become the issue of current. It's completely justified that the importance of forming managerial culture in future lecturers of economics, suggesting that students be aware of managerial knowledge and values; mastering managerial skills and being aimed at constant self-improvement and self-fulfillment have become relevant objectives in pedagogical preparation.

Today the competitive resource of the lecturer's professional activity as manager, organizer and facilitator of the educational process lies in general and managerial culture, which provides personal and professional development, organic combination of educational, scientific and innovative activity, going beyond the boundaries defined by standards.

On the basis of profound analysis of available scientific definitions of «managerial culture» among which are the works of A. Zaleznik and F. Lavitsa, we have designed an author's approach to interpreting the concept of managerial culture of the future teacher of economics — as an integral qualitative characteristic of the individual, which includes a complex of managerial and pedagogical competences (managerial and pedagogical knowledge, skills, values) [2]. Mastering the educator's management culture will improve and facilitate the learning process.

Methodological characteristics of managerial culture as a component of the educator's professional and pedagogical culture enable to consider it through: axiological (value orientations); epistemological or informational (management knowledge) and operational aspects (management skills).

Its structural components and functions have been identified and analyzed. Consequently the lecturer's managerial culture includes such structural components as: *motivation, values, knowledge, practical skills and creativity*.

The motivational component (motivation) of the future educator's managerial culture implies a system of personal and professional motives, norms that serve as a benchmark in the psychological and pedagogical training at an economic university, further professional activity, and also interpersonal interaction. We hold the opinion that motives act as an internal condition for further individual perfection and self-fulfillment. The motives help understand why a person performs certain actions, behaves in one or another way.

One of the essential characteristics of the future educator's professional motives, in our opinion, is that they reveal an individual's creative potential and abilities, as

well as significantly affect his comprehensive and harmonious development. Our professional motives are based on our spiritual needs; any professional activity satisfies a large range of intellectual, moral, volitional, aesthetic and other spiritual needs.

Motivation of learning activities is a complex system of motives, including motives, which may serve the needs, interests, attitudes, emotions, norms, values and ideals. Learning motives can be seen as the attitude of learners to the subject of activity, their focus on this activity. In practice, the motives are combined into groups by orientation and content:

social: broad social motives (obligation, responsibility for one's own actions, the right understanding of the social importance of education, significance and prestige of future pedagogical activity in society; possibility of one's own real contribution to the development and improvement of quality of national education; opportunities for personal and professional development and self-development) ; positional motives (improvement of one's social status, obtaining a certain position in the future, recognition from the environment); motives for social cooperation (focusing on different ways of interacting with others);

cognitive (orientation to erudition, expansion of one's outlook, satisfaction with the learning process and its outcomes, orientation to ways of mastering new knowledge);

personal: motives of self-development and self-improvement (desire to acquire new knowledge, information; desire to change personal and intellectual qualities); self-affirmation (orientation to high self-esteem; desire for self-fulfillment and development of personal creative potential; orientation to fulfill one's own needs for personal and professional perfection); achievement (the pursuit of success in various forms of life, increasing the level of their own capabilities).

The most common form of a person's attitude to the profession is his *professional orientation*. Professional orientation is viewed as: the set of motivational entities (interests, needs, inclination, aspirations), which are connected with professional activity and pleasure from it; interest in the profession and inclination to practice it; quality of personality, characterized by a steady interest in the profession and a willingness to responsibly fulfill their pedagogical duties and functions; stable, conscious, active attitude to pedagogical activity.

The creative nature of the pedagogical activity, its social significance, the possibility of self-affirmation, self-realization determine the *value component* of the managerial culture, which encompasses the hierarchy of professional and personal values; the value of trust in others; the value of developing positive personality traits; values that reproduce generally accepted norms and rules of professional conduct; life position as a value category; value of professional activity and competence as a lecturer; cognitive and professional experience as a value; own contribution to the formation and development of students. Recognition of the importance of such values, their evaluation and personal acceptance allow the lecturer to successfully organize, facilitate and manage the educational process in order to achieve the educational goal. Choosing ways to achieve the goals of management and pedagogical activity, the lecturer forms his professional strategy, the content of which

is the development of intellectual and creative potential of students and their own professional and personal level.

The professional values are formed through personal and pedagogical value orientations of professional activity, among which the researchers distinguish: values related to the awareness of their role in the social and professional spheres; values that contribute to meeting communication needs; values oriented towards the self-development of creative individuality and those that promote self-realization; values that make it possible to meet pragmatic needs.

Professionally significant values determine not only the value of the teacher in his work, but also a source of motivation for the behavior and activity of the individual.

In the value component, we identify aspirations that determine the content of professional and personal value orientations, namely the desire: to realize professional managerial knowledge, constructive, professional pedagogical communication; harmonious self-development; self-awareness; creative use of professional management knowledge; striving for creativity; managerial orientation; humanistic orientation of the teacher's manager's personality, desire for love, constructiveness of professional activity, responsibility; intellectual aspirations. These aspirations can be realized in the educational process by productive planning of their time, taking into account the conditions and their physical, intellectual, psychological capabilities; fulfillment of their duties, promises, keeping their word; bringing cases to a close; setting adequate goals and requirements for yourself and your own learning activities.

The cognitive component of the managerial culture implies knowledge of the theory and practice of teaching and managing the process. The future teacher will not be able to successfully solve the professional tasks, if he does not have the necessary knowledge about the subject of his activity, ways, means and techniques of creative problem solving. The culture and spirituality of the individual is created, formed by the environment and fixed through knowledge, which is considered the basis of culture.

Based on the analysis of scientific sources and generalization of practical experience of future teachers' professional training in higher education institutions, we distinguish the following *types of knowledge*: methodological, theoretical and technological. We believe that the content of preparing students - future teachers of economics for professional and pedagogical activity should include this knowledge. This is due to the fact that in the current transient environment, the teacher is obliged not only to systematically update their area of expertise, but also to carry out active creative research activities. The level of methodological knowledge influences the formation of theoretical thinking, which is manifested in an orderly creative search, the clarity of the formulation of tasks and goals, the validity of the conclusions.

Management knowledge reproduces the essence of management processes, psychology of management, methodology and theory of management, modern theories and concepts of management of the educational process, the foundations of intra-school management.

Understanding the functional nature of the lecturer's activity in the structure of his managerial culture, we distinguish *the activity component* (management methods and

techniques in the educational process, which contribute to the solution of specific pedagogical tasks and the teacher's implementation of basic management functions). To do this, the future teacher must have the skills to manage the learning process.

We have identified the following lecturer's managerial skills that ensure the effectiveness and success of the educational process: diagnostic and prognostic, motivational, motivational and stimulatory, organizational, control and analytical.

Separation of *the creative component* of the management culture of the future teacher gives the opportunity to consider the management of the educational process as a creative type of activity, which requires personal qualities and abilities as a manager. Personality qualities are those properties that are formed throughout the life of a person, based on the attributes and traits of the individual and have different degrees of expression depending on the conditions and situations. The creative nature of the lecturer's managerial activity determines a special style of thinking that synthesizes the cognitive, emotional, volitional and motivational qualities of the individual.

Thus, we refer to the main professional and personal qualities of the lecturer: cognitive abilities (attentiveness, efficiency, critical thinking, expressiveness of language); emotional qualities (emotional intelligence, emotional expression, assertiveness, respect for human dignity, empathy); volitional qualities (independence, perseverance, purposefulness, organization, determination, courage, professional honesty, demanding self and others), dedication in work; self-esteem (adequate, high, low) and the level of personal aspirations (striving for success, striving for avoidance of failures); personality traits that have a manifestation in interpersonal relationships (self-confidence, skepticism, tolerance, communicative tolerance, responsiveness); experience of personality (vital and professionally important knowledge, skills, speech, organizational and communication skills).

In addition to the structural components, the managerial culture of the teacher is inherent in the functional composition. Culture as a social phenomenon performs certain functions. Each function reflects the diversity of the teacher's solution of educational problems. These functions are:

the axiological function — creating a certain value space characterized by humanistic and democratic norms; the information function — aimed at assimilation by the future teacher of the management knowledge system; the regulatory function — ensuring the proper construction of the educational process, activities and communication of the individual; the function of socialization — promoting adaptation in the social and pedagogical environment; educational function — aimed at assimilation of personality value system, which shapes its active attitude to the surrounding reality.

So, it's undeniable and evidence-proved that the competitive resource of the lecturer's professional activity as manager, organizer and facilitator of the educational process lies in general and managerial culture, which provides personal and professional development, organic combination of educational, scientific and innovative activity, going beyond the boundaries defined by standards. The importance of concentrating pedagogical efforts on solving the problems of formation of managerial culture in students of the Economic University is also determined by

the fact that the contextual nature of studying at a higher education institution allows forming managerial competence, which will not lose relevance in the future life and future professional activity of students as future economists.

The culture fulfills certain functions, mainly it provides and broadens the lecturer's professional scope, maintains and enriches professional managerial values, determines rules of professional behavior, stimulates professional pedagogical communication, educates and brings up the lecturer professionally.

REFERENCES

1. Nonaka, I., Toyama, R. 2007. Strategic management as distributed practical wisdom (phronesis). *Industrial and corporate change*, 16(3), P. 371-394
2. Zaleznik A. 2004. Managers and Leaders. Are they different? HBR, January 2004 // Access: <https://hbr.org/2004/01/managers-and-leaders-are-they-different>
3. Pruitt-Logan Anne S., Jerry G. Gaff, Joyce E. Jentoft. *Preparing Future Faculty in the Sciences and Mathematics. A Guide for Change.* // Council of Graduate Schools. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities. — 2002. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.preparingfaculty.org/PFFWeb.PFF3Manual_Ch_1.pdf

FUSION OF VISUAL TRACKING AND INERTIAL MEASUREMENT UNITS FOR MOVEMENT ANALYSIS

Al-Jameel Hussain Ali,

student,

Bachelor's Degree

Department of Biomedical Engineering

Kharkiv National University of Radio Electronics

Hannawi Ali Hussein

student,

Master's Degree

Department of Biomedical Engineering

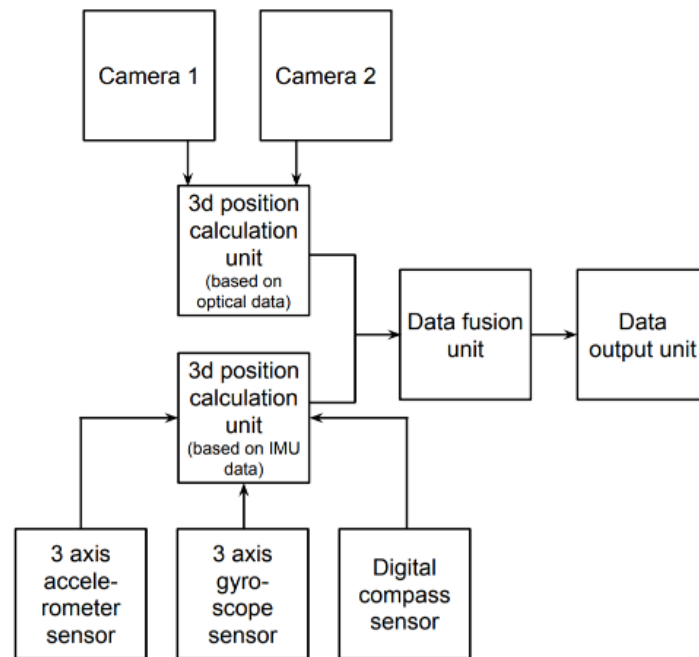
Kharkiv National University of Radio Electronics

The end of the 20th century and the beginning of the 21st century marked a significant leap in computer technology. Informatization has occupied all areas of human activity. One of the most conservative, and yet one of the most knowledge-intensive areas of human activity is medicine [1-3]. Modern medicine makes tremendous use of the before-mentioned technologies in different areas to resolve various issues [1-5].

One of the important directions of the process of medical diagnosis is the registration of many signs. Among such indicators, a special place should be given to motor activity [1-5]. Human movement is a defining characteristic of a living being. Movement disorders can be caused by various reasons. Therefore, the registration of motor activity is necessary during the examination of a person to assess his state.

To date, optical methods of registration have become widespread [8-9]. They are used in many fields, including medicine. However, the use of IMU is of growing interest. Today, every modern mobile phone has three-axis gyroscope, three-axis accelerometer and compass modules. That is why the use of these methods is increasingly relevant. It should be noted that each of these methods has its drawbacks, so their separate use is associated with difficulties. The development of a combined method should eliminate these shortcomings [10-14].

Therefore, the following block diagram is proposed (Fig. 1). Optical data from cameras (at least two) are used to calculate the position. In parallel, IMU data is also used to calculate the position. All this information is combined in the appropriate block. Specialized probability filters should be used to fuse dissimilar data. After analyzing the available mathematical methods, the most optimal is the use of an extended Kalman filter.

Figure 1 – Block diagram of the motion registration system based on the combination of optical data and IMU data

The study analyzed the possibility of combining these visual tracking and data IMU. The block diagram of a motion registration system based on a combination of visual tracking data and IMU data is proposed. The next stage of research should be numerical modeling of the process of registration of human movements. The prospect of work is the introduction of this method in everyday medical practice.

References

1. Селиванова К.Г. Биотехническая система диагностики состояния мелкого моторного развития / К.Г. Селиванова, Ж.Б. Иванченко, О.Г. Аврунин // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ": сб. науч. тр. Темат. вып. : Новые решения в современных технологиях. – Харьков : НТУ "ХПИ". – 2015. – № 39 (1148). – С. 78-82.
2. Avrunin O.G. A method of computer testing of the level of development of graphic skills / O.G. Avrunin, K.G. Selivanova, Farouk Ismail S. Husham // International Journal of Computer Science and Engineering, 2014; 3 (2). – P. 19-26.
3. Аврунин О. Г. Разработка метода автоматизированного тестирования мелкой моторики ведущей руки на графическом планшете / О. Г. Аврунин, К. Г. Селиванова // Прикладная радиоэлектроника : науч.-техн. журн. – Х. : ХНУРЭ, 2013. – Т. 12, № 3 – С. 459-465.
4. Селиванова К. Г. Экспериментальное исследование тонкой моторики рук с помощью цифрового графического планшета / К. Г. Селиванова // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ" : сб. науч. тр. Темат. вып. : Новые решения в современных технологиях. – Харьков : НТУ "ХПИ". – 2013. – № 18 (991). – С. 137-143.
5. Селиванова К.Г. Возможности исследования тонкой моторики рук в динамике с помощью графического планшета / К.Г. Селиванова // Сборник материалов докладов «Биотехнические, медицинские и экологические системы и комплексы», Биомедсистемы, 2012. – С. 164-166.

6. Аврунин О. Г. Биомеханическая модель функционирования мышц для определения двигательных нарушений / О. Г. Аврунин, К. Г. Селиванова // Динаміка та міцність енергетичних і сільськогосподарських машин та біотехнічних систем: колективна монографія / за ред. О.В. Горика., С.Б. Ковальчука – П.: Сімон, 2015. – С. 7-10.
7. Selivanova K.G. Method of hand movement testing on graphic tablet / K.G. Selivanova, O.G. Avrunin // Biomedical engineering: I Russian-German conference on Biomedical engineering (RGC-2013), October, 23rd -26th, 2013: proceedings of conference. – Hannover, Germany, 2013. – P. 58.
8. Avrunin O. G. Computer system for testing of fine motor skills / О. Г. Avrunin, К. Г. Selivanova // Сучасні напрями розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та засобів управління // Матеріали п'ятої міжнародної науково-технічної конференції. Полтава: Наукове видання, 2016. – С 44.
9. Казимиров Н. А. Разработка виртуальной системы записи движений рук для определения тремора / Н. А. Казимиров, К. Г. Селиванова // Матеріали 23 Міжнародного молодіжного форуму. Т. 1. – Харків: ХНУРЕ. 2019. – С. 167 - 168.
10. Avrunin, O., Tymkovych, M., Drauil, J. Automatized technique for three-dimensional reconstruction of cranial implant based on symmetry (2015) Information Technologies in Innovation Business Conference, ITIB 2015 –Proceedings, pp.39-42.
11. Avrunin, O. G., Tymkovych, M. Y. (2015). Optimization of neurosurgical access using the digital atlas of intracerebral structures. Vestnik NTU KhPI, 39(1148), 63-67. ISSN: 2079–5459.
12. Avrunin O., Tymkovych M., Kononenko T., Capabilities to Visualize the Operating Region of Surgical Intervention Relatively to Cranial Landmarks for Neuronavigation, EUREKA: Physical Sciences and Engineering, 1 (2016), 21–30.
13. Капля М. А. Возможности применение гироскопа для оценки тремора конечностей / М. А. Капля, Д. А. Костин, М. Ю. Тымкович // XVII Міжнародна науково-технічна конференція «Фізичні процеси та поля технічних і біологічних об'єктів»: матеріали конференції. – Кременчук: КрНУ, 2018. – С. 215-216.
14. Тымкович М. Ю. Оптический метод регистрации пространственного положения хирургического инструмента в компьютерной навигационной системе / М. Ю. Тымкович // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ" : сб. науч. тр. Темат. вып. : Новые решения в современных технологиях. – Харьков : НТУ "ХПИ". – 2013. – № 18 (991). – С. 124-130.

A MODERN VIEW OF JUVENILE PREGNANCY

Astakhov V.

MD, Professor,

Head of the Obstetrics and Gynecology Department,

Donetsk National Medical University

Ministry of Health of Ukraine

The changes taking place in modern society related to the liberalization of sexual relations have led to significant changes in the reproductive behavior of the population, including a decrease in the average age of the beginning of sexual activity among adolescents. An analysis of the research results shows that about 75% of young people have a first experience of sexual relations before the age of 16, while almost 60% of respondents consider their sex life to be regular, and 50% note a frequent change of sexual partners [1, 2, 3].

It should be noted that the spread of this phenomenon takes place against the backdrop of negative factors such as the abuse of various kinds of psychoactive substances by young people, a low general and contraceptive culture, an insufficient amount of special medical and psychological services engage in adolescent sexual education programs. Unfortunately, the result of sexual illiteracy among young people is an increase in cases of sexually transmitted infections, pregnancy in underage girls, which entails not only medical complications, but also psychosocial problems that cause concern of specialists, as in our country both around the world.

The aim of the work was to analyze, based on literature data and own research, the clinical and psychological characteristics of pregnancy and childbirth in underage girls.

Juvenile (early, teenage) pregnancy is usually called the fact of expectation of a child by underage girls. According to statistics, every year in the world in about 40% of girls the first pregnancy occurs before the age of 18, with every tenth pregnancy ending in the birth of a baby. The rapid increase in the number of pregnancies among young women (14-17 years old) was observed in the 60-90s of the last century, and later had a wave-like character, associated mainly with the liberalization of sexuality in the informative space and other social factors [3, 4, 5].

As a rule, a juvenile pregnancy, being in most cases unplanned (up to 60% of the total number of cases) and unwanted (up to 40%), often ends with its artificial termination (including criminal abortions in late pregnancy) or the abandonment of a child by a young mother. This is caused, first of all, by the social immaturity of the girl, the unwillingness to accept and fulfill a new social role, the lack of support from the father of the child, as well as misunderstanding and condemnation from the family and society as a whole [2, 5].

It is known that pregnancy is a crucial stage in the life of any woman, for which she must be ready both physiologically and psychologically. Numerous complex changes in the body, aimed at creating the necessary conditions for intrauterine

development of the fetus, preparing the woman for the upcoming birth and breastfeeding of the newborn, create an additional, often excessive load on the body of a young woman who is at the stage of active growth and development. Based on this, it is logical that pregnancy and childbirth at an early age proceed with a large number of complications (from 46.8 to 84.6% of cases) compared with older women. So, common complications among young pregnant women are the presence of gestosis, anemia, placental dysfunction, the threat of miscarriage and premature birth [2, 4].

Many researchers distinguish premature onset, rapid course, and untimely discharge of amniotic fluid as features of the characteristics of childbirth in underage girls. Other complications of the birth process in young women include anomalies in labor, pathological blood loss, a narrow pelvis, birth injury, surgical interventions, premature detachment of a normally located placenta, and purulent-infectious postpartum diseases [1, 4]. It should also be noted that the complex nature of pregnancy and childbirth in adolescent girls is one of the main factors of high perinatal risk. Studies show that children born to young women have less body weight than infants of adult women. Such children are often born with intrauterine growth retardation syndrome, premature, in a state of asphyxiation. In addition, among these newborns there is a high mortality rate and the development of various kinds of perinatal and neonatal diseases [1, 2, 5].

Thus, given the unfavorable nature of juvenile pregnancy, a prerequisite for medical support of expectant young mothers is to take into account all adaptive changes in the body during pregnancy, with the aim of timely prediction and correction of obstetric and perinatal pathological conditions.

Pregnancy in adolescence, acting as an overload for the body of a young girl, has a destructive effect on her further personal development, and can also become the basis for the formation of deviant behavior of a young mother [1, 5].

The presence of a number of psychosocial problems in most young pregnant women greatly complicates the process of forming psychological readiness for effective adoption and maternal role. In most cases, such women are guided and supported by adults, which may hinder the development of maternal intuition, confidence in their own competence regarding the interpretation of the behavior of the child. In addition, teenage mothers are more prone to postpartum depression.

An analysis of the foregoing suggests that, despite the active preventive work among young people, successes in contraception and medicine in general, the number of pregnancies among underage girls continues to remain at a fairly high level, and juvenile pregnancy is one of the most important medical and psychosocial problems modern time, requiring active attention from doctors, psychologists, educators, public organizations and the state.

References

1. Астахов В. М. Ювенильная беременность как психосоциальная проблема. *Акушерство, гинекология, генетика*. 2016. Т. 2, № 4. С. 81-85.
2. Можейко Л.Ф. Оценка медико-социальных рисков при подростковой беременности. *Акушерство, гинекология, генетика*. 2016. Т. 2, № 4. С. 90-93.
3. UNESCO. Early and Unintended Pregnancy & the Education Sector: Evidence

Review and Recommendations. Paris: UNESCO; 2017.

4. Тучкіна І. О. Профілактика акушерських та перинатальних ускладнень у юних вагітних з екстрагенітальною патологією. Ліки України. 2010. № 10(1). – С. 87-89.

5. Астахов В. М., Бацьлева О. В., Пузь І. В. Девиантне материнство: монографія. Донецьк: ООО «Східний видавничий дім», 2013. 260 с.

USING ELECTROCHEMICAL IMPEDANCE SPECTROSCOPY TO ESTIMATION OF THE CHANGES IN PRIMARY BATTERIES AFTER CURRENT IMPACT

Boichuk O.,

Ph.D. student, V. Vernadskii Institute of General and Inorganic Chemistry of NAS of Ukraine

Riabokin O.,

Ph.D. student, Joint Department of Electrochemical Energy Systems NAS of Ukraine

Pershina K.

Sc.D., Head of Department V. Vernadskii Institute of General and Inorganic Chemistry of NAS of Ukraine

Diagnostic of the operating condition of primary power sources is important to ensure the reliability of many modern devices. Existing estimation methods have significant errors at high current loads and do not allow to establish the nature of changes of these current sources. It indicates the limited capabilities of standard methods of testing primary current sources using direct current [1-3]. The work aimed to compare the standard method of testing the battery's state of the art with the possibilities of the electrochemical impedance spectroscopy (EIS). As samples were taken commercial Zn-Mn primary batteries. The discharging was performed in galvanostatic mode with current density from $10 \div 50$ mAh / cm². Before discharging, the samples have been incubated for 1.5 ± 0.2 hours to establish temperature equilibrium in the system. Resistance measurement was performed using a high-resistance voltmeter. The internal resistance at direct current was calculated by the equation:

(1)

- the value of the start voltage, - the value of the final voltage, = 0,2 , values of discharge currents.

The EIS spectrums have been obtained using the electrochemical module Autolab – 30, model PGSTAT302N Metrohm Autolab, with the module FRA (Frequency Response Analyzer) in the range of $10^{-3} - 10^7$ Hz. The measurements were performed in bipolar mode. The FRA module was controlled using the Autolab 4.9 program at an amplitude of the perturbing signal ± 5 mV. The obtained results were calculated using Zview 2.0 program package. Calculations of the maximum and minimum values of capacity on the SEI spectra were performed using equations [4]:

(2);

(3), R – resistance, ω – frequency, γ - distribution

coefficient

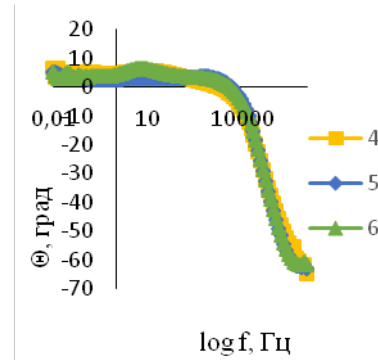
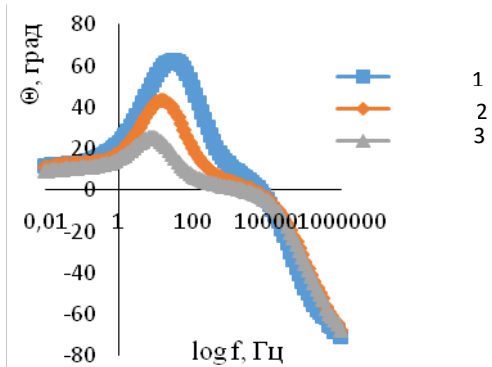

Fig. 1 EIS spectrums in the Bode coordinates after current impact: 1 - 10 mAh / cm²; 2 - 20 mAh/ cm²; 3 - 30 mAh/ cm²

Fig.2 EIS spectrums in the Bode coordinates after current impact: 4 - 40 mAh/ cm²; 5 - 50 mAh/ cm²; 6 - 60 mAh/ cm²

Reducing of the phase angle shift at frequencies responsible for the maximum value of the capacitance (eq. 2, 3), allows dividing the spectrum into three frequency zones: low frequency (10⁻² - 10¹ Hz), medium frequency (10² - 10⁴Hz) and high frequency (10⁵ - 10⁷ Hz). At high frequencies, spectrums have a parasitic component connected to the appearance of the internal inductance of the battery's body [5]. Therefore, it is advisable to analyze the frequency range near the phase angle shift (10⁻¹ - 10³ Hz) (Fig. 1, 2).

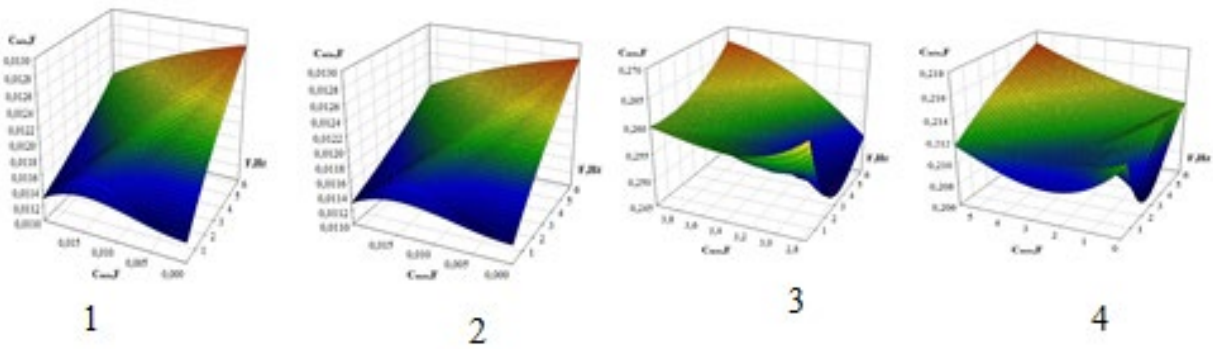
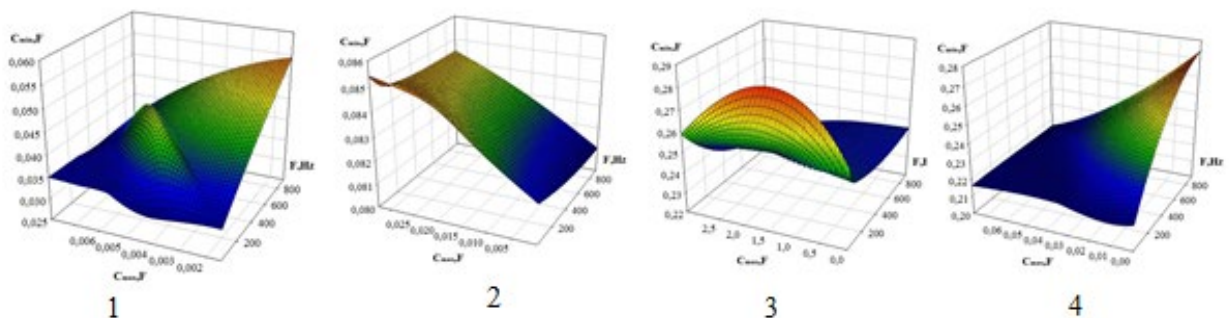

Fig. 3. The 3D diagrams of capacitances ratio at low frequency. Current impact: 1-10 mAh / cm²; 2- 30 mAh / cm²; 4 -50 mAh / cm²; 4- 60 mAh / cm²

Fig. 4. The 3D diagrams of capacitance's ratio at medium frequency. Current impact: 1-10 mAh / cm²; 2- 30 mAh / cm²; 4 -50 mAh / cm²; 4- 60 mAh / cm²

The calculation of the capacitance's types in the various frequency range corresponding to the maximum phase angle shift revealed a difference of their ratio. The assumption of the sensitivity of the low-frequency region at a current load of 10 - 30 mAh / cm² is manifested by the results. The medium frequency range is more informative at high values of discharge currents over 40 mAh / cm². However, at the medium frequency the change of the angles of inclination is chaotic, and in the low-frequency range there is a dependence on the discharge current density. Thus, we can assume that the discharge current up to 30 mAh / cm² retains the ratio in favor of grain diffusion (Fig. 3), at a current of 40 mAh / cm² changes the angle of the diagram, it begin to dominate the microscopic changes that become most significant at density current of 60 mAh / cm² (Fig. 4).

So, the use of triple coordinate systems with the capacitance's ratio and the changing of frequencies allows us to obtain a clear picture of the changes taking place in primary batteries. It is established that the most sensitive to changes in the state of the primary batteries is the frequency range from 10⁻² to 10² Hz.

References

1. IEC 61960:2003 .Secondary cells and batteries containing alkaline or other non-acid electrolytes - Secondary lithium cells and batteries for portable applications/ International Standard.– Edition 1.–IEC, 2019. – 33 P.
2. IEC 61434:1996. Secondary cells and batteries containing alkaline or other non-acid electrolytes - Guide to designation of current in alkaline secondary cell and battery standards / International Standard – Edition 1 – IEC, 2019. – 7 P.
3. Huet F. A review of impedance measurements for determination of the state-of-charge or state-of-health of secondary batteries. 1998. Vol.70. P. 59-69
4. D. H.J. Baert, A. A.K. Vervaeet. A Fast Method for the Measurement of the Electrical Capacitance for the Estimation of Battery Capacity// IEICE Transactions on Communications.–2004.–V.E87-B.–№ 12. – P. 3478– 3484.
5. Riabokin, O. L., Boichuk, A. V., Pershina, K. D., 2018, Control of the State of Primary Alkaline Zn–MnO₂ Cells Using the Electrochemical Impedance Spectroscopy Method. Surface Engineering and Applied Electrochemistry, 54(6), 614- 622.

BIOMARKERS OF METABOLIC DISORDERS ON THE BACKGROUND OF VARIOUS VIRUSES PERSISTENCY IN PATIENTS WITH HEPATOSPLENOMEGALY COMPLICATED BY PORTAL HYPERTENSION AND RECURRENT BLEEDING

Boyko V.,

Corresponding Member, MD, Prof., Director
State institution «Zaycev V.T. Institute of general and
urgent surgery of NAMS of Ukraine»

Klimova O.,

Doct. of biol.scien., Prof.,
Head of the Diagnostic Laboratory
State institution «Zaycev V.T. Institute of general and
urgent surgery of NAMS of Ukraine»

Kordon T.

Ph.D., Senior Researcher
State institution «Zaycev V.T. Institute of general and
urgent surgery of NAMS of Ukraine»

Many pathological conditions associated with liver damage are accompanied by hepatosplenomegaly (HSM) syndrome, which together with portal hypertension and recurrent bleeding from esophageal varices are the most common complications of cirrhosis[2]. HSM syndrome in the hepatobiliary zone organs pathology is formed due to the combined participation of the spleen and liver. These organs are involved in the regulation of homeostasis through the system of mononuclear phagocytes and lymphocytes[5]. The choice of tactics for treating HSM syndrome patients depends on the severity of complications (portal hypertension and recurrent bleedings), and is based on surgical methods, such as transjugular portosystemic shunt, abdominal esophageal devascularization, splenectomy, or esophageal phlebectasia embolization[1]. These methods are aimed only at the correction of complications. Therefore, the only effective method for the surgical treatment of cirrhosis is liver transplantation. This allows not only to correct and eliminate the developed complications, but also to normalize severe metabolic disorders. Since transplantation is not always possible, the choice of complex treatment tactics should be based on the changes individual characteristics in a wide range of metabolic disorders, including liver protein synthesis inhibition[3, 4].

The aim of the study was to evaluate significant biomarkers of metabolic disorders on the background of different viral persistence in patients with

hepatosplenomegaly, complicated by portal hypertension and recurrent bleeding from esophageal phlebectasia for individual treatment tactics.

We studied the formed elements and components of the blood serum in patients with HSM syndrome. All patients were divided into two groups depending of infectious trigger factors presence. The first (I) group included 18 patients with liver cirrhosis against the background of hepatitis C virus (HCV), the average age of which was 59 years. The second (II) group included 36 patients with an average age 46 years, with liver cirrhosis against the background of herpes viruses' persistence – cytomegalovirus (CMV) and/or Epstein-Barr virus (EBV). The total protein level was determined using a biochemical analyzer; analysis of the amino acid composition of blood serum was performed by liquid chromatography; the content of circulating immune complexes (CIC) and constants of ones (CIC-c), the total content of average molecular weight molecules (ASWM) and fractions ones were carried out by spectrophotometry.

In all patients, we found a significant decrease in total protein (by 30–40%) and a violation of the various amino acids ratio in blood serum: in group I, a multiple increase in methionine, glutamate and citruline was observed; the content of aspartate, ornithine, alanine, leucine, threonine, lysine, proline, glycine, and serine was reduced. In II group, in a few cases, an opposite tendency was observed with group I relative to listed above amino acids – an increase in the concentration of alanine, ornithine, leucine and serine. The multidirectionality of changes in the amino acid content was manifested to a greater extent in the second group in a 3-fold decrease in cystine, taurine relative to reference values. In group I we revealed violations of the ornithine cycle, which disrupted the urea formation and led to the accumulation of ammonia, enhancing the cytotoxic effect. And in group II revealed violations of the methionine cycle with a violation of the cystine formation from cysteine and the accumulation of homocysteine.

Thus, it is necessary to take into account the tendency for these indicators to change in each group during amino acid solutions transfusion for the correction of amino acid metabolism disorders.

A disbalance in amino acid metabolism was observed in an increase of the number of blood serum cytotoxic factors with immunogenicity, which contributed to an increase in the concentration of CIC, as the product of the interaction of antigens with antibodies. The content of the CIC was 1.5 times higher than the reference values in group I and 2 times higher in group II. Moreover, CIC increased content was combined with a low CIC-constant, which indicates their high pathogenicity.

CIC degradation products accumulated in blood serum, which was estimated by the content of total ASWM. To clarify the biochemical nature of their origin, a differential study of ASWM fractions at different wavelengths was performed. The optical density of various fractions at different wavelengths was evaluated: at $\lambda = 238$ nm, the oligopeptide fraction, at $\lambda = 254$ nm, the peptide one, at $\lambda = 260$ nm, the nucleotide one, and at $\lambda = 280$ nm, the fraction of aromatic chromatophore. In group I, an increase in the optical density of the aromatic fraction was observed due to an increase in the blood serum concentration of cyclic amino acids – phenylalanine and tryptophan, and in group II – due to phenylalanine and tyrosine. Therefore, an

increase in the optical density of the chromatophore fraction due to aromatic amino acids can be one of the pathogenic conditions in liver damage.

Thus, the revealed violations of protein metabolism can determine the direction of targeted therapy along with surgical treatment.

References

1. Бойко В.В., Авдосьев Ю.В., Грома В.Г., Лыхман В.Н., Шевченко А.Н., Мирошниченко Д.А. Лечение больных внутрипеченочной портальной гипертензией осложненной кровотечением из флебэктазий пищевода и желудка с применением миниинвазивных методов // Медицина. – 2015. – Т.14. – №2. – С.33-38.

2. Затевахин И.И., Цициашвили М.Ш., Шиповский В.Н., Монахов Д.В., Пан А.В. Печеночная энцефалопатия у больных циррозом печени до и после TIPS // Анналы хирургической гепатологии. – 2015. – Т.20. – №2. – С.40-45.

3. Лапо Е.И. Современные принципы лечения печеночной энцефалопатии. Современ пробл науки и обр. – 2016. – № 6. – Р. 9-14.

4. Снеговой А.В., Сельчук В.Ю. Печеночная недостаточность и рациональная нутритивная поддержка. Рус мед журн 2007. – №25. – 18-25.

5. Wynn T.A., Vannella K.M. Macrophages in tissue repair, regeneration, and fibrosis // Immunity. – 2016. – V 44(3). – P. 450–462.

MEAT SEMI-FINISHED PRODUCTS FOR A HEALTHY LIFESTYLE

Chernyushok O.,

Scientific Degree (Ph. D.), Associate Professor
National University of Food Technologies

Shevchenko I.,

Student
National University of Food Technologies

Biryuk Ju.

Student
National University of Food Technologies

Nutrition is the most important physiological need of the human body, the satisfaction of which largely determines the state of health and quality of life. Today, there is a clear worldwide trend of increasing demand for quick-frozen meat products, including dumplings.

The nutritional value of meat of semi-finished products is due to the content of complete proteins, a wide range of minerals, saturated and polyunsaturated fatty acids, vitamins and other nutrients. In addition, the advantage of quick-frozen meat products is high preservation of organoleptic characteristics after freezing and the speed of cooking.

Freezing as a method of canning provides significant benefits in the sale and distribution of food, without which the problems of food security related to seasonal and geographical features, as well as food safety during long-term storage and transportation, would never be solved.

Modern technologies of freezing and refrigerated storage of frozen meat products have a wide arsenal of technical means and great opportunities for the implementation of various technological modes [1]. Scientists determine that the advantage of freezing in terms of energy consumption and economic efficiency compared to other methods of canning has led to intensive development of production of frozen semi-finished and ready meals in many countries.

When freezing the product, it is necessary to try to preserve its nutritional and taste properties. To do this, it is necessary to achieve maximum reversibility of the phenomena that occur during freezing.

At the current rapid stage of development of the market of quick-frozen semi-finished products, an important condition is the production of quality and competitive products.

One of the most effective ways to improve the health of consumers is to expand the range of products for healthy eating. The range of such products is constantly

expanding. An interesting thing is the use of non-traditional raw materials in recipes, so the introduction of such an ingredient, namely whey powder enriched with Mg and Mn, in the composition of meat semi-finished products, ie, dumplings is relevant. Therapeutic and prophylactic effect of whey powder enriched with Mg and Mn, due to its unique chemical composition. Whey powder enriched with Mg and Mn, which contains all essential amino acids: valine, isoleucine, leucine, lysine, threonine, phenylalanine, methionine, tryptophan, carbohydrates, lipids, organic acids, almost all minerals: calcium, phosphorus and potassium, as well as magnesium and manganese, due to additional enrichment. Vitamins A, B₁, B₂, B₆, PP, C, choline and β -carotene, enzymes increase the biological value and digestibility of the product, improve digestion. Taken into consideration the usefulness of whey powder enriched with Mg and Mn, it was chosen for use as a source of additional protein in the production of meat semi-finished products [2-3].

Therefore, the aim of the work was to develop a formulation of semi-finished products with the addition of whey powder enriched with Mg and Mn.

Hence, studies have been conducted to establish the effect of whey powder on the functional and technological properties of minced meat systems.

Studies have shown that adding whey powder to minced meat reduces the mass fraction of moisture. This is due to the fact that whey powder was added in dry form, and therefore, will lead to a slight decrease in moisture in this stuffing. The moisture-binding capacity (MBC) of the experimental samples increases, which is due to the decrease in their moisture content when serum is added. And accordingly, the increase in MBC helps to reduce the weight loss of the control samples during heat treatment. It was noticed that when dry whey is added to the model minced meat systems, the consistency of the minced meat is compacted and becomes homogeneous.

The maximum allowable amount of whey powder that can be added to the minced meat of semi-finished products was determined by the organoleptic characteristics of the finished products. For this purpose, the quality of control and experimental samples was prepared and determined, and from 0.3 to 1.5% of whey powder was added to the experimental samples.

Minced meat for samples was prepared by mixing the components of the minced meat according to the recipe. These samples are prepared by passing the meat twice through a meat grinder, adding prepared freshly chopped fresh onions, salt, melange, pepper, whey powder enriched with Mg and Mn. Semi-finished products, namely dumplings, are formed from the prepared minced meat. The dough covering is prepared as follows: pre-thawed melange, salt, water and granulated sugar are added to the sifted flour. These components are thoroughly mixed to obtain an elastic and resilient mass. Heat treatment of control and experimental samples was performed at the same temperature [4].

Based on the obtained results, it was found that it is the most rational, without practical reduction of organoleptic parameters, to add to the recipe of semi-finished products up to 0.62% (by weight of minced meat) of whey enriched with Mg and Mn. The overall score of the samples of semi-finished products - was (8.96 ± 0.3) points which corresponds to the degree of quality from "very good" to "excellent" [5].

References

1. Evans, J. A. Frozen Foods: Production and Sale [Text] / J. A. Evans. - St. Petersburg: Profession, 2010. 440 p.
2. Kochubei-Litvinenko O. Electrophysical method of enrichment of dry whey with mineral elements / Kochubei-Litvinenko O., Chernyushok O. // Scientific Bulletin of the S. Hizhitsky National University of Veterinary Medicine and Biotechnology - 2017. - Vol. 19, No. 75. - 115–119 p.
3. Kochubei-Litvinenko O. New Approaches to Micronutrient Enrichment of Dry Concentrates from Whey / Kochubei-Litvinenko O., Chernyushok O. // Scientific Works of the National University of Food Technologies. - 2017. - Vol. 23, No. 5, Part 1. 176–185 p.
4. Meat and Meat Products Technology: Textbook / Klimenko M., Vinnikova, L., Bereza I., et al.: Higher education, 2006. - 640 p.
5. Kyshenko I., Starchova V., Goncharov G., Technology of meat and meat products. Workshop: Teaching Nat. un-t food. technol. Kiev: NUFT, 2010. 367 p.

BUDGET MECHANISM AS A TOOL FOR SOCIAL DEVELOPMENT

Chugunov I.,

Doctor of Economic Sciences, Professor
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine
Head of the Department of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

Markuts Yu.

Ph.D. in Economics,
Associate professor of the Department of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

The budget as a socio-economic category reflects the relationship in the distribution and redistribution of GDP from the production, distribution, consumption of services, and regulation of social and economic development to meet the needs of society. The budget mechanism is one of the important tools of state regulation of social development. The development of the main directions of the use of budget funds is carried out in the budget policy, guided by the need to solve the tasks facing the country at a certain stage. In the context of economic transformation, an important task is to develop a budget mechanism for social development aimed at financial and budgetary stability, accelerating economic growth, human development, and improving its structure. Important tasks are the validity of budget architecture, in particular, budget expenditures; development of institutional bases of budget policy and its implementation, increase of efficiency of the budget regulation system (it will give the chance for mutual coordination of budget policy with the basic tasks of social and economic development of the country); increase the efficiency of the budget regulation system; development of the system of budgetary relations; principles of revenue generation and budget expenditure planning, development of the system of inter-budgetary regulation, financing of the budget deficit, public debt management taking into account economic transformations. At the present stage of development of budget relations there is a need to improve the management system of budget expenditures to increase the quality of public services, increase the efficiency of budget funds and increase the effectiveness of the budget mechanism on the dynamics of social development. Budget expenditures have a significant impact on the development of relevant industries and the economy, as well as on the social development level of the state. In this regard, the issues of effective distribution of limited budget resources between areas of social development are particular import. This is done by aligning the volume and structure of budget expenditures with certain priorities of the socio-economic development of the country [1].

The experience of the development of budgetary relations in Ukraine as an independent state testifies to the increase in the level of efficiency of budgetary institutions, but at the same time to the need to develop the institutional environment of budgetary architecture. The main tasks of the budget mechanism in modern conditions are macroeconomic stability and promotion of structural adjustment of the economy, coherence of all components of financial policy, improvement of budget forecasting tools, increasing the validity level of forecast calculations of budget indicators, improving the budget planning principles, in particular in the medium term, the rational formation of the of tax revenues system, the rational formation of tax revenues based on a combination of the principles of tax law fiscal sufficiency and social justice, the strengthening of fiscal control over the efficiency and effectiveness of budgetary funds, improve the mechanism and instruments of debt management, the development of budget regulation, its methods, and tools. The solution to these tasks will contribute to the comprehensive and dynamic development of the country and its territories. Thus, the budget mechanism affects the effectiveness of financial and economic transformations in the public finance system, provides financing for the economic restructuring, stimulates the development of its priority sectors, accelerates production intensification, and the level of society's development. As a multifaceted tool of state regulation of socio-economic processes, the budget strategy determines the directions of the development of financial policy components. This provides an opportunity for mutual coordination of ways to implement its tasks. The budget mechanism provides an opportunity for the effective implementation of institutional financial and budget instruments aimed at creating conditions for the socio-economic development of the country, taking into account the dynamism and cyclical nature of economic processes. The level of effectiveness of institutional support in the budget sphere depends on the validity of the budget mechanism. In the conditions of economic transformations the important task is the improvement of institutional maintenance of development of budgetary relations and the formation and realization of budget policy for long-term prospects [2].

Improving the level of efficiency and effectiveness of budget expenditures involves optimizing their share in the appropriate direction in the overall structure, the budget architecture of budget expenditures should ensure the solution of the main tasks of social development. Important tasks are monitoring and evaluating the impact of budget expenditures on the effectiveness of socio-economic transformations; increasing the validity of the amount and structure of budgetary resources to implement the tasks and functions of government at all levels; creating conditions for the development of the domestic government securities; expanding access to the international capital market, keeping the share of the budget deficit and public debt in the GDP at an economically safe level.

In modern economic development, it is advisable to determine the relevant institutional principles of budget policy, increase the effectiveness of budget programs, strengthen the relationship of budget planning and the main priorities of socio-economic development, improving public finance management system taking into account the need to ensure appropriate social standards, internal consumption,

stimulating economic activity of the country. The formation and implementation of the budget strategy as a component of state regulation of social development should be based on approaches aimed at achieving financial and economic balance, the effectiveness of economic transformation. The process of financial and economic transformations shows that the effectiveness of budget policy is determined by budgetary institutions that perform certain functions, interacting with each other in the process of budget decision-making; established principles, mechanisms of the budget process [3]. Improving the efficiency of the budget process management system involves the formation of budget policy based on a sustainable, long-term approach. The budget strategy development will provide a definition of landmarks of budget system development, directions of formation, and realization of the budget policy and establish a balance between own and borrowed resources; it will increase the level of validity and effectiveness of public administration and local authorities decisions. An important task is to monitor the implementation of the budget strategy, determine the conditions, compliance with which characterizes its effectiveness; of effective financial transformation using methods and tools of fiscal policy aimed at obtaining a high-quality socially meaningful outcome.

The formation of budget policy should be aimed at creating basic institutional prerequisites for raising the level of human potential, opportunities for its full implementation. The degree of human development depends on its dynamic characteristics, including health care, education and science, culture, income, and the uniformity of their distribution. The ratio of financing of public services is formed based on the existing demand for them in society, the level of their quality, and socio-economic efficiency. Strengthening the effectiveness of budgetary regulation of human development is due to the dynamics of social change and requires the allocation of sufficient funds to finance the social sphere [4].

The main purpose of the budget regulation system, which is based on a set of financial and economic relations in the formation of budget revenues, budget expenditures, the budget deficit (surplus), public debt, and intergovernmental relations is to implement a balanced economic policy. It is important, in addition to considering the internal components of the budget regulation system, to take into account the impact of external financial and economic factors. They are an important prerequisite for the formation and implementation of budgets at all levels, which affects the effectiveness of the budget system. Budget policy should be aimed at stabilizing the economic situation and creating conditions for the socio-economic development of the country. Analysis of fundamental approaches to the issue of financial and economic balance is important in the process of determining the role of the budget deficit in the system of budget regulation. The concept of annual budget balance provides for the need to constantly level the fluctuations of the economic cycle, but cannot sufficiently ensure the economic stability of the country in the long run; the concept of functional finance is aimed at macroeconomic stabilization and economic recovery, it is possible to use the budget deficit as a tool of budget policy, taking into account its positive impact on economic growth; the concept of cyclical budget balance provides for the active use of the budget deficit as an effective tool for state regulation of socio-economic development in the context of economic

transformations and determines the feasibility of balancing the budget with economic growth. The priority areas of budget policy in the medium term should be to improve the institutional environment of financial regulation, increase the effectiveness of financial and budgetary planning and forecasting, macroeconomic balance. The development of budget policy will provide an opportunity to direct the main budget units to a reasonable definition of goals and objectives and achieve concrete results. It is important to further strengthen the budget role in the development of society in economic growth [5].

The budget mechanism is an important tool for socio-economic development of the country, creating conditions for sustainable economic growth, modernization of the economy and social sphere, improving the level and quality of life. The basis of budget policy are directions and tasks that determine the long-term prospects for the formation and use of financial resources of state and local budgets, ways to solve problems. It follows from the peculiarities of the social development of the country and the cyclical nature of economic processes, dynamic balance, stability of the budget system. Achieving the strategic goals of the socio-economic development of the country depends on the degree of consideration in the budget policy of trends in the development of the institutional environment of fiscal space, the dynamics of social development. Improving the effectiveness of the budget mechanism and its relationship with financial institutions at the present stage of development of public finance necessitates an in-depth research of budget architecture, development of the concept of its institutionalization based on the justification of optimal ratios of budget, tax, social, public debt components. Forming a reasonable budget architecture provide an opportunity to respond to the impact of endogenous and exogenous factors, changes in the external situation, maintaining the appropriate budget parameters of integrated economic development, and ensure the financial stability of the state through high-quality budget forecasting and planning. The development of public relations requires deepening research on the impact of budget expenditures on the dynamics of socio-economic processes, strengthening the effectiveness of budget expenditures as an effective tool for regulating economic development, improving the quality of budget forecasting and budget planning, budget policy effectiveness.

An important task of the country's budget policy is the balanced development of public institutions to carry out structural changes in the financial support of education, science, health care, and social protection. Expenditures of state and local budgets on socio-economic development include funds allocated for the financing of education and science, health care, social protection, and social security. Achieving the strategic goals of the socio-economic development of the country depends on the degree of consideration of trends in the institutional environment of fiscal space in budget policy, the dynamics of social development.

References

1. Chugunov Igor, Makohon Valentyna, Markuts Yuliya. Budgetary policy of the emerging countries in conditions of institutional transformations. *Problems and Perspectives in Management*. 2019. Volume 17, Issue №4, pp. 252-261.

2. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of social-economic development of society. The potential of modern science. Volume 2. Science Publishing. London, United Kingdom. 2019. pp. 29-44.

3. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5 No. 3. pp. 213-217.

4. Chugunov I.Y., Pasichnyi M.D. Fiscal policy for economic development. *Scientific bulletin of Polissia*. 2018. № 1 (13). P.1. pp. 54–61.

5. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6 No.1. pp. 130-135.

TENDENCY OF IMPLEMENTATION ARTIFICIAL INTELLIGENCE INTO WEB-DESIGN

Chuyeva S.

student,

Kharkiv National University of Radioelectronics

Nowadays, most professions in the field of design require creativity and a high level of social intelligence. A real specialist must be capable of showing empathy, have skills in formulating problem tasks, creative problem solving, negotiation and persuasion. The emergence of new technologies in this sphere can be a commemoration of global development which might drastically change the mechanism of work.

First of all, due to the adaptation of artificial intelligence, an increasing number of non-professionals will be able to develop their creative abilities and social intelligence in order to increase competitiveness.

For the designers themselves, this means that not only representatives of creative professions will be taught to use the categories of "design thinking" in their work. On the one hand, designers will be on the verge of losing the undeniable status of creative streak in the company. To remain competitive, they will have to upgrade their skills and master interdisciplinary fields, which, in turn, may lead to the emergence of increasingly exotic specializations. For example, a tutor, who has design thinking is steadily testing new tools of communication in order to find out the most effective method of transmission of information to his learners. Moreover, this tendency can be traced in couple of Medical Institutes in Austria, where the courses of design thinking are rapidly introduced in order to improve practicability of technologies and understanding their work [1].

Secondly, thus a huge quantity of resources, which implement an elaboration of Artificial Intelligence, designers' work is facilitated on the means of delegation of mechanical tasks, such as cropping photos or selecting a color palette to the machine. The Grid was one of the earliest examples of AI and Web Design hand in hand together. It is a design software running on AI that helps web designers and website owners to get modern-looking, customized websites based on their specific project needs, business activity, or personal preferences[2].

Also, Adobe Company, by investing in the development of AI systems, intends to save users from the routine, anticipating the actions and simplifying most tasks. For instance, recreate elements in the photo by surrounding pixels or identify objects in images [3].

An absence of constantly repeated similar actions leads to the brain activity, providing new splash of ideas which has great impact on our lives. Thereby, an optimization of user interface in websites would be increased, as well as client-oriented approach.

Thirdly, using a wide variety of platforms, such as Wix, Ecwid or Bookmark, a necessity in specialists can be disappeared at all. User is capable of making his own website answering some questions, where placing of elements will be done automatically with the highest effectiveness and the content will enhance product demand. Artificial Intelligence is able to analyze the information, based on competitiveness and tastes of target audience[4].

With an advent of chatbots an improvement of sales and support in communication is ensured, since the bot can predict the answers and help users day and night. Also, website development should consider a growth of voice search, as it might be needed among clients in order to search their requests faster.

Despite the advantages of AI listed above, complete substitution of a professional isn't possible so far, because all the processes on the final stages must be still controlled by a person in order to check everything. But using the innovations significantly upgrade designers' work and website development in general.

References

1. Rob Girlin, 2020, AI and the future of design:What will the designer of 2025 look like?URL:<https://naked-science.ru/article/nakedscience/iskusstvennyy-intellekt-i>
2. Mirza Irfan, 2020,Artificial Intelligence and the Future of Web Design, URL: <https://usabilitygeek.com/artificial-intelligence-and-the-future-of-web-design/>
3. Sophia Martin, 2019, AI for Web Development: Everything You Need To Know, URL: <https://towardsdatascience.com/ai-for-web-development-everything-you-need-to-know-caa3b31be59a>
4. Anthony Wing Kosner, 2014, The Grid Website Platform Automatically Adapts Design To Make Your Content Shine, URL:<https://www.forbes.com/sites/anthonykosner/2014/10/15/the-grid-website-platform-automatically-adapts-design-to-make-your-content-shine/#3316d7de6b66>

WORLD WAR II WARBIRDS: ALLIES IN THE SKIES

Dipanshu

1st-course student,
7th faculty, General Medicine,
Kharkiv National Medical University

World War 2 was less manpower but more automated driven. Where technology already conquered the land forces with heavily armoured soldiers, panzers and advanced ammunitions, skies were still very high to be reached. During this period of global annihilation, warplanes were the only foreseen weapons that aviation industries could provide, and thus aviation became the integrated part of modern warfare. Investment in aircraft technology during this time drove the aviation industry multiple folds forwards, paving the way for today's modern aircraft as used in today's commercial, combat and operational fields. Airplanes evolved from slow, fabric-covered biplanes of 17th century to faster, sleek, all-metal monoplanes as what we see today. Compared to World War I, World War II set the standards for aircraft combat. From Battle of Britain to atomic bombs much of the World War was fought in the skies and because of this World War II is often called the "Golden Age of Aviation".

Germany under Hitler's rule breached the boundaries of Poland by the dawn of September 1 1939. Heinz Guderian came up with a strategy of using Wehrmacht in a newly defined way called Blitzkrieg or lightning war. This ground to air coordination of German infantry division with the Luftwaffe invaded Poland. Blitzkrieg worked on two very key concepts of Luftwaffe mechanism: Reconnaissance and Bombardment. Luftwaffe frequently played this role of flying ahead of German infantry division to keep track of changing battlefield situation. As German panzer divisions penetrate deep into enemy's line of defence, German Stuka dive bombers along with other fighter escorts like Messerschmitt bf 109 bombard enemies supply and communication line leaving them scattered and panicked. With an operational force comprising 1000 fighters, 1050 bombers and a deadly military strategy like Blitzkrieg, Germany swept through the lands of Poland, Norway, Belgium holland. Blitzkrieg bolted through the impenetrable Ardennes forest and conquered even allied France [1-2]

The reign of Luftwaffe came to an end when Germany ambushed Britain with a tremendous strike force of 1,300 bombers and dive bombers and about 1200 single and twin-engine fighters. With only 600 Spitfires and Hurricanes at their disposal, Britain's only hope was Chain Home Radars. Not artillery but stations of chain home played the defensive role. Addition of chain home low (CHL) which could detect low flying aircraft, completed the radar chain of south and east coast of Britain by 1940. Rings of radar allowed Britain to track the incoming Luftwaffe up to a radius of 177km giving RAF sufficient time to get airborne and attack. In addition to this, lack of a systematic plan and negligence of defensive radar by Germany jeopardize even

highly dreaded Stuka bombers and Messerschmitt fighters of Luftwaffe. Whilst land forces were unable to breach the waters of English Channel Luftwaffe too lost its air superiority. British radars, together with their splendid fighters, landed a powerful blow of defeat on Germany's Luftwaffe forces [3]

Warplanes, with their dynamic designs, possess endless possibilities of evolution. While aerodynamics reached perfection, engines were still an untouched matrix. Warplanes of the First World War worked on a simple theory of Propeller driven piston engines. However, jet engines with their great power and compactness outweighed the reciprocating engines. British designed Rolls- Royce merlin powered several famous aircrafts such as Supermarine Spitfire, Hawker Hurricane, DE Havilland, Avro Lancaster and successfully out lifted the previously underpowered P-51 Mustang. To get the upper hand in this technological fight, axis power came up with German-designed engine series, Daimler-Benz. German crafted Daimler-Benz also shared the podium with Merlin as DB 605 powered famous Messerschmitt Bf 109. These were not the only one, but engines like Packard V-1650, Nakajima Sakae 12 Radial, and Klimov VK-107 fuelled the warbirds of World War 2 [4]

Airplanes have had a significant influence on wars. From the very first battle of World War I to the offset of World War II they were always the keystone. These warbirds have even proven their worth in putting an end to World War II. In this pursuit to bring an earlier end to World War II, the U.S. President made the decisive decision to drop two massive atomic bombs on the Japanese cities of Hiroshima and Nagasaki. To accomplish this mission, two B-29 Superfortress was chosen. With such a heavy load as a nuclear bomb, these bombers were modified with new propellers, more durable engines, and faster opening bomb bay doors. Out of the two B-29's that dropped the atomic bombs on Japan first one was "Enola Gay" which dropped "Little Boy" on Hiroshima on August 6, 1945. This atomic bomb flattened the city, killing a minimum of 70,000 people on the spot. While Japan was still trying to conceive this devastation by nuclear warfare, the United States dropped another atomic bomb on August 9, 1945. Second B-29 was "Bockscar" which dropped "Fat Man" on Nagasaki wiping out an estimated 40,000 people immediately and few more thousands in the months following the explosion. This second atomic bomb and the horrific destruction of nuclear warfare finally forced Japan to surrender. On August 15, 1945, Japan announced an unconditional surrender, ending World War II. The aircraft then became two of the most famous or infamous aircraft to take to the skies [5]

There can be no precise statistical measurement of the human and material cost of World War II. However, looking at the numbers among the axis, Germany had the upper hand by producing 119,907 aircraft of all types, including bomber, transport, reconnaissance, gliders, training, seaplanes and flying boats. Most of them were either destroyed, damaged, or captured. Estimated total number of destroyed and damaged aircraft in the war totalled 76,875, of which 40,000 were out of order and the remainder heavily damaged. Following up Germany, Japan estimated from 35,000 to 50,000 total losses, up to varying degrees. Italy, at last, suffered a total loss of 5,272 aircraft. On a contrary note, allied forces faced a quiet gruesome loss. The Soviet Union, with an overall of 106,400 aircraft; 46,100 in combat and 60,300 non-

combat, suffered the most significant loss among the whole nations. Even after maintaining its neutrality by the outbreak of world war, the United States still rounded off their total losses to about 95,000 of aircraft. Owing to the great Battle of Britain, the British Empire knocked it off with a minimal number comparing to its other allies, with just about 42,010 aircraft totalled. France, with an unexpected early surrender, lost around 892 aircraft [6-7]

Nevertheless, these figures cannot represent the misery, deprivation, and suffering that humankind went through. Mutilation of peoples, their economic life and the sheer physical destruction of the human race was vast enough to torment the life of people involved in the war. After suffering irreparable losses of human lives and material cost, allied aviation forces engraved their chivalric success in the history of wars and restored the balance of nations but all of it with a cost. Today what left of these warbirds are metal scrap buried somewhere in the red lands or lost in the depths of oceans. However, wherever they lie, cold and stoned, they became the legacies and their never-ending fire withhold the warmth in our hearts.

REFERENCES:

1. Hitler authorizes the founding of the Reich Luftwaffe, February 9, 2010 // A&E Television Networks. URL: <https://www.history.com/this-day-in-history/hitler-organizes-luftwaffe>
2. Royde-Smith G. R., Hughes T. A. World War II // Encyclopædia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/event/World-War-II>
3. Mukerjee S. 10 Air Attacks that Shook the World. URL: <https://listverse.com/2011/08/16/10-air-attacks-that-shook-the-world/>
4. Rolls-Royce Merlin // The Aviation History On-Line Museum. URL: <http://www.aviation-history.com/engines/merlin.htm>
5. Rosenberg J. The Atomic Bombing of Hiroshima and Nagasaki. URL: <https://www.thoughtco.com/atomic-bombing-hiroshima-and-nagasaki-1779992>
6. Ellis J. World War II: A statistical survey. New York: Facts on File, 1993. PP. 258–259.
7. Krivosheev G. I. Soviet Casualties and Combat Losses. London: Greenhill, 1997. PP. 255, 258–259.

ENGINEERING PATTERNS OF CHANGES IN THE PARAMETERS OF FUNCTIONING OF INTERCITY PASSENGER TRANSPORTATION SYSTEM

Dolia K.

²Department of GIS, Land and Real Estate Appraisal, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, Ukraine

It is proved that when changing the parameters of the distribution of passenger traffic between an automobile and railway route networks, the quantitative mean values of the average length of the route and medium network range of the ride change by less than 0,01%, and the transfer ratio remains unchanged. It is determined that changing the speed of the ride is such a factor that does not affect the quantitative values of the number of movements in the network, the transfer ratio, the average distance of the trip. At the same time, the existence of a polynomial dependence of the average coefficient of passenger capacity use and the number of buses on the speed of route/network rides has been proved. The functions of redistribution of volumes of transportation in relation to any route of different types of transport, with a constant total number of movements, causes an increase in the number of transported passengers, the transport operation of the route network, the average coefficient of passenger capacity, the number of vehicles. This obtained the sequence and content of studies of rational parameters of the intercity passenger system, which can be used in similar formalization of the action of the mentioned system in the consideration of international route systems. At the same time, the transport systems of a number of countries may modularly constitute the general system of a territory that is combined according to any principle.

The paper examined issues of studying the basis of intercity passenger transport routes. It is established that the system of intercity passenger route transportation is not isolated. This causes the influence of the environment on the quantitative indicators of the parameters of the functioning of these systems, which is due to the possibility of quantitative changes in the parameters entering the system. It was determined that the current state of scientific approaches does not fully take into account the interrelation of elements of the intercity passenger route system when calculating the basic parameters of the functioning of this system. It is proved that the issues of further development of scientific approaches regarding the features of accounting for the mutual influence of the quantitative characteristics of the elements of the system of intercity passenger route traffic is relevant and subject to study.

According to the one considered in the work, the process of redistributing passenger correspondences takes place between passenger route systems. It has been determined that the quantitative indicators of this redistribution (the choice of a passenger network) are influenced by a set of characteristics of alternative route networks. It can be assumed that with the redistribution of passenger transport

correspondences, fluctuations in the actual values of quantitative indicators of basic indicators of the functioning of the route networks themselves occur. To determine the patterns of changes in certain parameters from the redistribution of passenger transport correspondence between the networks, appropriate calculations have been carried out for a set of options for a certain redistribution of passenger traffic between the automobile and railway networks. Dependence 1 proposed to be used to determine the function of redistribution of passenger traffic by type of transport (FP):

$$FP = \frac{\sum_{V=1}^n PM_{zV} \cdot I_Z \cdot k_{PR} \cdot k_{IFL} \cdot k_{\tau} \cdot \tau_Z \cdot \tau_{ser}}{\sum_{V=1}^n PM_{zV} \cdot I_Z \cdot k_{PR} \cdot k_{IFL} \cdot k_{\tau} \cdot \tau_Z \cdot \tau_{ser}} \quad (1)$$

where: PM_{zV} – number of passenger seats on routes of type of transport V ;

I_Z – the intensity of the vehicles movement on the Z route;

k_{PR} , k_{IFL} , k_{τ} – respectively, coefficients that take into account the weight of the corresponding parameter;

τ_Z τ_{ser} – respectively, time of movement at Z route and the average travel time on alternative routes.

PLANNING PARAMETERS OF TRANSPORT SYSTEMS

Dolia K.

²Department of GIS, Land and Real Estate Appraisal, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, Ukraine

Modern scientific approaches to planning parameters of transport systems determine methods based on the consideration of passenger correspondence between the nodes of the transport network. The authors of the work [1] presented an approach to intelligent route planning in public transport systems. The approach focuses on the formal simulation of a semi-dynamic, intelligent planning and route optimization. To this end, it is important to have a well-developed formal model that covers cosmic aspects in real time. The proposed solution allows developers to expand the public transport system with additional routes that are dynamically generated based on requests from passengers. The model can be used within the framework of a sustainable city for both (fully or partially) autonomous transport systems and decision support systems of smart transport systems. In the work [2], vertical bus routes were developed, which reach the system of railway stations, as well as bus lines that have connection with the city center, turning into regional bus lines. The authors of the work [3] addressed the issue of route planning for public transport systems and proposed the presentation of a multi-modal transport network using a multi-criteria routing algorithm for modeling. In the work of the authors [4] the model of the probabilistic process of the bus service is defined. The authors of the work [5] have determined that the choice of a route by a multitude of passengers plays a primary role in estimating flows and forecasting demand. In the works [6], the question of determining the time of the provision of transport services depending on the location of stopping points was considered. The authors in their work [2] revealed the issues of estimating the number of transported passengers by the public transport system taking into account the behavioral model of people and their influence on the choice of mode of transportation. The authors of the work [3] determined the parameters for optimizing the transit railway route and the bus routes of the transit corridor. The result of the study is the definition of a multipurpose model that maximizes the rail transit passenger traffic and minimizes the total time of the passenger transit route.

References

1. Kostiantyn, D. (2017). Influence of the Seasonal Factor on the Long-Distance Passenger Correspondence. *American Journal of Data Mining and Knowledge Discovery*, 2(4), 96-101.
2. Dolya, C., Lyfenko, S., Nesterenko, S., & Vyatkin, K. (2017). Influence of features of the transport network pattern on the haul cycle length between its nodes on the example of the transport network of Ukraine. *Technology audit and production reserves*, 5(2 (37)), 54-58.

3. Dolya, C. V. (2017). Gravity Model Formalization for Parameter Calculation of Intercity Passenger Transport Correspondence. *SCIENCE & TECHNIQUE*, 16(5), 437-443.

4. Dolia, K., Davidich, Y., Dolia, O., Lyfenko, S., & Uhodnikova, O. (2017). Modeling of polygons of maximum passenger route transport accessibility by the example of the transport system of Ukraine. *Technology audit and production reserves*, 6(2 (38)), 28-33.

5. Kostiantyn, D. (2017). Variativity of the Transport System at Intercity Passenger Transport from the Demand. *International Journal of Data Science and Analysis*, 3(6), 77.

6. Dolya, C., Lyfenko, S., Nesterenko, S., & Vyatkin, K. (2017). Influence of features of the transport network pattern on the haul cycle length between its nodes on the example of the transport network of Ukraine. *Technology audit and production reserves*, 5(2 (37)), 54-58.

COLOSTRUM ROLE IN THE FORMATION OF IMMUNITY IN NEWBORN CALVES

Gryshchenko V.

Doctor of Veterinary Sciences, Professor,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

With colostrum mother in the first hours of life, newborn animal receives the maximum number of antibodies that are natural protective factors and remind passive oral immunization. In colostrum, compared to milk 3 times more protein, 80% of whom are immunoglobulins (maternal antibodies) [1, 2]. The last ones are in colostrum in 10–12 times higher than in blood. Part of antibodies in colostrum comes from the blood, and the other – produced plasma cells of the breast. During the first 1–3 days of life in the digestive tract of the newborn immune colostrum proteins are not subjected to enzymatic hydrolysis. During this period in the gastric juice is absent hydrochloric acid; enzymes of the digestive juices are inactive due to colostrum inhibitors specific action. This is one of the factors ensuring assimilation of antibodies and other proteins in the digestive tract in native form. Mother antibodies are destroyed in the body of newborn mammals during the first months of life [3, 4]. Their products of disintegration initiate the development of own immune system that occurs during the first four – five months of life [5, 6]. In bovine colostrum is the only source of maternal antibodies that protect newborn calves in the neonatal period of development. The maximum concentration of antibodies it appears in the first days after calving, and then rapidly decreases [7]. This may be due to the active development of the immune system of calves in early postnatal period and expression of immunoglobulin genes in immunocompetent lymphocytes. In the colostrum of cows content Ig G dominates Ig A and M, as they effectively transported in breast epithelium and alveoli, whose cells have a higher density of Fc- γ -receptor [8]. Today proved receptor-endocyto formation mechanism immunoresistant condition of the body of newborn calves [9] and larger role in this process features natural variations acid-alkaline blood parameters [10]. The aim – to determine the features of adaptive changes in plasma protein spectrum in newborn calves during feeding colostrum.

Experiments newborn calves attracted immediately after birth and watched them in the first 36 hours of life (n = 10). The material research served venous blood that were taken from three animals: one hour after birth to watering colostrum and 24 and 36 hours of life. The samples studied plasma total protein content in blood biochemical analyzer performance Microlab-200 firm "AVL" (Germany). Fractional composition of blood plasma proteins calves examined by vertical gel electrophoresis in 10% polyacrylamide gels with 0.1% solution of DS-Na on the system AVHE-1 "Hyyu-Kallur" [11]. Mathematical treatment densytogram performed on laser densitometer Ultroscan LX Laser Densitometer (LKB-Pharmacia, Sweden). Identified fraction proteyiiv largest Rf and marker proteins HMW (LKB-Pharmacia, Sweden) – 212, 170, 116, 76, 53 kDa.

The use of the method of vertical polyacrylamide gel electrophoresis in the addition of Na-DS in plasma of newborn calves received 16 protein fractions. Quantitative changes in protein fractions obtained plasma during the first 36 hours of life calves appear a number of patterns, due to some peculiarities in the course of digestion, absorption and biosynthesis of proteins in newborn animals.

At the time of the birth of calves for the first watering colostrum plasma levels observed low levels of total protein and protein content of trace γ -globulin fraction. Immunoglobulins in the newly born calves are classes G_1 and M [9, 10]. These proteins are essential in shaping the general and local immunity because their content is negligible at birth calves characterizes areaktyvnyy health. During the first days of life an intense increase in total protein by 43% compared with the original data. As you know, this is due to a high content of protein in the first portion of colostrum, the presence of protease inhibitors and specific receptor mechanism of removal of native proteins in the gut [1, 10]. This process is most active at pH 6,0–6,5 digestive juices [10]. The maximum value of serum total protein acquires 36 th hour of life calves. Along with changes in the level of total protein in the blood plasma of calves at 24 and 36 hours of life observed significant increase in the concentration of IgG in 4.3 and 5.0 times according to the time of observation. It is important that during intense increase in plasma levels of total protein and immunoglobulins are corresponding changes in the concentration of protease inhibitors, including Dynamics content 2- α macroglobulin fraction and total 1- α antymotrypsynu. It is established that a 24 hour life in plasma intact calves significantly increased levels of protein fractions α_2 -macroglobulin and 74%, α_1 -antymotrypsynu 93%, which is the future (36 hour life) gradually decreases respectively by 47 and 50%. In addition, we know that α_2 -macroglobulin refers to the major protein imunosupresornyh postnatal period of life. According to the literature [1, 2], the increase in plasma concentrations of immunoglobulins newborn calves accompanied by the gradual disappearance of her imunosupresornyh proteins. These data suggest that the most intensive process of formation of maternal immunity in the body of newborn calves is within the first 24 hours of life. The most massive of protein fractions in the blood plasma of calves is the area of albumin. It is believed that the composition of this fraction are fetuyiny, which are synthesized in embryonic tissues [10]. Features fuzzy picture electrophoretic mobility of albumin is also explained by the presence of plasma fruit fetal type of protein (AlbF). Further changes in the concentration of albumin fraction in plasma intact calves have a reduced relative to its content 24 hour life and rise to baseline at 36 hours. In this case, the absolute level of this fraction increased significantly (31 and 56% in the observation time). Increase in plasma levels of total protein is also due to other factions proteins: zone haptoglobin, hemopeksynu, transferrin, ceruloplasmin, thyroid and transkortynu protein, protein retynolzv'yazuyuchoho and β -lipoproteins. The dynamics of these proteins in the blood plasma of newborn calves is closely related to the exchange of relevant materials – copper, iron, hemoglobin, and other hormones. The blood plasma of newborn calves transport protein level increased significantly during the first 24 hours of life. Further, it remains unchanged or slightly increased. The peak of the

functional activity of ceruloplasmin have to 24 hour study period. It is further level gradually decreases (42%). It is believed that this protein has kuprumvmisnyy oxidase activity is involved in the regulation of metabolism of said metal transports copper to the sites of synthesis of the corresponding enzymes of the respiratory chain [5]. Blood plasma intact calves during the observation period characterized by changing the concentration of total protein fractions thyroid and transkortynu and retynolzv'yazuyuchoho protein. Each molecule of thyroid protein binds one molecule of thyroxine. This process is very sensitive to changes in pH. Increase in plasma transkortynu content is obviously connected with the need to maintain in the blood of newborn calves corresponding concentration of reactive corticosteroids. Thus, 24 hours of life level specified protein fraction increased by 75%, and 36 hour – 52%. Trends in the blood plasma of calves total fraction -βlipoproteins characterized by a tendency to increase after 24 h of life (27%) and a further reduction of 17% at 36 hours. The function of this protein is to transport in the bloodstream insoluble lipids [10]. At the same time, in the blood plasma of calves appears likely increase the protein content of the complement system (in 2.0–2.8 times as compared to baseline) as at 24 and 36 hours of life. Complement is considered one of the most versatile natural resistance factors, which integrates humoral and cellular responses specific and nonspecific immunity [10]. Therefore, these changes in the concentration of proteins of the complement system in the blood of healthy calves may indicate their speed of response of the body, starting from the first day of life. A similar trend was observed regarding the dynamics of blood coagulation proteins, fibrinogen, prothrombin, plasminogen. Recently demonstrated that fibrinogen revealed buffer properties, the supports sustainability acid-base status of blood [10].

Thus, the blood plasma of newborn calves first hours of life revealed significant changes in plasma proteyinohramy who first defined the specific nature of their power in early postnatal life, and, therefore, qualitative and quantitative composition of colostrum. The identified patterns in the development proteyinohramy plasma of newborn calves first 36 hours of life due to the formation of an intense period of maternal immunity. Timely quality colostrum feeding newborn calves is an important factor in the condition of the body imunorezistentnoho and successful adaptation to extrauterine existence of animals.

References

1. Conneely, M., Berry, D. P., Murphy, J. P., Lorenz, I., Doherty, M. L., & Kennedy, E. (2014). Effect of feeding colostrum at different volumes and subsequent number of transition milk feeds on the serum immunoglobulin G concentration and health status of dairy calves. *Journal of Dairy Science*, 97(11), 6991–7000. doi: 10.3168/jds.2013-7494
2. Hernández-Castellano, L. E., Morales-delaNuez, A., Sánchez-Macías, D., Moreno-Indias, I., Torres, A., Capote, J., Argüello, A., & Castro, N. (2015). The effect of colostrum source (goat vs. sheep) and timing of the first colostrum feeding (2 h vs. 14 h after birth) on body weight and immune status of artificially reared newborn lambs. *Journal of Dairy Science*, 97(11), 6991–7000. doi: 10.3168/jds.2014-8350.

3. Melnychuk, D. O., & Gryshchenko, V. A. (2015). Osobennosti formirovaniya belkovogo spektra plazmy krovy u mlekopytajushhyh v peryod novorozhdennosti [The formation peculiarities of the protein spectrum of blood plasma in mammals during the neonatal period]. Reports of the National Academy of Sciences of Ukraine, 6, 154–159. doi: 10.15407/dopovidi2015.06.154 (in Ukrainian).
4. Melnychuk, D. O., & Gryshchenko, V. A. (2015). Prognozuvannja imunodeficytu v novonarodzhennyh teljat [Prediction of immunodeficiency in newborn calves]. Reports of the National Academy of Sciences of Ukraine, 11, 106–112. doi: 10.15407/dopovidi2015.11.106 (in Ukrainian).
5. Villettaz Robichaud, M., Godden, S. M., Haines, D. M., Haley, D. B., & Pearl, D. L. (2014). Addition of gut active carbohydrates to colostrum replacer does not improve passive transfer of immunoglobulin G in Holstein dairy calves. *Journal of Dairy Science*, 97(9), 5700–5708. doi: 10.3168/jds.2013-7854
6. Sánchez-Macías, D., Moreno-Indias, I., Castro, N., Morales-Delanuez A., & Argüello, A. (2014). From goat colostrum to milk: physical, chemical, and immune evolution from partum to 90 days postpartum. *Journal of Dairy Science*, 97(1), 10–16. doi: 10.3168/jds.2013-6811.
7. Korhnen, H., Marnila, P., & Gill, H. (2000). Milk immunoglobulins and complement factors. *British Journal of Nutrition*, 84(1), 75–80. doi: 10.1017/S0007114500002282
8. Mayer, B., Doleschall, M., Bender, B., Bartyik, J., Bősze, Z., Frenyó, László V., & Kacsokovics, I. (2005). Expression of the neonatal Fc receptor (FcRp) in the bovine mammary gland. *Journal of Dairy Research*, 72, 107–112. doi: 10.1017/s0022029905001135
9. Melnychuk, D. O., & Gryshchenko, V. A. (2002). Zakonomirnosti formuvannja kolostral'nogo imunitetu u novonarodzhennyh teljat [Regularities in forming colostrum immunity in newborn calves]. *The Ukrainian Biochemical Journal*, 74(2), 21–24. (in Ukrainian).
10. Melnychuk, D. O., & Gryshchenko, V. A. (2015). Rol' kyslotno-luzhnogo stanu ta fosfolipidiv moloka u formuvanni kolostral'nogo imunitetu v novonarodzhennyh teljat. [The role of acid-base status and the milk phospholipids in formation of colostrum immunity of newborn calves]: edited by D. O. Melnychuk, K.: «CP Komprint». (in Ukrainian).
11. Laemmly, U. K. (1970). Cleavage of structural proteins during the assembly of the head of Bacteriophage T4. *Nature*, 227(5259), 680–685. doi: 10.1038/227680a0

MODULE BASED ON WAVELET-TRANSFORM FOR ELECTROMYOGRAPHY SIGNALS PROCESSING

Hamad Shejoon Hamed

student,

Bachelor's Degree

Department of Biomedical Engineering

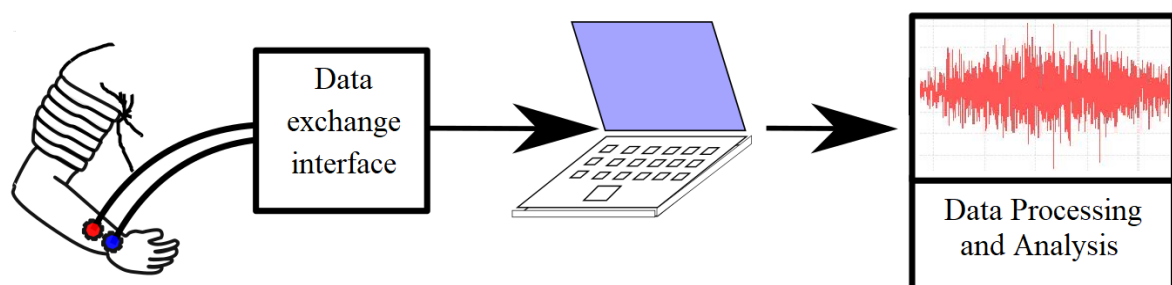
Kharkiv National University of Radio Electronics

As known, electromyography (EMG) is a standard tool for the registration of the muscle activity [1]. EMG signal carries valuable information regarding the neuromuscular system [1]. So, signals conditioning and processing are very critical to obtain reliable results from surface EMG. There are a lot of different methods of biosignals pre-processing, processing, analysis, simulation, decomposition and quality improvement etc [1-14]. In clinical studies active harness for development of the biomedical application based on methods by spectral, Fourier-transform, fractal, statistical, phase portrait analysis, wavelet-transform for making the correct diagnosis [1-14]. Hence still there is an eminent request for new techniques that address improving the quality of measured EMG signals [6-14].

This topic is relevant significant and interesting for most investigators and clinicians in the field of movement analysis and kinesiology, because EMG is used in biomechanics, motor control, neuromuscular physiology, movement disorders, postural control, physical therapy, and rehabilitation. Thus, the purpose of this paper is the development of the application based on wavelet-transform for electromyography signals processing.

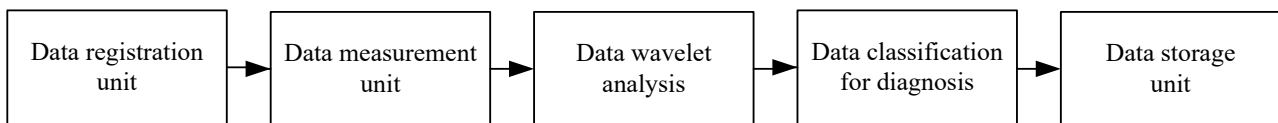
Analysis of EMG signal using wavelet transform is one of the most powerful signal processing tools. It is widely used in the EMG recognition system [2-5].

We considered the main steps of the features EMG processing for the development of the module and obtain the useful resolution components from the signal. In developed software optimal EMG resolution component (sub-signal) was selected, and then the reconstruction of the useful information signal was done. Noise and unwanted EMG parts were eliminated throughout this process. The generalized steps of the registration and transformation are shown on Fig. 1.

Figure 1 – A diagrammatic representation of EMG registration and processing

Preliminary results have shown that only the EMG features extracted from reconstructed EMG signals of the first-level and the second-level detail coefficients yield the improvement of class reparability in feature space. It will ensure that the result of pattern classification accuracy will be as high as possible. Optimal wavelet decomposition is obtained using the seventh order of the Daubechies wavelet and the fourth-level wavelet decomposition. Developed module consists of 5 main units for EMG processing based on wavelet-transform: data registration (patient's data); data measurement (recording signals by surface electrodes); data wavelet analysis (based on the Daubechies function); data classification for diagnosis (normal or pathology); data storage (data storage for dynamics monitoring).

Figure 2 – A structure diagram of a module for wavelet analysis of EMG

The obtained results allow in the automated mode of developed module execute processing and analysis EMG signals for classification data. It's to need for making correct diagnosis and monitoring signal parameters in dynamics after treatment of the patient.

References

1. Karina G. Selivanova, Oleg G. Avrunin, Sergii M. Zlepko et al. Quality improvement of diagnosis of the electromyography data based on statistical characteristics of the measured signals / Karina G. Selivanova, Oleg G. Avrunin, Sergii M. Zlepko, Sergii O. Romanyuk, Natalia I. Zabolotna, Andrzej Kotyra, Paweł Komada, Saule Smailova // *Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry and High-Energy Physics Experiments* edited by Ryszard S. Romaniuk. Proc. of SPIE. – 2016. – Vol. 10031, 100312R. DOI: <https://doi.org/10.1117/12.2248953>.

2. Половенко К. Г. Сравнение результатов спектрального анализа и вейвлет-преобразований при обработке электроэнцефалографических сигналов / К. Г. Половенко // *Материалы XXXI международной научно-практической конференции «Применение лазеров в медицине и биологии»*. – Харьков, 2009. – С. 171-172.

3. Половенко К.Г. Метод вейвлет-анализа для определения аномальных участков на электроэнцефалограмме головного мозга человека / К. Г. Половенко. // *Материалы 14-го Международного молодежного форума*. – Харьков. ХНУРЭ, 2010. – С. 393.

4. Половенко К. Г. Масштабный анализ электроэнцефалограмм на основе вейвлет-преобразований с базисной функцией Добеши / К. Г. Половенко // *Прикладная радиоэлектроника : науч.-техн. журн.* – X. : ХНУРЭ, 2011. – Т. 10, № 1 – С. 15–21.

5. Половенко К. Г. Применение метода вейвлет-анализа для определения аномальных участков на электроэнцефалограмме человека / К. Г. Половенко //

Бионика интеллекта : науч.-техн. журн. – Х. : Изд-во ХНУРЭ, 2010. – Вып. 3 (74). – С. 105–108.

6. Селиванова К. Г. Математическое моделирование электромиографического сигнала / К. Г. Селиванова, О. Г. Аврунин, А. А. Гелетка // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ" : сб. науч. тр. Темат. вып. : Новые решения в современных технологиях. – Харьков : НТУ "ХПИ". – 2014. – № 36 (1079). – С. 31-39.

7. Аврунин О.Г. Моделирование процессов формирования интерференционного электромиографического сигнала / О.Г. Аврунин, А.А. Гелетка, К.Г. Селиванова // Общегосударственный научно-производственный и информационный журнал «Энергосбережение, энергетика, энергоаудит». Специальный выпуск, 2013. – Том 2, № 8(14). – С. 128-133.

8. Половенко К.Г. Диагностические возможности автоматизированного метода обработки электромиографических сигналов при гиперкинезах / К.Г. Половенко // Биотехнические, медицинские и экологические системы та комплексы (Биомедсистемы-2011): XXIV Всероссийская науч.-техн. конф. студентов, молодых ученых и специалистов, 2011 г.: материалы конф. – Рязань, 2011. – С. 72-74.

9. Аврунин О. Г. Автоматизированный анализ электрической активности мышц при диагностике экстрапирамидных гиперкинезов / О. Г. Аврунин, К. Г. Половенко // Технічна електродинаміка. Тем. випуск. – 2012. – С. 188-193.

10. Половенко К.Г. Анализ диагностических характеристик методов игольчатой и поверхностной электромиограмм человека при диагностике гиперкинеза / К.Г. Половенко, А.А. Гелетка // Прикладная радиоэлектроника. Состояние и перспективы развития: 4-й Международный радиоэлектронный форум, 18-21 октября 2011г.: сб. научн. трудов. – Х., 2011. – С. 42-46.

11. Половенко К.Г. Анализ результатов автоматизированной обработки электромиограмм верхних конечностей человека традиционными методами / К.Г. Половенко // Медицинские приборы и технологии: международный сборник научных статей, 2011. – Выпуск №4. – С. 225-228.

12. Селиванова К.Г. Декомпозиция интерференционного электромиографического сигнала / К.Г. Селиванова // Прикладная радиоэлектроника. Состояние и перспективы развития. Проблемы биомедицинской инженерии: 5-й Междунар. радиоэлектронный форум, 14-17 октября 2014г., том III.: материалы конф. – Х., 2014. – С. 44-45.

MODULE FOR THE PSYCHOLOGICAL ASSESSMENT OF THE MENTAL AND EMOTIONAL STATE OF THE MEDICAL STAFF DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Hamada Aya Esmail,

student,

Bachelor's Degree

Department of Biomedical Engineering

Kharkiv National University of Radio Electronics

Selim Moustafa Tarek

Ph.D student,

Department of Electrical Engineering

The National Technical University

“Kharkiv Polytechnic Institute”

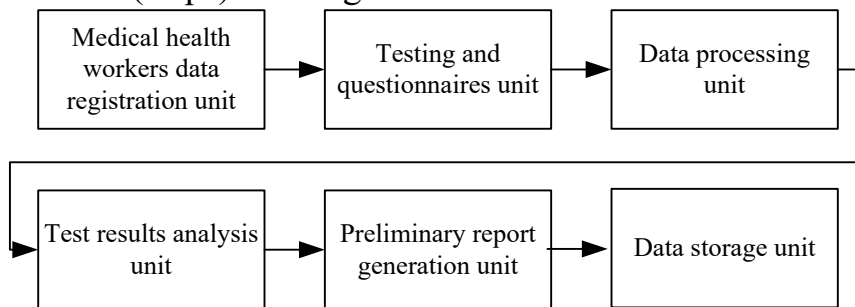
Due to the challenging epidemiological situation in the world medical staff had high prevalence rates of severe insomnia, anxiety, depression, somatization, and obsessive-compulsive symptoms. Thus, the presence of these symptoms in addition to the life status of daily fighting against COVID-19 suggests that they must cope with psychological distress and are at risk [1]. Stress is associated with difficulty in falling asleep, restless sleep, early morning awakening, lack of energy, dizziness, generalized anxiety, irritability, sadness, demoralization; significant impairment in social or occupational functioning; and feeling overwhelmed by the demands of everyday life [2].

The reasons for the psychological distress to which medical health workers were exposed might be related to the many difficulties of being safe at work, such as the initially insufficient understanding of the virus, the lack of prevention and control knowledge, the long-term workload, the high risk of exposure to patients with COVID-19, the shortage of medical protective equipment [2-3], the lack of getting rest [4], and the exposure to critical life events [4], such as death.

Our research work and review specialized medical references allowed to find potential risk factors for medical staff: insomnia, anxiety, depression, obsessive-compulsive symptoms and somatization. These risk factors might force allostatic overload and favor the development of psychopathology, including chronic insomnia [1-4]. There are different psychological methods and tools for testing and assessment mental, psycho-emotional state and psychomotor skills of patients, children, students, teachers, drivers, pilots, military, doctors etc [5-13].

We developed a program module for the automated testing mental and emotional state of medical health workers for verifying whether allostatic overload develops (exhaustion may ensue after some time) and whether psychiatric disorders, especially posttraumatic stress disorder, might occur with the COVID-19 progression.

Psychological assessment was based on an online survey and on self-report tools. Fig. 1 shows 6 series units (steps) of using module.

Figure 1 – A block-diagram of the developed program module for assessment of the mental and emotional state of the medical staff

In conclusion, a higher prevalence of psychological symptoms was found among medical staff during COVID-19 as well as risk factors for them. Medical staff requires health protection and adequate working conditions. For example, provision of necessary and sufficient medical protective equipment, the arrangement of adequate rest, as well as recovery programs aimed at empowering resilience and psychological well-being. The use of clinical methods is encouraged in future studies to draw a more comprehensive assessment of this actual problem.

References

1. World health Organization. Coronavirus disease 2019 (COVID-19): Situation Report – 39. 2020: <https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>.
2. Li K, Wu J, Wu F, Guo D, Chen L, Fang Z, et al. The Clinical and Chest CT Features Associated with Severe and Critical COVID-19 Pneumonia. *Invest Radiol*. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1097/rli.0000000000000672>.
3. The Telegraph [Internet]. London: Coronavirus: Doctors collapse from exhaustion as virus spreads through South Korea [cited 2020 March 3]. Available from: <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/03/03/coronavirus-doctors-collapse-exhaustion-virus-spreads-south/>.
4. Fava GA. *Well-Being Therapy: Treatment Manual and Clinical applications*. Basel: Karger; 2016. DOI: <https://doi.org/10.1159/isbn.978-3-318-05822-2>.
5. Selivanova, K. Determination of the basic parameters of sensor devices for the implementation of psychoneurological research with the introduction of multitouch technology / K. Selivanova, O. Avrunin, N. Kazimirov // *Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries*, 2020. No. 1 (11), P. 147–155. DOI: <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2020.11.147>.
6. Karina G. Selivanova, Olena V Ignashchuk, Leonid G Koval, Volodymyr S Kilivnik, Alexandra S Zlepko, Daniel Sawicki, Aliya Kalizhanova, Aizhan Zhanpeisova, Saule Smailova. Computer-aided system for interactive psychomotor testing // *Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry, and High Energy Physics Experiments*. Proc. of SPIE – Proceedings Volume 10445, – 2017. – 104453B. DOI: <https://doi.org/10.1117/12.2280815>.
7. Selivanova K. Computerized system for determination of the psychological readiness of the civil aviation students in emergency situations / K. Selivanova, O.

Solovyova, Y. Semerenko // The 14th International scientific and practical conference «ACTUAL PROBLEMS OF SCIENCE AND PRACTICE» (27-28 April, 2020). Stockholm, Sweden 2020. – P. 137-141.

8. Кабанцева А. В. Информатизация процесса психодиагностики / А. В. Кабанцева, К. Г. Селиванова // Інформаційні системи та технології в медицині: зб. наук. пр. II Міжн. наук.-прак. конф. (ICM-2019). – Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харків. Авіа. Ін.-т», 2019. – С. 41-43.

9. Селиванова К. Г. Компьютерная система интерактивного тестирования психомоторики / К. Г. Селиванова // Полиграфические, мультимедийные и web-технологии. Т.1. Тез. Докл. 1-й Международной науч.-техн. конф. – Харьков: ХНУРЭ, 2016. – С. 81-82.

10. Селиванова К. Г. Внедрение multi-touch технологии для реализации интерактивного тестирования в психоневрологии / К. Г. Селиванова, М. Ю. Тымкович, О. Г. Аврунин // Фізичні процеси та поля технічних і біологічних об'єктів : матеріали XVII Міжнародної науково-технічної конференції. – Кременчук : КРНУ, 2018. – 236 с. – С. 121– 122.

11. Лебедев В.В. Застосування multi-touch технології для експрес-оцінювання рівня стресостійкості льотного складу повітряних суден / В.В. Лебедев, К.Г. Селіванова // Збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, курсантів та студентів «Авіація, промисловість, суспільство» – Кременчук, 2019. – 464 с. – С 265-266.

12. Гуменюк В.В. Информационные технологии в медико-психологическом контроле / В.В. Гуменюк, В.Г. Антонов, А.В. Кабанцева // Медицинский и психологический контроль состояния человека: сборник научных работ / Под ред. проф. О.А. Панченко. – ИПП «Контраст», 2016 – 288 с.:ил. – С. 20-28.

13. Панченко О.А. Медицинские осмотры как инструмент увеличения продолжительности жизни в Украине / О.А. Панченко, М.В. Гаража, О.П. Харламова, А.В. Кабанцева // Містобудування та територіальне планування, КНУБА, 2015. – 56. – С. 12-14.

METHODOLOGY OF FORENSIC FACIAL RECONSTRUCTION IN CRIMINALISTICS

Kamarali K.

student

Bogomolets National Medical University

The achievements of criminology have been an integral part of professional knowledge of various specializations for a long time. In the current state of Ukraine as a democratic country, the issues of bringing domestic criminal justice to the advanced world standards become especially relevant. One of the fields that needs to be researched is the use of the latest technical and forensic methods and methods of detecting, recording and investigating material signs of crimes and other sources of establishing evidence in criminal proceedings.

Identification of a person on the basis of appearance can be defined as a branch of forensic technique - habitology, which studies the features of appearance and methods of their use to identify a person. In cases when the deceased cannot be identified (the corpse is in the stage of decomposition, skeletalization, the body is distorted beyond recognition, etc.), the identification of the corpse is carried out by examination of the skeleton, which significantly accelerates the circumstances of the case. Therefore, the methods of identification of skeletalized corpses is quite relevant, although is little developed in modern Ukrainian criminology. When human remains with destroyed soft tissues is detected, the primary methods of fixing the signs of appearance are insufficient. In these cases, seek to the reconstruction of the human head (graphic or sculptural). Reconstruction is performed by people who are masters of a special technique, employees of specialized laboratories - anthropologists or forensic medical experts.

The science of anthropology is directly involved in the development of research methods in the above-mentioned field. One of the most important sections of both anthropology and anatomy are craniology and osteology, which stood out as an independent branch of knowledge in the middle of the XIX century. There was a transition from morphology and human physiology to racial and historical generalization.

The origin of craniology goes back to the middle of the XVI century. Techniques of measuring skulls were based on the choice of random ratios that were not combined into a system, so they did not become widespread. This method did not find support due to the lack of appropriate tools. The famous Göttingen anatomist, the author of racial classification and the doctrine of the differences of skulls in the representatives of different races I. Blumenbach (second half of XVIII - early XIX centuries.), was a supporter of the use of descriptive characteristics of the skull [4, p. 340]. Further development of craniometric techniques is associated with the work of the founder of the Paris Anthropological Society P. Brock. His system of skull

measurements, which includes previous advanced researches, contains almost all the craniometric points that are currently used to accurately determine the measurements of the skull. Continued research on craniology and craniometry German anthropologist R. Martin. He created a one-of-a-kind publication on human morphology, published in 1914 [3, p. 7]. The program of skull measurements created by R. Martin with the exact definition of points and methods of measurement is the most complete of all that have been published. The digital symbolics of the individual sizes, proposed by R. Martin, is widely used in modern craniometry.

Based on the researches, scientists have concluded that the shape and proportions of the skull allow you to sculpturally reconstruct the muscles and soft tissues, which ultimately reproduce the face of the individual.

Today in the world there are different schools of forensic facial reconstruction, they have different approaches and methods. The technology and methods of the American school are based not on mimetic anatomical presentation, but on cranial measurements, the depth of soft tissues. Using soft tissue databases created in the twentieth century, this reconstruction methodology is used to determine race, age, sex, and for reconstruction of skeletal materials. In 1916, the first attempt of a successful forensic reconstruction was made. It was a victim's skull in the murder case "La Rosa" in the United State. Reconstruction of the face using prehistoric bone material, which was placed in the National History Museum in New York, was first practiced by K. McGregor (1926) [5, p. 358].

Experiments on the reconstruction of the face began almost simultaneously by American, Soviet Union and European anthropologists. American anthropologist W. Krogman in 1946 conducted a series of experiments, which were concluded of the following procedures and placed as a further model of reconstruction: photographing the face of the corpse; modeling of the skull by sculptors; using a soft tissue database to restore the appearance of the deceased. As a result, the sculptural reconstruction was surprisingly similar to photography.

Step by step, American school of reconstruction was fully integrated into the European combined method (known as the Manchester Method), which used anatomical soft tissue markers that have an important role in minimizing process inaccuracies.

In 2004, Doctor of the Department of Anthropology, University of Western Ontario, E. Nelson and the Canadian artist K. Corbett performed the first forensic reconstruction of the face on the basis of computer tomography and laser scanning. The Manchester method combined two practices of anthropologists E. Helmer (Germany) and R. Neave (Czech Republic). While E. Helmer worked with the 3D method, R. Neave reconstructed Egyptian mummies at the University of Manchester with further study and use of corpses to achieve measurement accuracy, which led him to use a methodology known as the Manchester method [5, p. 360].

In Soviet anthropology, the method of reconstruction proposed by M. M. Gerasimov was recognized. According to the scientist, taking into account the asymmetry of the skull and the uneven structure of the soft coverings, it is possible to achieve an accurate picture of asymmetry of the face and head [2, p. 7]. This method allowed to reproduce small details, such as the shape and height of the wings of the

nose, the size and contour of the lips etc. with a sufficient degree of reliability. The procedure included: according to the scale created by scientists, the thickness of the soft tissues of the face relative to age and sex determine and mark with special reference points and make a general individual's profile; from hard plasticine sculpt masseter and temporal muscles, which determine the outline of the face, i.e. its shape and proportions (the landmark is the relief of the skull at the beginning of muscle attachment); on the surface of the skull put grids of ridges, which show the thickness of the tissues in each area of the face in accordance with the already mentioned scale of thickness; the gaps between the ridges are filled, forming the surface of the face, and then simulate the oral cavity and nose.

With the help of radiography MM Gerasimov's student and scientist G.V. Lebedinskaiia found out that the structure of the nose is determined by the edges of the pear-shaped opening of the skull and the adjacent bones. The contour of the oral cavity can be determined by the place of attachment of the circular muscle of the mouth to the skull, the width - by the structure of the teeth and jaws [3, p. 35].

In Ukraine, the method of forensic facial reconstruction is at the level of formation. Scientists focus on theoretical aspects. In the absence of proper conditions and resources, the method of reconstruction is used in criminology and historical research. Created the experimental-practical part of this method in Ukraine scientist S.A. Gorbenko. He carried out 20 reconstructions, 15 of them plastic. Copies were made from the unique skulls of historical figures: St. Bernard of Clairvaux, King Louis XI, Jean Bastard of Orleans, the Earl of Dunois, and other significant historical individuals. Complex restorations of 5 skulls were made, including Yaroslav Osmomysl, Prince of Kievan Rus. [1, p. 195]

Since the end of the XX century, the adaptation of 3D computer technology in the methodic of reconstruction of the face has become an area of increased scientific interest. Computer reconstruction of the face is flexible, efficient, requires less time to perform the reconstruction and is accompanied by less damage to bone material (which is especially valuable in cases of archaeological reconstructions, where the remains may be fragile) [6, p. 80]. The computerized technique includes a laser scan of the skull with landmarks on the surface of the craniofacial skeleton. 3D computer reconstruction of the face is performed using programs such as "Freeform®", "Phantom® Sens Able Technologie". To create two-dimensional (2D) computerized archaeological and forensic reconstructions, Photoshop is used, which extracts or scales photos or a laser scanned copy of the skull, as well as craniometric points and creates a face using the flatness of the photo. The most promising product created in the United States (developed by General Electric Global Research on behalf of the FBI) and patented recognized software package RE / FACE (Reality enhancement / facial approximation by computational estimation). This package is designed both for the reconstruction of the "middle" face on a specific (unknown) skull, and to study the characteristic variations of facial features in the statistical database, which is constantly updated [7, p. 25]. The software product has a universal algorithm, eliminates subjectivism, allows you to quickly and accurately reconstruct the face in the presence of, at least, some part of the skull.

Thus, today anthropological reconstruction is widely used in collaboration with forensic scientists, forensic experts, historians and archaeologists around the world. A new and promising area of science has not yet received the desired support of domestic science. The results of the application of forensic methods and ways of collecting information about the appearance of a person are more effective when they are used in combination, complementing each other. This allows to collect the most complete information, taking into account the operational and investigative situation of identification.

References

1. Gariga - Grikhno M.M. Implementation of the method of facial reconstruction on the skull in forensic science: world experience and domestic realities / M.M. Garyga - Hrykhno // Forensic Bulletin, 2016. - №1 (25). - P. 190-196.
2. Gerasimov M.M. Fundamentals of facial reconstruction/ M.M. Gerasimov. - M.: Soviet Science, 1949. – p.187.
3. Lebedinskaiia G.V. Facial reconstruction (methodical guide) / G.V. Lebedinskaya.— M.: Staryi sad, 1998. – p.125.
4. Fedosyutkin B.A. Medical forensics / B.A. Fedosyutkin. - Rostov-on-Don: Priazovsky Krai, 2006. - 432 p.
5. Rhine Stanley Facial Reproductions in Court / Stanley Rhine // Human Identification. Case Studies in Forensic Anthropology. Ed./Ted A. Rathbun and Jane E. Buikstra. - Springfield, IL: Charles C Thomas Publisher, LTD, 1998.—R. 357 - 361.
6. Subsol G. Quatrehomme Automatic 3D facial reconstruction by feature-based registration of a reference head / Quatrehomme G. Subsol // Computer-Graphic facial reconstruction / In J.G., Marks M. K. - Clement, 2005. - P. 79—93.
7. Steadman Dawnie Wolfe Hard Evidence: Case Studies in Forensic Anthropology / Dawnie Wolfe Steadman. - New Jersey: Prentice Hall, 2003.

THE ACTIVITY OF CHRONIC SYSTEMIC INFLAMMATION AND BLOOD FLOW VELOCITIES IN PORTAL AND HEPATIC VEINS IN NON-ALCOHOLIC FATTY LIVER DISEASE

Kazakov Yu.,

D.Med.Sc., Professor

Ukrainian Medical Stomatological Academy, Poltava

Chekalina N.,

D.Med.Sc., Associate Professor

Ukrainian Medical Stomatological Academy, Poltava

Manusha Yu.

Ph.D., Assistant Professor

Ukrainian Medical Stomatological Academy, Poltava

The actual problem of modern medicine is non-alcoholic fatty liver disease (NAFLD). This pathology begins with fatty liver infiltration named fatty hepatitis with subsequent possible development of steatohepatitis, hepatocellular carcinoma and cirrhosis [1].

The aim of the research was to study the features of hepatic vascular blood flow under conditions of non-alcoholic NAFLD and its relationship with chronic systemic inflammation.

Materials and methods. 110 patients of both sexes aged 40-69 years with the diagnosis of NAFLD at the stage of fatty hepatitis were investigated. 30 apparently healthy individuals formed the control group. In patients' blood the level of total cholesterol (CS), low-density lipoprotein (LDL) cholesterol, triglyceride (TG), cytokines (CK), levels of tumor necrosis factor α (TNF α) and interleukin-6 (IL-6) and ceruloplasmin (CP) content, the expression level of mRNA gene of kappa B α (IKB α) inhibitor of nuclear kappa B (NF-kB) transcription factor in the blood mononuclear cells were measured [2, 3]. The blood flow rate (v) in portal vein (PV) and hepatic veins (HV) was evaluated by impulse Doppler ultrasonography. Statistical data processing was performed using Pearson or Kendall correlation analysis [4].

Results. Obtained data show the increased levels of CS, LDL cholesterol, increased TNF α concentration (10.56 + 3.74 pg / ml), increased Ikb α mRNA gene expression (by 88.5%, as compared to apparently healthy subjects) in the blood of patients with NAFLD, which reflects the presence of dyslipidemia and the severity of chronic systemic inflammation (CSI). Furthermore, we found the increased blood flow velocity in PV (v = 0.38 m / s vs. v = 0.23 m / s in apparently healthy subjects), and in HV (v = 0.20 m / s vs. v = 0.15 m / s).

A direct correlation was found between the expression of the I κ B mRNA gene and the content of TNF α ($r = 0.365$, $p < 0.05$) and IL-6 ($r = 0.381$, $p < 0.05$). These data based on the activating role of NF- κ B in CSI in condition of NAFLD [5].

The level of expression of I κ B mRNA was positively correlated with the level of total CS and LDL cholesterol, as result of mutual influences between dyslipidemia and CSI. Blood flow velocity in PV had a direct close correlation with I κ B mRNA expression level ($r = 0.597$, $p < 0.001$) and IL-6 content ($r = 0.534$, $p < 0.001$). CP concentration had an inverse correlation with blood flow velocity in both PV ($r = 0.403$, $p < 0.05$) and HV ($r = 0.353$, $p < 0.05$). The increased blood flow velocities in PV and HV could demand of the increasing of liver density in condition of CSI.

Conclusion. The obtained data demonstrate the increasing of blood flow velocities in the portal vein and hepatic veins in patients with NAFLD in condition of chronic systemic inflammation and hyperlipidemia. These results let us to recommend the determining of hepatic and portal veins' blood flow velocities as a marker of the activity of chronic systemic inflammation in NAFLD.

References

1. Zhu JZ, Hollis-Hansen K, Wan XY, Fei SJ, Pang XL, Meng FD et al. Clinical guidelines of non-alcoholic fatty liver disease: A systematic review. *World J Gastroenterol.* 2016; 22(36): 8226-8233. doi: 10.3748/wjg.v22.i36.8226
2. Chiswick EL, Duffy E, Japp B, Remick D. Detection and quantification of cytokines and other biomarkers. *Methods Mol Biol.* 2012; 844: 15–30.
3. Livak, KJ, and Schmittgen, TD. Analysis of relative gene expression data using real-time quantitative PCR and the 2^[-delta delta C(T)] Method. *Methods.* 2001; 25(4): 402-408.
4. Hur BY, Lee JY, Chu AJ, Kim SH, Han JK, Choi BI. UltraFast Doppler ultrasonography for hepatic vessels of liver recipients: preliminary experiences. *Ultrasonography.* 2015 Jan; 34(1): 58–65.
5. Smale ST, Natoli G. Transcriptional control of inflammatory responses. *Cold Spring Harbor Perspect. Biol.* 2014; 6(11). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25213094>.

DIE ÜBERSETZUNG DER IDIOMATISCHEN TITELN VOM MODERNEN DEUTSCHEN MEDIADISKURS INS UKRAINISCHE

Khachai S.

Absolventin der Fakultät für Übersetzungswissenschaft
“Prof. I. Korunetz” Lehrstuhl für englische, deutsche Philologie und Translation,
Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Es ist bekannt, dass Phraseologismen zu der Kategorie von Mitteln gehören, die die Hauptintention des Mediadiskurses erfüllen - den Leser zu informieren und gleichzeitig einen bestimmten Standpunkt zu bilden, was in der Welt geschieht: über die politische, wirtschaftliche, kulturelle und wissenschaftliche Situation. Die Phraseologismen sind typische Mittel der Bildlichkeit und Expressivität für Texte der Zeitungsartikel und andere Texte der Massenmedien, da Artikel dieses Genres einer bestimmten pragmatischen Funktion entsprechen: der Schaffung bei Lesern einer bestimmten Bewertung zu den beschriebenen Ereignissen, oft mit Hilfe von Sprachmanipulationen.

Von dem schweizerischen Linguisten C. Bally wurde eine semantische Klassifikation der Phraseologismen ausgearbeitet und im Folgenden von dem sowjetischen Sprachforscher V. Winogradow weiter und grundlegend entwickelt. In Rahmen von dieser Klassifikation werden alle Phraseologismen nach Idiomazität ihrer Bedeutung in drei Gruppen ausgeordnet: phraseologische Zusammenbildungen, phraseologische Einheiten und phraseologische Verbindungen. Zu der ersten Gruppe gehören feste Wortverbindungen, die sich durch völlige semantische Unzerlegbarkeit und vollständige Umdeutung kennzeichnen. So ein Phraseologism bezeichnet einen einheitlichen Begriff, der folglich durch die Unableitbarkeit der Gesamtbedeutung der Wortverbindungen aus den Bedeutungen ihre Komponenten charakterisiert ist, Z. B.: ins Graß beißen – sterben. Es sei betonen, dass die phraseologischen Zusammenbildungen in der traditionellen Klassifikation den Idiomen entsprechen. In die zweite Gruppe werden die Phraseologismen ausgeordnet, die durch die einheitliche umgedeutete Gesamtbedeutung der festen Wortverbindungen kennzeichnen und gleichzeitig einen einheitlichen Begriff bezeichnen. Von der ersten Gruppe unterscheiden sie sich dadurch, dass die gesamte Bedeutung eines Phraseologismus aus den Bedeutungen seiner Bestandteile abgeleitet werden kann, z.B.: große Augen machen – sich wundern. Zu der dritten Gruppe gehören phraseologische Verbindungen, die sich von den phraseologischen Zusammenbildungen und Einheiten komplett dadurch unterscheiden, dass ihre Gesamtbedeutung aus den Bedeutungen der Komponenten abgeleitet werden kann. Nichtsdestoweniger sind sie in keinem Fall absolut freie Wortverbindungen und ihre Wortverbindungsvermögen sind stark eingeschränkt. So kann man beispielweise sagen Vorbereitungen treffen, Maßnahmen treffen oder Anordnungen treffen, sagt

man aber nie Befehle oder Gesetze treffen, da es den Sprachnormen der deutschen Sprache widerspricht [1-2].

Zu den Ausdrucksmitteln, die im modernen Mediadiskurs weit verbreitet sind, gehören auch in erster Linie die Idiome. Ihre Hauptfunktion in Medienschlageilen besteht, also, darin, zunächst den Empfänger zu beeinflussen. Die richtig ausgewählte Ausdrucksweise in der Titelstruktur ist bereits ein Erfolg für den Autor, dessen Zweck ist es, den Empfänger zum Lesen zu ermutigen und Schlussfolgerungen zu ziehen.

Wenn Schwierigkeiten bei der Übersetzung von Phraseologismen auftreten, wird das Äquivalent in der Regel nach allgemeinem und funktionalem Inhalt ausgewählt. Es ist wichtig, den erwarteten Ausdruck des Originals aufzubewahren (Empörung, Ironie, Vernachlässigung, Freude usw.). Da phraseologische Ausdrücke „die Dekoration der Sprache“ [3:114] sind, führt der Versuch, sie wörtlich zu übersetzen, zu Ungenauigkeiten und manchmal zu Unangemessenheiten und kann sogar die Harmonie der Rede stören.

Bulgarische Autoren des Buches „Nicht übersetzbare in der Übersetzung“ S. Vlahov und S. Florin hatten ihre eigene Lösung vorgeschlagen. Sie stellten fest, dass die Erreichbarkeit der vollwertigen Übersetzung einer phraseologischen Einheit sich auf der Ähnlichkeit derselben Einheit in dem Original- und Zieltext gründet. Die Forscher bestimmten dabei drei Ähnlichkeitsstufen: 1) Die phraseologische Einheit hat eine volle Analogie in der Sprache der Übersetzung unabhängig vom Kontext, in dem sie betrachtet wird (Bedeutung und Konnotation); 2) bei der Übersetzung einer phraseologischen Einheit kann man sie mit einem Äquivalent übertragen, die sich teilweise von der vollständigen Übersetzung unterscheidet; 3) für eine phraseologische Einheit ist es unmöglich, die Äquivalenz in der Zielsprache zu finden, d.h. die Redewendungen im Ausgangstext und im Zieltext ganz unterschiedlich sind und bei der Übersetzung andere nicht phraseologische Mittel verwendet werden [4:165].

Die phraseologische Übersetzung umfasst die Verwendung von Phraseologismen, die sich in dem Bedeutungsnahegrad unterscheiden können, d. h. von einem vollständigen Äquivalent bis zu einer phraseologischen Ähnlichkeit. Die Autoren sprechen von: vollständigen (absoluten) Äquivalenten; unvollständigen Äquivalenten; relativen Äquivalenten; „individuellen“ phraseologischen Äquivalenten.

Das vollständige (absolute) Äquivalent ist das nach allen Kriterien (Bedeutung, Still, Verwendung, Bildlichkeit, Abwesenheit nationaler Merkmale) identische Äquivalent in der Zielsprache. Das Idiom „für jemanden durch das Feuer gehen“ in der Schlagzeile „Wir wären für ihn durchs Feuer gegangen« – das sagen Köbi Kuhns Wegbegleiter“ kann ins Ukrainische mit dem vollständigen Äquivalent «пiти у вогонь і воду за кого-небудь» übersetzt werden: ««Ми б за нього і у вогонь і у воду» - так стверджують друзі та знайомі швейцарського тренера Коби Куна».

Das unvollständige phraseologische Äquivalent bezeichnet eine Entsprechung in der Zielsprache, die dieselben Merkmale aber nicht in allen Kriterien hat. Zum Übersetzen der Schlagzeile „Wer hat das goldene Brett vorm Kopf?“ wird das

unvollständige Äquivalent «без царя в голові» verwendet: «Хто без царя в голові?»

Das relative Äquivalent unterscheidet sich von dem vollständigen nur in einigen Merkmalen. Mit Hilfe von dem relativen Äquivalent «Жити на широку ногу» kann die phraseologische Zusammenbildung „Ein großes Haus führen“ ins Ukrainische wiedergegeben werden.

Darunter auch das „individuelle“ phraseologische Äquivalent ist dem Originalphrasem ähnlich und von Übersetzern im Verlauf der Arbeit behelfsmäßig erfunden. [5-8].

Die nicht phraseologische Übersetzungsmethode erfordert die Verwendung von lexikalischen und nicht phraseologischen Mitteln. Man greift darauf nur dann zurück, wenn weder Äquivalente noch Entsprechungen in der Zielsprache gefunden werden können. Das kommt vor, wenn ein Phrasem einen spezifischen nationalen Charakter oder verschiedene konnotative Bedeutungen in den Sprachen hat. Es sei erwähnt, dass so eine Übersetzung nicht völlig adäquat ist, weil sie nicht alle pragmatische Übersetzungsziele realisiert [4:184].

Auf die weiteren Methoden der nicht phraseologischen Übersetzung beziehen S. Vlahov und S. Florin die folgenden Methoden: lexikalische Übersetzung; Kalkierung; beschreibende Übersetzung; kontextuelle Übersetzung; auszugsweise Übersetzung.

Man greift auf die lexikalische Übersetzung zurück, wenn die Nachricht in einer Sprache durch ein Phrasem und in einer anderen Sprache durch ein Wort dargestellt wird. Diese Übersetzungsart ist auf die Phraseologismen anwendbar, die in der Ausgangssprache Synonyme haben und zwar Wörter. Die Bedeutung eines Phraseologismus kann mit einer wechselnden Wortverbindung durch eine freie Übersetzung oder ein Wort vermittelt werden. Solche Wortverbindungen und Synonyme sind in den phraseologischen Wörterbüchern und Definitionswörterbüchern notiert, wo genaue Bedeutungen der Wörter und ihre Variante angegeben sind (Die Schlagzeile „Freund Hein, komm, wann du willst“ übersetzt man wie folgt: «Приходь, смерть, коли захочеш»).

So eine Methode der Übersetzung wie Kalkierung (wörtliche Übersetzung) ist dann anwendbar, wenn es unmöglich ist, ein Phrasem sowohl mit phraseologischen als auch anderen Mitteln zu übersetzen, und dabei seine Bedeutung, Ausdruckskraft und seinen Still aufzubewahren. Die Kalkierung wird dann verwendet, wenn ein Phrasem bildhaft genug ist, deswegen passt diese Methode meistens für die Vermittlung der phraseologischen Einheiten (in den phraseologischen Zusammenbildungen oder Idiomen wird diese Bildhaftigkeit nicht wahrgenommen, darum scheint die Übersetzung der getrennten Komponenten unverständlich, sinnlos und absurd zu sein).

Beschreibende Übersetzung besteht meistens nicht in der Vermittlung des Phrasems, sondern in der Vermittlung seiner Bedeutung, wenn in der Zielsprache keine Äquivalente gefunden wurden. Die beschreibende Rolle können verschiedene Interpretationen, Erklärungen der Bedeutung und Vergleiche erfüllen. Diese Methode hilft verständlich und kurz und knapp die Bedeutung beliebiger Phraseologismen zu erklären. Dabei sollte man auch über die Konnotation nicht zu vergessen, um Fehler

zu vermeiden und sowieso danach zu streben, die Bildlichkeit zu erhalten. (Die Schlagzeile „Nach Starkregen stehen Tausende vor dem Nichts“ übersetzt man wie folgt: «Після зливи тисячі людей залишилися ні з чим»).

Noch eine Lösung bei der Übersetzung von Phraseologismen ist die kontextuelle und auszugsweise Übersetzung. Sie liegen der ersten Etappe der Übersetzung zugrunde und bezeichnen in Generell das Prozess, wenn der Übersetzer den Text zuerst für sich selbst bearbeitet, um den Sinn zu ergreifen [4:185-186]. Weiter den Kontext beachtend und Ziele der Übersetzung folgend, entscheidet sich der Übersetzer, wie den Sinn zu vermitteln: etwas kann teilweise, etwas völlig übersetzt werden oder einige Elemente überhaupt ohne Übersetzung lassen (die Schlagzeile „Mülheimer SPD klopft Satirepartei „Die Partei“ auf den Busch“ übersetzt man wie folgt: «Партія СПН з Мюлхаймеру влаштувала допит сатиричної партії «Партія»») [5,9-11].

Zusammenfassend kann man feststellen, dass die Übersetzung eines Idioms durch ein Idiom zwar wünschenswert ist, obwohl es nicht immer möglich ist. Dies erklärt sich durch die Abwesenheit einer äquivalenten Ausdruckseinheit in der Zielsprache, und auch wenn sie vorhanden ist, ist sie jedoch wegen ihrer stilistischen Merkmale nicht geeignet.

Literaturverzeichnis

1. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов – М. : Наука, 1978. – 301 с.
2. Винокур Г. О. Собрание трудов: введение в изучение филологических наук. М.: Лабиринт, 2000. 406 с.
3. Чемркін С. Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньо-структурні процеси. К., 2009. 240 с.
4. Влахов, С. Непереваемое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1980. – 343 с.
5. Німецько-український фразеологічний словник - в 2-х т. / укл. В. І. Гавриць, О. П. Пророченко. - К. : Рад. шк., 1981. 416+382 с.
6. Der Spiegel, URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-25655558.html>
7. ScienceBlogs,
URL: <http://scienceblogs.de/astrodicticum-simplex/2011/05/13/wer-hat-das-goldene-brett-vorm-kopf/>
8. Aargauer Zeitung, URL: <https://www.aargauerzeitung.ch/sport/fussball/wir-waeren-fuer-ihn-durchs-feuer-gegangen-das-sagen-koebi-kuhns-wegbegleiter-136028756>
9. Die Welt, URL: <https://www.welt.de/print-welt/article379503/Freund-Hein-komm-wann-du-willst.html>
10. Funke Mediengruppe WAZ,
URL: https://www.waz.de/staedte/muelheim/muelheimer-spd-klopft-satirepartei-die-partei-auf-den-busch-id227110165.html?_
11. Licht für die Welt, URL: <https://www.licht-fuer-die-welt.at/nach-starkregen-stehen-tausende-vor-dem-nichts>

THE ISSUE OF PERSONAL DATA PROTECTION IN THE EUROPEAN UNION

Khudolii T.

Junior researcher fellow of
Legal Research Laboratory in Public Health Security
Of Academician Stashis SRI;
Lecturer at Poltava Law College of
Yaroslav Mudryi National Law University;
graduate student of the Department of Civil Law № 1
Yaroslav Mudryi National Law University

According to world statistics, in all developed countries the proportion of Internet users continues to grow every year. In a number of countries, in terms of audience, the Internet is ahead of television and other sources of information.

The EU has tightened the rules for processing and protecting personal data. Given the recent events - large-scale scandals involving the illegal use of personal information of Internet users - such changes look timely, although their fundamentals were adopted back in 2016 [1].

Almost a year has passed since the official entry into force of the General Data Protection Regulation, known as GDPR. With the introduction of the requirements of the European regulatory document, representatives of Ukrainian business and companies in Europe are trying to do everything to be compliant.

According to the new regulation, no personal data can be processed if it is not justified by the action of the GDPR and if their owner has not given their consent to their processing.

By processing we mean all actions with personal data - collection, recording, storage, etc. In this case, personal data means any information on the basis of which a person is identified or potentially identified: full name, address, passport data, car number and make, financial details, etc. [3]

Most often, the processing of personal data is carried out by the owners of commercial sites (for the sale of food or non-food products, for the provision of services and for the performance of work). If an analytics system is installed on the site and / or there is a registration, then in case of non-compliance with the general rules, fines may apply to the site owner.

State and interstate bodies regularly conduct scheduled and unscheduled site inspections. The latter occur at the request of citizens. It turns out that if you at least do not comply with the law, you run the risk of being involved in an administrative or criminal case. Any visitor to your site can write a complaint about you for using his personal data [2].

Until now, users have had only little control over their data that has somehow got on the Internet. The new law adopted in the European Union will allow to change the

situation. By showing online activity, you provide a lot of your personal data, almost losing control over their use. Since May 25, the situation has changed for residents of the European Union. On this day, the General Data Protection Regulation (GDPR) came into force. From now on, Internet users have the right to know what data about them is stored online, and how they are used.

Every citizen can now send a free request for the use of their data. He must receive an answer to it within a month, in exceptional cases - within three. If this does not happen, the user has the right to contact a regional or European authority that monitors compliance with the new rules. Today, GDPR requirements apply to 28 countries of the European Union [1].

It is noteworthy that the document came into force after the scandal with Cambridge Analytics, which illegally used the personal data of Facebook users, broke out. That is, the entry into force of the GDPR looks very relevant in the context of current events and the need to protect personal data.

Another striking example of the leak of personal data in recent years can be considered the "drain" of video from the online platform Zoom. Many companies continued to work on the basis of this platform, due to their transfer to remote work during quarantine due to the spread of the COVID-19 pandemic [4].

Why reform is important for everyone

The protection of personal data is, first of all, about protecting the human right to privacy. Reform of the existing system in Ukraine will help protect society from widespread control by both the state and private companies.

For example, the European Regulation prohibits private organizations from installing face recognition systems, like video surveillance in general, in public places, and the state is allowed only by law and in a limited form. One of the latest fines in Sweden was imposed just for controlling attendance at school through a facial recognition system for children.

In addition, the protection of personal data puts restrictions on the use of mass profiling or social ratings of the population, which has been implemented in China for several years and gives full control over the political and social reliability of citizens.

If you reduce the question to everyday situations, each person will have the opportunity to control the circulation of information about himself in the network.

Although it's hard from the Internet, a person will have the opportunity to permanently delete something about himself, the reform will allow him to stop processing information about himself for profiling or advertising purposes, to request its removal from the databases of individual organizations; give informed consent to newsletters, surveillance using cookies and the distribution or sale of data to business partners of companies to which a person trusts information; stop the uncontrolled turnover and sale of our contact details in the black and gray markets.

Sources

1. EU data protection rules. European Commission Web-site. URL:<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>
2. Writing a GDPR-compliant privacy notice (template included). URL:<https://gdpr.eu/privacy-notice/>

3. GENERAL DATA PROTECTION REGULATION (GDPR). Art. 4. Definitions. URL: <https://gdpr-info.eu/art-4-gdpr/>

4. Zoom is sued for sharing the personal data of its millions of users with Facebook. Fr-24 News. URL: <https://www.fr24news.com/a/2020/04/zoom-is-sued-for-sharing-the-personal-data-of-its-millions-of-users-with-facebook.html>

DEVELOPMENT THROWER SOIL STRUCTURE USED WITH A TRACTOR

Kovalev A.

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
Simon Kuznets Kharkov National University of Economics
Kharkov, Ukraine

Introductions. The effectiveness of the operational actions of fire departments in extinguishing forest fires largely depends on the state of fire-technical weapons and the material and technical base, which are currently ineffective, morally and physically obsolete, require replacement and substantial modernization using modern innovative scientific and technological achievements.

Aim. Development of new fire-fighting equipment, small in size and universal in technological purpose. One of the examples of such equipment is multifunctional tractor soil throwers designed to extinguish lower forest fires and create fire mineralized strips by throwing soil when driving in difficult conditions.

Materials and methods. When fighting ground forest fires, soil is one of the most affordable and effective fire extinguishing agents. Effective ways to prevent and extinguish forest fires is laying mineralized strips and filling the edges of a moving fire with soil [1].

An analysis of the existing designs of tractor-driven soil throwing machines with the help of which warning and extinguishing fires are carried out showed that these tools are represented by fire fighting fire strips and soil fire throwers, which are coupled with tractors of the third or more traction classes equipped with a rear mounted system. As the working bodies in these mechanisms, soil mills of various types are used [2].

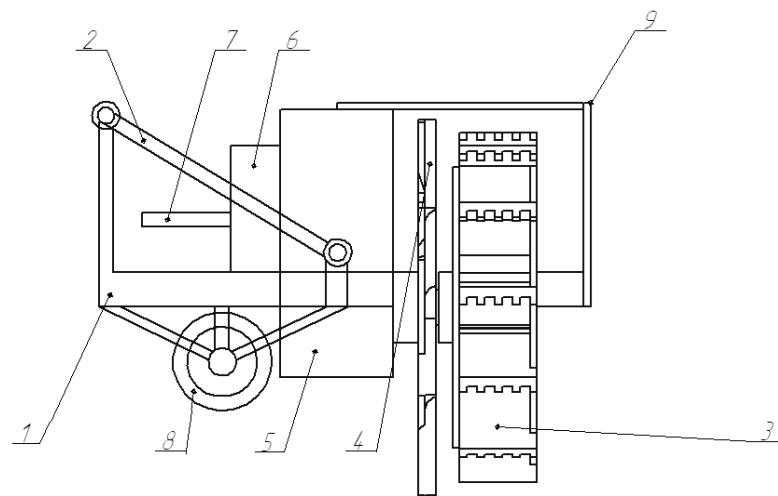
A common significant drawback of all the tractor soil throwers examined is the lack of technical ability to work on medium and heavy soils, as well as low productivity (soil feeding efficiency). In addition, the considered soil throwers are developed in relation to the conditions of movement along the forest roads and clearings, which impedes their use inside the forest blocks, where there are a lot of roots, fallen trees, stumps, etc. which impede the possibility of approaching and timely performing operational actions to extinguish and prevent the spread of the fire front.

Therefore, an urgent scientific and practical task is to justify and develop the design of an innovative tractor forest fire thrower to improve the performance of soil throwing, as well as to ensure efficient operation on medium and heavy soils when driving in difficult conditions.

The set goals and objectives can be solved if two paired rotary cutter-cultivators are used in series with rotary soil throwers as the working body of the soil thrower. Rotary cutter-rippers are the most walkable in conditions of soils saturated with roots

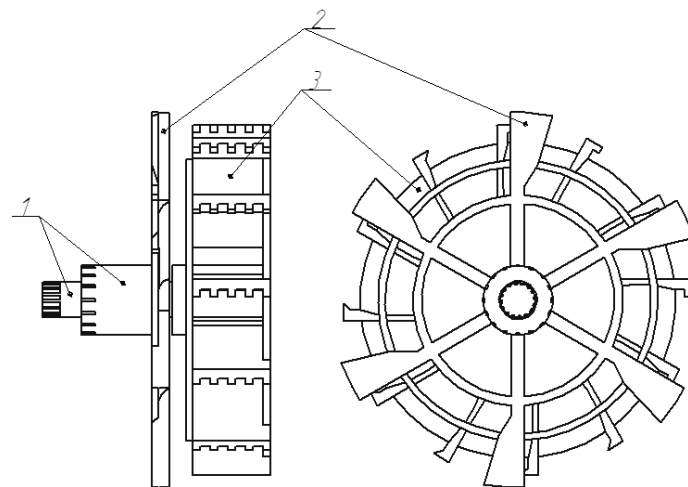
of different diameters, stumps and other mechanical inclusions, and the formation of an intermediate layer of loose soil in front of the cutter-throwers can significantly reduce the power consumption of the base chassis engine, which, in turn, allows to deepen the blades of the milling throwers to their entire height, thereby increasing the amount of soil supplied and the thickness of the fire coating layer.

Based on the foregoing, we have developed the design of a tractor forest fire thrower, which is a trailed module for tractors and consists of a supporting frame, an attachment with a hydraulic cylinder for raising and lowering, a safety clutch, a camshaft, a driveshaft, guide shafts and track rollers. The working body of the soil thrower is formed by two twin rotary cutters, rippers installed in series with rotary soil throwers (Fig. 1). Figure 2 shows a diagram of the working body of a fire thrower.

Fig. 1 Scheme of soil thrower

1 - supporting frame; 2 - attachment with a hydraulic cylinder for raising and lowering the supporting frame; 3 - rotary throwers of the soil; 4 - rotary cutters soil cultivators; 5 - distribution gear; 6 - safety clutch; 7 - driveshaft; 8 - track rollers; 9 - guiding casings.

Fig 2. Scheme of the working body of the soil thrower
1 - drive shafts; 2 - rotary cutter soil baking powder;

3 - rotary cutter soil thrower;

The process of tractor tractor thrower is complex and multifactorial. His mathematical model represents the relationship of input parameters (factors) and output characteristics (criteria), which can be divided into 4 groups [3,4]: Parameters of rotors; Parameters of rotor bearing discs; Terms of Use; Performance indicators.

The first group of parameters includes parameters that have the most significant effect on the efficiency of the soil thrower process: rotor speed; the depth of the rotor blades into the soil; the width of the blades of the rotor-thrower and rotor-baking powder.

The second group includes two geometric parameters of the disks: the angle of attack of the disks with respect to the translational direction; the depth of the disks into the soil.

Parameters describing the operating conditions of the soil fire thrower include the forward speed of the soil fire thrower; soil density; the force of viscous friction between the soil element and the working surface of the machine.

The efficiency of the soil thrower is described by the output characteristics (criteria) to be measured during the experimental studies: the productivity of the fire soil thrower (mass of soil ejected outside the machine, per unit time); specific soil supply per unit edge area of a forest fire; average throwing distance of the soil; average power consumed by the machine.

Since the main production units of the fire soil thrower are the rotor-baking powder and rotor-thrower, it is their parameters that will significantly affect the efficiency of the machine. The study of their influence in the complex will allow you to find the optimal areas that are not predicted in advance, and formulate recommendations for choosing the appropriate design parameters. For example, we give a calculation of the productivity of the soil thrower P (kg/ s) and the specific soil supply per unit edge area of a forest fire q , depending on the parameters of the rotors:

$$P = \rho \cdot h \cdot d \cdot N \cdot \omega \quad (1),$$

$$q = \frac{\rho \cdot h \cdot d \cdot N \cdot \omega}{S} \quad (2),$$

where: ρ – soil density (kg / m³); h – the depth of the rotor thrower blades in the soil (m); d – the width of the rotor thrower blades (m); N – number of blades on the rotor thrower; ω – rotational speed of the rotor-thrower (r / s); S – fire edge area (m²).

Similar calculations for other indicators of the effectiveness of the fire thrower soil allow us to derive analytical dependencies of the parameters (factors) and characteristics (criteria), which in the future will serve as the basis for constructing the optimal model of the soil thrower. A comparative calculation of the power consumed by the soil thrower of such a design when arranging a mineralized strip was carried out [3,4]. The existing GT-3 soil thrower was taken as a basic sample. The power to the thrower drive with the end feed of the material can be approximately calculated by the formula, kW:

$$N_{mem} = \frac{\Pi_T' \kappa_p \gamma_\Gamma}{3,6 \times 10^6} \left\{ \frac{V_e^2 - V_o^2}{2g} + \frac{(r_M - r_o)f}{\cos \alpha'_o} \left[\sin \alpha'_o + \frac{\omega_M^2 (r_M + r_o)}{g} \times \frac{1 - \sin \varphi}{\cos \varphi} \right] \right\}, \quad (1)$$

where: V_B, V_o – are the ejection and axial feed rates of the soil into the thrower, V_{okp} – peripheral speed at the periphery of the thrower blade, m/s; r_M, r_o – radius of the thrower blade and the center of the point of soil supply to the thrower, m; κ_p – coefficient of loosening of the soil; α'_o is the central angle between the radii at the lower point of the thrower and at the point of start of the ejection; ω_M – is the angular velocity of the thrower blades, 1/s; φ, f – is the angle and coefficient of friction of the soil on the blade; g is the acceleration of gravity, m/s²; γ_Γ – specific gravity of the soil in H/m²; Π_T' – specified capacity, m³ / h.

Results and discussion. The calculation showed the required power for the thrower drive, however, a number of indicators are taken from the range of tabular values that does not allow using the obtained value for direct comparison with the existing analogue (data for which were obtained empirically on unspecified soils). Therefore, it became necessary to carry out a calculation for the well-known GT-3 design with a theoretical definition of the required power, compare the obtained value with the power indicated in the tactical and technical characteristics and use the ratio of these capacities as a complex correction factor.

Applying the found correction factor to the calculated value of the required power for the proposed design, it can be argued that the actual power consumed by the soil meter of the proposed design was found with indicators as close as possible to the original sample without the need for its direct manufacture and testing.

The calculations made it possible to argue that the proposed design is not only more compact, but also more energy efficient (the required power is lower by 34.7%).

Conclusions: The proposed design of a tractor fire soil thrower allows for the efficient arrangement of mineralized strips and extinguishing bottom fires on all types of soils in the presence of roots, felling, stumps and stony inclusions. The use of two twin rotary cutter-rippers installed in series with rotary soil throwers as a working tool allows you to reduce the power requirement of the base chassis, which allows you to install this soil thrower on a tractor of a lower traction class, which reduces the cost of carrying out operational extinguishing actions, use this unit with lighter equipment and carry out mechanized work in previously inaccessible places by reducing the overall dimensions of the machine.

References

1. Valdaysky N.P., Vonsky S.M., Chukichev A.N. Extinguishing lower forest fires by means of soil throwing: Methodical. recommendations. L.: LenNIILH, 1977. 34 s.
2. Chukichev A.N. Technical means for the prevention and suppression of forest fires: Obzn. inform. M.: TSBNTI Gosleskhoz USSR, 1985. 32 p.

3. Kruchek A. D., Zubkov O. V., Chuprova Z. A. Tools for creating and updating fire mineralized strips: Obzn. inform. M.: VNIITSLESRESURS State Committee of the USSR, 1991.24 p.

4. Optimization of parameters of a combined machine for extinguishing forest fires based on theoretical and experimental studies [Electronic resource] / L. D. Bukhtoyarov, M. A. Gnusov, M. V. Shavkov, D. V. Lepilin, D. V. Eskov , A.V. Podyablonsky // Polythematic network electronic scientific journal of the Kuban State Agrarian University. - 2012. - No. 84 (10). - S. 317-326. - Access mode: <http://ej.kubagro.ru/2012/10/pdf>.

LEXIKALISCHE UND SYNTAKTISCHE MERKMALE DER WERBETEXTE IN DEUTSCHLAND UND BESONDERHEITEN IHRER ÜBERSETZUNG IN DIE UKRAINISCHE SPRACHE

Krasovska Ya.

Studentin

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Wir treffen die Werbung heute überall. Sie ist allgegenwärtig und bildet einen wichtigen Bestandteil der öffentlichen Kommunikation und auch der Meinungsbildung. Werbetexte geben dem Übersetzer die größte Freiheit und enthalten die größte Anzahl von Übersetzungstransformationen.

Daher wurde dieser Bericht den Problemen und Schwierigkeiten bei der Übersetzung deutscher Werbetexte und dem Verfahren der Äquivalenzherstellung im Übersetzungsprozess gewidmet.

Das Objekt der Werbung hat einen wesentlichen Einfluss auf den Stil des Werbestils. Die Eigenschaften des beworbenen Produkts werden anhand von Bildern, verschiedenen Ausdrucksmitteln vermittelt [1-28]. So schafft die Werbung für ein so berühmtes Produkt wie Earl Grey Tee eine besondere Atmosphäre von exquisitem Komfort:

"Earl Grey ist einer der ganz großen Tees der Weltgeschichte. Er wurde mit Bergamottöl vermischt, um einen delikaten, aromatischen und erstaunlich erfrischenden Tee zu kreieren. Er lässt sich mit und ohne Milch genießen". – "Чай Ерл Грей є одним з найвідоміших в світі. Для створення вишуканого, ароматного і дивовижно освіжаючого напою в чай додається бергамот. Ароматом чаю можна насолоджуватися з молоком і без нього".

Bei der Übersetzung sollte die Taktik berücksichtigt werden, mit der der Werbetext für den Standort des Verbrauchers zum Werbeprodukt erstellt wird. Das beworbene Produkt wird dem Käufer selbstverständlich täglich und notwendig präsentiert. Daher beginnen viele Werbebotschaften mit bekannten Sprüchen. Manchmal wird eine Anzeige mit Hilfe von Umspielen erstellt, wobei ein Sprichwort, eine Ausdruckseinheit, transformiert wird, zum Beispiel: *"Kleine Preise erhalten die Freundschaft"*.

In der Werbung wird das bekannte deutsche Sprichwort "kleine Geschenke erhalten die Freundschaft" gespielt. Daher ist es wichtig, nicht nur die entsprechenden Entsprechungen in der ukrainischen Sprache korrekt zu finden, sondern auch während der Übersetzung die emotionalen Auswirkungen zu bewahren, die auf deutschsprachige Personen zu wirken scheinen.

Beim Übersetzen kann eine **Paraphrasierung** verwendet werden. Dann klingt die transformierte ukrainische Übersetzung wie folgt: *"Радій вигідній покупці"*.

In der deutschen Werbung werden häufig veränderte Phraseologismen und Sprichwörter verwendet, z.B.: "in guten Händen sein", "hohe Ansprüche stellen", "Anfang ist gut, alles ist gut".

"Haut in guten Händen". – "Ваша краса в надійних руках".

"Stellen Sie höhere Ansprüche". – "Ваші побажання – наша робота".

Sehr oft kann man in deutschen Werbetexten verschiedene Entlehnungen aus der englischen Sprache und die Namen der Unternehmen treffen. Sie verstärken die emotionale Wirkung auf den Käufer und werden häufig durch Transliteration, Transkribierung, Translation, Lehnübertragung und Wort-für-Wort Übersetzung übertragen.

Wort-für-Wort Übersetzung: *"Jeans – Wear für Verliebte". – "Джинси – це одяг для закоханих".*

Transliteration/ Wort-für-Wort Übersetzung: *"Mini-Player von Sony bringt den Super-Sound in deine Bude". – "Міні-плеєр від фірми Соні внесе супер звучання у твою кімнату".*

Werbetexte in deutscher Sprache zeichnen sich durch stilistisch gefärbtes Vokabular, die Verwendung von Metaphern, Redewendungen, Periphrasen, Phraseologismen, Wiederholungen, einer Vielzahl von Adjektiven und Adverbien aus, was die Übersetzung besonders schwierig macht:

"Jagt Ihnen Ihre Heizung kalte Schauer über den Rücken? ... Bevor es Sie kalt erwischt, denken Sie doch mal über eine moderne Gas-Brennwertheizung nach. Gas geben. Geld sparen. Modernisieren. Jetzt". – "У Вас спина береться сиротами від такого опалення? Перш ніж застудитися, подумайте про сучасний газовий водонагрівач. Час заощадити і модернізувати".

Da der Slogan meistens die Struktur eines einfachen Satzes hat, verursachen Übersetzungen normalerweise keine wesentlichen Schwierigkeiten. Daher finden Sie unter den gebräuchlichsten Übersetzungsmethoden:

Konkretisierung: *"Die Besten in den Osten". – "Кращий у східній Європі".*

Paraphrasierung: *"Aus der Natur für Menschen". – "З любов'ю від природи".*

Antonymische Übersetzung: *"Nichts ist unmöglich". – "Неможливе можливе".*

Basierend auf dem Hauptkriterium des Werbebegriffs - Einprägsamkeit und Einfachheit - verwendeten die Übersetzer der obigen Beispiele eine ungefähre Übersetzung mit Elementen zur Beseitigung der nationell-kulturellen Spezifität.

Die Sprache und der Stil des Werbetextes hängen weitgehend davon ab, auf welche Zielgruppe er sich konzentriert [2-67]. Werbung für Make-up und Parfums für Frauen zeichnet sich in der Regel durch einen exquisiten Stil aus, der unterschiedliche Ausdrucksmittel verwendet und dem Text einen besonderen Klang verleiht, wie beispielsweise bei der Werbung für Make-up von L'Oreal Paris:

"Unter dem Lippenstift aufgetragen, sorgt Liplift für perfekte Fixierung und dauerhaften Halt des Lippenmakeups". – "Якщо наносити блиск для губ під помаду, він буде краще фіксуватися і буде довше триматися".

Werbetexte in deutscher Sprache zeichnen sich durch Rationalität, Informativität, Verständlichkeit, Kürze und Originalität aus, zum Beispiel:

"Tirol. Herz der Alpen". – "Тироля – це серце Альп".

"Krombacher. Eine Perle der Natur". – "Кромбахер – це перлина природи".

Bei der Übersetzung der Werbetexten müssen nicht nur die Umsetzung der verbalen Zeichen und ihre korrekte Übertragung im Mittelpunkt stehen, sondern auch der kulturelle Aspekt. Wenn die Übersetzung misslungen oder die Botschaft auf den Zielmarkt gescheitert adaptiert ist, wird sie von Rezipienten falsch dekodiert oder verstanden, was zum Misserfolg der ganzen Werbekampagne führen kann. Manchmal muss der Übersetzer die Methode zur Beseitigung der national-kulturellen Spezifität verwenden. Dann wird ein neues Bild erstellt und werden Akzente neu verteilt, die das ukrainische Volk besser wahrnimmt.

Um dieses Ziel zu erreichen, verwenden Übersetzer eine Vielzahl von Übersetzungstransformationen. Hinsichtlich der syntaktischen Transformation sieht man, dass Umverknüpfung von Sätzen am häufigsten verwendet wurde. Dies deutet darauf hin, dass sich deutsche und ukrainische Werbung häufig in ihrer Struktur unterscheiden. Da deutsche Werbung oft aus kurzen, lakonischen Sätzen besteht, die bei der Übersetzung ins Ukrainische in einen Satz integriert wurden.

In Bezug auf lexikalische Transformationen kann man sagen, dass Ergänzungs- und Weglassungsfälle die häufigsten Transformationen sind. In den deutschen Werbetexten gibt es viele semantisch redundante Wörter, die bei der Übersetzung weggelassen wurden. Der häufige Fall ist die gleichzeitige Verwendung von zwei sinnverwandten Wörtern, die durch die Konjunktion "und" verbunden sind. Bei der Übersetzung wird oft eines der beiden Wörter weggelassen. Ergänzung hilft dem Übersetzer seine Gedanken besser äußern und vervollständigen.

Hinsichtlich der grammatischen Transformationen ist ersichtlich, dass der Wortformwechsel Vorrang vor dem Wortartwechsel hat. Dies liegt daran, dass die Texte der deutschen Werbung häufig zu Substantiven und Kompositen tendieren. Zur besseren Wahrnehmung des Textes von den ukrainischen Leser ersetzt der Übersetzer Substantive durch andere Wortarten.

Literaturverzeichnis

1. Behrens K. Handbuch der Werbung. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 1975. 590 S.
2. Felser G. Werbe- und Konsumentenpsychologie. (Advertising and Consumer Psychology), 2001. 290 S.
3. Kotler Ph., Bliemel F. Marketing Management, 8 Auflage. Stuttgart: Schäffer Pöschl, 1995. 95 S.
4. Reiß K. Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text. Heidelberg: Groos, 1993. 146 S.

THE ECOLOGICAL PROBLEMS OF THE UPPER REACHES OF THE UZH RIVER BASIN WITHIN THE VELYKYI BEREZNYI DISTRICT OF TRANS-CARPATHIAN REGION (UKRAINE)

Kurey O.,

Student

Uzhhorod National University

Karabiniuk M.

Assistant

Department of Physical Geography and

Efficient Environmental Management

Uzhhorod National University

Relevance. One of the biggest rivers in Transcarpathian region is the Uzh River, that rises in southern slopes of the mountain range called Vododilno-Verkhovinsky and it runs through Velykyi Bereznyi, Perechyn and Uzhhorod districts. Its total length exceeds 130 km and the main part of the flow of the river (till 57%) occurs during the spring floods [1]. The peculiarity of this river is that on its way this river flows the regional center – Uzhhorod city.

The upper part of the Uzh River basin is situated within the Velykyi Bereznyi district of the Transcarpathian region, which is the main source of water supply for the local population there. Intensive agriculture development and the use of river water for the population's own needs causes a negative impact on its quality. Owing to the absence of the central water supply and poor condition of the functional sewage treatment constructions, the majority of consumer, industrial wastes and wastewaters are directly discharged to the river. It can lead to the spread of the bacterial contamination of the river, and it results in the overall deterioration of the environmental status of the Uzh River. Significance of this research also is enhanced by promoting of the different ecological programs directed at the monitoring and improvement of the water condition in Transcarpathian region.

The **aim** of this research paper is the identification of the peculiarities of the environmental status of the Uzh River and determination of the impact of anthropogenic activities on the condition of its waters with the further aim of ecologization of the system of water-use.

The **specific objectives** are the analysis of the main hydrochemical parameters of the condition of the Uzh River waters on the basis of Tisza River Basin Water Resources Directorate (BWRD of Tisza River) [2] and the establishment of the main sources of the river pollution.

The main material. Today water resources play an important role in the life of everyone and society as a whole. As a result of the annual decrease in the amount of

clean water in the world, its value will increase in the future. The issue of ecological status and preservation of water quality is especially acute in large and medium-sized rivers of Ukraine, including the Transcarpathian region.

The upper reaches of the UzhRiver basin are confined to the southwestern macroslope of the Ukrainian Carpathians. It is formed by the merger of two streams - Uzh and Uzhok at an altitude of 970 m a.s.l. [3]. At the beginning the river flows in a wide intermountain valley, then bypasses the western slopes of the Polonynian Ridge and crosses the Vihorlat-Gutin Area, and reaches the plains of the Transcarpathian lowlands near the city of Uzhhorod and flows into the Laborets River on the territory of Slovak Republic [3]. Along its entire length (107 km within Ukraine) the bottom of the UzhRiver differs significantly: from pebble in the mountainous part of the river to the muddy bottom in the plain [3]. The overall size basin of the investigated river within Transcarpathian region is 2 010 km² [3].

One of the main indicators of the water condition is biochemical and chemical oxygen demand (BOD₅ and COD), which characterize the self-purification degree and dynamics of the river waters. They are determined by the quantity of the oxygen spent on the oxidation of pollutant chemicals in the water. According to the chemical analyzes of the BWRD of Tisza River, in the waters of the UzhRiver within the VelykyiBerezhnyi district there is an excess of the threshold limit value (TLV) for BOD₅ (2,37), COD (10,65) iron in general. In particular, the maximal concentration of iron in 2017 was 0,22mg/cd³, that more than twice exceeds permissible norms (0,1 mg/cd³) [2]. As a result, the high level of iron affects negatively on the color of the water of the river, which is particularly marked in summer period [2].

One of the main sources of pollution of the UzhRiver is the activity of recreational complexes and private enterprises such as: Uzhanski Kypeli (Uzhok village), Visson (Kostrynov village), Crocus and Krasia (Vyshkavillage), and Edelweis (Silvillage), etc. The main cause of pollution is the lack of a necessary system of wastewater treatment and industrial emissions. However, the most polluter of river waters is the local population which discharges most of the products of life directly into the river and its tributaries due to the lack of an organized system of garbage removal and recycling, utilization of household waste, lack of centralized sewage system, etc. As a result, in the waters of the UzhRiver there is an increase in the concentration of organic and inorganic pollutants, in particular – plastic, heavy metals and others [2, 4, 5].

Conclusions. Thus, a general survey of the ecological condition of the UzhRiver was conducted and the main pollutants that negatively affect the quality of river waters were identified. The main source of pollution of the river within the VelykyiBerezhnyi district there is local population, whose careless activities cause a significant amount of garbage, household waste and other organic and inorganic pollutants to enter the reservoir with wastewater. Therefore, in order to improve and maintain the optimal ecological condition of the river, it is necessary to optimize the water-use system and introduce special water protection measures to eliminate the causes of river water pollution.

References

1. Vyshnevskiy V. Rivers and reservoirs of Ukraine. The state of its use. K.: Vinol, 2000. 259p.
2. Tisza River Basin Water Resources Directorate [Electronic resource]. – Access mode: buvrtysa.gov.ua
3. Oliynyk J., Obodovskiy O., Grebin V. Scientific research report «Implement of the methodology of hydromorphological quality evaluation of the waters of the Uzh basin to make optimal water-related management decisions». Kyiv, 2006. 196 p.
4. Pop S. Natural resources of Transcarpathian. Uzhhorod: Carpathians, 2009. 340 p.
5. Water facility of Transcarpathian region (surface waters). Reference edition. Uzhhorod: Transcarpathian regional water management. 2007. 47p.

STEREOSCOPIC IMAGE FEATURE MATCHING DURING ENDOSCOPIC PROCEDURE

Lotfy Mai Yehia

student,

Bachelor's Degree

Department of Biomedical Engineering

Kharkiv National University of Radio Electronics

Biomedical engineering is one of the most promising areas of human activity. The development of mankind without the development and implementation of biomedical technologies is not possible. Among such fields of biomedical engineering, a special place should be given to information processing and analysis technologies [1]. Multidimensional data analysis allows the registration of significant information, taking into account various features [2]. Thus, the analysis is possible taking into account age, gender and individual characteristics [3].

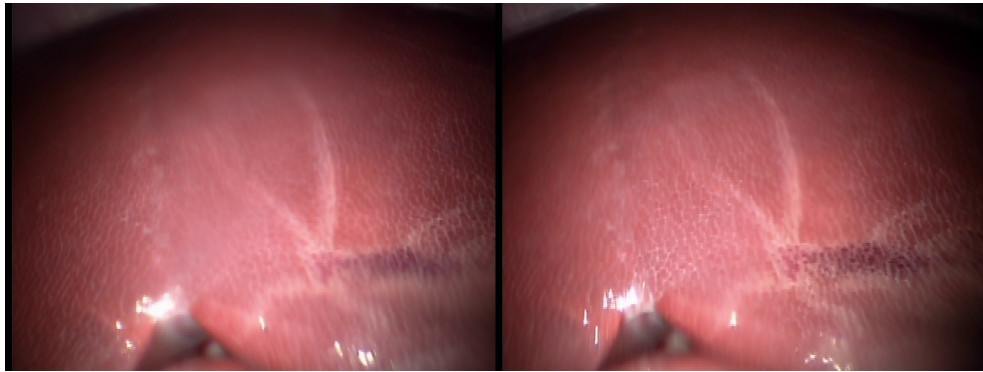
A particularly important type of information is the image, which represents the spatial distribution of the function of two variables. Their analysis and processing have their specifics [4]. It depends on the area of application. The most widespread in medicine images have become in the analysis of tomographic sections [3-4], microscopic images [5-7], etc.

In surgery, surgical navigation systems have recently become widespread [6]. Optical navigation systems are most often based on the optical method [7]. The essence of the method is the simultaneous registration of images of the surgical scene from several views [8]. This method is used in other fields of medicine. For example, among a wide range of methods for tremor analysis [9-15] researchers are developing an optical method.

Another important area of information processing and analysis is a three-dimensional reconstruction by projection mappings. One of the most objective medical methods is endoscopy. Endoscopy is a method of a visual examination of the internal cavities of biological beings using a specialized device - an endoscope. Therefore, the work is devoted to the analysis of endoscopic images for reconstruction tasks, namely the search for matches on pairs of images.

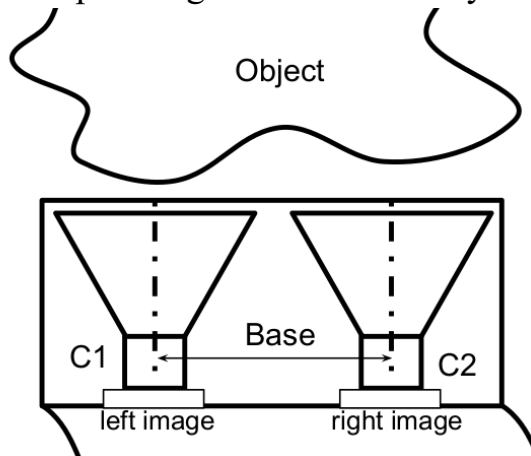
There are a significant number of endoscopes. Among them are stereo endoscopic systems, which allow recording a couple of pictures - the stereo image.

The work used a video stream lasting 26 seconds 640x480@30FPS [8].

Figure 1 – An example of stereo endoscopy images: a – left, b - right [8]

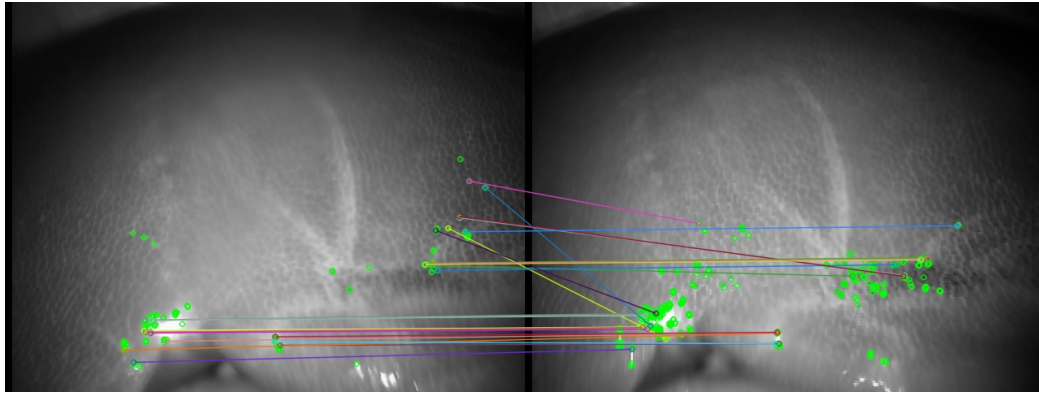
The registration of stereoscopic images is schematically shown in Fig. 2.

Figure 2 – A schematic diagram of stereoscopic image registration

The OpenCV library was used in the development of the functionality. To search for specialized special features in the image, the image from the color space BGR was converted into a monochrome image. Next, the ORB method was used for each image. ORB is a combination of the FAST keypoint detector and the BRIEF descriptor. The search for matches was calculated by pairwise comparison of descriptors.

The result of the program is shown in Fig. 3.

Figure 3 – An example of features image matching of endoscopy stereo pair of images

As can be seen from the figure, the use of the developed software allows calculating pairs of corresponding points, which in the future can be used for three-dimensional reconstruction. The number of points for each frame is not large enough, so the 3D reconstruction should use the entire video stream. To increase the number of points should also conduct a study on setting the parameters of the detector.

The study tested the stage of finding matches on stereo pairs of endoscopic images. The next stage of research is the reconstruction of three-dimensional data based on the registered corresponding pairs. The obtained results show the prospects of the study. The use of such technology in everyday medical practice during endoscopic studies should improve the quality of medical procedures.

References

1. Avrunin, O., Tymkovych, M., Drauil, J. Automatized technique for three-dimensional reconstruction of cranial implant based on symmetry (2015) Information Technologies in Innovation Business Conference, ITIB 2015 –Proceedings, pp.39-42.
2. M.Y. Tymkovych, O.G. Avrunin, V.G. Paliy, M. Filzow, O. Gryshkov, B. Glasmacher, Z. Omiotek, R. Dzierlak, S. Smailova, A. Kozbekova, "Automated method for structural segmentation of nasal airways based on cone beam computed tomography", Processings of SPIE, vol. 10445, pp. 104453F, June 2017.
3. Image processing for semi-automated microscopic analysis of ice recrystallization process during isothermal annealing / M. V. Prykhodko, M. Y. Tymkovych, O. G. Avrunin, V.V. Mutsenko, O. Gryshkov, B. Glasmacher // International Journal of Bioelectromagnetism . –2018 . – Vol. 20, No. 1 – P.72-75.
4. M. Tymkovych, O. Avrunin, and B. Glasmacher. Tracking of endotelial cells of cryo-micro preparations based on transformation cells. In Proc. of the 1st Russian-German Conference on Biomedical Engineering, 23-26 October 2013, Hannover, Germany.
5. Tymkovych, M. Y. Multiscale quantitative analysis of microscopic images of ice crystals / M. Y. Tymkovych, O. G. Avrunin, O. Gryshkov, K. G. Selivanova, V. Mutsenko, B. Glasmacher. // 46 th ESAO Congress. The International Journal of Artificial Organs. Hannover, Germany.- 2019. –Vol.42 ,Number 8. – P. 429.

6. Avrunin, O. G., Tymkovych, M. Y. (2015). Optimization of neurosurgical access using the digital atlas of intracerebral structures. Vestnik NTU KhPI, 39(1148), 63-67. ISSN: 2079–5459.

7. Avrunin O., Tymkovych M., Kononenko T., Capabilities to Visualize the Operating Region of Surgical Intervention Relatively to Cranial Landmarks for Neuronavigation, EUREKA: Physical Sciences and Engineering, 1 (2016), 21–30.

8. Peter Mountney, Danail Stoyanov and Guang-Zhong Yang: Three-Dimensional Tissue Deformation Recovery and Tracking: Introducing techniques based on laparoscopic or endoscopic images. IEEE Signal Processing Magazine. 2010 July. Volume: 27. Issue: 4. pp. 14-24.

9. Лебедев В. В. Автоматизированная обработка трихоскопических изображений / В. В. Лебедев, К. Г. Селиванова // Матеріали 23 Міжнародного молодіжного форуму. Т. 1. – Харків: ХНУРЕ. 2019. – С. 195- 196.

10. Хусамелдин Атеф Бриеф Башир. Разработка программного средства обработки ангиографических изображений / Атеф Хусамелдин Бриеф Башир, К. Г. Селиванова // Радиоэлектроника и молодежь в XXI веке: 19-й Международный молодежный форум, Том 1.: материалы конф. – Х., 2015. – С. 142-143.

11. Тымкович М. Ю. Оптический метод регистрации пространственного положения хирургического инструмента в компьютерной навигационной системе / М. Ю. Тымкович // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ" : сб. науч. тр. Темат. вып. : Новые решения в современных технологиях. – Харьков : НТУ "ХПИ". – 2013. – № 18 (991). – С. 124-130.

12. Дуденко В. Г. Аспекты выбора системы координат при изучении индивидуальной анатомической изменчивости строения человека / В. Г. Дуденко, О. Г. Аврунин, М. Ю. Тимкович, В. Ю. Вдовиченко, В. В. Куренной // Український журнал клінічної та лабораторної медицини, 2013. - Т. 8, № 3. - С. 38-41.

13. Фильзов М. Использование технологии быстрого прототипирования для задач натурального предоперационного планирования и обучения / М. Фильзов, М. Ю. Тымкович // Актуальні проблеми автоматизації та приладобудування : матеріали 3-ї Всеукр. наук.-техн. конф., 8-9 грудня 2016 р. / ред. кол. П. О. Качанов [та ін.]. – Харків : НТУ "ХПИ", 2016. – С. 78-79.

14. Тымкович, М.Ю. Проблемы оптической регистрации положения маркеров в хирургической навигационной системе / М.Ю. Тымкович, О.Г. Аврунин, А.И. Бых // Функциональная база нанoeлектроники : сб. науч. тр. V Междунар. науч. конф. 2012 г. – Х. ; Кацевели : ХНУРЭ, 2012. – С. 298–301.

15. Тымкович М.Ю. Использование DICOM-изображений в медицинских системах / М.Ю. Тымкович, О.Г. Аврунин, В.В. Семенец // Техн. електродинамика: Тематич. вып. – 2012. – Т.4. – С. 178-183.

ANALYSIS OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

Lutsenko O.,

Ph.D., Associate Professor

Polyvana L.,

Ph.d., Associate Professor

of Kharkiv national technical university of agriculture
named by P.Vasilenko, c.Kharkiv

Polyvana A.

a student of Delaware State University, Dover, DE

The insurance market is a key element of the national economy of any country. Today, the issues of its competitiveness and insurance reform are becoming increasingly important in the context of increasing the openness of the Ukrainian economy to the international economic space. However, the level of insurance market development in Ukraine today does not meet the growing needs of the national economy. Also, due to the negative impact on the financial crisis on the insurance market and to underestimation of the social role, the scale of reforms in the social sphere which should be played by insurance in Ukraine.

The level of development of the insurance market of Ukraine is not more than 10% of potential risks, while in most developed countries it is not less than 90-95%. At the same time, the share of our country in the world market reaches only 0.01% and less than 0.05% of the volume of insurance services provided in Europe [1]. This is despite the fact that Ukraine is home to more than 7% of Europe's population and has significant industrial, agricultural and scientific potential.

Despite the fact that the modern Ukrainian insurance market began its development in the early 90's, but to this day it continues to be in the process of formation: there is a constant improvement of the legal framework, changes in the activities of state regulators and supervisors, and insurance activities. Therefore, the issue of studying the formation of the Ukrainian insurance market and identifying the main problems of its development does not lose its relevance.

Despite the significant number of companies, in fact, in the insurance market of Ukraine the main share of gross premiums equals to 98.1% and accumulated by 100 non-Life insurers (47.4% of all non-Life insurance companies) and 96.7% are accounted for by 10 life insurers. , and 5% of all SC "Life").

During 2005-2019, market development indicators are characterized by an upward trend: gross insurance premiums increased by 68%, both from individuals and reinsurers, while gross payments increased by 2.5 times, the level of gross payments went up from 14.5 to 21, 5%, net insurance premiums- by 2.2 times, the level of net payments increased from 20 to 27%, and the amount of payments paid to

reinsurers increased by 11%, the volume of insurance reserves- by 13%, which is due to the overall increase in insurance services to individuals and businesses , and with the improvement of the market mechanism of insurers' assessment of insurance liabilities [2].

The TOP-10 most popular insurance services by the population of Ukraine in 2019 included: life insurance - UAH 4.491 billion (+ 20.8%), OSAGO- UAH 4.297 billion (+ 11.9%), land transport insurance (CASCO) - 4.280 UAH billion (+ 18.9%), medical insurance - UAH 1.624 billion (+ 24.3%), accident insurance - UAH 1.392 billion (+ 9.3%), insurance in the Green Card system - 1.316 billion UAH (+ 36.5%), property insurance - UAH 1.214 million (+ 8.5%, tourist insurance - UAH 1.187 billion (+ 52.1%), sickness insurance - UAH 595 million (+ 37.7%), and financial risk insurance - UAH 436 million (+ 20.4%).

The life insurance market in Ukraine entered the TOP-3 most dynamic markets in the world, showing one of the best dynamics (+ 22.2%) of life insurance premiums in foreign currency equivalent, taking into account inflation in 2018. However, despite the fact that last year the Ukrainian life insurance market has slightly improved its position in the world ranking, which is Swiss Re, rising from 84th to 83rd place, it still does not reach the results of 2013, when Ukraine this figure ranked 69th.

In the life insurance market, the Herfindahl-Hirschman Index was 1540.28, meanwhile the index in the risk insurance market was 273.79. In general, the insurance market index was 210.9.

At the same time the analysis of indicators of the insurance market suggests that today the insurance market of Ukraine is characterized by underdevelopment, imperfect structure, weak development of reinsurance, instability of the financial condition of the state as a whole and individual insurance companies, uneven development, when along with the formation and strengthening insurance companies observed the collapse and bankruptcy of others.

The outlined problems of the insurance market development give grounds for the development of such conceptual directions of its development, the implementation of which will increase the role of insurance in the economic life of Ukraine and promote its integration into the world economic space. Market development should be facilitated by [4]:

- stabilization of the financial position of all economic entities and the population;
- development of the legal framework of insurance, which would take into account;
- intensification of the role of the state and its bodies in strengthening and development of the insurance market, formation of state priorities in the development of insurance, and creation of a competitive environment in the insurance market;
- improving the organizational structure and creating the infrastructure of the insurance market at the level of world requirements;
- integration of the insurance market of Ukraine into the world insurance market and creation of a modern model of effective management of insurance reserves;
- further development of reinsurance;
- development of practical marketing and organization of risk management in insurance activities.

Summarizing the above, it can be argued that the insurance market of Ukraine is at the stage of development and integration into the world economic space. It is the second largest capitalization market among other non-banking financial markets. Although quantitative indicators tend to grow, the functional and institutional characteristics of the insurance market of Ukraine in general do not meet the real needs of the economy and the aspirations of global insurance markets, which cause its slow development in the global process of global financial system. Therefore, it can be argued that the study of the development of the insurance market and analysis of its current state is not only relevant, but also requires further research. Thus, for Ukraine it is a priority to study the world systems of state regulation of the insurance market, to determine the priorities of development, the optimal model and mechanisms of their state support.

List of references:

1. Ofitsiyinyi saut Forinschyner – zhyrнал o strahovanii v Ukraine I mire. [Elektronnyyi resyrs]. – Rezhym dostyпы [https:// www.forinsurer.com/about](https://www.forinsurer.com/about)
2. Ofitsiyinyi saut natsionalnoi komissii z rehyiuvannia rynkiv finansovykh poslyh [Elektronnyyi resyrs]. – Rezhym dostyпы <https://www.insa.com.ua/uk/blog/chto-zhdyot-strahovoj-rynok-ukrainy-v-2019-godu-osnovnye-trendy/>
3. Pidsymky diialnosti strahovykh kompaniyi za 2019 rik [Elektronnyyi resyrs].- Rezhym dostyпы https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2019_rik/sk_%202019.pdf.
4. Stratehiia rozvytku strahovogo rynku Ukrainy na 2012-2021 roky [Elektronnyyi resyrs]. – Rezhym dostyпы https://www.ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257.
5. Kompleksna prohrama rozvytky finansofoho sektory Ukrainy do 2020 roky [Elektronnyyi resyrs]. – Postanova Pravlinnia Natsionalnogo banky Ukrainy vid 18 chervnia 2015 roky № 391 (y redaktsii rishennia Pravlinnia Natsionalnogo banky Ukrainy vid 16 sichnia 2017 roky № 28). - [Elektronnyyi resyrs]. – Rezhym dostyпы : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.

STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF AGRO-INDUSTRIAL ENTERPRISES

Malinoshevska K.

PhD.,

Financial Director of «Highline Media» Ltd., Ukraine

Innovative development is a necessary condition for the efficient functioning of agriculture. The strategic direction of innovative development of agribusiness entities is the competitiveness of goods and quality through the formation of the necessary conditions for production. To implement the innovative activities of agricultural enterprises, it is necessary to create favorable conditions in the form of strengthening the production infrastructure, adoption of laws and regulations in the interests of agricultural enterprises, support for agricultural enterprises by state and regional authorities. At the same time, it should be noted that the business's susceptibility to innovation remains low. As a rule, the insufficient level of innovation activity is explained by weak financial, organizational, economic and information support of this process. Thus, the problem of evaluating the effectiveness of innovative development of agricultural entities is of particular interest today.

The most important place in the country's economy is occupied by the agro-industrial complex, the level of development of which depends on the state of other sectors of the economy. The specificity of agriculture is due to the production of food as the basis of human life and reproduction of labor, the production of raw materials for many types of non-productive consumer goods and industrial products. One of the directions of development of agro-industrial enterprises is an innovative type of management, which is characteristic of post-industrial society, its new technological base, the current stage of STP. The innovation factor has become a strategic means of developing societies and economies. At the present stage of world economic development, economic development is determined not by natural resources and industrial production, but by the aggregate ability of economic entities to implement new ideas to meet consumer demand for certain goods or services. An important direction of strategies for innovative development of agricultural enterprises is the organizational support of this type of activity, an important component of which is the promotion and protection of intellectual product, the content of which in a broad sense is the protection of intellectual potential [1].

The solution of the tasks set before the agro-industrial complex is possible only in the line of innovative development. The main directions of innovation policy include: ensuring the legal regulation of innovation development and protection of the interests of its participants; implementation of direct and indirect support for the creation and development of innovations; identification and implementation of priority development; development of effective forms of partnership and cooperation, formation of organizational and economic structures; training in the field of

innovation for agriculture; priority development of material and technical base of agro-industrial complex; development of international cooperation in the field of innovation. Due to the fact that currently the development of agricultural enterprises can not be carried out without their innovation, research in the field of innovation are of great importance for theory and business practice [2].

An important direction of strategies for innovative development of agribusiness entities is the organizational support of this type of activity, an important component of which is the stimulation and protection of intellectual product, the content of which in a broad sense is to protect and stimulate the development of intellectual potential:

- 1) legal protection of intellectual property;
- 2) development of the patent system;
- 3) improving the management system of new knowledge;
- 4) expanding the powers of employees in decision-making in the field of development and implementation of innovations, etc [3].

At the present stage in the agro-industrial complex there are a number of factors that limit the development of innovation processes: reducing the amount of state support for agriculture, reducing funding for research at the expense of budgets of different levels, low level of training of agricultural entities, low susceptibility to innovation and low level of innovation activity. The content of investment support for innovative development of agricultural enterprises is investment support of various innovative assets in various forms, which generates a constantly growing production of innovative agricultural products, the greater the growth of innovative agricultural products per unit of investment in innovative assets, the higher the efficiency of investment development.

Thus, the organization of innovation in the agro-industrial complex is impossible without the participation of the state as an objectively necessary coordinator and regulator of innovation processes. Under market conditions, the state should be able to regulate the impact on the innovation process in agriculture by providing scientifically sound pricing, financial policy, stimulating activities and providing investment services, targeted public funding, choosing the main areas of investment and investment, compiling solvency indicators of capital investments. The introduction of innovations and improving the efficiency of agricultural production creates new challenges: the industry needs more qualified personnel, requires a comprehensive approach to employment, including the creation of processing plants close to the production of agricultural raw materials, training and retraining programs. The problems facing the subjects of agro-industrial complex can be solved only in the line of innovative development. As a result of the study we identified the main strategic directions of innovative development of agribusiness entities: ensuring legal regulation of innovative development and protection of its participants, direct support for the creation and education of innovations, definition and implementation of priority development, development of effective forms of partnership and cooperation. -economic structures, training in the field of innovation for agriculture, priority development of material and technical base of agriculture, development of international cooperation in the field of innovation [4]. The proposed strategic

directions are universal, as they allow to analyze the effectiveness of innovation of the enterprise as a whole and the effectiveness of a particular agricultural enterprise, as well as to form or adjust the strategy of innovation to gain additional competitive advantages in a dynamic market environment.

Refereces.

1. Datsii, O. I. (2008). Development of innovative activity in agroindustrial production. Actual problems of public administration. Kharkiv: View of KRI NAPA «Master», 1 (33), 318–325 [in Ukrainian].
2. Gurochkina, V. V. (2015). Innovation potential of the enterprise: the essence and the system of protection. Economics: realities of time. Scientific Journal, 5 (21), 51–57 [in Ukrainian].
3. Nikiforov, A. E. (2010). Innovative activity: theory and practice of public administration. K. : KNEU[in Ukrainian].
4. Gryshova, I., Shestakovska, T. (2018). FinTech business and prospects of its development in the context of legalizing the cryptocurrency in Ukraine. Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine, 5, 77–89.
5. Gryshova, I. Yu., Shestakovska, T. L., Glushko, O. V. (2017). The economic measurement of convergence of institutional impact on the sustainability of development. Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine, 4, 75–80.
6. Myshchak, I. (2018). Problems and Prospects of Legislative Support of Innovation Development in Ukraine. Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine, 6, 34–43. <https://doi.org/10.32886/instzak.2018.06.05> [in Ukrainian].

KNOWLEDGE ECONOMY: ESSENCE AND FORMATION

Mashkina A.

Ph. D. student at the Department of Finance
National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute”

Language advisor:

Shulga I.

Associate Professor at the Department of Foreign Languages
National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute”

The last decades of the XX century have become a period where scientific and technological advances, computerization and informatization have changed the lives of mankind. However, knowledge has always played a major role in human life and in today's world their importance has grown immeasurably. This is due to the fact that modern economics is increasingly using a term such as "knowledge economy", or knowledge-based economy.

The knowledge economy is a new type of economic development that will soon replace the exploitation of nature, an economy whose main purpose will be the functioning of economic entities and the maximization of profits regardless of the consequences [1].

The essence of the knowledge economy is determined by such interrelated processes as:

- knowledge and information are among the advanced resources and driving force of socio-economic, technological and cultural development;
- the market of information and knowledge is equated with the markets of natural resources, labor and capital, which are already becoming a factor of production;
- the share of enterprises that provide the transfer, creation and use of knowledge and information is growing rapidly;
- the latest knowledge and information infrastructure becomes a condition that dictates national and regional competitiveness;
- development and introduction in all spheres of activity of new information and communication technologies essentially changes models of education, work, public life and rest.

The term "knowledge economy" is usually understood as an economy "in which a significant part of the gross national product is created in industries that directly produce new knowledge, information goods and services, as well as equipment for the transfer and processing of knowledge" [1].

The formation of a knowledge-based economy took place in several stages:

- knowledge economy, began its existence with the beginning of the scientific and technological revolution (about the end of the XIX century);

- the second stage is characterized by qualitative changes. Since the middle of the twentieth century determines the pace of development of material production, characterizes the technical, organizational and structural changes and is a participant in the development of all components of this system;

- the next stage is the latest technologies that are created, updated, improved and implemented. In the 70's, science acts as the main factor of production, influencing all other factors;

- the last, fourth stage is the current stage of development of the knowledge economy, associated with the creation of high-speed computers and powerful storage devices; formation and development of automated databases; rapid growth of global and regional communication networks using modern systems and technologies for the transmission and storage of information and knowledge.

The transition to a knowledge economy forces us to take a fresh look at many things, especially the role of human capital in maximizing profits. Thus, in a knowledge economy, the main goal is - the formation of man, his spiritual and mental abilities, for the production of knowledge through which personal and social development is achieved [2].

A study of the historical patterns of development of society, found that the accumulated amount of scientific knowledge by mankind put humanity before the next stage of evolutionary development - the knowledge economy. The knowledge economy is not a requirement of fashion trends, it is a natural and objective stage of development of society and economy, due to the evolution of human productive forces. Therefore, the transition to a knowledge economy is necessary for a country to gain a competitive advantage in the world.

References

1. *Grinyuk, K.P.* (2011). Questions of the formation of the knowledge economy: Textbook. Kurgan: Publishing House of the Kurgan State University, 80.

2. *Mashkina, A.S.* (2019). Analysis of the interaction of the main determinants of the functioning of the knowledge economy. *Journal of Economic Reforms*, № 4, 29–34.

INFORMATION SYSTEM FOR DETERMINATION OF EARLY SYMPTOMS OF DEMENTIA BASE ON MINI-COG TEST AND MINI-MENTAL STATE EXAMINATION

Melnykova N.,

Ph.D., Associate Professor
Lviv Polytechnic National University

Kolomyi A.

Student
Lviv Polytechnic National University

Dementia affects thinking, behavior and the ability to perform daily tasks. The work of the brain deteriorates significantly, and this affects the normal social or work activities of the individual. The risk group includes the elderly, usually diagnosed in patients older than 65 years. Although currently the manifestation of this disease can occur at a much younger age. Alzheimer's disease is the most common form of dementia (60-80%). Worldwide, dementia affects almost 50 million people.

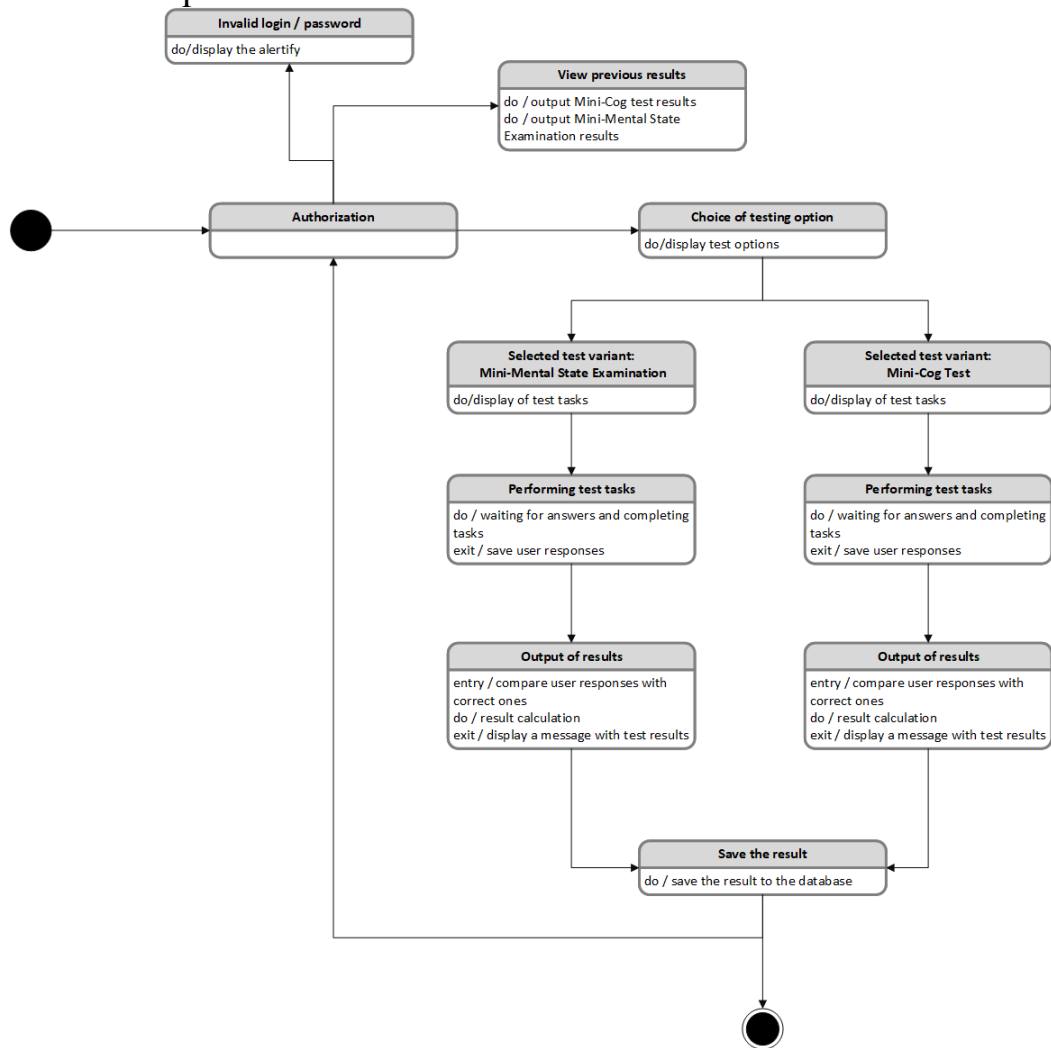
Early diagnosis makes it possible to improve the patient's quality of life. Experts urge to pay attention to the behavior of family members, in the presence of behavioral symptoms. The main symptom of Alzheimer's disease is memory loss. Unfortunately, there are currently no therapies that can completely cure or stop the progression of dementia. However, given the basic principles of care for patients with dementia, it is possible to significantly reduce the number of negative manifestations of this disease and improve the quality of life of the patient, if diagnosed with dementia in the early stages.

Neuropsychological tests, such as MMSE and the Mini-Cog Test, are widely used to assess the cognitive impairment that should develop in the disease. In the early stages of the disease, neurological examination usually shows nothing unusual, except for obvious cognitive abnormalities that may resemble normal dementia. These tests of the human psyche assess memory, the ability to solve simple problems and other thinking skills. Such tests provide a general understanding of whether a person knows the symptoms, knows the date, time, and location, can memorize a short list of words, follow instructions, and perform simple calculations.

To partially solve this problem, an information system (Fig. 1) was implemented, which will allow to identify the manifestations of the disease at an early stage. The purpose of the proposed system is to provide an automated process of testing, saving the history of testing and the formation of evaluation results. The key characteristics of the system are the ability to take tests in the personal account, as the security of personal data is extremely important; simplicity of the interface, as the users of the system are people with cognitive impairments. The design of the system is simple,

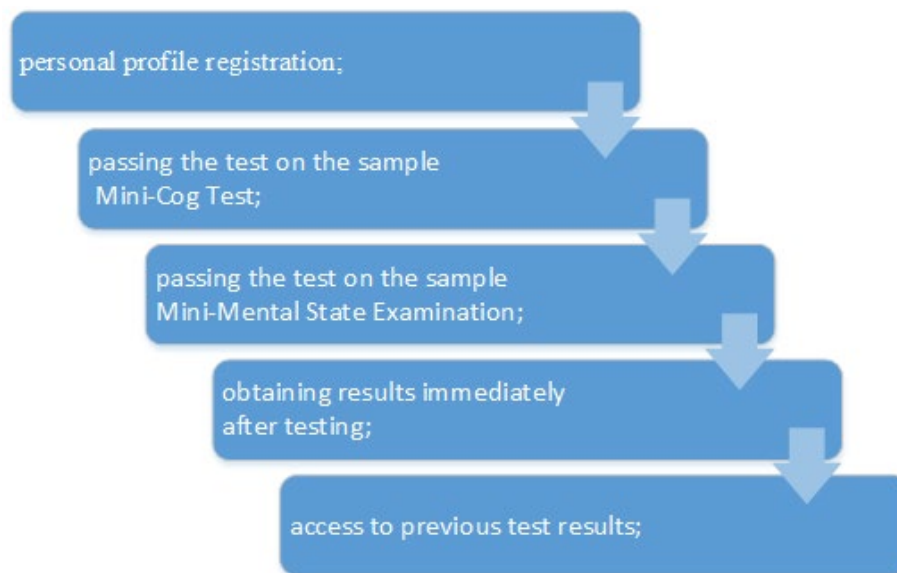
without the use of bright colors and shapes, audio and video elements. Test instructions are simple and readable.

Fig. 1. UML State diagram

This diagram shows all possible states that the system may have and the process of changing states as a result of external influences.

The stages of the information system for early detection of early symptoms of dementia:

Fig. 2. The stages of the information system

The proposed information system is protected from accidental or deliberate interference in the process of its functioning, namely, from attempts to steal (unauthorized information) information, modification or physical destruction of its components, which will ensure the confidentiality of test results and protect users from disclosure of their symptoms.

Therefore, an information system for detecting the early symptoms of Alzheimer's disease can alert the user of the possible threat of the disease. Although the use of this system can only warn of the presence of manifestations, but cannot guarantee the development of the disease. Therefore, according to the results of testing, the user should consult a doctor for professional help, and if necessary, begin treatment as soon as possible.

References

1. Bennasar Mohamed “ Clinical decision support system for early detection and diagnosis of dementia” - PhD thesis / Cardiff University, Great Britain, 2015 No1 – 277.
2. S. Borson, J. Scanlan, M. Brush, P. Vitaliano, and A. Dokmak. The mini-cog: a cognitivevital signs measure for dementia screening in multi-lingual elderly. *International journal of geriatric psychiatry*, 15(11): 1021–1027, 2000.
3. S. Borson, J. M. Scanlan, P. Chen, and M. Ganguli. The mini-cog as a screen for dementia: validation in a population-based sample. *Journal of the American Geriatrics Society*, 51(10):1451–1454, 2003.
4. M. F. Folstein, S. E. Folstein, P. R. McHugh, "Mini-mental State". A Practical Method for Grading the Cognitive State of Patients for the Clinician, 1975, 189-198.
5. Marshal F. Folstein, MD; Lee N. Robins, “The Mini-Mental State Examination”, *Arch Gen Psychiatry*, 40(7): 812, 1983.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ АНТИКРИЗИСНОГО КОНТРОЛЛИНГА В НЕОПРЕДЕЛЕННОЙ ВНЕШНЕЙ СРЕДЕ

Мищенко В.,

доктор економічних наук,
професор, Національний Технічний Університет
«Харківський політехнічний інститут»

Другова О.,

кандидат економічних наук,
доцент, Національний Технічний Університет
«Харківський політехнічний інститут»

Домніна І.

здобувач кафедри міжнародного бізнесу та фінансів,
Національний Технічний
Університет «Харківський політехнічний інститут»

На сьогоднішній день в умовах турбулентної зовнішньої середовища підприємства змушені постійно змінювати концепції, стратегії і при необхідності методи управління. Практично термін «управління» в класичному розумінні вже немає. Він набув статусу антикризисного управління не на час а назавжди. Особливо це стосується тих підприємств, які вже використовують контролінг, ціннісно-орієнтовані показники для оцінки зростання цінності компанії, збалансовану систему показників, методи розрахунку стратегічних індикаторів з використанням теорії штучного інтелекту, нечітких множин, а також превентивне антикризисне управління по слабким сигналам і онлайн-моніторинг ситуації на фірмі. В останні роки і особливо в поточних створених умовах спостерігається тенденція зростання зацікавленості керівників в майбутньому розвитку їх компаній. В наукових публікаціях вже багато авторів пропонують варіанти переходу на стратегічні антикризисні рейси з використанням новітніх управлінських технологій. Тому виникає потреба порівняння поточного стану фірми з тим, до якого вона прагне. Для досягнення стратегічних цілей необхідна адекватна інформація, яка дозволила б прийняти найбільш ефективні управлінські рішення. Ця контролінгова інформація повинна враховувати внутрішні і зовнішні фактори.

Невизначеність, яку містить в собі зовнішнє середовище бізнесу, має

своїми наслідками:

– отклонение объема продаж и/или изменение цен факторов производства по отношению к плану;

– вероятностный характер стандартов затрат и цен, а значит, и неточность разработки годового бюджета;

– побуждение к более жесткому контролю общехозяйственных расходов;

– ограничение состава статей затрат, на которые руководители оказывают непосредственное влияние.

Чтобы противостоять неопределенности, используются различные способы приспособления инструментов контроллинга [1] :

– обеспечение гибкости структуры организации с использованием предметно-группового принципа организации производственных систем;

– совершенствование методов бюджетирования с применением имитационных моделей, сбалансированной системы показателей (или табло управления), анализа чувствительности результата к изменению определяющих факторов

В быстро изменяющемся окружении менеджеры должны быть более креативными, чем обычно. Приобретают существенное значение мероприятия в отношении инноваций и роста, поскольку от их успеха зависит выживание предприятия. Поскольку инновации часто представляют ключевой фактор успеха в деятельности фирмы, следует более обоснованно подходить к формированию портфеля инновационных проектов и лучше их контролировать [2].

Если операционные бюджеты разрабатываются регулярно в соответствии с установленными процедурами, то инновационные проекты обычно разрабатываются по мере необходимости и не имеют столь жестко регламентированного характера. Их длительность, в равной мере, как и периодичность, могут быть различными. Неопределенность приводит также к пересмотру способа определения единичных стандартов затрат (плановой себестоимости продукции).

Калькуляция стандартных затрат в ситуации неопределенности. Согласно действующей практике стандарты затрат рассчитываются один раз в год, в момент формирования бюджета, и они учитывают ожидаемое изменение цен и уровня деловой активности на планируемый год. Искажающее влияние колебания цен в условиях неопределенной внешней среды или сильной инфляции снижает достоверность и обоснованность норм. Как вариант решения этих проблем можно предложить:

– отдавать предпочтение техническим стандартам, стоимостную оценку подключать периодически по мере уточнения цен;

– на основе периодической актуализации гипотез деловой активности уточнять стоимость факторов производства;

– определять элементы затрат «по курсу дня» исходя из структуры затрат на производство;

- применять различные методы определения затрат на изготовление изделий в зависимости от поступающих заказов и свободных производственных мощностей.

Модификация бюджетной системы. В своей классической концепции бюджетная система сводится к разработке операционных бюджетов, действующих на протяжении всего года, и она замыкается на синтетическую документацию (бюджеты доходов и расходов, движение денежных средств, бюджетный баланс). Процесс бюджетирования базируется на целях по объему продаж и четко определенных условиях производства. Такая практика становится неприемлемой в условиях неопределенной конъюнктуры рынка. Могут быть предложены такие решения. Разрабатывать твердый бюджет исходя из целей по объему продаж на период меньше одного года: квартал или полугодие. Этот срок может быть установлен исходя из твердого или ожидаемого портфеля заказов. Для оставшейся части хозяйственного года разрабатываются два (оптимистический и пессимистический) или несколько вариантов бюджета.

В этих целях рассматривается несколько гипотез уровня деловой активности и цен. На этой основе оценивается их влияние на величину прибыли, денежные потоки, возможность финансирования инвестиций, численность персонала, не вдаваясь в детали (например, в бюджеты центров затрат).

В рамках разработанных бюджетов сумма дискреционных (структурных) затрат ограничивается. Таким образом, структурное подразделение не может набрать больше персонала, чем это установлено по принятой гипотезе. По окончании каждого квартала (если принята такая периодичность) ставятся новые цели для руководителей структурных подразделений, а годовые показатели уточняются в зависимости от развития конъюнктуры рынка. Одновременно пересматриваются решения в отношении дискреционных затрат (например, о приеме на работу дополнительных служащих или о работе на неполный день).

В условиях неопределенной среды бюджетная система становится для генеральной дирекции больше чем инструментом делегирования полномочий. Не ставя своей задачей детальную разработку бюджетов на весь год, она позволяет быстро оценивать влияние различных гипотез деловой активности на конечные результаты и финансовое равновесие.

Становясь менее аналитичной, система выигрывает по затратам и быстродействию. Менее аналитичная, более быстродействующая, не разрабатываемая полностью по всем показателям на годовой период, бюджетная система в условиях неопределенности должна быть еще более открытой по отношению к внешней среде. Чтобы это обеспечить, она дополняется системой внешней информации (типа группы показателей о работе с клиентами или бортового табло рыночной конъюнктуры), что позволяет отслеживать ключевые факторы развития предприятия и определять перспективы его краткосрочного развития. Естественно, содержание,

периодичность и сроки представления информации о состоянии внешней среды будут зависеть от области деятельности.

Список литературы:

1. Мищенко В.А. Контроллинг в действии: Учебное пособие / Долинская Р.Г./ – Х: ИД «ИНЖЭК». – 2008. – 472 с.

2. Міщенко В.А. Особливості сучасного контролінгу на підприємствах //Іменинник А.М., Демонши К. // Тези доповідей XX Міжнародної науково-практичної конференції [Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я (MicroCAD-2013)], (29-31 травня 2013 р.) /за ред. проф. Товажнянського Л.Л. – Харків: НТУ «ХПІ», 2013. – С. 160-162.

DIRECTIONS OF HUMANITARIAN ACTIVITIES OF ZEMSTVO ESTABLISHMENTS IN CHERNIHIV PROVINCE DURING WORLD WAR I (1914–1918)

Nemchenko O.

post-graduate student

Department of History of Ukraine

T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

The First World War led to significant transformations in the activities of bodies of zemstvo self-government. The priority for the zemstvo residents was to provide assistance to the victims of the hostilities, as well as providing the front with equipment and food. Therefore, the full picture of the processes occurring in the Russian Empire at the regional level in the indicated period is impossible without taking into account the place and role of zemstvo institutions.

The moment Ukraine declared itself independent and the topics prohibited for study disappeared, an active study of history of zemstvo institutions of the Chernihiv province began, which continues up to this day [1-5]. Certain aspects of the problem at the imperial level and in the Ukrainian lands are now presented as separate publications of Ukrainian [6-8], and foreign scientists [9; 10]. However, in general, the humanitarian activities of the zemstvo establishments in the Chernihiv province during the First World War have been studied in fragments so far.

On the whole, the humanitarian activities of zemstvo institutions during World War I can be divided into two integrated areas, depending on the addressee of the assistance:

1. Assistance to military personnel (took care about sick and wounded soldiers, persons with disabilities, provided the army with equipment and food).

In the framework of cooperation with the All-Russian Zemstvo Union, the Chernihiv province was covered by a network of county committees, the coordination committee for which was the provincial committee. Providing assistance to sick and wounded soldiers, zemstvo institutions allocated funds in accordance with their capabilities for the construction and equipping of hospitals and shelters, providing the latter with necessary personnel and medicine.

Zemstvo applied a differentiated approach to war invalids, according to the specific case and special needs. The main efforts were aimed at their adaptation to peaceful life and vocational rehabilitation [1].

Due to the inability of the state to solve the problem of providing the army the zemstvos were called upon to organize supplies of various equipment and food to the front.

2. Assistance to certain categories of the civilian population (helped families of military personnel, children of front-line soldiers, orphans and refugees).

Zemstvos took an active part in the process of assigning state aid to families of military personnel, studying the financial situation of the latter as part of their work in local guardianship. Zemstvo establishments also provided additional financial assistance to those families for which the state maintenance was insufficient.

Caring for orphans and half-orphans, zemstvo institutions tried, first of all, to attach them to families, providing the latter with material support, distributed them to shelters, and appointed scholarships for education [4].

Thanks to loans and stable cooperation with the All-Russian Zemstvo Union, even in the conditions of constant lack of funds, zemstvos did not stop supporting refugees. Within the province there were guardianship and assistance committees.

In addition to the indicated areas of activity resulting from the war, the zemstvos continued their work in the field of public guardianship, which was also carried out in peacetime. In particular, the Zemstvo people took care about the poor, who had no relatives and could not earn a living by themselves, mentally ill and other socially unprotected layers of the population [3].

Of course, such multi-vector activities of the zemstvo could not be carried out independently, because of objective lack of resources, existing legal field and a conservative bureaucratic system. So, almost all areas of activity were carried out mainly in various forms of support for existing initiatives of the central authorities or charitable associations. However, the last fact does not diminish the importance of the zemstvo institutions in the Chernihiv province while providing humanitarian assistance to the victims of the war. Mostly because of excessive bureaucratization, an imperfect legislative base, and the lack of adequate funding for their initiatives zemstvo institutions could not always quickly solve acute problems.

At the same time an important advantage of zemstvos, which influenced the effectiveness of humanitarian activities, was maximum proximity to the population and its problems (direct proximity and communication with needy categories of citizens, etc.). For example, in case of securing the front, it concerned understanding of the socio-economic possibilities of each county to implement properly the tasks set by the authorities.

These problems of zemstvo activity during the First World War can be the subject of further study. A comparison of the experience of resolving humanitarian problems in different regions of the empire, the determination of the local specifics of zemstvo initiatives will contribute to the formation of a scientific picture of zemstvo multi-vector activity and its results.

References

1. Bezuhla, O. O. (2002). Humanitarna diyalnist Chernihivskoho hubernskoho zemstva v 1914–1918 rokah [Humanitarian activities of the Chernihiv provincial zemstvo in 1914–1918]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka – Bulletin of the Chernihiv State Pedagogical University named after T.H. Shevchenko*, 15, Series: historical sciences № 1, 71–74. (in Ukrainian).

2. Mayboroda, L. (2007). Blahodiyna dopomoha voyinam i tsivilnomu naseleunnyu v roky Pershoyi svitovoyi viyny na Chernihivschini (za materialamy mistsevnyh hazet) [Charitable assistance to soldiers and civilians during World War I

in the Chernihiv region (based on local newspapers)]. *Skarbnitsya ukrayinskoyi kultury – Treasury of Ukrainian culture*, 8, 127–132. (in Ukrainian).

3. Petrovska, Y. (2008). Napryamky praktychnoyi diyalnosti Chernihivskoho hubernskoho zemstva v humanitarniy sferi (1864 – 1917 rr.) [Directions of practical activity of the Chernihiv provincial zemstvo in the humanitarian sphere (1864–1917)]. Materials of 61th international scientific conference «*Karazinski chitannya*», 219–220. (in Ukrainian).

4. Prymachenko, Y. M. (2004). Humanitarna diyalnist Chernihivskogo hubernskoho zemstva v roky Pershoyi svitovoyi viyny: opika nepovnolitnymi [Humanitarian activities of the Chernihiv provincial zemstvo during World War I: custody of minors]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka – Bulletin of the Chernihiv State Pedagogical University named after T.H. Shevchenko*, 27, Series: historical sciences № 2, 89–96. (in Ukrainian).

5. Kovalenko, O., Rakhno O. (2018). Chernihivschyna v roky Pershoyi svitovoyi viyny [Chernihiv region at the First World War]. *Siveryanskyy litopys*, 6, 141–157. (in Ukrainian).

6. Donik, O. M. (2013). Diyalnist hromadskyh orhanizatsiy u spravi dopomohy armiyi ta tsivilnomu naseleennyu [Activities of public organizations in helping the army and the civilian population]. *Velyka viyna 1914–1918 rr. i Ukrayina – The Great War of 1914-1918 and Ukraine*, 536–562. (in Ukrainian).

7. Zahrebelna, N. I., Kolyada, I. A. (2006). Velyka viyna: ukrayinstvo i blahodiynist (1914–1917 rr.) [The Great War: Ukrainianness and charity (1914–1917)]. Kyiv, Institut istoriyi Ukrayiny NANU, Natsionalniy pedahohichniy universytet im. M.P. Drahomanova, 193 p. (in Ukrainian).

8. Stupak, F. Y. (2009). Diyalnist zemstv u haluzi suspilnoi opiky ta dobrochynnosti [Zemstvo activity in the field of public guardianship and charity]. *Nauka. Relihia. Suspilstvo. – The science. Religion. Society*, 4, 143–148. (in Ukrainian).

9. Bukalova, S. V. (2016). Rol organov mestnogo samoupravleniya v sisteme gosudarstvennogo upravleniya Rossiyskoy imperii v gody Pervoy mirovoy voyny [The role of the local self-government in the state government system of the Russian empire during World War I]. *Vestnik Tverskogo Gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of Tver State University*, Series «History», № 1, 35–50. (in Russian).

10. Ulyanova G. N. (2015). Obschestvennoe prizrenie i blagotvoritelnost v deyatelnosti zemstva 1864–1917 [Public charity and charity in the activities of the zemstvo 1864-1917]. *Zemskoe samoupravlenie v istorii Rossii: K 150-letiyu zemskoy reformy – Zemstvo self-government in the history of Russia: On the 150th anniversary of the Zemstvo reform*, 216–235. (in Russian).

MORPHOLOGY OF DRIED DROP PATTERNS OF SALIVA IN YOUNG CHILDREN WITH DENTAL CARIES

Oktysyuk Yu.,

Ph.D., Associate Professor
Ivano-Frankivsk National Medical University

Avakov V.,

Ph.D., Assistant Professor
Ivano-Frankivsk National Medical University

Cherepiuk O.

Ph.D., Assistant Professor
Ivano-Frankivsk National Medical University

Mineralizing ability of saliva is a leading factor that provides secondary mineralization of enamel and supports its homeostasis. An analysis of the crystalline structures of the oral fluid is of current importance in the diagnosis of pathological conditions in the oral cavity, which is explained by the non-invasiveness, ease of execution, and accessibility of the method [1]. In this regard, the study of the saline mineralization properties is a sensitive and quite informative indicator that determines the individual tooth resistance to caries.

For study the laboratory parameters of saliva, we collected saliva in 120 children 3-4 and 5-6 years old with different activities of dental caries by spitting in a sterile container or using a sterile pipette in a test tube, on an empty stomach, without stimulation. The mineralizing properties of saliva were evaluated by indicators of micro-crystallization and mineralizing potential of saliva (MPS) according to the method of PA Leus (1977). Saliva collection was performed with a sterile pipette from the bottom of the oral cavity at least 2 hours after eating and rinsing with distilled water. Three drops of saliva were applied to the ethyl alcohol-treated and room-dried slide. Then, after the drop dried, it was examined under a microscope "Biolam Lomo P14" at a magnification of 2x6 in reflected light. The MP of saliva was determined as the mean score, depending on the identified types of microcrystals based on the study of the entire droplet area on the slide.

In the course of the study, it was found that on average of MPS value was $(1,98 \pm 0,02)$ points. But among the group of children 3-4 years old, the value of this indicator did not differ from the value obtained in children 5-6 years old $((2,02 \pm 0,04)$, versus $(1,94 \pm 0,02)$ points, $p > 0,05$)

The heterogeneity of MPS parameters in children with different levels of caries intensity was revealed. Among children 3 - 4 years with a high and very high level of caries intensity, the MPS was $(1,95 \pm 0,009)$ points and was significantly lower compared to the value obtained in children with medium and low intensity $(2,02 \pm$

0.01) and, accordingly, ($2,09 \pm 0,006$) points, $p < 0,001$). In the group of 5 - 6 years, a similar trend was found: in children with high and very high levels of caries intensity, the rate of MPS is lower compared to children with medium and low levels ($1,89 \pm 0,01$) points, against ($1,94 \pm 0,01$) and ($1,99 \pm 0,01$) points, respectively, $p < 0,01$, $p < 0,001$).

Analysis of the results obtained in children of different age groups with different levels of caries intensity indicates that in the group of children 3-4 years with high and very high levels of caries intensity the value of MPS was higher by 1,03, compared with the value of children 5-6 years ($p < 0,001$). Among children 3-4 years with an average level of caries intensity, we found the same trend as in children with a high level of intensity, namely 1,04 times higher value of mineralizing potential, compared with children 5-6 years ($p < 0,001$). Therefore, among children aged 3-4 years with a low level of caries intensity, the value of mineralization potential remained higher by 1.06 times, compared with the value of the group of children aged 5-6 years ($p < 0,001$). In general, despite the difference we received in the analysis of the IPU between age groups, the data we obtained indicate a "low level" of this indicator in all children.

The difference between the indicators of the type of micro-crystallization in children of the survey group is also substantiated. As for type I micro-crystallization, on average it was found in ($27,12 \pm 1,89$)% of examined children. Instead, the number of children with II and III types of micro-crystallization is observed in ($44,19 \pm 1,57$)% and ($28,99 \pm 1,35$)% of cases, respectively.

Among children aged 3-4 years, type I micro-crystallization of saliva was detected in ($37,65 \pm 6,35$)% of examined children. The obtained data on the content of type II crystals did not differ from the indicator of type I micro-crystallization, and were found, on average, in ($45,76 \pm 6,54$)% of the examined children ($p > 0,05$). In contrast, type III micro-crystallization of saliva was detected in ($16,59 \pm 4,92$)% of examined children, which is significantly lower compared to type I ($p < 0,05$).

Among children aged 5-6 years, type I micro-crystallization of saliva was detected in an average of ($18,03 \pm 4,96$)% of examined children. Significant increase in the number of children aged 5-6 years, in which type II micro-crystallization was detected in relation to type I - ($42,62 \pm 6,38$)%, against ($18,03 \pm 4,96$)% of children ($p < 0,01$).

Analysis of the results obtained in children of different age groups shows that the percentage of children 3-4 years, in which type I micro-crystallization was detected, was 2,1 times higher than the value obtained in children 5-6 years ($p < 0,05$). Among children 3- 4 years, the percentage detected with type II micro-crystallization, compared with children 5-6 years, did not differ ($p > 0,05$). In contrast, the percentage of children aged 3-4 years in whom type III micro-crystallization was detected was 2,4 times lower compared to the value obtained in the group of children aged 5-6 years ($p < 0,001$).

Thus, the study allows us to determine that the micro-crystallization of PP is individual and changes with age, which is due on the one hand to changes in its composition and functional capacity at different ages, and on the other – different

levels of caries intensity. Similar data from our study were obtained by other researchers [2, 3].

References

1. Bel'skaya L.V., Sarf E. A., Solonenko A. P. Morphology of Dried Drop Patterns of Saliva from a Healthy Individual Depending on the Dynamics of Its Surface Tension // Surfaces. – 2019. – № 2. – pp. 395-414. – DOI: 10.3390/surfaces2020029.

2. Pancu G., Lăcătușu S., Căruntu I. D., Iovan G., Ghiorghe A. Evaluation of caries activity using the micro-crystallization saliva index (IMK) // Revista medico-chirurgicala a Societatii de Medici si Naturalisti din Iasi. – 2006. – № 110(1). – pp. 206-211. DOI: 10.4103/0976-237X.137931.

3. Leontiev V. K. Caries and mineralization processes. Moskva: MMSI; 2007. p. 541. [Russian].

FEATURES AND PATHOGENESIS OF THYROID HORMONOGENESIS IN PARTURIENTS WITH CHRONIC PYELONEPHRITIS AND PREECLAMPSIA ON THE BACKGROUND OF CHRONIC PYELONEPHRITIS

Olshevska O.,

MD, PhD, Professor, Professor of the Department of Obstetrics and Gynecology,
Donetsk National Medical University, Liman, Ukraine

Olshevskiy V.

PhD, Associate Professor of the Department of Obstetrics and Gynecology,
Donetsk National Medical University, Liman, Ukraine

Extragenital pathology in the mother, 12,0% of which is chronic pyelonephritis (CP) [1, 2], determines one in three cases of perinatal mortality. The course of pregnancy with CP is burdened by 40,0-70,0% preeclampsia (PE), which increases the level of perinatal morbidity to 50,7%, mortality - up to 50,0 ‰ [2, 3]. Reduction of perinatal morbidity and mortality is possible with an understanding of its pathogenetic factors. Violation of thyroid status during gestation, in childbirth, in accordance with changes in adaptive capacity in CP and PE on the background of CP (identified in our previous studies [4, 5], will affect the thyroid state in the puerperium.

There are no scientific studies of thyroid homeostasis in the dynamics of puerperium in CP and PE on the background of CP with determination of the pathogenesis of its features in the available literature. On this basis, thyroid hormonal genesis was studied according to the levels of TG secretion - thyroxine (T4) and triiodothyronine (T3) - in the dynamics of puerperium - in the early postpartum period, on the 3-4th and 6-7th day in 70 women: 10 - healthy, 20 - with CP, 20 - with PE of average degree on the background of CP, 20 - with severe PE on the background of CP. Puerperal in the 2nd and 3rd trimesters of pregnancy with CP were the 1st group, with PE of average degree on the background of CP - the 2nd group, with PE of severe degree on the background of CP - the 3rd group.

Depending on the type of treatment, pregnant women of the 1st group were divided into 4th and 7th groups, of the 2nd group - into the 5th and 8th groups, of the 3rd group - into the 6th and 9th groups (10 women each). Pregnant women of the 4th, 5th, 6th groups received traditional therapy, and the 7th, 8th, 9th groups received the proposed correction. Traditional therapy was performed by conventional methods. The proposed correction had a pathogenetic focus, a differential approach depending on the severity of complications and included phyto-, aroma-, naturo-, apitherapy in combination with drugs, trace elements [6].

An adaptive response to stress is a change in the functioning of the thyroid system. Peculiarities of hormonogenesis in puerperal in the dynamics of puerperium

were assessed by the adaptive capacity of puerperals. These note thyroid reactivity by markers of adaptation - by types of adaptive reactions (AR) - physiological or pathological [7]. The concentration of total T4 and T3 in the blood serum of women was determined by radioimmunological method using IMMUNOTECH kits from "A coulter company" (Czech Republic). The research results are processed by methods of variation statistics.

In the early postpartum period, there is a maximum secretion of TG in the group of healthy and in the main groups, which is a manifestation of postpartum stress response of the body, but the degree of increase in T4 and T3 is different. T4 content in healthy, in the 4th, 5th, 6th groups – $227,36 \pm 8,54$ nmol/l, $187,15 \pm 6,12$ nmol/l, $116,73 \pm 7,11$ nmol/l. This indicates an increase in the content of T4 relative to that in the parturient women by 14,53%, 7,03%, 5,7%, 2,18%, $p > 0,05$, respectively. The content of T3 in healthy, in the 4th, 5th, 6th groups - $4,81 \pm 0,29$ nmol/l, $3,69 \pm 0,11$ nmol/l, $2,72 \pm 0,14$ nmol/l, $1,74 \pm 0,18$ nmol/l. The level of the hormone relative to the parturient women was higher by 16,75%, 7,93%, 4,28%, 3,11%, $p > 0,05$, respectively. Relatively healthy, T4 secretion in the 4th, 5th, 6th groups decreased by 17,69%, 33,67%, 48,66% ($p < 0,05$), T3 level - by 23,28 %, 43,45%, 63,68%, ($p < 0,05$), respectively. The reactivity of the thyroid system in healthy women can be assessed as "adaptive response to acute stress" (ARAS), in the group with CP - by the type of "adaptive stress-resistance response" (ASRR), in groups with PE on the background of CP - by the type of "adaptive response" stress-depletion "(ARSD).

The pathogenesis of the decrease in the main groups of TG levels is determined by several factors. First, the decrease in the functional activity of the thyroid gland under chronic stress in CP and the depletion of such in PE on the background of CP. Secondly, reduced iodine supply of the thyroid gland, and, accordingly, a decrease in the hormonogenesis of T4 and T3 in the thyroid gland in conditions of insufficient reabsorption of iodine in the renal tubules depending on the degree of dysfunction in CP, PE of average degree and severe PE. Also, there is a decrease in the secretion of T3 due to insufficient amounts of T4 as a starting material (T4 is transformed by moniodination to T3 in the kidneys). It is important to violate monodeiodination in renal failure of varying degrees in CP, PE of average degree and severe PE on the background of CP.

The level of increased TG in the early postpartum period is less than adrenocorticotrophic hormone and cortisol [8] can be explained by unidirectional adaptive-metabolic action of hormones of the pituitary-adrenal and thyroid systems and the need to prevent postpartum stress response - excessive.

In the groups treated with the proposed treatment, improvements in kidney and thyroid function affected thyroid status. The level of T4 was in the 7th, 8th, 9th groups $211,35 \pm 7,64$ nmol/l, $181,21 \pm 6,03$ nmol/l, $149,73 \pm 6,89$ nmol/l, which is higher relative to indicators in parturient women by 10,62%, 7,31%, 4,23%, $p > 0,05$. The content of T3 exceeded those of 11,42%, 7,27%, 5,18%, $p > 0,05$, respectively. In the 8th and 9th groups, the level of TG reduction was lower than with traditional treatment, namely T4 - by 20,30%, 34,14%, T3 - by 25,57%, 47,82%. In the 7th group, the indicators were equal to the required.

On the 3-4th day of puerperium, TG secretion decreases, which is associated with the stabilization of metabolism at a lower energy level. The content of T4 decreases to the level of the 2nd trimester of pregnancy [5] in all groups. Compared with the early postpartum period, the content of T4 in healthy is lower by 19,63%, in the 4th, 5th, 6th groups - by 22,07%, 10,68%, 16,20%, in 7th, 8th, 9th - by 19,80%, 15,15%, 19,01%, respectively. The content of T4 relative to that in healthy in the 4th, 5th, 6th, 8th, 9th groups is reduced by 20,18%, 26,28%, 46,46%, 15,85%, 33, 64%. A lower level of T4 concentration reduction after the proposed treatment will prevent the catabolic effect of TG at low thyroid status. In the 7th group (with CP), the level of T4 reached the required level, $p > 0,05$. T3 secretion on the 3-4th day of puerperium was less than the level of the 2nd trimester of pregnancy in the healthy group and in the main groups [5]. Relative to the early postpartum period, the content of T3 was observed reduced in the healthy by 40,78%, in the 4th, 5th, 6th - by 39,30%, 37,87%, 21,26%, $p < 0,05$; in the 7th, 8th, 9th groups - by 40,62%, 38,83%, 35,06%, $p < 0,05$, respectively. The lower percentage of T3 reduction in the group with severe PE on the background of CP (6th) is due to a lower percentage of hormone increase in the early postpartum period due to low adaptive capacity of the puerperal women - the type of ARSD and the need for hormone to ensure metabolic processes in puerperium.

In comparison with healthy, there was a decrease in the concentration of T3 in the 4th, 5th, 6th groups by 21,40%, 40,70%, 51,93%, in the 8th, 9th - by 23,16%, 42,81%, $p < 0,05$. In the 7th group, the difference with the indicator in healthy was not determined, $p > 0,05$. On the 3-4th day of puerperium in healthy the level of reduction of T3 is 2,08 times greater than T4. A further decrease in the functional tension of the thyroid system occurs on the 6-7th day of puerperium. T4 secretion is characterized by a level lower than that in the 2nd trimester of pregnancy in all studied groups. Compared with the concentration of T4 on the 3-4th day, this on the 6-7th in healthy is 7,33% lower; in the 4th, 5th, 6th groups - by 10,11%, 12,30%, 17,28% less; in the 8th and 9th groups - by 9,84%, 13,35% less, respectively. Regarding the indicators in healthy, the level of T4 was lower in the 4th, 5th, 6th groups by 22,80%, 30,23%, 52,21%; in the 8th and 9th groups - by 18,13% and 37,95%. The improvement in the functioning of the thyroid gland and renal tubules was affected by an increase in T4 secretion in the 8th group compared with the 5th by 12,10%, in the 9th - compared with the 6th by 14,26%, $p < 0,05$, and normalization with CP (in the 7th group).

The concentration of T3 on the 6-7th day of puerperium in healthy decreased to $2,73 \pm 0,24$ nmol/l - to the upper limit of normal in non-pregnant. In the 4th, 5th, 6th groups, T3 secretion decreased by 8,93%, 11,26%, 5,84%, $p > 0,05$; in the 8th and 9th groups - by 7,38% and 10,42%. Compared with the content of T3 in the group of healthy, such in the 4th, 5th, 6th groups was determined to be lower by 25,27%, 45,05%, 52,75%; in the 8th and 9th groups - by 25,64%, 41,76%. The increase in T3 content in the 8th and 9th groups compared with the 5th and 6th was 19,41% and 10,99%. In the 7th group, the secretion of TG reached the required. The degree of violation of thyroid hormonogenesis in CP, PE of average and severe degree on the background of CP is determined by the adaptive capacity according to the severity of the pathological process. The increase in thyroid status with the application of the

proposed therapy determines the improvement of the functioning of the kidneys, thyroid gland, which are involved in the regulation of thyroid homeostasis.

Thus, the peculiarities of the adaptive capacity of thyroid homeostasis in the dynamics of puerperium are marked by the phase of the adaptation syndrome. In the early postpartum period, the maximum increase in TG levels in all groups is a manifestation of postpartum stress response. The degree of TG increase decreases depending on the adaptive capacity, which is determined by the degree of reactivity of the thyroid system: in healthy - by type of ARAS, in CP - by type of ASRR, in PE on the background of CP - by type of ARSD.

On days 3-4 of puerperium, decreased T4 secretion is associated with lower metabolic stabilization. There is a greater decrease in the level of T3 than T4 in all groups in order to prevent the catabolic effects of TG, given that the criterion for the implementation of the effect of TG is the level of T3. On the 6th-7th day of puerperium, a further decrease in thyroid secretion was determined: T4 - for the level of the 2nd trimester of pregnancy in all groups, T3 - to the upper limit of normal in non-pregnant women. The effectiveness of the proposed treatment was reflected in the normalization of thyroid status and adaptive capacity in puerperal with CP (type ARAS), increased thyroid hormone production in puerperal with PE of average degree to the level of adaptation of the ASRR, in parturients with severe PE on the background of CP to the level of ARSD - ASRR in the dynamics of puerperium.

The state of thyroid homeostasis in the puerperium can be considered a prognostic criterion for the level of metabolic processes in the breast, ensuring the biological value of milk, thereby postnatal adaptation and full development of newborns.

References

1. Shekhtman, M.M. Ekstragenstal'naya patologiya i beremennost' [Extragenital pathology and pregnancy] L.: Medicine (2000): 459-514 [in Russian].
2. Evans, D.B. "Renal disease in pregnancy" Postgrad Med J 55.6 (2009): 333-335.
3. Nicolle, L.E. "Management of asymptomatic bacteriuria in pregnant women" Lancet Infect Dis 15.11 (2015): 1252-1254.
4. Olshevska, O.V. "Pathogenesis and peculiarities of thyroid reactivity in parturient women with chronic pyelonephritis and preeclampsia on the background of chronic pyelonephritis" Quest Exp Clin Med 8.2 (2004): 12-17.
5. Olshevska, O.V. "Features of thyroid homeostasis and pathogenesis of its disorders in the gestational period in chronic pyelonephritis and preeclampsia on the background of chronic pyelonephritis" Med Soc Probl Fam 9. 4 (2004): 21-27.
6. Stepankivska, G.K., Olshevska, O.V., Olshevskiy, V.S. Donetsk National Medical University. "Method for treating preeclampsia in setting of chronic pyelonephritis" Patent of Ukraine № 14847, 5 (2006) [In Ukrainian].
7. Garkavi, L.Kh., Kvakina, E.B., Ukolova, M.A. (1990) Adaptatsionnyye reaktzii i rezistentnost' organizma [Adaptive reactions and body resistance]. Rostov-on-Don, 223 [in Russian].
8. Olshevska, O.V. "Peculiarities of hormonogenesis and pathogenesis of pituitary-adrenal secretion disorders in women with chronic pyelonephritis and

preeclampsia on the background of chronic pyelonephritis” *Quest Exp Clin Med* 9.1 (2005): 48-53.

SPRACHINTERAKTIONSPROBLEME BEIM FREMDSPRACHENLERNEN

Pantschuk L.

Lektorin am Lehrstuhl für germanische
Sprachen und Übersetzung
Nationale Polytechnische Universität Odessa

Fremdsprachenkenntnisse spielen eine große Rolle zur Verstärkung des gegenseitigen Verständnisses zwischen Menschen und Völkern. Der Umfang der Anwendung der Fremdsprachen ist vielfältig. Sprache ist ein sehr komplexes Phänomen, aber sie hilft Menschen ihre Gedanken und Gefühle auszudrücken. Die Sprache hat sich seit langem zu einem Kommunikationsmedium entwickelt. Kommunikation ist der Austausch von Ideen, Meinungen, Nachrichten und sonstigen Informationen. In der Geschichte der Entwicklung der Kommunikationssysteme werden viele Begriffe und Ereignisse dargestellt. Da alle Informationen durcheinander übertragen wird, benutzt man dabei verschiedene Kommunikationswege. Die Entwicklungen in diesem Bereich waren überschaubar. Mit der Entwicklung der Sprache durch Menschen als gemeinsamem Ausdrucksmittel für gemeinsame Erfahrungen und Zusammenarbeit entstand ein Bedürfnis, Informationen zu übertragen. Mit der Sprache und allen ihren Anwendungsmöglichkeiten veränderte sich die Welt der Menschen radikal. Alle Aspekte des sozialen Lebens, Prozesse der kognitiven und kreativen Aktivität einer Person, jeder Moment ihres Bewusstseins werden von der Sprache begleitet. Die wachsende Verbindung von Sprachen verschiedener Völker, die auf gegenseitigem Respekt und Vertrauen beruht, zielt darauf ab, die Probleme der Sprachinteraktion sorgfältig zu untersuchen. Wenn man ein Sprachmaterial einer Fremdsprache erlernt, kann es zum Verstoß gegen die Regeln seiner Verwendung kommen. Die Gründe dazu können unterschiedlich sein: eine große Menge an Material, seine Unverständlichkeit oder andere Gründe, wie: die Besonderheiten des Sprachsystems, mentale Wahrnehmungsgesetze, Auswendiglernen, Bewahrung von Informationen.

In der Linguistik wendet sich man zunehmend an Probleme, die mit der Interaktion und gegenseitiger Beeinflussung von Sprachen verbunden sind. Amerikanische Wissenschaftler widmeten diesem Thema besondere Aufmerksamkeit. Dies sind Wissenschaftler wie: W. Weinrach, E. Haugen, J. Zoffitti ...Auch ukrainische und russische Wissenschaftler arbeiteten an solchen Fragen. Die Themen Sprachkontakt, Zweisprachigkeit und Interferenz in den Fremdsprachenunterricht werden besonders berücksichtigt. Die Betrachtung der Sprachinteraktion umfasst nicht nur das Studium der spezifischen sozio-historischen Kontexte, in denen es sich entwickelt, sondern auch die Sprachergebnisse und die Auswirkungen interagierender Sprachen auf Sprachsysteme. Zweisprachigkeit oder "fließendes Sprechen in zwei Sprachen und regelmäßiger Wechsel von einer Sprache

in eine andere je nach Kommunikationssituation" [1, 9] ist eines der Probleme der Sprachkontakttheorie. Das heißt, zwei oder mehr Sprachen stehen in Kontakt. "Menschen, die zwei oder mehr Sprachen sprechen und diese abwechselnd verwenden, werden als zweisprachige Sprecher oder Zweisprachige bezeichnet" [2, 22]. Sprachkontakt, interlingualer Kontakt, die Interaktion von zwei oder mehr Sprachen, die die phonetische und grammatikalische Struktur und den Wortschatz einer oder mehrerer dieser Sprachen beeinflusst. Sprachkontakte entstehen als Ergebnisse der entsprechenden sozialen Bedingungen, wenn die Vertreter verschiedener ethnischer oder Sprachgruppen aus verschiedenen Gründen intensiv miteinander kontaktieren sollen. Sprachkontakte werden sich durch ständig wiederholende Dialoge, ständige Kommunikation zwischen Muttersprachlern untereinander hergestellt, wobei beide Sprachen oder beide gleichzeitig oder separat von jedem der Sprecher verwendet werden. Hierbei wird entweder eine aktive Kenntnis beider Sprachen (Zweisprachigkeit) oder ein passives Verständnis einer Fremdsprache unterschieden.

Die Ergebnisse von Sprachkontakten variieren in verschiedenen Sprachniveaus. Es hängt davon ab, inwieweit ihre Elemente in die integrale Struktur der Sprache passen. Sprachkontakte führen zur Kontamination von Sprachen oder zum Ausleihen einzelner Sprachelemente, was auf verschiedenen Sprachniveaus auftritt. Das Phänomen der Interferenz, das heißt, die Auswirkungen eines Sprachsystems auf ein anderes im Kontext der Zweisprachigkeit, wird beim Erlernen von Fremdsprachen am häufigsten erwähnt. Bei der Interaktion von Sprachen wird eine Person mit einem Problem wie Interferenz konfrontiert, das zur Auferlegung von zwei (oder mehr) Sprachsystemen im Sprachprozess führt [3]. Das Wort „Interferenz“ kommt von den lateinischen Wörtern *inter* - zwischen und *ferire* - treffen, streiken. Im alten Französisch bedeutete das Wort *s'entreferir* sich gegenseitig zu schlagen. Das Wort *interferieren* bedeutet also, sich gegenseitig zu beeinflussen, zu schneiden, zu mischen. Es gibt jedoch keine einheitliche Interpretation dieses Phänomens. Jeder Wissenschaftler gibt seine eigene Interpretation. In der Regel ist das Konzept der Interferenz der Inhalt der negativen Auswirkungen von Kenntnissen der Muttersprache auf eine Fremdsprache. Diese Überlegung ist richtig, aber nicht vollständig. Basierend auf dem analysierten Material können wir schließen, dass die Hauptstörungsquelle Unterschiede in Systemen interagierender Sprachen sind.

Für Menschen, insbesondere für Anfänger, die eine Fremdsprache lernen, ist das Problem der Auswirkungen von Muttersprachensystemen auf verschiedenen Ebenen auf die Sprache, die man lernt, sehr bedeutsam. Eine der wichtigsten rationalen Methoden zur Verbesserung des Fremdsprachenunterrichts und ihres Studiums ist der wissenschaftliche Vergleich von Sprachen. Der Vergleich wird als Lernmethode bezeichnet, die auf der Unterstützung der Muttersprachenbasis basiert. Der Einfluss der Muttersprache auf die Unterrichtssprache kann auf zwei Arten überwunden werden:

- 1) dauerhafte Sprachpraxis in der geeigneten Sprachumgebung;
- 2) Bewusstsein für die Unterschiede, die zwischen der Muttersprache und der Lernsprache in verschiedenen Sprachsystemen und auf verschiedenen Ebenen vorkommen.

Natürlich ist ein gründliches Erlernen einer Fremdsprache eine schwierige und dauerhafte Aufgabe. "Das Erlernen einer Fremdsprache ist eine psychologische Sichtweise, ein komplexer Prozess, der aus dem Erlernen eines Fremdsprachenmaterials und dem Unterrichten von Kommunikationsaktivitäten besteht" [4, 53]. Die Berücksichtigung der Störungen ist daher für den Lernprozess von Fremdsprachen von großer Bedeutung. Das Lernverfahren hat Wurzeln in der Vorstellung, dass die Fehler von Nicht-Muttersprachlern das Ergebnis von Interferenzen sind. Angesichts der aktuellen Trends in der Welt und basierend auf der oben beschriebenen Konzeption können wir den Schluss ziehen, dass der Erfolg eines Spezialisten auf dem modernen Arbeitsmarkt von der Ebene seiner professionellen Kommunikation, Sprache und meisterhaften Kultur des Besitzes eines Terminologieapparats abhängt, die natürlich in den Bereichen des Erststudiums und der professionellen Beherrschung einer Fremdsprache festgelegt ist. Die Veränderung des Lebensstils des modernen Menschen sowohl im alltäglichen als auch im beruflichen Bereich bestimmt auch die Bedeutung des Erwerbs komplexer Fähigkeiten in informationsanalytischen Aktivitäten, kritischem und kreativem Denken, nicht nur auf der Ebene seiner Fremdsprache, sondern auch auf der Ebene der Fremdsprache.

Literatur

1. Liahovitskiy M.V. Methods of teaching foreign languages. M., 1981.
2. Kochergan M.P. General Linguistics [textbook] / MP Kochergan. – K.: Academy, 2010.- 464 p.
3. Marunevich B.M. Interaktionelle Kompetenz als Teil des Lernziels "Kommunikative Kompetenz" // Specifics of teaching and learning German as a foreign language in educational institutions of Ukraine in the context of European recommendations and the Bologna process. - Proceedings of the 12th international scientific-practical conference of German language teachers 11-12.11.2005p. Lviv: LNU, 2005.- P 22-23
4. Rodova L.N. About interference in the study of a second foreign language - Linguistics and Methods in Higher Education, Moscow, 1967.

THE *WILLIAM SHAKESPEARE* ROSE AND THE ROSE IN SHAKESPEARE'S WORKS

Pet'ko L.,

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor
Dragomanov National Pedagogical University

Turchynova G.,

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor
Dragomanov National Pedagogical University

Sokolov T.

Student of Faculty of Science Education and Ecology
Dragomanov National Pedagogical University

*Of all flowers
Methinks a rose is best.*

(W. Shakespeare. *Two Noble Kinsmen*, Act II, Scene II)

William Shakespeare is one of the cult figures in English history and a literary visionary. His artistic expression through words has contributed a great deal to British society, culture and language. Hence, his passages are revered, remembered, and recited time and again. As the creator of some of history's most tragic and yet also beautiful love stories, his words quite literally speak for themselves. Shakespeare wrote a great many plays, often separated into three categories: comedies, tragedies and histories [3], **Fig. 1.**

Fig. 1. William Shakespeare. Fig. 2. The Rose in Shakespeare's works.

W. Shakespeare refers to the Rose over 70 times [1]; it is the most mentioned flower throughout his work, e.g.:

What's in a name? That which we call a **rose**
By any other name would smell as sweet.
Romeo and Juliet, Act II, Scene II

With sweet **musk-roses** and with eglantine:
There sleeps Titania sometime of the night,
Lull'd in these flowers with dances and delight.
(A Midsummer Night's Dream, Act II, Scene I

The rose looks fair, but fairer we it deem
For that sweet odour which doth in it live.
Sonnet 54

Fig. 3. The Musk Rose

The varieties of Rose he mentions include the **Musk Rose** (*Rosa moschata* is a species of rose which has been long in cultivation. Its wild origins are uncertain but are suspected to lie in the western Himalayas), see **Fig. 3, 4**

Fig. 4. Rosa moschata.

Fig. 5. Rosa damascene.

Christopher Marlowe and Thomas Nash featured *Rosa moschata* in their play *Dido, Queen of Carthage*, when conjuring a paradisiacal North African 'garden where are beehives full of honey,/Musk roses, and a thousand sort of flowers'. Then, in 1594–5, Shakespeare gave it its most famous cameo, in *A Midsummer Night's Dream* and to Elizabethans, however, 'musk rose' meant only *R. moschata* (<https://www.countrylife.co.uk/gardens/gardening-tips/musk-roses-166486>).

Come, sit thee down upon this flowery bed,
Why I thy amiable cheeks do coy
And stick **musk roses** in thy sleek smooth head
And kiss thy fair large ears, my gentle joy. (*A Midsummer Night's Dream, Act IV, Scene I*)
I know a bank where the wild thyme blows,
Where oxlips and the nodding violet grows;

Quite over-canopied with luscious woodbine,
 With sweet musk roses and with eglantine.
 (*A Midsummer Night's Dream*)

In *A Midsummer Night's Dream* Theseus tries to persuade a young girl, Hermia that marriage (the rose distill'd) is preferable to living as a nun:

But earthlier happy is **the rose distill'd**
 Than that which withering on the virgin thorn
 Grows, lives, and dies in single blessedness.
 And in *Twelfth Night* Orsino likens youthful beauty to a rose in bloom:
 For women are as roses, whose fair flower
 Being once display'd, doth fall that very hour.

Viola replies

And so they are; alas that they are so!
 To die, even when they to perfection grow!

The Damask Rose (*Rosa damascene*, **Fig. 5**), *Rosa damascena* Mill is the hybrid between *R. Gallica* and *R. Phoenicia* and is the member of *Rosaceae* family with more than 200 species and 18,000 cultivars around the world. *R. damascena* as the king of flowers has been the symbol of love, purity, faith and beauty since the ancient times. *Rosa damascena* as an ornamental plant is commonly known as “Gole Mohammadi” in Iran. Iranian people have been called this plant, the flower of Prophet “Mohammad” [6].

I have seen **roses damasked**, red and white,
 But no such roses see I in her cheeks,..."
Sonnet 130

The Eglantine or Sweet Briar (*Rosa rubiginosa*) see **Fig. 6, 7, 8**. *Rosa rubiginosa* (sweet briar, sweetbriar rose, sweet brier or eglantine; syn. *R. eglanteria*) is a species of rose native to Europe and western Asia (https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_rubiginosa)

Fig. 6. *Rosa rubiginosa*.

Fig. 7. *Rosa rubiginosa* hits. Fig. 8. Sweet Briar Rose.

The Provence or Cabbage Rose, Rose de Mai (*Rosa centifolia*). Centuries old, the Provence or Centifolia roses are traditionally known as "Cabbage Roses" because of the multitude of petals per blossom. The first Centifolias were cultivated in Europe before 1600 (<https://www.monticello.org/site/house-and-gardens/in-bloom/cabbage-rose>), see video [8; 10; 11].

Fig. 8. *Rosa centifolia*.

Fig. 9. Pollinating.

O rose of May

Dear maid, kind sister, sweet Ophelia.

Hamlet, Act IV, Scene V

Why, let the stricken deer go weep,
The hart ungalled play;
For some must watch, while some must sleep:
So runs the world away.

Would not this, sir, and a forest of feathers-- if
the rest of my fortunes turn Turk with me--with two
Provincial roses on my razed shoes, get me a
fellowship in a cry of players, sir?"

Hamlet, Act III, Scene II)

The Wild Dog Rose (*Rosa canina*) known in Shakespeare's time as *eglantine* (**Fig. 10**), the simple flowers of this native rose clamber through our hedgerows during the summer. Dog-rose is the most abundant and widespread of our wild rose species, and also the most variable.

An old riddle, 'The Five Brethren of the Rose', provides an effective way of identifying roses of the *canina* group:

On a summer's day, in sultry weather

Five Brethren were born together.
Two had beards and two had none
And the other had but half a one."

Here 'brethren' refers to the five sepals of the Dog-rose, two of which are whiskered on both sides, two quite smooth and the last one whiskered on one side only (<https://www.plantlife.org.uk/uk/discover-wild-plants-nature/plant-fungi-species/dog-rose>)

O how much more doth beauty beauteous seem,
By that sweet ornament which truth doth give!
The rose looks fair, but fairer we it deem
For that sweet odour, which doth in it live:
The canker blooms have full as deep a dye,
As the perfumed tincture of the roses,
Hang on such thorns, and play as wantonly,
When summer's breath their masked buds discloses:
But for their virtue only is their show,
They live unwooded, and unrespected fade,
Die to themselves. **Sweet roses** do not so,
Of their sweet deaths, are sweetest odours made:
And so of you, beauteous and lovely youth,
When that shall vade, by verse distills your truth.
(*Shakespeare. Sonnet 54*)

Fig. 10. *Rosa canina*.

This sonnet continues the theme of substance and show through a distinction between *roses* and *canker blooms*, the former alone being susceptible of distillation into rose-water; this process is analogous to the poet's artistic preservation of the young 'man's quintessential substance [32, p. 218–219]. '**Canker blooms**' previous editors have identified these with 'an inferior kind of rose; the dog-rose', an interpretation which seems right for Shakespeare's uses of 'canker' as a plant... Here, however, it is possible that he refers, rather, to the colloquial name for wild red poppies, which was 'cankers' or 'canker rose'; John Gerard, *Herball* (1636), index under 'canker rose'; and for a fuller discussion cf. Duncan-Jones, 'Canker blooms'. as deep a dye as intense a colour; were chosen for distillation which were deep red or crimson.

While 'dog-roses' or wild roses could not be claimed as being as strongly coloured as crimson garden roses, wild poppies could [32, p. 218].

'**Hang... thorns**: the 'canker' seems synonymous with a 'thorn'; but the assertion here that their thorns are indistinguishable from those of true roses comes across as poetic exaggeration, whether canker blooms are identified with wildroses or with wild poppies. Possibly thorns is used here for 'stalks' or 'stems'.

Sweet roses suggests both 'roses which, unlike cankers, are sweet'; and 'second reading would be compatible with an identification of *canker blooms* with poppies, which were also called 'corn roses' [32, p. 218].

The Rose was considered to be the queen of all flowers and was used to represent beauty and love. However Shakespeare also used the Rose to convey the contrary nature of life, to say that like the Rose with its thorns, in life there is pleasure mixed with pain [1]:

Is love a tender thing? It is too rough,
Too rude, too boisterous, and it pricks like Thorn.
Romeo and Juliet, Act I, Scene IV
Roses have thorns and silver fountain mud
And loathsome canker lives in sweetest bud.
Sonnet 35

For women are as Roses, whose fair flower
Being once display'd doth fall that very hour.
Twelfth Night, Act II, Scene IV

Fig. 11. The rose “Sweet Juliet”

A number of varieties of Rose have been cultivated that are inspired by Shakespeare, they include the Glamis Castle Rose (*Macbeth*), the Scepter'd Isle Rose (*Richard II*), the Fair Bianca Rose (*The Taming of the Shrew*) the Othello Rose (*Othello*), the Prospero Rose (*The Tempest*), the Gentle Hermione (*The Winter's Tale*) and the William Shakespeare Rose (**Fig. 12, 13**) [5; 14; 16; 17; 18].

David Austin began breeding roses as a hobby, something to entertain himself with, little thinking that sixty years later his plants would be grown around the world and would generate a renewed enthusiasm for roses. David Austin became fascinated by the idea of breeding plants, recognizing a potential subject in roses [7].

As a result of David Austin's hard work, many unique flower masterpieces have been received. He created new promising varieties, as well as improved existing ones.

The rose William Shakespeare 2000 was created by crossing an unnamed seedling with the rose "AUSromeo". William Shakespeare 2000 ('Ausromeo') is the best of the red English roses [24]. David Austin bred these roses in 1994 in the United Kingdom. It is a recently bred rose in the most wonderful dark crimson. A healthy rose with a good, strong fragrance. Most rose growers know well who David Austin is as he is one of the most recognized names in roses around the world. With over 40 years of experience growing roses, you will find his many creations in gardens in most of the major countries around the world. The rose William Shakespeare 2000 is a great

Fig. 12. The rosebud.

Fig. 13. Flowering *William Shakespeare 2000*.

choice for just about any garden and has done well at the Huntington Botanical Gardens (see video [4; 19; 20; 21; 22]), as well as in the Richard Nixon Library gardens in San Clemente, California (see video [21; 22; 23]). The flowers are a superb dark crimson; deeply cupped at first, they open to beautiful rosettes completely filled with 120 petals. The strong fragrance suits the color perfectly, being pure old rose. [7].

It is the best among the red roses English roses bred by David Austin. It is gorgeous for its lovely flowers saturated velvety carmine-red tones, which gradually transformed into a rich purple. The flowers are shaped like a deep vase, and then they become more flat and as if composed of four vases.

William Shakespeare has a large luxurious gustomahrovy bud of a bright red color. A rose, the photos of which perfectly demonstrates its virtues (Fig. 12, 13), will be a decoration of any garden. In one bud there are up to 120 velvety red or purple petals. Initially, the flower is cupped. Further, it gradually opens up and becomes flatter and more flat. In the first 2–3 days after blooming, the flower retains a cup shape, then gradually becomes almost flat. A blossoming flower emits a tangible smell of a rose, like old English varieties. Rose *William Shakespeare* flower shape and amazing delicate aroma will remind of old varieties of roses. This plant has good resistance to precipitation [12].

Bright red large flowers resembling peonies scattered on a tall, dense, branchy shrub with large, matt, pure green foliage. The buds are cup-shaped, with a diameter of 15 cm, when they bloom, they become flat. The flower looks very lush and elegant due to the large number (up to 120 pieces) of terry petals in it. Flowers grow tassels. The middle of the flower is yellow, but because of the many petals, it is almost invisible. The variety of roses *William Shakespeare 2000* differs from Red roses in its color. Its flowers are carmine-red, with lilac color with age. Possess persistent, pleasant aroma of an old rose, with present notes of violet. The bush grows to 1.2 m in height. English rose *William Shakespeare* blooms all summer. Rose varieties *William Shakespeare* loves warmth and light. It should be planted in a brightly lit area, but at the same time it should be reliably protected from gusts of wind and drafts. The ideal place for landing will be a slight elevation [12].

Description of the rose *William Shakespeare 2000*

Introduced in United Kingdom by David Austin Roses Limited (UK) in 2000 as 'William Shakespeare 2000' (Fig. 14)

Medium red Shrub.

Registration name: AUSromeo

Exhibition name: William Shakespeare 2000

Bred by David Austin (United Kingdom, 1994).

Shrub. English Rose Collection.

Crimson, ages to purple.

Strong, old rose fragrance. up to 120 petals.

Average diameter 3.5".

Large, very full (41+ petals), borne mostly solitary, in small clusters, cupped, quartered bloom form. Blooms in flushes throughout the season. Pointed, ovoid buds.

Medium, bushy, well-branched. Medium, matte, medium green foliage. 5 leaflets.

Height of 41" to 4' (105 to 120 cm). *Width* of 3' (90 cm).

USDA zone 5b through 9b. Can be used for cut flower or garden. Disease susceptibility: very disease resistant. Remove spent blooms to encourage re-bloom [2].

Fig. 14. The rose 'William Shakespeare 2000'.

References

1. A Shakespeare Garden. URI : <https://bardgarden.blogspot.com/2014/03/roses.html>
2. *AUSromeo*. URI : <https://www.helpmefind.com/rose/1.php?l=2.33734.1>
3. Bailey Lu. Shakespeare Wedding Readings. URI : <https://www.theweddingsecret.co.uk/magazine/shakespeare-wedding-shakespeare-wedding-readings/>
4. Japanese Garden Tour. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=EQNNPPYnnUg>
5. Kotliarova O., Pet'ko L. *Wuthering Heights* and rose *Emily Brontë* named after celebrating the bicentenary of the birth of the novelist // Актуальні питання науки: матеріали I міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції (м. Бердянськ, 30 квітня 2020 р.). Бердянськ : БДПУ, 2020.202 с. С. 8–17.
6. Mahboubi Mohaddese. *Rosa damascena* as holy ancient herb with novel applications. *Journal of Traditional and Complementary Medicine*. Vol. 6. Issue 1. January 2016, P. 10–16.
7. Marriott Michael. David Austin's English Roses for the West Coast
URI : <https://www.pacifichorticulture.org/articles/david-austins-english-roses-for-the-west-coast/>
8. Old Garden Roses: Centifolia and Moss. URI : <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=8u21taSU5ZA>
9. Pet'ko L., Turchynova G., Morgun M. Indonesian Orchid Festival 2020 at Kew // Science, trends and perspectives. Abstracts of XVII international scientific and practical conference. Tokyo, Japan 2020. Pp. 76–87.
10. Rosa centifolia. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=3rAM8115A0k>
11. Rosa Centifolia. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=6ppp4ftxvBg>

12. Rose *William Shakespeare 2000*: Photos And Description. URI : <https://gb.lacroixx.com/924-rose-william-shakespeare-photos-and-description.html>

13. Visit The Huntington Museum & Gardens For FreeЮ URI :

<https://www.youtube.com/watch?v=bCvYxjruxWI>

14. Sharpilo D., Pet'ko L. *Charles Darwin*. English Shrub Rose bred by David Austin // Фундаментальні та прикладні наукові дослідження: актуальні питання, досягнення та інновації: матеріали І міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Бердянськ, 27 березня 2020 р.). Бердянськ. 2020. 150 с. С. 30–36.

15. Shevchenko V., Pet'ko L. Rosarium at Kew Royal Botanic Gardens // Наукові засади підготовки фахівців природничого, інженерно-педагогічного та технологічного напрямків: III Всеукраїнська наук.-практ. інтернет-конф. (м. Бердянськ, 26–29 березня 2019 р.). Бердянськ: БДПУ, 2019. С. 58–63.

16. Shevchenko V., Pet'ko L. *William Shakespeare* rose named after 'British Man of the Millennium' // Фундаментальні та прикладні наукові дослідження: актуальні питання, досягнення та інновації: матеріали І міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Бердянськ, 27 березня 2020 р.). Бердянськ. 2020. 150 с. С. 37–44.

17. Skorokhod D., Pet'ko L. The Language of Flowers // Стратегії розвитку сучасної освіти і науки: І міжнародна наук.-практ. інтернет-конференція (м. Бердянськ, 28 лютого 2020 р.). Бердянськ : БДПУ, 2020. С. 10–16.

18. Stepanchenko D., Pet'ko L. The rose *Sweet Juliet* is a tribute to young love // Актуальні питання науки: матеріали І міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Бердянськ, 30 квітня 2020 р.). Бердянськ : БДПУ, 2020. 202 с. С. 36–46.

19. The Huntington Botanical Gardens. URI :

<https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=ahk09ujI34Y> **from 4.02 rose garden**

20. The Huntington Botanical Gardens. URI :

<https://www.youtube.com/watch?v=WmWSUUCav1k>

21. The Huntington: Library, Art Collections & Botanical Gardens - Video Tour.

<https://www.youtube.com/watch?v=m3zFUCao6GE>

22. The Pat Nixon Gardens at the Nixon Library. URI:

<https://www.youtube.com/watch?v=23ruuNQPKEQ>

23. 2020 Virtual Tour of the Nixon Library's Gardens. URI : <https://www.youtube.com/watch?v=KTZ4o-nHcCQ>

24. Turchynova Ganna. Training Teachers of Natural Sciences in the Context of the New Ukrainian School // Science and society : Collection of scientific articles.

Madrid, Spain : Copyright by Cartero Publishing House, 2019. P. 175–178.

25. William Shakespeare 2000 Roses. URI :

<https://www.1001-landscaping-ideas.com/william-shakespeare-2000-roses.html>

26. Гребінник Л.В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей 8.02030101 «Філософія», 8.02010101 «Культурологія» (за видами діяльності), 8.02030102 «Релігієзнавство»: навчальний посібник студентів, бакалаврів та аспірантів ВНЗ. 2-ге вид., доп. і випр. / Л.В.Гребінник, Л.В.Петько ; за ред. І.І. Дробота, В. І.Гончарова. Київ: Ун-т «Україна», 2012. 171 с.

27. Петько Л.В. Імператив глобалізаційних перспектив – формування професійно спрямованого іншомовного навчального середовища в умовах університету. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб.наук.праць; за ред. З.П.Бакум. Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет». Вип. 41. Кривий Ріг : Друкарня Романа Козлова, 2014. С. 254–261.

28. Петько Л.В. Написання і захист рефератів іноземною мовою за професійним спрямуванням – один із шляхів підготовки студентів до навчання у магістратурі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 35 : зб. наук. пр. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. С. 132–138. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7842>

29. Турчинова Г. Актуальність іншомовної підготовки майбутніх фахівців природничого профілю // Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи: матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. Уманський державний пед. уні-т імені Павла Тичини (м. Умань, 11–12 жовтня 2018 р.) Умань: ВПЦ «Візаві» 2018. С. 166–170. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/21320>

30. Турчинова Г.В. Психолінгвістичні передумови оволодіння іноземною мовою для спеціальних цілей. *Наукові записки*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. Випуск LXXXVIII (98). С. 201–207.

31. Турчинова Г.В. Система вправ для навчання професійно орієнтованого монологічного та діалогічного мовлення методика навчання іноземних мов.

Наукові записки. Серія: Педагогічні та історичні науки. Київ : Вид-во НПУ ім.

М.П. Драгоманова, 2012. Вип. 108. С. 193–204.

32. Dunkan-Jones Katherina. Shakespeare's Sonnets: Third Series. London :Thompson Learning, 2001

INFLUENCE OF OPERATIONAL DEGRADATION ON THE BEARING CAPACITY OF THE MATERIAL OF GAS PIPELINES

Poberezhny L.,

Dr. Sci. (Engin.), professor

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Poberezhna L.,

Ph.D.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Markhalevych V.

lecturer of military disciplines

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Environmental security of the regions is one of the most important problems of society today. At the state level, it is recognized that environmental security is one of the components of national security. The general state of environmental safety in Ukraine is difficult [1]. The territory of Eastern Donbass before the hostilities in 2014 was a powerful technosphere, which included more than 1,100 industrial enterprises in the Donetsk region and 562 enterprises in the Luhansk region.

The anti-terrorist operation (ATO) in the Eastern Donbass is conducted in the old industrial region, where the territory is saturated with man-made objects: mines, canals, pipelines, enterprises of the military-industrial complex, the service life of which is often exhausted and they pose a danger, even in normal mode. operation. Over the past year, it has become clear that the environmental consequences of man-made accidents caused by hostilities are significantly greater than the damage caused by the direct use of weapons [2].

One of the elements of a hybrid war is technological terrorism. F. Hoffman [3] defines a hybrid war in the form of any action of the enemy, who instantly and coherently uses a complex combination - permitted weapons, guerrilla warfare, terrorism and criminal behavior on the battlefield to achieve political goals. According to the current legislation, technological terrorism is a crime committed for terrorist purposes with the use of nuclear, chemical, bacteriological (biological) and other weapons of mass destruction or components, other substances harmful to human health, electromagnetic means, computers. computer systems and communication networks, including the seizure, decommissioning and destruction of potentially dangerous objects, which directly or indirectly have created or are threatening an emergency as a result of these actions and pose a danger to personnel, the public and the environment; create conditions for accidents and man-made disasters.

During the anti-terrorist operation, numerous cases of disconnection of coal mining enterprises from the power supply were recorded. It should be noted that the shutdown of ventilation systems often led to emergency situations and volley emissions of mine gases. Disturbances in the power supply of pumping stations in mine drainage systems in some cases led to complete flooding of mines, flooding of adjacent areas and significant groundwater pollution.

During the anti-terrorist operation, numerous cases of disconnection of coal mining enterprises from the power supply were recorded. It should be noted that the shutdown of ventilation systems often led to emergency situations and volley emissions of mine gases. Disturbances in the power supply of pumping stations in mine drainage systems in some cases led to complete flooding of mines, flooding of adjacent areas and significant groundwater pollution.

Studies have shown that in the river Seversky Donets there is an excess of 5 times sulfates and nitrites almost twice the maximum allowable concentrations. In the water channel near the Seversky Donets River, the level of sulfates is more than four times higher and a slight excess of nitrites is recorded. Nitrites are products of oxidation of ammonia under the influence of microorganisms in the nitrification process. And the presence of nitrites in quantities exceeding 0.002 mg / dm³ indicates older pollution - in the river Seversky Donets nitrite concentration is 0.152 mg / dm³.

The content of sulfates in the natural water of the Seversky Donets River is most likely due to the discharge of untreated industrial and domestic wastewater into reservoirs. The presence of sulfates in the water more than 500 mg / dm³ (concentration of sulfates in the water from the Seversky Donets River is 502 mg / dm³) gives it a salty taste and leads to digestive disorders in humans.

Water pollution is caused by destroyed treatment plants, enterprises, waste disposal sites and storage of chemicals. EPL collected facts about the objects of destroyed infrastructure in early 2015 in eastern Ukraine as a result of the ATO, related to water supply and sewerage.

In Donetsk, some pressure control systems have been shut down by shells. According to the conclusions of the Luhansk SES, the water in the Luhansk River cannot be used even for technical purposes, as it does not meet the standards. Such a significant destruction of water supply and sewerage facilities does not allow the use of drinking water from centralized water supply.

Conclusions:

1. A significant threat to emergencies of natural and man-made origin is the presence of a large number of flooded and semi-flooded mines in the Luhansk and Donetsk regions, which have a constant hydraulic connection with existing mines. Unsatisfactory ecological condition in the coal mining areas of Donbass is exacerbated by the concentration of metallurgical and chemical industries, which increases the man-made load on the environment and poses real threats to public health.

2. Military actions in the anti-terrorist operation zone significantly increase the risk of emergencies due to the cessation of drainage and ventilation of coal mines, many of which have a hydraulic connection. As a result of uncontrolled flooding of mines, large areas of cities and towns of Donbass are flooded, large-scale pollution of

surface water intakes by mine waters, subsidence of the day surface with the destruction of potentially dangerous objects, migration of explosive methane from mines with its entry into cities and towns.

3. The deliberate destruction of water mains, as well as the infliction of collateral damage as a result of hostilities, had a negative impact on the functioning of the water supply systems of the population living in the conflict zone in eastern Ukraine. Lack of access to water and its poor quality pose a real threat to public health, sanitary and epidemiological conditions and can lead to barriers to production and deterioration of food quality. It can also be an additional factor in further straining and deepening the conflict in the region.

4. The risk of infectious water-borne diseases has increased significantly in the area of military conflict, as the population is unable to safely store or transport sufficient water. There is also a risk of deterioration of tap water quality due to the inability to maintain a regular supply of chlorine and other reagents required in water treatment plants, which creates an increased risk of secondary contamination.

References

1. Kaczynski A.B. Ecological safety of Ukraine: system analysis of prospects for improvement . - K.: НІСД, 2001. - 312 с. [In Ukrainian]

2. The state register of objects is increased Electronic Dangers Electronic resource]. - Mode of access: <http://dnop.gov.ua/index.php/uk/operativna-informatsiya/neshchasni-vipadki/658uncategorised/5858-4242>. [In Ukrainian]

3. Hoffman F.G. Hybrid vs compoundwar [Electronicresource]. - Modeof access: <http://armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>.

INFLUENCE OF OPERATIONAL DEGRADATION ON THE BEARING CAPACITY OF THE MATERIAL OF GAS PIPELINES

Poberezhny L.,

Dr. Sci. (Engin.), professor

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Poberezhna L.,

Ph.D.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Hrytsanchuk A.

Ph.D.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

The study of steel deformation behavior under loads and impacts that mimic operational, will better assess the residual life of safe operation of existing and new pipelines, more accurately predict operational risks and assess the level of potential environmental threats caused by the operation of these facilities. It is important to study the kinetics of deformation in corrosive environments, as the level of damage due to the synergistic action of mechanical and corrosion factors increases nonlinearly, respectively, increases the likelihood of depressurization or failure of the pipeline and, consequently, operational risks [1-3].

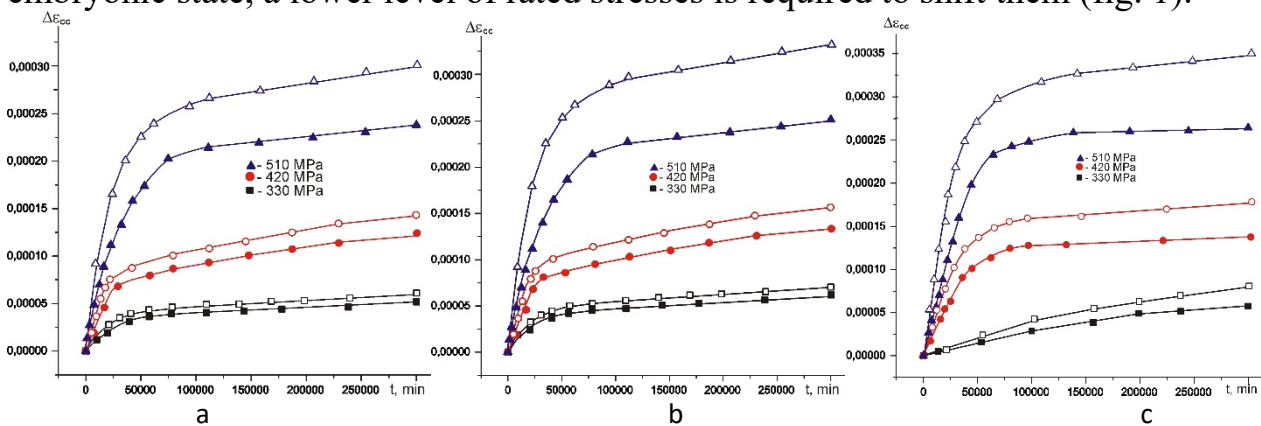
The object of research is selected 17G1SU pipeline steel, which is currently one of the most common in the oil and gas complex. To study the impact of operational degradation, a batch of samples was made from the material of the pipe, which has been in operation for 41 years.

The purpose of this work is to study the impact of operational degradation on the bearing capacity of the pipeline material. To do this, a series of corrosion-mechanical tests in model environments (MS) were performed, which correspond to those in [4]. It is proposed to estimate the change in the bearing capacity of the pipeline material by the magnitude of the increase in the creep deformation $\Delta\varepsilon$ and the corrosion creep $\Delta\varepsilon_{cc}$ for samples from used and unused steel.

The tests were performed under pure bending load, using a stepwise loading-unloading method with a holding time of 20 s at each stage in order to in-depth study of the deformation behavior of the pipeline steel and to monitor the processes of mechanical relaxation. To study the kinetics of low-temperature corrosion creep, three levels of nominal stresses were selected according to the value of the yield strength of the pipeline material. $\sigma_{0,2}^*$: $1.05 \sigma_{0,2}^*$, $1.35 \sigma_{0,2}^*$ and $1.65 \sigma_{0,2}^*$, which correspond to the regular, increased full-time and part-time modes of operation of the

pipeline, respectively, and are 330, 420 and 510 MPa. The tests were performed in air and in 3 chloride model environments (ME) (0.01; 0.05; 0.1 mol / l NaCl). The exposure time was 300,000 minutes.

In the air we observe increasing kinetics of disappearance at the last stage and access to the plateau both for the material in the state of delivery and for the operated one. The change in creep deformation is in the range of 15... 20%. Such trends do not pose a danger, from which it can be concluded that the bearing capacity of the pipeline, which in the course of 40 years of operation has not been exposed to corrosive environments will change slightly. However, in practice, given the imperfections of anti-corrosion coatings used in the construction of main pipelines in the late 60's and 70's of this century, this situation is rather hypothetical. As the value of nominal stresses increases, the intensity of the process increases. At the highest, close to the ultimate strength of the load, we observe on the curve of creep ledges. And characteristically, that for degraded material they are sharper and begin to appear at lower stress levels (already visible at 420 MPa). Obviously, such deformation behavior can be caused by the spread of microcracks. Since degraded steel has a much larger number of accumulated damages, including microcracks in the embryonic state, a lower level of rated stresses is required to shift them (fig. 1).

Fig. 1. Pipeline steel deformation kinetics in model environments: filled marks – new pipe, non-filled – after 41 year of exploitation.

Increasing the concentration of corrosive components in model environments causes not too significant increase in the absolute value of creep deformation, more dangerous is the increase in the angle of inclination of the final section of the creep curve at the lowest stress levels (Table 1). The growth of this parameter indicates an increased risk of loss of bearing capacity as a result of the negative synergistic effect of mechanical stresses and corrosive environment. The identified trend is particularly dangerous given that the pipeline in this mode must be operated normally, which can lead to emergencies.

Table 1.

Angles of inclination of the final sections of deformation curves in ME

ME	New pipe			41 years of operation		
	330 MPa	420 MPa	510 MPa	330 MPa	420 MPa	510 MPa
1	2.95	6.6	5.74	4.15	7.8	7.05
2	5.7	8.75	9.4	7.32	10.09	10.5
3	6.4	2.4	1.45	8.85	6.2	4.6

Thus, as a result of the conducted researches the influence of operational degradation of pipeline material in chloride model media on its bearing capacity is studied, and it is shown that depending on the level of nominal stresses the increase of creep deformation in comparison with unused steel can be up to 30%.

In the future, it is necessary to continue systematic studies of low-temperature corrosion creep of the most common structural materials of long-term operation of oil and gas complex, especially those used in the construction of transit gas and oil pipelines, which are in late operation. The obtained results will allow to minimize operational risks caused by the corrosion factor, and, thus, to increase reliability of their work.

References

1. da Cunha, S. B. (2016). A review of quantitative risk assessment of onshore pipelines. *Journal of Loss Prevention in the Process Industries*, 44, 282-298.
2. Galakhar, A. S. (2018, December). About application of NURBS to monitoring of operational risk of long distance pipelines. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1141, No. 1, p. 012083). IOP Publishing.
3. Yavorskyi, A. V., Karpash, M. O., Zhovtulua, L. Y., Poberezhny, L. Y., & Maruschak, P. O. (2017). Safe operation of engineering structures in the oil and gas industry. *Journal of Natural Gas Science and Engineering*, 46, 289-295.
4. Poberezhny L. Ya. Low-temperature corrosion creep of steel pipelines / L. Ya. Poberezhny // *Mechanical Engineering*. - 2007. - № 9. - P. 24-28.

JOURNALISTIC PRACTICE IN ACTIVITY OF UKRAINIAN INFORMATION AND LIBRARY INSTITUTIONS DURING THE PANDEMIC PERIOD

Polishchuk T.

Senior Lecturer,
Chair of Library Studies and Informology,
Institute of Journalism,
Borys Grinchenko Kyiv University

Analyzing the situation in the world with the spread of the COVID-19 virus, we saw that it significantly affected the activity of information and library institutions. The world turned out to be unstable, and most librarians had to respond quickly and adjust to finding new forms of communication with their readers. Therefore, we will consider new activity forms in the remote work conditions of information and library institutions in Ukraine. Let us try to analyze the changes and modernization of library processes caused by new conditions of the society interaction. We are going to define what professional competencies are necessary for the librarian to acquire during the remote work.

It is clear that the vast majority of librarians have gone through all stages of emotional response to change: from denial, anger, compromise, depression to acceptance of the situation and awareness of the challenges. It was necessary to set priorities, to highlight the most important aspects, to find out what skills, knowledge and tasks can help to work remotely fast, to audit the capabilities and available resources (labor, technological, technical, etc.). For the analysis we have formulated the following tasks: to define professional competences of the librarian in the conditions of the remote work; to show the development level of the remote library services; identify ways to improve their online services.

Just the quarantine demonstrated how actively libraries implement and develop virtual services, trying to provide information, research, educational, cultural and other needs of their users through information and telecommunication technologies as quickly and efficiently as possible. However, since the beginning of the quarantine announcement, users, especially young people and children, have been the first to adapt to remote forms of work. Which, unfortunately, could not be said about librarians. At the same time, factors and problems that slow down the development of digital library resources and virtual services have become extremely visible, in particular, the uneven informatization level of the library industry and recipients' insufficient digital readiness of information and library services remotely [1]. From the experience of remote interaction with users, we are convinced that there is a very high demand for educational services of libraries and the change of their format (from full-time to remote) did not affect the requests. This raises a number of questions about how to improve and modernize the service, make it more convenient for the

library user, even in such conditions. And one of the problems that should be highlighted is the appropriate logistics in the library (or at the librarian's home) [2]. Thus, analyzing the sites of libraries in Ukraine (national, regional, city, etc.) we can conclude that most of them have established channels of online communication. Information and library institutions have made some changes, such as: the division of their employees' responsibilities; the establishment of technical capabilities with which you can provide consultations remotely; beginning to control more the level of functionality and usability of the site; adding forums and chats so that the user has the maximum opportunity to get an answer to your question in real time [4]. We must also understand that the library industry in Ukraine has many elderly employees who may need additional training and specialized courses in information literacy and mastery of modern technical means and resources. Establishing a communication channel between employees of one library system was a must. New working conditions have prompted librarians to step up remote services not only through library sites but also social media pages. In particular, Lesya Ukrainka Public Library (c. Kyiv) began to actively promote its pages not only on Facebook and YouTube, but also created a page on Instagram. On the official website of the library, the rubric has changed, and social networks have introduced their own hashtags, offering their readers challenges, such as "Quarantine separates – the book unites" [7]. To create their own content in the new media, library staff learned how to conduct online quizzes, library challenges and memes, and mastered KineMaster and Photoshop. They began to organize socio-cultural events remotely, to offer a format of online discussions, to conduct live broadcasts. In particular, quarantine inclusions with a psychologist and online tours. The site has new sections in the format of IT-assistant that helps the reader to set up online platforms and learn to use them. The number of visitors to the Lesya Ukrainka Public Library site has increased from 12,000 to 26,000 since the beginning of the quarantine.

A big "plus" for libraries from the active offer of remote service was the expansion of the circle of users, going beyond their own community. Thus, for the successful functioning of libraries, the need to have computer technology and high-speed Internet access in each library, and for a specialist to master the competencies of media literacy and master modern media practices [6].

Summarizing the above facts, we have identified the importance of presenting information and library institutions in new media. It becomes clear that the modern librarian is assisted in mastering media practices by professional training, self-education, seminars and trainings of the Ukrainian Library Association, training at the School of library journalist and on the platform "Action. Digital education". To maintain attention to the library's pages on social media, it is necessary to analyze the audience, create the authors' content, actively using tags and hashtags (#). All this together makes the institution recognizable, expands its media space, attracts new users and increases interest in the library. And it's worth remembering – the quarantine will end, and the acquired lessons and online activities will remain.

References

1. Bezpeka bibliotek, chitachiv i spivrobotnykiv pid chas karantynu i pislia pandemiyi COVID-19 [Security of Libraries, Readers and Staff during and after the

COVID-19 Pandemic] (13.04.2020) [Electronic resource] // Ukrainian Library Association: [official site]. – Text. data. – Kyiv, 2020. – Access mode: <https://ula.org.ua/news/4544-bezpeka-bibliotek-chytachiv-i-spivrobitnykiv-pidchas-i-pislia-pandemii-covid-19> (accessed 21.05.2020). Title from the screen.

2. Biblioteka – vidkrytyi publichnyi prostir [The Library Is an Open Public Space] [Electronic resource]. Online. – Text. data. – [Ukraine, 2020]. – Access mode: <https://vumonline.ua/course/library-open-public-space/> (accessed 21.05.2020). Title from the screen.

3. Biblioteky v umovah epidemiyi COVID-19 [Libraries in the Context of the COVID-19 Epidemic] (24.03.2020) [Electronic resource] // Ukrainian Library Association: [official site]. – Text. data. – Kyiv, 2020. – Access mode: <https://ula.org.ua/news/4537-biblioteky-v-umovakh-epidemii-covid-19> (accessed 21.05.2020). Title from the screen.

4. Biblioteka v umovah epidemiyi COVID-19 [Library in the Context of the COVID-19 Epidemic] (20.05.2020) [Electronic resource] // Ukrainian Library Association: [official site]. – Text. data. – Kyiv, 2020. – Access mode: <https://ula.org.ua/news/4579-biblioteky-v-umovakh-pandemii-covid-19> (accessed 21.05.2020). Title from the screen.

5. Diya. Tsyfrova osvita [Action. Digital education] [Electronic resource] – Access mode: <https://osvita.djia.gov.ua/> (accessed 22.05.2020). Title from the screen.

6. Dystantsiyna samoosvita bibliotekariv [Distant Self-education of Librarians] [Electronic resource] // V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine: [official portal]. – Text. data. – Kyiv, 2020. – Access mode: <https://dnpb.gov.ua/ua/23614-2/> (accessed 21.05.2020). – Title from the screen.

7. Publichni biblioteky Kiyeva pratsiyuyut onlain [Kyiv Public Libraries Operate Online] [Electronic resource] // Khreshchatyk. – Text. data. – Kyiv, 2020. – Access mode: <http://kreschatic.kiev.ua/ua/5309/news/1587978773.html> (accessed 21.05.2020). Title from the screen.

TRENDS OF THE UKRAINIAN COLLECTIVE INVESTMENT INSTITUTIONS' MARKET

Prykaziuk N.,

Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Trygub O.,

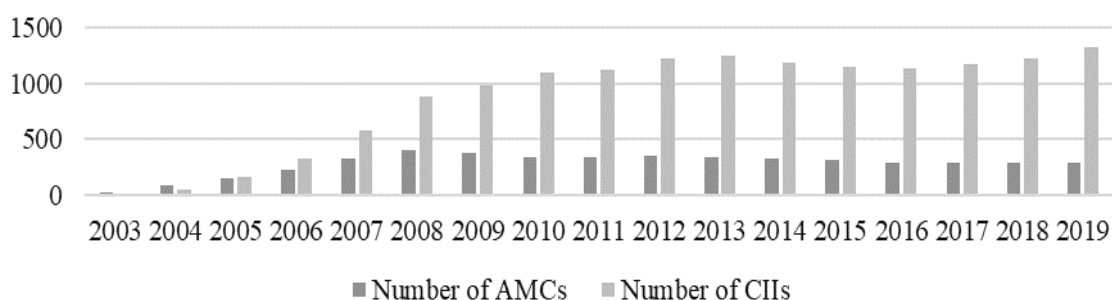
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Zahorodniuk Yu.

student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

One of the main aspects of the Ukrainian economy growth is the development of the financial services market, in particular the segment which is responsible for investment. And collective investment institutions (CIIs) play a very important role in this segment. Creation and using CIIs, which direct the previously accumulated capital of individuals and legal entities to implement new investment projects and improve and develop existing ones can cause a positive effect on economy.

There was a trend of rapid growth in the number of collective investment institutions during all stages of the CIIs' market formation in Ukraine (almost 1.5 times over the last 10 years), in contrast to the companies managing their assets (assets managing companies – AMC), the number of which has been declining since 2008 (fig. 1).

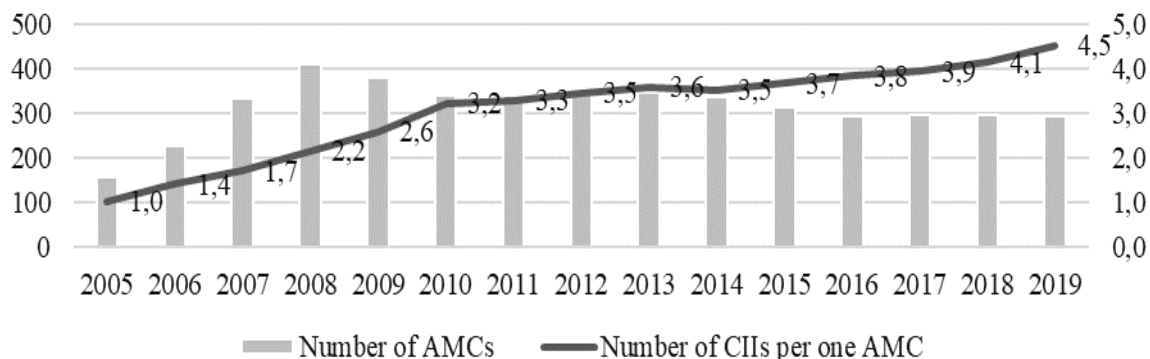
Figure 1. Number of CIIs and AMCs in 2003-2019

Source: Compiled by the authors using [1-9].

That is why the number of registered collective investment institutions per AMC is growing. There was one AMC per one CII in 2005. In 2018 the number of CIIs per one AMC reached the amount of four (fig. 2).

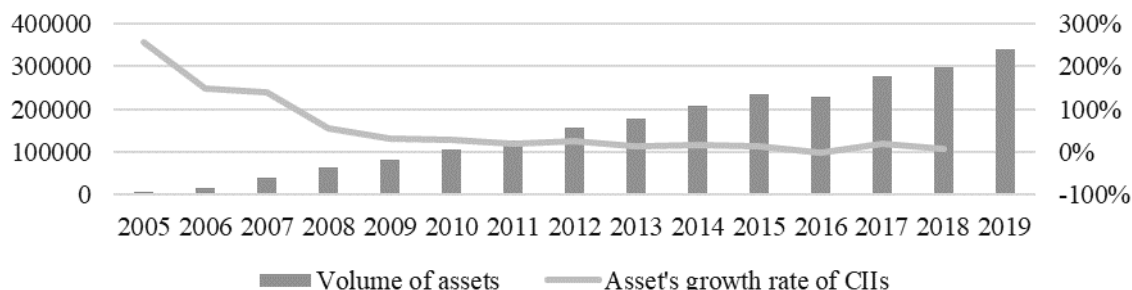
The main reason for these changes is that AMC's are required to comply with prudential standards. The financial stability of companies is growing; their work is becoming more transparent due to increased requirements for obtaining a license. That is why only competitive participants remain on the market.

Figure 2. Number of AMCs and number CIIs per one AMC in 2005-2019

Source: Compiled by the authors using [1-9].

Over the last 14 years, the total volume of CIIs' assets has been growing throughout the period, except for 2016. Despite the fact that nominally asset volumes are growing, the growth rate tends to decrease (fig. 3).

Figure 3. Assets of CIIs in 2005-2019

Source: Compiled by the authors using [1-9].

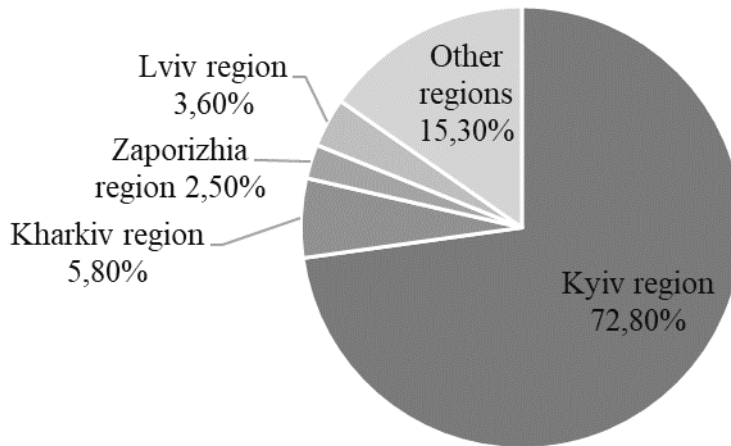
The first sharp increase in the volume of the assets of the collective investment institutions was recorded in 2006, due to the active issuance of licenses to market participants.

The financial and economic crisis caused the weakening of the positions of the collective investment institutions in 2008. Crisis affected the slowdown in the growth rate of asset values.

The adoption of a new version of the Law of Ukraine on Collective Investment Institutions helped to improve the situation on the CII market in 2012. However, the implementation of special tax on transactions with alienation of securities and derivatives transactions destabilized the market, because the regulatory framework was variable. It should also be added that in 2014 there was a significant withdrawal of capital from non-resident legal entities due to the socio-political crisis, which provoked negative expectations of investors [8].

The reason for the decrease in the value of this indicator in 2016 may be the exit of 18 companies from the market (the largest decrease in the last 13 years). For 2017-2019, we see the growth rate of total assets and reaching pre-crisis levels.

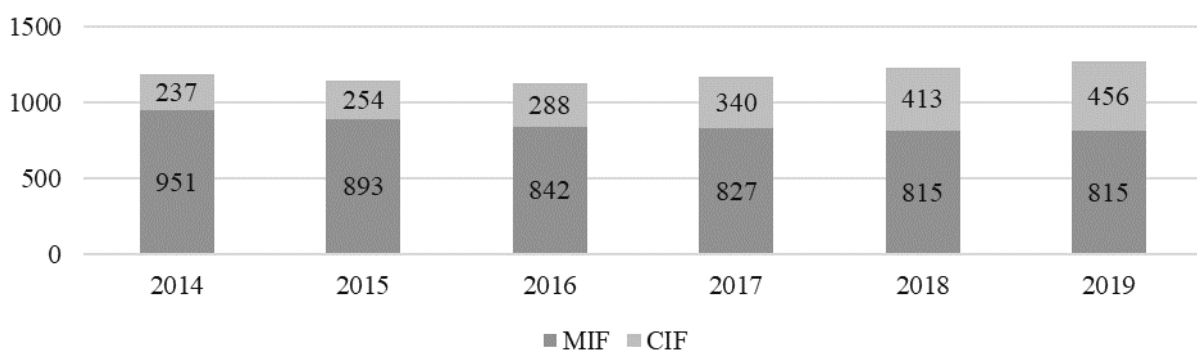
Figure 4 shows that the largest number of collective investment institutions is in Kyiv and Kyiv region (72.8% of all CIIs), the next largest shares are in another major cities of Ukraine, including Dnipro, Kharkiv, Lviv, Zaporizhia.

Figure 4. Placement of CIIs (regions of Ukraine)

Source: Compiled by the authors using [7].

Figure 5 shows the structure of CII in 2014-2019. There are two types of CII. They are mutual investment funds and corporate investment funds. The largest number of mutual investment funds operated in 2014 (951 funds), and the number of corporate investment funds reached a maximum in 2018 (413 funds) [7].

Figure 5. Number of MIF and CIF in 2014-2019

Source: Compiled by the authors using [1-8].

In the Ukrainian collective investment market, mutual funds are represented by 7 types - open diversified, open specialized, interval diversified, interval specialized, closed diversified, closed non-diversified venture, closed non-diversified venture. There are three types of corporate investment funds, including interval diversified, closed-end non-diversified non-venture, and closed-end non-diversified venture.

Table 1
Types of collective investment institutions and their gross net assets

Funds	Gross net assets (UAH mln.)					
	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019
Open	60,4	55,4	58,1	75,1	87,6	82,6
Interval	112,5	88,9	68,1	82,1	82,1	75,7
Closed (except for venture funds))	10 751,9	10 489,9	7 923,3	8 364,3	16 882,5	13 505,3
venture	195 433,2	225 540,9	222 138,5	267 000,8	279 713,3	247 542,2
All	206 358,0	236 175,0	230 188,0	275 522,3	296 765,4	261 205,8

Source: Compiled by the authors using [1-9].

Venture funds have the highest level of gross net assets in contradistinction to open funds, which have the lowest level, primarily due to their number and the number of such mutual funds in the industry.

Determining the place of CIIs in the structure of the financial market is possible by the ratio of assets of collective investment institutions to GDP of Ukraine and the volume of bank assets (fig. 6).

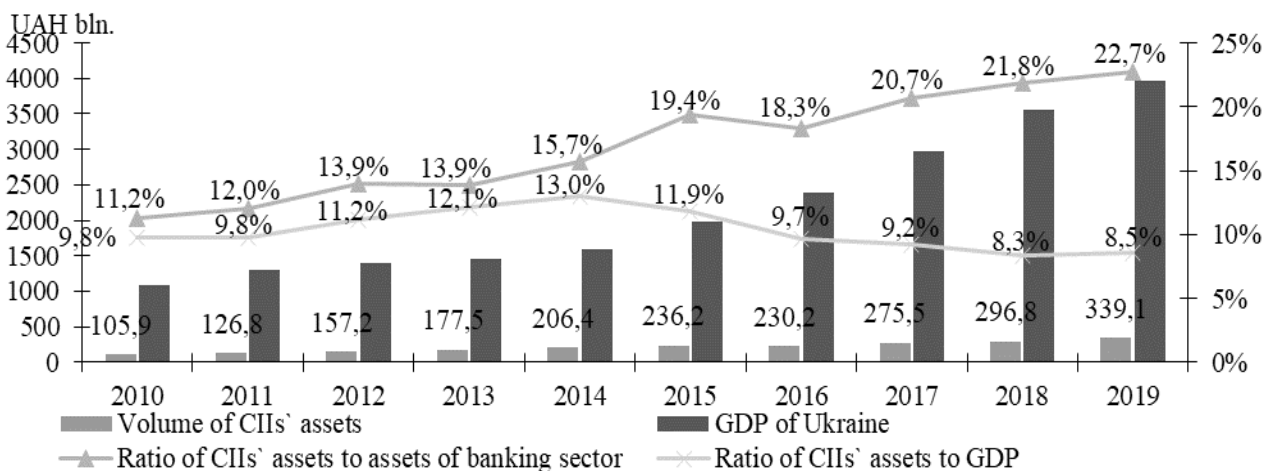

Figure 6. CIIs' assets, assets of the banking sector and GDP of Ukraine

Source: Compiled by the authors using [1-9].

The ratio of the volume of assets of mutual investment institutions to the GDP of Ukraine tends to decrease during 2014-2019. This share is not significant, in world practice this value can reach 50% (EU countries), and in the US CIIs' assets are even

higher. As for the ratio of CIIs' assets to the assets of the banking sector of Ukraine, the situation has opposite trends. The reason is gradual cleansing of Ukraine's banking sector, which has reduced the total number of banks.

There are a number of factors that hinder the development of CIIs in Ukraine. They are the low level of financial literacy, the population does not trust financial institutions and the imperfection of legislation. However, if the government solve these problems, the market of collective investment institutions will develop as other members of the financial services sector.

References:

1. Analytical review of CII UAIB 2014.: <https://www.uaib.com.ua/-analituaib/publ-ici-quart/266015>
2. Analytical review of CII UAIB 2015.: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart/266015>
3. Analytical review of CII UAIB 2016: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart/266015>
4. Analytical review of CII UAIB 2017.: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart/266015>
5. Analytical review of CII UAIB 2018.: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart/266015>
6. Annual Report of the National Commission for Securities and Stock Market 2018.: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rtchniy-zvt-nktspfr-za-2018-rk/>
7. Analytical review of CII UAIB 2019.: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart/4-y-kv-2019-ta-2019-rik-instituti-spilnogo-investuvannya>
8. The Law of Ukraine on Collective Investment Institutions (02.04.2020).: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>
9. Ukrainian Association of Investment Business.: <https://www.uaib.com.ua/en/>

ABBREVIATION IN MODERN LINGUISTIC STUDIES

Perkhach R.,

Ph.D., Associate Professor,
Lviv Polytechnic National University

Petrovych I.

student,
Lviv Polytechnic National University

In linguistic research there is a problem not only to describe the terminological characteristics of borrowings, but also the relationship between them, in particular at the level of synonymy, antonymy, polysemy, connotations, cultural backgrounds and others.

The scientific papers note: “special national components are developed, studying business segments developed in modern and my world paintings, various linguistic and cultural communities in the process of visiting are presented, and new perspectives are opened, and perhaps new languages are used, which are used in general [3, p. 3].

The process of borrowing is developing intensively and remains relevant to this day, as the functioning of foreign words and expressions in the language is the result of the historical development of languages [6,7,9].

The cultural significance of terms has various manifestations. According to L. Dumanska: “Abbreviation is an intralinguistic phenomenon that arose under the influence of extralinguistic factors (socio-economic, political and cultural conditions), as a result of which the structural model of abbreviations has much in common in different languages, regardless of language structure. This method of word formation remains one of the productive means of replenishing both common language and terminology” [2, p. 12].

There are several structural-semantic classifications of abbreviated lexical units. V. Leichyk divides abbreviations into: 1) letters; 2) sound; 3) components; 4) complex [4, p. 77–84].

The compilers of the "Dictionary of Abbreviations in the Ukrainian Language" offer the following classification: 1) initial; 2) graphic (conditional) abbreviations [8, p. 6].

R. Mykulchyk distinguishes three main types: composite, mixed, initial. In turn, the initial type consists of subtypes (sound, letter, letter-sound) [5].

D. Sheremet offers another classification of abbreviations: lexical and graphic abbreviations [10, p. 204].

Analysis of the available classifications of abbreviations and acronyms necessitates consideration of such terms in other aspects, like verbalization of color.

In general, color verbalization in linguistic works has been analyzed by domestic and foreign scholars [1, p. 204].

At one time, B. Berlin and P. Kay came to the conclusion that there are universal for all languages characteristic features in the formation of basic color designations, which contain such features as: "monolexism", that is their meaning can not be identified from the meaning of their components. The researchers analyzed more than 20 different languages of the world, based on which they found universal color categories in all languages, despite the fact that different languages have different number of main color categories, the general universal list of basic color designations is at most 11 categories: white, black, red, green, yellow, blue, brown, purple, pink, orange, gray [11].

Thus, the cultural labeling of terms has various manifestations, in particular, culturally-marked are neologisms, borrowings and terms formed by abbreviations, eponyms, because such terms are characterized by the features of the language from which they are borrowed.

References

1. Горлачова В. В. Оказіональні кольоропозначення в сучасному рекламному дискурсі / В. В. Горлачова // Мова і культура (Науковий журнал). — К.: Видавничий дім Д. Бураго, 2010. — Вип. 13. — Т. 8 (144). — С.175–179.
2. Думанська Л. Б. Аббревіація в українській архітектурній термінології / Л. Б. Думанська. — Луганськ: Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. — С. 11–18.
3. Ефименко П. По поводу заметки г. Левченка «о русинской терминологии» [Електронний ресурс] / П. Ефименко // Основа. — 1862. — №8. — URL: <http://litopys.org.ua/rizne/rusyny.htm#efym>.
4. Лейчик, В. М. Пиар и другие аббревиатуры / В. М. Лейчик // Русская речь . – 09/2002. – N5. – С.40-44.
5. Микульчик Р. Сучасні українські аббревіатури: перспективи і стан дослідження / Р. Микульчик // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2005. — № 538. — С. 12–15.
6. Самусев Р. П. Эпонимы в морфологии: справочник / Р. П. Самусев, Н. И. Гончаров. — М.: Медицина, 1989. — 352 с.
7. Семчинський С. Синонімія в літературній мові та індивідуальному мовленні / С. Семчинський // Українська мова та література. — 1998. — №42. — С. 4-5.
8. Словник скорочень в українській мові: В 7 т. / ред. Л. Паламарчук. — К.: Вища школа, 1988. — 457 с.
9. Топоров Г. Н. Эпонимические термины в клинической анатомии человека: словарь / Г. Н. Топоров. — К.: Вища шк., 1988. — 160 с.
10. Шермет Д. В. Порівняльно-типологічний аналіз аббревіатур в англійській та українській медичній термінології / Д. В. Шермет // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія “Філологічні науки”. — №5. — Луцьк: Вид-во ВНУ імені Лемі Українки, 2011. — С. 203–205.
11. Berlin B. Basic Color Terms: Their Universality and Evolution / B. Berlin, P. Kay. — Berkeley : University of California Press, 1969. — s. 178.

**MULTICULTURAL IMPACT INTO UKRAINIAN PRESCHOOL
EDUCATIONAL SPACE FORMATION**

Rozlutska G.,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
of General pedagogy and High school pedagogy Department,
Uzhhorod National University, Ukraine

Sokol M.,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
of Romanic-German Philology Department,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Ternopil, Ukraine.

Horenko I.

PhD in Philological Sciences, Associate Professor,
Department of Foreign languages
and Information-Communicative technologies,
Ternopil National Economic University, Ukraine

Preschool education as the basis of the educational system quickly responds to the new demands of society. The dynamics of updating the content, humanization of goals and principles, reorientation to the development of the child's personality today determines its significance for Ukrainian society.

In pedagogical science, the modern educational environment has been determined as a set of psychological and pedagogical, material and technical, sanitary and hygienic, aesthetic conditions. These conditions provide the organization of comfortable life of the child. S. Smoliuk's statement supports the idea that it is, an integrative concept that synthesizes a number of psychological and pedagogical, material and technical, sanitary and hygienic, didactic, ecological and aesthetic and other factors, as a result of the interaction of which provides effective socialization and development of personal values of the child. In addition, they contribute to the effective achievement of the educational aim; provide socialization and creative development, increase adaptive potential, according to the researcher, unique and multifaceted opportunities or circumstances of the educational process inherent in the organizational and pedagogical conditions of the educational environment (Smoliuk, 2017. 138). Thus, the paradigm of scientific research is to identify opportunities for the implementation of cultural conformity principle in preschool education space and the search for circumstances conducive to tolerance formation.

The synergetic concept of education is also important and essential for the given research. Considering that pedagogical science has been characterized by the search for basic values of its development; finding out the influence degree of social

determinants on the process of educational progress; the desire to understand the internal mechanisms of self-development and goal-setting; search for the ways and mechanisms of globalization and integration into the world educational space, so rethinking the methodological foundations should be a means of its development, improvement and progressive development at the levels of theory and practice. Taking into account modern scientific research, it has been stated that the theory of synergetics is able to solve important issues of pedagogical science.

The subject of synergetics study is the general evolution laws of any nature systems, both in the natural sciences and humanities. The synergetic approach based on interdisciplinarity, due to the problem of preparing children for school that has been considered as interdisciplinary one. However, it can be one of the most important in interpreting and clarifying the effects of both external (social determinants) and internal (content and pedagogical tools) aspects of this process.

An essential condition for the organization of the educational space of a preschool establishment, according to O. Dobosh, is to take into account in the pedagogical formation of the principles, which include: development of the preschooler in the context of the personality-oriented approach taking into account the sensitive periods, leading kinds of activity, and also creative development of the child as the subject of the vital activity; taking into account the socio-cultural context of design, its cultural relevance and dialogicity; amplification (enrichment) of development conditions from a monomodel of the environment to the environment of open type; integration of communication, cognitive, transformative, evaluation and control and other activities of the child; interaction of sociocultural experience, professional, personal experience of the teacher and personal experience of the child; co-creation and cooperation of all subjects of educational space (Dobosh 2017, 11).

It should be noted that the leading feature of "Ukrainian preschool" program is the determination of ethnic and cultural traditions of the axiological component of the content of preschool education, competence approach to personality development, improvement of the cognitive sphere of preschoolers, which provides a basis for culturally appropriate educational space. Given the fact that modern Ukrainian preschool, on the one hand, strives for European standards, and on the other - tries in every way to preserve the national, ethnic, folk, folk pedagogical character, it has been stated that the priority of national values requires balanced approaches to the perception of cultural diversity. Therefore, the focus on tolerant interaction in the educational process becomes a key task.

The program "Ukrainian preschool" from the point of view of the educational line "Child in society" focuses on the formation of relationships with peers from the third year of life, when the child grows interest to the environment. It is recommended to work with preschoolers on the study of such topics as "Spiritual education", "Family", "Attitude to peers," Communication ", " Culture in everyday life ", " Behavior in public places ", which are provided by the program (Program 2017, 23-25). The choice of topics makes it possible to create an atmosphere of tolerance, openness, respect for each other and a sense of solidarity in the educational space of preschool establishment.

The concept of competencies that have been formed because of studied topics are presented as follows:

- 1) - positive perceptions of different people, including family members;
- 2) - feelings of love and respect for the environment;
- 3) - attentive, friendly, compassionate attitude towards people.

Thus, the structural formation of competencies corresponds to the psychological mechanism of tolerance formation, represented by cognitive, emotional and behavioral components. Because, it is impossible to be limited only to three above-stated measurements of tolerance: it is necessary to add one more (the most important one) component which can be conditionally called "personal component" or, more precisely, - personal measurement of tolerance.

The paradigm of tolerance concept has been characterized by a variety of forms and manifestations. Nowadays, there is no clear definition of tolerance. It has been taken as a basis the understanding of tolerance as a value of multiculturalism, practice and the principle of interaction of participants in the educational process.

Thus, the basic component of preschool education involves mastering its content as a completed stage, designed for the entire period of preschool childhood, the formation of the minimum sufficient and necessary level of educational competencies of the child in the first 6 (7) years of life, which provides full psychophysical and personal development schooling. The requirements of the basic component of preschool education to the amount of necessary information, vital skills, and value attitudes to the world and oneself are mandatory for all participants in the educational process in preschool institutions, regardless of their subordination, type and form of ownership. Therefore, the system of childcare must undoubtedly meet certain standards and norms and be regulated differently in a particular institution depending on the educational or educational purpose and type of preschool institution.

REFERENCES

1. Dobosh, O. M., and Dovbysh, T. I. (2013). Formation of innovative space of preschool education. Actual problems of modern preschool education: a collection of abstracts of the All-Ukrainian scientific-practical Internet conference. Mukachevo: MSU, 9-12.
2. Bilan, O. I., Vozna, L. M., Maksymenko, O. L., and others (2014). The Preschool Child Development Program "Ukrainian Preschool". Ternopil: Manrivets.
3. Smoliuk, S. V. (2015). Organizational and pedagogical conditions of educational environment developmental in the system of Ukraine's primary education (the end of XX - beginning of XXI century). Lutsk: SNU.
4. Sokol, M., Tsaryk, O., Rozlutska, G., and others (2020). The System of Pedagogical Concepts in Globalization Conditions. International Journal of Applied Exercise Physiology. Vol. 9 (4). P. 43-52. URL: <http://ijaep.com/Journal/vol.9.4.pdf>

SOME MARKERS OF OCCURRENCE OF RETINAL VEIN OCCLUSION AFTER CARDIAC SURGERY USING CARDIOPULMONARY BYPASS

Rykov S.,

doctor of medical sciences, professor,
head of the department of ophthalmology
of National Medical Academy of Postgraduate Education
named after P. Shupyk

Venediktova O.,

graduate student of the department of ophthalmology of
National Medical Academy of Postgraduate Education
named after P. Shupyk

Mogilevskiy S.

doctor of medical sciences, professor
of the department of ophthalmology of National Medical Academy
of Postgraduate Education
named after P. Shupyk

There is a definite relationship between RVO and cardiovascular diseases - ischemic heart disease and brain [1]. It has been shown that RVO is associated with arterial hypertension and atrial fibrillation [2]. Cardio-surgeries, accompanied by cardiopulmonary bypass may be accompanied by perioperative complications on the part of the visual organ, which are related to retinal ischemia and development of ischemic optical neuropathy and vascular occlusion of retina [3, 4]. Their occurrence factors are prolonged hypothermia, hemodilution and decrease of hemoglobin concentration, hypovolemia, blood circulation redistribution, prolonged hypotension during CB surgery, secondary vasospasm [5, 6]. When using CB, inflammation and endothelial dysfunction (EDF) are activated during the surgery, what leads to damage of internal organs [7], and serumal levels of pro-inflammatory cytokines - interleukin-6 (IL-6), intercellular adhesion molecules (ICAM-1) in three hours after the surgery determined 30-day and 5-year mortality of such patients [8]. The application of CB increases the penetrance of the microcirculation vessels of lungs, neutrophilous emigration, the content of IL-6 and other inflammatory markers, including, - a protein of cell-cell adhesion of vasculoendothelial cadherin (VE-C) [9]. The patients after CB had a content increase in the blood of VE-C [10]. So, these data allow us to conclude that the main reasons for the development of retinal vein occlusion after cardiac surgery using CB are acute inflammation and endothelial dysfunction that occurs during and immediately after surgery.

The **aim** of the study was to establish a relationship between markers of inflammation (IL-6 and IL-8) and endothelial dysfunction (VE-C) as possible factors for the occurrence of retinal vein occlusion after cardiac surgery using CB.

Material and methods. We observed 126 patients (137 eyes) with retinal vein occlusions who developed after cardiac surgery using AC. These patients formed the main group. The comparison group consisted of 43 patients (86 eyes) who also underwent cardiac surgery with AC, but had no occlusions in the postoperative period. The control group consisted of 5 patients (10 eyes) without occlusion, who were examined before surgery, within 180 days after surgery, these patients did not have retinal vascular occlusion.

The patients were examined in 2, 7, 30, 60, 90 and 180 days after the cardio-surgical interference. All patients had standard ophthalmological examinations and spectral domain optical coherence tomography (OCT), OCT-angiography. The content of IL-6, IL-8 and VE-C in the blood serum was determined by the immunoenzyme technique: Bender Medsystems reagent kits (Austria).

The statistical data processing was conducted with the use of Statistica 10 program (StatSoft, Inc., USA), regression analysis - using the software package GLZ.

The observation period was 180 days.

Results. Cardiac surgery using CB contributed to an increase in blood levels of IL-6 and VE-C in 1.1-1.2 times ($p < 0.05$) compared with the level before the operation. In the presence of retinal vein occlusion, the content of these markers was increased more significantly (1.7–2.6 times; $p < 0.001$). The content of IL-8 did not differ significantly from the control in both groups. In terms of the occurrence of occlusion, the content of IL-6 was constantly increased, and without occlusion, only on the 2nd and 7th day. The content of IL-8 was higher when occlusion occurred up to 30 days, and the content of VE-C significantly (2.0-2.2 times; $p < 0.001$) exceeded the control in the later stages (after 30 days). For the occurrence of occlusion at all periods, IL-6 was important, from 2 to 60 days - IL-8, and from 30 days - VE-C. At 30 and 60 days, all markers were significant, which reflects the primary damaging effect of inflammation and endothelial dysfunction on these dates.

Conclusions. Mathematical analysis allowed us to distribute markers by their significance by the time of occlusion occurrence: IL-6 had a value for all periods, IL-8-from 2 to 60 days, and VE-C – 30 days. At 30 and 60 days, all markers had a value that reflects the primary damaging effect of inflammation and the addition of endothelial dysfunction at these terms.

References

1. Ceruti P, Tosi R, Marchini G. Simultaneous bilateral retinal detachment following coronary artery bypass graft: case report. *Eur J Ophthalmol.* 2007 Sep-Oct; 17(5):860-3.
2. Ponto KA, Elbaz H, Peto T, Laubert-Reh D, Binder H, Wild PS, Lackner K, Pfeiffer N, Mirshahi A. Prevalence and risk factors of retinal vein occlusion: the Gutenberg Health Study. *J Thromb Haemost.* 2015 Jul;13(7):1254-63. doi: 10.1111/jth.12982.
3. Raphael J, Moss HE, Roth S. Perioperative Visual Loss in Cardiac Surgery. *J Cardiothorac Vasc Anesth.* 2019 May;33(5):1420-9. doi: 10.1053/j.jvca.2018.11.035.

4. Roth S, Moss HE. Update on Perioperative Ischemic Optic Neuropathy Associated With Non-ophthalmic Surgery. *Front Neurol.* 2018 Jul 10;9:557. doi: 10.3389/fneur.2018.00557. eCollection 2018.
5. Rykov S.O, Venediktova O.A. Retinal vascular occlusion after cardio-surgery interferences with the use of cardiopulmonary bypass. *Archive of Ophthalmology of Ukraine.* 2018;2:32-8.
6. Nenekidis I, Pournaras C, Tsironi E, Tsilimingas N. Vision impairment during cardiac surgery and extracorporeal circulation: current understanding and the need for further investigation. *Acta Ophthalmologica.* 2012;90(3):168-72.
7. Paunel-Görgülü A, Wacker M, El Aita M, Hassan S, Schlachtenberger G, Deppe A, Choi YH, Kuhn E, Mehler TO, Wahlers T. cfDNA correlates with endothelial damage after cardiac surgery with prolonged cardiopulmonary bypass and amplifies NETosis in an intracellular TLR9-independent manner. *Sci Rep.* 2017 Dec 12;7(1):17421. doi: 10.1038/s41598-017-17561-1.
8. Kowalik MM, Lango R, Siondalski P, Chmara M, Brzeziński M, Lewandowski K, Jagielak D, Klapkowski A, Rogowski J. Clinical, biochemical and genetic risk factors for 30-day and 5-year mortality in 518 adult patients subjected to cardiopulmonary bypass during cardiac surgery - the INFLACOR study. *Acta Biochim Pol.* 2018;65(2):241-50. doi: 10.18388/abp.2017_2361.
9. Zhang J, Jiang Z, Bao C, Mei J, Zhu J. Cardiopulmonary bypass increases pulmonary microvascular permeability through the Src kinase pathway: Involvement of caveolin-1 and vascular endothelial cadherin. *Mol Med Rep.* 2016 Mar;13(3):2918-24. doi: 10.3892/mmr.2016.4831.
10. Brettner F, Chappell D, Schwartz L, Lukasz A, Kümpers P, Becker BF, Reichart B, Rehm M, Bruegger D. Vascular Endothelial Dysfunction during Cardiac Surgery: On-Pump versus Off-Pump Coronary Surgery. *Eur Surg Res.* 2017;58(5-6):354-68. doi: 10.1159/000480431.

ONLINE EMG SIGNAL ANALYSIS FOR PARKINSON'S TREMOR DETERMINATION

Shaban Nada Ehab,

student,

Bachelor's Degree

Department of Biomedical Engineering

Kharkiv National University of Radio Electronics

Abousetta Veronica Saad

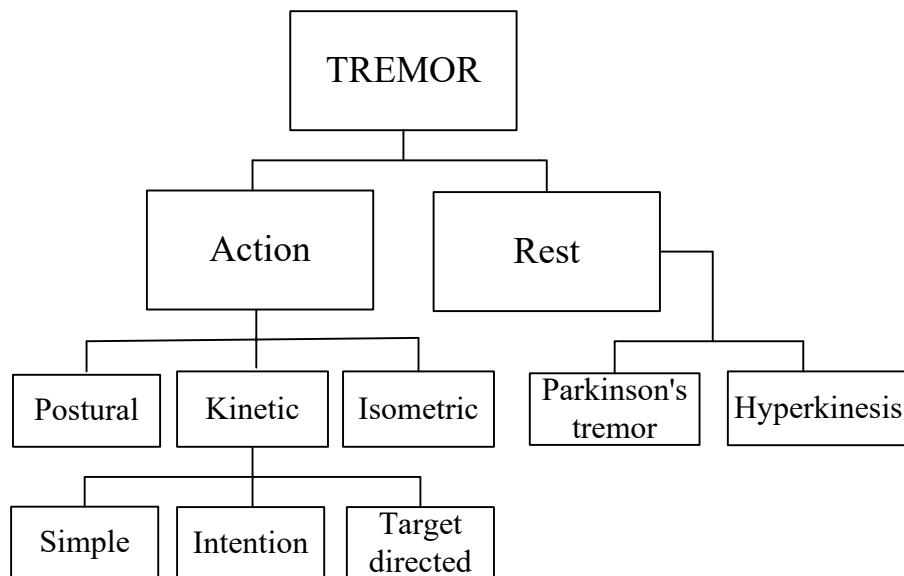
student,

Bachelor's Degree

Department of Biomedical Engineering

Kharkiv National University of Radio Electronics

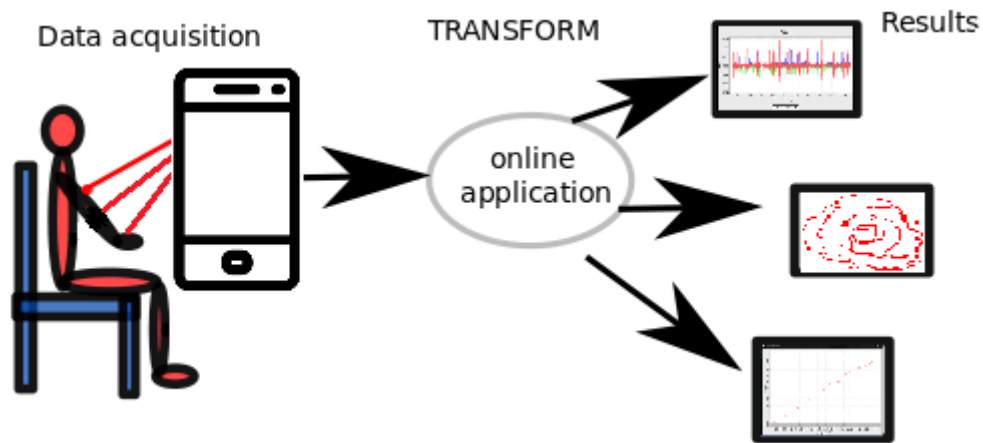
It is known that tremor is one of the most common symptoms that occur in isolation or in combination with other symptoms in various lesions of the nervous system, as well as often accompanying endocrine, somatic diseases and various intoxications [1]. An international research group defines tremors as rhythmic mechanical oscillations of at least one functional area of the body [1-2]. Parkinson's disease (PD) is a common type of the pathological tremor [1-3]. In patients with Parkinson's disease, a different nature of tremor may be observed, but most often there is a classic resting tremor (40-60% of patients have it). The frequency of this type of tremor is 4-6 Hz. In some patients with Parkinson's disease, resting tremor is combined with the kinetic tremor of the same frequency. In some cases of Parkinson's disease, the frequency of postural tremor is higher than resting tremor (up to 9 Hz) sometimes postural tremor prevails over resting tremor. This type is observed only in 15% of patients and some of them had postural tremors long before the onset of resting tremors, causing difficulties in the differential diagnosis with essential tremors [3]. Parkinson's disease is more common in the people older than 50 years [3-4]. The purpose of this paper is the development of an application for an online analysis of the electromyogram signal for Parkinson's tremor detection. Fig. 1 shows general information of a basic division of pathological tremor.

Figure 1 – A Basic division of the pathological tremor

Conducting EMG study using surfaces electrodes allows one to identify a number of changes in EMG in patients with PD. In patients with a tremulous form of the disease, volley activity with high-voltage fluctuations in muscle biopotential at rest is recorded as volleys with a frequency of 4-8 in 1 second, which reflects the rhythm of tremor [2-6]. Electromyography registration of tremor showed that volley activity is reciprocal, that is, at the time of a pause in the agonist, there is a volley discharge in the antagonist [5-8]. In the kinetic-rigid form of the disease, EMG is a stationary type and is formed on the basis of rhythmic asynchronous stationary activity of motor units [5-9]. With the progression of BP, the amplitude of the tremor increases, and the frequency of volleys decreases [7-11]. As muscle tone increases in the late stages of the disease, volley activity is suppressed [2-11].

Today, the diagnosis of PD is based solely on the clinical picture of the disease. For the diagnosis of PD, the criteria of the Parkinson's disease Society of Great Britain are used, which include the diagnosis of Parkinson's syndrome, as well as the criteria that exclude and confirm BP. However, their use gives up to 24% of incorrect diagnoses of PD. Therefore, it is planned to develop an application for online analysis of EMG in Parkinson's disease, taking into account all features. Fig. 2 demonstrates a diagram of measurement EMG parameters, using a smartphone for online transform to a database. The data are acquired with the available hardware (surface electrodes, ADC, interface device) and then must be transformed to *.txt* files. Then the data can be processed by the online platform.

Figure 2 – A diagram of online EMG analysis for tremor determination

The determination of the tremor intensity was by a modeling technique using frequency characteristics. In general, the proposed application describes the relationship between tremor intensity and extracted features from EMG signals [4, 8].

Having the application that can record reliably the EMG signals and quantify the levels of tremor may contribute to the early diagnosis of the disorder online. In this paper, we introduced a general development of software for quantifying the severity of the Parkinson's tremor. The extracted features from the surface EMG of the wrist and hand muscles were the input of the designed model of the application.

References

1. Karina G. Selivanova, Oleg G. Avrunin, Sergii M. Zlepko et al. Quality improvement of diagnosis of the electromyography data based on statistical characteristics of the measured signals / Karina G. Selivanova, Oleg G. Avrunin, Sergii M. Zlepko, Sergii O. Romanyuk, Natalia I. Zabolotna, Andrzej Kotyra, Paweł Komada, Saule Smailova // *Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry and High-Energy Physics Experiments* edited by Ryszard S. Romaniuk. Proc. of SPIE. – 2016. – Vol. 10031, 100312R. DOI: <https://doi.org/10.1117/12.2248953>.
2. Selivanova K.G., Avrunin O.G., Zlepko S.M. et al. Virtual training system for tremor prevention / KG Selivanova, OG Avrunin, SM Zlepko, SV Tymchyk, B. Pinaiev, T. Zyska, M. Kalimoldayev // *Information Technologies in Medical Diagnostics II* – Editor by Wojcik, Pavlov, Kalmoldaev. ISBN 978-0-367-17769-0. – 2019. – P. 9-14.
3. Karina G Selivanova, Oleg G Avrunin, Oleksandr V Kobylanskyi et al. Biometric Hand tremor identification on graphics tablet / Karina G Selivanova, Oleg G Avrunin, Oleksandr V Kobylanskyi, Mykhaylo I Palamarchuk, Artem V Lyashenko, Zbigniew Omiotek, Aigul Syzdykpayeva // *Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry, and High-Energy Physics Experiments, Proceeding of SPIE*, p. 7, 2019. – 111762H. DOI: <https://doi.org/10.1117/12.2536421>.
4. Селиванова К. Г. Математическое моделирование электромиографического сигнала / К. Г. Селиванова, О. Г. Аврунин, А. А. Гелетка // *Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ" : сб. науч. тр. Темат. вып. : Новые*

решения в современных технологиях. – Харьков : НТУ "ХПИ". – 2014. – № 36 (1079). – С. 31-39.

5. Капля М. А. Возможности применение гироскопа для оценки тремора конечностей / М. А. Капля, Д. А. Костин, М. Ю. Тымкович // XVII Міжнародна науково-технічна конференція «Фізичні процеси та поля технічних і біологічних об'єктів»: матеріали конференції. – Кременчук: КрНУ, 2018. – С. 215-216.

6. Селиванова К. Г. Разработка программного модуля видеорегистрации движений рук для определения типа тремора / К. Г. Селиванова, Н. А. Казимиров // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXVII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2019 - Харків. - 2019. - С. 49.

7. Казимиров Н. А. Разработка виртуальной системы записи движений рук для определения тремора / Н. А. Казимиров, К. Г. Селиванова // Матеріали 23 Міжнародного молодіжного форуму. Т. 1. – Харків: ХНУРЕ. 2019. – С. 167 - 168.

8. Аврунин О.Г. Моделирование процессов формирования интерференционного электромиографического сигнала / О.Г. Аврунин, А.А. Гелетка, К.Г. Селиванова // Общегосударственный научно-производственный и информационный журнал «Энергосбережение, энергетика, энергоаудит». Специальный выпуск, 2013. – Том 2, № 8(14). – С. 128-133.

9. Половенко К.Г. Диагностические возможности автоматизированного метода обработки электромиографических сигналов при гиперкинезах / К.Г. Половенко // Биотехнические, медицинские и экологические системы та комплексы (Биомедсистемы-2011): XXIV Всероссийская науч.-техн. конф. студентов, молодых ученых и специалистов, 2011 г.: материалы конф. – Рязань, 2011. – С. 72-74.

10. Аврунин О.Г., Половенко К.Г. Автоматизированный анализ электрической активности мышц при диагностике экстрапирамидных гиперкинезов / О.Г. Аврунин, К.Г. Половенко // Технічна електродинаміка «Силова електроніка та енергоефективність, СЕЕ'2012») Тематичний випуск, 2012р., С. 188-193.

11. Половенко К.Г. Анализ диагностических характеристик методов игольчатой и поверхностной электромиограмм человека при диагностике гиперкинеза / К.Г. Половенко, А.А. Гелетка // Прикладная радиоэлектроника. Состояние и перспективы развития: 4-й Международный радиоэлектронный форум, 18-21 октября 2011г.: сб. научн. трудов. – Х., 2011. – С. 42-46.

THE REVIEW OF MULTICULTURAL EDUCATION VIA ENGLISH IN ASIAN COUNTRIES

Shatska O.

Ph.D., Associate professor, lecturer
Yuncheng university (Shanxi, China)

Asia is a region of high cultural diversity. Most Asian countries identify English as needed and bound language for international communication. In the era of globalization the process of interaction among people from different countries and continents has rapidly grown up. In some parts of Asia English is an official language (Singapore, India, Philippines and Nepal etc.). Every day thousands of working people, immigrants, international marriage migrants and locals in China, Japan, South Korea, and Vietnam are experienced in English. English-language training and education, examination-preparation courses, online learning, academic degrees, educational travel have become significant over the years. Let us say, there are more than 50,000 English-language schools in China (90% is private institutes) [1 – 3].

English proficiency has improved significantly in Asian countries, depicting their economic development, innovation, social development and international collaborations. Asian countries have sent their students abroad into the top educational destinations (mobile students from Asia are 55% of the world total today). Furthermore, Asian counties (including China, South Korea, Malaysia, Japan etc.) have set goals for increasing international enrollment during 2020 – 2025 [3].

English language policy helped to develop the nature of multicultural education in the modern Asian society. These movements brought some advantages in Asian countries education: 1) academic mobility (invitation of the best professors from around the world; the admission of international students); 2) a vast variety and selection of programs and courses for international students; 3) researches and educational information exchange; 4) the modifications of programs, teaching and learning); 5) open-minded thinking (the development of a positive attitude and awareness of diversity of cultures); 6) the development of skills in collaboration between different cultures; 7) the formation of skills of international communication (the preservation of national traditions and features with openness to educational innovations); 8) bilingual or multilingual education system etc. [4 – 6].

Thus, education through English language made the present Asian society multicultural, which is still a comparably newer issue. It created a new type of educational culture – the combinations of centuries-old Asian educational traditions and foreign innovations and ideas. Asian countries upgraded the educational system through English and built new changing models. It is a substantial finding for the other countries of the world. We need to make out the trends in Asian education and co-collaborate together through partnerships into an ineluctable, global educational guidance.

References

1. Honna N., 2016, English as a Multicultural Language in Asia and Its Pedagogical Implications: A Case Study of Japan's ELT, *Intercultural Communication Studies XXV: №1*, pp. 66 – 77.
2. Hyuk-Rae Kim, Ingyu Oh, 2011, Migration and Multicultural Contention in East Asia, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37:10, 1563-1581, retrieved from: <http://dx.doi.org/10.1080/1369183X.2011.613332>.
3. Anis Shakirah Mohd Muslimin, 2017, Why Asian Countries Are Investing So Heavily In The English Language, retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/anismuslimin/2017/11/30/why-asian-countries-are-investing-so-heavily-in-the-english-language/#4afa0c7f5e85>
4. Джури́нский А.Н., 2016, Мультикультурное образование автохтонов и иммигрантов: идеи и практика, *Человек и образование*, № 1 (46), С. 51 – 58.
5. Proshina Z., 2012, Global and Local English in Asian Education, *Социально-гуманитарные науки на Дальнем Востоке. Хабаровск*, № 3 (35), pp. 95-99.
6. Wenyang Sun, Xue Lan Rong, 2018, Globalization, national identity, and multiculturalism and multilingualism: Language policy and practice in education in Asian countries, *Foreign Language Education in Multilingual Classrooms*, pp. 99–123.

HYPERBEL IN DEN DEUTSCHEN LITERARISCHEN TEXTEN IHRE ÜBERSETZUNG IN DIE UKRAINISCHE SPRACHE

Shmatok O.

Absolventin der Fakultät für Übersetzungswissenschaft
“Prof. I. Korunetz” Lehrstuhl für englische, deutsche Philologie und Translation,
Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Hyperbel ist ein Stilmittel, das sowohl in der Kunst als auch in der Literatur vorhanden ist. Dieses Stilmittel ist weit verbreitet, man kann mit Sicherheit sagen, dass die Werke der schöngeistigen Literatur durch Übertreibung oder Hyperbel gekennzeichnet sind. Als eines der Stilmittel wird die Hyperbel häufig in Texten verschiedener Genres und Stile verwendet. Daher ist es für uns von großem Interesse, wie man die Hyperbel in die Zielsprache (ZS) übersetzen kann, damit die Absicht des Autors und die Bildsprache der Stilfigur beim Übersetzen beibehalten werden können. Welche Übersetzungsverfahren sollen verwendet werden, um denselben künstlerischen Effekt wie im Originaltext zu erzielen.

Zunächst muss man die Tatsache beachten, dass die Hyperbel Trope ist, dessen Hauptfunktionen die ästhetische Funktion und metaphorische Funktion sind.

Hyperbel ist eine Sprachwendung, die aus bewusster Übertreibung besteht, die Ausdruckskraft erhöht und dem Ausdruck den emphatischen Charakter verleiht. Sie gilt als die Verstärkung vom künstlerischen Ausdruck und wird vom Autor erschaffen, um die ästhetische Wirkung zu verstärken. Hyperbel als eine metaphorische Figur wird am häufigsten im Funktionalstil der schöngeistigen Literatur verwendet, nämlich in solchen Sprachgenres wie Romanen, Gedichten, Feuilleton, Theaterstücken, Dramen usw.

Man soll die Übersetzung einer bestimmten Stilfigur und zwar einer Hyperbel nicht unabhängig von dem Text sozusagen gerissen aus dem Kontext betrachten. Die Hyperbel wird zusammen mit dem Text des Autors selbst geboren und verbessert das, was ausgedrückt wird. Daher ist es für eine angemessene und gute Übersetzung wichtig, den literarischen Text selbst zu analysieren, den künstlerischen Stil und den Stil des Autors zu verstehen.

Der künstlerische Stil des Textes und das Werk hängen ganz vom kreativen Potenzial des Schriftstellers ab, der die stilbildenden Möglichkeiten der literarischen Regie (Klassizismus, Romantik, kritischer Realismus), des Monologs und des Dialogs, der Kompositionsmittel, der Strophe, des Genres und seiner Varietäten, der individuellen Sprache der handelnden Personen und sogar der Anordnung der Linien auf einem Blatt und Schriftarten nutzt. Text in diesem Stil beeinflusst die Vorstellungskraft und die Gefühle des Lesers, vermittelt die Gedanken und Gefühle des Autors, nutzt den gesamten Wortschatz, die Möglichkeiten verschiedener Stile, zeichnet sich durch Bildsprache und emotionale Sprache aus.

Ein literarischer Text ist als komplexer Text, Kunstwerkstil, vorbereiteter, beschreibender Text, der ganzheitlich und kohärent ist, charakterisiert. Die pragmatische Übersetzungsebene setzt die Erhaltung von den Absichten des Autors, die Übertragung der Stilmerkmale des Originaltextes auf ein Höchstmaß und die Bewahrung vom kulturellen Kolorit voraus.

Um eine adäquate Übersetzung zumachen soll man die im Originaltext verwendeten Ausdrucksmittel beim Übersetzen wiedergeben. Die Übersetzung sowohl der allgemeinsprachlichen als auch der künstlerischen Tropen stellt eine schwierige Aufgabe für den Übersetzer dar. Es gibt Fälle, in denen Hyperbeln in verschiedenen Sprachen in ihrer innerlichen Form ähnlich sind und wörtlich oder fast wörtlich übersetzt werden können. Es ist jedoch große Vorsicht geboten: die Verwendung von Hyperbeln kann in einigen Kontexten zusammenfallen und in anderen differenzieren. In einer solchen Situation wird dem Übersetzer empfohlen, sich daran zu erinnern, wie es üblich ist, ein ähnliches Phänomen in der ZS zu verwenden.

Der individuelle Stil des Schriftstellers wird von vielen Faktoren bestimmt: der psychologischen Denkweise, seiner ästhetischen und sozialen Einstellungen, der Lebenserfahrung. Bei der Übertragung der kreativen Art des Schriftstellers, seines Stils, seiner Weltanschauung soll der Übersetzer (wo dies nicht durch bestimmte Faktoren wie z. B. unterschiedliche Weltanschauungen, Kulturen, das Fehlen bestimmter Realien in der ZS erschwert wird) den Charakter der Ausdrucksmittel in der Übersetzung bewahren.

Die Ausdrucksmittel sind vielfältig und die Übertragung der Individualität des Originaltextes in die ZS ist eines der Hauptprobleme beim Übersetzen von der schöngestigen Literatur. Ya. I. Retsker, der die Theorie der regelmäßigen Entsprechungen und die Angemessenheitskriterien entwickelte, wies darauf hin, dass nur eine solche Übersetzung als angemessen angesehen werden kann, die nicht nur das vermittelt, was im Original ausgedrückt wird, sondern auch, wie es darin ausgedrückt wird [4:13]. Ausdrucksmittel unterscheiden sich in ihrer Vielfalt, und die Übertragung dieser Mittel in der Weise, dass im Original eine natürliche Übersetzung gemäß den genre-stilistischen Normen des literarischen Textes erforderlich ist [6:13].

Was die Ausdrucksmittel betrifft, so scheint es beim Übersetzen eines literarischen Textes aus der AS in die ZS möglich zu sein, einen Teil bestimmter Ausdrucksmittel zu übertragen (z. B. einen Teil der Hyperbeln durch Metaphern, einige Arten von Tropen durch andere zu ersetzen usw.). Wenn man jede Stilfigur auf genau diese Figur in die ZS übersetzt, bekommt man eine wörtliche Übersetzung, die nicht nur die stilistischen und ausdrücklichen Merkmale des literarischen Textes, sondern auch die Integrität seines Inhalts verzerren kann. Es ist zu betonen, dass man beim Übersetzen hauptsächlich die charakteristischen Ausdrucksmittel bewahrt, die der Autor verwendet, um die emotionale und ästhetische Bildsprache des Kunstwerks zu erschaffen. [7-8]

Die individuelle Hyperbel des Autors stellt eine besondere Schwierigkeit beim Übersetzen dar: hier kann kein Wörterbuch einem Übersetzer behilflich sein. Die Vorgehensweise zur Übersetzung individueller Hyperbel kann variieren. Zunächst ist es wichtig, die Bedeutung der Trope, ihre Rolle in diesem Text, ihre Verbindung an kulturelle Realität zu verstehen. Das Prinzip der dynamischen Entsprechung, in

diesem Fall die Übersetzung einer Hyperbel durch eine natürliche Redewendung in die ZS, ist nur dann anwendbar, wenn es die Kolorit und den Stil des Autors nicht zerstört. Die individuellen Hyperbeln des Autors erfordern vom Übersetzer eine äußerst sorgfältige Umgehungsweise. Die metaphorische Sprache des Schriftstellers spiegelt die von ihm geschaffene Welt wider, was ungewöhnlich sein kann. Daher ist es beim Übersetzen wünschenswert und sehr wichtig, ein Maximum an Bildern beizubehalten. [1-3]

Die Fülle der Tropen in der Prosa mag anmaßend erscheinen, und in der Übersetzung kann diese Anmaßung des Textes durch den Mut und die Ungewöhnlichkeit von Metaphern verstärkt werden. Der Übersetzer muss nach Äquivalenten suchen, um den Stil des Autors zu bewahren, damit der Text nicht seltsamer, ungewöhnlicher und schwerer als das Original wird. Die erhöhte Metapher des Textes ist ein Merkmal des Stils und erfordert daher eine genaue Übertragung beim Übersetzen.

Zusammenfassend können wir verschiedene Übersetzungsverfahren von Hyperbeln in einem literarischen Text unterscheiden, nämlich: wörtliche oder fast wörtliche Übersetzung (wenn Hyperbeln in ihrer inneren Form in verschiedenen Sprachen ähnlich sind); Übersetzung durch Äquivalent (wenn sie die Kultur und den Stil des Autors nicht zerstört); das Ersetzen jeglicher Arten von Tropen durch andere Arten unter Beibehaltung der charakteristischen Ausdrucksmittel, die der Autor verwendet, um die emotionale und ästhetische Bildsprache des Kunstwerks zu erschaffen.

Literaturverzeichnis

1. Абдрахманова Р. Дж., 2015, Художественный перевод (Лингвистические аспекты), Бишкек: КРСУ, 85 с.
2. Бархударов Л.С., 1975, Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода, Москва: Международные отношения, 240с.
3. Комиссаров В.Н., 2002, Современное переводоведение, Москва: ЭТС, 424 с.
4. Крысин Л.П., 1984, Гипербола в разговорной речи, Москва: Наука, 340 с.
5. Найдич, Л.Э., Павлова, А.В., 2015, Трубочист или лорд? Теория и практика немецко-русского и русско-немецкого перевода, Санкт-Петербург: Златоуст, 408 с.
6. Рецкер Я.И., 2007, Теория перевода и переводческая практика, Москва: Международные отношения, 240с.
7. Koller W., 2011, Einführung in die Übersetzungswissenschaft, Heidelberg: Meyer Verlag, 343 S.
8. Riesel E., Schendels E., 1975, Deutsche Stilistik, Москва: Высшая школа, 316 S.

SPECIFICITY AND EMOTIONAL CONTENT OF MUSICAL ACCOMPANIMENT IN CLASSICAL DANCE CLASSES

Sinchuk A.,

Student of the musical department,
Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy

Bestsinna L.

Master,
Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy

Значне місце в процесі фахової підготовки в спеціалізованих мистецьких закладах займає концертмейстер, який докладає свій вагомий внесок у підготовку балетмейстерів, педагогів-хореографів та артистів балету. Щоденно акомпануючи в тренувальному класі, концертмейстер активно сприяє вдосконаленню артистичної та технічної майстерності танцівників. Його праця є дуже важливою, та особливо важливим є наявність у музиканта великого багажу знань та навичок із самої специфіки предмету, а також розуміння ним природи, сутності хореографічного мистецтва, особливостей та закономірностей взаємозв'язку виражальних засобів музики і танцю. Отже, прагнення хореографів співпрацювати з висококваліфікованими акомпаніаторами цілком зрозуміле. Уперше про необхідність забезпечення навчального процесу високим за якістю музичним супроводом йшлося на Всесоюзній нараді з хореографічної освіти в 1938 році. Цю проблему порушила у своєму виступі видатний педагог-хореограф, балетмейстер А. Ваганова. І сьогодні це питання не втратило актуальності, оскільки мистецькі навчальні заклади не готують фахівців саме для роботи в хореографії, а, як правило, ведуть підготовку до практичної діяльності в галузі інструментального та вокального акомпанементу.

Теоретичними та практичними дослідженнями з питань музичного супроводу в хореографії займалися чимало хореознавців. Серед них такі визнані авторитети, як Р. Захаров, М. Тарасов, В. Костровицька, Л. Ярмолович, Г. Березова. Цей ряд сьогодні може поповнити вітчизняний педагог-хореограф Л. Цветкова, яка зазначає, що вже під час навчання студентам необхідно засвоїти принципи музичного оформлення уроку класичного танцю, навчитися формулювати вимоги, ставити завдання та набути практичного досвіду співпраці з концертмейстером [1-5].

Загалом робота концертмейстера має такі напрями: акомпаніатор у навчально-тренувальному класі й концертмейстер, в обов'язки якого входить робота з балетмейстером- постановником чи педагогом-репетитором для підготовки до вистави чи концертної програми. У свою чергу, у навчальній

практиці є два способи музичного оформлення занять класичного танцю. Перший передбачає музичні імпрровізації, другий – музичну літературу, тобто використання творів чи фрагментів відомих вітчизняних та закордонних композиторів.

Як зазначає М. Тарасов, музична імпрровізація активно використовується в навчальній практиці, оскільки викладач у щоденній роботі теж імпрровізує, складаючи власні комбінаційні завдання, приклади, не звертаючись до зразків сценічної танцювальної літератури. Концертмейстер, знаючи характер, ритм та елементи навчального завдання, може запропонувати відповідну тему, тональність, динаміку, розмір й акценти музичної імпрровізації. Проте імпрровізація не кожного акомпаніатора може бути досконалою, а загалом, імпрровізувати – це обдарування [2-4]. Недоліки такого способу музичного супроводу відзначають навіть його прихильники. Сьогодні в музикантів та хореографів є різні думки щодо пріоритетності того чи іншого способу музичного акомпанементу, та “пристосувати” виражальні засоби класичної музики в повному обсязі до заняття з класичного танцю іноді неможливо. Незважаючи на це, більше прихильників має такий спосіб музичного супроводу, як підбір музичної літератури. Класичні музичні твори необхідно використовувати як супровід на заняттях класичного танцю в спеціалізованих навчальних закладах. На захист цієї позиції можна перерахувати кілька вагомих доказів, адже в естетичному вихованні учнів, студентів класична музика має найвпливовішу дію, вирізняється досконалістю, простотою, доступністю, багатством виражених у ній настроїв і почуттів, динамічністю та гармонійністю форми. Як супровід до занять потрібно добирати твори відомих вітчизняних та закордонних композиторів, котрі найбільше наповнені рисами “дансантиності”. На уроках класичного танцю має звучати музика Адана, Мінкуса, Деліба, Шопена, Чайковського, Глінки, Асаф’єва, Прокоф’єва, Хачатуряна, Скорульського та інших відомих композиторів.

Музичний матеріал на заняттях з класичного танцю повинен бути яскраво танцювальним. Зрозуміло, що глибокі знання методики й техніки в танці могли б дуже допомогти піаністу-акомпаніатору, але для цього він повинен мати хореографічну освіту, що майже неможливо. Сфера його діяльності – образна виразність та інтонаційна характерність танцювальної лексики. Адже хто як не музикант спроможний не лише оцінити естетичне значення пластики рухів, а й відобразити у звуках свої враження. Уміння відчувати інтонаційний та темпоритмічний стрій танцювальних рухів дає йому змогу, як нікому іншому, цілковито усвідомити специфіку художньої виразності хореографічного мистецтва.

Готуючись до занять, концертмейстер та педагог-хореограф переглядають великий обсяг музичного матеріалу й добирають таку музику, яка б за своїм характером відповідала навчальним завданням. Високий музичний смак концертмейстера й педагога збагачує зміст навчальної роботи, підвищує працездатність та творчу активність учнів, студентів.

Отже, для натхнення необхідний творчий імпульс, який у танці викликає саме музика, і цей імпульс має бути у виконавців не лише на сцені, а й у звичайному тренувальному класі.

References

1. Groudzinski A. Responding to New Consumers // Proceedings of the DEAN Third Annual Conference. Frier University / A. Groudzinski. – Berlin, 2001.
2. Ponomaryova G. Students with special needs in the educational process of higher educational establishment, 2015. - № 6 (50). – С. 145-157.
3. Morrison K. Management Theories for Educational Change. Paul Chapman Publishing Ltd., 2007. – 242 p.
4. Parsons T. and others. Family, Socialization and Integration Process. Chicago, Free Press, 1955.
5. Research methods in psychology / J. J. Shaugnessy, E. B. Zechmeister, S. Zechmeister. – 5th ed. - Boston etc. : McGraw-Hill Higher Education, 2000. – 560 p.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ЯК НАПРЯМОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Соколовська Т. В.

вчитель географії, «учитель-методист»
Опорний комунальний навчальний заклад
«Лозуватська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
імені Т.Г.Шевченка»

Не обтяжуйте дітей мертвим вантажем фактів,
навчить їх прийомам і засобам, що допоможуть
їм осягти світ.
Антуан де Сент- Екзюпері

Компетентнісний підхід в освіті - це відповідь на вимоги часу. Динамічні зміни життя, постійне оновлення інформації зумовлюють потребу у членах суспільства – фахівцях , які здатні оперативно адаптуватися, навчатися протягом життя, неперервно розвиватись.

Як зробити, щоб навчання було радісним, а бажання самовдосконалення, самоосвіти, самовиховання лишалось назавжди?

Перш за все необхідно озброїти учнів знаннями про самоосвіту, уміннями добувати знання з різних джерел інформації. Важливо також допомогти учневі відчути впевненість у собі, розкрити його творчі здібності, адже, як зазначив В.О. Сухомлинський, найважливішим завданням школи є розкриття творчих здібностей, обдарувань, талантів усіх вихованців.

Важливим інтелектуальним скарбом нашої діяльності є науково-дослідницька робота учнів. Це клопітка щоденна робота під керівництвом учителя зі значними витратами особистого часу. Проте учні охоче працюють над краєзнавчими науковими проблемами. Ми прагнемо спонукати учнів до визначення тем з вивчення рідного краю. І слід відмітити, що подібний підхід до організації дослідницької роботи виправданий. Коло наукових питань, якими займаються наші вихованці, досить широке – це дослідження з географічного краєзнавства, геології, екології , сільського господарства, економіки. Найбільш вдалим темами науково-дослідницьких робіт, які були відзначені на районному, обласному та міжобласному рівнях були: «Рекреаційні ресурси села Лозуватка», «Моє село з легенди впливає»; «Духовне самовизначення мешканців сільського Криворіжжя», «Відкрийте двері нашого села», «Топонімічна характеристика вулиць с. Лозуватка»; проектні роботи «Демографічна ситуація і демографічні процеси рідного села», « Інвестиційні можливості с. Лозуватка та його околиць», «Визначення особистого екологічного коефіцієнта мешканців с. Лозуватка».

Захист робіт на шкільному та районному рівні – це перший крок до науки. Як результат - учні стали членами МАН, почали працювати в секціях географія та геологія. А це вже крок до вибору майбутнього шляху в житті. Таким чином під час роботи створюються умови для глибокої наукової підготовки старшокласників, виховується цілеспрямованість, відповідальність, свідоме ставлення до розумової праці і на цій основі формуємо інформаційні, навчально- пізнавальні, комунікативні компетенції, а також компетенції саморозвитку і самоосвіти, продуктивної творчої діяльності.

Зібраний і оформлений матеріал ми використовуємо для проведення уроків географії, історії, біології, а також під час проведення літньої навчальної практики учнів. Особливе місце у розвитку та формуванні полікультурних, соціальних, комунікативних компетенцій відіграють подорожі та екскурсії. Краєзнавча робота, яка проводиться під час екскурсій, є найбільш ефективною формою виховання свідомого громадянина, патріота, людини небайдужої до проблем сьогодення.

Про вплив краєзнавчої роботи на виховання свідомого громадянина звертав увагу К.Д. Ушинський. Свій край, на думку Ушинського, має вивчатися від знайомого - до загального, від близького-до далекого. Він наголошував на необхідності розвивати в дітей «інстинкт місцевості», тобто розуміння взаємозумовленості природних процесів, уміння бачити місцевість у цілому, з усіма особливостями її природи, життя населення, господарського розвитку. У кожному районі, зазначав учений, «... зосереджена маса відомостей – історичних, географічних, етнографічних, статистичних, які вчитель повинен вміло використовувати, закладаючи надійні основи моральних почуттів, гуманізму милосердя».

Формування полікультурних компетенцій починається ще в початковій школі. Учні знайомляться з « малою» Батьківщиною. Спочатку пішохідні екскурсії вихідного дня на тему : «Мій рідний край – моє село». Такі екскурсії для малюків з задоволення проводять старшокласники, члени шкільного науково - дослідницького товариства «Інтелект». Історія села, найбільш привабливі пам'ятки природи, пам'ятки історичної та культурної спадщини, легенди і перекази про рідне село пробуджують у молодших школярів інтерес до пізнання, прагнення зробити своє село ще кращим.

Учні середньої ланки (5-8 мі класи) подорожують сільським Криворіжжям, знайомляться з історичним, культурним надбанням своїх земляків, а також знайомляться з цікавими постатями на карті району. Дніпро, Петриківка, Кам'янське - ось неповний перелік екскурсійних маршрутів рідною областю, які можуть зацікавити учнів.

Для учнів 9-11 класів організуються дальні екскурсії, при цьому враховується навчально- виховна мета шкільної програми з географії, історії, літератури та біології. Це віддалені цікаві маршрути до Запоріжжя, Умані, Чигирини, Харкова тощо.

Отже, науково-дослідницька діяльність, як один із видів творчої діяльності, туристсько – краєзнавча діяльність дає можливість учнівській молоді відчути, а потім зрозуміти, що стоїть за словами «Батьківщина», «Вітчизна», «Україна» і,

можливо, вперше замислитись над цінностями життя, в тому числі і над своїм місцем у відродженні України як самостійної незалежної держави.

References

1. State standard of basic and complete general secondary education.
2. Bondar L. The problem of public competence. Director of school №3, 2003 Art. 64;
3. Khutorskaya A. Key competencies as a component of personality - oriented paradigm of education. Public education 2003 №2 p. 58-84.
3. Kolosova N.S. Technology of formation of critical thinking in the lesson of geography. - Kharkiv: View. the foundation group, 2008.
4. Stadnik O.G. Innovative technologies of teaching geography. - Kharkiv: Basics group, 2010.

ВАРІАНТИ МОДАЛЬНОЇ НЕОБХІДНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Stetsyk T.

Ph.D., Associate Professor

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Модальність визначається як мовна категорія, що виражає оцінку мовця по відношенню до висловлювання до дійсності з точки зору способу існування зв'язку між суб'єктом і його ознакою, ступенем зрозумілості цього зв'язку мовцем. Дана категорія тісно пов'язана з комунікативним наміром мовця й реалізується в процесі спілкування у формі різних комунікативно-синтаксичних і модальних типів висловлювання в різних мовних актах [1-11].

У відомій класифікації Дж. Серна виділяється п'ять базисних типів мовних (ілокутивних) актів: репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви та декларації [2].

Серед засобів вираження директивних мовних актів в англійській мові можна виділити чотири групи:

1. Перформативні слова, наприклад, order, suggest, advise, beg, tell;
2. Граматичні форми наказового способу;
3. Засоби, що набувають ілокутивної сили директива в силу конвенції вживання ("мовні кліше"): питальні та не питальні висловлювання з модальними дієсловами.
  - розповідні речення з дієсловами в дійсному способі;
  - вигуківі, іменні, прислівникові односкладні речення;
  - фразеологізовані вираження з імперативною семантикою, наприклад, will you be so kind, do you mind, you'd better;
4. Неконвенційні засоби, ілокутивна сила яких реалізується в конкретному контексті.

Кожному типу директивного мовного акту відповідають певні структурні варіанти, мовні варіанти яких залежать від конкретним умов спілкування.

В англійській мові модальні дієслова наряду з іншими засобами вираження модальності формують семантичне поле різних модальних значень. Кожне семантичне поле включає великий діапазон відтінків певного модального значення. Так, наприклад, модальне значення необхідності включає припущення можливості, припущення, що межує з упевненістю, ймовірність тощо.

Американський політикум схильний до частого вживання двох форм модальності to have та must, що характерно, to have суттєво переважає всі можливі варіанти модальності необхідності. Можливо це пов'язано з тим, що політики у своїх передвиборчих промовах не бажають вживати must і інші

похідні варіанти, оскільки форма *must* несе більш радикальне змістове наповнення [9].

Варіанти модальної необхідності таких лексем як *should*, *need*, *ought to*, *necessary*, *extracted* тощо носить поодинокий фрагментарний характер [1].

Складається враження, що *to have* використовується ораторами у найтиповіших темах, які обговорюються у ході перевиборчої компанії і пов'язані з проблемами врегулювання податків, покращення медичної та судової системи, вирішення питань з як нелегальним так і легальним прибуттям емігрантів до США. Форма *to have* є оптимальною для звернення до виборця з метою його переконання у необхідності виконання поставлених проблем, їх раціонального вирішення на благо народу і держави.

Згідно аналізу промов багатьох претендентів на президентський пост у США можна констатувати наступне: модальний модифікатор *to have* (41,2%) виражає необхідність обумовлену моральним обов'язком. Детермінуючим фактором є обов'язковість до виконання (81%). Дана лексема підкреслює необхідність, яка обумовлена планом, попередньою домовленістю.

Переважна кількість вживання *to have* характерна розповідним реченням, часто використовується у прямій мові і наказових реченнях.

У порівнянні з лексемою *must*, яка зустрічається 18,1% і несе навантаження морального відтінку, варто відмітити її значення більшої категоричності, неможливості не виконання. На відміну від дієслів *should* та *ought to*, що характеризуються суб'єктивними думками оратора, впротизагагу *must*, яке передає необхідність, що обумовлена об'єктивними причинами.

Must – це необхідність спричинена наказом чи авторитетною думкою, внутрішніми потребами суб'єкта, як і його фізичним так і психічним станом, внутрішнім переконанням.

Отже, якщо поле необхідності містить 15 модальних модифікаторів, то ядром цього поля є багатозначні модальні дієслова *to have* і *must*. Вони найефективніше передають значення необхідності і відповідно спостерігається співпадіння їх семантичної структури. Відмінною у даному співставленні є частота їх вживання у залежності від типу дискурсу.

Список літератури:

1. Беляева Е. И. Анализ системы средств выражения модальности вынужденности в методическом плане// Методика обучения иноязычной устной речи. – Воронеж. ун-тет, 1979. – С. 8-12.
2. Беляева Е. И. Модальность в разных типах речевых актов// Филологические науки. – № 3, 1989. – С. 65-69.
3. Бирюлина Л. А. О лингвистических аспектах модальности// Сопряженность глагольных категорий. – Калинин, 1990. – С. 37-67.
4. Боженкова Н. А., Боженкова Р. К., Боженкова А. М. Современный политический дискурс: вербальная экземплификация тактико-стратегических предпочтений / Н. А. Боженкова, Р. К. Боженкова, А. М. Боженкова // Вестник РУДН. Серия : Русский и иностранные языки и методика их преподавания, 2017. – Т. 15. – № 3. – С. 255-284.

5. Виноградов В. В. О категории модальности и модальных ловах в русском языке // Виноградов В. В. Исследование по русской грамматике. – М., 1975. – С. 52-58, 69-75.
6. Давиденко Л. Г. Некоторые общие вопросы языковой модальности// Структура синтаксиса словосочетания и предложения в современном английском языке под ред. Шлейвис П. И. – Пятигорск, 1988. – С.110-111.
7. Ермолаева Л. С. К вопросу о соотношении модальности и предикативности// Филологические науки № 4, 1963. – с. 124-126.
8. Жигало В. Н., Иванова И. П., Иофик Л. Л. Современный английский язык. – М., 1966. – С. 296.
9. Кривенко С.-В. О. Семантична парадоксальність політичного дискурсу (теоретико-методологічний аналіз). – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Львів, 2016.
10. Панфилов В. З. Роль модальности в конструировании предложения и суждения// Вопросы языкознания. – № 4, 1977. – С. 37-48.
11. Хлебникова И. Б. Еще раз о проблеме модальности в грамматике // Уч. записки МГПИИЯ им. М. Тореца – М., 1965 – Т. 32. – С. 354-363.

BUILDING ROBOT FOR AUTOMATED ROOM CLEANING USING COMMON COMPONENTS

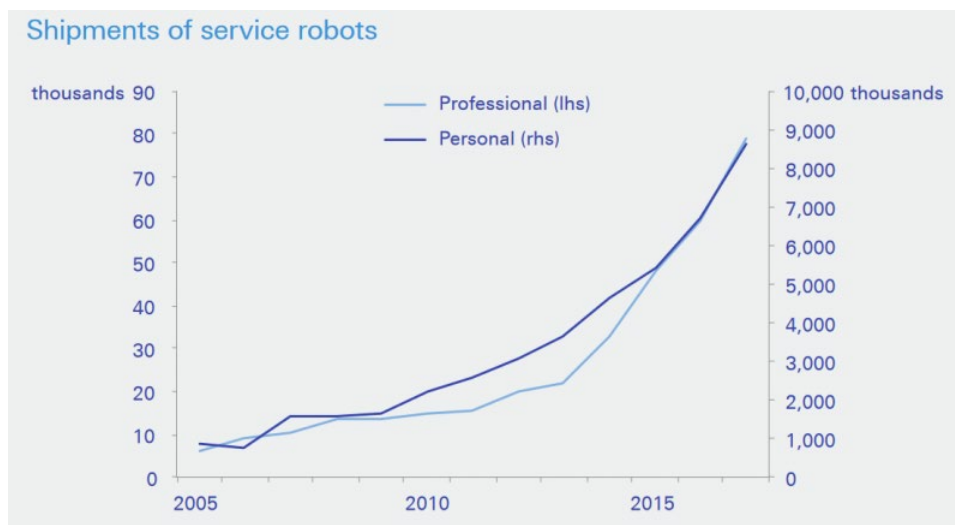
Suprun O.

Student

Odessa National Polytechnic University

Annotation: Robot vacuum cleaner is a vacuum cleaner for automated cleaning of premises, it relates to the household robots for smart homes. This article is devoted to the development and building a robot for automated cleaning of large rooms in order to reduce the cost and increase the power of the vacuum cleaner.

Introduction. Since the beginning of the formation of the idea of smart home, more and more robots are being introduced into our homes. One of the advantages is that you can buy some devices for a smart home and they will work fine on their own. Due to technological advances, automatic home systems are becoming cheaper and more affordable for most people. Dynamics of sales of service robots (Fig. 1) most of the personal robots are robotic vacuum cleaners.

Fig. 1. Shipments of service robots [1]

Analysis of current decisions. Serial production of robotic vacuum cleaners began in the late 1990s and early 2000s. The first mass-produced automated robot cleaner was the Electrolux Trilobite of the Swedish company Electrolux [2].

Currently, robotic vacuum cleaners can be divided into the following categories:

1. Without turbo brushes. Inexpensive and small models. Generally low-power and suitable only for collecting wool, dust and sand from flat surfaces.

2. With one turbo brush. These models use one fast-rotating brush that sweeps dust and debris into the dustbin. Simultaneously there is suction through the hole for the brush. These models allow you to clean almost any debris and carpet with a low pile.

3. With dual turbo brush. These models are equipped with two closely spaced brushes that rotate in opposite directions. One sweeps the dust in the dustbin, second with rubber blades raises the pile of carpets. Usually, brushes are not fixed and can move vertically — this allows the brushes to drop below the wheels. Suction occurs through a hole for the turbo brush or through additional holes.

4. Wet mopping. Microfiber fabric is attached to the bottom and it is constantly moistened from the water tank. Most often performed as a removable or optional unit for the models listed above.

Often robots are equipped with additional radial brushes on the sides to sweep debris from the corners. Most robots on the market belong to the first and second categories (use one or two turbo brushes), this is due to the fact that the power of such vacuum cleaners is much less than the power of ordinary vacuum cleaners (up to 100 W in comparison with conventional vacuum cleaners from 1500 W) [3].

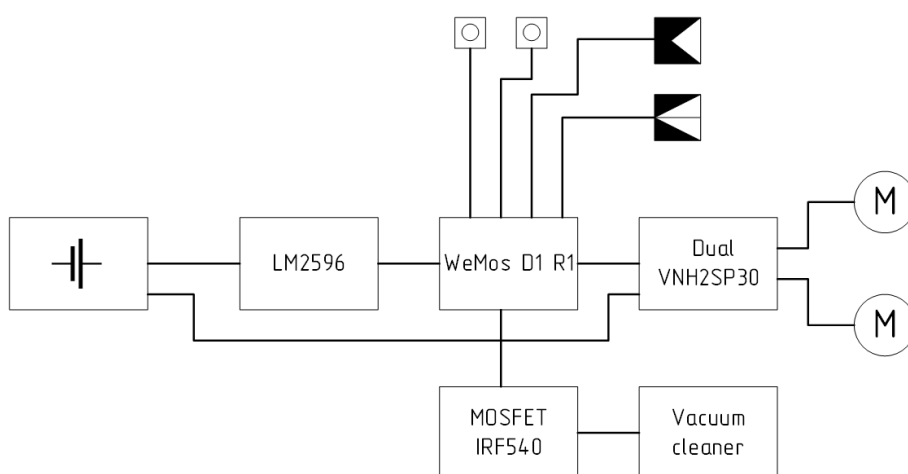
Navigation in robots is divided into random or with floor mapping. Predefined algorithms guide robotic vacuum cleaners with random navigation. They receive information about the environment from infrared sensors located on the front bumper and from tactile signals that come from the same bumper. Robot movements are subject to algorithms, which are a set of actions. For example, when meeting an obstacle, robot rotates at an arbitrary angle and continues to move straight. Also, using sensors, robot can understand that it is moving along the wall and will run the “cleaning along the wall” algorithm, then it will continue to move so that the wall remains on one side. Another algorithm is “SPOT cleaning”. If there are no obstacles around, robot begins to move in a spiral, cleaning about two square meters of area. Robots that use floor mapping to navigate use a laser LIDAR to obtain information about surrounding objects and distance to them. Using this data, robot creates a map of the visible part of the room. Usually, in such robots, it is possible to see a map of your apartment and interact with it. For example, specify a zone for cleaning or put a virtual fence. The price of robotic vacuum cleaners with this type of navigation is higher than the price of robots with random navigation, but cleaning efficiency is better [4].

Currently, the average price segment of robotic vacuum cleaners varies from \$100 to \$600. Some of the most popular manufacturers of robotic vacuum cleaners: Xiaomi, Samsung, Philips, iRobot, Rowenta, Ecovacs [5].

Results and discussion. Since robotic vacuum cleaners use turbo brushes to compensate low suction power, replacing the vacuum cleaner with a more powerful one will eliminate the need for turbo brushes. For example, it can be installed a vacuum cleaner with a power of 150-200 W, but for better cleaning in corners and inaccessible places side radial brushes could be left. The rejection of turbo brushes on the one hand will save the user from the need to clean and replace them, on the other hand this will reduce the collection of debris from carpets. However, by increasing the capacity of the vacuum cleaner, collecting such garbage as sand, dirt and wool on tile, wooden, parquet, etc. will be the same. Two brushless DC electric motors are used to move the device. The engines with a low maximum speed are used since the robot needs a low rotation speed. Based on these requirements, the BRINGSMART A58SW31ZY engine was selected with a 12V power supply and a maximum speed of

27 rpm. Transistor DC relay MOSFET will be used to turn the vacuum cleaner on and off. Since infrared distance sensors do not respond well to black coatings, an ultrasonic sensor will be additionally used. Aideepen Infrared Sensor Model TCRT5000 and Ultrasonic Distance Sensor HC-SR04. Tact buttons are used to detect collisions with the front bumper. WeMos D1 R1 controller processing all information from sensors and motors and controls the robot. This controller is equipped with an ESP8266 microcontroller it allows to control a robot vacuum cleaner using a WiFi network. A 12V 10Ah battery is powering the sensors, motors and controller. A vacuum cleaner from the company Grunhelm model GVC8231W with a power of 170 W is used as a vacuum cleaner part. Price of such device is about ~ \$130-150. Structural scheme of robotic cleaner in Fig. 2.

Fig. 2. Structural scheme of robotic cleaner

Conclusions. This article describes the development of the robotic model of a smart vacuum cleaner for large rooms cleaning. Common parts that are quite easy to find were used to build the robot. Presented model cannot perform cleaning as well as expensive robotic vacuum cleaners ones, since expensive models use a different navigation method that increases cleaning efficiency, but also costs more (LIDAR sensor for floor mapping costs ~ \$100). However, a robotic model assembled from such parts can perform the functions of a simple vacuum cleaner robot and can have more suction power using more powerful engine. At the moment, robot is built without definite vacuum cleaner which can be easily installed and it is possible to test the navigation system. Using distance sensors and tactile signals from the bumper, the robot vacuum cleaner, guided by random navigation, navigates pretty well in a room. There are some problems if the robot gets stuck it does not emit any signals or robot cannot see some obstacles above the sensors

References

1. Робо-экспонента — URL: <https://giovanni1313.livejournal.com/81499.html> (09.04.2020)

2. Invention of Robotic Vacuum Cleaners — URL: <http://www.vacuumcleanerhistory.com/vacuum-cleaner-development/history-of-robotic-vacuum-cleaner/> (10.04.2020)
3. Краткий справочник по роботам-пылесосам 2018 — URL: <https://habr.com/ru/post/422907/> (12.04.2020)
4. Навигация в роботах-пылесосах — Разбираемся в современных методах ориентирования на местности — URL: <https://market.yandex.ru/journal/blog/91592-Navigatsija-v-robotah-pilesosah> (15.04.2020)
5. The Best Robot Vacuums for 2020 — URL: <https://www.pcmag.com/picks/the-best-robot-vacuums> (20.04.2020)

HEARING AID COMBINED WITH VIRTUAL REALITY FUNCTION

Tannor Ophelia Amanda

student

Bachelor's Degree

Department of Biomedical Engineering,

Kharkiv National University of Radio Electronics

Nowadays, hearing aids are available for every type of hearing impairment or hearing loss. Various manufacturers produce such specialized medical equipment. Hearing care experts can choose the right hearing aid for each person individually, also considering his preference on style, fitting, and functionality [1].

Digital hearing aids are also programmable during the fitting process and have multiple listening profiles that are selectable by the patient. The digitization of sound allows more advanced signal processing, such as noise reduction, filtering, and acoustic feedback (ringing) control. The vast majority of hearing aids sold today are digital because of their increased performance and flexibility over the analog versions. Today's hearing aids, includes volume control, remote control, telecoil, direct audio input, FM reception, Bluetooth capabilities, directional microphone, compression, clipping, frequency shifting, wind-noise management, data logging, self-learning, moisture resistance, and earmold venting [2]. Some of these features require an external area to implement and become more difficult to include as the size of hearing aids shrinks, while other features can be implemented in all digital hearing aids [2].

Progress of microsystem and semiconductor technology [3-6], the development of various biomedical devices [7-8], computerized biotechnical systems [9-13] of various blocks and units have become very current for technical solutions [3-15].

Hearing aids give straightforward enhancement of the sound grabbed by the microphone and reproduced louder by the receiver or loud speaker. The amplification can be shaped marginally to consider distinctive hearing losses in spite of the fact that there is not always much flexibility. Many types of analog hearing aids can be programmed by the user. They have a microchip which enables the device to have settings customized for various listening situations, for example, in a quiet place like in a library, or in a noisy place like in a hotel, or in an expansive region like a soccer field. The analog programmable hearing aids can store different programs for the different situations. Digital hearing aids take the sound waves from the microphone and change them to advanced digital binary code by the utilization of digital signal processing (DSP) strategies [2].

In this research work, we propose to develop the smart hearing aid with the additional function of virtual reality. The idea of an interactive (smart) hearing aid is to add a device to it with developed software for the mobile phone. Such an

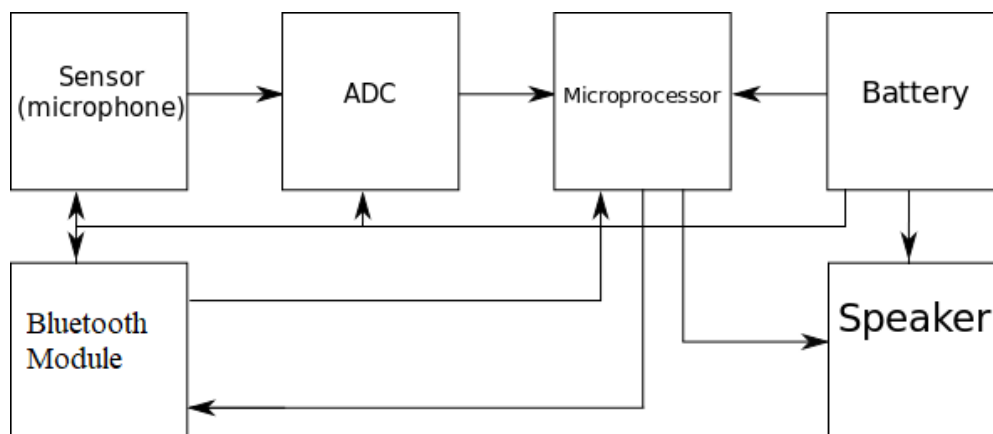
organization will help to significantly expand the capabilities of a person, for example, a hearing aid can become a translator in real-time. The developed hearing aid can accompany voice accompaniment from the GPS-navigator of a mobile phone, have additional settings when listening to music or audiobooks.

Fig. 1 demonstrates diagrammatic representation of using the developed interactive hearing aid with additional function virtual reality [15].

Figure 1 – A diagrammatic representation of the smart hearing aid with function virtual reality

Fig. 2 represents developed structure scheme of the smart hearing aid with function of virtual reality. This scheme consists of 6 blocks: sensor (microphone), ADC, microprocessor or microcontroller, battery, module Bluetooth, speaker.

Figure 2 – A structure scheme of developed smart hearing aid

The principle of operation of this device is as follows. The sensor is necessary so that a person can hear the world around and use it like as a regular hearing aid. ADC used for conversing analog to digital signals because the microphone is analog. The microprocessor (microcontroller) controls the operation of the entire device. The Bluetooth module is required to connect a hearing aid to a mobile phone. The battery is rechargeable as in conventional wireless headsets such as Battery 35mAh, 3.7v, 10x10x10 mm. A sound reproducing speaker is needed to generate sounds directly into the damaged ear of a disabled person.

Thus, the structure of a hearing aid with augmented reality is proposed. Such a device should not only improve hearing but also increase the psychological

confidence of a person. The next stage of work is the development of an electrical circuit diagram of the device and the assembly of the prototype.

References:

1. Introduction to hearing aids and Important Design. [electronic resource]. – Access mode: <https://www.maximintegrated.com/en/design/technical-documents/tutorials/4/4691.html>
2. Block diagram of a digital hearing aid. [electronic resource]. – Access mode: https://www.researchgate.net/figure/Block-diagram-of-a-digital-hearing-aid_fig5_327299440.
3. I. Nevliudov, S. Maksymova, A. Funkendorf, O. Chala and K. Khrustalev, "Using MEMS to adapt ultrasonic welding processes control in the implementation of modular robots assembly processes", IEEE XIV-th International Conference Perspective Technologies and Methods in MEMS Design (MEMSTECH), pp. 223-226, 2018.
4. I. Nevliudov, V. Bortnikova, O. Chala, and S. Maksymova, "Modeling MEMS Membranes Characteristics," 2018 XXVI-th International Ukrainian-Polish Scientific and Technical Conference CAD in machinery design implementation and educational issues (CADMD), Lviv, 2018, pp. 61-68.
5. Невлюдов И. Ш., Палагин В. А., Чалая Е. А. Технологии микросистемной техники (часть II) // Технология приборостроения. – 2015. – №. 2. – С. 5-10.
6. Невлюдов И.Ш. Технологии микросистемной техники / И. Ш. Невлюдов, В. А. Палагин, Е. А. Чалая // НТЖ «Технология приборостроения», Харьков. – 2014.– № 3, С.7-10.
7. Devnozashvili Mikheili. Medication reminder device development / Mikheili Devnozashvili, K. G. Selivanova // Матеріали 23 Міжнародного молодіжного форуму. Т. 1. – Харків: ХНУРЕ. 2019. – С. 124-125.
8. Скляр О. И. Простые устройства медицинской лабораторной техники / О. И. Скляр // Прикладная радиоэлектроника. Состояние и перспективы развития. Проблемы биомедицины: 5-й Междунар. радиоэлектронный форум, 14-17 октября 2014г., том III.: материалы конф. – Х., 2014. – С.83-84.
9. Скляр О. І. Використання програмних засобів при вивченні методів математичної фізики в біології та медицині / О. І. Скляр, О. В. Лінник // Наука та виробництво: міжвуз.темат. зб. наук. пр. / ДВНЗ «ПДТУ». Вип.. 20. – Маріуполь, ПДТУ, 2019. – С. 169- 174.
10. Ba Waqash A. Hardware development of 2D force feedback device for virtual reality in medicine / A. Ba Waqash, M. Sati, D. O. Kostin, M. Y. Tymkovych // Матеріали 23 Міжнародного молодіжного форуму. Т. 1. – Харків: ХНУРЕ. 2019. – С. 122-123.
11. Sati M. Software development for 2D force feedback device / M. Sati, A. Ba Waqash, M. Y. Tymkovich, D. J. Kostin // Матеріали 23 Міжнародного молодіжного форуму. Т. 1. – Харків: ХНУРЕ. 2019. – С. 134-135
12. Костін Д. О. Навчальний фантом опору шкіри людини для дослідження пристроїв низькочастотної терапії / Д. О. Костін // Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути: тези доп. II

міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 10 березня 2020 р.). – Київ, 2020. – 118 с. – С. 34-36.

13. Селезнев И. С. Разработка структурной схемы 3D-биопринтера с обратной связью / И. С. Селезньов, М. Ю. Тымкович, Д. А. Костин // Матеріали 23 Міжнародного молодіжного форуму. Т. 1. – Харків: ХНУРЕ. 2019. – С. 227-228.

14. Гребинка С. И. Устройство для оценки степени нарушения подвижности кисти / С. И. Гребинка, И. В. Самарский, Д. А. Костин, Е. В. Линник // Матеріали 23 Міжнародного молодіжного форуму. Т. 1. – Харків: ХНУРЕ. 2019. – С. 163 -164.

15. Бажан О. В. Використання технологій віртуальної реальності в пластичній хірургії / О. В. Бажан, О. Г. Аврунін, М. Ю. Тимкович // I Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених, курсантів та студентів «Авіація, промисловість, суспільство», Кременчук. - 2018. - С.184.

PROJECT-BASED LEARNING ENGLISH: CLASSROOM PRACTICE

Toryanik L.

Ph.D., Associate Professor
National University of Pharmacy
(Kharkiv, Ukraine)

Based on the idea that students gain knowledge or skills by experiencing and solving real world problems. Project-Based Learning (PBL) has been recognized to be effective and fruitful in the 21st century education. A great number of studies on PBL have been carried out on the global scale (Lam, 2011)

Changes in the modern world as an objective tendency, and functioning in all spheres of our life, demonstrate new conditions and facts to scientists. Globalization also concerns education with moderns approaches to it which are associated with the challenges of the global universities and the global market for educational services. The main factor or globalization that influence on education is the economic ideology, which indicates the great importance of the market. The implementation of the market into the field of education leads to the concepts such as challenge standards and competition increasing competition in the context of growing globalization brings to the system of education the most serious requirements, such as: ensuring continuous training, retraining and professional development of personnel, as well as the teaching staff skills for the perception of new knowledge.

The formation of the English language competence during the students' study at the university is very important for to them to acquire knowledge and skills which should ensure future specialists to be successful in the real society. The questions of the formation of the English language competence under the influence of globalization are reflected in the scientific works of many researchers and practitioners. Some of them we are going to discuss in order to help teachers in solving the certain practical problems in the process of study students to gain knowledge required by the labor market.

What are the key features of PBL? The characteristics of PBL seem to be consistent among educators and researchers who studied and applied this teaching approach. Simpson (2011) assembled research on the common features of PBL as follows: complex explorations over a period of time, a student – centered learning activity whereby students plan, complete and present the task: challenging questions, problems or topics of student interest which become the center of the project and the learning process; the de-emphasis of teacher – directed activities; frequent feedback from peers and facilitators, and an opportunity to share resources, ideas and expertise through the whole process in the classroom: hands – on activities and the use of authentic resources and technologies, a collaborative learning environment rather than a competitive one; the use of a variety of skills such as social skills and

management use of effort in connecting ideas and acquiring new skills during different stages of projects; the production of meaningful artifacts that can be shared with peers, teachers, and experts in a public presentation; assessment in both the process of working from the first stage to the last stage and the finished project.

As a matter of fact, learners had the opportunity to construct knowledge by generation their projects based on their interests and individual differences. They made connections between their new knowledge and their existing knowledge and were able to apply them to similar settings. They learnt in a meaningful context while creating – an end product – Primarily, PBL was widely implemented in science education. Projects are commonly used and have been extensively researched. However, PBL has also been incorporated into language education along with an increased interest in student-centered learning, autonomous learning, and collaborative learning.

As a result of training is to develop skills and abilities to use language as a communication tool, it is a leading principle of communicative orientation. The task of the teaching during the discussion is to guide and assist the process of information exchange by referring to the personal experience of participants in the discussion, to support and encourage their activity, to identify the variety of points of view, activities a magazine.

It is known that it is a complex process, both from a linguistic – and logical point of view, for students to present their own thoughts and ideas in public, especially in a foreign language. During their speeches, they often can not formulate their thoughts, pick up the necessary linguistic resources, and feel a sense of uncertainty and anxiety. Using interactive technologies in education is one of the most: effective ways of formation of the communicative competence of students, development of public speaking skills.

The use of interactive methods of learning is one of the topical issues of the methodology of teaching foreign languages, and interactive training is a form of organization of cognitive activities, the aim of which is to create – learning environments in which the student feels his success and confidence, activates the creative activity of students, trains and develops their ability to think critically and objectively.

Project activity is one of the most effective interactive methods of learning a foreign language. It must be emphasized that the creation of the project is a complex and painstaking work. It is interesting for students who want to be real scientists, to gain experience in work with scientific literature, as well as to learn the practical application of knowledge in the field of informational and computer technologies.

Project method learning (PML) is the result of a series of activities conducted by the students and these activities are organized into a process. Every project is a composed on certain stages covering the following steps: topic selecting, planning, researching and products-making. There are a variety of approaches to present the PML in English teaching classrooms.

A project integrates the four language skills, speaking, listening, reading, and writing and requires the use a variety of activities. Students engage in purposeful communication to complete authentic activities. They have the opportunity to use

language in a relatively natural context. In addition, project method learning provides opportunities for the natural language skills.

Project is an activity that involves a variety of individual or cooperative tasks such as developing a research plan and questions, and implementing the plan through collecting, analyzing.

One of the most important ways of information and development of a foreign language is a communicative competence with application of business games.

Here are some of them:

- You work as a pharmacist and give a consultation on a new drug.
- Your boyfriend/girlfriend is going to work as a laboratory assistant. Try to get as much information as possible about this occupation.
- Discuss the rules "Laboratory Safety".
- You are not satisfied with the quality of the medicine. Make a complain.
- You have a cold / flu / headache / allergy and need an effective remedy. Ask the chemist for a piece of advice.
- You have intention to discuss the main programs of the WHO with your colleagues pharmacist is ready to consult him and to help to choose the necessary medicine in a forthcoming conference.
- You are at the chemist's. A customer asks for a recommendation for this problem. A pharmacist is ready to consult him and to help to choose the necessary medicine.

Such training allows students to be adapted to the professional activity in the future. It also helps them to determine causes of problems read to life and to overcome the internal and external factors in the English language competence in the global educational system.

REFERENCE

1. Eichevamia J., Vogt M. E., Short D. J. Making Content Comprehensible for English Learners The STOP Model, - Pearson Education Inc., 2014-335 p.
2. Stoller, F. Establishing a theoretical foundation for project-based learning in second an foreign language contents, 2006.-P. 19-40.
3. Dudeney G., Hoddy N. How to Teach English with Technology. – Pearson Longman, 2008-192p.

MARKERS OF OXIDATIVE STRESS IN THE BLOOD OF QUAILS UNDER THE INFLUENCE OF SELENIUM NANOPARTICLES

Tsekhmistrenko S.,

Doctor of Agriculture, Professor
Bila Tserkva National Agrarian University

Bityutskyy V.,

Doctor of Agriculture, Professor
Bila Tserkva National Agrarian University

Tsekhmistrenko O.

Ph.D., Associate Professor
Bila Tserkva National Agrarian University

Due to the action of various physicochemical factors on the body, there are changes in the functioning of the antioxidant defense system, which is able to activate oxidative stress, leading to damage to important biomolecules such as proteins, lipids and DNA, as well as disruption of energy processes in cells. The main targets of reactive oxygen species are proteins and lipids, which are part of cell membranes and cytoplasm. Indicators of oxidative modification of proteins, lipoperoxidation, and activity of enzymes of the antioxidant system are used as markers which characterize metabolic processes in the body and the use of biologically active drugs in livestock and poultry. Recently, there have been a number of reports on the effective and promising use of selenium nanoparticles (SeNPs) obtained by the method of "green" synthesis [1, 2]. The products obtained by this method are biosafe, because in the case of the manufacturing of such nanoparticles it does not use toxic reagents. The efficiency of using nanoparticles is due to their increased specific surface area, which allows to absorb per unit mass much more adsorbed substances. The large specific surface area increases the adsorption capacity and adsorption on the nanoparticles of contaminants with the facilitation of their transport into cells. Nanoparticles, due to their small size, easily penetrate the body through the respiratory, digestive systems, skin, overcome biobarriers (hepato-encephalic, histohematic, placental), bind to nucleic acids and proteins, are embedded in cell membranes, penetrate into organelles with change in their functions and show more pronounced biological activity due to the large surface area per unit mass.

The addition of nanoselen to quail feed increases the safety of poultry and their average daily gain [3]. Free Selenium, as an element, is not in itself used by animals and birds. Much of it in tissues is in the form of selenium-containing amino acids, such as selenomethionine and selenocysteine [4]. It is in this form, or in the form of residues of selenocysteine Selenium is contained in various selenoproteins, selenium-

containing enzymes, which are direct components of vital processes. Selenium is known to be part of glutathione peroxidase (GPx), which is a component of the body's natural internal defense against oxidative stress [5]. This enzyme is involved in protecting cells from the harmful effects of hydrogen peroxide (H_2O_2) and free radicals. Each glutathione peroxidase is capable of reducing potentially dangerous reactive oxygen species, in particular H_2O_2 and lipid hydroperoxides to non-toxic compounds (water and alcohol), which prevents the formation of new free radicals. Glutathione peroxidase also affects the integrity of cell and intracellular membranes.

Quails are an extremely interesting biological object. In the past, quails were eaten as game, kept as songbirds, and finally used as objects for quail fights. Quails are now bred in many parts of the world to produce highly nutritious eggs and meat. The quail is a wonderful biological object, in particular they became the first living beings to be born in weightlessness, in space (1960). Domesticated quails are characterized by high egg production (up to 300 or more eggs) and incomparably higher quality eggs. The body of a quail is a perfect and efficient factory for the production of highly nutritious egg mass. The average weight of quail eggs is 9.5–12 g, which is 7% of body weight, and in chickens it is 3.5%. The weight of all eggs laid by quail laying hens is 20-24 times greater than the laying hen itself, while in hens this figure is much lower – 1: 8–1: 10. Low live weight, egg production (300 and more), hatchability (85–95%), short incubation period (15–18 days) and puberty (35–45 days), resistance to various infectious diseases, and to conditions of high planting density, the possibility of placement in low multi-tiered cage batteries make quail an universal object for industrial and homestead farms, as well as for biological, medical and veterinary research [6].

The aim of the study was to study the effect on the body of feed probiotic additives, selenium nanoparticles, compared with the inorganic form of selenium and their complex on growth, feed conversion, biochemical parameters of blood and preservation of quails.

According to the scheme, a herd of 400 daily quails was used, from which 4 groups (four subgroups in each) were formed according to the principle of analogues: control and three experimental. The experiment lasted 35 days. Birds of 1st group (control) were fed the main diet (MD), experimental quails of the 2nd group were fed MD + 0.3 mg (SeNPs) / kg of feed, birds of 3rd group were fed MD + 0.3 mg (SeNPs) / kg of feed + Probiphylact. The conditions for keeping birds of all groups were the same.

Selenium nanoparticles (SeNPs) are considered as new forms of selenium supplementation with high biological activity and low toxicity. It is known that SeNPs exhibit biomimetic activity, in particular oxidase-like one. Since the main effects of selenium are realized with the participation of selenomethionine, selenocysteine and selenoproteins, which are not synthesized in the human body of animals and birds, this biotransformation is carried out by plants or bacteria.

As a result of the conducted researches it is established that the use of selenium nanoparticles in the blood of experimental birds increases the content of phospholipids against the background of reducing the content of cholesterol and non-esterified fatty acids (NEFA). The decrease in the content of NEFA indicates their

intensive use as an additional source of energy, and the biosynthesis of endogenous phospholipids. Since the main target in lipoperoxidation reactions is polyunsaturated fatty acids of membrane phospholipids, the increase in phospholipids and decrease in the proportion of NEFA can be associated with a decrease in free radical oxidation by biologically active drugs.

The decrease in the content of LPO products and oxidative modification of proteins is a direct indication of the decrease in the generation of reactive oxygen species and the normalization of the enzymatic and non-enzymatic units in the antioxidant defense system. Studies had shown that with a decrease in the concentration of LPO products in the blood of quails the fatty acid composition of membranes normalizes, which provide selective permeability and regulate intracellular metabolism.

Protection of cells from the destructive effects of LPO products, as well as maintaining the oxidative balance in animals provides a multicomponent system of antioxidant protection. Antioxidant enzymes, in particular superoxide dismutase, catalase and glutathione-dependent enzymes, are involved in the mechanism of regulation of free radical processes. Studies had shown that the activity of superoxide dismutase in the blood of quails after the addition of selenium nanoparticles tends to increase. At the same time, in the experimental groups of birds on the background of the use of nanoparticles there is a decrease in catalase activity. Such changes in enzyme activity can be explained by the phenomenon of cross-regulation for superoxide dismutase and catalase.

The increase in glutathione peroxidase activity mainly contributes to the reduction of organic hydroperoxides and by-products of lipid peroxidation and is aimed at preventing the intensification of lipoperoxidation.

It is possible that the increase in glutathione peroxidase activity is also due to the presence of an available pool of glutathione. This is consistent with the idea that long-term activation of GPO is possible only if a sufficiently high level of intracellular glutathione is maintained, which acts not only as a substrate for reactions but also as a factor necessary for constant recovery of selenium-containing groups oxidized in the process. glutathione peroxidase reaction.

Reactive forms of Oxygen cause destructive changes in protein molecules. As a result of the conducted researches in the blood of quails oxidative modification of proteins products were detected, which react with 2,4-dinitrophenylhydrazine, the formed dinitrophenylhydrazones belong to aldehyde and keto derivatives of neutral and basic character. With the introduction of selenium nanoparticles into the diet, the concentration of carbonyl compounds of the main character in the blood of the experimental groups of birds was almost 2 times lower than the compounds of the neutral nature.

The use of selenium nanoparticles affected the preservation of birds [7–9]. The increase in average daily gains can be explained by inhibition of oxidative modification of proteins and lipids that are part of cell membranes and, as a result, the preservation of their integrity and viability.

Therefore, the processes of free radical oxidation in the body of quail are characterized by a stable level of activity, which is necessary for the normal course of processes.

References

1. Tymoshok, N.O., Kharchuk, M.S., Kaplunenko, V.G., Bityutskyy, V.S., Tsekhmistrenko, S.I., Tsekhmistrenko, O.S., ... & Melnichenko O.M. (2019). Evaluation of effects of selenium nanoparticles on *Bacillus subtilis*. *Regulatory Mechanisms in Biosystems*, 10(4), 544–552. <https://doi.org/10.15421/021980>
2. Tsekhmistrenko, S.I., Bityutskyy, V.S., Tsekhmistrenko, O.S., Horalskyi, L.P., Tymoshok, N.O., Spivak M.Y. (2020). Bacterial synthesis of nanoparticles: A green approach. *Biosystems Diversity*, 28(1), 9–17. <https://doi.org/10.15421/012002>
3. Tsekhmistrenko, O., Bityutskyy, V., Tsekhmistrenko, S., Melnychenko, O., Tymoshok, N., Spivak, M. (2019). Use of nanoparticles of metals and non-metals in poultry farming. *Animal Husbandry Products Production and Processing*, 2, 113–130. <https://doi.org/10.33245/2310-9289-2019-150-2-113-130>
4. Spallholz, J. E. (2019). Selenomethionine and Methioninase: Selenium Free Radical Anticancer Activity. In *Methionine Dependence of Cancer and Aging* (199-210). Humana Press, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-8796-2_15
5. Brigelius-Flohé, R., & Flohé, L. (2019). Regulatory phenomena in the glutathione peroxidase superfamily. *Antioxidants & Redox Signaling*. <http://doi.org/10.1089/ars.2019.7905>
6. Morris, K.M., Hindle, M.M., Boitard, S., Burt, D.W., Danner, A.F., Eory, L., ... & Jaffredo, T. (2019). The quail as an avian model system: its genome provides insights into social behaviour, seasonal biology and infectious disease response. *bioRxiv*, 575332. <https://doi.org/10.1101/575332>
7. Tsekhmistrenko, S.I., Bityutskyy, V.S., Tsekhmistrenko, O.S., Melnichenko, O.M., Kharchyshyn, V.M., Tymoshok, N.O., ... Demchenko, A.A. (2020). Effects of selenium compounds and toxicant action on oxidative biomarkers in quails. *Ukrainian Journal of Ecology*, 10(2), 16-24.
8. Харчишин, В.М., Бітюцький, В.С., Мельниченко, О.М., Цехмістренко, С.І., Цехмістренко, О.С, Мельниченко, Ю.О., ... Тимошок, Н.О. (2019). Вплив нових форм селену на продуктивність та обмінні процеси у перепелів. *Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування: освіта – наука – виробництво*, 36–38.
9. Tsekhmistrenko, O., Tsekhmistrenko, S., Bityutskyy, V. (2019). Nanoscale cerium dioxide as a mimetic of antioxidant protection enzymes. *Multidisciplinary conference For young researchers 22 November 2019*, 68–71.

CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART IN THE PROCESS OF INTEGRATION STUDY OF MUSICAL AND THEORETICAL DISCIPLINES

Ulyanova V.,

doctor of Pedagogical Sciences, associate professor,
Department of musical and instrumental training
of the teacher of the Kharkiv Humanities and Pedagogical Academy

Roshchenko O.

teacher of the highest category,
methodoist of the Department of Musical and instrumental training
of the Kharkiv humanitarian-Pedagogical Academy

The problem of forming and developing a creative personality of a specialist is an urgent problem of modern pedagogy. Analysis of scientific literature demonstrates the great attention of scientists-philosophers, psychologists, educators to the creative potential of the person. In the philosophical aspect, this phenomenon is studied by such scientists as O. Klepikov, I. Kucheryavyi, p. Kravchuk, I. Manoha, L. Moskvyhova and others. In the psychological and pedagogical sphere, the creative potential of the future teacher is studied by O. Vyhovska, v. donii, I. Yermakov, N. Kichuk, G. Nesen, O. Sysoyenko, O. Sushchenko and others. Special attention now requires the process of becoming a creative personality of a future music teacher, which leads into the world of learning music schoolchildren. The necessary component of his professional development is the formation of musical and creative potential, which provides readiness of the subject of training to musical and creative activity. The effectiveness of this process, in our opinion, is ensured by the integration study of disciplines of the music and theoretic cycle. As is known, the creator of [1-6].

In this regard, it is important to determine what is the impetus for the implementation of music and creative potentiations. These motives have a strong impaction in the process of music and creative activity. After all, it is in it that the student realizes its spiritual and practical possibilities, while receiving pleasure from the very process of creation, from its final result (successful improvisation, created arrangement, written by a song or a piece). Thus, attracting the future music teachers to musical and creative activity is determined by the aim and system of acting motives, providing personal aspiration to creative expression. Conscious attitude to the mastering this process, as well as the profession of a future profession, unfortunately, is not always paramount for students of pedagogical universities. In most cases, it is inherent in staršokursnikam that have already gained some pedagogical and musical knowledge, tried their hand in pedagogical practice, and identified the shortcomings of their own special training. In junior students.

In this regard, the leading condition of forming the musical and creative potential of students is motivation of musical and creative activity. During the musical creative activity there is a need to eliminate deficiencies from the special training, which causes the birth of new needs that go beyond learning, expanding the space of musical creation. In addition, through creativity opens the possibility of free operation of knowledge, there are original ideas and ideas, ways of their implementation, developing self-esteem and personal thinking style. This strengthens the interest that is born in the process of creative work, stimulates the manifestation of the student's abilities, their improvement, provides his self-affirmation, positively affecting all mental processes. Reliving the sense of personal participation in the creative act, applying knowledge at the productive level, the future teacher in this way reveals the cognitive autonomy. Getting pleasure from self-creativity, the student deepens into this process. Yes, Jun [1-5].

The process is made to make a scroll of the student's own yaes, which has been a sway ingessofing. It's a good place to be. Tom's in-loan from the process is a form of a musical-creative sweaton of mayungny in the music mystic. The hour of self-active viconana is a musical and creative assignment at the student's student's school to be able to get creative. The "inland" of the stables of the styms is set by the problems, the life-changing nobility of the nobility of the rosv'yazanna, the "inn" of the result. The student's side is focused on the robot. Aje's self-presentness is an e-friendly swab of the musical mystic. Self-musical-creative, to rein viand in

References

- 1.Groudzinski A. Responding to New Consumers // Proceedings of the DEAN Third Annual Conference. Frier University / A. Groudzinski. – Berlin, 2001.
- 2.Ponomaryova G. Students with special needs in the educational process of higher educational establishment, 2015. - № 6 (50). – C. 145-157.
- 3.Morrison K. Management Theories for Educational Change. – Paul Chapman Publishing Ltd., 2007. – 242 p.
- 4.Parsons T. and others. Family, Socialization and Integration Process. Chicago, Free Press, 1955.
- 5.Peck R. F. and Tucker J. A. Research on teacher education, in Travers,R. (eds.) Second Handbook on Research in Teaching / R. F. Peck, J. A. Tucker. Chicago: Rand McNally, 1983. – 127 p.
6. Research methods in psychology / J. J. Shaugnessy, E. B. Zechmeister, S. Zechmeister. – 5th ed. - Boston etc. : McGraw-Hill Higher Education, 2000. – 560 p.

LEVELS OF FORMATION OF SERVICE QUALITY OF URBAN PASSENGER TRANSPORT SERVICES

Vdovychenko V.,

Doctor of Science (Tech.), Professor
Kharkiv national automobile and highway university

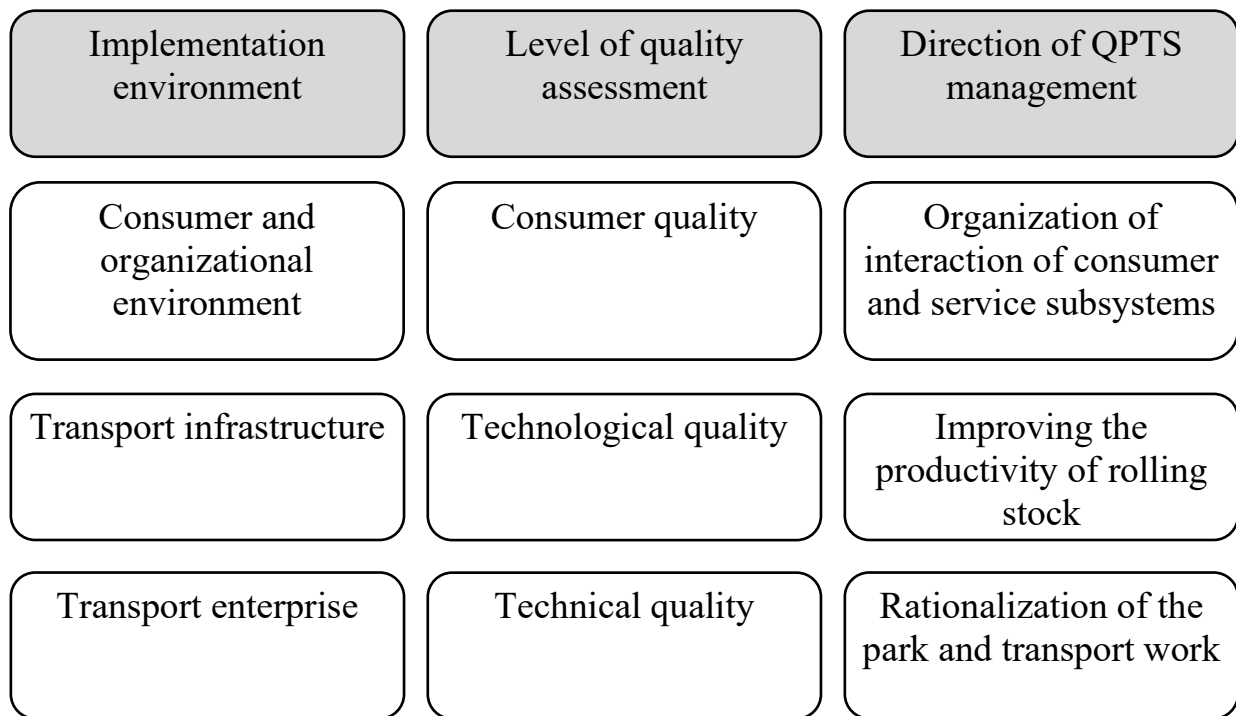
Ivanov I.

Ph.D., Associate Professor
Kharkiv national automobile and highway university

The task of organizing transport maintenance for population depends upon municipalities and is based on terms of introduction of feedback within the limits of every environment of its implementation. Inter-level monitoring of quality of transport services is a mandatory part of organizational measures and allows to optimize the interconnected processes from the standpoints of a systematic approach to the management of urban passenger transport (UPT) [1]. The requirement for the implementation of UPT management program is to ensure a high level of quality of public transport services (QPTS). The main types of environments where such program is implemented are: transport enterprises, infrastructure and organizational and planning environment. Distribution of environments allows to separate the levels of assessment of QPTS and to establish a typical set of management actions aimed at its improving (Fig. 1).

The level of assessment of QPTS is a set of operations that involve selection of the nomenclature of process properties, establishing the form of their accounting and parameterization according to the basic functions of the implementation environment of transport services for population. It should be noted that the concept of "quality assessment" has a wider range of representation of transport services than evaluation or quality control.

Fig. 1. Levels of assessment of QPTS

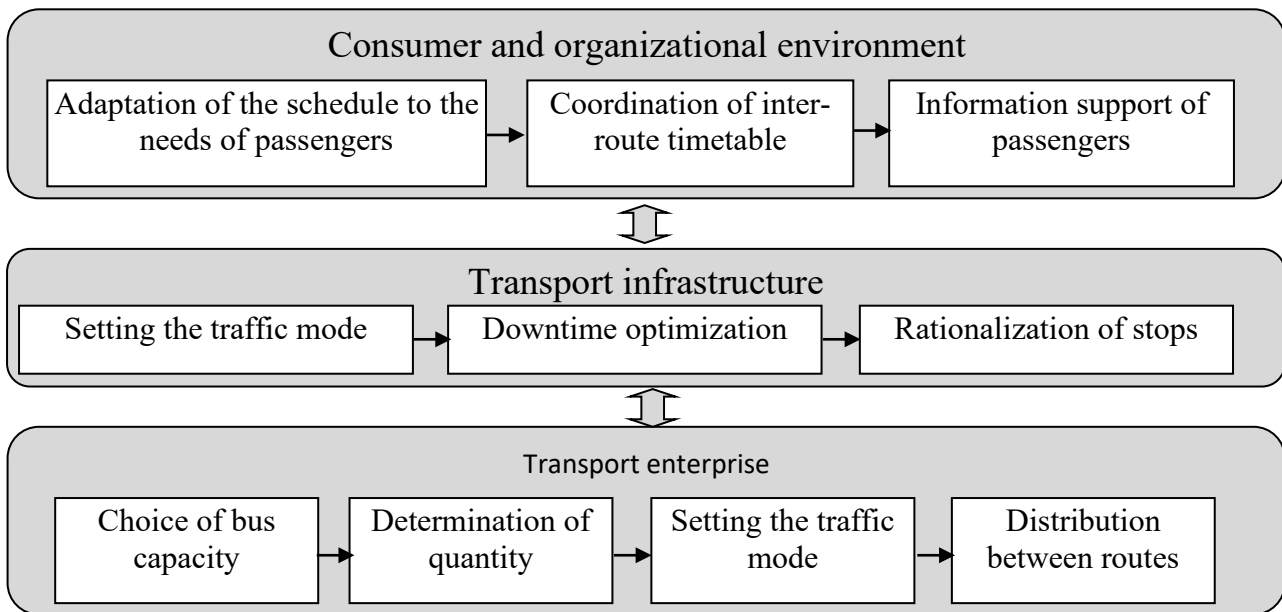
QPTS assessment is an important procedure for analyzing the dynamics of changes in quality indicators, their planning and solving the problem of developing a comprehensive multi-level management model of UPT. The area of the QPTS evaluation system in the development of UPT is unique, because it is the most obvious integration factor in the formation of a single technical and technological space, the main tool for comprehensive diagnosis of UPT problems, realization of multi-level feedback, and most clearly embodies the principles taken as a basis of the management process as a whole [2]. In this case, the system of assessment levels of QPTS is not understood as the scale used in determining the evaluations and the moments when they are recorded, but in general, as a mechanism for conducting control and diagnostic communication between transport enterprises, transport infrastructure and passengers regarding their marketing needs and ensuring the reduction of UPT resources. In general, the system for assessing the levels of QPTS is a complex multi-level mechanism for regulating processes, which determines the possibility of their improvement through the implementation of a set of management actions.

The final level of QPTS, which is the main way for establishing the marketing needs of population, is the consumer level. Service in UPT is considered not as an activity that adds consumer value to the main service - transportation, but as a system of provision that improves the conditions of passenger movement, increase its competitiveness (attractiveness) compared to private cars, thereby increasing the sustainability of the city transport system. There exists a number of generally

accepted norms and principles of UPT service, which must be taken into account and maintained by transport enterprises [3]:

- offer obligation and completeness of service complex implementation;
- providing an opportunity to choose the option of using services;
- convenience of service;
- technical adequacy of the service;
- information feedback of the service;
- reasonable resource policy in the field of service;
- guaranteed compliance with the service.

However, the possibility of monitoring the final consumer level of QPTS assessment may be limited because of the lack of a clear link due to the subjective perception of services by passengers. Also, due to the complexity and inertia of such operation it leads to the fact that the effectiveness of management technical and technological solutions implemented within transport enterprises and infrastructure cannot be quickly assessed by establishing the value of consumer quality. In fact, it becomes possible to assess their effectiveness only in case there is the formation of a stable response of the consumer environment. Such conditions are inadmissible from the point of the principles of preliminary assessment of management rationality and can be considered only as a retrospective form of analysis in which it is not possible to predict changes in the condition of transport services. An illustration of such situation is the procedure of establishing the feasibility of implementing management measures to replace rolling stock on the route of small capacity to medium. Such measure is implemented at the technical level within the transport enterprise and involves reducing the number of buses on the route while maintaining the overall transportation capacity of the route is not less than the basic service option. Obviously, the purpose of this measure is two strategic directions: reducing the cost of passenger transportation and increasing QPTS. In this case the reduction in cost is realized through the decreasing of unit costs by reducing the number of buses and flights on the route. The impact on consumer quality in this case may be different. While maintaining the balance of transportation capabilities of the basic and design options, consumer quality may deteriorate due to the increase in the traffic interval on the routes because of the decrease in the number of buses. In addition to increasing the traffic interval, it is possible to reduce a number of technical and operational performance indicators of rolling stock caused by complexity of vehicles movement on the elements of transport infrastructure (limited maneuverability of larger buses). As a result, the proposed measure will not lead to a positive impact on consumer QPTS. Determining the actual effectiveness of UPT management measures through consumer quality is a complex systemic task that requires the use of the principles of logical distribution at the inter (vertical) and internal (horizontal) levels. In fig. 2 there are presented the basic directions of QPTS management.

Fig. 2. Directions of formation of administrative actions on QPTS increase

The increase of QPTS largely depends not only on the scope of management influences, but should be based on the accounting of inter-level relationships. There is a need to formalize the description of these effects on different structural elements of UPPT.

References

1. Vdovychenko V., Nagornyy Y., 2016, The formation of the methodological level of evaluation system efficiency of urban public transport. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, Vol. 3/3(81). p. 44-51.
2. Maylor H., Turner N., 2017, Understand, reduce, respond: project complexity management theory and practice. *International Journal of Operations & Production Management*, Vol. 37 (8), p. 1076-1093.
3. Sagy`nova O.V., Spy`ry`n Y`.V., Zav`yalova N.B., Sy`dorchuk R.R., 2016, Methodological aspects of transport service quality management. *MID (Modernization. Innovation. Development)*, vol. 7(2-26), p. 28-37.

FORMATION OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES FOR THE DEVELOPMENT OF STAKEHOLDER-ORIENTED STRATEGY OF MANAGEMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

Velychko V.

Ph.D., assistant

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Construction companies affect the development of the state's economy, ensure the functioning of other sectors. The conditions lead to their activity, where there is in 2019. the negative values of the business confidence indicator in construction, 2010 – 2018 dynamics of sales volumes and the formation and implementation of capital investments was characterized by wave-like trends, the negative financial result before taxation in most of the investigated periods. In such environment, enabling interaction and quality, improve the efficiency of relationships between stakeholders of construction companies. An important area is the formation of theoretical and methodological foundations for the development stakeholders-oriented strategy for the management of construction enterprises.

Issues of interoperability among stakeholders, the formation of theoretical and methodical provisions with respect to their definition engaged in domestic and foreign scientists: G. Ackoff [1], A. Ammar [2], V. Grosul [3], I. Dolzhansky [4] T. Donaldson [5], D. Cleland [6] K. Mamonov [7], A. Mendelow [8, p. 246], G. Mitchell [9], T. Momot [10] E. Freeman [11] and others.

The theoretical and methodological platform for the formation and implementation stakeholdern-oriented management strategies of construction enterprises, which is based on scientific provisions on the definition of stakeholders and their types, methods of system and strategic analysis, information-analytical support, methodological, analytical procedures for growth of investment attractiveness. The economic feasibility of the theoretical and methodological platform is the allocation of stakeholders relations in the system of strategic management of construction enterprises as an important element in ensuring their effectiveness.

An analytical and practical approach to the development of a structural and logical model of formation and implementation of stakeholder-oriented management strategy of construction companies based on the use of modern tools, which in contrast to the existing ones allowed to develop a roadmap for efficiency of stakeholder relations of construction companies and investment attractiveness.

References

1. Акофф Р. Планирование в больших экономических системах / Пер. с англ. Г. Б. Рубальского. Под ред. И. А. Ушакова. М.: Советское радио, 1972. 223 с.
2. Аммарі А. О. Класифікація стейкхолдерів на основі взаємних очікувань // Актуальні проблеми економіки. 2012. № 8. С. 150–155.
3. Гросул В. А., Аванесова Н. Е. Концепція стейкхолдерів у системі оцінки ефективності функціонування підприємства / Вісник ЖДТУ № 2 (52). Економічні науки. С. 233–236. URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/68137/64505>.
4. Должанський І. З., Загорна Т. О., Удалих О. О. Управління потенціалом підприємства: навч. посіб. для студ. ВНЗ. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 362 с.
5. Donaldson T., Preston L. The Stakeholder Theory of the Corporation: Concepts, Evidence, and Implications, *Academy of Management Review*. №. 1. 1997. pp. 65–66
6. Клиланд, Д. Управление заинтересованными лицами проекта / под ред. Дж. К. Пинто, пер. с англ. под ред. В. Н. Фунтова. М., 2004. Ч. 1, гл.4. С.73–91.
7. Мамонов, К. А. Стейкхолдерно-ориентированный подход в управлении капиталом бренда строительных корпоративных предприятий: монография. Х.: ХНУГХ, 2012. 249 с.
8. Mendelow A. L. *Information Systems Planning: Incentives for Effective Action*. Graduate School of Management, Kent State University, USA. 2008. pp. 245–254.
9. Mitchell R. K., Agle B. R., Wood D. J. Toward a theory of stakeholder identification and salience: defining the principle of who and what really counts / *Academy of Management Review*. 1997. Vol. 22. №. 4. pp. 853–886.
10. Момот Т. В., Філатова І. О., Конопліна О. О. Стейкхолдер-орієнтований підхід до забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств: теоретико-методичні засади впровадження. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=>
11. Freeman E. *Strategic management: a stakeholder approach*, Pitman, Boston, 1984. p. 34

ЗАВИСИМОСТЬ ФАЗ РАЗВИТИЯ *PINUS NIGRA* ARN. ОТ СУММЫ АКТИВНЫХ ТЕМПЕРАТУР

Адаменко Св.

кандидат биол. наук

Уманской национальной университет садовдства

При оценке степени адаптации интродуцентов применяются различные методы исследований, одним из которых является проведение фенологических наблюдений [1, 2, 3]. Под фенологическим развитием растений подразумевают закономерное чередование и ежегодное повторение одних и тех фенологических циклов (вегетации и покоя, роста побегов и его прекращения, цветение, созревание плодов и семян и др.), а в пределах циклов – последовательный ход наступления и прохождения фенологических фаз роста и развития [1, 4, 5].

Изменение экологических условий влияет на сезонный ритм роста и развития, продолжительность отдельных фенологических фаз, а также на внешние признаки – общий габитус растений – высота, количество и разветвленность побегов. У вечнозеленых видов фенологические признаки начала и окончания вегетации меньше выражены [6, 7].

На механизмы, регулирующие ростовые процессы непосредственно влияет температура воздуха. Ежегодная изменчивость сроков прохождения фенофазы определяется прежде всего ее колебаниями и изменениями. Показателем количества тепла, которое необходимо для прохождения растениями вегетации является сумма эффективных температур, которая определяется путем подсчета суммы среднесуточных. В ходе исследований определялась сумма активных температур выше 10 °С, при которой проходят основные фазы развития *P. nigra* (табл. 1).

Таблица 1

Суммы активных температур (выше 10° С), которые необходимы для начала основных фенологических фаз развития *P. nigra*

Фаза развития	Дата	$\Sigma_t, ^\circ\text{C}$
Фазы развития вегетативных органов		
Набухание почек	03.04 ±2	76,3
Распускания почек	06.04 ±2	97,0
Начало линейного роста побегов	08.04 ±2	119,9
Начало охвоения побегов	11.05 ±5	526,9
Опадание хвои	03.06 ±3	929,5
Появление почек обновления	19.08 ±3	2551,7
Завершение дозревания хвои	30.08 ±5	2935,5
Завершение линейного роста побегов	18.09 ±5	3113,4
Окорковение почек обновления	03.10 ±2	3329,4
Фазы развития генеративных органов		
Обособление микро- и мегастробилов	10.05± 2	511,5
Начало цветения	16.05 ±2	604,9
Окончание цветения	23.05 ± 2	735,6
Закладка шишек	03.06 ±3	936,0
Массовое окончание роста шишек	23.10 ±2	3485,8
Созревание семян	03.11 ±2	3553,7

Согласно данным таблицы, *P. nigra* принадлежит к породам, которые рано начинают свою вегетацию, что характерно для всех представителей рода

Pinus L. Первыми начинают расти побеги, для которых требуется небольшое количество тепла. Для начала линейного роста хвои и подготовки генеративных органов к цветению требуется значительно выше сумма температур, превышающей 500 °С. Также можно проследить связь между увеличением суммы температур, закладкой шишек и опаданием хвои. Эти фазы начинаются при превышении 900 °С. Дальше наблюдается слабая зависимость суммы температур от прохождения последующих фенофаз, поскольку она продолжает постепенно, хотя и не так интенсивно нарастать, а растение уже начинает готовиться к переходу в состояние покоя.

Итак, согласно нашим исследованиям, вегетационный период *P. nigra* (от распускания к окорковению почек возобновления) составляет 185 суток, что согласуется с продолжительностью вегетационного периода района

исследований. За это время она полностью успевает подготовиться к переходу в состояние покоя.

Литература

1. Бейдеман И. Н. (1974). Методика изучения фенологии растений и растительных сообществ. Новосибирск: Наука. 153 с.
2. Булыгин Н. Е. (1976). Фенологические наблюдения над листовыми древесными растениями: [пособие по проведению учебно-научных исследований]. Ленинград: ЛТА. 70 с.
3. Елагин И. Н. (1976). Сезонное развитие сосновых лесов Новосибирск: Наука. 230 с.
4. Макаринська С. А. (2012). Особливості сезонного розвитку *Pinus nigra* Arn. в умовах інтродукції. Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства. Мат. міжнар. науково-практичної конференції (22 квіт. 2012 р.). Умань, 2012. С. 114.
5. Преображенский С. М., Галахов Н.Н. (1948). Фенологические наблюдения. Москва: Детгиза. 155 с.
6. Ratchke B., Lacey E. (1985). Phenological patterns of terrestrial plants. *Ann. Rev. Ecol. Syst.* № 16. P. 179–214.
7. Regional vegetation die-off in response to global-change-type drought. (2005). [D. D. Breshears, N. S. Cobb, P. M. Rich, K. P. Price et al.]. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. USA 102. P. 15144–15148.

ФОРМИ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Андрієнко І.

к.ю.н., доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеський державний університет внутрішніх справ

Серед усіх форм соціального захисту, які сьогодні використовуються в Україні, провідна роль належить державним допомогам. Право людини на соціальну допомогу виникає із настанням соціального ризику. Такими, зокрема, вважаються непрацездатність, вагітність та пологи, безробіття, малозабезпеченість та інші обставини об'єктивного характеру, які призводять до соціальної незахищеності особи. В теорії права державним соціальним допомогам приділялось та приділяється достатньо уваги. Різноманітні теоретичні та практичні аспекти окресленого питання знайшли своє відображення у працях Бадигіна К.С., Болотіної Н.Б., Гуціна І.В., Козлова А.Є., Мачульської Є.Є., Тучкової Е.Г., Сироти І.М., Б.І. Сташківа та ін. Однак, науковців тут найбільше приваблюють різноманітні аспекти визначення поняття та класифікації допомоги. В той же час залишається не вирішеним питання стосовно зовнішньої форми допомоги, а разом з тим з'ясування останньої має важливе наукове та практичне значення.

Досліджуючи дане питання, перш за все, слід з'ясувати юридичну складову такої категорії як форма допомоги.

В етимологічному розумінні форма – це зовнішній вигляд, обрис речі, дії або зовнішній вираз певного змісту; або ж устрій, вид, тип, структура відповідних утворень або процесів, а також порядок чогось.

Великий тлумачний словник сучасної української мови слово «допомога» розглядає як підтримку, сприяння особі, яка зазнала соціального ризику [1, с. 240].

Таким чином, під формою державної допомоги слід розуміти зовнішнє вираження (вигляд) підтримки (соціального надання), що надається за рахунок державного (місцевого) бюджетів у випадку настання соціальних ризиків.

У теорії права побутують дещо відмінні позиції щодо визначення форми допомоги за правом соціального забезпечення – вузька, яка передбачає надання допомоги винятково грошима, та широка, яка зумовлює різноманітні форми допомогового забезпечення.

Зокрема, з точки зору, В.С. Андрєєва [2, с.237] допомога – це всі інші (крім пенсій) грошові виплати з фондів для непрацездатних, які надаються громадянам у встановлених законом випадках. Р.І. Іванова [3, с. 154] визначає соціальну допомогу як грошові періодичні виплати, що надаються державою з компенсаційною чи іншою метою. І.В. Гуцін [4, с. 43] вважав, що допомоги є

одноразовими або ж щомісячними грошовими виплатами аліментарного характеру.

Законодавство України містить значну кількість нормативно-правових актів, що передбачають надання різних видів та форм державної підтримки, які охоплюють велике коло громадян і надають можливість гнучко і цілеспрямовано вдовольнити різні разові та поточні потреби населення.

Однак, як зазначено у літературі, у різні періоди розвитку соціально-забезпечувального законодавства простежується вплив принципово відмінних концептуальних підходів та моделей, серед яких визначальними є радянська модель (домінування пільг та соціальних виплат, які часто підміняють належний рівень заробітної плати та матеріального забезпечення) і європейська модель (домінування соціальних послуг та соціальної роботи, спрямованих на підтримку найбільш соціально вразливих категорій та осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах).

Необхідно зазначити, що більшість актів чинного законодавства у сфері соціального захисту надає перевагу нематеріальній (натуральній) формі забезпечення – пільгам та соціальним послугам. У свою чергу, пільги більшою мірою притаманні радянській моделі й незаперечно домінують у чинному законодавстві, а соціальні послуги – європейській, і на даний час лише набирають поширення. Разом з тим, у чинному законодавстві використовується і грошова форма соціального захисту у вигляді різноманітних соціальних та компенсаційних виплат – вона широко застосовується як у радянській (матеріальна та грошова допомога, доплати, надбавки, підвищення до заробітної плати тощо), так і в європейській (соціальна допомога, адресні компенсації та відшкодування тощо) моделі [5, с.76].

Досить цікавими є аргументи грошової форми державної соціальної допомоги, що надаються сучасними дослідниками даного питання. Зокрема, розглядаються наступні підстави:

- по перше: сучасна система соціального забезпечення в основі своїй зорієнтована на надавання лише грошової допомоги. Для цього створена необхідна система акумулювання та розподілу коштів на потреби соціального забезпечення, яка не пристосована до надання допомоги у натуральній формі. Тому, аби легалізувати надання допомоги у натуральній формі, державі необхідно створити додаткові органи управління, до обов'язків яких належали б купівля, зберігання та розподіл продуктів харчування, одягу та інших видів натурального забезпечення. А це в умовах недостачі фінансових ресурсів призведе до додаткових витрат із державного бюджету. У той же час ці кошти можна буде скерувати на виплату грошових допомог у більш високих розмірах;

- по-друге: соціальна допомога надається з метою підтримати життєвий рівень особи у випадку втрати, відсутності чи недостатності засобів до існування. Тому допомога у грошовій формі покликана замінити відсутні в особи джерела до існування. Вони дозволяють людині (сім'ї) купувати необхідні для її життєдіяльності предмети споживання;

- по-третє: грошові допомоги дають змогу зберегти індивідуальність кожного із їх одержувачів, оскільки у людини зберігається можливість

вибирати предмети особистого чи сімейного використання згідно власних уподобань [6, с. 164].

Наведені підстави переконливо засвідчують необхідність надання допомоги у грошовій формі. Разом з тим було б не правильно обмежувати допомогове забезпечення винятково грошовими виплатами. Адже міжнародні стандарти щодо соціального забезпечення, а також світова практика надання соціальних допомог переконливо засвідчують багатоманітність форм соціального забезпечення. На даний момент вони є не лише грошовими виплатами, але й передбачаються у натуральному вигляді, а саме - це можуть бути різноманітні послуги, фінансові пільги, субсидії, медична допомога. Тобто, поняття допомог сьогодні виходить за рамки грошових виплат.

З точки зору Н.Б. Болотіної, до системи державної допомоги створеної в Україні належать такі правові інститути: «соціальних грошових допомог», «соціальних компенсаційних виплат», «соціальних субсидій», «соціального утримання», «соціальних послуг» та ін. [7, с. 27].

Таким чином, соціальні допомоги було б доцільно визначати не лише як гарантовані та урегульовані нормами права виплати, що здійснюються на диференційній основі в грошовій формі, але й у натуральній, а також у вигляді медичної допомоги, різних натуральних та побутових послуг, фінансових пільг.

Список літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ. Ірпінь. Перун. 2004.
2. Андреев В. С. Право социального обеспечения в СССР: учебн. для вузов. Москва. 1987. 349 с.
3. Иванова Р. И. Правоотношение по социальному обеспечению в СССР. Москва. 1986. 176 с.
4. Гущин И. В. Советское право социального обеспечения: вопросы теории. Минск. 1982. 176 с.
5. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні: реальний стан та перспективи реформування. Київ. Центр соціальних експертиз. 2009. 104 с.
6. Стрепко В. Л. Про допомоги як вид соціального забезпечення. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* : зб. наук. статей. 2005. Вип. 15. С. 164 – 165.
7. Болотіна Н. Право соціального забезпечення України: системно-структурний аналіз. *Право України*. 2001. № 5. С. 24-29.

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ГУМАНІТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ

Барановська О. В.

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник, Інститут педагогіки НАПН України

Швидкі та глобальні зміни в усіх сферах людської діяльності наразі є характерною ознакою сучасного суспільства. Інформаційне суспільство вимагає застосування інновацій, перш за все, в освітній галузі. Саме перед нею постає завдання сформуванню особистість, здатну протистояти викликам сучасного світу та реалізовувати новітні технології. Тому володіння інформаційною компетентністю дає можливість орієнтуватись в інформаційному, освітньому (навчальному) просторі, розширити межі спілкування і власні можливості. Оперування масивами інформації для учня, студента, фахівця в будь-якій сфері діяльності має вирішальне значення. Закон України «Про освіту» визначає провідний шлях формування нової конкурентоспроможної молоді людини від знань до компетентностей через опанування інваріантної і варіативної складників змісту освіти [1]. З ключових компетентностей, які були затверджені як обов'язкові для випускника закладу середньої освіти одною з базових є інформаційна компетентність.

Поняття «*інформаційна компетентність*» достатньо широке та визначається на сучасному етапі розвитку педагогіки неоднозначно. До проблеми інформаційної компетентності зверталися науковці та практики з різних галузей: Н. Баловсяк, О. Барановська, В. Бондарєва, П. Беспалов, Г. Васьківська, Н. Гафурова, О. Грибан, О. Зайцева, С. Косянчук, Е. Морковіна, В. Паламарчук, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, А. Семенов, Є. Сидоркін, А. Темербекова, С. Тришина, С. Трубачева, А. Хуторської, Т. Яценко та ін.). На сьогодні не існує єдиного визначення поняття інформаційної компетентності, що потребує подальших досліджень відповідно до реалій сучасного життя. Синонімічними є поняття:

- інформаційна культура – суспільне відображення інформаційної компетентності фахівця; уявлення про інформаційні процеси у світі; вміння адекватно формулювати свою потребу в інформації; ефективно здійснювати пошук потрібної інформації; вміння відбирати, обробляти та оцінювати інформацію;

- інформаційна грамотність – набір знань та умінь визначити, оцінити та ефективно використати інформаційні ресурси;

- інформаційно-технологічна компетентність – інтегральне особистісне утворення, що характеризує зрілість особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Дослідники в якості основних виділяють наступні компоненти інформаційної компетентності: *мотиваційно-ціннісний, рефлексивний*: створення умов, які надають допомогу при виборі важливих ціннісних орієнтацій; характеризує ступінь мотивації людини; саморегуляція особистості, самоуправління поведінкою, розширення самосвідомості, самореалізації (О. Барановська, Г. Васьківська, С. Косянчук, В. Паламарчук, С. Тришина); *когнітивний*: відображає процеси переробки інформації (аналіз інформації, порівняння, узагальнення, синтез, генерування та прогнозування використання нової інформації, взаємодія її з наявними базами знань, організація зберігання та відновлення інформації в довгостроковій пам'яті (О. Барановська, О. Корсакова, В. Паламарчук, О. Пометун, О. Савченко); *професійно-діяльнісний*: володіння сучасними методами і способами пошуку, відбору інформації, вміння знаходити інформацію з різних джерел, вміння систематизувати і узагальнювати інформацію, вміння використовувати отриману інформацію для професійно-педагогічної діяльності (О. Барановська, Е. Морковіна, В. Паламарчук, О. Савченко, А. Темербекова, С. Трубачева, А. Хуторской, Т. Яценко); *технологічний*: розуміння принципів роботи технічних пристроїв, призначених для автоматизованого пошуку та обробки інформації; застосування методів математичної статистики (М. Бурда, В. Лапінський, Г. Селевко, О. Черноус); *комунікативний*: відображає знання, розуміння, застосування мов та інших видів знакових систем, технічних засобів комунікацій в процесі передачі інформації, володіння культурою мовлення (Н. Бондаренко, Н. Голуб, Т. Яценко) та інші. Окремо слід виділити *інтерактивну складову інформаційної компетентності*, яка включає в себе наступні компоненти: самостійна творча робота суб'єкта; саморозвиток, самореалізація (О. Барановська, О. Корсакова, В. Паламарчук, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева, Т. Яценко та ін.).

Виходячи з аналізу досліджень цієї категорії, можна визначити два основних підходи до поняття «інформаційна компетентність». Прихильники *першого підходу* розглядають *інформаційну компетентність* як вміння використовувати комп'ютерні інформаційні технології, прирівнюючи їх до комп'ютерної грамотності (знання комп'ютера, вміння використовувати мультимедійне обладнання, здійснювати пошук інформації в мережі Інтернет, створювати презентації та веб-сайти та ін.), тобто, ототожнюють з інформатикою. Це поняття роблять синонімом з такими поняттями, як «комп'ютерна компетентність», «технологічна грамотність». Комп'ютерно-алгоритмічні вміння в суспільстві сучасних інформаційних технологій залежать безпосередньо від рівня інформатизації суспільства. Отже, представники *першого підходу* розглядають інформаційну компетентність як знання, уміння і навички, які учні можуть здобути на уроках інформатики. Але залишається поза увагою питання поняття інформації, яке є одним із ключових в етимології інформаційної компетентності. Тому *перший підхід* до визначення даного поняття (який довгий час вважався традиційним) не відповідає сучасним реаліям. Відповідно до *другого підходу* до визначення поняття «інформаційна компетентність» включає в себе *системний обсяг знань, умінь та навичок*

набуття, перетворення, передачі та використання інформації в різних галузях людської діяльності для якісного виконання вільних чи професійних функцій. В дослідженнях вчених поняття «інформаційна компетентність» трактується як готовність самостійно набувати та використовувати знання з інформаційного освітнього простору, необхідні для самовизначення та самореалізації особистості, що сприяє становленню внутрішньої позиції, сталого ставлення до себе, людей та світу; як складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь в області інноваційних технологій та певного набору особистісних якостей; нова грамотність, в склад якої входять вміння активної самостійної обробки інформації людиною, прийняття принципово нових рішень в різних ситуаціях з використанням технологічних засобів.

Питанням компетентностей інтелектуального та читацького напрямку займалися українські науковці. У 90-х роках було розроблено низку міжпредметних програм формування та розвитку інтелектуальних (мислительних) та читацьких умінь учнів 1–11 (12) класів (Вал. Паламарчук, О. Почупайло (Барановська)). Професор Вал. Паламарчук займалася розробленням й упровадженням метапредметних програм формування і розвитку мислительних умінь і навичок школярів («Експериментальна програма формування мислительних умінь у школярів», «Методичні рекомендації про формування загальнонавчальних умінь та самостійного мислення учнів»; «Розвиток загальнонаукових мислительних умінь і навичок школярів» та ін. Вченою започатковано педагогічну концепцію розвивального навчання, розроблено програму і методику (технологію) формування інтелектуальних умінь учнів 1–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів, технологію розвитку мислення учнів [2]. О. Савченко є автором загальнонавчальних програм формування компетентностей учнів початкових класів [3]. О. Почупайло (Барановська) розробила програму формування та розвитку інформаційних і комунікативних умінь в учнів I–XI класів; програму і методику (технологію) формування читацьких умінь як основи розвитку загальних здібностей учнів [4]. Т. Яценко займається проблемою формування читацької компетентності як інтегрованого компоненту навчальних досягнень учнів, сукупності основних усвідомлених учнями знань, умінь і навичок, передбачених конкретною літературою темою та шкільним курсом літератури загалом, системи ціннісно-світоглядних орієнтацій, сформованих на матеріалі програмових художніх творів, а також здатності учнів до цільового осмисленого застосування здобутих предметних знань, умінь і способів діяльності в нових навчальних і життєвих ситуаціях [5]. Виходячи з багаторічних досліджень даного питання та наших напрацювань у 1992–2020 роках, ми формулюємо поняття *«інформаційна компетентність» як інтегративну якість особистості, яка є результатом процесу трансформації в особливий тип між предметних компетентностей, які дають змогу активно обробляти, відбирати, аналізувати, трансформувати, генерувати та засвоювати потоки інформації і, як результат, прогнозувати, приймати, та реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності* [6; 7].

Отже, останнім часом очевидним є певний прогрес щодо запровадження технологій формування інформаційної, інтелектуальної компетентності особистості. Але дана проблема не може вважатися повністю вирішеною у зв'язку із швидкими змінами у суспільстві. Тому запропоновані програми повинні доповнюватися більш мобільними програмами формування певних компетентностей учнів усіх класів, які можуть збагачуватися новими надбаннями і відображати нові вимоги до активного функціонування в інформаційному суспільстві.

Список літератури

- [1] Закон України «Про освіту», Відомості Верховної Ради (ВВР), № 38–39, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- [2] Барановська О. В., «Формування інформаційної культури учня», *Шлях освіти*, №3, С. 31-34, 2000.
- [2] Паламарчук В. Ф. Глобус інтелектус (методологія, програма, методика формування глобального інтелекту). Київ, 1999. 56 с.
- [3] Савченко О. Я. Формування у молодших школярів загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок. Початкова школа. 2014. № 10. С. 6-10.
- [4] Барановська, О. В. (2006) Інформаційна компетенція – ключова компетенція випускника профільної школи [Електронний ресурс] / О. В. Барановська / ЦППО. – Режим доступу: <http://www.2cipre.edu-ua.net>
- [5] Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). Дис. докт. пед. Наук за спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська література)». Київ, 2017. 508 с.
- [6] Барановська О. В. Методологічні аспекти реалізації педагогічних технологій за філологічним спрямуванням: еволюція та трансформація в українській школі / Український педагогічний журнал, № 1, 2020, с. 5-13.
- [7] Барановська О. Формування інформаційної культури учня / О. Барановська // Шлях освіти. – 2000. – №3. – С. 31-34.

ОБҐРУНТУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ВІДНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Башинська М. І.,

к.е.н., доц.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Горщенко К. О.

здобувач IV курсу

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

На сьогодні особливо гостро постає питання стосовно фінансової стійкості суб'єкта господарювання, який повинен мати можливість вчасно оновлювати основні фонди, впроваджувати нові технології, інвестувати кошти у інноваційні перетворення, повністю задовольняти свої потреби у товарно-матеріальних запасах відповідно до потреб виробництва, у встановлені строки розраховуватися за кредитними зобов'язаннями при прийнятному співвідношенні власного і позикового капіталу. Отже, розглянемо питання обґрунтування резервів відновлення фінансової стійкості підприємства на прикладі Державного підприємства «Ізмаїльський морський торговельний порт» (ДП «ІЗМ МТП»).

При аналізі фінансового стану підприємства ДП «ІЗМ МТП» необхідно знати запас його фінансової стійкості. З цією ціллю попередньо всі затрати підприємства слід розбити на дві групи в залежності від обсягу виробництва і реалізації продукції: змінні і постійні. Змінні затрати збільшуються і зменшуються пропорційно обсягу випуску продукції. Це витрати сировини, матеріалів, енергії, палива, зарплати робітників на відрядній формі оплати праці, відрахування і податки від зарплати і виручки та ін.

Постійні затрати не залежать від обсягу виробництва і реалізації продукції. До них відноситься амортизація основних засобів і нематеріальних активів, суми виплачених процентів за кредити банків, орендна плата, витрати на управління і організацію виробництва, зарплата персоналу на почасовій оплаті [1, с. 106]. Постійні затрати разом з прибутком становлять маржинальний прибуток підприємства.

Ділення затрат на постійні і змінні і використання показника маржинального прибутку дозволяє розрахувати границю рентабельності, ту суму виручки, яка необхідна для того, щоб покрити всі постійні витрати підприємства. Прибутку при цьому не буде, але і не буде збитків. Рентабельність при такій виручці буде рівна нулю.

Розраховується межа рентабельності відношенням суми постійних затрат в складі собівартості реалізованої продукції до частки маржинального прибутку в

виручці. Якщо відома межа рентабельності, то не важко розрахувати запас фінансової стійкості (ЗФС) за формулою :

$$ЗФС = \frac{Виручка - Межа рентабельності}{Виручка} \times 100 \quad (1)$$

Розрахунок даного показника в таблиці 1

Таблиця 1

Розрахунок рентабельності і запасу фінансової стійкості підприємства ДП «ІЗМ МТП»

Показники	2017 рік	2018 рік
Виручка від реалізації продукції, за мінусом ПДВ, акцизів і т.д.	617860	586101
Прибуток, тис.грн.	77340	41743
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	471102	502532
Сума змінних затрат, тис. грн.	351913	375894
Сума постійних затрат, тис. грн.	119189	126638
Сума маржинального доходу, тис. грн.	265947	210207
Частка маржинального доходу в виручці, %	43,1	35,9
Межа рентабельності, тис. грн.	276905	353093
Запас фінансової стійкості: тис. грн., %	340955 55,2%	233008 39,8%

Джерело: [3]

Дані таблиці 1 свідчать, що на початок року потрібно було реалізувати продукцію на суму 276905 тис. грн., щоб покрити всі затрати. При такій виручці рентабельність дорівнює нулю. Фактична виручка складала 617860 тис. грн., що вище межі на 340955 тис. грн., чи на 55,2%. Це і є запас фінансової стійкості. На кінець року фінансова стійкість підприємства суттєво знизилась, так як для покриття всіх затрат потрібно реалізувати продукцію на суму 353093 тис. грн., при цьому запас фінансової стійкості в звітному році зменшився на 107947 тис. грн., або на 31,7%.

Отже, проаналізувавши фінансові звіти компанії можна зробити деякі висновки по діяльності підприємства. У звітному році порівняно з попереднім різко зменшився обсяг виробництва продукції на 5,1%, що свідчить про погіршення господарської діяльності. Мало того, при значному зниженні обсягів продукції, на складах її суттєво збільшилось, що говорить про неспроможність підприємства реалізувати свою продукцію, в основному за рахунок високої її собівартості. Все це вплинуло на зменшення чистого прибутку підприємства на 35597 тис. грн. або 46,1%, що є негативним для підприємства, так як свідчить про відсутність джерела поповнення власних засобів.

Ще одним негативним моментом діяльності підприємства є зниження його стійкості, тобто зменшення проценту забезпеченості – забезпеченість матеріальних оборотних засобів власними джерелами фінансування на 15,6%,

що є негативним для підприємства, так як залежність підприємства від зовнішніх інвесторів зростає.

Зниження показників фінансової стійкості обумовлює необхідність проведення ряду механізмів фінансової стабілізації для позбавлення підприємства від залежності використання позикового капіталу і прискорення темпів його економічного розвитку.

Проаналізувавши загальний стан підприємства можна зробити пропозиції по покращенню використання капіталу підприємства:

- перш за все підприємство повинно реалізувати всю продукцію, що застоюється на складах. Реалізацією і просуванням продукції на ринок на підприємстві займається відділ маркетингу. Саме цей відділ повинен забезпечити просування товару не тільки на вітчизняний ринок, але й за кордон. Введення сучасної моделі відділу маркетингу забезпечує зв'язок цього відділу з всіма іншими відділами підприємства, що забезпечує їх ефективну роботу;

- зниження собівартості продукції – дозволить підприємству бути конкурентноспроможним на ринку збуту. Можливе за рахунок впровадження нової техніки, технологій, більш раціонального використання як матеріальних, так і трудових ресурсів, зменшення питомої ваги постійних затрат в собівартості продукції, адже зниження собівартості продукції прямо пропорційно впливає на збільшення прибутку підприємства;

- збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства, що збільшить коефіцієнт абсолютної ліквідності і дозволить підприємству брати довго- і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності, які видаються лише платоспроможним підприємствам, в яких коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає нормі. Збільшення грошових коштів можна забезпечити за рахунок реалізації зайвих виробничих і невиробничих фондів, здачі їх в оренду;

- виробництво і розробка нових видів продукції/послуг, котрі зацікавлять споживачів, а також отримання ліцензій на виробництво «ходових» товарів, що дозволить стабілізувати і покращити фінансовий стан підприємства.

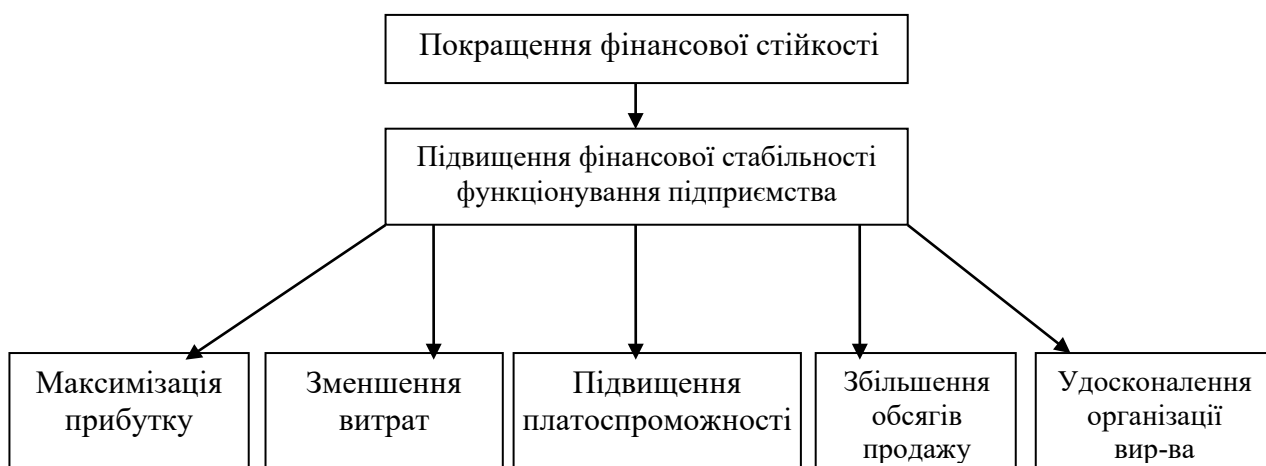
Слід наголосити, що існує багато можливостей фінансової стабілізації ДП «ІЗМ МТП» за рахунок застосування його внутрішніх і зовнішніх можливостей.

Дерево рішень – це графічне відображення послідовності рішень і становища оточення з вказанням певних ймовірностей і ефективностей для будь-яких комбінацій альтернатив і станів середовища [2, с. 42].

Для ДП «ІЗМ МТП» ключові шляхи покращення фінансового стану наведені на рис. 1.

З рис. 1 видно, що на першому місці знаходиться основна ціль – покращення фінансового стану, котру можна досягти сформулювавши ціль 2 – підвищення фінансової стабільності функціонування компанії.

Для узагальнення наведених цілей скористуємося загальновідомим підходом, коли всі рішення відображаються у вигляді дерева рішень, на якому показуються альтернативи досягнення позначених цілей (рис. 1).

Рис.1 Граф-дерево цілей покращення фінансової стійкості ДП «ІЗМ МТП»

З даних рис. 1 видно, що для досягнення головної цілі слід виконати багато другорядних, таких як: максимізація прибутку, зменшення розміру витрат, зростання обсягів продажу, підвищення платоспроможності та удосконалення організації виробництва.

Таким чином, щоб досягти максимізації прибутку, слід використати, як альтернативні рішення, це: збільшити ціни на вироблену продукцію або ж впроваджувати заходи по зниженню собівартості. Задля зменшення витрат варто підвищити продуктивність праці або ж краще використовувати виробниче обладнання, завантажуючи його по максимуму. Збільшення обсягів продажу можна досягти надаючи кредити покупцям або ж покращенням якості продукції.

Рис. 2. Дерево рішень ДП «ІЗМ МТП» для покращення фінансового становища

Головним джерелом підвищення платоспроможності можна назвати зменшення дебіторської заборгованості. Стосовно удосконалення організації виробництва, можна діяти шляхом оптимізації чисельності працівників та покращення умов праці співробітників.

Література:

1. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: Кондор, 2015. 458 с.
2. Журавльова О.Є. Фінансова стійкість підприємства: теорія і практика. *Формування ринкової економіки*. 2014. № 22. С. 40-46.
3. Підприємство ДП «ІЗМ МТП». Офіційний сайт. URL: <http://www.izmport.com.ua> (дата звернення: 20.04.2020)

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ СИЛОВИХ ВПРАВ З ПАУЕРЛІФТИНГУ КУРСАНТІВ ВВНЗ (ВНП ЗВО) В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Бєліков І. О.

Військова частина А3840
місто Мелітополь

Сильні та витривалі люди завжди користувалися повагою на й, незважаючи на зміну поколінь та епох, популярність силових видів спорту не втратилась, а ще більше завойовує серця. Фізична підготовка є складовою частиною загальної системи навчання та виховання особового складу Збройних Сил України [2, с. 31]. Фізичні тренування в процесі навчально-бойової діяльності проводяться з метою підтримання фізичної готовності військовослужбовців під час польових виходів, тривалих бойових навчань, бойових чергувань. Сьогодні пауерліфтинг стає надзвичайно популярним не лише серед професійних спортсменів, але й серед курсантів ВВНЗ [1]. Пауерліфтинг називають силовим триборством, тому що містить три змагальні вправи: присідання зі штангою на плечах, жим штанги лежачи на горизонтальній лаві встановленим хватом, і тяга штанги. Сума ваги, яку атлету вдалося підняти буде визначати його кваліфікацію. Основна фізична якість, яка необхідна спортсмену для успішного виступу у змаганнях із пауерліфтингу – це сила.

У вищих військових навчальних закладах контроль за фізичною підготовкою здійснюється відповідними командирами, начальником служби фізичної підготовки і спорту та іншими посадовими особами та спрямований на вивчення стану фізичної підготовки курсанта [1, с. 80].

Захоплення силовими видами спорту, в тому числі пауерліфтингом, може призвести до обмеження рухомості в суглобах, що часто відштовхує людей від даного спорту. На цьому етапі надзвичайно важлива підтримка викладача та спрощення програми тренувань, збільшивши кількість вправ на розвиток гнучкості. Таким чином, не лише попереджаються обмеження рухливості, а й збільшуються її показники. На заняттях необхідно використовувати індивідуальний підхід до кожного військовослужбовця, що займається, який визначається відмінностями рівня їх фізичної підготовленості та реалізується шляхом ретельного розподілу навантаження, підбору оптимальних за складністю рухових завдань і доцільних способів виконання фізичних вправ або навчальних завдань.

З навчальною метою в Україні проводиться чемпіонат з пауерліфтингу серед курсантів вищих навчальних закладів. Він допомагає визначити рівень підготовки курсанта, заохочує до здорового способу життя і до систематичних занять спортом. Робота з викладачем під час виконання силових вправ

допомагає курсанту повірити у свої сили, не здаватися та морально налаштуватися на покращення своїх результатів.

Пауерліфтинг розвиває витримку та здорову конкуренцію серед курсантів, тобто працює не лише на розвиток сили, але й з виховною метою. Така методика сприяє покращенню фізичного та рівня загальної дисципліни курсантів в цілому [3, с. 17].

Висновок. Отже, пауерліфтинг, будучи силовим видом спорту, позитивно впливає на розвиток фізичних якостей та відіграє велику роль в освітньому процесі з фізичного виховання, які необхідні курсантам у майбутньому для ефективного виконання службових обов'язків.

Література:

1. Сухорада В. І., Божко С. А, Піддубний О. Г. Вдосконалення організації фізичної підготовки військовослужбовців. Вісник Національного університету оборони України випуск 2. – 2012. м. Київ. – С. 80.
2. Тимчасова настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України: затв. наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 11.02.2014 р. №35. м.Київ. – С. 31.
3. Харламов В. А. Розвиток фізичних якостей у курсантів вищих навчальних закладів МВС України засобами пауерліфтингу.– 2017. р.– С. 17.

ПІДВИЩЕННЯ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ ХЛІБА ПШЕНИЧНОГО ГЕРОДІЄТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Білик О. А.,

к.т.н., доцент

Національний університет харчових технологій

Васильченко Т. О.,

аспірант

Національний університет харчових технологій

Корчинський М. П.

здобувач вищої освіти

Національний університет харчових технологій

Над вирішенням проблеми підвищення харчової та біологічної цінності хлібобулочних виробів, надання їм функціональних властивостей в останні десятиліття працює багато науковців. Харчування людей похилого віку потребує створення асортименту хлібобулочних виробів, нутрієнтно-адекватних специфіці їх потреб. Раціональне харчування людей похилого віку може зменшити кількість найпоширеніших захворювань цієї групи населення, таких, як цукровий діабет, захворювання опорно-рухового апарату, шлунково-кишкового тракту, органів зору, серцево-судинних [1, 2].

Принципи первісної профілактики та лікування людей похилого віку полягають у переході на адекватне харчування з достатнім вмістом кальцію, магнію, міді, цинку та інших мікроелементів, вітамінів D, A, E, C, групи B, білків і пептидів (колагену), необхідних для побудови кісткової та хрящової тканини, поліненасичених жирних кислот, пробіотиків і пребіотиків. Тому розроблення продуктів геродієтичного харчування із функціональними властивостями є дуже важливим у сучасних умовах [3, 4].

Для забезпечення оптимального співвідношення в їжі всіх амінокислот важливо, щоб кількість тваринних білків складала не менше 50 %, бажано за рахунок молочних продуктів та риби. Молочні продукти, які поряд з підвищенням харчової цінності хлібобулочних виробів подовжують їх тривалість зберігання [5, 6].

На сьогодні цікавою та досить перспективною добавкою у виробництві хлібобулочної продукції геродієтичного харчування може стати концентрат сироватковий білковий сухий «КСБ-УФ-65» (КСБ). КСБ – сироватковий протеїн, що є побічним продуктом виробництва як сичужних сирів так і сиру кисломолочного, який отримують за допомогою мембранних методів сепарування молочної сироватки, та наступного сушіння. Він відноситься до

«повноцінних» білків, містить всі необхідні амінокислоти, дуже легко і швидко засвоюється організмом [7].

КСБ рекомендується до раціону харчування як додаткове джерело білку, заліза, міді, цинку, марганю, селену, йоду також для підвищення рівня глутатіону, зниження рівня тригліцеридів, підвищення функції імунної системи організму людини. Поряд з цим використання КСБ у технології хлібобулочних виробів може бути перспективною основою виробництва комплексних хлібопекарських поліпшувачів для подовження тривалості свіжості хлібобулочних виробів, за рахунок внесення додаткових білків у тістову систему, що підвищує водопоглинальну здатність тіста [7].

Оскільки якість і склад хліба залежать від складу і властивостей використаних компонентів, важливим етапом наукових досліджень у розробленні нових видів хліба для людей похилого віку є визначення фізико-хімічних і функціонально-технологічних показників КСБ [8].

В табл. 1 наведено основні властивості КСБ.

Таблиця 1

Хімічний склад та фізико-хімічний показник якості КСБ

Найменування показників	КСБ
Масові частки, %	
сухих речовин	95,4
лактози	21,8
білка	65,7
жиру	0,3
золи	3,1
Мінеральні речовини, мг:	
кальцій	686
фосфор	538
калій	1633
магній	290
залізо	1,5
Вітаміни, мг:	
тіамін (B1)	0,21
рибофлавін (B2)	1,3
ніацин (PP)	0,82
Титрована кислотність, °Т	10,0
Індекс розчинності, см ³	0,1
Відносна швидкість розчинення, %	44,0
Ступінь злежування, %, за розміру пор сита 250 нм	2,7
Білизна, ум.од.	97,4

Результати досліджень засвідчили, що КСБ за фізико-хімічними показниками відповідала вимогам чинної нормативної документації.

Слід зазначити, що КСБ мали хорошу швидкість розчинення, низьку схильність до утворення грудочок (ступінь злежування не перевищував 3,0 %) та білизну, яка відповідає борошну вищого сорту.

Подальші дослідження стосувалися можливості використання КСБ у технології хлібобулочних виробів. З цією метою проводили пробні лабораторні випікання. Тісто готували безопарним способом за рецептурою хліба пшеничного (цей хліб служив контролем), КСБ дозували в кількості 1...4 % до маси борошна. Оцінювання якості тіста та хліба проводили за фізико-хімічними, органолептичними показниками та комплексним показником якості [5]. Результати представлено в табл. 2 та на рис. 1.

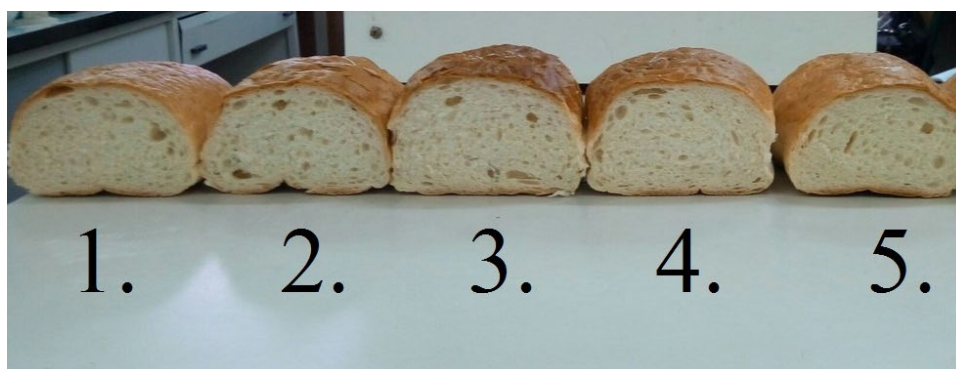
Таблиця 2
Вплив КСБ на якість тіста та хліба

Показники якості хліба	контроль (без добавок)	Хліб з доданням КСБ, % до маси борошна			
		1	2	3	4
<i>Тісто</i>					
Масова частка вологи, %		45,0			
Титрована кислотність, град:					
початкова	1,6	1,8	1,8	1,8	1,8
кінцева	2,0	2,4	2,4	2,4	2,4
Тривалість відлежування, хв.		30			
Тривалість вистоювання, хв.		80			
Питомий об'єм тіста, см ³	120	126	129	127	124
Розпливання кульки тіста, мм	98	106	110	113	121
Газоутворення за період бродіння та вистоювання, см ³ /100г	296	312	318	324	330
<i>Готові вироби</i>					
Питомий об'єм, см ³ /100 г	320	336	348	340	338
Пористість, %	65	66	68	68	66
Кислотність, град	1,4	2,1	2,1	2,2	2,2
Формостійкість Н/Д	0,46	0,46	0,46	0,44	0,38
Кришкуватість м'якушки, %					
- через 4 год	4,2	4,0	4,0	4,0	4,0
- через 36 год	11,4	10,8	10,4	10,3	9,8
- через 72 год	14,2	12,3	12,1	11,8	11,8
Комплексний показник якості	89,2	92,1	93,2	94,5	91,6

Встановлено, що у разі внесення КСБ підвищувалася кислотність тіста порівняно з контролем. Це спостерігалось протягом усього часу бродіння та вистоювання. Виявлено, що використання КСБ інтенсифікує бродіння, про що

свідчить більше накопичення діоксиду вуглецю, як на стадії бродіння, так і під час його вистоювання. Це пов'язано зі збагаченням тіста поживними речовинами для життєдіяльності дріжджів. Активізація дріжджів у тісті з КСБ зумовлює скорочення тривалості вистоювання. Внесення КСБ збільшує розпливання кульки тіста, очевидно, за рахунок впливу лактози та білку на білково-протеїназний комплекс.

Дослідження якості готових виробів показало, що за рахунок підвищення газоутворення, питомого об'єму тіста і послаблення клейковинного каркасу з внесенням КСБ, збільшується питомий об'єм хліба. Так, у хлібі з КСБ, цей показник порівняно з контролем збільшувався відповідно на 5%; 8,8%; 6,3%; 5,6%.

Рисунок 1 – Вплив КСБ на якість хліба: 1 – контроль, 2 – з КСБ (1 % до маси борошна), 3 – з КСБ (2 % до маси борошна) 4 – з КСБ (3 % до маси борошна) 5 – з КСБ (4 % до маси борошна)

Встановлено, що за рахунок внесення КСБ зменшується формостійкість виробів, тому краще виготовляти формові вироби, а не подові.

Висновки. Отже, хлібобулочні вироби з доданням КСБ в перспективі можуть мати не лише привабливі органолептичні показники, подовжений термін зберігання.

Список літератури

1. Давиденко Н.В. Особливості харчування в похилому віці / Н.В. Давиденко // Проблемы старения и долголетия. – 2004, Том 13, №1. – с.81-89.
2. Гуліч, М.П. Раціональне харчування та здоровий спосіб життя – основні чинники збереження здоров'я населення / М.П. Гуліч // Проблемы старения и долголетия, 2011.-Т.20. – № 2. – С. 128-132.
3. Спиричев В.Б. Обогащение пищевых продуктов микронутриентами: научные подходы и практические решения/ В.Б. Спиричев, Т.Н. Шатнюк, В.М. Позняковский // Пищ. пром-сть. – 2003. - №3. – с. 10-16.
4. Спиричев В.Б. Обогащение пищевых продуктов микронутриентами: современные медико-биологические аспекты /В.Б. Спиричев, Т.Н. Шатнюк //Пищ. пром-сть. – 2000. – №7. – с. 98-102.
5. Касьянов Г.И. Рекомендация принципов пищевой комбинаторики и обоснования новых биотехнологических решений в технологии продуктов

геродиетического назначения / Г.И. Касьянов, А.А. Запорожский, Г.Р. Ковтун // Проблемы старения и долголетия. – 2010, Том 19, №1. – с.99-111.

6. Тимошенко, Н.В. Технология продуктов детского, геродиетического и лечебно-профилактического питания [Текст] / Н.В. Тимошенко, Г.И. Касьянов, А.В. Устинова – Краснодар: КубГТУ, 1999. – 220 с.

7. Білик, О.А. Концентрат сироватковий білковий сухий у технології хлібобулочних виробів для людей літнього віку / О.А. Білик, Т.О. Васильченко, О. Бандура // Хранение и переработка зерна, 2017. – № 4 (212). – С.66-70.

8. Технохімічний контроль сировини та хлібобулочних і макаронних виробів : навч. посіб. / за ред. чл.-кор. НААН В.І. Дробот Київ : Кондор-Видавництво, 2015. 958 с.

РОЛЬ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Біліба А. В.,

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Задаля Д. К.,

кк.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Наразі в науковій літературі ведуться суперечки з приводу того чим є рішення Конституційного Суду, що встановлюють неконституційність норм права. Так, акцентується увага, що вони є нормативними актами, судовими прецедентами, правозастосовними актами, правовими констатаціями або взагалі новими джерелами права. Однак єдиної позиції з даного питання не склалося, що можна пояснити суперечливістю законодавства.

Зазначену проблематику досліджували в роботах Д. Белова, А. Головіна, П. Євграфова, М. Козюбри, Я. Мачужак, В. Погорілка, А. Селіванова, А. Стрижака, І. Тимченка, Ю. Тодики, В. Шаповала, Л. Юзькова та ін.

Л. Лазарєв зазначає, що Конституція України надає рішенням Конституційного Суду властивостей нормативного акта [1, с. 3]. Одночасно автор відзначає і наявність у рішень Конституційного Суду властивостей прецеденту, оскільки вираженою правовою позицією зобов'язані керуватися всі: державні органи і посадові особи. Також, автор визначає ці акти як «нормативно-інтерпретаційні, за допомогою яких Конституційний Суд здійснює правокоректуючу функцію», на його думку, рішення надає «праворегулюючий вплив на суспільні відносини». Подібну думку висловлює М. Мітюков, вказуючи, що сама практика органів державної влади фактично надає підсумковим рішенням і визначенням «з позитивним змістом» характер нормативних актів [2, с. 11-12].

В. Рижов вказує взагалі на наявність особливого виду нормативних актів – нормативні акти органів конституційного контролю [3, с. 13].

Б. Ебзеев вважає, що рішенням Конституційного Суду властива матеріально-правова сила закону, однак це рішення не є нормативним актом і зазвичай розглядається як прецедент, що має нормативно-регулююче значення [4, с. 45].

Ж. Овсепян вважає, що наслідком процесу правотворчості у сфері судового конституційного контролю є джерела права в формі: судового прецеденту або нормативного акту, в тому числі закону [5, с. 11].

«Конституційний Суд будь-яким своїм рішенням створює типові правові норми», – стверджує С. Несміянова. Це можна пояснити: по-перше, тим, що Конституційний Суд виступає «негативним законодавцем», визнаючи акт або окремі його положення неконституційними, після чого вони втрачають юридичну силу, а міжнародний договір не підлягає введенню в дію і застосуванню; по-друге, цей орган впливає на законодавця після визнання акта неконституційним, викликаючи необхідність прийняття нових актів, додаткових законів. При цьому Конституційний Суд обмежує своїми прийнятими раніше рішеннями рамки правотворчої діяльності законодавця. Більш того, він нерідко зумовлює необхідність регулювання тих чи інших відносин, вказуючи законодавцю на ті чи інші прогалини. Таким чином, Конституційний Суд сприяє розвитку певних інститутів галузі права [6, с. 120].

Отже, рішення Конституційного Суду не будучи нормативними актами, а також не будучи при цьому і судовими прецедентами, виступають джерелом конституційного права у разі абстрактного тлумачення (не в зв'язку з конкретною справою) Конституції і встановленні конституційно-правового сенсу законів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лазарев Л.В. Конституційний Суд і розвиток конституційного права. *Журнал права*. 2018. № 11. С. 14
2. Мітюков І.О. Бюджетна реформа й основні напрями удосконалення бюджетної політики. *Фінанси України*. 2001. № 8. С. 3-16.
3. Кто есть кто в России и в ближнем зарубежье: Справочник. Москва: Издательский дом «Новое время», «Всё для Вас», 2009.
4. Величко А.М., Эбзеев Б.С., Варлен М.В., Комарова В.В., Лебедев В.А. Конституционное право Российской Федерации. Учебник. Москва: Проспект, 2017. С. 145.
6. Несміянова С.Е. Конституційне правосуддя: Уч. допомога.: Вид-во УрГЮА, 2009. С. 230.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ЛОГОПЕДА

Бобирєва Ю. С.

студентка 1 курсу

Мукачівський державний університет

В умовах глобальних змін у всіх сферах суспільного і виробничого життя країни, входження України в Болонський процес формується нова стратегічна спрямованість всієї системи вітчизняної освіти. Відбуваються зміни в характері освіти - в цілі, зміст, технології, переорієнтації результатів освіти з понять «підготовленість», «освіченість», «загальна культура» на поняття «компетенція», «компетентність».

Ідея компетентнісно-орієнтованої освіти - один з відповідей на питання про напрямки модернізації освіти. Формування компетенцій студентів, тобто здатності застосовувати знання в реальній життєвій ситуації, є однією з найбільш актуальних проблем сучасної освіти [1, с. 49].

У педагогіці вищої школи зазвичай розрізняють терміни «зміст освіти» та «зміст навчання». Зміст освіти розглядають як той бажаний результат, який хотілося б мати на виході з навчального закладу, той рівень і склад досягнень, виражений в категоріях знань, умінь, навичок та особистих якостей, який повинен бути нормативом для випускника вищого навчального закладу.

Таким чином, зміст освіти - це категорія, що позначає вимоги до кінцевого результату навчальної, трудової, наукової діяльності та життєдіяльності взагалі до моменту завершення навчання у вузі, виражена в системі знань, умінь і навичок і в сформованості особистісних якостей. найчастіше всього зміст освіти виражається в термінах «вимоги до фахівців (випускникам)», «модель спеціаліста».

Проблема моделювання професійної діяльності в зв'язку з розробкою змісту навчання розглядалася поруч авторів (Г. Л. Таукачем, Е. Е. Смірновой, А. А. Киверялгом, Л. І. Романковою, Б. С. Дінамовим, Д. В. Чернілевским і ін.).

В якості змісту навчання виступають навчальна інформація і комплекс завдань, завдань та вправ, що забезпечують в сукупності потенційні можливості засвоєння певної системи знань, оволодіння певною системою умінь і навичок, формування певних світоглядних, громадянських і професійно значущих якостей особистості.

Професійне вміння є елементом професійної діяльності. Об'єднання окремих умінь на основі розвинутої мотиваційної сфери свідчить про формування цілісної професійної діяльності.

Професійна мотивація, що включає не тільки усвідомлені і неусвідомлені мотиви, але і світогляд, переконання, ідеали, установки особистості, бажання,

інтереси, потреби, ціннісні орієнтації, особистісний сенс, тобто все те, що спонукає і направляє професійну діяльність, є її стрижнем [2, с. 23].

В останні роки в цілому ряді досліджень вказує на недостатню професійна компетентність педагогів, в тому числі і спеціальних, в створенні адекватної освітньої ситуації для повноцінного розвитку дітей (А. П. Тарасова, Е. В. Шаталова, Т. І. Янданова і ін.). У зв'язку з цим питання професійної підготовки педагогічних кадрів дошкільної і шкільної освіти по роботі з дітьми групи ризику є актуальними.

Професійну компетентність логопеда треба розглядати як важливу психолого-педагогічну умову ефективності пропедевтичної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми, що мають труднощі в оволодінні усною і письмовою промовою. За час навчання у студента повинні бути сформовані загальнокультурні компетенції, професійні компетенції і спеціальні компетенції, які є базовими в підготовці педагога-логопеда: - знання клінічної та психолого-педагогічної характеристики осіб з вадами мовлення; - здатність здійснювати диференційований вибір корекційних методик і проводити логопедичну роботу з особами, які мають порушення мовлення; - здатність проектувати індивідуальні корекційні програми для осіб з вадами мовлення; - здатність складати рекомендації по профілактиці порушень мовлення у дітей та підлітків [2, с. 32].

В останні роки система спеціальної освіти значно розширилася, що спричинено дією ряду причин, а особливо зростанням охоплення дітей, які потребують спеціальної допомоги, підвищився попит на випускників педагогічних факультетів. Розширення мережі освітніх установ, що надають спеціальну допомогу, зажадало збільшення кількості кваліфікованих кадрів, що в свою чергу неминуче призвело до відкриття нових підрозділів (кафедр, відділень, факультетів), які здійснюють підготовку фахівців логопедичного профілю.

У підготовці корекційних педагогів важливою є фундаментальність освіти. Перш за все вона забезпечувалася завдяки наявності в стандартах і навчальному плані загальних гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, загальних математичних і природничо-наукових дисциплін, загально-професійних дисциплін. Блок загально-професійних дисциплін включає: психологію, педагогіку, спеціальну психологію, спеціальну педагогіку, психолого-педагогічну діагностику, використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій в навчальному процесі, а також медичні дисципліни (вікова анатомія і фізіологія, основи медичних знань і здорового способу життя, основи генетики, основи нейрофізіології і вищої нервової діяльності, клініка інтелектуальних порушень, анатомія, фізіологія і патологія органів слуху, мови і зору), які знайомлять студентів з етіологією та патогенезом порушення розумового і фізичного розвитку дитини [2, с. 67].

Сучасна вища освіта повинна бути орієнтована не стільки на отримання студентом готових конкретних знань або формування приватних умінь, скільки на розвиток пізнавального потенціалу особистості, підвищення здатності до оволодіння новими знаннями, розвиток творчих здібностей та самостійності в

прийнятті відповідальних рішень. Іншими словами, для результату освіти важливим стає не тільки те, що знає майбутній фахівець, але і як він може діяти.

По суті, сьогодні саме час вести розмову про новий статус вузу, який не тільки дає базову вищу освіту, але і забезпечує, спираючись на інформаційно-комунікаційні технології, професійну підтримку випускника протягом усієї його професійної кар'єри [1, с. 114].

Таким чином, при розробці моделі спеціаліста, на увазі розробників повинно бути: по-перше, на підготовку професіонала, що передбачає: облік місць і посад, на яких може бути використаний випускник по конкретній спеціальності, його узагальнених трудових навичок, що знаходять відображення в кваліфікаційній характеристиці фахівця, а також в інформаційному забезпеченні, в змісті освіти за всіма узагальненим трудовим функціям; по-друге, на забезпечення загального рівня освіченості та інтелектуального розвитку, відповідного вищої освіти, що передбачає включення в зміст вузівського компонента освіти гуманітарного і природничо-наукового циклів дисциплін.

Список літератури:

1. Бобієнко О. М. Ключові компетенції професіонала: проблеми розвитку і оцінки. - Казань: Казан. держ. ун-т, 2006. - 145 с.
2. Савельєв А. Я., Семушина Л. Г., Кагерманьян В. С. Модель формування фахівця з вищою освітою на сучасному етапі. - М.: НІВОО, 2005. - 72с.

ОЦІНКА ФАКТОРІВ РИЗИКУ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Богачова О. С.,

к. мед. н., старший викладач кафедри гігієни та екології № 1
Харківський національний медичний університет

Бугай Є. А.

Студентка
Харківський національний медичний університет

У зв'язку з пандемією COVID-19 і карантинном в нашій країні всі університети, включаючи наш ХНМУ, змушені були перейти на дистанційне навчання [1]. Так як в такому режимі студенти працюють більше 2 місяців, то вже встигли помітити певні мінуси та проблеми. Головна проблема полягає в тому, що підготовка до самих занять найчастіше здійснюється в гаджетах, проте зараз тим же чином проходять і самі практичні семінари [2].

Головною метою дослідження стало виявити фактори ризику, що впливають на студента під час дистанційного навчання в умовах карантину.

Нами було розроблене та проведено опитування через GoogleФорму серед студентів Харківського національного медичного університету (приймали участь 57 осіб).

З проведеного опитування серед студентів виявилось, що 39% з них займаються більше, ніж 6 годин за допомогою девайсів і 31% - близько 5-6 годин. Загальновідомо, що працюючи з технікою, треба лімітувати час її використання та дотримуватися певних правил роботи, а саме: відстань між екраном та очима повинна становити не менше 50 сантиметрів, проте додержуються цього правила лише 23% студентів, а 54% роблять це інколи [3]. Також не можна забувати про положення тіла під час занять. Серед наших студентів 46% займаються за допомогою ноутбуку, 31% - телефону і решта 33% працюють за комп'ютером, що не заважає 23% знаходитися в ліжку, а 15% перебувати в будь-якій зручній позі. Це не може не відобразитися на стані їхнього здоров'я. З тих людей, що пройшли опитування, 46% відмітили в себе біль у спині, шиї, головний біль та нервозність після роботи з гаджетами, 39% - втомлюваність очей і 23% - їхню сухість. Значним мінусом даного дистанційного навчання є те, що воно проходить під час карантину, тому після довгого навчального процесу студенти не можуть собі дозволити вийти відпочити на свіже повітря. Постійне перебування в закритому невеликому просторі супроводжується втомою та сонливістю, які відмітили 62% опитуваних. Також часте перебування вдома певним чином відображається на соціальному житті кожного [4]. Серед студентів 33% постійно і 42% деколи відчувають дефіцит

спілкування, бо живі бесіди ніколи не замінять розмови по телефону і листування в соціальних мережах. Емоційне голодування, яке відчули 42% опитаних, вплинуло на кількість прийому їжі за день та величину порцій. 33% відмітили, що кількість споживання страв становить більш ніж 4 рази і та ж кількість осіб харчується 3-4 рази на день, хоча ці числа до дистанційного навчання були менші – 2-3 рази на день. Зараз через простіший графік і наявність більше вільного часу 35% студентів можуть дозволити собі поспати вдень. Також у 72% збився режим сну – засинають і прокидаються пізно. Негативно дистанційне навчання впливає і на фізичне здоров'я молоді – тільки 33% наших студентів роблять певні вправи та займаються спортом.

Спостерігаючи за даною статистикою, можна дійти висновку, що дистанційне навчання за таких обставин приносить досить велику шкоду як психоемоційному, так і фізичному здоров'ю студентів, тому в якості профілактики рекомендується нормалізація режиму дня та харчування, самоорганізація, планування робочого часу та обов'язкове фізичне навантаження.

Список літератури

1. Никуличева Н.В. Консультації з дистанційного навчання. Видавничий дім «Народна освіта» М. 2014. № 10. С. 205-208.
2. Тимофєєв О. Комп'ютер на здоров'я: як зберегти при роботі з ПК. Погляд лікаря. М. Фенікс. 2009. 24 с.
3. Шуляк А.С. Вплив соціальних мереж і комп'ютера на здоров'я молоді / А.С. Шуляк // Збірник наукових статей за матеріалами XV Міжнародної студентської наукової конференції. Гродно. 2014. 412. С. 393-394.
4. Татарінчик А. А. Особливості способу життя сучасної студентської молоді /О. Ю. Милушкин, С. В. Маркелова, Н. А. Скоблин, А. А. Татарінчик [та ін.]//Здоров'я населення і середовище проживання. 2018. № 11 (308). С. 5-8.

ДО 140-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАЛАНОВИТОГО ХІРУРГА МИКОЛИ ІВАНОВИЧА ПИРОГОВА (1810-1881)

Богуцька Д. Д.

студентка кафедри суспільних наук,
Харківського національного медичного університету
Україна, м. Харків

Розвиток медицини відбувався завдяки багатьом вченим зі всього світу. Пирогов Микола Іванович — надзвичайно розумна людина, натураліст, педагог, засновник військово-польової хірургії й топографічної анатомії. Він був першим хірургом, який застосував польову анестезію (1847 р.), і одним з перших хірургів Європи, який застосував ефір як наркоз. Саме йому приписують винахід різних видів хірургічних операцій та розробку власної методики використання гіпсових відливів для лікування переломів кісток.

Народився Микола Іванович Пирогов 13 (25) листопада 1810 року в Москві в сім'ї військового скарбника.

Середню освіту Микола отримував спочатку вдома, а потім у приватній школі. У 14 років Пирогов вступив до Московського університету на медичний факультет. Коли він закінчив університет у 1828 році, його відправили за кордон для підготовки до професора. У 26 років Миколі Пирогову вдалося стати професором і очолити хірургічну клініку університету в Дерпті.

У 1837-1839 роках Микола Пирогов опублікував монографію про сухожилля та "Хірургічну анатомію артеріальних стовбурів і фасцій", за що він отримав Демидівську премію. У 1841 році Миколу Пирогова запросили до Петербурга як професора госпітальної хірургії та прикладної анатомії на кафедрі хірургії Медико-хірургічної академії. Також його призначили завідувачем хірургічного відділення лікарні. Пирогов працював в академії з 1841 по 1856 рік. Там він створив перший російський анатомічний інститут. За цей час він написав свої відомі анатомічні праці: 12-томний «Повний курс прикладної анатомії людського тіла» (1843-1848), «Патологічна анатомія азійської холери» (1849) та 4-томний «Ілюстрований топографічний анатомія надрізів, зроблених у трьох напрямках по вмерзлому людському тілу» (1852-1859) [1].

У травні 1828 року Пирогов, якому на той час було 17 років, отримав кваліфікацію лікаря. Професор Мухін запропонував його вступити до Дерптського університету. Пирогову вдалося скласти вступні іспити й здобути стипендію російського уряду, щоб у липні того ж року почати навчання в Балтійсько-німецькому університеті в Дорпті. У Дорпті щороку приймали лише 20 російських студентів [2]. Пирогов переважно здобував знання з книг, а не з експериментів чи спостережень [3]. Дорптські студенти готувалися стати

викладачами в російських університетах. Дорптські професори закріпили навчальний план для кожного студента відповідно до його потреб та можливостей. Пирогова було обрано для вивчення анатомії та хірургії. Тоді він працював під керівництвом професора Вахтера. Вахтер навчив його анатомії на трупах та зразках, які зберігалися у етанолі. Деякий час Пирогов жив у будинку професора Моєра, практично як член сім'ї. Моєр також доповнив освіту Пирогова музичними та літературними інтересами [4]. Пирогова надихнув Моєр, а Моєра захопила пристрасть і відданість Пирогова області анатомії [5].

З 1833 по 1835 рік Пирогов відвідував провідні німецькі клініки та спостерігав за існуючим станом хірургії. Він переконався, що без спеціального вивчення анатомії, навіть найсучасніша техніка, ніколи не може піднятися до рівня науки. Після повернення до Росії Пирогов виявив, що його посада, на кафедрі хірургії Московського університету, була зайнята; Саме тому, в 1836 році він прийняв посаду професора хірургії в Дорпті. Хоча йому було лише 26 років, його репутація була вже значною. Робота, опублікована наступного року, заклала основу хірургічної анатомії.

З 1841 по 1856 рік Пирогов очолював відділення хірургії та хірургічну клініку, створену за його ініціативою. Він також викладав патологічну анатомію та заснував в Академії музей анатомічної патології. Працюючи в незагоєному, погано освітленому підвалі, що був анатомічним театром Академії, Пирогов читав лекції і зробив незліченну кількість операцій та 12 000 розсічень з анатомічної патології. За цей час він пробув близько трьох років на військовій службі, організовуючи та надаючи медичну допомогу пораненим. У 1847 році він розробив теорію дії та використання анестетика і, перш ніж використовувати його на пацієнті, випробував його на собі. Він був першим, хто ввів знеболюючий засіб через пряму кишку, а в своїй клініці вперше застосував хлороформ у Росії. Він також почав внутрішньовенне введення анестетичного ефіру. Пирогов вперше застосував ефір у бойових умовах (1847); і в 1854–1855 роках, під час облоги Севастополя, він ввів масове застосування знеболюючого засобу в хірургічних операціях на фронті [6].

Під час подорожі до Німеччини та Франції у 1847 році Пирогов спостерігав за двома пацієнтами, які перенесли ампутацію ступні і змогли ходити без дискомфорту. Він був настільки вражений, що вирішив використати цю операцію після повернення до Росії. Як завжди, Пирогов не одразу застосував метод на своїх пацієнтах. Оскільки експерименти на трупах виявили декілька проблем із методикою проведення, він розробив власний підхід до ампутації стопи, відомий зараз як ампутація Пирогова, і перша в світі остеопластична хірургія. Пирогов описав свій метод у першому томі своїх підручників з клінічної хірургії, збірці монографій у трьох томах. Детальний опис його техніки він також опублікував у медичному журналі «Военно-Медичний журнал».

Повернувшись з Кавказу до Петербурга, Пирогов спостерігав, як скульптори використовували смужки білизни, змочені в рідкій штукатурці Парижа для виготовлення моделей. На основі цього спостереження в 1851-1852 роках він розробив власний метод іммобілізації переломів, використовуючи

полотно, змочене в штукатурці паризької суміші безпосередньо перед нанесенням на кінцівки, які були захищені або панчолами, або ватними накладками. Приготування гіпсового лиття не вимагало окропу, і воно негайно затверділо і було достатньо жорстким [7].

Після падіння Севастополя Пирогов повернувся до Петербурга і повідомив цареві Олександрю II про князя Меншикова, посереднього армійського адміністратора. Однак цар не прислухався до хірурга, який потім впав у опалу. Пирогов залишив Академію медицини та хірургії та поринув у проблеми освіти в Одеській та Київській областях. Його діяльність спровокувала конфлікт з місцевою владою, і Пирогов був змушений залишити свою посаду. Микола Пирогов оселився у своєму маєтку «Вишня», де відкрили безкоштовну лікарню. Хірург покинув своє місце лише тоді, коли виїхав за кордон читати лекції. У той же час Микола Пирогов був членом кількох закордонних академій наук. У травні 1881 року вчені та медики Москви та Петербурга відзначили 50-ту річницю дослідницької діяльності Пирогова. На жаль, хірург вже був смертельно хворий і помер у грудні того ж року у своєму маєтку. Незадовго до смерті Пирогов зробив ще одне відкриття - розробив унікальну технологію бальзамування - збереження мертвих тіл. Бальзамоване тіло геніального хірурга досі знаходиться у церкві його маєтку.

На мою думку, Микола Іванович Пирогов здійснив безцінний внесок до розвитку медицини. Саме він зробив хірургію наукою, оснастивши медиків науково обґрунтованими методами хірургічного втручання.

Джерела:

1. <https://www.prlib.ru/en/history/619754>
2. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26956700/>
3. https://scholar.google.com/scholar_lookup?journal=Bull+Hist+Med&title=Nikolai+Ivanovich+Pirogov%E2%80%94surgeon,+anatomist,+educator&volume=30&publication_year=1956&pages=347-355&pmid=13396419&
4. <https://search.proquest.com/openview/f4147240811cc684e64e7a278ee82b10/1?pq>
5. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6289555/#REF3>
6. <https://www.encyclopedia.com/people/medicine/medicine-biographies/nikolai-ivanovich-pirogov>
7. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0967772016633399>
8. http://russia-ic.com/people/education_science/p/371

ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРА ШКОЛИ

Бойко Р. М.

директор

Тавричанського ОКЗЗСО ім.О.Гатила

В Україні проходить реформування освітньої галузі в контексті реформи децентралізації, що зумовлює запровадження в систему управління закладом освіти наступних принципів:

- децентралізації/автономії (академічної, фінансової, інституційної);
- відповідальності за результат освітньої діяльності.

Тобто, відбувається перехід до освітнього менеджменту. Директор закладу загальної середньої освіти – це не просто керівник установи, що надає освітні послуги для жителів певної території, а менеджер закладу.

Мета статті полягає у визначенні умов набуття та використання прийомів і методів управління директором освітнього закладу як менеджера.

Дещо з запізненням менеджмент прийшов до сфери освіти. Потреба у професіоналізації шкільних управлінців почала усвідомлюватися на Заході у

60-ті роки, а у нашій країні – лише в 90-ті роки ХХ століття. Зазвичай, існувала система підвищення кваліфікації керівних кадрів, але вона вже не могла розв'язувати проблеми концептуальності, професіоналізації управління. Саме наприкінці 80-х – на початку 90-х років загострилось питання про надання професійного статусу керівнику школи. Як наслідок – перші спроби вищих освітніх закладів готувати нове покоління керівників – менеджерів освіти [5]. Ю. А. Конаржевський констатує, що на жаль, ми були і залишились країною крайнощів [4]. Від нехтування, ігнорування менеджменту ми прийшли до лихоманки менеджменту: постійно видаються книги про управління капіталістичними компаніями; про те, як керувати людьми і собою і т.д. [5]. Але не можна бездумно впроваджувати західні моделі і підходи до управління, сліпо, механічно переносити структуру управління із однієї соціокультурної системи до іншої. Необхідно створювати і забезпечувати відповідним змістом свої школи підготовки спеціалістів. Але тут дуже важливим є особистісний фактор, ступінь зацікавленості самого управлінця у професійному зростанні.

Розглядаючи американську (превентивну) та європейську (на основі практичного досвіду) моделі підготовки керівника і на основі дослідження О.Г.Молл [6] можемо констатувати, що мотивація – основна причина професійного розвитку менеджера. А мотиватором, який стимулює керівників працювати інтенсивно та продуктивно є заохочення, визнання суспільством/керівництвом. О. І. Мармаза вважає, що формування управлінської діяльності відбувається за певними етапами.

Перший етап передбачає оволодіння менеджером знаннями, всебічною інформацією про управління; дозволяє виокремити основні елементи управлінської діяльності та їх взаємозв'язок, представити нормативну модель особистої управлінської діяльності.

Другий етап пов'язаний із визначенням всебічності зв'язків з вищими та нижчими рівнями управління, усвідомленням незалежності та відповідальності свого рівня управління, формуванням моделі зв'язку з іншими підсистемами.

Третій етап передбачає поступове удосконалення власної управлінської діяльності; узгодження сумісної діяльності з вищими та нижчими рівнями управління, формування оптимальної моделі управлінської діяльності [5].

Діяльність керівника школи – це система, що має управлінський характер та об'єктом діяльності якого виступає освітній заклад.

Менеджмент освіти – це вид управлінської діяльності, який складається із сукупності засобів, методів та форм впливу на індивідумів та колективи з метою ефективного функціонування освітньої галузі. А людина, яка володіє цими знаннями та уміннями, це – менеджер. Наукові роботи Г. А. Дмитренка, Л. І. Каращук, Н. Л. Коломінського, Ю. А. Конаржевського, В. А. Коростелева розкривають сутність освітнього менеджменту та зміст діяльності менеджера освіти [5].

Школі та суспільству вкрай необхідні керівники, які вміють висловлювати ідеї, брати на себе відповідальність, викликати зацікавлення і інтерес до себе та пропагованих ідей, йти на ризик, вести за собою [3].

Директор який володіє методами та прийомами менеджменту в своїй діяльності успішно вирішує різноманітні проблеми, які виникають в освітньому закладі. Директор, який має навички менеджера ефективно управляє персоналом: організовує, координує та мотивує колектив педагогів (педагогічний персонал), допоміжних працівників (обслуговуючий персонал). Керівник (менеджер) закладу покликаний забезпечити результативний освітній процес через діяльність педагогічного колективу – команди, спираючись на управлінську команду (заступників). Заклад загальної середньої освіти може стати ефективним завдяки команді самодостатніх працівників, які мають спільне стратегічне бачення того, як зробити його конкурентоздатним в умовах трансформації суспільства та під керівництвом директора (менеджера), який реалізує свої функції керівника через прийоми та методи менеджменту:

- **Збір інформації** про стан керованого об'єкту. У забезпеченні якості діяльності навчального закладу важливу роль відіграє його інформаційна система. Інформаційна система навчального закладу буде дієвим інструментом менеджменту якості його діяльності, якщо сприятиме визначенню причинно-наслідкових зв'язків між явищами. Вона може бути об'єктивною за умови уваги до ключових об'єктів.

- **Аналіз зібраної інформації.** Інформація є матеріалом для аналітичної обробки. Аналіз є підґрунтям для прийняття відповідних рішень.

- Своєчасна **реакція** керівника на висновки аналізу.

- **Робота на перспективу.** Керівник виявляє недоліки, формулює проблему, ставить мету, моделює організаційну систему та визначає комплекс необхідних робіт.

- **Цілепокладання.** Ціль – це наперед спланований, спрогнозований результат.

- **Циклічність.** Виконання будь-якої управлінської дії у вигляді циклу, який вміщує всі функції управління.

- **Системність.** Застосування системного підходу до кожної з функцій управління..

- **Раціоналізація діяльності.** Раціональне використання сил, ресурсів, кадрів та іншого потенціалу. Технологізація, стандартизація, оптимізація діяльності.

- **Культура управління.** Вона включає культуру адміністрування, умов праці, ведення документації, поведження, стиль діяльності, етику стосунків в колективі.

- **Розвиток та саморозвиток.** Підвищення своєї кваліфікації та педагогів закладу освіти. Директор/менеджер повинен бути ініціатором та мотиватором творчих, інноваційних справ.

Крім того, саме прийоми та методи менеджменту допоможуть запровадити основні засади законів України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту», а саме: розробити та запровадити внутрішній аудит закладу та стратегію розвитку закладу загальної середньої освіти, забезпечить високий рівень якості освіти, а також ефективно реалізувати принцип академічної доброчесності.

Директору, як менеджеру освіти дуже важливо володіти мистецтвом управління людьми і відносинами між ними, згуртовувати людей навколо загальних цілей, формувати в працівників професіональні потреби і забезпечувати умови для їх задоволення, готувати всіх членів трудового колективу до спільної успішної діяльності на основі постійного професійного росту і саморозвитку, регулювати необхідні ділові відносини, мотивувати і стимулювати працю, створювати в колективі атмосферу поваги, довіри і успіху[2].

Основоположник менеджменту П. Друкер зазначає інтегруючий характер управлінської діяльності, приділяючи особливу увагу тій властивості управління, яка перетворює неорганізований натовп в ефективну цілеспрямовану, виробничу групу.

Мета освітньої організації полягає у формуванні освіченої, творчої, фізично та здорової особистості. Тобто кінцевим «продуктом» є особистість. [1]. Отже відповідальність за досягненні мети та завдань освітньої організації значно вища за складністю та моральною відповідальністю і може бути реалізованою тільки за умов підвищення якісного рівня управлінського складу, розвитку та модернізації системи підготовки менеджерів освіти.

Література

1. Алексеєнко Т. Структурно-функціональний аналіз управління якістю підготовки фахівців в університеті / Т. Алексеєнко // Педагогіка та психологія : наук. зб. – Чернівці : Чернівецький університет, 2005. – Вип. 224. С. 3-9.
2. Аникин Б. А. Высший менеджмент для руководителя.— М.: ИНФРА, 2000
3. Васильева Т. А. Управління продажем банківських послуг : навч. посіб. / Я. М. Кривич, С. В. Леонов та ін. ; за заг. ред. Т. А. Васильєвої, Я. М. Кривич. – Суми : Сумський державний університет, 2016. 227 с.
4. Конаржевський Ю.А. Педагогический анализ учебно-воспитательного процесса и управление школой / Ю. А. Конаржевский. – М. : Педагогика, 1986.
5. Мармаза О.І. Менеджмент освітньої організації / О. І. Мармаза. – Х.: ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.
6. Молл Е. Г. Управление карьерой менеджера / Е. Г. Молл. – СПб.: Питер, 2003. 352 с.

ДЕТЕРМІНАНТИ ПОВЕДІНКИ СКЛАДОВИХ НЕСТАНДАРТНОЇ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ «ВОЛОНТЕРСТВО»

Борецька Н. П.,

д.е.н., професор, професор КНУТіД

Крапівіна Г. О.

к.держ.упр., доцент, доцент ДВНЗ «ПДТУ»

В умовах входження України в світове соціально-економічне життя, набуває актуальності проблема створення масового волонтерського руху в країні та дослідження детермінант поведінки його. Проте в Україні нестандартна форма зайнятості (НФЗ) «волонтерство», на фоні світових показників, розвивається не повною мірою, враховуючи, як показує закордонний досвід, його значний потенціал підвищення якості життя суспільства та наявність в ньому детермінант поведінки [1].

Детермінанти поведінки НФЗ, а саме: волонтерів, соціальних підприємців, державних органів, є причинами поведінки, що ініціюють сутність та явища, які встановлюють або визначають природу поведінки, визначають або обумовлюють результат поведінки [2].

Як й будь-яка природна сутність або явище детермінанти поведінки складових волонтерського руху знаходяться в ієрархічних взаєминах, відповідно до яких стандарти, що знаходяться на вершині ієрархії, встановлюють або зумовлюють природу подальших елементів, а також зумовлюють поведінку складових НФЗ «волонтерство» та результат цієї поведінки.

Причиною, що визначає результат індивідуальної або соціальної поведінки складових, є ступінь відповідності для них актуальних стандартів [3].

НФЗ «волонтерство» включає мету, механізми, засоби, результат і процес реалізації мети, які визначаються як ієрархічністю, яку обумовлено відмінністю рівнів взаємодії з певними прошарками суспільства, так й суб'єктивним складом відповідного прошарку, а також мірою узагальненості дій складових. Першому рівню ієрархії відповідає поведінка індивідів щодо окремих сторін дійсності. Другому – їх поведінка щодо того прошарку суспільства.

Структуру професійної поведінки індивідів в НФЗ визначають два типи: це спільна поведінка, в якій суспільство представляють державні органи та соціальні підприємці (з інформаційно-аналітичним образом: значення, символи, групові норми, цінності, стереотипи) та особиста поведінка індивіда, в якій суб'єктом виступає окрема особа, образ якої є її психологічним образом.

Процеси самоорганізації поведінки індивідів в НФЗ включає категорії формоутворення, які тісно пов'язано з категоріями детермінації, які є

категоріями загальної філософії та щодо інформаційно-аналітичного забезпечення поведінки індивідів НФЗ потребують конкретизації, бо визначають об'єктивну та суб'єктивну обумовленість прийняття індивідом рішення щодо вступу до НФЗ.

Головна форма детермінації – причинна обумовленість прийняття рішення. Але рішення індивідом приймаються під впливом комплексу чинників, які не мають причинного характеру: просторовий та часовий чинники, функціональні взаємозв'язки, закономірності поведінки соціальних підприємців (що залучають індивідів), взаємини матеріального і духовного, цільова детермінація та ін. В сукупності чинників детермінації перетинаються необхідність і випадковість, динамічні та статистичні зв'язки, раціональне та ірраціональне, практичне та духовне, релігійне та наукове, причому варіативність їх перетину залежить від конкретного індивіда, який приймає рішення.

Розгляд проблеми детермінації поведінки індивідів в НФЗ спирається на деякі загальні положення. По-перше, різноманітність причин та умов виникнення соціальних протиріч визначає різноманіття поведінки індивідів НФЗ. Проте, існують деякі загальні детермінанти. Аналіз протиріччя будь-якого типу виявляє об'єктивні та суб'єктивні причини поведінки в НФЗ індивідів і соціальних підприємців та визначає необхідність створення конкретної програми їх підготовки. По-друге, соціальне протиріччя – це завжди суб'єктно-об'єктна взаємодія, яка відбувається в соціальному середовищі. Оскільки протиріччя, перш за все, існує не лише в реальності, а й в уяві суб'єктів, то причини прийняття рішень щодо відповідності індивіда стандартам поведінки НФЗ та необхідності його підготовки, відповідно, формуються не зовні цієї взаємодії, а всередині. Саме тому причини й механізми поведінки індивідів НФЗ усвідомлюються та оцінюються соціальними підприємцями і державними органами з позицій своїх власних інтересів. А вже протиріччя і протилежність їхніх інтересів є підставою для висновку щодо визначальної ролі індивідів в сукупності чинників, які детермінують рішення. По-третє, поведінка індивідів в НФЗ – багатоскладове явище, в ньому переплітаються соціально-економічне, політичне, ідеологічне, психологічне, соціально-біологічне. Внутрішніми спонукальними мотивами поведінки індивідів в НФЗ, зокрема, включають й менталітет, й соціальні стереотипи. Все це проходить через свідомість та самосвідомість індивіда, поведінка якого залежить від багатьох обставин, зокрема від соціокультурних умов його життя. О-четверте, через поєднання конфліктної та функціональної форм поведінки в соціумі, при аналізі детермінант поведінки індивідів в НФЗ необхідно враховувати як причини, що діють тимчасово, так й умови, що постійно поновлюються.

Інтереси індивідів бувають протилежними, а їх цілі та орієнтації – взаємовиключними через низку причин. Це вплив реального положення індивідів в суспільній системі розподілу праці, їх відношення до власності, системи влади, доступ до розподілу благ та матеріальних цінностей. Нормалізація ситуації вимагає певної поведінки соціальних підприємців і державних органів.

Рівень задоволення базових потреб в суспільстві неоднаковий. Природно, що люди хочуть нормальної життєдіяльності, а незадоволені потреби завжди є сферою їх інтересів. Надалі формуються соціальні групи з подібними інтересами, наприклад – кандидати в індивіди НФЗ. Звідси зростає суперництво за доступ до благ НФЗ та впливу, який вимагає відповідної поведінки соціальних підприємців та державних органів.

Протиріччя інтересів, яке пов'язано з нерівністю, породжує змагання в поведінці індивідів НФЗ, яке розвивається в конкуренцію. Остання виступає могутньою рушійною силою розвитку та удосконалення поведінки індивідів. Ретроспектива досвіду світового волонтерського руху свідчить, що товариське змагання індивідів в НФЗ багато в чому поступається за своїм потенціалом їх конкуренції, але остання має значний руйнівний вплив на їх духовну культуру.

Об'єктивним джерелом вдосконалення поведінки індивідів НФЗ виступає нормативно-ціннісна система суспільства. В будь-якій поведінці присутнє суперництво індивідів через цінності, зокрема соціокультурні. Поведінка індивідів в НФЗ дає можливість соціальним підприємцям та державним органам здійснювати вибір альтернатив, мобілізувати ресурси, вимірювати можливості запровадження впливів, які передбачають примус, наприклад, глядачів масових заходів до певних дій, що обмежують стихійну поведінку останніх. В цілому, діяльність НФЗ включає постійне виникнення та вирішення протиріч в середовищі публіки. А це наповнює поведінку індивідів НФЗ необхідністю створювати, засвоювати та застосовувати інноваційні механізми прийняття рішень.

Об'єктивних причин поведінки індивідів в НФЗ багато. Всі вони виникають не лише з прояву свідомості або волі індивідів, але й містяться в зовнішніх чинниках, хоча дії цих чинників проходять через свідомість індивідів, де набувають відповідної суб'єктивної форми (мотив, бажання, прагнення, чекання та ін.).

Поведінка індивідів як активна складова, наприклад, організації обслуговування масових заходів, не може бути здійснена без розробки професійних стандартів НФЗ, без вирішення проблеми їх з'єднання з існуючим соціальним середовищем, а також без вибору адекватних науково-методологічних підстав і механізмів прийняття рішень з вибору конкретної поведінки.

Можна вилучити, щонайменше, три аспекти парадигми соціальної поведінки індивідів НФЗ: найбільш загальна картина раціонального благоустрою природи і суспільства, світогляд; дисциплінарна матриця, що відбиває сукупність переконань, цінностей, механізмів, технічних засобів та об'єднує розрізнених людей в співдружність НФЗ; загально визнаний стандарт поведінки, наприклад, обслуговування масових заходів. Конфлікт парадигм, який виникає в останньому, – це, перш за все, конфлікт різних систем цінностей, різних засобів вирішення завдань, різних засобів виміру і спостереження, різних практик, іншими словами, різних картин світу. Це обґрунтовує, зокрема, необхідність в принципово новому підході до визначення

мети, завдань і принципів дії механізмів НФЗ. Одним з аспектів дієвості цих процесів виступають фахові стандарти або ідеали поведінки НФЗ.

Стандарти – найбільш достовірне, з найбільшою ймовірністю відповідне істині, віддзеркалення законів реальності в свідомості людини, суспільства. Духовні стандарти є потенційними мотивами поведінки, що можуть бути інтеріоризовані особою і стати мотивами, що реально діють, детермінантами поведінки. Духовні мотиви формують духовні потреби і/або впливають на психічні та фізичні потреби індивіда. Потреби є основою для створення планів поведінки. Плани перетворюються в програми поведінки. Програми є основою поведінки і складаються з елементів поведінки індивіда. Пізнання фахових психофізичних реальностей втілюється в психофізичних стандартах поведінки: фаховій культурі, оволодінні фаховими науками, науками про людину і суспільство, законами абстрактних наук. Пізнання фізичних законів втілюється в фахових фізичних стандартах поведінки. Їх конкретними зразками є знання природних та прикладних наук.

Фахові стандарти поведінки НФЗ – це мінімально необхідні вимоги до фахового рівня індивідів НФЗ з врахуванням забезпечення продуктивності та якості поведінки. Вони включають разом з іншою інформацією ділянки роботи і відповідні їм кваліфікаційні та освітні рівні, перелік конкретних обов'язків (які розглядаються з точки зору знань, досвіду та навичок), виконання яких дозволить реалізувати фахову поведінку індивідів в межах їх компетенції.

Таким чином, фахові стандарти поведінки індивідів НФЗ включають нормативні вимоги до них та інтегрують в собі опис етичних норм діяльності, обов'язкових до дотримання всіма індивідами. Особливе значення фахових стандартів поведінки індивідів НФЗ визначається глобалізацією та інтеграцією національних ринків в систему єдиного світового простору. Індивід НФЗ, який має сертифікат щодо стандартів поведінки, стає конвертованим, конкурентоздатним.

Основними потребами вступу населення в НФЗ є фізичні потреби збереження і продовження людського роду та здоров'я суспільства; у всіляких видах діяльності до бажання впливу на інших тощо; спілкування через входження в спільність індивідів НФЗ; формування доброзичливого відношення до інших спільнот; пошук друзів і спілкування з ними; пізнання проблем громади, сім'ї та друзів; саморозвиток через урізноманітнення особистого суспільного становища, підвищення якості життя, ускладнення його укладу та умов формування особистості.

Список літератури

1. Крапівіна Г.О. Нестандартні форми зайнятості: світовий досвід розвитку (на прикладі волонтерства та волонтуризму). Економічний вісник Донбасу. Index Copernicus. К.: Старобільск: №3(57), 2019. С.176-181. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/161155/21-Krapivina.pdf?sequence=1>

2. Крапівіна Г.О. Дефініції детермінант нестандартних форм зайнятості на сучасному ринку праці (на прикладі волонтерства та волонтуризму). Економіка

та держава. Серія: Державне управління. 2019. №3. С. 44-50. – Режим доступу: <https://ipk-education.com/wp-content/uploads/2019/10/zhurnal-3-2019.pdf>

3. Борецька Н.П., Крапівіна Г.О. державне управління нестандартними формами зайнятості: функції, принципи та простір діяльності (на прикладі волонтерства та волонтуризму). Інституційні трансформації ринку праці в умовах детінізації. К.: ТОВ «Видавничий дім «АрТЕК», 2019. – С.71-79

РАЗРАБОТКА ЛЕКАРСТВЕННОЙ ФОРМЫ НА ОСНОВЕ ПОЛИФЕНОЛЬНОГО КОМПЛЕКСА БУДРЫ ПЛЮЩЕВИДНОЙ (*Glechoma hederacea L.*) В КОМПЛЕКСЕ С F-MELT

Борисюк И. Ю.,

д. фарм. н., заведующий кафедрой технологии лекарств,
Одесский национальный медицинский университет

Физор Н. С.,

к. фарм. н., доцент кафедры технологии лекарств
Одесский национальный медицинский университет

Валиводзь И. П.

к. б. н., ассистент кафедры технологии лекарств
Одесский национальный медицинский университет

Фармацевтическая разработка новых эффективных лекарственных средств из лекарственного растительного сырья для лечения наиболее распространенных заболеваний, а также совершенствование существующих и создание инновационных лекарственных средств с учетом влияния фармацевтических факторов на их эффективность - важная задача фармацевтической технологии и фармации в целом.

Природные флавоноидные соединения является одним из наиболее доступных источников лекарственных средств, поскольку они широко распространяются среди цветочных растений и достаточно хорошо изучены в химическом и фармакологическом отношении. Проблема рационального поиска новых растительных источников этой группы биологически активных веществ (БАВ) приобретает особую актуальность. Перспективными источниками для создания фитопрепаратов являются растения, которые широко используются в народной медицине. К таким растениям можно отнести будру плющевидную (*Glechoma hederacea L.*, сем. *Lamiaceae*). Надземная часть содержит флавоноиды (цимарозид, космозин, гиперозид, изокверцетин, лютеолин-7-дигликозид), тритерпеноиды (урсоловая кислота, β -ситостерин), сравнительно немного эфирного масла (0,03-0,06%), основные компоненты которого - пинокарвон, ментон, пулегон, Д-гермакрен, гермакран, цис-оцимен, сесквитерпены (глехомафуран, глехоманолид), розмариновая кислота, до 3-7 % дубильных веществ, горькие вещества глехомин и маррубин, сапонины, лектин, напоминающие таковые у бобовых. Богатая сырьевая масса, разнообразие биологически активных веществ и удачный опыт использования в народной медицине создали предпосылки для более глубокого и всестороннего ее

исследования. В народной медицине будра плющевидная используется как отхаркивающее, мочегонное, желчегонное, противовоспалительное и болеутоляющее средство, применимо в гомеопатии. Разработка и обоснование возможности использования будры плющевидной в качестве перспективного источника флавоноидов и разработка на ее основе лекарственных форм - является одним из приоритетных направлений отечественных и зарубежных исследователей, т.к. водно-спиртовые извлечения из травы будры плющевидной обладают выраженным гепатопротекторным и противомикробным действием.

Объектом нашего исследования является трава будры плющевидной (*Glechoma hederaceae L.*). Собранное сырье высушивали методом воздушной сушки и измельчали до размера частиц, проходящих сквозь сито с диаметром отверстий 5 мм. Влажность высушенной травы будры плющевидной составила $9,7 \pm 0,2\%$. Водную вытяжку (отвар) готовили в соотношении сырье: вода (1: 5) по методике ГФ XI. Спиртовую вытяжку получали методом ремацерации, используя спирт этиловый 40% в соотношении сырье: экстрагент (1: 5). Содержание экстрактивных веществ в водной вытяжке из травы будры плющевидной составило 8,45%, в спиртовом - 26,99%. Методами хроматографического анализа в спиртовой вытяжке идентифицированы флавоноиды (рутин, гиперозид, кверцетин), гидроксикоричные кислоты (хлорогеновая, кофейная кислоты), а также компоненты эфирного масла - ментол, цитраль, пулегон.

В водной вытяжке идентифицированы лютеолин-7-гликозид, рутин. Содержание дубильных веществ в водной вытяжке составило 3,43-3,50%, в спиртовом 4,21-4,375%. Поскольку основным компонентом в траве будры плющевидной является лютеолин-7-глюкозид - стандартизацию густого экстракта проводили в пересчете на данный компонент.

На первом этапе исследований был получен полупродукт - экстракт густой из травы будры плющевидной. Густой экстракт получали методом циркуляционной экстракции. Для получения густого экстракта сырье травы будры плющевидной загружали в экстрактор, соединяли с колбой - испарителем - сборкой и холодильником, заливали спиртом этиловым 70% - ным и экстрагировали к истощению растительного материала. Далее из полученной вытяжки отгоняли растворитель под вакуумом с помощью ротационного испарителя ИР-1 до получения густого экстракта. Полученный продукт имел коричневую массу со слабым специфическим ароматным запахом, растворим в воде, медленно в спирте этиловом, нерастворим в эфире, хлороформе.

Далее нами разработана лекарственная форма - капсулы на основе полифенольного комплекса будры плющевидной. При разработке капсул, где в качестве основной субстанции используется густой экстракт (у которого, как правило, не удовлетворительное значение показателя сыпучести) при подборе оптимальной технологии, в том числе для улучшения технологических показателей использовали метод предварительного влажного гранулирования.

Модельная смесь включала в себя густой экстракт и состояла из: лактозы, Na-КМЦ, экстракта густого будры плющевидной, спирта этилового 70%. В данном случае выход гранул составил 86,23%. Полученную массу отправляют на процесс наполнения капсул. Впервые предложено в качестве наполнителя в данной лекарственной форме использовать также высушенный распылительной сушкой копроцессный порошок, в котором неорганический наполнитель и разрыхлитель гомогенно диспергированы в углеводном комплексе – F-MELT.

F-MELT – дружественная к пользователю, потенциально выгодная и гибкая система эсципиентов длянутрицевтического и фармацевтического применения. Сферическая форма частиц F-MELT обеспечивает отличную сыпучесть, а благодаря хорошей пористости и большой удельной площади поверхности достигается равномерное распределение АФИ в смеси независимо от размера частиц субстанции.

Таким образом, в ходе исследования установлен химический состав травы будры плющевидной, проведена её стандартизация по содержанию флавоноидов, а также разработана лекарственная форма на основе экстракта густого в виде гранул. Полученные данные могут использоваться для дальнейших фармакологических и фармакодинамических испытаний и разработки нормативной документации на исследованный вид сырья.

Список литературы

1. Анисимова, А.Г. Морфологическое и анатомическое строение генеративных органов разных половых форм будры плющевидной. *Вестн. ПГУ. Серия: Биология*. 2005. №6. С.40-45.
2. Василенко, Е.А., Попова О.И. Идентификация и количественное определение флавоноидов в траве будры плющевидной. *Разработка, исследование и маркетинг новой фармацевтической продукции: сб. науч. тр. – Пятигорск*. 2013. Вып. 68. С.15-18.
3. Василенко, Е.А. Некоторые результаты хромато-графического исследования фенольных соединений в траве будры плющевидной // *Фармакологическая коррекция процессов жизнедеятельности. Доклинические и клинические исследования новых лекарственных препаратов: Материалы Всерос. молодежной конференции*. Уфа, 2012. С. 23-25.
4. Писарев, Д.И. Химическое изучение флавоноидов будры плющевидной (*Glechoma Hedearacea L.*) / Д.И. Писарев, О.О. Новиков, В.Н. Сорокопудов // *Научные ведомости БелГУ. Серия: Естественные науки*. 2011. Вып. 14, №3. С. 179-185.
5. Machimura H. F-MELT-An ideal excipient for orally-disintegrating tablet formulations. *JSPME*. 2011. Vol. 20 (1). P. 26-32.

МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Борщенко В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Формування ЗСЖ є найважливішим завданням держави, так як спосіб життя є визначальним чинником здоров'я. Формування ЗСЖ є також завданням органів охорони здоров'я, соціального захисту та освіти. Формування здорового способу життя лежить в основі будь-якої профілактичної діяльності, численних програм, спрямованих на підвищення як індивідуального, так і суспільного здоров'я.

Наукові дослідження дозволили встановити, що між станом здоров'я дорослого населення і характером його способу життя є пряма, цілком достовірна залежність. При цьому серед населення, що має 1 групу здоров'я, близько 70% ведуть здоровий спосіб життя, і лише 3-4% нездоровий. Серед людей з 3, 4 і 5 групами здоров'я близько 30% ведуть нездоровий спосіб життя, і лише 4-5% - здоровий.

Пропаганда ЗСЖ є важливою функцією і завданням всіх органів і закладів охорони здоров'я, санітарної освіти, освіти, соціального захисту. Пропаганда ЗСЖ повинна акцентуватися не стільки на санітарній освіті, скільки на засобах гігієнічного виховання, то є не на пасивному сприйнятті медичних і гігієнічних знань, а на навчанні сприйняттю гігієнічних навичок, правил і норм поведінки та активному їх проведенні в життя, тобто на навчанні діям, здійсненню ЗСЖ в конкретних умовах і ситуаціях, на прикладах медичної практики.

Формування ЗСЖ – найважливіша функція і завдання всіх лікарів і медичних працівників і, особливо, установ первинної медико-санітарної допомоги – поліклінік, амбулаторій, фельдшерсько-акушерських пунктів і інших, але, головним чином, центрів формування ЗСЖ, центрів медичної профілактики [1].

ЗСЖ повинен формуватися за наступними двома напрямками:

1. Створення, розвиток, посилення, активізація позитивних для здоров'я умов, факторів, обставин, по суті, формування потенціалу громадського здоров'я.

2. Подолання, зменшення факторів ризику здоров'ю.

Шляхи формування ЗСЖ впливають з його функціональної структури, а ключем, як правило, є медична активність, то є діяльність особистості, спрямована на охорону, зміцнення, відтворення здоров'я.

Отже, медична активність – це найбільш характерна, типова для певного історичного періоду діяльність (активність) людей по відношенню до свого (особистого, персонального) та інших людей (громадського) здоров'я.

Медична активність – це область гігієнічного, медичного навчання, виховання, освіти, медичної інформованості, психологічної установки у випадку охорони здоров'я. Вона включає:

1. Відвідування медичних установ, виконання медичних рад, розпоряджень.
2. Поведінка при лікуванні, профілактиці, реабілітації, в тому числі, самолікуванні, інших медичних заходів.
3. Участь в охороні й поліпшенні здоров'я населення, турбота і здоров'я інших (профілактика, лікування, робота медичних установ та ін.).
4. Подолання шкідливих звичок, традицій, звичаїв, тобто цілеспрямована діяльність людини по формуванню здорового способу життя.

Висока медична активність в житті є потребою і необхідністю на весь період життя сучасних гармонійно сформованих і освічених людей, сприяє збереженню та зміцненню здоров'я. Недотримання перерахованих умов відноситься до низької медичної активності, а значить, є фактором ризику.

На медичну активність впливають загальний рівень культури, освіти, психологічні установки, умови життя, стан охорони здоров'я і інші фактори.

Медична активність чинить переважний вплив на захворюваність. Результати фундаментальних досліджень способу життя і здоров'я різних груп населення показали, що медична активність обумовлює більш 30% всіх чинників здоров'я і від її недоліків залежить не менше 50% захворюваності.

Однією з умов здорового способу життя є рухова активність. Під руховою активністю розуміється будь-яка м'язова діяльність, що дозволяє людині підтримувати оптимальну фізичну форму і забезпечувати її гарне самопочуття.

Людина протягом багатьох тисячоліть створила у себе здатність відповідати на різноманітні впливи факторів зовнішнього середовища, особливо негативного характеру, мобілізацією своїх фізичних сил.

В наші дні вплив цих подразників постійно зростає, фізичні сили (м'язи) приводяться у готовність до дії, а реалізації цієї дії не відбувається. Більшу частину фізичного навантаження виконують за людину машини і механізми. Вона ніби перебуває в ситуації постійної готовності до дії, яку не дозволено виконати, і її тіло, врешті-решт, починає відчувати негативні наслідки такого стану.

З іншого боку, потік інформації постійно зростає, а значить, збільшується емоційне навантаження на людину. Тому для підтримки свого здоров'я в хорошому стані людині необхідна фізична культура. Людина повинна сама створювати у себе постійну звичку займатися фізкультурою, щоб забезпечити гармонійну рівновагу між розумовими і фізичними навантаженнями. Це одна з найважливіших складових індивідуальної системи здорового способу життя [2].

Люди, які постійно займаються фізичною культурою, менше схильні до стресів, вони краще справляються з занепокоєнням, гнівом і страхом, так як їх організм тренований, привчений до впливу різних стресорів, і процеси саморегуляції в організмі більш стійкі.

Фізично тренована людина може зняти емоційну напругу за допомогою фізичних вправ. Організм таких людей краще чинить опір хворобам, а в разі будь-яких захворювань останні протікають без ускладнень, а одужання настає швидше.

Деякі фізіологи вважають, що кожен годину фізичної активності продовжує життя людини на дві-три години.

Загартовування – це підвищення стійкості організму до несприятливого атмосферного впливу зовнішнього середовища. Це досягається шляхом короткочасного впливу на людину теплових і холодних стресів – з метою стимуляції імунних механізмів і вдосконалення процесів адаптації.

Загартовування – ще одна важлива умова в складовій здорового способу життя. В основі загартовування лежить здатність організму людини пристосовуватися до мінливих умов навколишнього середовища. Ця процедура призводить до зниження чутливості організму при впливі певного фізичного фактора. Так, наприклад, систематичний вплив на організм холоду підвищує його стійкість до низьких температур. Це одне з найважливіших напрямків загартовування, так як має велике значення для профілактики респіраторних вірусних захворювань.

У незагартованих людей в результаті охолодження знижується рівень обмінних процесів, погіршується діяльність центральної нервової системи. Це призводить до загального ослаблення організму, сприяє загостренню наявних хронічних захворювань або виникнення нових.

У загартованих людей виробляється стійкість до впливу низьких температур. Теплоутворення в їх організмі відбувається більш інтенсивно, що активізує роботу захисних механізмів і зменшує ймовірність розвитку захворювань.

Використання загартовування відомо з глибокої давнини. Ще давньогрецький лікар і вчений Гіппократ звертав увагу на те, що особливою цілющою силою володіють холодні гартувальні процедури. Ті люди, які тримають тіло в теплі, набувають зніженість м'язів, слабкість нервів, а також схильні до непритомності і кровотеч. Для проведення процедур, що гартують, використовують фактори навколишнього середовища: воду, сонце, повітря, землю [3].

Існує ціла система гартувальних водних процедур: обтирання, обливання холодною водою, купання у відкритих водоймах, контрастні душі. Найбільш ефективною водною процедурою є купання в крижаній воді – «моржування». Для загартовування застосовуються також повітряні та сонячні ванни, ходіння босоніж.

При проведенні процедур, що гартують, потрібно виконувати наступні умови:

- необхідний позитивний психологічний настрій (бажання) на виконання процедур, що гартують;
- виконання процедур повинно носити системний характер, проводити їх необхідно регулярно, а не від випадку до випадку;

- загартовування має бути комплексним, поєднуватися з фізичними вправами, що забезпечує найбільш сприятливий вплив на стан здоров'я;
- тривалість процедур повинна збільшуватися поступово і не погіршувати загального самопочуття;
- необхідно правильно підбрати засоби загартовування (водні процедури, загоряння, прогулянки), орієнтуючись на своє самопочуття;
- процедури слід виконувати з урахуванням індивідуальних особливостей організму і кліматичних умов регіону проживання;
- всі процедури повинні проводитися на "межі задоволення", необхідно пам'ятати, що загартовування здійснюється не для установки рекорду, а з метою зміцнення свого здоров'я.

Спосіб життя дитини – основа його здоров'я протягом усього подальшого життя. Неправильно закладена основа може привести до пошкодження зростання і розвитку, навіть якщо всі інші її елементи будуть закладені вірно.

Для здоров'я майбутнього покоління нашої нації необхідно прищеплювати і мотивувати здоровий спосіб життя.

Мотивація до здорового способу життя – це комплекс заходів, спрямованих на появу у дітей прагнення дотримуватися всіх правил і норм здорового способу життя.

Заходи по формуванню мотивації слід починати з самого народження дитини. Для цього батьки поступово привчають її до правильного і регулярного харчування, особистої гігієни та ін. Необхідно також вчасно прищепити дитині навички самообслуговування і самостійного виконання основних дій особистої гігієни. Дорослішаючи, дитина звикає до режиму дня, встановленим для нього батьками правилам і не уявляє собі іншого способу життя. Здоровий спосіб життя повинен стати для дитини необхідністю: якщо дитина, наприклад, не змогла вранці зробити зарядку або почистити зуби, то у нього з'являється емоційний дискомфорт.

Величезний вплив на формування здорового способу життя дитини накладає особистий приклад дорослих, які оточують його, так як в природі дітей закладено наслідування дорослим. Це відноситься до дій батьків, членів сім'ї, вихователів дитячого садка, вчителів. Важливо також постійно контролювати дитину: всі її дії повинні бути оцінені, він повинен отримувати заохочення або осуд.

Дорослішаючи і минаючи перехідний вік, студенти перестають придивлятися і прислухатися до оточуючих їх дорослих. Часто в цьому віці великим авторитетом користуються однолітки, тому спосіб життя дитини буде багато в чому залежати від способу життя його друзів, компанії. У цьому віці мотивація здорового способу життя повинна виходити не від дорослих, а від однолітків. Тому необхідно проводити спеціальні збори і класні години, на яких учні повинні самі готувати доповіді про важливість здорового способу життя: про шкodu куріння, вживання алкоголю, наркотиків, про користь правильного харчування, занять спортом [4].

На молодь також великий вплив мають засоби масової інформації: радіо, телебачення, журнали, інтернет. Для мотивації здорового способу життя потрібно привертати увагу учнів до передач, статей і публікацій, які пропагують здоровий спосіб життя.

Слід пам'ятати, що в даний час здоровий спосіб життя стає модним. Все більше популярних людей пропагують здоровий спосіб життя, до того ж здорові, спортивні, сильні особистості більш популярні, ніж змучені шкідливими звичками. Виходячи з цього, в бесідах зі студентами слід пояснити, що міцне здоров'я – один з перших кроків до популярності і успіху.

Список література

1. Авдеева, Н. Н. Здоровье как ценность и предмет научного познания / Н. Н. Авдеева, И. И. Ашмарин, Г. Б. Степанова // Мир психологии. - 2000. - № 1. - С. 68-75.
2. Яхнин, М. В. Здоровье молодёжи / М. В. Яхнин. - М. : Владос, 2013. - 214 с.
3. Байер, К. Здоровый образ жизни : пер. с англ. / К. Байер, Л. Шейнбер. - М. : Мир, 1999. - 368 с.
4. Иванов, В. Д. Формирование здоровьесберегающей компетентности студентов высших учебных образовательных учреждений / В. Д. Иванов, А. У Трапезникова // Актуальные проблемы и перспективы теории и практики физической культуры, спорта, туризма и двигательной рекреации в современном мире : материалы Всерос. науч.-практ. конф. : в 2 ч. / Челяб. гос. ун-т. - Челябинск, 2015. - С. 31-34.

КОРПОРАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ ВИКЛАДАЧА УНІВЕРСИТЕТУ

Бровко К. А.

аспірант кафедри теорії та історії педагогіки,
асистент кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка

В основу діяльності освітньої організації покладені трудові взаємовідносини між усіма суб'єктами освітнього процесу. Комунікації всередині освітньої організації поєднують як ділове так і неофіційне спілкування, основою якого залишається міжособистісне спілкування. Корпоративна культура університету змінює характеристики освітнього середовища, створює середовище з певними заданими параметрами, яке й впливає на ціннісно-мотиваційну сферу людини і відповідно на її поведінку в організації. Відтак, викладачі є носіями корпоративної культури, адже в основі корпоративної культури університету закладені цінності, які реалізуються через норми й правила і становлять корпоративну нормативну систему, що регулює їх поведінку.

Різноманітні аспекти формування корпоративної культури викладачів університету в своїх працях досліджували ряд науковців, а саме: загальні теоретико-методологічні принципи дослідження корпоративної культури як соціокультурного феномену (О. Алексєєв, П. Гуревич, С. Іконнікова, Д. Невірко, В. Немировський, З. Файнбург та ін.); зміст, механізми, тенденції та умови формування окремих складових культури педагога: духовної (Є. Артамонова, І. Бех, Б. Братусь, В. Зінченко, Б. Нечипоров, Н. Щуркова), методологічної (І. Зязюн, В. Краєвський, В. Тamarin, О. Ходусов), морально-етичної (Є. Богданов, Е. Гришин, Є. Силаєва), комунікативної (О. Мудрик); корпоративну культуру особистості (М. Дмитренко, Л. Орбан-Лембрик, В. Тернопільська та ін.); особливості діяльності викладача в умовах корпоративної культури закладу вищої освіти (К. Гнезділова, І. Койчева, та ін.).

Корпоративну культуру на нашу думку варто трактувати як систему спільних переконань, вірувань, цінностей, що слугує спрямуванням щодо підтримки корпоративної поведінки особистості [2, с. 177].

До структурних компонентів корпоративної культури особистості можна віднести: світогляд, корпоративні цінності, стиль поведінки, норми, що сповідують члени організації. Цілком логічним у цьому контексті бачиться розгляд корпоративної культури з позиції сформованості в індивіда лідерських якостей (моральність, ініціативність, вимогливість, відповідальність у виконанні своїх професійних обов'язків, уміння уникати й згладжувати конфлікти, організаторсько-комунікативні здібності, уміння працювати в команді та ін.) та емоційно-вольової регуляції (емоційна стабільність, сила волі,

енергійність, оптимізм, упевненість у собі, працездатність, харизматичність та ін.) [3].

Як зазначає К. Гнезділова, під корпоративною культурою викладача вищої школи слід розуміти усвідомлене застосування у власній професійній діяльності сукупності корпоративних цілей закладу вищої освіти, корпоративних цінностей і норм професійної групи, які приймає і поділяє викладач, які регулюють його взаємини з представниками інших соціальних груп, що задіяні в роботі закладу вищої освіти, та прагнення сприяти розвитку позитивного іміджу закладу вищої освіти [1, с. 49].

З метою виявлення рівня сформованості корпоративної культури викладачів університету, нами було проведено опитування серед викладачів закладів вищої освіти України (Київського університету імені Бориса Грінченка та Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини). Опитувальник містив 16 питань, до кожного із запитань пропонувалось декілька варіантів відповідей. В опитуванні прийняло участь 50 викладачів, серед яких 36,0% із загальних стажем роботи в освітніх установах – 12-19 років, 20,0% викладачів із загальних стажем роботи в освітніх установах – 30-33 роки, а також 44,0% – 7-10 років. При цьому стаж роботи в організації в якій на даний момент працює викладач коливається від 3-х до 10-ти років, а саме 3 роки – 16,0% викладачів, 7-10 років – 86,0% викладачів. Відповідаючи на питання про те, які цінності покладено в основу діяльності освітньої установи де працюють викладачі, 50,0% відповіли, що цінності декларуються безпосередньо керівником, 20,0% зазначили, що вони постійно узгоджуються й обговорюються всіма членами колективу, 16,0% наголосили на тому, що вони є надбанням усього педагогічного колективу, інші 14,0% охарактеризували їх, як загальноприйняті, характерні для всіх освітніх установ. Відносно того, як декларовані цінності організації сприймаються і поділяються більшістю викладачів, 66,0% відповіли, що декларовані цінності організації сприймаються і поділяються більшістю викладачів, але частково реалізуються ними у реальній поведінці, 34,0% викладачів зазначили, що вони повністю узгоджуються з особистісними цінностями викладачів і реалізуються ними у повсякденній діяльності у реальній поведінці. Стосовно норм і правил поведінки в освітній установі, 82,0% викладачів відповіли, що норми і правила поведінки в освітній установі де вони працюють чітко сформульовані й офіційно задекларовані в документах (наприклад, Корпоративному кодексі, Кодексі етичної поведінки та ін.), останні 18,0% впевнені, що норми і правила поведінки в освітній установі чітко сформульовані й офіційно задекларовані, але їх дотримується незначна кількість співробітників. Стосовно успіху колективу в якому зараз працюють викладачі, 62,0% відповіли, що вони є результатом злагодженої роботи керівника і членів колективу, інші 38,0% зазначили, що успіхи колективу обумовлені спільними зусиллями мене і більшості моїх колег. Відносно того як викладачі радіють науковим і професійним успіхам один одного, 68,0% викладачів відповіли, що їм радіє більшість моїх колег, 32,0% зазначили, що тільки половина колег радіє успіхам один одного. Щодо взаємодопомоги та взаємопідтримки, 70,0% викладачів відповіли, що більшість викладачів

допомагають один одному у вирішенні професійних задач і в інших справах, 30,0% у своїх відповідях зазначили, що майже половина викладачів допомагають один одному у вирішенні професійних задач і в інших справах. Про виявлення особистої ініціативи у організації де працюють опитувані викладачі, 82,0% відповіли, що в їх організації створюються всі умови, але тільки під час організації різних заходів, останні 18,0% відповіли, що в їх організації створюються всі умови, насамперед у процесі розв'язання суто професійних задач. Щодо змін та впровадження різноманітних інновацій в організації, 80,0% викладачів відповіли, що вони і більшість їх колег дізнаються з інформації, яку безпосередньо представляє керівник, або з об'яв, які розміщені на дошках, сайті установи та ін., останні 20,0% зазначили, що вони і більшість їх колег дізнаються від інших колег, по так званих «неформальних» комунікаціях. Систему комунікації (передачі інформації) в організації на думку 78,0% викладачів, слід залишити такою, якою вона є, але удосконалити систему доведення лише потрібної інформації безпосередньо до кожного співробітника, інші 22,0% вважають, що її варто залишити такою, якою вона є, без змін. Відносно взаємодії викладачів між собою 68,0% відповіли, що вони мають суто діловий характер, 32,0% зазначили їх відносини мають характер відкритості, допомоги, спільного розгляду існуючих проблем. Стосовно того кому більше викладачі довіряють під час виконання дорученої їм та іншим справи, усі викладачі відповіли, що вони більше довіряють своїм колегам, аніж собі, тому не мають заперечень, якщо їх колеги частково контролюють виконаною ними роботу. На питання анкети яке стосується оцінки викладачами спільної діяльності один з одним, 56,0% зазначили, що вони намагаються коректувати відносини з колегами і досягти необхідного результату, інші 44,0% наголосили на тому, що у них виникає прагнення до ефективного встановлення позитивних взаємовідносин з іншими людьми і вони всіляко намагаються їх досягти, але якщо відносини шкодять справі, вони поступляються ними. Щодо способів заохочень викладачів, 86,0% відповіли, що в їх освітній установі існують різні способи мотиваційного заохочення, зокрема подяка з боку керівництва, матеріальна винагорода, перехід на вищу посаду тощо; вони застосовуються об'єктивно і однаково для всіх, інші 14,0% зазначили, що у них складається враження, що адміністрація намагається заощаджувати способи мотиваційного заохочення викладачів. Відносно місця конфліктів у колективі та способів їх розв'язання, 62,0% викладачів вважають, що керівництво лише частково залучається до розв'язання конфліктів, у більшості випадків відбувається замовчування або уникнення конфліктів, останні 38,0% наголосили на тому, що конфлікти розв'язуються за участю лише колег, які намагаються їх вирішити без залучення керівництва. З приводу свободи вибору викладачів 82,0% зазначили, що свобода вибору в прийнятті важливих рішень часткова, як у професійній, так і громадській діяльності, інші 18,0% відповіли, що мають свободу вибору лише у професійній діяльності, стосовно інших аспектів існують обмеження з боку керівництва. За ступенем чесності під час відповідей на питання анкети, за п'ятибальною шкалою 48,0% викладачів відповіли, що були повністю відвертими, 38,0% викладачів

зазначили, що майже повністю були відвертими, останні 14,0% викладачів були відвертими тільки частково.

Отже, можна дійти висновку, що цінності якими керуються викладачі декларуються безпосередньо керівником, проте їх поділяють усі члени організації. В освітніх установах де вони працюють норми і правила поведінки чітко задекларовані у відповідному офіційному документі. В колективі має місце взаємопідтримка та взаємодопомога, але вона обмежується діловим рівнем взаємовідносин, що у свою чергу є об'єднувальною основою для підтримки корпоративної культури в осередку університету.

Список літератури

1. Гнезділова К. М. Корпоративна культура викладача вищої школи: навч. - метод. посібник / К. М. Гнезділова – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2013. – 124 с.

2. Brovko K. A., Ternopil'ska V. I. Corporate culture of personality: psychological aspects. Topical issues of contemporary science: Collection of scientific articles. С.Е.І.М., Valencia, Venezuela. – 2017. – P. 176–178.

3. Ternopil'ska V. The role of self-government in development of leadership qualities among students / V. Ternopil'ska // Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles. – EDEX, Madrid, Espana, 2016. – p. 341–344.

ВПЛИВ ТРИВАЛОСТІ ВОДОВІДВЕДЕННЯ В ДРЕНАЖНИХ КОНСТРУКЦІЯХ НА ТРАНСПОРТНО- ЕКСПЛУАТАЦІЙНИЙ СТАН АВТОМОБІЛЬНОЇ ДОРОГИ

Бубела А. В.

к.т.н., доцент

Національний транспортний університет

Дренажну конструкцію мілкового закладання для робочої зони земляного полотна слід проектувати так, щоб виключити замерзання води у дренажному шарі. Для цього необхідно, щоб час проходження потоку води по дренажному шару не перевищував допустимої межі тобто був достатнім для вивільнення від вологи. Особливо важливо виключити замерзання води у перехідні періоди і при відлигах з позитивними температурами повітря вдень та від'ємними вночі у співвідношенні з випаданням опадів або таненням снігу або льоду. При повільному водовідведенні циклічні коливання температури можуть призвести до утворення великої кількості лінз льоду. Промерзання ґрунту земляного полотна та дренажного прошарку з утворенням льодяних лінз є однією з причин зниження міцності дорожньої конструкції при відтаванні. Зниження міцності земляного полотна обумовлено не тільки перезволоженням, але також розрихлюванням ґрунту, зменшенням щільності і зміною його структури.

Для автомобільних доріг в районах з глибиною промерзання дорожньої конструкції порядку 1 м, максимальний час проходження потоку води не повинен перевищувати 0,5 години, в усіх інших районах – не більше 1 години, що повинно слугувати критерієм, який гарантує попередження затримки води в конструктивних шарах протягом тривалого періоду. Для влаштування дренажних шарів використовуються різні матеріали, але для забезпечення високої проникності потрібен крупнозернистий матеріал, наприклад щебінь, зерновий склад якого змінюється у вузькому діапазоні. Потрібна проникність може бути визначена розрахунком по величині фільтрації згідно закону Дарсі. Шари піску і гравію, які широко застосовуються для будівництва дорожньої конструкції, не забезпечують швидкий відвід води з-під покриття до початку замерзання при різкому похолоданні. В районах з 3-м типом зволоження за рахунок інтенсивних поверхневих опадів часто виникають важкі пошкодження покриттів, які побудовані на малопроникних неморозостійких основах. Спроба вирішення цієї проблеми призвела до необхідності застосовувати не чуттєві до промерзання матеріали. І в цьому випадку, щоб уникнути утворення лінз льоду в конструктивних шарах покриття, воду з дренажного шару необхідно відводити до заморозків.

Оцінюючи загальний розмір пошкоджень від руху транспорту по перезволоженому покриттю, важливо знати не тільки час, за який основна маса

води поступає в покриття, але і час, необхідний для її відводу з основи покриття після припинення притоку. Особливого значення це набуває для випадку поверхневої інфільтрації при випаданні атмосферних опадів. Якщо ефективно діючі дренажні конструкції не передбачені, стікання проходить в основному шляхом просочування води вниз у напрямку земляного полотна.

При застосуванні під покриттям високопроникних дренажних шарів основи з суміші відкритого типу, осушування, зазвичай, проходить достатньо швидко, а сам період насиченого стану дорожньої конструкції короткочасний, і у більшості випадків це відбувається в період зливових дощів. Якщо вказаного типу шари достатньо проникні і забезпечують швидке водовідведення, то загальна річна незахищеність дорожньої конструкції проти надлишкової води взагалі буде обмеженою. Якщо ж використовуються матеріали з дуже низькою проникністю, рівень насиченості може високо піднятися, а після надходження води буде дуже повільно спадати. Щоб визначити загальну річну кількість годин, протягом яких вода знаходиться в конструкції, необхідно встановити:

1. загальну кількість годин в рік насичуючого випадання атмосферних опадів і надходження води від інших джерел;
2. тривалість зниження насичення в дренажному шарі після припинення надходження до нього води.

Інтенсивність випадання опадів і відповідне накопичення води, яке може витримати дане покриття, змінюється зі зміною ширини покриття та похилів, характеристик поверхневого стоку, властивостями покриттів, таких, як проникність шарів покриття і основи, а також рівня ґрунтових вод і деяких інших факторів.

Для встановлення часу впродовж якого вільна вода знаходиться в конструктивних шарах після кожного “насиченого” випадіння атмосферних опадів, необхідно знати час відводу води з дренажного шару, який залежить від конструктивних властивостей та матеріалів дренажної конструкції.

Список літератури

1. Методика визначення пропускної здатності дренажної конструкції мілкого залягання з урахуванням річного циклу роботи (М 218-02070915-684:2011).// розроб. В.Я. Савенко, О.С. Славінська, Стьожка В.В./ – К.: УКРАВТОДОР : НТУ, 2011. – 35 с.
2. Водно-тепловой режим земляного полотна и дорожных одежд / [Н.А. Пузаков, И.А. Золотарь, В.М. Сиденко и др.] ; под. ред. И.А. Золотаря, Н.А. Пузакова, В.М. Сиденко. – М. : Транспорт, 1971. – 413 с.
3. Рувинский В.И. Оптимальные конструкции земляного полотна на основе регулирования водно-теплого режима / Рувинский В.И. – М. : Транспорт, 1982. – 166 с.

**РОЗРОБКА ПРОЦЕДУР РЕАЛІЗАЦІЇ КЕРУЮЧОГО
АЛГОРИТМУ ЕКСПЕРТНО-СТАТИСТИЧНОЇ
МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІЙНИХ
МОЖЛИВОСТЕЙ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ
ПІДРОЗДІЛІВ**

Бурменко О. А.,

ад'юнкт

Національний університет цивільного захисту України

Сошинський О. І.,

к.мист., науковий співробітник

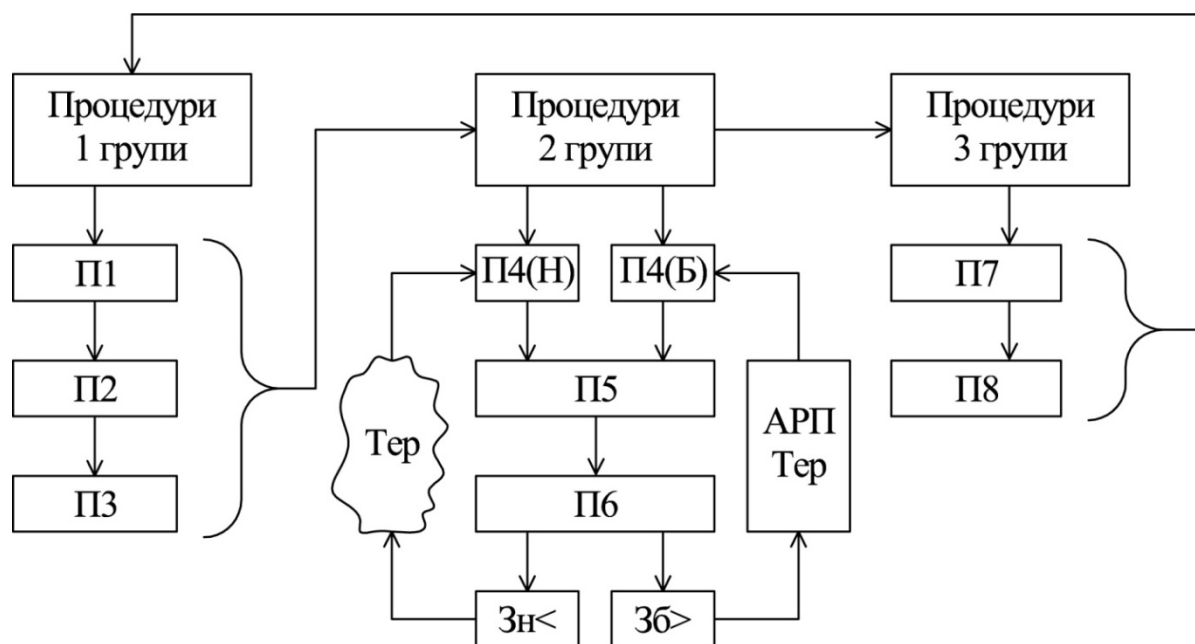
Національний університет цивільного захисту України

Шевченко Р. І.

д.т.н., с.н.с., начальник наукового відділу

Національний університет цивільного захисту України

В роботі розглядається проблема формування експертно-статистичної методики оцінки оперативних можливостей територіальних одиниць ДСНС України з попередження НС природного і техногенного характеру на основі раніше створеної математичної моделі [1]. Експертно-статистична методика оцінки оперативних можливостей територіальних підрозділів до дій за призначенням базується на керуючому алгоритмі [2], який описує логічну послідовність дій за трьома групами процедур, схема взаємодії яких наведена на рис. 1.

Рис.1.Схема застосування процедур експертно-статистичної методики.

Процедури керуючого алгоритму експертно-статистичної методики розподілені наступним чином:

I група – процедури організації експертно-статистичної оцінки, до якої входять: процедура визначення виду експертизи (П1); процедура визначення кількості та якості експертної групи (П2); процедура визначення узгодженості експертної групи (П3).

II група – процедури проведення експертно-статистичної оцінки, до якої входять: процедура формування масиву статистичної інформації за двома напрямками – небезпека та безпека території (П4); процедура визначення якісних параметрів та діапазонів їх варіювання в рамках експертної оцінки (П5); процедура аналізу співвідношення безпека – небезпека з формуванням практичних пропозицій зі збільшення лівої частин, або (та) зниження правої частини співвідношення (П6);

III група – процедури формалізації експертно-статистичної оцінки, до якої входять: процедура визначення періодичності проведення оцінки (П7); процедура нормативно-правового супроводу (П8).

Створена схема застосування процедур експертно-статистичної методики дозволяє у подальшому розвивати методологію розрахунку оперативного потенціалу територіальної одиниці на основі існуючих і прогнозованих рівнів потенційної небезпеки.

Список літератури

1. Бурменко О.А., Шевченко Р.І. Формування експертно-статистичної моделі попередження надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру у межах оперативних можливостей територіального підрозділу. /«Комунальне господарство міст». 2020, №154. С. 288-292.

2. Андронов В.А., Бурменко О.А., Сошинський О.І., Шевченко Р.І. Формування експертно-статистичної методики оцінки оперативних можливостей територіальних підрозділів ДСНС. / Проблеми надзвичайних ситуацій. 2020. №1(31). С. 3-20.

ВПЛИВ РОМАНТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ НА НІМЕЦЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ 1960-80-х рр.

Ванденко О. А.

старший викладач

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

У 1960 – 80-ті рр. в німецькій літературі намітилася тенденція до відродження, наслідування ідей, традицій, стилю доби романтизму, внаслідок цього вибудовується своєрідний діалог між двома епохами. Письменники знайшли спільні жанри, теми, мотиви, образи, настрої (змінити та оновити життя), які були співзвучними з сучасною атмосферою, вони програють минуле з метою удосконалення його в новому контексті. Наслідування добі романтизму простежується вже на жанровому рівні. Відомо, що на початку XIX ст. популярним був такий жанр як роман про митця. Письменники XX ст. обрали саме біографічний жанр для розкриття проблеми талановитої людини, в якому аналізується і осмислюється місце обдарованої особистості. Романтизм виник у кризовий період для Німеччини, звернення митців слова XX ст. до минулого своєї країни так само виникає у складний час, коли очікувані покращення в усіх сферах суспільства не відбуваються, з метою збагатити, удосконалити сучасне. Вони своїми творами змінюють уявлення про романтизм.

Творам Г. де Бройна «Життя Жан-Поля Фрідріха Ріхтера» [1], П. Гертлінга «Гельдерлін» [2] властиве романтичне спрямування, тобто у них наявні своєрідно змінені, ускладнені, перетворені ознаки цього стилю. Це проявляється не тільки у тому, що митці звернулися до образів відомих особистостей доби романтизму – виняткових людей, складних і суперечливих, а й на ідейно-естетичному рівні. Важливо, що сучасні літератори розкрили тему, яка була провідною у романтиків, – протистояння людини і суспільства. Крім того, герої творів захоплені ідеєю свободи особистості, але відчували беззахисність перед суспільством, у якому панували все ж таки гроші, несправедливість, тому, враховуючи умови, вони відчували себе розгубленими перед світом, простежується їх сум'яття, нездатність або навіть небажання ладнати з оточуючим світом, підлаштовуватися під нього (особливо це стосується образу Ф. Гельдерліна). Це люди-бунтівники, які здатні пристрасно кохати, не підкорюватися неписаним законам (правилам) суспільства, які прагнули розібратися у собі, створити свій власний світ і були приречені на самотність. Тобто, в основі кожного твору – романтичний герой, який критично ставиться до суспільства, відсторонюється від нього, незадоволений тогочасною дійсністю і собою, намагається знайти внутрішній спокій, займаючись творчістю, долаючи таким чином обмеженість повсякденного життя (бездуховність), нестачу моральних цінностей. Досягти своєї мети

допомагала митцям музика, у якій вони знаходили рівновагу, свободу творчості. Образ музики-мрійника, який протистоїть буденності і сенсом свого життя вбачає у мистецтві, розкрито у творі П. Гертлінга. На відміну від романтиків, сучасники намагаються точно передати тогочасну дійсність, велика увага приділяється саме фактографічності, яка є однією з важливих ознак творів, ніж фікціональності, вигаданості.

Список літератури

1. Bruyn G. de. Das Leben des Jean Paul Friedrich Richter / G. de. Bruyn – Halle (Salle) : Mitteldeutscher Verlag, 1975. – 409 S.
2. Härtling P. Hölderlin / P. Härtling – München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 1993. – 522 S.

ВИКОРИСТАННЯ КРОВІ У М'ЯСНИХ ПРОДУКТАХ СПЕЦІАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ

Гащук О. І.,

к.т.н., доцент

Національний університет харчових технологій, Україна, Київ

Москалюк О. Є.

к.т.н., ст. викладач

Національний університет харчових технологій, Україна, Київ

Продукти спеціального призначення – це продукти, які, насамперед, компенсують дефіцит біологічно активних компонентів в організмі та підтримують нормальну функціональну активність органів і систем, знижують ризик різноманітних захворювань і можуть споживатися регулярно у складі щоденного раціону харчування. Вони містять інгредієнти, які приносять користь здоров'ю людини, підвищують стійкість організму до захворювань, дозволяють тривалий час зберігати активний спосіб життя, попереджувати хвороби і запобігати передчасному старінню організму [1].

При розробці складу продуктів спеціального призначення широко використовуються різні види тваринної і рослинної сировини, поліненасичені жирні кислоти, мінеральні речовини, вітаміни, клітковина та ін. Ринок продуктів спеціального призначення постійно розширюється. Необхідність задоволення зростаючих потреб споживачів у якісних і різноманітних спеціальних продуктах вимагає від виробників розширення сировинної бази.

При розробленні рецептури сосисок спеціального харчування обрано м'ясо індиків, яке відрізняється ніжною консистенцією, соковитістю, ароматом і високими смаковими якостями. Також, у наукових дослідженнях запропоновано використання білку крові Глобін Vepro Gel 95 HV у складі білково-жирової емульсії (БЖЕ) та цільну кров з метою підвищення вмісту заліза у продукті для профілактики та лікування анемії [2].

За результатами досліджень встановлено, що оптимальним є використання БЖЕ у кількості 40% до маси фаршу. Щоб отримати продукт з оптимальними органолептичними і фізико-хімічними показниками при додаванні до фаршу для сосисок цільну кров у кількості 0-18% та було розроблено сім рецептур.

Під час проведення органолептичної оцінки м'ясних систем залежно від досліджуваних факторів, встановлено, що використання білка глобіну краще впливає на консистенцію продукту порівняно з контрольним зразком. Часткова заміна м'ясної сировини у фарші на цільну кров сприятливо впливає на колір продукту. Проте, у зразках №5 (12%), №6 (18%) та №7 (18%) із збільшенням кількості крові спостерігається погіршення органолептичних показників. Тому

для подальших дослідження обрали зразки із наступним вмістом крові №1 (0%), №2 (5%), №3(7%) та №4 (10%) [3,4].

Визначення функціонально-технологічних показників (табл. 1) модельних фаршів дає повну уяву про м'ясну систему, її структуру, здатність поглинати та утримувати вологу під час теплової обробки, що дозволяє прогнозувати та направлено регулювати якісні характеристики готових продуктів.

Таблиця 1

Функціонально–технологічні показники модельних м'ясних фаршевих систем

Показники	Контроль	Зразок №1	Зразок №2	Зразок №3	Зразок №4
pH	6,1±0,1	6,2±0,1	6,2±0,1	6,2±0,1	6,2±0,1
Граничне напруження зсуву, кг	34,87	41,80	40,01	38,06	36,68
Пластичність фаршу, см ² /кг	1,32× 10 ⁴ ±0,1	1,40× 10 ⁴ ±0,3	1,43× 10 ⁴ ±0,1	1,42× 10 ⁴ ±0,2	1,38× 10 ⁴ ±0,2
ВЗЗ до загальної вологи, %	75,11±0,11	80,22±0,32	82,33±0,36	83,44±0,31	83,11±0,22
ВЗЗ до маси сировини, %	65,01±0,41	67,37±0,34	68,34±0,44	69,04±0,39	68,88±0,27
Стійкість емульсії	56,8 ±0,5	75,5±0,4	73,4±0,5	74,4±0,8	72,1±0,1
Емульгуюча здатність	59,0	60,0	62,0	62,0	60,0

За результатами експериментальних досліджень встановлено, що додавання до фаршу БЖЕ на основі білка глобіну та додавання цільної крові у визначених кількостях створює умови до зв'язування вологи до певної точки. Так, вологозв'язуюча здатність у дослідних зразках №1, №2, №3 збільшувалась, у порівнянні зі контрольним зразком, однак у зразку №4, з додаванням крові у кількості 10% спостерігається зменшення показника ВЗЗ на 0,3%, у порівнянні зі зразком №3, ВЗЗ якого є найбільшим і становить 83,4%.

Вологозв'язуюча здатність м'ясних продуктів забезпечується вмістом білків, які є структурними і функціональними елементами м'язової тканини і мають властивості поверхнево-активних речовин. У м'ясних системах білки беруть участь в утворенні водної матриці фаршу і емульгуванні жиру.

Висновок за результатами дослідження встановлено, що вміст крові у кількості 7 % (зразок №3) сприятливо впливає на органолептичні та функціонально-технологічні показники.

Список використаної літератури

1. Функциональные продукты питания: современное состояние и перспективы развития /Капрельянц, Л.В. //Продукты и ингредиенты – 2004. – № 1. – С. 22–24.
2. Використання білково-жирової емульсії на основі курячого жиру і шкірки у виробництві сосисок /Солод, А., Гащук О.І., Москалюк О.Є. //«Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті» Матеріали 86 Міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів, 2–3 квітня 2020 р. – К.: НУХТ, 2020 р. – Ч.1. – С. 284.
3. Розроблення м'ясних продуктів для спеціального харчування /Гащук О.І., Москалюк О.Є. Грищенко А. Гуралевич А. //Інноваційний розвиток готельно-ресторанного господарства та харчових виробництв: Матеріали I Міжнародної наук.-практ. інтернет- конф. – Прага: Oktan Print s.r.o., 2020. - С. 29-30.
4. Вплив на біологічну цінність сосисок з підвищеним вмістом гемового заліза в комплексі з сухою молочною сироваткою / Т. Хорунжа, Є. Дяченко, І. Артюх, В.Пасічний // Матеріали 86 Міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів "Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті", 2–3 квітня 2020 р. – К.: НУХТ, 2020 р. – Ч.1.– С. 252.

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ДИСЦИПЛІН ВІЛЬНОГО ВИБОРУ НА БАЗІ ПЛАТФОРМИ MOODLE

Глущук С. В.

кандидат педагогічних наук, доцент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Проблема організації дистанційного навчання під час карантину, в умовах якого нині функціонують усі заклади і середньої, і вищої освіти України, набула неабиякої актуальності. Можливість вирішення цієї проблеми пов'язана з вибором Інтернет-середовища, за допомогою якого можна ефективно організувати освітній процес. В Ізмаїльському державному гуманітарному університеті (ІДГУ) науково-педагогічні працівники активно використовують платформу віртуального навчання Moodle, яка вже давно зарекомендувала себе з позитивного боку (див. публікації науковців [1-3] та ін.).

У цій розвідці ми маємо на меті поділитися своїм незначним досвідом проведення лекційних, практичних / семінарських занять, проміжного контролю з дисциплін вільного вибору здобувачів вищої освіти ІДГУ за допомогою платформи дистанційного навчання Moodle.

Один із розроблених нами курсів «Мова віртуального комунікативного середовища (Інтернет-дискурс)», що розміщений на платформі Moodle за адресою <https://idgu.in.ua/course/view.php?id=387>, скерований на вироблення у здобувачів вищої освіти наукового уявлення про інтернет-дискурс як специфічний тип дискурсу, представлений у світовому комунікативному просторі.

Лекційний розділ цієї дисципліни ознайомлює студентів третього курсу спеціальності 014.02 Середня освіта: мова і література (англійська) з такими темами «Інтернет-комунікація та комп'ютерно-опосередкований дискурс»; «Мовна особистість у віртуальному просторі»; «Способи самопрезентації і мовленнєвої поведінки»; «“Граюча людина” у віртуальному просторі»; «Інтернет-комунікація та її взаємодія з дискурсами різних типів»; «Інтернет-комунікація з погляду мовної організації»; «Ортологічний аналіз інтернет-дискурсу» тощо. Ця дисципліна була розроблена здебільшого на основі колективної монографії «Интернет-коммуникация как новая речевая формация» (наукові редактори – Т.М. Колокольцева, О.В. Лутовинова) [4].

Розділ «Семінарські заняття» наповнений вправами на вдосконалення творчих здібностей учасників освітнього процесу. Наприклад, перед ними ставилися завдання розробити проекти, створити презентації, написати есе, здійснити дослідження гендерних особливостей інтернет-дискурсу тощо. На даний час ми продовжуємо працювати з цим курсом. Проте, як свідчать результати поточного контролю, дисципліна викликає інтерес у здобувачів

вищої освіти, вони активно виконують творчі завдання, крім того, розвивають ще й свою цифрову компетентність.

Віртуальний курс з дисципліни вільного вибору «Стилістика російської мови», що розміщений на платформі Moodle за адресою <https://idgu.in.ua/course/view.php?id=388>, створений для студентів, які навчаються на четвертому курсі за спеціальністю 014.02 Середня освіта: мова і література (російська). Ця дисципліна спрямована на аналіз мовних засобів з погляду їх виразності, доцільності вибору та організації в мовленнєвих творах того чи іншого функціонального стилю, а також самих функціональних стилів як типізованих різновидів мови, що використовуються в певних галузях діяльності людини.

У лекційному розділі курсу ми запропонували здобувачам вищої освіти для опанування такі теми: «Стилістика як лінгвістична дисципліна», «Основні поняття стилістики», «Стилістичне забарвлення мовних засобів», «Науковий стиль», «Офіційно-діловий стиль», «Публіцистичний стиль», «Розмовний стиль».

Розділ практичних занять зі стилістики російської мови ми наповнили творчими завданнями, спрямованими на розвиток мовної і мовленнєвої компетентностей майбутніх учителів та їх готовності до професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти. Для обговорення виконаних завдань застосувалися платформи Zoom та Google Meet.

Проміжний контроль з цієї дисципліни здійснювався за допомогою тестів на множинний вибір, правильно / неправильно, коротка відповідь тощо. Результати виконання модульної контрольної роботи свідчать про ефективність застосовуваного нами підходу до навчання цієї дисципліни, оскільки всі студенти впоралися із завданнями на достатньому рівні.

Тож, організація опанування майбутніми бакалаврами означених дисциплін вільного вибору за допомогою віртуальної освітньої платформи Moodle потребує обов'язкового залучення додаткових ресурсів Інтернет, що в підсумку сприятиме вдосконаленню у студентів мовленнєвої, комунікативної та цифрової компетентностей.

Список літератури

1. Триус Ю. В. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE [Текст]: метод. пос. / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук; ред. Ю. В. Триус. – Черкаси, 2012. – 220 с.
2. Грицак Н. Р. Використання електронного навчального курсу «Антична література» під час підготовки студентів-філологів // ScienceRise: Pedagogical Education. – №12(20). – 2017. – С. 17 – 22.
3. Шевченко В. Б. Використання електронної навчальної платформи MOODLE для англomовного тестування // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2019. – № 67, Т. 2. – С. 200 – 203.
4. Интернет-коммуникация как новая речевая формация: колл. монография / науч. ред. Т.Н. Колокольцева, О.В. Лутовинова. – М.: ФЛИНТА: Наука, 2012. – 328 с.

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Гречана С.

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,

Інститут економіко-правових досліджень НАН України

На старті реформи децентралізації об'єднані територіальні громади (ОТГ), що утворилися першими, незважаючи на величезну купу невирішених проблем, що виникали в інституційній, організаційній, фінансовій, кадровій та інших площинах, отримали значний поштовх до розвитку через вагому, майже рекламну інформаційну підтримку. У 2015-2016 роках історії про їх формування, перші успіхи та прорахунки новоутворених ОТГ, їх здобутки та невдачі цікавили всіх: від пересічних громадян до фахівців і науковців. Друковані та електронні засоби масової інформації, наукові ресурси приділяли значну увагу висвітленню та дослідженню цих питань. Саме в цей час першоутворені громади отримали своє визнання, їх почали ідентифікувати та впізнавати. Однак, з набором обертів реформою децентралізації та появою нових громад та кращих практик, виділитись на загальному фоні майже тисячі ОТГ стає все більш важкою задачею, а це загрожує втратою можливих інвесторів та стратегічних партнерів.

Тому в сучасних умовах конкуренції між територіальними громадами за ресурси, ринки, робочу силу, донорів, тощо, вони мають чітко усвідомлювати куди вони йдуть, які мають переваги в порівнянні з іншими, що можуть запропонувати партнерам, жителям, іншим громадам та територіям. Тобто, кожна сучасна ОТГ зі своєю суб'єктністю та унікальністю має ідентифікувати себе через сукупність цінностей, що об'єднує локальну територію об'єднаної громади – здійснити свідоме ототожнення себе як спільноти з групою або ідеалом, до засвоєння норм, цінностей, стандартів поведінки яких належить або прагне належати [1], або визначити такі спільні цінності, які не тільки визнаються «своїми», але й здатні становити тривку основу для консолідації [2, с. 66].

Сутність процесу ідентифікації об'єднаної територіальної громади полягає у визначенні притаманних саме цій громаді цінностей (їх певного набору), які характеризують відмінність даної ОТГ від інших, а також впливають на її розвиток, що у сукупності дозволяє мешканцям внутрішньо приймати такі цінності й ототожнювати себе приналежними до цього місця та його соціальної спільноти. Отже, визначаючи самосвідомість людей, результати ідентифікації в тій чи іншій мірі впливають на прийняття рішень як на рівні територіальної громади, так і на рівні її окремих представників.

В такому контексті ідентифікація стає не тільки глибинним чинником сталого розвитку об'єднаної громади, формуючи нові підходи до нього, але й відправною точкою побудови (оновлення) її стратегії соціально-економічного розвитку, в якій маркетинг території стає вагомим засобом реалізації стратегічних та оперативних цілей, закладаючи міцне підґрунтя для позиціонування громади і створення чи розвитку власного бренду ОТГ. Реалізація визначених стратегічних пріоритетів дає можливість побудувати привабливий імідж даної об'єднаної громади як суб'єктної та спроможної території, що відображає основні конкурентні переваги та потенційні точки росту громади, надає виважену позитивну інформацію щодо важливих економічних та соціально-культурних переваг, закликаючи потенційних інвесторів та партнерів до плідної співпраці

На думку директора з науки та розвитку Інституту громадянського суспільства Анатолія Ткачука «пояснювати об'єднаним громадам необхідність створення стратегії розвитку та схеми планування всієї своєї території вже не потрібно. За перші роки роботи громад в нових умовах усі пересвідчилися, що без цих документів про розумне зростання годі й говорити. А от створення власної ідентичності – це нова тема для громад. Її важливість необхідно пояснювати, показувати приклади, формувати перші історії успіху» [3].

Однак, незважаючи на значущість ідентифікації ОТГ для активізації їх розвитку в умовах децентралізації, її поширення в практичній діяльності органів місцевого самоврядування є достатньо низьким. Це пояснюється багатьма причинами, серед яких не останнє місце займає нормативно-правова прогалина щодо врегулювання даного питання, в першу чергу, відсутність в чинному правовому полі організаційно-методичного підґрунтя здійснення ідентифікації чи визначення її критеріїв. Оскільки за результатами ідентифікації формується уявний образ території, він може різнитись в залежності від суб'єктності чи фаховості експерта. Саме тому одна й та сама громада може бути сприйнята зовсім протилежно різними представниками ділових кіл чи громадськими діячами. Унормування чи хоча б встановлення об'єктивних меж критеріальних ознак для побудови основи можливого іміджевого сприйняття (критеріїв ідентифікації) значно спростило б процедуру визначення унікальних характеристик, притаманних досліджуваній громаді, які є вкрай важливими задля проведення SWOT-аналізу та розробки (оновлення) адекватних стратегій розвитку ОТГ.

На останок слід зауважити, що розробка методичних рекомендацій здійснення ідентифікації об'єднаних територіальних громад та визначення їх критеріїв, звісно, не стане панацеєю для подальшого позиціонування та просування громад, як би професійно вони не були розроблені та доступно написані. Як приклад, можна згадати певні проблеми, що виникли з запровадженням в практику громад документів, пов'язаних з розробкою стратегій та планів соціально-економічного розвитку ОТГ [4,5], що гальмувалися законодавчими колізіями, нестачею досвіду та фахівців на місцях, невідповідністю прописаних процедур діючим реаліям, тощо. Однак, запропонований методичний контент надасть зрозумілий порядок визначення

та концептуальні рамки, що можуть бути використані як науковцями, так і практиками - представниками органів місцевого самоврядування - для проведення ідентифікації об'єднаних територіальних громад, результати якої стануть в нагоді у розробці управлінських маркетингових рішень задля розвитку громад та країни в цілому.

Список літератури

1. Csurgó B., Szatmári A., 2019, Vidéki kultúra, helyi közösség és lokális identitás A kultu-rális örökség szerepe a lokális identitásépítésben és a közösségfejlesztésben Hajdúdorogon és Haj-dúhadházon, in: *Metszetek*, vol.8, N 2.

2. Нагорна Л.П. Регіональна ідентичність: український контекст: монографія. К.: ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. 405 с.

3. Щоб громада стала брендом: експерти допомогли Баранівській ОТГ створити стратегію розвитку. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/7466>

4. Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації: Наказ Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 79 від 31.03.16 р. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16>

5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади: Наказ Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 75 від 30.03.16 р. Режим доступу : http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/05/Nakaz_---75_30.03.2016.pdf

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Гринь Ю. М.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музики,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Полікультурне середовище сучасної України – це сукупність культурних, духовних і матеріальних чинників існування та діяльності суб'єктів, в яких відображені культурне розмаїття суспільства і характер відносин між суб'єктами, що представляють різні етнічні та інші соціальні групи (мовні, конфесійні, гендерні тощо). Зазначимо, що важливим на сьогодні є усвідомлення значущості української національної культури для становлення і розвитку молодого покоління, що потребує побудови педагогічної системи духовного розвитку молоді на основі цілісної музично-педагогічної науки, яка б охоплювала всі ланки державної, громадської освіти та самоосвіти, сприяла розвитку неперервної музичної освіти.

Пріоритетними напрямками готовності майбутнього учителя мистецтва, музичного мистецтва до професійної діяльності є опора на гуманістичні цінності і традиції українського виховання; використання позитивного зарубіжного досвіду з розвитку міжкультурних компетенцій; конструювання змісту освіти та педагогічного процесу на основі ознайомлення, усвідомлення і використання культурних та мистецьких надбань України; врахування соціокультурного досвіду особи у навчанні та вихованні; забезпечення умов активного включення учнів у культуротворчу та соціально-перетворювальну діяльність.

Сьогодні є актуальним вивчення історії, культури та мистецтва українського народу, збереження від забуття народних шедеврів і передачі їх прийдешнім поколінням. Справжнє народне мистецтво дає змогу засвоїти набутий життєвий досвід людства, сприяє моральному розвитку і духовному збагаченню особистості, допомагає зрозуміти зануритися у світ тих, хто творив до нас, уявити спосіб життя і думки людей, систему цінностей попередніх епох.

Питання краєзнавства як поняття, складових розвитку українського краєзнавства та його ролі у розбудові суверенної України стали предметом наукових розвідок О. Бажана, Г. Бондаренка, П. Кононенка, Р. Маньковської, Г. Піскорської, В. Прокопчука, О. Реєнта, П. Толочко, П. Тронька.

На думку П. Тронька краєзнавство – це і розділ історичної науки, і просвітництво, і складова навчально-виховного процесу, і зміст діяльності позашкільних навчальних закладів туристсько-краєзнавчого профілю. Предметом дослідження краєзнавства є конкретний регіон, а об'єктом – його

історія, природа, населення, господарство, культура, пам'ятки матеріальної і духовної культури. Завдання дослідника-краєзнавця – знайти і показати специфічні відмінності кожного краю [1].

Важливим аспектом підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є його готовність до реалізації основних положень музично-педагогічного краєзнавства. Тому студенти серед вибіркових дисциплін можуть обрати «Музично-педагогічне краєзнавство», у ході вивчення якого можуть ознайомитися з ідеями, концепціями, творчістю, які належать доробками Г. Верьовці, М. Вериківському, К. Квітці, П. Козицькому, О. Кошицю, М. Леонтовичу, М. Лисенку, Є. Ліньовій, Я. Степовому, К. Стеценку, Д. Ревуцькому та іншим.

Метою вивчення курсу є ознайомлення та поглиблення фахових знань з історії педагогіки та історії України, краєзнавства і народознавства, етнографії і фольклору, історії мистецтва і мистецтвознавства, теорії та методики музичного виховання, здобуття практичних умінь і навичок краєзнавчо-пошукової діяльності. Зміст дисципліни – опанування теоретичних і методологічних основ регіональних досліджень, історії розвитку музичної освіти на Полтавщині; періодів розвитку Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка: від минулого до сьогодення; ознайомлення з видатними музикантами-педагогами Полтавщини. Також важливим є усвідомлення значущості і можливостей Державних архівів та наукових установ з питань вивчення документів та пам'ятних місць на території рідного краю.

Результатами навчання є:

- знати історію освіти Полтавщини, концепції Полтавської педагогічної школи, історію створення та діяльність Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;
- знати особливості організації і зміст навчально-методичної та науково-методичної роботи у закладі вищої освіти, видатних музикантів-педагогів Полтавщини;
- оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці і світоглядних, екологічних, духовних, етико-естетичних ціннісних орієнтацій і переконань із метою саморозвитку, самовдосконалення впродовж життя
- використовувати професійні знання й уміння для вирішення практичних завдань у галузі культурно-просвітницької діяльності та музичної педагогіки, у музично-виховній роботі з учнями навчальних закладів, художніми колективами;
- сформувати навички художньої самоосвіти, краєзнавчо-пошукової та культурно-просвітницької діяльності, виховати й розвинути у студентів творче сприймання музичного мистецтва, художньо-естетичну та емоційну культуру;
- здійснювати зв'язок з учасниками історичних подій; систематизувати зібраний матеріал (легенди та географічні назви рідного краю; фольклорно-етнографічний матеріал; фотографії, малюнки, гравюри, плакати, картини, записи спогадів старожилів та учасників історичних подій).

Базисом відродження історичної пам'яті, виховання національної гідності учнів, щирої любові до рідного краю та мистецтва можуть стати праці та діяльність фольклористів і музикознавців Полтавщини, серед яких назовемо В. Верховинця, Н. Дем'янка, А. Жданова, Г. Левченка, В. Міщенко, Е. Нос, М. Фісуна.

Чільне місце серед відомих особистостей Полтавщини посідає Володимир Олександрович Щепотьєв (1880-1937) – педагог, професор, відомий вчений, мистецтвознавець, етнограф, архівіст, перекладач, поет, композитор. Фольклористична діяльність штучно стримувалася суворими репресивними заходами. Проте його діяльність у найскрутніші часи була спрямована на захист рідного мистецтва, ціною власного життя він відстоював національні пріоритети у сфері культури. Ім'я В. О. Щепотьєва внесено в історію освіти України, зокрема ми знаходимо повідомлення про нього у монографії В. Марочка й Г. Хілліга «Репресовані педагоги України: Жертви політичного терору (1929-1941)», у підручнику С. Сірополка «Історія освіти в Україні» тощо. В архівах України й Російської федерації зберігаються численні документи, які пов'язані з ім'ям В. Щепотьєва. Проте, на сьогодні опубліковані про нього лише науково-популярні статті Л. Бабенко, І. Бажанова, Л. Івахненко, М. Лазорського, П. Ротача, які відображають його етнографічну, педагогічну та просвітницьку діяльність.

Незважаючи на складні соціально-історичні умови та адміністративно-політичний тиск, він виявив громадянську мужність і своєю творчістю, невпинною діяльністю зробив значний внесок у розвиток педагогічної науки й української культури.

Важливість музично-педагогічної краєзнавчої підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є беззаперечною у сучасних умовах формування полікультурного суспільства.

Список літератури:

1. Тронько П. Т. Краєзнавство України: здобутки і проблеми (до III з'їзду Всеукраїнської спілки краєзнавців). К.: Інститут історії України, 2003. 125с.

ДОСВІД ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ – МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Гринькова Н. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Стельмашук Ж. Г.

кандидат педагогічних наук,
доцент, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Нормативно-правовими документами про освіту (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», концепція «Нова українська школа» тощо) задекларовано нові вимоги до сучасного вчителя, який, окрім системи професійних знань, умінь та навичок, повинен володіти системою моральних цінностей, бути критично мислячим, творчим, мати розвинений емоційний інтелект, активну громадянську позицію, відповідальність, соціальну активність, а також вести здоровий спосіб життя, постійно займатися самовдосконаленням та самоосвітою.

У сучасний суспільних реаліях волонтерство постає невід'ємним феноменом життя усіх верств населення, забезпечуючи реалізацію потреби надання допомоги усім, хто її потребує, водночас активізуючи процес самореалізації та саморозвитку у контексті сучасних національних та європейських цінностей.

Аналіз практичного досвіду переконливо доводить, що на сучасному етапі для становлення майбутніх вчителів початкової школи дуже важливим є залучення їх до волонтерської діяльності, оскільки дає змогу комплексно підійти до вирішення означеної проблеми. Саме індивідуалізація професійної підготовки у межах волонтерської діяльності є одним із шляхів підвищення ефективності фахової підготовки, а її результатом – конкурентоспроможність, висококваліфікованість кожного студента – майбутнього педагога.

Здійснений аналіз наукових джерел дає підстави для висновку про різновекторність зазначеної проблеми. Так, зміст та напрями роботи волонтерів, класифікацію волонтерських груп, аналіз напрямів діяльності студентських волонтерських груп представили Т. Лях, Л. Міщенко, К. Потоп, Є. Фаворов. Формування мотивації до волонтерської діяльності досліджували Н. Романова, Н. Трубнікова, Н. Черепанова.

Характеристика процесу формування особистості майбутнього педагога засобами волонтерства діяльності представлена у роботах І. Литвиненко, М. Товкало, Т. Лях. Зміст та вихідні концепти організації волонтерської

діяльності як важливого засобу напряду підготовки вчителів визначили Т. Алексєнко, З. Бондаренко, Т. Куниця, А. Конончук та інші.

Отже, окремі аспекти презентованої проблеми знайшли відображення у наукових дослідженнях та публікаціях, однак, на наш погляд, досвід діяльності студентів у сфері волонтерства є завжди цінним і потребує висвітлення.

Аналіз відповідних наукових джерел та досвід діяльності дає підстави для визначення «волонтерської діяльності» як добровільної, без примусу, яка спрямована на надання безоплатних соціальних послуг та допомоги соціальним групам різного віку: малозабезпеченим, самотнім, дітям-сиротам, дітям із особливими освітніми потребами, особам, які опинилися у складних життєвих ситуаціях тощо [1-3].

Розглянемо роль волонтерської діяльності у формуванні особистості майбутнього вчителя початкової школи на прикладі діяльності волонтерського Центру «Від серця до серця», який функціонує на кафедрі теорії і методики виховання РДГУ і є структурним підрозділом Регіонального комплексного науково-методичного центру інноваційних технологій освітнього процесу. Сьогодні центр об'єднує 51 здобувача вищої освіти педагогічного факультету різних курсів.

Слід зазначити, що Центр у своїй діяльності керується відповідними нормативно-правовими актами (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про волонтерську діяльність», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», Положення «Про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг», Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді України).

Відповідно до «Положення про волонтерський Центр «Від серця до серця» головною метою діяльності є залучення студентської молоді до соціально орієнтованої та краєзнавчо-пошукової діяльності, виховання духовно-моральних якостей (доброта, милосердя, людяність, відповідальність, ініціативність); виховання здатності до емпатії, толерантності та альтруїзму; формування соціально активної, громадянської та моральної позиції особистості [2].

Студентський Центр створюється на добровільних засадах з числа найбільш активних та талановитих студентів, що об'єднані у структурні підрозділи центру, кожен з яких має свої функціональні обов'язки.

Так, з метою ефективної підготовки до активної волонтерської діяльності на початку навчального року проводяться настановчо-організаційні збори, на яких здійснюється планування роботи Центру «Від серця до серця». Цьому етапу, зазвичай, передують участь студентів-волонтерів адмінцентру у зборі та аналізі інформації щодо потенційних суб'єктів допомоги та взаємодії; координування дій підрозділів; створення додаткових підрозділів Центру на постійно діючій чи тимчасовій основі. Для цього здійснюється збір інформації, яку надають потенційні партнери, в тому числі Рівненський міський та обласний центри соціальних служб. Після цього складається орієнтований план роботи Центру, що виноситься на обговорення і затвердження студентів-волонтерів.

Зазначимо, що студенти адмінцентру під час підготовки запланованих заходів здійснюють розподіл ресурсів Центру, які формують з власних джерел, спонсорської допомоги, а також виготовляють власноруч (різноманітні вироби для діток, солодоші, антураж для театралізованих дійств).

У свою чергу, студенти пресцентру повідомляють інформацію про акції, події, а також звітують про результати проведеної волонтерської роботи через соціальні мережі, зокрема сайт кафедри теорії і методики виховання (<https://ktimv.itup.com.ua/>), сайт Рівненського державного гуманітарного університету (<http://www.rshu.edu.ua/>), місцеве радіо тощо.

До цієї роботи залучаються також студенти-члени відділу дизайнцентру і фотоцентру, які створюють дизайн плакатів-оголошень, інформаційних матеріалів, заходів, приміщень, створюють фотобанк цифрових файлів волонтерських заходів і подій, матеріалів в рекламних буклетах, публікаціях викладачів та студентів в інтернет-просторі, в періодичній пресі тощо.

Ще одним етапом діяльності Центру є робота інструктор-центру (викладачі кафедри теорії і методики виховання РДГУ), який залучає студентів, школярів та їхніх батьків до участі в подіях Центру, а також здійснює навчання волонтерів. Слід наголосити, що цей етап є визначальним у волонтерській діяльності, оскільки студенти одержують там необхідні їм знання, психологічну і моральну підтримку, що є дуже важливим для реалізації благодійних справ у сиротинцях, дитячих притулках, відділах онкогематології Рівненської обласної дитячої лікарні.

Власне підготовка та здійснення соціально орієнтованих програм, заходів та справ здійснюється актив-центром. Водночасу Центрі один і той же студент може бути одночасно учасником декількох підрозділів. Студенти-волонтери разом із керівниками Центру здійснюють різнопланову роботу: збирають і обліковують кошти, одяг, необхідні речі, закупають все необхідне, домовляються з адміністрацією відповідних закладів, укладають методичні розробки виховних заходів та справ, плани дійств і реалізують їх на практиці.

Основними формами діяльності студентів-волонтерів педагогічного факультету є наступні: тренінгові заняття, благодійні акції, благодійні ярмарки, семінари, круглі столи, майстер-класи з ліплення, малювання, читання, декорування, конкурси, квести, наукові проєкти, флешмоби, зустрічі в «Колі друзів, однопумців», краєзнавчо-пошукові екскурсії, подорожі, походи, інтелектуальні ігри та ін. Усі ці організаційні форми проводяться для представників різних соціальних груп (дітей-сиріт, дітей з особливими освітніми потребами, неповнолітніх правопорушників, неблагополучних сімей та їх членів), для інших студентів з метою популяризації волонтерської діяльності, самих студентів-волонтерів, викладачів, педагогів, батьків, учнів та організацій і закладів-партнерів.

Так, волонтерським Центром «Від серця до серця» систематично звершуються благодійні акції в Рівненському обласному спеціалізованому будинку дитини (дитячий реабілітаційний центр): до новорічно-різдвяних свят, до свята Великодня «Великодній кошик», майстер-класи, інсценізації, театралізовані дійства, різноманітні розв'язкові ігри, заняття, прибирання

території, участь в будівництві й облаштуванні спортивного майданчика для дітей. Приміром, у рамках благодійної акції волонтери Центру готують та проводять ігри та розваги для вихованців Рівненського обласного спеціалізованого будинку дитини.

Дуже важливими та необхідними, як показав досвід волонтерської діяльності, є майстер-класи, під час яких відбувається обмін емоціями, думками, досвідом, враженнями між вихователями дитячого будинку, вихованцями і студентами-волонтерами. Так, систематично проводяться майстер-класи з ліплення, малювання, виготовлення різноманітних виробів зі штучних чи (або) природних матеріалів, що уможлиблює налагодження позитивних гуманних стосунків між вихованцями та студентами-волонтерами, формують у дітей уяву, фантазію, мислення, сприяють розвитку креативності та таланту.

Важливими благодійними заходами стали також спільні зустрічі з вихованцями притулків для неповнолітніх, зокрема Рівненського притулку для неповнолітніх. Необхідно виокремити особливості волонтерської діяльності в притулках, а саме: невимушена атмосфера, часто імпровізаційність через непередбачувану реакцію на захід з боку вихованців, різновіковий склад дітей, потреба готувати та використовувати різнорівневі завдання, питання, матеріали тощо.

Зазначимо, що окреслені вище форми роботи реалізуються систематично і мають значний успіх і схвалення з боку усіх учасників. Однак, потребують постійного оновлення і вдосконалення на основі врахування позитивних здобутків та недоліків. Практика показала, що для ефективної і, головне, результативної волонтерської діяльності не потрібно великих затрат матеріальних ресурсів, зборів значних коштів. Найголовнішою умовою є активна участь і бажання студентів до проведення благодійних заходів, чистота душі, безкорисливість, емпатійність, доброта, оскільки головною нагородою є вдячність вихованців дитячих будинків, які відкриваються, стають добрішими, милосердними і, головне, відчувають регулярну турботу і підтримку [3].

Необхідно також зауважити, що для студентів – майбутніх вчителів початкової школи участь у подібних заходах є нахшталт випробування на можливість брати активну участь у формуванні зростаючої особистості, здатність забезпечувати реалізацію ключових моральних цінностей, готовність діяти і розв'язувати різноманітні ситуації педагогічної взаємодії.

Список літератури

1. Бондаренко З. П. Волонтерська діяльність студентів як ресурс соціально-педагогічної практики. Гуманітарний вісник ДВНЗ Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Київ: Гнозис 2017. Том. 74, вип. 37-1.
2. Стельмашук Ж. Г. Положення про волонтерський Центр «Від серця до серця». Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2018. 17 с.
3. Гринькова Н. М. Реалізація компетентнісного підходу в концепції «Нова українська школа». *Нові стратегії розвитку початкової освіти в умовах євроінтеграції*. Івано-Франківськ, 2018. С. 89–93.

ПРОБЛЕМА ВСТАНОВЛЕННЯ ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ТА ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Гритенко О. А.

к.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології
Одеський державний університет внутрішніх справ

Дослідження теоретичних аспектів щодо тих системних складових, які утворюють інститут прогресивної системи виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі в доктрині права прийнято визначати як форми, елементи, тубінститути тощо. У даному дослідженні маємо намір визначитися із теоретичними аспектами встановлення форм, елементів тощо прогресивної системи виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі.

Питання, яке стосується *форм реалізації прогресивної* системи виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі, є найбільш дискусійними. Саме це питання поділило усіх науковців на тих, хто вважає що прогресивна система відтворюється у різних формах зміни умов тримання засуджених під час їхнього перебування в ізоляції (як в межах однієї установи, так і шляхом переведення до іншої установи). І на тих, хто складовими прогресивної системи вважав усі кримінально-правові та кримінально-виконавчі інституції, що спроможні стимулювати дострокове виправлення засуджених осіб. А отже на прибічників вузького та широкого розуміння змісту прогресивної системи.

Прибічники *вузького розуміння* змісту прогресивної системи вважають, що вона має відтворюватися лише у формі зміни умов тримання засуджених в ізоляції (як шляхом зміни умов в межах однієї установи, так і шляхом переведення до іншої установи, іншого рівня безпеки), залежно від поведінки, досягнення певного ступеня виправлення та відбуття ними певного строку призначеного судом покарання.

Так на думку Ю.М. Ткачевського, головною формою реалізації прогресивної системи виконання кримінального покарання є лише зміна умов відбування покарання у межах однієї виправної установи (як в бік пом'якшення, так і в бік посилення суворості порядку та умов відбування покарання), залежно від поведінки засудженого. Вчений вважав, що прогресивна система за переліком форм (за змістом своїх елементів) не охоплює класифікацію засуджених за видами установ позбавлення волі (суд, дотримуючись принципу індивідуалізації покарання, визначає термін і місце відбування покарання, вид режиму); умовно-дострокове звільнення (мета покарання вже досягнута, засуджений виправився); контроль за особами, які звільнилися із установ (кримінально-виконавчі відносини припинилися) [9, С. 13-15].

Щодо підстав не вважати умовно-дострокове звільнення елементом (формою) реалізації прогресивної системи виконання покарання більш докладно висловився А.М. Носенко, який доводив те, що умовно-дострокове звільнення – це інститут, який має відношення лише стосовно засуджених, які вже виправилися, а відповідно, не може розглядатися як захід стимулювання засуджених до виправлення та забезпечення режиму [7, С. 6-7, 34-35].

На перший погляд, може здатися, що така позиція відстоювалася лише за часів чинності попереднього виправно-трудового кодексу. Проте ми можемо її зустріти і в окремих сучасних підручниках з кримінально-виконавчого права, виданих після внесення суттєвих змін у кримінально-виконавче законодавство у 2010 р. Йдеться *лише про дві форми* прогресивної системи: зміну умов тримання шляхом переведення з однієї виправної колонії до колонії іншого рівня безпеки; зміну умов тримання шляхом переведення із однієї структурної ділянки виправних і виховних колоній до іншої ділянки. При цьому назви цих форм не виокремлюються [5, С. 620-65, С. 635].

Проте наступність виправно-трудового (в подальшому – кримінально-виконавчого) права виявляється саме в *широкому розумінні змістовних* характеристик прогресивної системи як такої, що охоплює значну кількість заохочувальних інститутів кримінального та кримінально-виконавчого права. Такий підхід сформувався за чинності ВТК 1970 р. і набув особливої актуальності в сучасний період реформування кримінально-виконавчого законодавства.

Особливістю спеціальних дослідженнях з проблем прогресивної системи пострадянського часу є те, що в них йшлося лише про відбування покарання і не згадується про виконання покарання. Так Г.А. Аванесов у якості складових прогресивної системи відбування покарання розглядав і зміну умов в межах однієї установи, і зміну умов шляхом переведення до іншої установи, і застосування умовно-дострокового звільнення як заключний її елемент. В той же час, заміну покарання на інший більш м'який вид покарання не відносив до даної системи [1, С. 3, 4]

О.І. Бажанов, В.З. *Фетісов* до форм реалізації прогресивної системи відносили і заходи диференціації утримання засуджених до позбавлення волі (залежно від виду виправної установи), і зміну умов тримання засуджених в межах однієї виправно-трудової установи (переведення на поліпшені умови тримання чи їхня відміна; переведення до приміщення камерного типу), і зміну умов тримання шляхом переведення із однієї установи в іншу (в колонію поселення, у в'язницю), і умовно-дострокове звільнення, і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким, і навіть контроль за звільненими з установи тощо [3, С. 29; 2, С. 13, 69-72].

На думку М.О. Стручкова, формою прогресивної системи є форма здійснення сукупності правил, які дозволяють змінювати умови тримання засудженого під час відбування покарання: зміна умов шляхом переведення із одного виправно-трудової установи до іншої; зміна умов шляхом покращення чи погіршення умов тримання в межах одного виправного закладу; скорочення терміну покарання у виді позбавлення волі [8, С. 163]. Де, вочевидь, маємо

розуміти останню форму як таку, що охоплює і умовно-дострокове звільнення, і пом'якшення покарання, оскільки і в першому і в другому випадках призначений судом термін позбавлення волі скорочується або ж завдяки звільненню, або ж шляхом заміни його на інше альтернативне покарання.

Насамкінець, розглядаючи видання пострадянського часу, слід підкреслити, що у колективних працях радянських вчених з питань виправно-трудового права переважно у якості форм прогресивної системи визначалися різновиди змін умов тримання засуджених під час відбування ними покарання та умовно-дострокове звільнення [4, С.239].

В колективних працях сучасного періоду, які набувають найчастіше характеру підручників та посібників з кримінально-виконавчого права, найчастіше до змін умов тримання засуджених під час відбування покарання у виді позбавлення волі (в межах однієї установи; шляхом переведення з однієї установи до іншої) та умовно-дострокового звільнення додається заміна невідбутої частини покарання у виді позбавлення волі на інше більш м'яке покарання [5, С. 620-65, 637].

Насамкінець, найширшою є сфера реалізації прогресивної системи за відомчими рекомендаціями Управління соціально-виховної та психологічної роботи Державного департаменту України з питань виконання покарань. До *форм прояву* прогресивної системи відноситься система заходів заохочення та стягнення, зміна умов тримання в межах однієї колонії або шляхом переведення до колонії іншого виду, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, умовно-дострокове звільнення, інші види дострокового звільнення (звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років, звільнення від покарання на підставі закону про амністію або акта про помилування) [6, С. 1].

Тож на тлі окремих спроб обґрунтування доцільності віднесення до елементів прогресивної системи і факту розподілу засуджених за видами кримінально-виконавчих установ, їхньої диференціації за соціально-демографічними, кримінально-правовими характеристиками, і інститут контролю за засудженими після їхнього звільнення проглядається певна наступність у підходах щодо переліку форм прогресивної системи.

Слід визнати, що історично в більшості випадків саме зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі, в залежності від поведінки засудженого (як в межах однієї установи, так і шляхом переведення до іншої), в теорії права розглядається як головна (за окремими позиціями – єдина) форма прогресивна система виконання та відбування покарання. Проте з часом актуальності набуває позиція щодо доцільності визначення більш широкої сфери реалізації прогресивної системи. Найчастіше це стосувалося таких інститутів як умовно-дострокове звільнення, заміна невідбутої частини покарання у виді позбавлення волі іншим більш м'яким (ст.ст. 81, 82 КК). Тенденцією сучасності є поширення сфери дії прогресивної системи за рахунок включення в неї у якості складових і інших *видів дострокового звільнення від подальшого відбування покарання у виді позбавлення волі* або ж заміни його на інше більш м'яке покарання, передбачених ст.ст.83, 86, 87 КК. Міжгалузевий характер інститутів

заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, умовно-дострокового звільнення, звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років, звільнення від покарання на підставі закону про амністію або акта про помилування доводить те, що їхня реалізація передбачає комплексне системне тлумачення положень як кримінального так і кримінально-виконавчого законодавства.

Підсумовуючи зазначене слід підкреслити наступне. Слід вказати на те, що проблема форм прогресивної системи найчастіше була і є предметом для обговорення в доктрині права, стосувалася як конкретного переліку цих форм, так і критеріїв (чинників) доцільності віднесення до неї окремих інститутів права. У якості форм прогресивної системи пропонувалося розглядати класифікацію засуджених за видами виправних (кримінально-виконавчих) установ; зміни умов тримання засуджених в межах однієї установи; зміни умов тримання засуджених шляхом переведення із однієї установи в іншу; заміну покарання у виді позбавлення волі на інше більш м'яке покарання; умовно-дострокове звільнення, звільнення від відбування покарання у виді позбавлення волі засуджених жінок, які є вагітними та жінок, які мають при собі дитину віком до трьох років; звільнення від покарання на підставі Закону про амністію; звільнення від відбування покарання на підставі Акту про помилування; контроль за особами, які звільнені із установ по виконанню покарання у виді позбавлення волі.

Література:

1. Аванесов Г.А. Изменение условий содержания осужденных в процессе отбывания лишения свободы (прогрессивная система) /Под ред. докт. юр. наук, профессора Н.А. Стручкова. – М.: ВНИИ охраны общественного порядка, 1968. – 148 с.
2. Бажанов О. И. Прогрессивная система исполнения наказания / Бажанов О.И.; Науч. ред.: Туманов Г.А. - Минск: Наука и техника, 1981. - 168 с.
3. Бажанов О.И. Вопросы совершенствования прогрессивной системы отбывания наказания / О.И. Бажанов, В.З. Фетисов // Труды ВНИИ МВД СССР. – 1974, № 30. – М.: ВНИИ МВД СССР. – С. 27-38.
4. Исправительно-трудовое право . – М.: «Юридическая литература», 1971. – 416 с .
5. Кримінально-виконавче право України: Підручник / О.М. Джужа, І.Г. Богатирьов, О.Г. Колб, В.В. Василевич та ін.; За заг. ред.. докт. Юрид. наук, проф., О.М. Джужи. – К.: Атіка, 2010. – 752 с.
6. Методичні рекомендації щодо організації роботи, пов'язаної із забезпеченням прогресивної системи відбування покарання в кримінально-виконавчих установах // Управління соціально-виховної та психологічної роботи Державного департаменту України з питань виконання покарань. – К., 2004. – 15 с.
7. Носенко А. М. Условно-досрочное освобождение от лишения свободы / Носенко А.М. - М.: РИО Киев. фил. ВНИИ МВД СССР, 1974. - 149 с.

8. Стручков Н.А. Уголовная ответственность и ее реализация в борьбе с преступностью: монография / Н.А. Стручков. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1978. – 288 с.

9. Ткачевский Ю. М. Российская прогрессивная система исполнения уголовных наказаний. - Вестник МГУ, Право, 1997, № 6. - С. 13-15)

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО СИНТЕЗУ 2-(3-ЦИКЛОАЛКІЛ-1*H*-1,2,4-ТРИАЗОЛ-5-ІЛ)ФЕНІЛАМІНІВ ЯК ПОТЕНЦІЙНИХ ХІМІОТЕРАПЕВТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Грицак О. А.,

студент

Запорізький державний медичний університет

Шабельник К. П.,

к.фарм.н., доцент

Запорізький державний медичний університет

Поліщук Н. М.

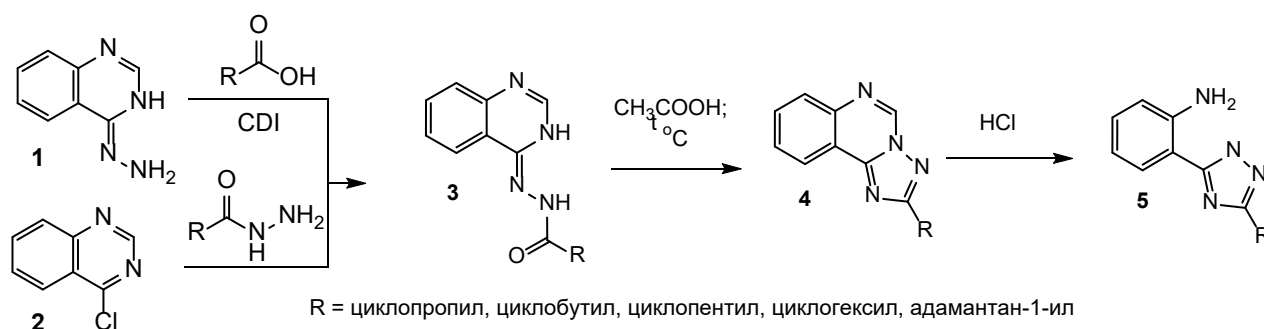
к.мед.н., доцент

Запорізький державний медичний університет

Певний інтерес науковців викликає дослідження біологічного потенціалу сполук, які поєднують у своїй структурі пріоритетні у медичній хімії фармакофорні групи (тріазолову та циклоалкілну), що є одним із пріоритетних та виправданих підходів для одержання нових біологічно активних речовин. Отже, синтез нових 2-(3-циклоалкіл-1*H*-1,2,4-триазол-5-іл)феніламінів, в тому числі їх функціоналізація є оправданою методологією спрямованого пошуку потенційних хіміотерапевтичних засобів [1].

Для синтезу [хіназолін-4(3*H*)-іліден]гідразидів циклоалкілкарбонових кислот **3** було використано ряд альтернативних методів: по перше, це ацилювання 4-гідразинохіназоліну **1** імідазолідами відповідних кислот у діоксані; по-друге, взаємодія 4-хлорхіназоліну **2** з гідрازیдами відповідних кислот (схема) [2, 3]. Результати досліджень показали, що найбільш препаративним виявився карбонілдіімідазольний метод. На другому етапі дослідження 2-циклоалкіл-[1,2,4]тріазоло[1,5-*c*]хіназоліни **4** отримували дегідратацією гідразидів **3** в середовищі льодяної оцтової кислоти з насадкою Діна-Старка, для відгону води, яка утворюється в результаті реакції [4-7]. Відповідні 2-(3-циклоалкіл-1*H*-1,2,4-триазол-5-іл)феніламіни **5** формували у реакціях з нуклеофільними реагентами: розведена кислота хлористоводнева, гідразин гідрат, водні та спиртові розчини натрію гідроксиду [8-14]. Результати досліджень показали, що сполуки **4** більш повно і з кількісними виходами піддаються розщепленню гетероциклічної системи у розчинах кислоти хлористоводневої.

Схема

Індивідуальність та будова синтезованих сполук підтверджена елементним аналізом та фізико-хімічними методами, а саме хроматомас-, ^1H ЯМР- та мас-спектрометрією. ^1H ЯМР-спектр сполук **3** характеризується наявністю слабкого уширеного синглету протону екзоциклічної *NH*-групи хіназолінового циклу в області 11.96-10.24 м.ч. та гідрозидного *NH*-протону при 11.03-10.20 м.ч., який у деяких випадках не проявляється внаслідок швидкого дейтерообміну або подвоюється за рахунок гідрозид-гідрозонної таутомерії. ^1H ЯМР-спектри сполук **4** характеризуються відсутністю сигналів обмінних протонів *NH*-груп в слабкому полі та мають характерний сигнал синглетного протону **5** (9.70-9.25 м.ч.) триазоло[1,5-*c*]хіназолінової системи. Що стосується ^1H ЯМР-спектрів сполук **5**, то для них характеристичні сигнали слабкого уширеного синглету протону ендациклічної *NH*-групи (14.22-13.71 м.ч.) триазольного та NH_2 -групи (6.90-6.32 м.ч.) анілінового фрагментів [15].

Проведене дослідження на протимікробну та протигрибкову активність синтезованих сполук показало, що для них характерна висока активність по відношенню до *St. aureus* (МІК 3,125-12,5 мкг/мл) та помірно виражена активність до *C. albicans* (МІК 25-50 мкг/мл). Найбільш високу антибактеріальну дію проявляють 2-(3-циклоалкіл-1*H*-1,2,4-триазол-5-іл)феніламіни. Взаємозв'язок «структура-активність» дозволив виявити «фармакофорні» фрагменти, які приводять до високої активності, а саме циклопропільний та адамантільний фрагменти.

Література:

1. (2012) World Health Statistics 2012: Monitoring health for the SDGs (2012) Retrieved from: http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/2012.
2. Карпенко О.В. Синтез анельованих гетероциклічних сполук похідних 4-гідрозинохіназоліну та їх біологічна активність: дис. канд. фарм. наук: 15.00.02 / О.В. Карпенко. – Запоріжжя, 2006. – 169 с.
3. Синтез і протимікробна активність N-[(5-*R*-фуран-2-іл)-метиле]N-[3-(5-*R*-фуран-2-іл)аліліден]-N'-хіназолін-4-іл-гідрозинів / Н.О. Нестерова, С.І. Коваленко, О.В. Карпенко, І.Ф. Беленічев, Ю.М. Максимов, Н.О. Вринчану, Л.В. Новік// Фармацевтичний журнал. – 2004. – №6. – С. 79–83.
4. Волошина В. О. Синтез, фізико-хімічні та біологічні властивості заміщених 1,2,4-триазолу та його конденсованих похідних: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фарм. наук: спец. 15.00.02 / В. О. Волошина. – Запоріжжя, 2011. – 23 с.

5. Синтез 2-R-триазоло[1,5-*c*]-хіназолінів. Повідомлення 1 / Карпенко О. В., Коваленко С. І. [та ін.] // Журнал органічної та фармацевтичної хімії. – 2005. – Т. 3, вип. 2 (10). – С. 47-54.
6. Синтез 2-R-триазоло[1,5-*c*]-хіназолінів. Повідомлення 2 / Карпенко О. В., Коваленко С. І. [та ін.] // Журнал органічної та фармацевтичної хімії. – 2005. – Т. 3, вип. 4 (12). – С. 61-68.
7. Синтез 2-R-триазоло[1,5-*c*]-хіназолінів. Повідомлення 3 / Карпенко О. В., Коваленко С. І. [та ін.] // Журнал органічної та фармацевтичної хімії. – 2006. – Т. 4, вип. 2 (14). – С. 65-70.
8. Petric A. Ring-Opening Reactions of Triazolo- and Tetrazolo-Pyridopyrimidines or Quinazolines with some Carbon Nucleophiles / Petric A. Tisler M., Stanovnik B. // *Monatsh. Chem.* – 1985. – Vol. 116. – P. 1309-1320.
9. Structure-Activity Profile of a Series of Novel Triazoloquinazoline Adenosine Antagonists / Francis J. E., Cash W. D., Psychoyos S., Ghai G. // *J. Med. Chem.* – 1988. – Vol. 31, № 5. – P. 1014-1020.
10. [1,2,4]Triazolo[1,5-*c*]quinazolin-5-thiones and their reactivity / Dalpiaz A., Bertolasi V., Ferretti V., Borea P. A. // *J. Chem. Crystallogr.* – 1997. – Vol. 27, № 1. – P. 59-66.
11. Швайка О. П. Реакции рециклизации гетероциклических соединений с участием гидразина и его замещенных / Швайка О. П., Артемов В. Н. // *Успехи химии.* – 1972. – Т. XLI, Вып. 10. – С. 1788-1822.
12. Нуклеофильное расщепление азольного и азинового циклов в 6-нитро-1,2,4-триазоло[1,5-*a*]пиримидин-7-онах / Уломский Е. Н., Воронин В. В., Русинов В. Л., Чупахин О. Н. // *Известия Академии наук. Серия химическая.* – 2001. – № 4. – С. 655-661.
13. Maiboroda D. A definitive synthesis of 2-[(5-methyl-*s*-triazolo[4,3-*c*]quinazolin-3-yl)thio]-*N*-benzylacetanilide and other reactions of its precursors / Maiboroda D., Babaev E. // *J. Org. Chem.* – 1997. – № 62. – P. 7100.
14. Синтез та нуклеофільне розщеплення 2-R-[1,2,4]триазоло[1,5-*c*]-хіназолінів / С. І. Коваленко, В. О. Волошина, О. В. Карпенко [та ін.] // Журнал органічної та фармацевтичної хімії. – 2010. – Т. 8, Вип. 2 (30), С. 48-56.
15. Хауссер К. Х. ЯМР в медицине и биологии: структура молекул, томография, спектроскопия in vivo / К. Х. Хауссер, Х. Р. Кальбитцер; пер. с нем. под. ред. С. М. Рябченко – К.: Наук. думка, 1993. – 259 с.

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Гуржий О. С.,

викладач

Дніпропетровський університет внутрішніх справ

Порохнявий А. В.

викладач

Дніпропетровський університет внутрішніх справ

У сучасному світі термін «соціальна педагогіка» набуває вельми важливого значення тільки тому що створення у соціумі умов для позитивного розвитку особистості, цілеспрямована гуманізація сприяє гармонізації духовної та матеріальної структури в соціумі. Коли ми розглядаємо цей термін, ми визначаємо його як науку про соціально-педагогічні механізми становлення особистості в соціумі. Новітній погляд включає підвищення ролі тих галузей педагогіки, які виходять за межі вчительської діяльності. Йдеться про: роботу керівників з персоналом та педагогів з батьками. Епоха реформування суспільного життя актуалізує проблеми оздоровлення соціального життя та підлітків [1].

В нашій країні, педагогіка легко сприяє реформуванню, але витoki залишаються стандартними. Функції і завдання соціального педагога в загальноосвітніх закладах. Охорона і захист інтересів і прав особистості. Створення розвивального середовища, а також індивідуальна підтримка. Профілактика психічного насильства над особистістю. Робота з дитячими громадськими об'єднаннями і організаціями. Організація розумного дозвілля, і нарешті взаємодія з батьками і громадськістю [2].

Головною метою є повна соціалізація під час якої формуються соціальні якості, цінності, знання та навички. Відбувається перетворення природжених, природних рис, а також інтерналізація особою елементів культури, соціальних норм, які існують у суспільстві [3].

На нашу думку, педагогіка підвласна двом теоріям «Теорія розвитку» та «Теорія прив'язаності». За першою, процес розвитку - це саморух дитини завдяки її діяльності з предметами, а фактори спадковості та середовища - це лише умови, які визначають сутність процесу розвитку. Розвиток психічних процесів залежить від характеру різних видів провідної діяльності. Шляхом засвоєння суспільно вироблених способів дій з предметами відбувається формування дитини як члена суспільства. За другою, прив'язаності та інтерперсональні стосунки між дітьми та батьками є визначальними для нормального розвитку дитини та її ідентичності, а прихильність - процес утворення на рівні рефлексів, слугує джерелом емоційної близькості [4].

Образ соціального педагога - це спеціаліст, у компетенцію якого входить надання педагогічної, психологічної, психотерапевтичної та соціальної допомоги людям, які її потребують. Педагог повинен знати основні закономірності розвитку особистості на всіх вікових етапах; специфіку формування стосунків у соціумі; екологічну, демографічну, соціально-педагогічну характеристику мікросередовища; форми і методи соціально-педагогічної роботи з сім'єю, різними групами і категоріями населення. Спираючись на аналіз науково-педагогічної літератури, можна визначити такі основні положення кодексу етики соціального педагога: бути комунікабельним, проводити роботу в рамках своєї компетенції; нести персональну відповідальність за якість своєї роботи; не повчати, не наказувати, не використовувати професійні відносини в особистих цілях, не піддатися впливу і натиску, що призводять до негативних наслідків; сприяти розвитку благополуччя суспільства шляхом: розширення особистих можливостей людей [5].

Рахувати винятковим, або стандартним, залишається відкрите питання інклюзивної освіти. На сьогоднішній час інклюзивна освіта це не лише одна з фундаментальних засад розвитку освіти, але й є філософією розуміння участі людини у житті людини. Внаслідок відмінностей між людьми та усвідомлення цінності людської багатоманітності виникла ідея інклюзії. Під собою вона має таке значення, що усі діти є цінними членами суспільства і мають рівні права, зокрема щодо отримання вищої освіти, незважаючи на особливості їхнього психічного та фізіологічного розвитку, це все виключає дискримінацію та відображає одну з головних ознак демократичного суспільства [6]. Інклюзивна освіта у своїх функціях соціалізації передбачає: засвоєння дітьми широкого кола цінностей, соціальних ролей і очікувань, на основі яких складається повсякденне життя людей, а також цінностей, що пропагуються закладом освіти; формування людської особистості на основі засвоєння дітьми знань, навичок, цінностей культурної спадщини [7].

У нашій державі соціальна робота знаходиться у стані становлення та розвитку, формування та науково-теоретичного обґрунтування, збагачення надбаннями міжнародного досвіду. Тому так важливо, щоб біля джерел становлення соціальної роботи в Україні стояли високопрофесійні науковці, звитяжні практики, непересічні організатори. На щастя, саме такі люди складають когорту очільників теорії і практики соціальної роботи в Україні, саме вони побуджують представників державних інституцій, науковців, представників громадських організацій до постійного пошуку, продуктивного діалогу[8].

Список літератури:

1. Євтух, М. Б. Соціальна педагогіка [Текст] : підручник / М. Б. Євтух, О. П. Сердюк. – К. : МАУП, 14-15 с.;
2. Русаков А.Г. Управление системой социальной защиты детства: курс/ Русаков А.Г. - : 21-22 с.;
3. Беспалько, О. В. Соціальна педагогіка [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч.закл. / О. В. Беспалько. – К. : Центр учбової літ., 17-18 с.;

4. Беспалько, О. В. Соціальна педагогіка [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навчзакл. / О. В. Беспалько. – К. : Центр учбової літ., 12-13 с.;
5. Богданова, І. М. Соціальна педагогіка [Текст] : навч. посібник / І. М. Богданова. – К. : Знання, 2008. – 111-112. – (Бібліотека соціального педагога);
6. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. - Київ, 2019. - 300 с, 10 с;
7. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. - Київ, 2019. - 300 с, 12-13 с;
8. Капська А.Й. : біобібліографічний покажчик / упоряд. бібліогр. покажчика Н. І. Тарасова; ред. Л. В. Савенкова; Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 122 с

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІКТ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Гуро К. В.

вихователь

КЗО «Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді»
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

Виховання сучасної дитини є дуже складним і водночас цікавим процесом. На наших дітях дуже позначився науково-технічний прогрес ХХІ століття. Розвинуте технологічне суспільство диктує свої закони у вихованні і спілкуванні людей різних поколінь. Для багатьох батьків наших учнів комп'ютер, Інтернет, чат – таємниця за сімома замками. Діти швидше і ефективніше використовують всі блага інформаційних технологій. І тому виховання у дітей правильного ставлення до безпечного для здоров'я використання комп'ютера лягає на учителя, класного керівника, вихователя, які за своїми посадовими обов'язками повинні бути завжди попереду хоча б на один крок від своїх вихованців. Педагогічний працівник, який на сьогодні не володіє комп'ютером – вчорашній день, бо не використовуючи ІКТ, він сам втрачає шанс краще будувати виховну систему, не вчить дитину орієнтуватися в навколишньому просторі, що є головною вимогою сучасного життя [8, с. 103].

Змінюється суспільство, змінюється освіта, змінюються прийоми і методи виховання. Їх потрібно вибирати, виходячи з конкретних умов та можливостей навчального закладу, соціального запиту батьків.

Виховні функції в Криворізькому обласному ліцей-інтернаті для сільської молоді виконуються усіма педагогічними працівниками, але головна роль у вирішенні завдань виховання ліцеїстів відводиться вихователю та класному керівникові. Від успішності їх роботи залежить рівень вихованості учнів і міжособистісні відносини в класному колективі та колективі в гуртожитку.. Мета діяльності вихователя – це створення умов для самореалізації і саморозвитку особистості учня, його успішної самореалізації в суспільстві. Але для того, щоб дитина вірила у щирість слів педагога, самому вихователю необхідно само-розвиватися і само-реалізовуватися в суспільстві та оволодівати новими інформаційними технологіями. Використання ІКТ в педагогічній роботі – це один із способів самоствердження та самореалізації в колективі ліцею.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в галузі освіти і безпосередньо в діяльності вихователя ліцею стало загальною необхідністю.

Сфери застосування та можливості ІКТ в роботі вихователя гуртожитку КОЛІ

1 .Діагностування та анкетування

Для вихователя гуртожитку дуже важливо об'єктивно оцінити результати своєї роботи, причому зробити це професійно грамотно, сформулювавши мету підібравши потрібну дослідницьку методика. Для вивчення результатів виховного впливу використовують наступні методики: моніторинг, діагностика, анкетування. Це дає можливість виявляти здібності дітей, їх позитивні та негативні риси характеру для подальшого коригування.

Кожен вихователь у своїй роботі користується різними діагностиками, які вимагають великих витрат часу на обробку та аналіз. Він має вивчати індивідуальні особливості учнів та їх розвиток, рівень вихованості колективу поверху. В цьому вихователю допомагають інформаційні технології. Проведення тестування і підрахунок результатів доручаються комп'ютерній програмі.

2.Робота з батьками. Комунікації.

Соціальні мережі та електронна пошта дають можливість спілкуватися з учнями та їх батьками у позаурочний час, вирішувати різні питання на відстані, що є не лише зручним, але і необхідним, враховуючи специфіку навчального закладу інтернатного типу[4, с. 221].

Такий вид роботи дає можливість виховувати в учнів культуру спілкування, навчати безпечної поведінки в мережі. А батьки можуть у будь який час дізнатися про успіхи своїх дітей.

Інформування про життя ліцею (презентації, СМС-інформування, створення груп у соціальних мережах, налагодження електронної пошти, наповнення Інтернет-сторінки – сайту ліцею, організація форумів для обговорення подій, проведення опитування та анкетування, публікація фотоальбомів проведених заходів, робота блогів педагогів).

При роботі з батьками ІКТ вихователі застосовують у таких напрямках:

- для комунікацій;
- для проведення батьківських зборів;
- для анкетування;
- для створення бази даних.

3.Позакласні заходи

Інформаційні технології зручно використовувати при проведенні годин спілкування, які відразу для ліцеїстів стають цікавішими і кориснішими. Для проведення години спілкування, позакласного заходу вихователі гуртожитку використовують різноманітні презентації. Безліч фотографій, відео-фрагментів, музики дозволяють зацікавити абсолютно всіх учнів.. Також ліцеїсти приймають активну участь у підготовці такого роду заходів. Матеріал для тематичних лінійок, годин спілкування діти знаходять в Інтернеті, використовуючи пошукові системи, в газетах, літературі та інших джерелах.

Використання ІКТ на виховних заходах сприяє [1, с. 25]:

- розвитку інтересу учня до цього заходу;
- розвитку вмінь і навиків роботи з інформаційними ресурсами;
- ефективного керуванню увагою учня;
- активізації пізнавальної діяльності;
- формуванню навиків дослідницької роботи;

- підвищенню інформаційної культури.

Учні набувають досвіду публічних виступів, підвищується самооцінка, так як вміння працювати з комп'ютером є одним із елементів сучасної молодіжної культури.

При підготовці і проведенні виховних заходів, тематичних лінійок в гуртожитку в позаурочний час використовуються такі прикладні програми, як MS Power Point, MS Publisher, графічний редактор Adobe Photoshop, музичні програвачі, тощо, які роблять виховну роботу в гуртожитку яскравою та запам'ятовуючою.

На загально ліцейських святах комп'ютер став незамінним помічником. Всі заходи, на яких вдається використати мультимедійний проектор, музичний супровід, проходять на високому рівні і надзвичайно подобаються ліцеїстам. Презентації, відеозаписи і музика стають невід'ємною частиною ліцейського життя.

Години спілкування, які проводяться з використанням ІКТ, сприяють розвитку самооцінки ліцеїстів, їх знань та навиків, виробляють вміння бачити сильні і слабкі сторони своєї особистості, характеру.

Ліцей живе своїми традиціями. Але для підтримки їх сьогодні потрібні нові форми, новий зміст, та нові технології роботи. Тому в організацію виховних заходів (у тому числі і традиційних) міцно входять інформаційним технології.

Висновки.

Отже, основними цілями впровадження ІКТ в роботу вихователя гуртожитку ліцею є:

- залучення ліцеїстів і їх батьків в побудову єдиного інформаційного простору для організації ефективної взаємодії педагогів, учнів та батьків;
- формування у ліцеїстів світогляду відкритого інформаційного суспільства, підготовка членів інформаційного суспільства;
- формування відношення до комп'ютера, як до інструменту для спілкування, навчання, творчості;
- розвиток творчого, самостійного мислення ліцеїстів, формування вмінь і навиків самостійного пошуку, аналізу і оцінки інформації, оволодіння навиками використання інформаційних технологій.

Список літератури:

1.Іванова О. Підвищення інформаційно-комп'ютерної компетентності педагогів//Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2010. – №2. – С. 22 – 30.

2.Інформаційні технології в навчанні. – К.: Видавнича група ВНУ, 2006. – 240 с.

3.Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі [Електронний ресурс] / С. Дишлева. Режим доступу : <http://osvita.ua/school/method/technol/680>

4.Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Просвіта», «Книга пам'яті України», 2000. – С. 368.

5.Современные информационные технологии в образовании [Электронный ресурс] / С.А.Зайцева, В.В.Иванов. Режим доступа: <http://sgpu2004.narod.ru/infotek/infotek2.htm>

6.Сороко Н.В. Реалізація діяльнісного підходу при комп'ютерному навчанні в умовах оновлення мовної освіти в Україні // Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору: Зб. наук. праць / За ред. В.Ю. Бикова, Ю.О.Жука. – К.: Атіка, 2004.

7.Сутність поняття «Інформаційно-комунікаційні технології» та їх значення на сучасному етапі модернізації освіти [Електронний ресурс]/ Н.Ю.Фоміних.

Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2009_5/files/ped905_77.pdf

8.Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: А.С.К., 2006.– С.192.

ВПЛИВ РІШЕНЬ ШОСТОГО СІОНІСТСЬКОГО КОНГРЕСУ НА ПОГЛЯДИ В.Є. ЖАБОТИНСЬКОГО

Дарда О. О.

аспірантка

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г.Шевченка

Явище політичного сіонізму пов'язують з сіоністськими конгресами, які були необхідною умовою для утвердження політичного руху. Перший конгрес відбувся 1897 р. і заклав підвалини для майбутнього розвитку та формування політичної доктрини. На конгресах визначались основні напрямки діяльності та методи досягнення найголовнішої мети єврейського народу – єврейської держави. Шостий сіоністський конгрес, який відбувся 23-28 серпня 1903 р., справив великий вплив на молодого діяча сіоністського руху В.Є. Жаботинського.

Вивченням життя та діяльності В.Є. Жаботинського займалися Дж. Шехтман [1], Б. Нетаньяху [2], Л. Кацис [3]. Біографи виокремлюють 1903 р. як переломний у житті В.Є. Жаботинського і як такий, що визначив його політичну орієнтацію. Окремо слід приділити увагу працям з історії сіоністського руху в Росії. Да них можна віднести роботи І. Маора [4], О. А. Ільїна [5]. Для кращого розуміння ролі сіоністського конгресу необхідно ознайомитися з листуванням В.Є. Жаботинського та його статтями у газетах.

Після Кишинівського погрому 1903 р. єврейська община знаходилася у складному становищі. Тиск з боку місцевої адміністрації, відчуття незахищеності та відчаю. Погром був організований та спланований місцевою владою та ініціювався безпосередньо міністром внутрішніх справ В.К. Плеве. Одеса, в якій проживав В.Є. Жаботинський, була містом з великою єврейською громадою. Загроза погромів тут хоч і існувала, але не проявилася у масових виступах. Геополітичне значення міста та активна позиція єврейського населення не дали активно проявитися антисемітським настроям. В.Є. Жаботинський допомагав в організації збору коштів та речей для постраждалих у погромі. В цей час він познайомився з діячами сіоністського руху. За протекцією С.Д. Зальцмана його обирають делегатом на Шостий сіоністський конгрес, там він виконує і журналістську роботу для газети «Одесские новости» [6, с. 52–62].

Атмосфера Шостого сіоністського конгресу була напруженою, назрівав розкол в русі. На початку засідання виступив лідер сіоністського руху Теодор Герцль. У своїй промові він окреслив майбутню орієнтацію руху та оголосив пропозицію британського уряду щодо заселення Північної Африки (так званий Угандський проект). Промова Герцля викликала інтерес та жваві дискусії з боку учасників конгресу. Офіційні переговори з Англійським урядом щодо

можливості реалізації Угандського проєкту засвідчило визнання обраного представника єврейської нації. Це перший етап визнання єврейського народу всім світом. Однак більш детальне осмислення засвідчило факт переорієнтації сіоністського руху і відмову від головної мети – поселення в Палестині.

Демократична фракція не підтримала ідею переорієнтації руху. Це викликало жваве обговорення та дискусії. В.Є. Жаботинський теж виступив з промовою, хоча в стенограмі засідання його виступ не зберігся, з його автобіографії нам відомо, що він поставив питання щодо переговорів Т.Герцля з В.К. Плеве. Тема, за замовчуванням, не піднімалася на засіданні конгресу, хоча для делегатів з Російської імперії вона була нагальною. Переговори не підтримувалися більшістю делегатів з Російської імперії, вони вважали, що антисемітська держава не може підтримати рух за створення незалежної єврейської держави.

В «Базельских впечатлениях» В.Є. Жаботинський згадує, що перейшов у опозицію, як і багато його російських колег. Промова була дуже емоційна, оскільки сам Т. Герцль повернувся до зали і наполіг на завершенні цього виступу, що обурило значну частину делегатів. Розкол в середовищі сіоністів, відсутність чіткої політичної лінії у лідерів руху не переконували молодого політика у майбутньому позитивному вирішенні єврейського питання. Активна критика позиції Т. Герцля ще більше продемонструвала необхідність трансформації сіоністського руху [7].

У результаті голосування Угандський проєкт було підтримано більшістю голосів. В. Жаботинський був у тій меншості, яка проголосувала проти та залишила засідання раніше [8, с. 223–227].

Загалом політичні погляди В.Є Жаботинського після цього сіоністського конгресу були орієнтовані на:

- чітку орієнтацію на сіоністський рух та утвердження себе як активного учасника політичного процесу;
- орієнтація на ідеал політичного лідера, такого як Т. Герцль;
- засудження та неприйняття Угандського проєкту, активна діяльність щодо поширення інформації про сіоністський рух серед єврейського населення;
- в політичній поглядах – орієнтація на демократичну фракцію;
- необхідність утворення незалежної єврейської держави на землях Ерец-Ізраелю.

Базельський конгрес окреслив напрямок політичної спрямованості поглядів В.Є. Жаботинського. Розкол в сіоністському русі, кризові явища в середовищі російського суспільства, антисемітська політика адміністрації сприяли активному залученню тоді ще просто журналіста до політичної діяльності. Знайомство з видатними діячами сіоністського руху на Базельському конгресі в подальшому допомогло стати В.Є. Жаботинському одним з найвидатніших єврейських політичних діячів першої половини ХХ ст.

Список літератури

1. Schechtman, J. The Life of Vladimir Jabotinsky (Rebel and Statsman). New York: Thomas Yosoloff, 1956. 499 p.

2. Нетанияху Б. Место Жаботинского в еврейской истории. *А-Умма*. 1964. № 9, июнь. URL: <http://www.rjews.net/gazeta/Lib/Jab/netan.shtml>
3. Кацис Л. Начало Пути. *Иерусалимский журнал, номер 34, 2010*. URL: <https://magazines.gorky.media/ier/2010/34/nachalo-puti.html>
4. Маор И. Сионистское движение в России. Библиотека-алия 1977. 439 с.
5. Ильина О. А. Еврейская эмиграция из Российской империи в Палестину, 1880 – 1904 гг.: идеология, практика, мифология: автореф. дис. ...канд. исторических наук: 07.00.03 / Московский государственный университет имени Ломоносова. Москва. 1999. 30 с.
6. Жаботинский В.Е. Повесть моих дней. Иерусалим: Библиотека-Алия, 1985. 113 с.
7. Жаботинский В.Е. Базельские впечатления. VI конгресс сионистов. *Одесские новости*. 1903. 19 августа. URL: <https://magazines.gorky.media/ier/2010/34/iz-sochinenij-1903-goda.html>
8. Stenographisches Protokoll der Verhandlungen des VI. Zionisten-Kongresses in Basel (23 – 28 August 1903). Industrie, Wien. 1903. 367 p.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Денисенко М. П.,

д.е.н., професор, професор кафедри бізнес-економіки та туризму
Київського національного університету технологій та дизайну

Воронкова Т. Є.

к.е.н, доцент,
професор кафедри бізнес-економіки та туризму
Київського національного університету технологій та дизайну

Пандемія коронавірусу, яка супроводжується глобальною світовою кризою, вносить свої корективи в розвиток як світової економіки в цілому, так і національних економік, зокрема.

У різних країнах світу з метою захисту робочих місць, платоспроможності населення в умовах протиепідемічних заходів застосовано велика кількість проектів та схем щодо виплати населенню прямих субсидій, відшкодування втрачених заробітних плат та повсякденних витрат підприємств для ведення бізнесу, повне або часткове послаблення фіскальних заходів, звільнення від орендних та комунальних платежів, надання недорогих грошових коштів на пільгових умовах (або безкоштовно) для ведення бізнесу.

В результаті значній кількості країн вдалося оперативного залучити державні ресурси для подолання загроз, застосовуючи у тому числі, досвід подолання світової фінансової кризи 2008–2009 років. Зокрема, в Польщі урядом розроблено комплексну програму «Антикризовий щит». Ряд країн – США, Китай, Німеччина, Франція та інші застосували в найкоротші терміни надзвичайно високі обсяги фінансування для боротьби з наслідками епідемії.

Країни ЄС для відновлення економіки прийняли рішення щодо диверсифікації джерел фінансування довгострокового бюджету розвитку завдяки залученню існуючих фондів та фінансових інструментів, а також випуску «бондів відновлення» під гарантію бюджету ЄС. Драйвером розвитку економіки ЄС виступатиме діджиталізація та Європейський «Зелений курс», який передбачає поступове наближення до 2050 року до кліматично нейтральної Європи. Квінтесенцією цього курсу є заходи для подолання світових проблем щодо різких змін клімату, забруднення навколишнього середовища та збереження біосистеми.

Що стосується України, то уряд рекомендує впровадження переважно короткострокових та локальних антикризових заходів, які не дають можливість подолання падіння національної економіки внаслідок стриманої монетарної і фіскальної політики, які не мають достатнього стимулюючого ефекту.

Національним банком України (НБУ) надано короткостроковий прогноз падіння економіки на 5% протягом 2020 року, що викликано заходами щодо подолання пандемії і глобальної економічної кризи з відновленням її зростання в 2021 році на рівні близько 4% [1].

Більш позитивний прогноз щодо ситуації в економіці України надається Європейським банком реконструкції і розвитку. Так, в опублікованому 13 травня 2020 р. макроекономічному огляді, Європейський банк реконструкції і розвитку прогнозує скорочення валового внутрішнього продукту (ВВП) України в 2020 році на рівні 4,5%, яке відбувається внаслідок падіння цін на сировинну продукцію та скорочення грошових переказів трудових мігрантів із за кордону внаслідок пандемії. Це були значні кошти, адже згідно дослідженням Світового банку відносно міжнародних переказів від трудових мігрантів Україна отримала у 2019 р. біля 15, 8 мільярдів доларів США, потрапивши в десятку найкращих показників в світі [2].

Що стосується очікуваного оновлення економіки України в 2021 р., то згідно розрахунків Європейського банку реконструкції і розвитку, воно відбудеться на рівні приросту ВВП до 5,0%.

В той же час менш оптимістичний прогноз щодо економіки України надано Міжнародним валютним фондом у доповіді «Перспективи розвитку світової економіки», де очікуване падіння у 2020 р. становить на рівні 7,7% ВВП [3].

На думку радника президента України з економічних питань Олега Устенка в умовах епідемії та карантинних заходів граничний запас міцності більшості суб'єктів господарювання не перевищує шести місяців, а для деяких галузей він вимірюється навіть тижнями (туризм, готельний бізнес, фермерське господарство тощо).

Попередній досвід розвитку світового господарства засвідчує, що економічна криза може мати не лише потенціал руйнування, але й виступати драйвером відновлення економіки. Як відмічає ряд експертів, сьогодні у всьому світі зароджується економічна філософія відновлення й розвитку національних економік на основі протекціонізму, що супроводжується встановленням бізнес-бар'єрів, що спостерігається, перш за все в країнах Європи та США.

Як відомо, протекціонізм являє собою економічну політику держави, яка передбачає тимчасові обмеження міжнародної торгівлі в напрямку імпорту високо конкурентної зарубіжної продукції та створення сприятливих умов для вітчизняних товаровиробників. Це може супроводжуватися зростанням макроекономічних показників: валового національного доходу, зайнятості населення, а також покращенням його соціального забезпечення.

У цьому зв'язку в Україні також розглядається модель прийнятної протекціонізму з використанням окремих її компонентів при відновленні національної економіки. Натомість внаслідок відсутності в Україні офіційно сформованої системної економічної програми виходу із кризи, в урядових і наукових колах точиться багато дискусій відносно підтримки різних галузей й секторів національної економіки. В якості прикладів драйверів зростання української економіки урядовцями та деякими експертами розглянуто:

транспортна і логістична інфраструктура, малий та середній бізнес, аграрний сектор.

Слід зазначити, що на сьогодні в Україні офіційно безробітними вважаються 486 764 особи. Урядом розроблена програма щодо створення в найближчий час щонайменше 500 тисяч робочих місць, пріоритетними обрано такі сектори: будівництво доріг згідно програми «Велике будівництво» (за рахунок Державного фонду регіонального розвитку) та іншої інфраструктури - 154 тисяч робочих місць; сфера благоустрою - 150 тисяч робочих місць; сільське господарство - 85 тисяч робочих місць [4]. Також розробляється урядова програма щодо підтримки мікро- і малого підприємництва й створення нових робочих місць, із яких на 216 тисяч робочих місць вже знайдено основні джерела фінансування.

Не дивлячись на те, що невеликі підприємства забезпечують лише біля 10% дохідної частини державного бюджету, з соціально-політичної точки зору надзвичайно важливою є забезпечення їх самозайнятості. Разом з тим, стимулювання малого бізнесу, яке передбачено урядовою програмою, має дуже слабкий стимулюючий ефект, так як передбачає державне кредитування на рівні «5-7-9%» для постраждалих сфер бізнесу, що значно дорожче європейських кредитів, де надається нульова ставка кредиту. Крім того, підприємці отримують багато відмов від українських банків, які класифікують такі кредити як «токсичні».

Одним із основних пріоритетів для влади в Україні є захист її продовольчої безпеки і всіх її компонентів: агропромисловий комплекс (АПК), сектор виробництва мінеральних добрив, тваринництво, сільськогосподарське машинобудування, виробництво насіння тощо.

Одним із основних джерел фінансування агропромислового комплексу України є кошти державного бюджету у вигляді державних дотацій, які можуть мати позитивний результат, зважаючи на високий мультиплікаційний ефект при вкладенні коштів в цю галузь, зважаючи на значну кількість підтримуваних її секторів економіки. Однак, урядовці зазначають, що системний розвиток АПК та його суміжних галузей на основі нових технологій, можливий лише в середньостроковій перспективі за умов подолання наслідків системної кризи. Дієвим інструментом підтримки аграрного сектора може стати значне його кредитування державними українськими банками при застосуванні ними невисоких кредитних ставок на придбання хімічних добрив та вітчизняну сільськогосподарську техніку.

Зважаючи на значний в Україні обсяг ринку мінеральних добрив, який становить більше 1 мільярда доларів США, а також досить високий виробничий потенціал хімічних підприємств (7 великих і декілька десятків середніх), вважаємо за доцільне розробку сучасної урядової економічної платформи для розвитку українського хімічного сектора. Я відомо, платформа підвищує цінність внаслідок оптимізації взаємодії між зовнішніми товаровиробниками й споживачами. В нашому випадку кінцевою метою функціонування такої платформи може стати більш приваблива ціна на вітчизняні добрива. Це сприятиме формуванню нової конкурентної переваги української аграрної

продукції як в середині країни (порівняно з імпортом), так і на європейських та світових ринках.

Отже, головними інструментами реалізації державних програм щодо відновлення та подальшого розвитку української економіки є захист від імпорту, кредитна підтримка, державні гарантії. Уряд може запровадити низку короткострокових заходів підтримки для галузей, які найбільше постраждають від кризи: податкові та кредитні канікули, реструктуризація боргів, пільгові кредити, у тому числі під державні гарантії.

Оскільки зовнішній попит на українську продукцію падає, життєво необхідною є проведення помірної девальвації гривні для послаблення негативної тенденції при зниженні експортної продукції, що передбачає обмеження практики НБУ щодо активного використання резервів для підтримки курсу гривні.

Стримана монетарна політика, яка супроводжується зниженням облікової ставки також зіграє свою позитивну роль в стимулюванні економіки. У теперішній час Національним банком України знижено облікову ставку до 8% річних, а до кінця поточного 2020 р. прогнозується її зменшення до 7%. В той же час це значно більше за розміром ключові ставки, які використовуються у світі. Наприклад, в США, Великобританії, Канаді вони становлять до 0,25% річних, в той час як в Японії, Швейцарії мають навіть від'ємне значення (відповідно -0,10% та - 0,75%), в Швеції – 0,00%. Такі ставки справляють більше стимулююче значення для вітчизняного бізнесу.

Доцільним є тимчасове урізання видатків державного бюджету, які не мають потенціалу стимулювання внутрішнього споживання та попиту. З іншого боку, надати соціальну підтримку найбільш вразливим верствам населення, що дозволить їм пережити в умовах кризи і заохотити до розвитку малий та середній бізнес через створення попиту на його продукцію.

Список літератури

1. Офіційний сайт НБУ України/ URL
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ochikuye-na-inflyatsiyu-5-6-u-2020-2022-rr-ta-pojvavlennya-ekonomiki-pislya-zavershennya-karantinu>.

2. COVID-19 Crisis Through a Migration Lens (English). Migration and Development Brief; no. 32. Washington, D.C. : World Bank Group/ URL
<http://documents.worldbank.org/curated/en/989721587512418006/COVID-19-Crisis-Through-a-Migration-Lens>.

3. World Economic Outlook, April 2020: The Great Lockdown/ URL
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>.

4. Офіційний сайт Державного фонду регіонального розвитку/ URL
<http://dfrr.minregion.gov.ua/region-news-list?RID=88>.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Жильцов О. Л.

кандидат юридичних наук, завідувач
кафедри загальноправових та
соціально-гуманітарних дисциплін
Херсонського факультету Одеського
державного університету внутрішніх справ

Закріплення в Конституції України прав і свобод людини є відображенням фундаментальних особистих і політичних прав людини і громадянина, встановлених Загальною декларацією прав людини 1948 року [1], Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [2], Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права 1966 року [3] та іншими міжнародними договорами, які поряд із класичними громадянськими, політичними, економічними, соціальними, культурними (духовними) та інші правами і свободами людини закріплюють досить широкий спектр прав нового покоління, а саме: право на мир, екологічну та ядерну безпеку; інформаційні права людини та ін.

У сучасних умовах функціонування правової держави, забезпечення прав та свобод людини і громадянина є пріоритетною функцією такої держави. Разом з тим, недостатньо лише задекларувати і проголошувати принцип неухильного дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина, а необхідно створити дієві правові механізми їх практичної реалізації. В той же час ефективність реалізації прав і свобод людини визначається дієвістю їх гарантування з боку держави. Конституція України у частині другій статті 22 чітко встановлює: «Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані» [4]. Реалізація цього конституційного положення передбачає наявність певної системи конституційно-правових засобів забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

На рівні Конституції України ця система включає як загальні, так і спеціальні юридичні гарантії. Перші з них включають рівень розвитку політичної, економічної, соціальної, культурної (духовної), інформаційної сфер суспільного і державного життя в Україні. Безумовно, що повноту реалізації прав і свобод людини може гарантувати лише сильна, економічно потужна держава із розвиненим громадянським суспільством, яке здійснює реальні контрольні функції щодо діяльності держави в цьому напрямі.

Юридичні гарантії прав і свобод людини в Україні представлені як законодавчими так і інституційними механізмами реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина. Перші із них репрезентовані системою

чинного законодавства у правозахисній сфері — Конституцією та законами України, міжнародними договорами, щодо яких Україна взяла на себе зобов'язання в сфері захисту прав людини, указами Президента України та іншими нормативно-правовими актами у сфері захисту прав і свобод людини. Так, Конституція України у ст. 57 встановлює загальні принципи нормативно-правових гарантій, відповідно до яких закони й інші нормативно-правові акти, які визначають права громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. Закони й інші нормативно-правові акти, які визначають права громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними. Крім того, частина третя статті 22 Конституції України містить важливі положення щодо недопущення з боку держави звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів [4]. При цьому конституційні права і свободи людини і громадянина, згідно зі ст. 64 Основного Закону, які встановлені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 не можуть бути обмеженими, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Серед суб'єктів, покликаних гарантувати права та свободи людини, чільне місце належить Президентові України, який згідно з частиною другою статті 102 Конституції України [4] виступає гарантом додержання прав і свобод людини і громадянина у нашій державі.

На рівні вищих органів державної влади в Україні гарантії прав і свобод людини представлені тріадою «глава держави — парламент — суди».

Так, Верховна Рада України згідно зі статтею 92 Конституції України, виключно законами визначає права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, а також обов'язки громадян. Поступ вітчизняного парламенту в правозахисній сфері є очевидним, як з огляду на прийняті ним ґрунтовні закони, що визначають механізми реалізації конституційних прав і свобод людини, так і з урахуванням плідної роботи Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо забезпечення парламентського контролю за додержанням прав і свобод людини і громадянина.

Важлива увага в механізмі юридичних гарантій приділяється судовому та позасудовому захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Згідно зі статтею 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб в разі порушень з їх боку права і свободи людини і громадянина. Крім того, у випадку використання всіх національних засобів судового захисту своїх прав і свобод особа може звернутися до міжнародних судових установ, наприклад, до Європейського суду з прав людини. На жаль, нині Україна входить до п'ятірки країн за кількістю звернень громадян до цієї поважної міжнародної судової установи. В Україні не завжди ефективною продовжує залишатися практика виконання судових рішень у правозахисній сфері, про що неодноразово наголошувалося в рішеннях Європейського Суду з прав людини. Водночас ефективність судових

гарантій прав і свобод людини значною мірою залежить від проведення реальних реформ судової системи України.

Продовжуючи аналізувати систему інституційних гарантій прав і свобод людини в Україні, слід звернути увагу й на такий її важливий елемент, як органи виконавчої влади і передовсім, Кабінет Міністрів України. Так, відповідно до частини 2 статті 116 Конституції України [4] саме уряд вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Важливе місце в системі органів виконавчої влади, уповноважених здійснювати захист прав людини, належить правоохоронним органам, зокрема органам Національної поліції України. Так, відповідно до ст.2 Закону України «Про Національну поліцію України» [5] серед до її основних завдань належить охорона прав і свобод людини.

Тобто забезпечення реалізації державної політики в сфері утвердження і гарантування прав і свобод людини, яку послідовно проводить Президент України, Верховна Рада України, знаходить своє продовження та логічне завершення в правозахисній діяльності вітчизняного уряду.

Підводячи підсумки вищезазначеного, слід наголосити на тому, що реалізація завдань, пов'язаних із захистом конституційних прав громадян і утвердженням гуманістичних демократичних цінностей, має стати пріоритетною для системи державних органів сучасної України. Короткий аналіз конституційно-правових засобів забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні, дає можливість констатувати, що ці гарантії утворюють певну систему, до складу якої входять як загальні так і спеціально-юридичні засоби забезпечення прав і свобод людини в Україні. На рівні вищих органів державної влади в Україні гарантії прав і свобод людини представлені тріадою «глава держави — парламент — суди». Забезпечення реалізації державної політики в сфері утвердження і гарантування прав і свобод людини, яку послідовно проводить Президент України, Верховна Рада України, знаходить своє продовження та логічне завершення в правозахисній діяльності вітчизняного уряду. Важливе місце серед органів, уповноважених здійснювати захист прав людини, належить і органам Національної поліції України.

Список літератури:

1. Загальна декларація прав людини: Декларація ООН від 10.12.1948.URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР: від 19.10.1973 р., № 2148-VIII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР.. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

5. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. ст.379. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

АНДРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ БУРЦЕВ - ВИДАТНИЙ ХІРУРГ МІСТА ЧУГУЄВА

Заворіна В. О.

студентка

Харківського національного медичного університету

м.Харків, Україна

Народився він 18 серпня 1917 року в м Путивлі Сумської області. У 1940 році закінчив Харківський медичний інститут і, отримавши диплом лікаря. Але мирний час порушилося війною, і молодий хірург виявився у військовому госпіталі, був командиром операційно-перев'язувального взводу хірургічного госпіталю. Батьківщина високо оцінила ратний труд фронтового хірурга Бурцева. На його грудях засяяли медалі «За відвагу», «За бойові заслуги», орден Вітчизняної війни I ступеня та інші нагороди. [1]

У 1945 році Андрій Бурцев почав працювати в Чугуєві. Як головному лікарю районної лікарні йому доводилося долати масу труднощів, адже не було ніякої, навіть самої елементарної, бази для лікування людей. Головлікар і будував, і готував кадри, і лікував. Труднощі в створенні матеріально-технічної бази лікарні, зруйнованій фашистами до руїн і згарища, долав наполегливим і цілеспрямованим працею, працював з натхненням. Наділений фантастичною любов'ю до хірургії, терпінням і працьовитістю, Андрій Олександрович домігся довіри хворих, а це непросто. Андрій Олександрович брався оперувати найскладніших пацієнтів. [1]

Він невпинно будував, розширював і зміцнював матеріальну базу лікарні, зціляв людей і вчився, тому що розумів, що головний лікар повинен знати і вміти більше інших. Протягом 2-х років пройшов курси в Москві А. Н. Бакулева в Інституті серця, після чого впровадив в Чугуївській лікарні ендотрахеальний наркоз при операціях на черевній порожнині і торакальних операціях. Виконав 3 планові операції на серці і прооперував 3-х хворих з пораненнями серця з позитивними результатами. Днем знаходився в лікарні, вночі писав дисертацію. Блискуче захистившись, доктор Бурцев став кандидатом медичних наук. У Андрія Олександровича поєднувався високий професіоналізм хірурга з організаторськими здібностями працювати на перспективу розвитку медицини в Чугуївському районі. [2]

При всіх складностях фінансування Андрій Олександрович побудував 4-поверховий лікувальний корпус, куди були переведені хірургічне, дитяче та акушерське відділення. Створено анестезіологічне відділення з ліжками інтенсивної терапії, відділення переливання крові з 6000 резервних донорів; травматологічне відділення в «старому» 2-поверховому корпусі. [1]

Організовано сучасна клініко-біохімічна лабораторія, впроваджені найскладніші біохімічні дослідження (коагулограма, печінкові проби,

дослідження електролітів, визначення загального білка і фракцій). Побудована і обладнана дитяча консультація. Створена гістологічна лабораторія. На базі Есхарівська лікарні створено перше в Україні відділення реабілітації травматологічних хворих, укомплектований апаратами для розробки контрактур і інших ускладнень після отриманих травм. [2]

В знак визнання великих заслуг в галузі охорони здоров'я Указом Президії Верховної Ради УРСР головному лікарю Чугуївської ЦРЛ Андрію Бурцеву було присвоєно звання «Заслужений лікар УРСР». Андрію Олександровичу неодноразово, як досвідченого фахівця, пропонували перейти на роботу в міністерство, але він вважав за краще залишитися на колишньому місці і ніколи не жалкував, що не змінив живе, потрібну справу на просторі, холодні міністерські кабінети. За наполегливу і копітку працю Андрій Олександрович був удостоєний безлічі різних грамот і нагород. Нагороджений медаллю Н. І. Пирогова. [2]

46 років він пропрацював провідним хірургом і головним лікарем. На його рахунку - 40 тисяч операцій. Перший хірург в Харківській області, прооперували 3-х хворих з мітральним стенозом-пороком серця, виконавши митральну коміссуротомію. [3]

Хірург з широким діапазоном операцій: операції при ускладненій виразковій хворобі шлунка і 12-палої кишки - резекції шлунка і гастроектомії (видалення шлунка) при онкологічних захворюваннях, операції при гострому холециститі і на позапечінкових жовчних шляхах, гострому панкреатиті, на товстому і тонкому кишечнику, ургентні операції при торакальній травми (ушкодження і поранення легенів і серця), операції при переломах довгих трубчастих кісток різної локалізації, з впровадженням в практику авторського методу операцій, акушерські і гінекологи етичні планові і ургентні операції, урологічні операції. [1]

За 46 років хірургічної діяльності створив Чугуївської хірургічну школу. Андрій Олександрович був обраний членом республіканського правління хірургів. Постійно співпрацюючи з Харківським інститутом загальної і невідкладної хірургії, впроваджував в хірургічну практику новітні сучасні хірургічні методики. Андрій Олександрович Бурцев неодноразово обирався депутатом, був членом виконкому районної ради. Добра пам'ять про нього живе в серцях тисяч людей. [2]

Потрібно берегти пам'ять про своїх учителів. *«Не смійте забувати Вчителів, нехай буде життя гідне їх зусиль ...»* Є Люди, які стали частиною нашої історії і якими ми повинні пишатися. Без сумніву, один з них - Андрій Олександрович Бурцев. [1]

Список література :

1. <http://chuguevnews.info/index.php/2012-12-16-21-39-26/3682-1-r->
2. <https://ru-ru.facebook.com/groups/784017685064332/permalink/1412251928907568/>
3. <http://www.oblrada.kharkov.ua/ru/deputies/686-burtsev-oleksandr-andriyovych>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДОРΟΣЛИХ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Заплатинська А. Б.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)

У сучасних умовах в Україні помітно зростає актуальність освіти дорослих, що пов'язано із соціальними, психологічними, педагогічними, науково-технічними, економічними, техніко-технологічними чинниками у світовій економіці. В основі процесу навчання дорослих лежить розуміння поняття «психологія дорослих» осіб, в тому числі й осіб з порушеннями психофізичного розвитку, тому особливого значення набуває концепція «Освіта впродовж життя».

Як самостійна галузь «психологія дорослих» почала формуватися в 30-ті роки ХХ ст., на даному етапі становлення розглядається поняття «вікова психологія», як галузь психологічної науки, яка вивчає особливості психічного та особистісного розвитку людини на різних етапах її життя. Спроби класифікувати життєві цикли людини здійснювали: Піфагор (VI ст. до н.е.), Л. Виготський, Р. Заззо, П. Блонський, В. Слободчикова, Дж. Бірре, Д. Бромлей, Г. Крайг, Е. Еріксон та інші.

Зокрема, сучасна вікова психологія розглядає дорослість як тривалий стаціонарний стан, що характеризується умовною стабілізацією функцій і властивостей сформованої особистості, інтелекту, ціннісної орієнтації світогляду тощо [2, с. 101].

На сьогодні дорослість є найменш вивченим періодом онтогенезу. Проте встановлено, що для даного періоду є характерними найвищий рівень розвитку духовних, інтелектуальних, творчих та фізичних здібностей людини; сформовано специфічні особливості «Я-концепції», що впливає на спосіб її життєдіяльності. Це, в свою чергу, проявляється в активності у різних сферах життя, оволодінні засобами і способами самовираження, саморегуляції та організації власного життя. У цей період засвоєння професійних ролей набувають цілеспрямованості і осмисленості, відбувається їх включення в різноманітні види соціальної активності; завершується формування індивідуальності людини, що зумовлює несхожість на інших [8 с. 147–158]. Проте, концептуальна основа та практична база досліджень психіки дорослої людини і надалі перебувають на стадії формування.

У ХХІ ст. освіта дорослих перетворюється із засобу на мету розвитку людини. В основу освіти дорослих покладено доступність, відкритість, міжкультурність, універсалізацію змісту, технологічну інноваційність та інше.

У змісті освіти дорослих виокремлюють три основні компоненти: навчання грамотності в широкому сенсі (функціональна, соціальна, комп'ютерна та ін.); професійне навчання (професійна підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації); загальнокультурна додаткова освіта, не пов'язана із трудовою діяльністю [1, с. 32; 6; 7; 9; 10].

Розвиток освіти дорослих має здійснюватися на міждисциплінарній основі, що ґрунтується на вивченні й подальшому впровадженні результатів досліджень в андрагогії, педагогії, віковій психології, геромедицині, геросоціології, освітній і соціальній геронтології, спеціальній геррагогії, педагогії геронтологічної профілактики та інших науках. Психолого-педагогічні підходи до створення освітнього середовища для розвитку соціальної активності мають бути спрямовані на подолання соціальної незатребуваності й самотності, комплексну соціально-культурну адаптацію та реабілітацію на основі створення поліфункціональних соціально-культурних інституцій.

Особливої уваги науковців та педагогів-практиків потребує розробка і впровадження педагогічних технологій, що базуються на принципах особистісно-орієнтованого навчання, забезпечення незалежності, реалізації внутрішнього потенціалу, доступності інформації, задоволення культурно-освітніх потреб осіб з порушеннями розвитку та інвалідністю [1, с. 42; 3].

Реалії сьогодення привертають увагу до проблеми особистісно-професійного розвитку дорослих осіб із психофізичними порушеннями, їх здоров'я та ефективної життєдіяльності, що зумовлює необхідність вибору нових методологічних підходів, якими передбачено вивчення особистості у контексті її життєвих можливостей, інноваційного потенціалу, який сприяє розвитку професійної мобільності, стресо- й життєстійкості. Під час навчання дорослих всім учасникам навчального процесу важливо зрозуміти, що кожна доросла людина має право займати свою власну позицію і дотримуватись її. Такий підхід сприяє виробленню вміння вільно висловлювати свою думку в будь-якій ситуації та аудиторії, допомагає самоствердженню, зміцнює віру у власні сили, в реалізацію своїх можливостей [1, с. 243].

Таким чином, освіта дорослих сприяє розвитку соціального, емоційного й практичного інтелекту дорослих, а також підвищенню задоволеності дорослого населення якістю свого життя за рахунок розширення можливостей професійної та особистісної самореалізації; зміцнення соціальної стабільності шляхом забезпечення доступності освіти дорослих; підвищенню конкурентоспроможності за рахунок формування професійних компетенцій з урахуванням вимог ринку праці, розвитку функціональної грамотності та особистісних якостей.

Список літератури

1. Аніщенко О.В., Баніт О.В., Василенко О.В., Волярська О.С., Дорошенко Н. І., Зінченко С. В., Сігаєва Л. Є. Особистісний і професійний розвиток дорослих: теорія і практика : монографія. Київ, 2016. 330 с.

2. Дем'яненко Ю. О., Мазур Т.В. Вікова психологія. Конспект лекцій для студентів напряму підготовки напряму підготовки 6.130102 «Соціальна робота» усіх форм навчання. Чернігів: ЧДТУ, 2013. 112 ст.

3. Заплатинська А.Б. Особливості формування навичок взаємодії у батьків з дитиною першого року життя. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2020. Вип. 15. С. 66–78. URL : <http://aqce.com.ua/vipusk-n15-2020/zaplatynska-a-b-osoblivosti-forumuvannja-navichok-vzajemodii.html>

4. Заплатинська А.Б. Становлення поняття «сенсорна інтеграція» у корекційній педагогіці. *Корекційна та соціальна педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 23 (1). С. 48–57.

5. Кравець Н.П. Гуманізм В. О. Сухомлинського та питання інклюзивного навчання // Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання. Кіровоград : Ексклюзив-систем, 2015. С. 219–224.

6. Петько Л.В. Англійська мова для студентів-психологів та дефектологів. Дидактичний матеріал для практичних занять та самостійної роботи студентів з іноземної мови зі спеціальностей: 6.010105 «Корекційна освіта (за нозологіями)», 6.030102 «Психологія», 6.030103 «Практична психологія»: навч. посібник для студентів, магістрантів, аспірантів. Київ: Талком, 2015. 160 с.

7. Петько Л.В. Реалізація концепції підготовки магістрів в Україні для роботи в інклюзивному освітньому просторі // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі: Тр. XI Міжнар. наук.-практ. конф., листопад 2011 р. Ч. I. Київ: ВМУРЛ «Україна». 2011. С. 92–94.

8. Савчин М.В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навч. пос. Київ, 2006. 360 с.

9. Zaplatynska A. Conditions of the organization of teaching students with disabilities in higher education institutions. *Research and Innovation: Collection of scientific articles*. Yunona Publishing, New York, USA, 2020. 216 p. Pp. 175–179.

10. Zaplatynska, A., Zavadska, T., Oliinyk, H., Pavelkiv, R., Panchenko, T., Sichkar, S., & Vasylieva-Khalatnykova, M. (2020). Justification of the professional image for the development of the educator's professional image. *Journal of Entrepreneurship Education*, 23(1).

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Зозуляк М. М.,
старший викладач,
Мукачівський державний університет

Сочка Л. І.
студентка,
Мукачівський державний університет

Економічний аналіз як наука являє собою систему спеціальних знань про методи і прийоми дослідження, які застосовуються для обробки економічної інформації про діяльність підприємств. Він має широке практичне застосування в управлінні господарською діяльністю. Економічний аналіз являє собою вид управлінської діяльності, що передуює прийняттю управлінських рішень і зводиться до обґрунтування цих рішень на базі наявної інформації.

Дослідження розвитку, призначення економічного аналізу та його місця в системі управління підприємством зустрічаються у працях великої кількості вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: В.М. Івахненка, В.І. Захарченка, В.А. Дерія, Л.М. Кіндрацької, Є.В. Мниха, О.В. Олійника, М.Г. Чумаченка, В.В. Ковальова, А.Д. Шеремета, Н.Р. Вейцмана, Й.А. Шумпетера, О.П. Рудановського, З.П. Євзіна та інших. Велика кількість публікацій, присвячених проблематиці економічного аналізу, доводить, що економічний аналіз - об'єктивно необхідний елемент управління господарською діяльністю підприємства, а питання щодо застосування сучасних підходів та методів економічного аналізу в процесі управління не втрачають своєї актуальності.

Система управління будь-якою організацією охоплює різноманітні елементи, серед яких можна виділити такі, що пов'язані з економічним аналізом, - це планування, облік, і контроль [1].

Планування визначає напрямок і зміст діяльності організації. Облік забезпечує збір, систематизацію та узагальнення даних, необхідних для управління. У процесі аналізу проводиться первинна обробка економічних даних з метою прийняття потрібних рішень, що і визначає місце економічного аналізу в управлінському процесі.

Варто наголосити на ролі економічного аналізу для розробки маркетингових програм і здійснення контролю за їх виконанням. Адже саме аналіз забезпечує систему управління підприємством даними про вплив на економіку підприємства зовнішнього і внутрішнього середовища, стан ринку, споживачів продукції, конкуренцію, ринкові ціни, кінцеві фінансові результати тощо. За допомогою економічного аналізу досягається швидка адаптація до змін

ринкової кон'юнктури, передбачаються можливі зміни поведінки бізнес - партнерів, стає можливим уникнення невикористаного економічного ризику [2].

Також економічний аналіз є невід'ємною частиною розробки бізнес-планів і важливим елементом управління фінансовими ресурсами підприємства загалом. Практично всі користувачі фінансової звітності вдаються до методів економічного аналізу для прийняття ефективних рішень.

Таким чином, аналіз є сполучною ланкою між функціями збору і обробки інформації та функціями прийняття рішень [3]. В контексті діяльності суб'єктів господарювання аналіз, виступаючи загальною функцією управління, як і бухгалтерський облік, має важливе значення для будь-якого підприємства [3].

Ефективність діяльності підприємства, його конкурентоспроможність залежать передусім від того, наскільки управлінські рішення, якими підприємство керується для досягнення успіху на ринку, відповідають його вимогам. Вибір найкращого варіанту розвитку підприємства тісно пов'язаний з поточним і перспективним економічним аналізом. Прийняття оптимальних управлінських рішень потребує постійного аналізу різних варіантів економічних параметрів. Рішення, прийняті з урахуванням результатів економічного аналізу, сприяють раціональному використанню ресурсів, запобігають зайвим витратам, допомагають уникнути прорахунків та вирішити чимало проблемних питань [4].

Отже, економічний аналіз важливий для усіх напрямів роботи підприємства і застосовується на всіх етапах його діяльності. А множинність альтернатив для прийняття стратегічних рішень, що формується в результаті аналізу, покликана забезпечити конкурентні переваги досліджуваного об'єкта і його прибутковість у довгостроковій перспективі [5].

Водночас різноманітність економічних явищ та процесів в сучасних умовах функціонування підприємства диктує нові вимоги до економічного аналізу в напрямку орієнтації не тільки на пояснення даних про фактичний стан підприємства на основі періодичної звітності. Сучасний економіст - аналітик не повинен обмежуватися складанням аналітичних звітів і таблиць, а проводити оперативну роботу над проектами управлінських рішень, віднаходити джерела обґрунтування таких рішень, досліджувати шляхи реалізації управлінських рішень та оцінювати їх ефективність, відповідаючи тим самим на виклики, які сьогодні диктує ринок [6].

З огляду на потребу постійного вдосконалення управління на основі впровадження наукових новацій першочерговим стає досягнення відповідного рівня організації економічного аналізу як важливої функції управління [7].

Отже, на основі викладеного вище можна зауважити, що економічний аналіз як важливий чинник підвищення ефективності діяльності підприємства має великий вплив на результативність його функціонування і сприяє досягненню основної мети - одержанню прибутку. Економічний аналіз є не тільки складовою інших функцій управління, але й самостійною функцією, від результатів здійснення якої залежить ефективність роботи підприємства і його підрозділів. Економічний аналіз посідає важливе місце в системі управління підприємством на всіх етапах його функціонування.

Список літератури:

1. Мних Є. В. Сучасний економічний аналіз: питання методології та організації / Мних Є. В. // Бухгалтерський облік та аудит. - 2006. - №1. - С. 55-61.
2. Петрицька О.С. Економічний аналіз: перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pneu.stu.cn.ua/tmp/pdf/77.pdf>.
3. Мних Є.В. Економічний аналіз у системі антикризового управління підприємством // Бухгалтерський облік і аудит. - № 6. – 2007.- С. 33- 37.
4. Райковська І.Т. Економічний аналіз в системі управління суб'єкта господарювання / Райковська І.Т // Економічні науки. Вісник ЖДТУ № 2(44) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/download/95334/91833>
5. Слєць О.П. Методи економічного аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_3_053.pdf.
6. Вейкрута Л.С. Роль і значення аналізу та аудиту в системі управління підприємств / Л.С. Вейкрута, З.Л. Бандура // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 722: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 28-32. – Режим доступу http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/12429/1/6_28-32_Vis_722_menegment.pdf.
7. Вечтомова І.І. Шляхи розвитку економічного аналізу в сучасних умовах / І.І. Вечтомова, В.С. Ніценко // International scientific journal. - 2016. - № 7. - С. 185-187. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_7_42.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАРОДНОГО СВЯТА У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ірклієнко В.

доцент кафедри музики,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Сучасний цивілізаційний розвиток, активне становлення інформаційного суспільства висувають ряд проблем становлення особистості. Сучасні соціологічні концепції акцентують увагу на руйнівному впливові інформаційного суспільства, зміні внутрішнього світогляду людини, її духовних орієнтаціях у бік дегуманізації. Базисні культурні цінності суспільства мають стати перешкодою руйнування не тільки людського образу в цілому, а й психіки з її інтелектуально-емоційними законами.

Духовні орієнтири суспільства, держави, нації представлені у національній системі виховання, національних традиціях, які відстоювали М. Грушевський, М. Драгоманов, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський. Аналіз рис української ментальності дозволяє говорити про те, що більшості з них властивий естетичний фактор (Д. Чижевський, О. Кульчицький, Г. Сковорода, І. Юрас).

Важливим аспектом підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є готовність його до здійснення позакласної роботи, яка дає можливість розширити можливості мистецтва як засобу формування і розвитку особистості. Серед різноманітних форм виховної роботи назвемо народні свята як модель високоестетизованого побуту, які характеризуються поліфонічним впливом на особистість, синтетичним використанням засобів музичного і літературного фольклору, народних танців і ігор, декоративного, прикладного, театрального, хореографічного мистецтва. Всі види мистецтва, представлені у народних святах, відображають систему знань про оточуючий світ, розкривають переживання особистості стосовно дійсності і мають однаковий зміст, мету, ідею, сюжети.

Майбутній вчитель має бути готовим до організації та проведенні народного свята. Тому майбутньому вчителю музичного мистецтва, який у подальшій професійній діяльності може здійснювати позакласну музично-виховну роботу, може бути запропонована для вивчення вибірково дисципліна «Методика організації народного свята», метою вивчення якої є озброєння студентів психолого-педагогічними та етнографічними знаннями; здобуття практичних навичок підготовки та проведення народного свята.

В результаті вивчення такої дисципліни майбутні учителі мають:

- оволодіти знаннями змісту родинно-обрядових та календарно-обрядових українських народних свят;
- уміти визначати специфіку функціонування народних свят у регіоні свого проживання і роботи;
- демонструвати знання змісту і структури навчального процесу в закладі загальної середньої освіти та позашкільному закладі та аргументувати доречність використання принципів, форм і методів виховання і навчання дітей;
- добирати ефективні форми, методи, прийоми, засоби доручення дітей до народних свят, передбачати їх освітній ефект та оцінювати досягнуту результативність;
- реалізовувати форми, методи, прийоми організації і проведення народного свята ;
- формувати повагу до української культури та традицій, а також почуття толерантності до традицій інших народів;
- добирати музичний, літературний, хореографічний матеріал для укладання

Зміст дисципліни представлений такими темами:

1. Вступ до курсу.
2. Світоглядні уявлення українців.
3. Родинно-обрядові та календарно-обрядові свята.
4. Методика підготовки та проведення народного свята.

Перш ніж ознайомлюватися з методикою організації і підготовки народного свята, майбутній учитель має орієнтуватися, до якої групи (родинно-обрядові чи календарно-обрядові) належить те чи інше свято, знати його зміст, розуміти світоглядні уявлення народу, міфологічний та фантастичний характер вірувань, головні символи, атрибути, головних діючих осіб, усвідомлювати, які події є основою для його святкування.

Цикл родинної обрядовості представлений народинами, ім'янареченням, очищенням, обранням кумів, христінами, пострижинами. Система весільної обрядовості – це цикл обрядів, серед яких:

- передвесільна обрядовість (сватання, оглядини, заручини, випікання короваю, гільце, розплетини – відбувався перед весіллям або у день весілля);
- власне весілля;
- післявесільна обрядовість (комора, циганщина).

Сутністю календарно-обрядових свят є календар життєдіяльності людини, який створений на основі спостережень за періодичністю явищ природи і багатовікового досвіду; народна система вимірювання часу, пов'язана з явищами природи або з тими чи іншими сільськогосподарськими роботами. Класифікація свят відбувається за аграрним календарем: зимові, весняні, літні, осінні. Зміст та форми проведення зимових, весняних, літніх та осінніх свят стануть основою для укладання сценарію заходу, постановочної та режисерської роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Важливою складовою є календарно-обрядові пісні, зокрема веснянки, колядки, щедрівки, купальські, обжинкові та жнивні, які відтворюють сутність

діяльності людини, прославляють її працьовитість, підкреслюють найкращі людські чесноти, розповідають про важливі події.

У процес підготовки до заходу майбутні учителі музичного мистецтва можуть використовувати такі організаційні форми: заняття-перетворення, заняття-мандрівка, заняття-пошук, заняття-бесіда, екскурсія до музею, відвідування майстерні народного митця, краєзнавчі походи, екскурсії, музичні заняття, заняття-драматизація, заняття-гра, випуск панно, журналів, газет, оформлення виставок робіт, презентація тощо.

При вивченні зазначеної дисципліни студенти засвоюють сценарну драматургію, яка будується на внутрішній композиції і передбачає експозицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію і розв'язку, додаткові елементи композиції – пролог та епілог.

Зазначимо, що важливим аспектом фахового зростання студента є індивідуальна робота, яка створює умови для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність. Ця робота спрямовується на поглиблене вивчення окремих тем дисципліни та виконання творчих завдань під керівництвом викладача. Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає виконання різноманітних завдань, зокрема накопичення музичного, хореографічного репертуару, образотворчого, народознавчого матеріалу; проведення різноманітних позаурочних музично-етнографічних заходів; узагальнення досвіду роботи найкращих вчителів, педагогів-організаторів; використання новітніх освітніх технологій.

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Казанчук І. Д.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права та процесу,
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна

Закріпивши право громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище на рівні Конституції [1, Ст. 50], Україна визначила реалізацію цього права своїм обов'язком, на виконання якого задіяні законодавча, виконавча та судова гілки влади. Основна роль щодо захисту і охорони навколишнього природного середовища, забезпечення раціонального природокористування належить правоохоронним органам. Пріоритетне місце в системі органів природоохорони відводиться Національній поліції України, яка реалізує природоохоронну функцію держави за допомогою заходів кримінально-процесуальної, адміністративної, у тому числі і превентивної діяльності [2, с. 34].

Нажаль, статистичні дані щодо сучасного стану навколишнього природного середовища, є неутішними. Наша держава – лідер серед європейських країн за рівнем забруднення довкілля. Спостерігається негативна тенденція зростання забруднення водою токсичними відходами, пилові бурі, масштабні пожеги, винищення сотень гектарів лісу, умисні і неумисні підпали сухоостою та димові хмари у ряді міст України. Значною є частка незаконних рубок, заготівлі та переробки лісових ресурсів, скоєних невстановленими лісопорушниками в Херсонській, Запорізькій, Полтавській, Івано-Франківській та Рівненській областях України [3]. Однією з причин такої ситуації є недотримання при експлуатації природних ресурсів вимог природоохоронного законодавства, постійна безкарність тих, хто знищує навколишнє середовище – браконьєрів, підпалювачів, «чорних» лісорубів, людей, які множать незаконні смітники. Крім того, останні події, пов'язані із запровадженням з 11 березня 2020 року надзвичайної ситуації (карантинних дій) на всій території України з метою запобігання поширенню коронавірусу COVID-19, виявили неефективність державного контролю, насамперед, з боку Державної екологічної інспекції в управлінні сферою природокористування, та і загалом нездатність існуючої системи природоохоронних органів на належному рівні забезпечити реалізацію вимог закону України «Про Основні засади (стратегію)

державної екологічної політики України на період до 2030 року» [4] у сфері охорони навколишнього природного середовища. Також існує розпорошеність контрольних функцій між різними державними установами, що відстежують окремі сектори – ліс, рибні та мисливські ресурси, заповідники, надра, ґрунти тощо.

У зв'язку з цим, пріоритетним напрямом у природоохоронній діяльності є аналіз передового міжнародного досвіду поліцейських структур, приведення законодавчої бази, що регламентує організацію та діяльність поліції та інших правоохоронних органів в сфері природоохорони до європейських норм і стандартів, вдосконалення адміністративно-правових форм і методів їх природоохоронної діяльності. І в решті решт, Україні потрібна принципово нова система покарань за екологічні злочини, механізм виявлення і попередження екологічних правопорушень. І досягнути цього можливо завдяки впровадженню ефективної державної системи, що діє в багатьох провідних країнах світу, які вже провели успішну апробацію природоохоронних заходів. Мова йде про функціонування екологічної поліції – державних мілітаризованих підрозділів, які здійснюють моніторинг, фіксують екологічні злочини і правопорушення, розшукують осіб за порушення природоохоронного законодавства, штрафують правопорушників. Існує кілька моделей функціонування екологічної поліції.

Перша модель передбачає створення екологічної поліції, що є частиною загальнонаціональної поліцейської системи й знаходиться в структурі МВС або ж поліції штату, якщо мова йде про федеративну державу. Такою, зокрема є екологічна поліція в Бразилії. Наприклад, в бразильському штаті Сан-Паулу діє 116 підрозділів екологічної поліції, в яких працює 2,2 тис. осіб. На озброєнні екополіції є 400 транспортних засобів, зокрема човни, мотоцикли, гелікоптери та безпілотники. При цьому в Бразилії існує федеральна екозахисна установа – це Інститут навколишнього середовища й відновлюваних природних ресурсів (ІВАМА), що також здійснює функції екологічної поліції та притягує порушників законодавства до адміністративної відповідальності. У цьому аспекті ключову роль в забезпеченні охорони природних ресурсів відіграє злагоджена робота взаємодіючих між собою усіх державних органів влади з метою здійснення заходів із забезпечення контролю, що має на меті зміцнення законності й суттєве зменшення кількості правопорушень.

Друга модель функціонування екополіції – це її підпорядкування Міністерству екології. Така модель існує в Ізраїлі, де створена і діє так звана «зелена поліція». Її працівники наділена широкими повноваженнями, і мають право здійснювати розслідування, арештовувати і штрафувати правопорушників природоохоронного законодавства. На регіональному рівні екологічна поліція працює разом з районними відділеннями Міністерства екологічної політики, на місцевому рівні – співпрацює з органами місцевої влади та МВС. «Зелена поліція» Ізраїлю проводить постійні планові перевірки та спеціальні операції по виявленню нелегальних сміттєзвалищ, викидів нечистот в річки, порушенню екологічного законодавства промисловими

підприємствами й автозаправками, реагує на звернення громадян на незаконні дії посадових осіб тощо.

Змішаною є третя модель функціонування екологічної поліції, при якій вона підпорядкована відразу кільком міністерствам (МВС, Міністерству екології тощо). Подібна модель успішно діє в Італії. Італійська екополіція має назву «Командування підрозділів карабінерів по лісовому господарству, захисту навколишнього середовища та агропродовольчому захисту». Такі підрозділи поліції знаходяться в підпорядкуванні Міністерства оборони, Міністерства сільського господарства та Міністерства навколишнього середовища. Установа ділиться на чотири команди: з охорони лісів, із захисту біорізноманіття та парків, з охорони навколишнього середовища та із захисту агропродовольчих товарів. Наразі загальний штат італійської екополіції становить 8,5 тис. карабінерів.

При четвертій моделі побудови екологічна поліція створюється за рішенням органів місцевого самоврядування, а отже й підпорядкована вона владі муніципалітетів. Цікавим у цьому є приклад Сполучених Штатах Америки, де можна зустріти суміш найрізноманітніших моделей та варіантів функціонування екологічної поліції та особливостей здійснення екологічного контролю. На вершині піраміди – Федеральне агентство з охорони довкілля (EPA) та його регіональні відділення, де перевірки займаються спеціальні інспектори. В структурі EPA працює підрозділ з розслідування екологічних злочинів (CID), що має 42 регіональні та локальні підвідділи зі штатом слідчих, які мають право затримувати, арештовувати, обшукувати, вилучати документи [5, с. 147]. Одночасно в кожному штаті діють паралельні контролюючі установи у вигляді департаментів екології, і вони працюють незалежно одне від одного, керуючись як федеральним законодавством, так і законодавством штату. Зокрема, у Нью-Йорку екологічна поліція діє під назвою Департамент санітарної поліції і перебуває в структурі міської влади. В сфері її відання – широке коло питань, що пов'язані із захистом навколишнього природного середовища, у тому числі забезпечення дотримання вимог вивезення сміття, стічних вод, утилізації відходів, незаконне паркування. Але в деяких штатах США діють незалежні підрозділи екологічної поліції. Найцікавіший у цьому є досвід Массачусетса, де екополіція підконтрольна Міністру енергетики та навколишнього середовища штату. Зокрема, ще у XVII столітті у цьому штаті з'явилися водні пристави, що стежили за правилами риболовства. В нинішньому вигляді екологічна поліція Массачусетсу структурована на шість бюро: 1) Прибережне (охорона прибережних територіальних вод, патрулювання, розслідування незаконних промислів, дотримання правил реєстрації суден); 2) внутрішнє (дотримання законів про мисливство, рибальство, розслідування щодо незаконних смітників, патрулювання на човнах, авто, позашляховиках, літаках); 3) Бюро безпеки човнів і позашляховиків (безпечна експлуатація човнів, позашляхових транспортних засобів, яхт); 4) Бюро реєстрації (реєстрації судів, човнів, позашляховиків, снігоходів); 5) Бюро морських крадіжок (боротьба з крадіжками судів і морських аксесуарів); 6) Бюро боротьби з екологічними злочинами, яке

співпрацює з Міністерством екології, генеральним прокурором, екологічним департаментом штату, поліцією штату щодо розслідування справ стосовно утилізації відходів, незаконного застосування пестицидів, забруднення води і повітря;

Як бачимо, всі ці приклади мають усі перспективи впровадження і в нашій країні. Проте вони також свідчать, що європейська модель функціонування екологічної поліції, специфіка її діяльності в сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування вказує на перспективи розвитку в Україні нових адміністративних форм екологічного контролю та протидії негативному впливу на навколишнє природне середовище. При цьому дієвий екологічний контроль, який повинні здійснювати підрозділи екологічної поліції – це єдино можливий організаційно-правовий механізм, що забезпечить невідворотність покарання за порушення природоохоронного законодавства.

Враховуючи викладене, зробимо висновок, що в Україні на державному рівні треба піднімати питання про створення екологічної поліції або її аналогів. І проблему цю слід вирішувати негайно. В питанні «якому державному органу повинна підпорядковуватися екологічна поліція?», на нашу думку, вона повинна входити до структури Національної поліції і підпорядковуватися МВС України.

Крім того, потребою часу є прийняття конкретних рішень з боку органів законодавчої та виконавчої влади, спрямованих на вдосконалення правових норм, що забезпечують діяльність правоохоронних органів з охорони природних ресурсів, підвищення ефективності практики їх застосування і попередження, необхідності консолідованої і злагодженої роботи всіх державних інституцій і місцевого самоврядування у подоланні екологічних правопорушень.

Список літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (в ред. від 03.09.2019). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення 04.05.2020).

2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навчальний посібник / [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.

3. Публічний звіт за підсумками діяльності Державного агентства лісових ресурсів України у 2018 році. Укрінформ. 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2641458-zvitue-derzavne-agentstvo-lisovih-resursiv-ukraini.html> (дата звернення: 21.04.2020).

4. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. ст.70. С. 8.

5. Улютіна О.А. Аналіз міжнародного досвіду діяльності суб'єктів, уповноважених здійснювати охорону довкілля. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 197. Ч. 3. С. 141-149.

НОВІ ВИКЛИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ COVID-19

Кандагура К. С.,

кандидат наук з державного управління, доцент
Київський національний торговельно-економічний університет

Дяченко Є. Ю.

здобувач вищої освіти
Київський національний торговельно-економічний університет

Сьогодні весь світ спіткала пандемія COVID-19, яка вплинула не лише на здоров'я та спосіб життя людей, але й сильно вдарила по економіці України та світу, спричинивши економічну кризу. Карантинні заходи, що рятують життя, призводять до стагнації бізнесу й економіки.

Тлумачення стагнації надають чимало науковців, зокрема в економічному словнику Заводського Й. С., Осовської Т. В. та Юшкевича О. О. дане поняття означає застій в економіці, виробництві й торгівлі [1]. Саме це явище відбувається останні два місяця в умовах жорсткого карантину, коли довелося припинити звичайний режим та порядок роботи більшості підприємств. Найбільше наразі зазнає збитків сфера надання косметологічних послуг, готельно-ресторанний, туристичний та розважально-культурний бізнеси, де спостерігається повна зупинка діяльності або спад виручки на 50-80% [2].

Перед менеджментом наразі постали нові виклики спричинені пандемією COVID-19, які потребують послідовних, виважених та термінових заходів. Задля зменшення стагнаційних процесів, недопускання банкрутства, топ-менеджерам та менеджерам компаній доводиться проводити реорганізацію; кардинально змінювати порядок управління, організації роботи підприємства, персоналу; переглядати планування, змінювати стратегії та підлаштовуватися під умови карантину. Тож менеджмент компаній опинився в напруженій ситуації, коли доводиться як ніколи оперативно та рішуче приймати рішення, йти на ризик та постійно змінювати плани роботи. В умовах кризи та стагнації потрібно відмовитися від довгострокових цілей [3]. Зокрема більша увага приділяється оперативному плануванню, що передбачає планування на день, місяць, квартал. Також дуже важливим в таких умовах є перегляд фінансового планування підприємства, аналіз цін та дій конкурентів задля підтримання конкурентоспроможності, максимальний контроль продажів та виконання поставлених завдань.

Важливим в управлінні під час кризи, що склалася, стала адаптивність, тобто здатність швидко підлаштовуватися під ситуацію та умови, що склалися. Менеджери компаній розпочали управляти дистанційно за допомогою проведення онлайн-конференцій, засобів для чого існує безліч. Офіс розвитку

малого та середнього підприємництва рекомендує наступні інструменти для проведення зустрічей онлайн в умовах бізнес карантину: Google Hangouts, Cisco Webex, GoToMeeting, MicrosoftMeet, Zoom, Zoiper, Join.Me та Skype [4].

Більшість компаній, задля продовження роботи, провели реорганізацію робочих місць, перевівши працівників на віддалену роботу або ж на іншу. Так, наприклад, у деяких закладах харчування офіціанти на час карантину стали кур'єрами, що дозволило продовжити роботу, запобігти втраті заробітної плати працівникам. Загалом відбувається переорієнтація ресторанного бізнесу на доставку їжі, впроваджуються нові акційні пропозиції та знижки, оновлюється меню [5]. Також заклади активно розпочинають використовувати такі сервіси як Glovo або Uber Eats [2].

Чимало підприємств стали пропонувати нові продукти чи послуги. Деякі кінотеатри, такі як Planetakino та Multiplex, задля недопускання стагнації власного бізнесу почали продавати сертифікати на кіносеанси після карантину. Велика кількість торговельних підприємств, які до цього не мали власного Інтернет-магазину, переформатувалися та швидко перейшли в електронну комерцію.

Магазини, які і до цього працювали також й в Інтернеті, адаптують власні бізнес-моделі, переходячи повністю в онлайн режим роботи. Багато з них, задля збільшення замовлень, запроваджують безкоштовну доставку кур'єром чи до поштових відділень. Прикладом є ювелірна компанія SOVA, яка розпочала безкоштовну адресну доставку по території всієї країни [6].

Підсумовуючи, можна сказати, що саме зважені рішення менеджерів, ґрунтовний аналіз ситуації та правильне управління дозволяють впоратися з новими викликами, уникнути стагнації та продовжити працювати. Також слід зауважити, що кризове становище в якому опинилися підприємства в умовах карантину має не лишень негативний характер. Для деяких компаній це стало не перепорою, а навпаки можливістю, послугувало рушієм до кардинальних змін і трансформацій.

Список літератури:

1. Завадський Й. С. Економічний словник / Й. С. Завадський, Т. В. Осовська, О. О. Юшкевич. – Київ: КОНДОР, 2006. – 355 с.
2. Хроніки кризи бізнесу: кого в Україні найбільше накриє шторм коронавірусу [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/19/658296/>.
3. Практичні рекомендації для власників бізнесу в умовах кризи від Людмили Богуш [Електронний ресурс] // Київська торгово-промислова палата – 2020. - Режим доступу до ресурсу: <http://kiev-chamber.org.ua/uk/17/2092.html>.
4. Рекомендовані інструментів для проведення зустрічей онлайн в умовах бізнес карантину [Електронний ресурс] // Офіс розвитку МСП. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://sme.gov.ua/covid19/onlajn-zustrichi-2/>.
5. Аналіз ресторанного ринку - як переживають карантин [Електронний ресурс] // Pro-Consulting. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/analiz-restorannogo-rynka-kak-perezhyvayut-karantin>.

6. Як адаптувати бізнес під виклики коронавірусу: кейс українського ювелірного бренду [Електронний ресурс] // Рубрика. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://rubryka.com/2020/03/22/yak-adaptuvaty-biznes-pid-vyklyku-koronavirusu-kejs-ukrayinskogo-yuvelirnogo-brendu/>.

ВЛИЯНИЕ НИЗКОИНТЕНСИВНОГО СВЕТОВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ПРОЦЕССЫ ВОСПАЛИТЕЛЬНОЙ РЕАКЦИИ И РЕГЕНЕРАЦИИ У ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ ЖИВОТНЫХ

Климова Е.,

д.б.н., проф., зав. лабораторией
ГУ «Институт общей и неотложной хирургии
им. В.Т.Зайцева НАМН Украины»

Быченко Е.

м. н.с.
ГУ «Институт общей и неотложной хирургии
им. В.Т.Зайцева НАМН Украины»

В настоящее время влияние света низкоинтенсивного оптического диапазона длин волн ($\lambda=630-660$ нм) применяют в различных областях медицины и биологии. Лечение больных с трофическими язвами нижних конечностей различной этиологии является серьезной проблемой, так как хроническое воспаление не поддается антибиотикотерапии вследствие резистентности микроорганизмов к этому виду препаратов. Известно, что в основе лечебного воздействия света излучения различных длин волн лежат фотохимические реакции, связанные с поглощением света биообъектом и с последующим изменением клеточного метаболизма [1]. Многочисленные исследования свидетельствуют о коррекции иммунорезистентности ткани организма в зоне воспалительной реакции. С целью выяснения эффекта после светового воздействия в диапазоне ($\lambda=630-660$ нм) на течение воспалительного процесса были выполнены экспериментальные исследования на животных.

Как известно, воспалительная реакция имеет фазы, которые характеризуются определенным состоянием воспалительного процесса и характером выраженностью иммунного ответа. Фазы воспаления характеризуются изменениями показателей врожденного и приобретенного иммунитета [2]. Актуальным является изучение светового воздействия на стадии воспалительного процесса для понимания механизмов взаимодействия фотонов света с рецепторами клеток, которые обеспечивают реактивность и резистентность организма.

Целью работы была оценка характера влияния низкоинтенсивного светового воздействия ($\lambda=630-660$ нм в красном диапазоне спектра) на течение воспалительной реакции и процесса регенерации у экспериментальных животных с ЛПС-индуцированным перитонитом.

Материалы и методы. У экспериментальных животных – лабораторных крыс индуцировали развитие перитонита посредством однократного внутрибрюшинного введения ЛПС. Животные были разделены на группы: А) – интактные животные, В) – животные с ЛПС-индуцированным перитонитом, С) – животные с индуцированным перитонитом после многократного светового воздействия красным светом - ($\lambda = 630 - 660$ нм). Облучение брюшной стенки проводили фотонными (светодиодными) матрицами Коробова А. – Коробова В. «Барва-Флекс/24ФМ», излучающими в красной области спектра ($\lambda = 630 - 660$ нм). Для оценки барьерной функции кислородонезависимого фагоцитоза и степени лимфоцитотоксичности (в тесте Терасаки) использовали световую микроскопию, а концентрацию циркулирующих иммунных комплексов оценивали спектрофотометрически.

Результаты исследований. Выявили, что у экспериментальных животных с индуцированным перитонитом - группа В в ранние сроки после введения ЛПС наблюдали повышение температуры тела на 1,5 раза и изменение поведенческих реакций. На данной стадии воспаления животные теряли аппетит. Исследование фагоцитарной функции нейтрофилов на фоне воспалительной реакции у животных данной группы выявило угнетение барьерной функции врожденного иммунитета: наблюдали снижение адгезии и эндоцитоза антигенов фагоцитирующими нейтрофилами по показателям фагоцитарного числа (ФЧ) и фагоцитарного индекса (ФИ) и индекса завершенности фагоцитоза (ИЗФ), которые были снижены (на 10% соответственно) по сравнению с рефератными значениями.

У животных на фоне воспалительного процесса (в группе С), после ежедневного облучения красным светом в течении 7-ми суток, наблюдали стимуляцию способности нейтрофилов поглощать (ФИ) и переваривать чужеродные антигены (ИЗФ), которые накапливались в брюшной полости на первой стадии инфильтрации воспалительного процесса. Показатели гуморального иммунитета, о которых судили по концентрации циркулирующих иммунных комплексах ($129 \pm 13,6$) ед. Е и лимфоцитотоксичности (до 40%), были значительно повышены на данном этапе у экспериментальных животных по сравнению с референтными значениями.

Первая стадия воспалительного процесса характеризуется инфильтрацией зоны введения антигена. Стадия альтерации инициирует системы гемостаза, что провоцирует развитие экссудативно-сосудистой реакции; воздействие красного света на микробный антигена способствует активации фагоцитарных нейтрофилов, которые выполняют первую линию противoinфекционной защиты при воспалительных процессах и играют ведущую роль в запуске воспаления. На ранних стадиях облучения красным светом происходила активация фагоцитирующих клеток, участвующих в инфильтрации брюшины и образовании выпота экссудата. Следующая стадия воспаления – экссудация, заключается в фиксации в очаге воспаления флогогена и создании условий его инактивации и элиминации, выходом жидкой части крови в ткань через стенку сосудов. Индекс завершенности фагоцитоза после 17-суточного облучения резко повышался на 25%. На 23-и сутки после низкоинтенсивного облучения

красным светом ($\lambda=630-660$ нм) наблюдали нормализацию всех показателей кислородонезависимого фагоцитоза до референтных значений, что соответствует данной стадии воспаления.

Завершающим механизмом развития воспалительной реакции является заключительная стадия пролиферации, при которой увеличивается число стромальных и паренхиматозных клеток и происходит образования межклеточного вещества в очаге воспаления, тем самым эти процессы направлены на регенерацию ткани. После многократного воздействия красного света ($\lambda=630-660$ нм) на 23-ьи сутки облучения у экспериментальных животных в группе выявили позитивное снижение содержания цитотоксических факторов, что характеризует завершение процессов экссудативного воспалительного процесса. Концентрация циркулирующих иммунных комплексов к концу эксперимента снизилась до референтных значений.

Выводы. Применение светового воздействия с длиной волны ($\lambda=630-660$ нм) значительно активизирует барьерную функцию фагоцитоза на стадии инфильтрации и альтерации ткани брюшной полости в ранние сроки развития экспериментального перитонита. Многократное световое воздействие ($\lambda=630-660$ нм) снижает степень лимфоцитотоксичности и концентрацию циркулирующих иммунных комплексов на различных стадиях воспалительного процесса. Таким образом, действие красного света ($\lambda=630-660$ нм) способствует нормализации иммунного статуса у животных, тем самым приводит к снижению антигенно груза за счет активации процессов инфильтрации и экссудации на всех стадиях воспалительного процесса и индукции регенеративных процессов после многократного облучения на 23-и сутки. Световая терапия влияет на функциональную активность различных иммунокомпетентных клеток в очагах воспалительного процесса[3,4].

Литература

1. Васильев Н.Е., Сысоева Г.М., Даниленко Е.Д.. "Иммунологические аспекты фотодинамической терапии" Медицинская иммунология, № 5-2003. - С.507-518
2. Castano A.P., Mroz P., Hamblin M.R. Photodynamic therapy and anti-tumour immunity //Nat. Rev. Cancer. 2006. V. 6. P. 535-545
3. Ortel B., Shea C.R., Calzavara-Pinton P. Molecular mechanisms of photodynamic therapy //Front. Biosci. 2009. V. 14. P. 4157-4172
4. Korbelyik M., Sun J. Cancer treatment by photodynamic therapy combined with adoptive immunotherapy using genetically altered natural killer cell line //Int. J. Cancer. 2001. V. 93. P. 269-274

ЭЛЕКТРОННАЯ ЛИНГВОДИДАКТИКА: ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО- КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОКОММУНИКАНТОВ

Коляда-Березовская Т.

к. филол. н., доцент,

Одесский национальный политехнический университет

Постановка проблемы. Активным применением в лингводидактике технологий, подразумевающих использование и комплекса технических средств, и Интернет-ресурсов, и *e*-коммуникации в образовательном процессе – *CALL* (Computer Assisted Language Learning), *TELL* (Technology Enhanced Language Learning), *ICT in LT* (Information and Communication Technology in Language Teaching), – отмечены последние десятилетия прошлого века. В XXI веке *актуальность проблемы* поиска / выбора наиболее эффективных способов и средств формирования информационно-коммуникативной компетенции (ИКК) студентов в системе университетской подготовки усиливается, во-первых, в связи, с уровневым обучением (бакалавриат и магистратура), которое становится все более технологичным, предполагающим не только компьютеризацию процесса обучения, но и новые форматы управления этим процессом, а во-вторых, в результате процесса дигитализации [1].

Анализ публикаций по теме даёт основание говорить, что исследование возможностей компьютерно-информационных технологий (КИТ) в формировании ИКК студентов находится в центре научных изысканий. По мнению авторов Аветисяна Д.Д., Андриянова А. В., Арутюновой Н.В., Бочаровой Л.В., Зеера Э.Ф., Митиной Л. М., Оюна Ю. Д., Прибытковой А.А., Софинской Е.Н., Татаки А.О., Федотовой Е.Ю., Хутмахера В. и др., ИКК – основа успешной профессиональной самореализации личности; вопросам *e*-образования посвятили свои исследования Г.В. Абрамян, В.А. Адольф, Ю.С. Брановский, Б.С. Гершунский, Н.А. Гончарова, Л.Н. Горбунова, И.Г. Захарова, В.А. Извозчиков, Е.Ю. Кулик, СМ. Окулов, Е.С. Полат, Е.В. Сидорова, А.Ю. Уваров, О.Н. Шилова и др.; технологии дистанционного обучения иностранному языку, в частности, русскому и украинскому, вопросы организации online-занятий для иностранных студентов – в фокусе внимания Коликовой Т.Г., Куровой Г.И. Печкуровой Л.В. Романовой О.К. и др.

Изложение основного материала. Эффективность обучения, детерминированная возможностью гибко подстраиваться под теорию современных информационных технологий, позволяющих качественно структурировать материал с учётом эргономичности информации, отражают, как известно, показатели восприятия и запоминаемости. Поэтому современное обучение украинскому и русскому языкам как иностранным (в формате

параллельного) не мыслится вне реализации имеющихся наработок е-лингводидактики, рассматривающей применение КИТ для развития/совершенствования устно-письменной речевой деятельности инокоммуникантов. Это, в частности: обучающие компьютерные программы, интерактивные учебные задания; дистанционная работа с электронными учебными ресурсами, позволяющая максимально индивидуализировать обучение (увеличить объем/время самостоятельной работы студентов); доступ к электронным аутентичным ресурсам и национальным базам текстов для интеграции в учебный процесс материалов, направленных на формирование лингвострановедческой компетенции инокоммуникантов; использование online-платформ (TEST PAD и др.) для контроля результатов обучения [2], [3].

Вслед за Н.В. Арутюновой, ИКК рассматриваем как *интегративный результат обучения и личностного качества студента, образуемый сочетанием двух составляющих: информационной* (уровень его развития как информационной личности) *и коммуникативной* (характеризующей его способность осуществлять эффективное взаимодействие на основе КИТ) [4].

Важность формирования ИКК инокоммуникантов трудно переоценить в контексте смежной научно-технической проблемы – создания системы человеко-машинного взаимодействия, когда ведущими факторами адекватного взаимодействия считаются психолингвистические особенности и мультисенсорные возможности, то есть речевые навыки и механизмы образного мышления человека. В лингводидактике, с нашей точки зрения, существует определённая особенность оценки ИКК инокоммуникантов: *синтетическое* рассмотрение профессиональной ИКК преподавателя и студента с такими связующими факторами, как:

- многоуровневость, многоаспектность и многопрофильность обучения, обуславливающие диапазон учебных и аутентичных электронных ресурсов;
- адаптированность учебных и аутентичных ресурсов к образовательным потребностям, уровню владения украинским/русским языком, к индивидуальным особенностям обучающихся, конкретным условиям обучения;
- диалоговая коммуникация в кросс-культурном аспекте.

В Институте подготовки иностранных граждан Одесского национального политехнического университета КИТ, интегрированные в традиционный учебный процесс, формируют *обучающую среду*, обеспечивающую не только доступ к фактической и лингвистической информации, содержащейся на информационно-образовательном сайте, в профильных электронных журналах, в электронных библиотеках, но и способствуют организации учебной работы в *разноуровневых* группах в соответствии с коммуникативными потребностями студентов, а также систематизации социокультурных знаний. Конкретизируя, перечислим: электронные учебные пособия по украинскому / русскому языкам в соответствии с профилем и стадией обучения студентов; электронные учебно-методические материалы по грамматике; текстовый материал страноведческой направленности и по предметным областям знаний; диагностические и контролирующие онлайн-тесты [2, с. 232].

Формирование ИКК иностранных студентов на основе КИТ при параллельном изучении украинского и русского языков предполагает включение будущих специалистов, получающих высшее образование на иностранных языках, в межкультурную коммуникацию за счет расширения информационного поля, активизации познавательной деятельности: в процессе выполнения ими творческих и/или исследовательских заданий в рамках изучаемого учебного курса, в ходе реализации контактоустанавливающих и информативных интенций [3, с.96-97].

Относительно одновременного изучения иностранными студентами украинского и русского языков в условиях Одесского региона, отметим, что би-/мультилингвизм рассматриваем как реальное социальное явление, символизирующее внешнюю сферу культурной толерантности и выступающее социально-исторической предпосылкой, органической составляющей мультикультурализма, как условие и коммуникативный механизм реализации кросскультурного диалога [5, с. 22]. В этой связи велик потенциал интерактивных заданий для самостоятельной работы, в основе которых – поиск и анализ информации социокультурной направленности: о стране студента, об Украине, о национальных обычаях и праздниках и т.п., поскольку интерактивность, лежащая в основе работы над такими заданиями, способствует активизации познавательного интереса, в том числе и к результатам обучения как эксплицитно предъявляемым требованиям. Важный компонент такого обучения – рефлекслирующая деятельность инокоммуникантов: самооценка, взаимооценка, дискуссии, помогающие студентам самим выявить проблемы и трудности в изучении языков (онлайн-тестирование с возможностью работы над ошибками), постоянная обратная связь в системе «преподаватель-студент» для оперативного координирования хода выполнения заданий – электронная почта, соцсети, форумы, вебинары т.п.

Исходя из специфики электронной обучающей среды, целенаправленное использование учебных и аутентичных информационно-коммуникационных ресурсов позволяет формировать также и *терминологическую компетенцию* иностранных студентов [6-7], например, в электронном Пособии по речевой практике в главе «Интернет и его возможности» в рубрике «Это вы знаете?» содержится комплекс лексико-грамматических заданий с анализом слов, составляющих терминосистему подязыка информатики. Учитывая то, что основная форма речевой деятельности в Интернете – диалог в устной или письменной форме (социальные сети, форумы, чаты, Зум, Скайп и т. п.), а язык Интернета пронизан для сленга и жаргонизмов, то в нём наблюдается использование некодифицированной лексики: глаголы в переносном значении несут смысловую нагрузку всего высказывания («завис компьютер», «завис в чате», «скачать музыку/видео», чатиться и т.п.), и это осложняет их восприятие. А для успешной e-коммуникации с однокурсниками, украинскими друзьями, студентам-иностранцам необходимо владение как наиболее частотными проявлениями указанных единиц, так и соответствующими жанрами профессионального информационно-коммуникативного дискурса [2, с. 234].

Выводы. Формирование ИКК студентов-иностранцев в компетентностной парадигме обучения на основе КИТ предполагает синергетическое воздействие таких компонентов, как: 1) информационное обеспечение (по областям знаний, лингводидактическим категориям, культурно-историческим и другим аспектам); 2) диагностический, регистрационный и систематизирующий параметры обучения; 3) обеспечение коллективной работы (культурно-воспитательные мероприятия: учебные онлайн-экскурсии /выставки /тематические мероприятия, конкурсы, фестивали и др.) с последующей экспресс-информацией о результатах проведённых мероприятий (фото-/видео-отчёты).

Перспективы изучения составляющих процесса формирования информационно-коммуникативной компетенции инокоммуникантов усматриваем в русле отдельных направлений лингвистических исследований, среди которых – жанровая дифференциация интернет-коммуникации, правила речевого поведения в интернет-общении, в частности, нормативный и этический аспекты, исследование речевых единиц в интернет-сообщении, речевой портрет участника интернет-общения [1].

Список литературы:

1. Koliada-Berezovska, T. Digitalization of education for the sustainable development sake: linguistic aspect / T. Koliada-Berezovska, O. Romanova // Theoretical and applied aspects of sustainable development : monograph-33 / edited by T. Nestorenko, A. Ostenda. - Katowice : Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. - P. 166-173. – URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/10428>

2. Романова, О. К. Про вивчення дисципліни «Українська мова як іноземна» здобувачами вищої освіти в Україні / О. К. Романова, Г. І. Курова // Інформ. освіта та проф.-комунікатив. технології XXI ст.: XI Міжнарод. наук.-практ. конф., м. Одеса, 12-14 верес. - 2018. - С. 230-234.

3. Романова, О. К. Україномовне навчання інофонів у поліетнічних умовах Одещини / О. К. Романова, Т. Ф. Коляда-Березовська // Одеська лінгвістична школа: класичне і новітнє : колект. моногр. – Одеса : ПолиПринт, 2019. – С. 96–104. – URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/9330>

4. Арутюнова, Н. В. Формирование информационно-коммуникативной компетентности студентов в системе университетской подготовки к педагогической деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Ставрополь, 2011, 25 с.

5. Коляда-Березовская, Т. Ф. Мультилингвальная компонента евроинтеграционного культурно-образовательного процесса / Татьяна Коляда-Березовская // Innovations in humanities: restarting / ed. A. Ostenda, N. Rybka, V. Zharkyk. - Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 2019. - С. 19-26. – URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/9934>

6. Коляда-Березовская, Т. Терминологический аспект текстовой деятельности и культура научной коммуникации в образовательном процессе / Т. Коляда-Березовская, О. Романова // Південний архів. Філолог. науки : зб. наук. пр. - 2018. - Вип. LXXIV. - С.165-167.

7. Коляда-Березовська, Т. Термінологічні новації у форматі наукової євроінтеграції / Т. Коляда-Березовська, О. Романова // Economic and Social-Focused Issues of Modern World : conference Proceedings of the 2nd International Scientific Conference, oct. 16–17, 2019. – Bratislava, 2019. – С. 358–361. – URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/9847>

ВПЛИВ ФЕНОМЕНУ AR-МАСОК У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЇХ КОРИСТУВАЧІВ

Кривенко В. О.,

Студент

Харківський національний медичний університет

Демочко Г. Л.

доцент

Харківський національний медичний університет

Сучасній людині важко уявити життя без спілкування за допомогою інтернету. На даний момент, одним із найпопулярніших методів зв'язку залишаються медіа-платформи – соціальні мережі, що були створені як співтовариство для людей об'єднаних однією ідеєю, проте віддалених географічним положенням [1].

У зв'язку із поступовим розвитком науково-технічного процесу до наших комунікацій все частіше додаються нововведення. Однією із нових ознак є віртуальна реальність.

AR (з англійської *augmented reality*) – це так названа доповнена реальність, сенсорні модальності інтерактивного досвіду, що вводяться у людське поле сприйняття з метою довершення відомостей про оточення та покращення сприйняття інформації. Цей термін запропонував американський дослідник Том Кодел у 1990 для опису технологій, що використовувалися у портативних комп'ютерах шлемів будівельників літаків компанії Boeing, за допомогою яких на напівпрозорі дисплейні панелі можна було вивести креслення та інструкції. З тих пір таке нововведення почали застосовувати у поліграфії, військовій техніці, ігровій індустрії, кінематографії та медицині [5].

Лише нещодавно технології віртуальної реальності стали доступні громадськості. Вперше AR-маски з'явилися у соціальній мережі Snapchat у січні 2015 року. Із суто американського проекту компанія перетворилася на всесвітньо відому програму [7].

На початку 2016 року, як відповідь Snapchat, Facebook купив білоруський стартап MSQRD і запустив маски у Facebook Stories.

У травні 2017 року Instagram створив власні AR-фільтри або маски. Вони одразу стали популярними, проте були одноманітними. Лише рік потому Марк Цукерберг – засновник компанії Facebook, а також генеральний директор Instagram оголосив про початок закритого бета-тестування, що дозволив обраним брендам та відомим особистостям робити маски для Instagram. Перші маски з'явилися у Кайлі Дженнер, Аріани Гранде, Ріанни, Adidas, Off-White та Gucci.

Напівзакрите тестування тривало 10 місяців: за цей час було створено велику кількість цікавих масок, починаючи від простих з текстом або макіяжем і закінчуючи масками з подвійною експозицією, складними текстурами на обличчі і навіть AR-іграми [2].

Фільтри Instagram і Snapchat, а також інші інструменти для селф-мейд ретуші дозволяють стати кращим та красивішим, популярнішим та бажанішим, більш впливовим та впевненим. Доступність, легкість і швидкість обробки зробила б'юті-фільтри топ-продуктом масової культури.

Важливо розуміти, що AR-маски, при всій їх удаваній грайливості й безневинності, це не просто інструмент для покращення зовнішнього вигляду, а лише прикриття, за яким люди ховаються від світу, з якоїсь причини соромлячись їх зовнішності. Мова йде не про квіткові вінки зі Snapchat, і не про кумедні собачі та котячі вушка із Instagram. Слід звернути увагу на фільтри, що розгладжують зморшки, збільшують очі, зменшують ніс, змінюють пропорції тіла і т.д.

Якщо користувач або користувачка позбулися почервоніння на обличчі, зробили очі трохи яскравіше або пограли із застосунками, змінивши розріз очей або форму обличчя жартома – нічого не станеться. Завдяки смартфону під рукою завжди є камера, а також можливість відретушувати своє фото самостійно. Це нова технологія, що не задумана бути шкідливою, стає небезпечною при певних умовах.

У міру глобального зростання використання б'юті-фільтрів, з'явилася громадська стурбованість: де межа між безвинною витівкою і повсякденним бажанням виглядати на фото краще і серйозними психологічними розладами? [4]

У дослідженнях та медіа-ресурсах усе частіше можна почути термін «тілесний дисморфічний розлад» або дисморфія – надмірна заклопотаність недоліками своєї зовнішності, і часом нездорове бажання їх приховати або виправити. Цей стан також може характеризуватися дерматиломанією (нав'язливе розчісування або роздряпування шкіри), регулярне відвідування дерматологів або пластичних хірургів у надії змінити свій зовнішній вигляд. Захворювання зачіпає близько 2% населення і класифікується за обсесивно-компульсивним спектром [8].

Особливо вразливою групою стали користувачі віком до 18 років. Підлітковий період – це час змін (гормональних, фізіологічних, психологічних). Нерідко ці зміни проявляються в зовнішньому вигляді. Тінейджери чутливі до питань зовнішності. Вона у них безпосередньо пов'язана з самооцінкою. Звідси бажання щось трохи прикрасити, поліпшити, приховати [6].

Симбіоз дисморфії та соціальних мереж вже встиг принести свої плоди. Виник новий феномен під назвою «дисморфія Snapchat» – стан, при якому пацієнти хочуть, свідомо прагнуть хірургічного втручання, після якого вони будуть виглядати, як їх «відфільтрована» версія [8].

Пластична операція, звичайно ж, не є рішенням для цієї душевної проблеми. Фільтри можуть і будуть видозмінюватися, і паралельно з ними буде еволюціонувати і невдоволення своїм зовнішнім виглядом. На жаль, любов до

самого себе і прийняття свого тіла – надійний фундамент самооцінки, який важливо вчасно закласти. Якщо ж цього не сталося, необхідно його формувати або реконструювати, довго й ретельно [4].

У жовтні 2019 Instagram почав позбавлятися від фільтрів доповненої реальності з ефектом пластичної хірургії. Під заборону серед іншого потрапили візуальні ефекти накачаних губ, виділених скул, підтяжки обличчя та «ін'єкцій краси» [3].

Хоча соціальні мережі і звинувачують у всіх провинах, проаналізувавши все, що відбувається, можна дійти до висновку, що AR-фільтри – це нащадок стародавньої і владної б'юти-індустрії, а медіа-платформи – усього лише сучасний посередник. Завдяки маскам ми бачимо, що краса – доступна, якщо не в реальному, то хоча б в цифровому світі.

Список літератури:

1. Соціальна мережа [електронний ресурс]. URL: <https://igroup.com.ua/seo-articles/sotsialna-merezha/> (дата звернення 05.05.2020).
2. Арина Сунгурова. Маски в Instagram [електронний ресурс]. URL: <https://dnative.ru/maski-v-instagram/> (дата звернення 04.05.2020).
3. Зачем "Инстаграм" удаляет фильтры с эффектом пластической хирургии? [електронний ресурс]. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-50156463> (дата звернення 05.05.2020).
4. Кристина Замостьянова. Бьюти-фильтры (не) спасут мир: авторское мнение и комментарий психолога [електронний ресурс]. URL: <https://www.imena.ua/blog/beauty-filters/> (дата звернення 05.05.2020).
5. Augmented reality [електронний ресурс]. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Augmented_reality (дата звернення 05.05.2020).
6. Snapchat dysmorphia: teenagers are getting plastic surgery to look like selfie filters [електронний ресурс]. URL: <https://www.independent.co.uk/life-style/plastic-surgery-cosmetic-snapchat-teenagers-millennials-dysmorphia-bdd-a8474881.html> (дата звернення 05.05.2020).
7. Snapchat's History: Evolution Of Snapchat And Timeline (2020) [електронний ресурс]. URL: <https://www.buycustomgeofilters.com/blog/snapchat-history-and-updated-timeline> (дата звернення 05.05.2020).
8. Vashi Neelam. Beauty and Body Dysmorphic Disorder: A Clinician's Guide (first edition). New York: Springer Science + Business Media LLC, September, 2015. С. 17-43

ПРАВО ЯК ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ ПРИ ВРЕГУЛЮВАННІ ВІДНОСИН МІЖ СТЯГУВАЧЕМ ТА БОРЖНИКОМ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА РЕАЛІЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

Кривицький А. С.

аспірант кафедри теорії та історії держави і права,
конституційного та міжнародного права
Львівський державний університет внутрішніх справ,

Право – важливий засіб повноцінного втілення в життя таких цінностей, як свобода, справедливість тощо і саме тому вже є цінністю. Але воно – не просто інструмент. Право виступає також самостійною цінністю культури, яка посідає гідне місце серед інших її цінностей. Визначення цінності права, наголошує І. Настасяк, пролягає через аналіз затребуваності і закономірної необхідності права для суспільства, держави і особи [1, с.35].

При вивченні права слід аналізувати й питання про правові цінності. Ми у цьому сенсі повністю згодні з думками визначного правознавця й філософа М. Алексеєвим, який зазначав, що вчення про цінності або аксіологія складає найважливішу частину сучасної західної філософії [2, с.96]. Разом з тим, як свідчить розвиток філософії права в Україні, зазначене притаманне й сучасній вітчизняній правовій думці, що відображено у дослідженнях О. Бандури, Т. Гарасиміва, А. Козловського, М. Колеснікова, С. Максимова, О. Марченка, П. Рабіновича, О. Скакун та ін.

Загальновідомо, що у людському суспільстві ціннісний підхід до життя, починається з розмежування об'єктів за категоріями добра та зла. Це покладено в основу ціннісних уявлень про корисне і шкідливе, гарне і погане, справедливе і несправдливе, правду і неправду, прекрасне і потворне, які й досліджує аксіологія. Враховуючи аксіологічну різноманітність та багатогранність В. Тугарінов дав характеристику цілого концепту «аксіосфера», що визначає сутнісні межі аксіологічного простору, його структурну неоднорідність, внутрішнє різноманіття і утворює ієрархію, компонентні складові якої перебувають у взаємодії та єдності [3].

Суспільство – складна, але цілісна система, яка функціонує і розвивається на власній основі, сама регулює власне існування і розвиток тому право виступає вельми важливим і загалом ефективним її засобом. Вносячи до соціальної ситуації нормативні начала, право дає можливість узгодити притаманні кожному члену суспільства домагання свободи і відповідальності. Воно впорядковує буття соціуму стосовно рівності між його членами, справедливості, оптимальної рівноваги у соціальних відносинах, потрібної для нормальної життєдіяльності суспільства.

Право є своєрідним регулятором, який запускає, підтримує та захищає розвиток відносин у суспільстві. Ще Г.Ріккерт, розглядаючи цінності в нормативному аспекті соціального зобов'язання, наголошував на проблемі єдиного ціннісно-нормативного континууму, всередині якого існують суб'єкти моральної і правової свідомості [4, с. 11–12].

Відповідно суспільство, у якому досягнуто консенсусу стосовно цінностей, може розглядатися як стабільна система. Саме тому всі гілки влади та її органи тісно між собою взаємодіють. І саме тому, при законотворенні є одним із ключових застосування оцінювальної функції, яка здійснюється насамперед за допомогою системи аксіологічних категорій («благо», «добро», «користь», «шкода», «зло», «справедливість», «несправедливість», «правомірність», «неправомірність»). Суб'єкт, що оцінює, може позитивно чи негативно сприймати право як таке залежно від того, відповідають чи суперечать вимоги і можливості, закладені в праві, його становищу, інтересам і цілям. Ступінь точності виробленої суб'єктом оцінки права залежить від повноти і глибини правових знань, якими він володіє [5, с. 177].

У цьому контексті, на нашу думку, прикладом аксіологічного компоненту праває примусовестягнення з боржника на користь кредитора грошових сум або передача чи повернення майна кредитору, здійснене на документах, які підтверджують зобов'язання боржника на підставі виконавчого напису нотаріуса. Тут право як ціннісний компонент відіграє неабияку роль при врегулюванні відносин між стягувачем та боржником, що проявляється як засіб регламентації функціонування та розвитку суспільства.

При встановленні рівноваги, справедливості можна застосувати принцип формальної рівності, який виражається у правових процедурах: у формі рівного і справедливого порядку придбання і реалізації прав та обов'язків усіма суб'єктами, дозволу заперечування права і т. д.

Одним із способів встановлення рівноваги є звернення стягувача до нотаріуса для отримання виконавчого напису на документі, що встановлює заборгованість грошових сум або витребування від боржника майна. Виконавчий напис – це розпорядження нотаріуса про примусове стягнення з боржника на користь кредитора грошових сум або передачу чи повернення майна кредитору, здійснене на документах, які підтверджують зобов'язання боржника.

Через розпорядження нотаріуса, яке здійснюється у вигляді виданні виконавчого напису законодавець дає можливість соціуму захистити та відновити свої порушені права. Проте, як свідчить юридична практика, процес відновлення своїх прав та відновлення цілісності соціальної системи є тривалим та не простим.

Відповідно до положень ст. 90 Закону України «Про нотаріат» [6] передбачено, що «стягнення за виконавчим написом провадиться в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження» [7].

Не є винятком і стягнення за виконавчим написом з боржника на користь кредитора грошових сум або передачу чи повернення майна кредитору, при якому чітко проглядаються обриси аксіологічних категорій.

Таким чином, законодавцем застосовуються правові цінності, які є невід'ємним атрибутом теперішнього соціуму, чи це спостерігається в законотворенні, чи – у безпосередньому виконанні норм закону.

Список літератури

1. Настасяк І. Ю. Цінність права для особистості: проблемні питання. *Захист прав і свобод людини і громадянина в умовах формування правової держави*: Зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. Львів, 12 черв. 2013 р. М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка», Навч.-наук. ін-т права та психології; [упоряд. В.В. Ключак]. Львів: Вид-во Львів. Політехніки, 2013. С.35-36.

2. Алексеев Н. Н. Основы философии права. СПб. : Издательство «Лань», 1999. 256 с.

3. Тугаринов В.П. Избранные философские труды. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1988. 344с.

4. Бачинін В. А., Журавський В. С., Панов М. І. Філософія права: Словник. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 408 с.

5. Філософія права: підручник / за редакцією доктора філософських наук, професора О. Г. Данильяна. Харків : Вид-во «Право» Академії правових наук України, 2009. 207 с.

6. Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 року № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

7. Закон України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>

ВИВЧЕННЯ ЯКОСТІ ПИТНОЇ БУТИЛЬОВАНОЇ ВОДИ

Кузьменко Л.,

к. б. н., доцент, Ніжинський
державний університет імені Миколи Гоголя

Степаненко Н.

Ніжинський ліцей Ніжинської
міської ради при НДУ імені Миколи Гоголя

Сьогодні у світі спостерігається гострий дефіцит якісної питної води. Україна не є виключенням. Проблемною є ситуація з водопостачанням і на теренах Чернігівської області. Більшість людей інтенсивно користується впродовж року бутильованою водою, яку пропонують різні виробники. Саме тому ми вирішили дослідити, використавши популярний на сьогодні метод біотестування якості питної води різних виробників, продукцію яка найчастіше реалізується в торгівельній мережі міста Ніжина Чернігівської області Україна.

У минулому році ми ретельно вивчили якість питної води марок «Ясенівська», «Аква-няня» та «Бонаква». Результати нашого дослідження доповідалися на IV Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених (Ніжин, 2019) [4]. Робота викликала жвавий інтерес у учасників конференції, бо інформація щодо якості питної води стосується кожної людини. Саме тому ми продовжили дослідження, розширивши спектр бутильованої води.

Метою нашої роботи є визначення якості питної бутильованої води окремих марок. Об'єктом дослідження була питна бутильована вода.

Робота проводилася у 2019 р. в домашніх умовах, а також на базі ДУ «Чернігівського обласного лабораторного центру МОЗ України» Ніжинського міського районного відділу, де було проведено професійний фізико-хімічний аналіз питної води за традиційними методиками. Для вивчення ми взяли бутильовану питну воду таких марок: «Карпатська Джерельна», виробник «Карпатські мінеральні води»; «Моршинська» та «Aqua life», виробник Моршинський завод мінеральних вод, що входить до складу компанії IDS Group; «Малютко», виробник харчова компанія «Еконія» місто Золотоноша Черкаської області; «Еталон», виробник ТМ «Еталон-Україна».

В оригінальній методиці у якості тест-об'єктів ми використовували риб, які широко застосовуються у міжнародних та національних стандартах із біотестування води – гуппі (*Poeciliareticulata Peters*).

Окрім фізико-хімічного аналізу ми використовували методику біотестування засновану на порівнянні виживання кісткових риб у досліджуваній воді та контролі. Тривале біотестування (до 30 діб) дозволяє визначити хронічну токсичну дію води на риб за показниками їх виживання. Критерієм токсичності є достовірне зниження виживання риб у досліджуваній

воді [3]. За контроль використовувалася вода з водопровідної мережі м. Ніжина, яка пройшла процес дехлорування шляхом дводобового відстоювання.

Один з авторів роботи є професійним акваріумістом із досвідом розведення та утримання акваріумних риб впродовж 12 років.

Після проведення експерименту з біотестування всі піддослідні риби у контрольних акваріумах залишилися живими, що свідчить про достатньо високу достовірність отриманих результатів (результати біотестування можна вважати правильним, якщо загибель тест-об'єктів у контролі в порівнянні з досліджуваними зразками не перевищує 10%).

Для проведення експерименту з вивчення та встановлення якості питної бутильованої води ми взяли мальків риб гуппі у віці 48 годин від народження, як найбільш зручний і вдалий для цього об'єкт.

Уперші 96 годин загинув 1 мальок гуппі у воді марки «Aqua life», у інших водах – вижили всі мальки. Отже, вода марки «Aqua life» має гостру токсичну дію.

У подальшому експерименті вдалося з'ясувати хронічну дію токсичних речовин на організми риб. На 18-й день експерименту загинув ще 1 мальок у воді «Aqua life». По 1 мальку на 18-й день загинули у водах марок «Моршинська» та «Еталон». На 20-й день експерименту загинув вже третій мальок гуппі у воді марки «Aqua life», а також загинуло ще по 1 мальку у водах «Моршинська» й «Еталон». Крім того, на 20-й день загинуло 2 мальки гуппі у воді марки «Карпатська Джерельна».

Отже, найвищою є загибель мальків гуппі у воді марки «Aqua life» і складає 60 %. Це свідчить про ймовірну хронічну токсичність води цієї марки. Згідно Міжнародних стандартів, вода, в якій спостерігається більше 50 %, як у нашому випадку з водою «Aqua life», загибель риб, при гострій і хронічній дії, вважається токсичною [1].

Досить високий рівень токсичності, а саме 40 % у водах марок «Моршинська» та «Еталон». Найкращої якості, за даними методу біоіндикації, є вода марки «Малютко», рівень загибелі мальків гуппі в ній склав 0 %.

Варто нагадати, що на якість бутильованої води впливають такі чинники, як склад та якість самої тари, а також належне зберігання води на складах та в магазинах. Недотримання елементарних гігієнічних норм і правил безперечно позначається на якості питної бутильованої води, яку ми споживаємо. Наприклад, зберігання бутильованої води при дії прямих сонячних променів, досить високих чи низьких температур та ін. викликає істотні зміни у її складі і призводить до зростання токсичності води. Свідченням цього, на наш погляд, є досліджень Засядько Т.А., Антонова Г.С.[2].

Проаналізувавши результати фізико-хімічного аналізу досліджуваних вод, можемо констатувати наступне. У водах марок «Моршинська» та «Еталон» є незначна кількість аміаку, який в нормі має бути відсутній. Вода марки «Aqua life» має значну кількість хлоридів - 155,0 мг/дм³. Загальновизнаним є факт про шкідливий вплив надмірної кількості цих речовин на живі організми, в тому числі і риб гуппі, як свідчить і наш біоіндикаційний тест.

Вміст фторидів є найвищим у воді марки «Аgua life» і складає 1,3 мг/дм³. Вода марки «Аgua life» має найвищий водневий показник (рН). Досить високим є вміст заліза у водах марок «Карпатська Джерельна», «Моршинська» та «Еталон», в той час як у водах «Малятко» й «Аgua life» залізо відсутнє.

Вода марки «Еталон» має найвищий вміст нітратів – 0,3 мг/дм³, в той час як інші марки води мають вміст нітратів <0,1 мг/дм³. У воді марки «Малятко» найбільші жорсткість заліза, сульфати, загальна лужність, вміст кальцію та магнію.

Не зважаючи, на гарно поставлену рекламу і досить високу вартість продукції можемо констатувати, найгіршою з досліджуваних вод є якість питної бутильованої води марки «Аgua life», через значний вміст сульфатів та хлоридів.

Список літератури

1. Гидроэкологическая токсикометрия и биоиндикация загрязнений / ред. И. Т. Олексив. Львов: Мир, 1995. 440 с.

2. Засядько Т.А., Антонова Г.С. Результати біотестування бутильованої питної води з використанням риб. Режим доступу: <http://intkonf.org/zasyadko-ta-antonova-gs-rezultati-biotestuvannya-butilovanoyi-pitnoyi-vodi-z-vikoristannyam-rib/>

3. Мальцев В. І., Карпова Г. О., Зуб Л. М. Визначення якості води методами біоіндикації: науково-методичний посібник. Київ: Науковий центр екологічного моніторингу та біорізноманіття мегаполісу НАН України, 2011. 112 с.

4. Степаненко Н.В., Міліцин А.В., Мартиненко Ю.В. Використання методу біоіндикації для визначення якості питної води. *Сучасні проблеми природничих наук*. IV Всеукр. конф. молодих науковців. Ніжин, 2019. С. 24–26.

МОДЕЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ МІРИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ФУНКЦІЇ ХАРРІНГТОНА-МЕНЧЕРА

Кузьменко О. В.,

д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

Піліна Н. В.,

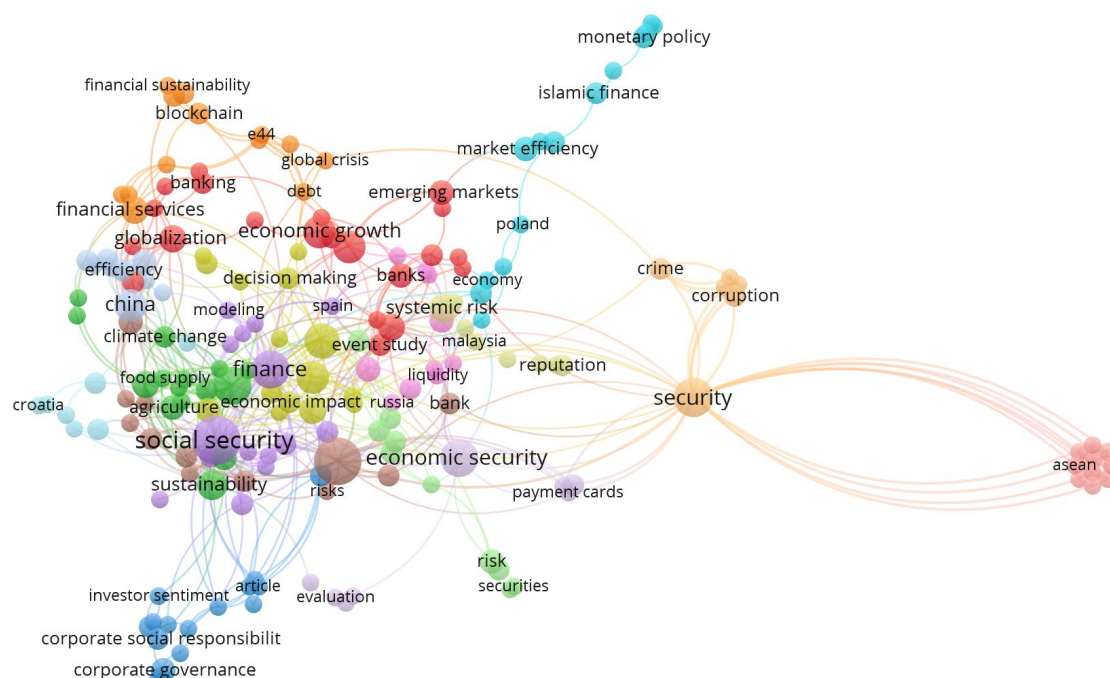
аспірант кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет
м. Нью-Йорк, США

Пілін Р. В.

аспірант кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет
м. Нью-Йорк, США

На сьогоднішній день через підвищення рівня злочинності в цілому та кіберзлочинності зокрема питання фінансової безпеки є дуже актуальним. Це питання є одним з ключових для банківського сектору, приватного бізнесу та для світової економіки в цілому. Фінансова система України також вразлива до кібератак. Важливою задачею забезпечення фінансової безпеки держави є її комплексна інтегральна оцінка, яка враховує особливості функціонування економічної системи держави. Одним з варіантів моделювання та оцінки прогнозу є моделювання та розрахунок інтегральної міри оцінки безпеки у кіберпросторі. Обрахунки здійснюються за різними формулами-прогнозами. Серед найінформативніших варіантів моделювання виступає функція бажаності і можливості Харрінгтона-Менчера. На її основі можливо будувати моделі з великою точністю та невеликою похибкою, що на сьогоднішній день вдається далеко не кожній системі аналізу.

При проведенні даного дослідження були використані наукова та науково-методична література, статті у періодичних виданнях України, Європи, Америки та усього світу. Для того, щоб якнайкраще показати бібліографічну категорію фінансової безпеки “financialsecurity” за період останніх 2016-2020 років, в напрямках економіки [2, 3, 6], економетрики [4, 8, 12], бухгалтерського обліку [1, 5, 7], бізнесу та фінансів [10, 13, 14], було побудовано науково-бібліографічну карту. Для її створення використовувались дані публікацій з бази Scopus. Новітня сучасна програма VOSViewerv.1.6.10. дала можливість відобразити у графічному вигляді зібрані результати.

Рисунок 1 – Карта науково-бібліографічної категорії фінансової безпеки “financialsecurity” за період з 2016 по 2020 рр. із використанням програми VOSViewerv.1.6.10

Аналізуючи рисунок 1, стає очевидним, що питання фінансової безпеки країни на сьогоднішній день є важливим питанням, на яке звертають увагу науковці всього світу. Велика кількість публікацій у базі Scopus по даній тематиці є яскравим цьому підтвердженням. У категорії «financialsecurity» відображено 16 кластерів слів-ключів, відмінних за кольором. Найчисельнішими є кластери з категорій безпека [1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10], соціальна безпека, фінанси [10, 13, 14], фінансовий розвиток [5, 14], корпоративне управління [13], глобалізація, ринкова ефективність, монетарна політика, стабільність [2, 3, 6].

Розглянемо науково-методичний підхід до побудови інтегральної міри оцінки фінансової безпеки країни на основі проведення кореляційного аналізу, побудови кореляційних плеяд, визначенні пріоритетності показників вхідної інформаційної бази дослідження за допомогою РСМ методу, комбінації нечітко-логічного підходу та функції корисності Харрінгтона-Менчера для формалізації шуканого узагальнюючого індикатора:

1 етап. Формування інформаційної бази дослідження: показники характеристики фінансової безпеки країни за період з 2008 по 2019 рр. в розрізі показників прямого (Дефіцит державного бюджету, % до ВВП; Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %; Обсяг трансфертів з державного бюджету, % до ВВП; Обсяг загального боргу, % до ВВП; Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходів державного бюджету, %; Обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % до ВВП; Частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків; Міжнародні резерви країни в місяцях імпорту; Рівень доларизації, частка іноземної валюти у

грошовій масі, %; Обсяг вітчизняних інвестицій у ВВП, %; Обсяг прямих іноземних інвестицій у ВВП, %) та опосередкованого (Контроль корупції; Ефективність уряду; Політична стабільність та відсутність насильства / тероризму; Якість регулювання; Верховенство права; Гласність та підзвітність; Рівень інфляції, %; Рівень безробіття, %; Номінальна заробітна плата, дол. США; Індекс GINI; Рівень тіньової економіки, % ВВП) впливу. Джерелом отримання інформації виступає сайт Світового банку.

2 етап. Проведення кореляційного аналізу з метою виявлення релевантних показників. На даному етапу проводиться побудова кореляційних плеяд за ітераціями вилучення нерелевантних показників. За результатами реалізації даного етапу запропоновано залишити в моделі 9 показників прямого впливу 7 - опосередкованого.

3 етап. В розрізі показників опосередкованого впливу визначення ступеня впевненості щодо можливості характеристики фінансової безпеки країни за допомоги відповідного показника. Для реалізації даного етапу запропоновано використати метод нечіткої логіки. Таким чином, в розрізі показників прямого впливу приймається гіпотеза щодо ступеня впевненості на рівні 100%, в той час як політична стабільність та відсутність насильства / тероризму - 50%, якість регулювання - 35,83%, гласність та підзвітність - 59,17%, рівень інфляції - 61,67%, номінальна заробітна плата - 56,67%, індекс Джині - 43,33%, рівень тіньової економіки - 50%.

4 етап. Ранжування релевантних показників оцінювання фінансової безпеки країни як прямого, так і опосередкованого впливу за допомогою застосування РСМ методу за допомогою програми Statistica, який передбачає побудову графіку кам'янистого осипу та матриці власних значень та матриці факторних навантажень.

5 етап. Нормалізація релевантних показників оцінювання фінансової безпеки країни на основі застосування природної нормалізації для показників-стимуляторів та нормалізації Севіджа для показників-дестимуляторів.

6 етап. Побудови інтегральної міри оцінки фінансової безпеки країни на основі функції корисності Харрінгтона-Менчера:

$$FB_t = \sqrt{\prod_{i=1}^9 d_{it}^p \cdot \prod_{i=1}^7 d_{it}^o} \quad (1)$$

де FB_t - інтегральна міра оцінки фінансової безпеки країни за t-ий рік;

$$d_{it}^p = \exp \left\{ -\exp \left\{ - \left[9 \left(\frac{y_{it}^p - \min_t y_{it}^p}{\max_t y_{it}^p - \min_t y_{it}^p} \right)^{1.927} - 2 \right] \right\} \right\} \quad (2)$$

$$d_{it}^o = \exp \left\{ -\exp \left\{ - \left[9 \left(\frac{y_{it}^o - \min_t y_{it}^o}{\max_t y_{it}^o - \min_t y_{it}^o} \right)^{1.927} - 2 \right] \right\} \right\} \quad (3)$$

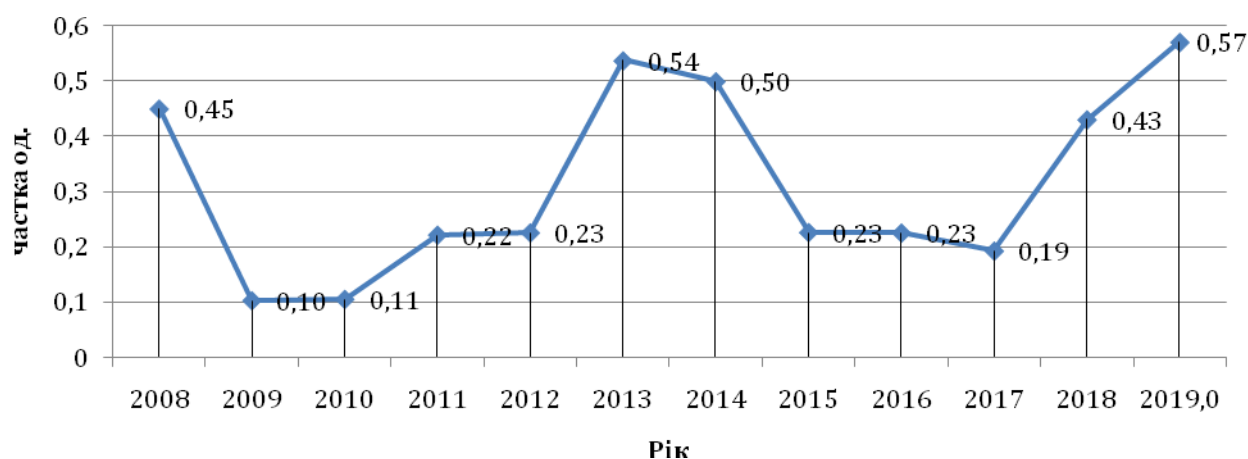
$$y_{it}^p = n_{pit}^{w_{pi}} \quad (4)$$

$$y_{it}^o = \left(n_{oit} \cdot \frac{m_{oi}}{100} \right)^{w_{oi}} \quad (5)$$

де n_{pit} – нормалізоване значення і-го показника прямого впливу за t-ий рік; W_{pi} – ваговий коефіцієнт і-го показника прямого впливу; n_{oit} – нормалізоване значення і-го показника опосередкованого впливу за t-ий рік; W_{oi} – ваговий коефіцієнт і-го показника опосередкованого впливу; m_{oi} – нечітко-логічна оцінка можливості і-го показника опосередкованого впливу.

7 етап. Графічна інтерпретація результатів обчислень за формулами (1) –(5). В рамках реалізації даного етапу побудуємо рисунок 2.

Рисунок 2 –Динаміка інтегральної міри оцінки фінансової безпеки України з 2008 по 2019 рр.

Таким чином, рівень фінансової безпеки України набуває в цілому значення середнього та низького рівнів в межах від 0 до 0,33 та від 0,33 до 0,66 частки од. відповідно. Найменше значення розрахованого індикатора спостерігається у 2009, 2010, 2015-2017 рр. на рівні від 0,10 до 0,23 частки од. В той же час, прослідковується найбільше значення інтегральної міри оцінки фінансової безпеки України у 2008, 2013, 2014 та 2018, 2019 рр.

Список літератури:

1. Arefiev, V. (2010) The strategy of providing financial security of the enterprise as a guarantee of its effective and stable functioning. Bulletin of the Economy of Transport and Industry, 29, pp. 65-68.
2. Arthur, K.N.A., Owen, R. (2019) Economic crisis and security concerns of wholesalers in eastern european and central asian countries. Journal of Business 160(2), pp. 363-375.
3. Balas, A. N., & Kaya, H. D. (2019). Economic crisis and security concerns of wholesalers in Eastern European and Central Asian countries. Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR), 6(2), 245-258.
4. Baranovs'kyu, I.O. (2004) Financial security in Ukraine (methodology of the Zinc and the mechanism of security). Kyiv, Ukraine: KNTEU.
5. Buryak, P., Chalapko, L. (2014) Financial Planning in Providing Financial Security at Enterprises. Scientific Bulletin of Kherson State University, 9 (1), pp. 112-115.

6. Carson, J.M., Hoyt, R.E. (1995) Life Insurer Financial Distress: Classification Models and Empirical Evidence. *Journal of Risk and Insurance*, 62 (4), pp. 764-775.
7. Delas, V., Nosova, E., Yafinovych, O. (2015) Financial Security of Enterprises. *Procedia Economics and Finance*, 27, pp. 248-266. Cited 10 times.
8. Goryacheva, K. (2004) Estimating the level of financial security of the enterprise. *Bulletin of economy of transport and industry*, 29, pp. 127-130.
9. Kostak, Z.(2016) The role of financial and economic security in the strategic development of entrepreneurial structures. *Visnyk of Lviv Trade and Economic University*, 51, pp. 149-155.
10. Nguyen, V.C., Nguyen, T.N.L.(2020) Financial security of Vietnamese businesses and its influencing factors. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*. 7(2), pp. 75-87.
11. Onyshchuk S.V., Onyshchuk I.I., Petroye O., Chernysh, R. (2020) Financial Stability and its Impact on National Security State: Organizational and Legal Aspects. *International Journal of Economics & Business Administration (IJEBA)*, vol. 0(1), p.353-365.
12. Rushchyshyn, N., Rushchyshyn, N., Kostak, Z. (2017) Formation of financial security of the enterprise based on strategic planning. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3 (4), pp. 231-237.
13. Shelest, V. (2009) Managing the financial security of utterly good fidelity. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, 3 (93), pp. 181-185.
14. Voloschuk, L. (2014). *Economic Security and Innovative Development of an Industrial Enterprise: The Essence and Interconnection as Objects of Management. Economics: Realities of Time*, No. 6 (16), p. 217-223.

ОБРАЗОВАНИЕ ПЕРЕД ВЫЗОВАМИ ТРАНСГУМАНИЗМА

Липин Н. В.,

кандидат философских наук, доцент
Киевский национальный торгово-экономический университет

Гусева Н. Ю.

кандидат исторических наук, доцент
Киевский национальный торгово-экономический университет

Противоречие между почти бессознательной потребностью преодоления создавшегося порядка вещей и невозможностью выхода из него в современном мире предстает в резко обостренном виде. Это противоречие разворачивается как осознание кризиса всех форм существования человечества и отсутствие действительных путей его преодоления. Отсюда констатация кризиса как естественного (нормального) способа бытия современного человека. То, что древние китайцы считали наибольшим проклятием, для нашего времени становится обыденностью.

В связи с обозначенным большую популярность приобретают всевозможные интеллектуальные конструкции с приставкой «*транс-*». Пресловутые «*измы-*» пытаются приспособиться к изменениям окружающей среды с помощью вхождения в «транс». «Трансгуманизм», «трансгрессия», «транскультура», «трансдисциплинарность» становятся признаками своевременности научного исследования. Однако проблема состоит в том, что подобные исследования не ограничиваются сферой дискурса, а претендуют на активное влияние на сферу общественной практики. Одной из такой важнейших сфер, где распространение в том или ином виде идей трансгуманизма имеет место, является образование.

Актуальность исследования взаимосвязи идей трансгуманизма и сферы образования имеет несколько причин.

Первая из них состоит в том, что образовательная практика, осознанно или бессознательно, основывается на тех или иных моделях человека, которые выступают ее целеобразующим идеалом. Таким образом, трансформация этого идеала с необходимостью приводит к изменению повседневных практик и отношений, которые на их основе возникают в сфере образования. Проникновение идей трансгуманизма в пространство формирования условий развития человеческого Я вступает в противоречие с классическим идеалом педагогической деятельности. Если последний руководствовался идеей «формирования человека в человеке», тогда что будет означать «совершенствование» этого процесса? Иными словами, если приставка «транс-» означает выход за рамки классического представления о человечности, тогда

не является ли трансгуманизация образования «расчеловечиванием» процесса сознательного формирования человеческого Я?

Еще одной проблемой, связанной с трансформациями целей образовательного процесса, является мера их действительности. Большинство альтернативных проектов образовательного процесса используют традиционные способы его конституирования. В таком ракурсе многие идеи трансгуманизма в действительности не выходят за пределы классического гуманизма. Одним из таких непреодоленных пределов является антропоцентризм, пускай даже вместо человека на титул «венца» и «властелина» природы претендует «*постчеловек*». Его способ отношения к миру остается прежним. Следовательно, несмотря на многократное увеличение возможностей «Е-существа», не изменяются способы его мышления и деятельности. Действительно ли «постчеловек», «киборг» является тем существом, которое преодолело «человеческое, слишком человеческое»?

Второй причиной актуальности данного доклада является необходимость исследования возможности достижения пост- или сверх- человеческого состояния. Основным содержанием, которым вдохновляются идеи трансгуманизма, является возможность достижения человеком более совершенного состояния с помощью научно-технических достижений. В определенной мере в сфере образования пафос этих идей присутствует в виде требования перехода от «традиционной» модели педагогического процесса к так называемой «инновационной», под которой в основном подразумеваются технологические нововведения. В таком ракурсе переход от традиционной доски с мелом к аудиовизуальному сопровождению лекционных и практических занятий рассматривается как самоцель. Однако в результате подобных самоценных инноваций доминантой образовательной деятельности становится освоение знаний в форме информации. Отсюда широкое распространение представлений о человеческом мышлении и сознании как информационных процессах. На этом же основании разворачивается апология идей трансгуманизма. Совершенствование человеческого мышления предстает тут как процесс совершенствования оперирования именно информацией. Следствием «информатизации» образования выступает отрыв знания в форме информации от бытия личности. В таком случае возникает проблема возможности формирования обезличенного сознания, т.е. такой формы сознания, которая оторвана от личностного способа бытия.

Отсюда вытекает третья причина необходимости исследования взаимосвязи образования с идеями трансгуманизма в контексте тех социально-экономических условий, в которых они разворачиваются. Как известно, философия постмодернизма развивается параллельно с развитием концепций постиндустриального (информационного) общества. Если в первой доминирует социально-культурологический аспект, то во второй – социально-экономический, в котором важнейшую роль играет технологическая составляющая. Идеи трансгуманизма можно считать синтезом этих двух направлений современной социально-гуманитарной науки. Однако обычно в тени остается проблема их детерминированности логикой развития

современного капитализма. В этом аспекте тот цивилизационный сдвиг, который выражают собой идеи трансгуманизма, происходит в рамках традиционных социальных связей рыночного механизма. Впитывание образованием этих идей лишь расширяет роль образования как инструмента подготовки рабочей силы для рынка труда.

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В ІНТЕРЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Лук'яненко Ю. В.

директор школи,
Марганецька загальноосвітня школа I-III ступенів №3
Марганецької міської ради Дніпропетровської області

Стратегія розвитку освіти в Україні спрямована на модернізацію освіти, що має набути випереджального безперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі. Одне з найважливіших завдань освіти – навчити молодь бути активними громадянами. Величезний вплив на становлення дітей як громадян має досвід, який вони отримують упродовж шкільних років. Виховання справжнього громадянина можливе лише за умови створення демократичного середовища у сім'ї та освітньому закладі, де дитина на власному досвіді навчається брати на себе відповідальність та ухвалювати власні рішення, вчиться реагувати на складні суспільні явища та події через призму демократичних процесів у суспільстві, здатна змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя, поважати гідність і права людини. Тому якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства та постає одним із найважливіших інструментів демократизації.

З 2017 року Марганецька ЗОШ I-III ступенів №3 є учасником Програми для демократичного громадянства і прав людини «Демократична школа», яку реалізує Європейський центр ім. Вергеланда у співпраці з Міністерством освіти і науки України та за підтримки Міністерства закордонних справ Норвегії. Дана програма допомагає школі розвивати ідеї сталого розвитку під кутом зору формування нової системи ціннісних орієнтирів та моделей поведінки підростаючого покоління на засадах демократії та поваги до прав людини, активному впровадженню педагогіки партнерства.

Ядро демократії становлять громадянство і громадянськість. Розвиток громадянських компетентностей як ключових в освітньому процесі здійснюється у школі на основі поєднання зусиль усього шкільного колективу, спільного планування навчально-виховної роботи і міжпредметної взаємодії. У школі викладаються курси: «Уроки для стійкого розвитку» - 1, 2 клас, «Україна-єдина країна» - 3, 4 клас, «Українознавство» - 5-7 клас, «Вчимося бути громадянами», «Видатні постаті України середини XVI-XVIII століть» - 8 клас, «Видатні постаті України кінця XVIII – початку XX століть» - 9 клас, «Історія України першої половини XX ст. в особах» - 10 клас, «Основи демократії» - 11 клас. Громадянознавство інтегровано і в базові предмети -

історію, правознавство, літературу, іноземні мови. Вчителі мають можливість використовувати посібники Ради Європи «Громадянська відповідальність: 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів у 5–9 класах», «Навчасність демократії», «Компас» та інші з метою наскрізної інтеграції освіти для демократичного громадянства і прав людини в навчальні програми з різних предметів.

Соціальна домінанта сталості реалізується у школі через роботу учнівського самоврядування, яке представлено Президентом школи, Учнівським Парламентом, Учнівською Радою кожного класу. Сьогодні шкільний Парламент – це дійсно дієвий орган самоврядування, який реалізує ряд завдань: розподілити відповідальність між школою, учнями і батьками за рівень освіти і поведінку учнів; формувати позитивну мотивацію учнів до навчання і участі у громадських справах; вчити самостійно приймати рішення і відповідати за їх наслідки. Організація самоврядування підпорядкована головній меті – підготовці учня до життя у демократичному суспільстві. Учні усвідомили, що демократія – це не всюдозволеність, це повага до прав інших та уміння жити за певними правилами і законами. Саме тому учні ініціювали створення Кодексу школи - своєрідних правил життя шкільного колективу, укладеного під час загальношкільних дебатів. Шкільним Парламентом ініціюються і проводяться благодійні акції («Ліки замість квітів», «Лист воїну АТО», «Збери дитину до школи»), загальношкільні культурно-розважальні, екологічні, патріотичні та спортивні заходи («Екологічний квест», Євроквест, ярмарки на День Св. Миколая та Масляну, День вишиванки, Шкільна спартакіада тощо). У школі працює євроклуб «Єдність», шкільний музей, діє волонтерський рух з метою організації допомоги воїнам АТО. Разом з міськими громадськими організаціями "Світле життя" та "Промінь серця" учні неодноразово збирали та відправляли гуманітарну допомогу, малюнки, дитячі поробки захисникам в зону АТО. Це допомагає розвивати у дітей активну громадянську позицію, набувати життєвого досвіду. Крім того, за ініціативи Учнівського Парламенту у школі організовано і проведено такі заходи, як "Україна - країна гідності і свободи" до Дня гідності і свободи, флеш-моб «Янголи не вмирають» до Дня пам'яті героїв Небесної Сотні, тиждень патріотизму. За активну громадянську позицію та патріотизм учні та вчителі школи були запрошені до м. Дніпро відвідати полк Дніпро 1 та Музей АТО.

Розвитку громадянської та соціальної компетентностей сучасних учнів сприяють проєктні технології, які активно впроваджуються у роботі школи. Працюючи над проєктами, учні проводять зустрічі, інтерв'ю з цікавими людьми міста, представниками державних установ, місцевих спільнот, знімають сюжети, готують інформаційні бюлетені, аналізують додаткову літературу, висвітлюють інформацію у ЗМІ, проявляють організаторські здібності, що важливо для молоді майбутнього України. Так успішно реалізовано такі проєкти, як «Подаруй школі кущ троянди» - з озеленення пришкільної території, «Країна демократії» - привернення уваги жителів міста до питання прав людини, толерантності та інклюзивної освіти, «Томаківська Січ – колиска козацтва» - привернення уваги місцевої громади до проблем

збереження історичної та культурної спадщини нашого народу, «Рідній школі - 85» - відзначення ювілею школи та підвищення її іміджу у місті. Завдяки співпраці школи з органами місцевого самоврядування та громадою ініційовані учнями та батьками проєкти «Сучасна їдальня ЗОШ №3» та «Комфортна школа – здорові діти» перемогли у конкурсі місцевих проєктів «Громадський бюджет» та були реалізовані у закладі.

Минулого року активні учні та вчителі школи долучились до проєкту з громадянської освіти та політичної просвіти дітей і молоді «М18 – Ми можемо більше!», що діє за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини, та взяли участь у Всеукраїнській імітаційній гри-моделюванні президентських виборів «Я обираю Президента України!». Метою проєкту є формування громадянських і соціальних компетентностей у дітей і молоді, молодше 18 років, зокрема розуміння основ демократії, політичної системи і демократичного виборчого процесу, розвиток критичного мислення, здатності свідомо робити свій вибір і займати активну громадянську позицію.

Розвиток громадянських компетентностей здобувачів освіти – комплексний процес, який передбачає передусім формування відповідних умінь, ставлень і цінностей як наскрізних в рамках освітнього процесу. Працюючи з 2018 року над проєктом всеукраїнського рівня «Формування та оцінювання громадянських компетентностей в освітньому процесі на рівні базової середньої освіти» в рамках Програми «Демократична школа», вчителі отримали інструменти впровадження педагогічних практик для наскрізного формування демократичної культури закладу та розвитку громадянських компетентностей у здобувачів освіти. На різних уроках педагоги не лише апробовують нові моделі та педагогічні практики, що здійснюються на основі створених міжнародними експертами та схвалених Радою Європи навчально-методичних матеріалів, а й самі створюють вправи для формування громадянських компетентностей учнів, долучаючись до формування нової культури школи, відкритої до інновацій, де цінують співпрацю й де діють демократичні процедури.

Таким чином, демократизація освітнього середовища сприяє розвитку в учнів громадянських та соціальних компетентностей, формуванню загальнолюдських цінностей учнів, їх ставленню до інших, до самого себе та довкілля, вибудові власного стилю життя, активній життєвій позиції, усьому, що необхідне для забезпечення сталого майбутнього.

Список літератури:

1. Висоцька О.Є. Громадянська освіта як чинник випереджаючої освіти для сталого розвитку - // Нива знань - 2012. - №2 - С.6-7.
2. Демократична школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.schools-for-democracy.org/>

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ: ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ

Лукашенко А. А.

Ph.D., доцент, доцент

Київ, Національна академія внутрішніх справ

Поняття «компетентнісний підхід» не є новим та досліджується в різних наукових сферах діяльності. Однак, незважаючи на це «компетентність» та «компетентнісний підхід» залишаються складними міждисциплінарними та загальнометодологічними поняттями, що породжує наукові дискусії. Разом з тим, більшість вчених дотримуються спільної думки про те, що компетентнісний підхід орієнтує не тільки на накопичення знань, але й на вміння їх використовувати, упроваджувати у процес власної діяльності та розмежовують поняття «компетентність» (лат. *competens* – відповідний, здібний, той, що знає) і «компетенція» (лат. *competere* – відповідати, підходити).

Найбільшого розповсюдження вивчення поняття «компетентнісного підходу» набула освітня сфера у наукових роботах таких вчених, як О. Біла, О. Гура, Т. Гуменникова, І. Єрмаков, Т. Єрмаков, Я. Кічук, М. Князян, В. Майборода, В. Нечипоренко, Ю. Рашкевич та інші. Серед іноземних вчених відомі праці таких науковців, як Рей Бернар, Ж. Перре, Дж. Равен, М.Сміт, Е. Шорт тощо. Сучасні практики управління свідчать про розвиток компетентнісного підходу також і в управлінні людськими ресурсами.

Аналізуючи документи освітньої комісії Ради Європи, Міжнародного департаменту стандартів для навчання і досягнення та освіти (IBSTPI), експертних комісій країн Європейського Союзу, проекту Тюнінг (TUNING), зміст концепції євроосвіти Брюсселя, слід зазначити, що компетентність пояснюється як здатність застосовувати набуті в процесі учіння знання й вміння в різних ситуаціях, спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, враховуючи індивідуальні та соціальні потреби, цінності, емоції, поведінкові компоненти, знання та вміння для мобілізації активної дії у їх динамічній взаємодії. Концепція проекту TUNING генезис компетентнісного підходу пов'язує з вирішенням проблеми сумісності ступенів (рівнів) кваліфікації у вищій школі європейських країн зі здібностями випускників виконувати певні види діяльності [1].

Таким чином, за сучасних умов концепції компетентності важливим є не тільки знання, професіоналізм, високі моральні якості, але й вміння діяти адекватно до тих умов, які склалися у конкретній ситуації та нести відповідальність за власні дії. На основі компетентнісного підходу значного поширення набули технології менеджменту знань та контролінгу персоналу, які

досліджено у колективних наукових працях таких вчених, як С. Серьогін, І. Шпекторенко, Н. Липовська (2010), одноосібних роботах Л. Алекперової (2013), Л. Балабанової, О. Лиходєдової (2016) та інших. Наприклад, до набутих компетентностей підготовки фахівців спеціальності «Менеджмент» 6.073.00.00 кваліфікації бакалавра з менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» за вимогами освітньої програми віднесено базові знання, розуміння, здатності, уміння (мікро та макрорівень), застосування набутих знань, системне мислення, здійснення пошуку інформації, поєднання теорії та практики (рік вступу 2019) [2]. Професійні профілі випускника охоплюють робочі місця від соціальних працівників до керівників підрозділів, підприємств, установ, організацій та їх підрозділів. Стандарт вищої освіти за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» (281) ступеня вищої освіти бакалавра дає перелік компетентностей випускника через здатності, вміння, навички. У фахових або предметних компетентностях виділяються технологічні здатності, впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, планування, проектування дослідницької, пошукової та прикладної діяльності [3].

У світі виділяються три світові системи кадрового менеджменту: американська, європейська, японська. Спільним для них є розвиток людського фактора, постійні інновації та довгострокові стратегічні плани, що породжує появу нових технологій розвитку кадрового менеджменту. В Україні також відбуваються пошуки оновлення технологічної складової кадрового менеджменту, особливо у галузі електронного урядування, де першочергово розглядаються узгодження Національної рамки кваліфікацій та ІТ-професій з європейською рамкою е-компетенцій, механізми формування та розвитку зазначених компетентностей, підходи до формування та розвитку навичок е-урядування у публічних службовців. У монографічному дослідженні з технологій управління персоналом вченими О. Гавриш, Л. Довгань, І. Крейдич, Н. Семенченко (2017) зроблено спробу аналізу сучасних технологій, акцентуючи увагу на ключових компетенціях працівника, які визначають його конкурентоспроможність на ринку праці [4].

Концепція управління підвищенням результативності діяльності персоналу організації Performance Management (англ. «менеджмент виконання») надає велике значення освіченості керівників, вміння слідувати чіткій меті та основній ідеології (досвід компанії «Київстар», ПАТ «Фармак», Національний Банк України та інші – Україна, General Electric – Бостон, США, Deloitte – Лондон, Adobe, IBM – США та інші).

Технологія Assessment center включає процедури моделювання певних ситуацій, завдяки чому спеціально підготовленими консультантами оцінюються конкретні навички і поведінка професійного рівня працівника, його потенційні можливості для виявлення найкращих кандидатів на управлінські посади (компанія AT&T Inc, США). В Україні дана технологія знаходиться на стадії формування.

Метод Нау Group або метод Хея як факторна система оцінки посад. Доцільно його використовувати для порівняння між собою організацій,

заробітної плати, у тому числі і для оцінки робочих місць через знання, вміння вирішувати проблеми та відповідальне відношення до виконаної роботи. Наприклад, досвід України щодо впровадження системи грейдів на підприємстві ВАТ РЗВА «Електрик» з метою удосконалення оплати праці [5], а також у зарубіжних компаніях – Korn Ferry (Лос-Анджелес), Mercer (Нью-Йорк), PwC (Лондон) та інші, де широко використовуються методи оцінки посад та грейдування.

Менеджмент знань як технологія управління персоналом передбачає розвиток персоналу в умовах корпоративності, конкуренції, різного типу зовнішніх впливів і загроз. Компетентнісний підхід передбачає, що знання стали об'єктом менеджменту і ознакою професійної компетентності. Знання виступають як основа компетентності, професіоналізму персоналу, формування умінь, навичок та повинні постійно оновлюватися і як результат, ставати інноваційними через розвиток інтелекту, когнітивних якостей, ініціативи працівника, ставати ресурсом, з якого вилучається вартість для подальшого розвитку в управлінні персоналом. На думку С. Серьогіна, І. Шпекторенко, Н. Липовської та інших, технологія менеджменту знань особливо корисна в умовах відставання законодавчої, нормативно-правової бази розвитку персоналу.

Досвід у зарубіжних країнах. Зокрема, англійська модель сучасних технологій компетентнісного підходу в управлінні персоналом передбачає розвиток здатностей слідування традиційним цінностям нації, людським відносинам, мотивації та заохочення працівників, прагнення до високої якості роботи та її високої оцінки і гарантії високої оплати праці, постійного підвищення кваліфікації тощо. Зарубіжні країни від сучасного працівника вимагають розвиток його особистісних якостей та їх соціальне значення. З таких якостей найбільш за все виділено дисциплінованість, самостійність, комунікативність, прагнення до саморозвитку. Так англійським дослідником Дж. Равеном вивчено професійні компетентності, до яких він відносить вузькоспеціалізовані знання, вміння, навички; конкретні способи мислення; відповідальність за свої дії [6]. Більшість вчених радить використовувати досить масштабно зарубіжний прогресивний досвід стосовно конкретних методів ефективного забезпечення кадрами підприємства. З цієї точки зору корисними є думки П. Друкера про шляхи, завдяки яким знання перетворюються в економічні результати, досвід компанії Columbus IT Partner та його корпоративне збереження, введення посади директора з управління знаннями (має різні назви у компаніях MacKinsey (Чикаго), Skandia (Італія), Buckman Labs (Мемфіс, США), Dow Chemical (Мідленд, США) та віднесення до його компетенції роботу IT-відділів, впровадження соціальних технологій взаємодії працівників, навчання персоналу, мотивації обміну знаннями та інше.

Контролінг персоналу. Л. Алекперова наголошує на тому, що більшість фахівців з управління підприємством під контролінгом розуміють функціональну систему планування, контролю, аналізу відхилень, координації, внутрішнього консалтингу та загального інформаційного забезпечення керівництва підприємством [7]. З економічної точки зору контролінг персоналу

координує різні функціональні блоки на підприємстві. Л. Балабанова, Н. Діхтярьова, О. Стельмашенко, О. Лиходєдова та інші під контролінгом персоналу розуміють технологію управління, спрямовану на розроблення рекомендацій і підвищення ефективності управлінських рішень у сфері управління персоналом. Технологія контролінгу немає однозначності через те, що представлена різними аспектами у відповідних сферах наукової діяльності, а тому має комплексний характер.

Аналізуючи сучасні технології компетентнісного підходу в управлінні персоналом, слід зазначити, що ключовою відмінністю компетентнісного підходу від знанневого є орієнтація на формування у людини, яка навчається, здатності практично діяти.

Компетенції розуміються нами як знання та вміння у певній сфері людської діяльності, пов'язані із самоактуалізацією особистості фахівця у відповідних видах діяльності. *Компетентність* пояснюємо як якісне використання компетенцій або інтегральні якості особистості, що виявляються в загальній здатності і готовності до діяльності, заснованої на знаннях і досвіді, орієнтованих на самостійну і успішну участь в діяльності.

Сучасні дослідження технологій на основі компетентнісного підходу в управління персоналом більшість вчених об'єднує в групу оцінки діяльності працівників організації. До таких технологій відносять Performance Management, Assessment Center, метод Hay Group. Інша точка зору представлена окремими технологіями. Найбільш популярними з них є технологія менеджменту знань та контролінг персоналу. Єдиної класифікації немає, а тому їх дослідження свідчать про розвиток, подальшу спрямованість на інновації та людський ресурс. Це потребує постійного вивчення прогресивного зарубіжного досвіду та умов адаптації його до вітчизняної концепції управління персоналом.

Список літератури

1. TUNING Educational Structures in Europe. URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu/competences.html>

2. Офіційний веб-портал. Національний університет «Львівська політехніка». Каталог освітніх програм. Менеджмент. URL: <https://lpnu.ua/education/majors/IEM/6.073.00.00/8/2019/ua/part>

3. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : наказ МОН України від 29.10.2018 № 1172. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-281-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti>

4. Технології управління персоналом : монографія / О. А. Гавриш та ін. Київ. 2017. 495 с.

5. Т. Луцик., С. Ігнатенко. Роль матеріального стимулювання працівників в підвищенні продуктивності праці. Технології та дизайн. №3(4) 2012. С. 1-13.

6. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация [Текст] : [пер. з англ.] / Равен Дж. ; пер. с англ. М. : «Когито-Центр», 2002. 396 с.

7. Л. В. Алекперова. Кадровий контролінг на підприємстві. Регіональна бізнес-економіка та управління. № 1 (37). 2013. с. 163-167.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Ляо Бінь

аспірантка НПУ
імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник:

Щолокова О. П.

д.п.н., професор

Стратегія мистецької освіти України та Китаю спрямована – з одного боку на підтримку національних традицій, а з іншого – на інтеграцію у світовий освітній простір. У рамках реалізації цієї освітньої стратегії особливої ваги набуває питання формування музично-естетичної компетентності підлітків у закладах позашкільної мистецької освіти. Сучасні педагоги-музиканти вивчають специфіку формування музично-естетичної компетентності підлітків (О.Ростовський, Г.Падалка О.Щолокова та ін.), досвід формування означеної якості в закладах мистецької освіти (Д.Джола, А.Щербо, Л.Хлебнікова та ін.), особливості фортепіанного навчання учнів підліткового віку (Т.Гризоглазова, Т.Завадська, Дінь Юнь, Н.Мозгальова, Чжу Юнбэй та Ей Юй Хуа та ін.) В цьому контексті визначення принципових засад формування музично-естетичної компетентності підлітків набуває особливої актуальності.

Важливого значення в контексті музично-естетичної компетентності підлітків набуває принцип культурної самоідентифікації. За свідченням О.Петрицької, проблема культурної самоідентифікації міститься передусім у свідомому сприйнятті культурних норм, зразків поведінки, системи цінностей і мови як засобу їх фіксації та трансляції, усвідомленні свого "Я" з позицій культурних характеристик, належності до конкретної етнічної групи, у виявленні лояльності до її традицій та норм, самоототожненні саме з цими культурними зразками [1, с.171-173].

Науковці стверджують, що засвоєння тих чи інших видів культурної практики відбувається в результаті того, що ідентифікація протікає в різноманітних формах, а саме: безпосередньо-емоційне ототожнення себе з реальними або вигаданими людьми, зарахування себе до культурної групи, що призводить до засвоєння важливих соціально-поведінкових стереотипів; ототожнення себе з реальною культурно-етнічною групою, чим обумовлюється стійка переконаність у своїй повній причетності нормам і вимогам даної культурної спільноти.

На переконання музикознавців, культурна ідентифікація – це самовідчуття людини всередині конкретної культури. Вона характеризується суб'єктивним ототожненням себе, перш за все, з культурною традицією та національно-етнічною приналежністю. До найбільш загальних рис, які характеризують

культурну ідентичність, відносять: історичну територію; мову, вірування, традиції; культурні цінності; норми і закони, що діють у суспільстві. Відзначимо, що по мірі активізації світових цивілізаційних перетворень, прискорення темпів соціальних і культурних змін, наростає можливість у виборі культурного самовизначення, тобто ототожнення себе з певною національною спільнотою, образом, архетипом, до яких людина відчуває свою приналежність. В зв'язку з цим, самоідентифікації стають мінливішими і короткочаснішими. При цьому, в процесі набуття освіти нові форми самоототожнення накладаються на попередні, можливо, більш глибоко вкорінені форми ідентифікації. Сказане дає підставу констатувати, що формування музично-естетичної компетентності є необхідним і актуальним завданням навчання підлітків в закладах позашкільної мистецької освіти [1,2].

В контексті нашого дослідження, культурну самоідентифікацію підлітків визначаємо як процес усвідомленого прийняття ними культурного світогляду, художньо-образного світу, ціннісних орієнтацій, естетичних норм та ідеалів, мови власного народу та їх збереження в культурному середовищі іншої країни. Призначення принципу культурної самоідентифікації в контексті формування музично-естетичної компетентності полягає саме в тому, щоб допомогти підліткам самоідентифікуватись в національному освітньому просторі, адже з одного боку, «культура нації – це щит, який захищає національну та культурну своєрідність, а з іншого – це величезний паркан, який ховає одну культуру від іншої. Рідна культура об'єднує людей, але в той самий час і відокремлює їх від культур інших країн» [1, с. 172]. Разом з тим, аналіз історичного розвитку показав, що упродовж тривалого шляху формування власної національної культури український народ, незважаючи на мінливі багатовікові історичні обставини, завжди був відкритим до пізнання культур інших народів. Віддаючи належне надзвичайній працелюбності нашого народу, слід відзначити його унікальну властивість постійно навчатися, вдосконалюватись, сприймати і переймати найбільш цінні та прогресивні досягнення інших народів [2].

Вважається, що Захід і Схід являють собою два протилежні типи світогляду, світовідчуття, способу буття, дві протилежні типологічні форми культури: діяльну і споглядальну, інтелектуально-раціоналістичну і образно-поетичну. Проте, інтеграційні процеси вимагають звільнення від домінування цієї дуальності задля можливості реалізації в практиці навчання в закладах позашкільної мистецької освіти як України так і Китаю принципу міжкультурного діалогу. Розглядаючи закономірності культурно-історичного процесу розвитку мистецтва Китаю, Хоу Цзянь констатує той факт, що основою для розвитку діалогових зв'язків є: художній простір усереднені самої КНР, етнокультурні стосунки між регіонами країни, взаємини китайської культури з національними культурами сусідніх Азіатських і Європейських держав. Причому, розвиток зв'язків між культурами на рівні відносин Сходу і Заходу відбувається за тією ж схемою, що й між культурами усередині регіону, тільки в масштабніших розмірах» [3].

Враховуючи, що в останні роки взаємовідносини України і Китаю в галузі культури і освіти стрімко розвиваються, реалізація в практиці навчання в закладах позашкільної мистецької освіти принципу міжкультурного діалогу є актуальним і необхідним. Завдяки сформованому за тривалий історичний період досвіду взаємної співпраці, між країнами сформувались множинні сприятливі умови для подальшого стрімкого розвитку, на основі глибокої симпатії та взаємного зацікавлення історією та культурою. В зв'язку з цим у мистецькій науці значного поширення набув напрям, пов'язаний з вивченням міжнародних культурних і мистецьких зв'язків, здійснюються спроби схарактеризувати особливості розвитку музичного мистецтва в контексті міжкультурного діалогу українських та китайських митців.

Так, у дослідженні Лінь Хай зазначається, що україно-китайський міжкультурний діалог має багатовікову історію. Прикладом тривалого і плідного міжкультурного діалогу автор вважає роботу у Китаї українських педагогів-музикантів, які відіграли значну роль у становленні та розвитку професійного музичного мистецтва Китаю періоду ХХ – початку ХХІ століття. Від цього часу китайська аудиторія познайомилась з неперевершеним мистецтвом багатьох українських виконавців. В результаті такого міжкультурного діалогу у китайському музичному мистецтві з'явилося чимало першокласних артистів, переможців найпрестижніших і найскладніших міжнародних конкурсів, високопрофесійних педагогів та провідних виконавців кращих сцен країни та зарубіжжя [4].

Характерною рисою сучасного Китаю і світу в цілому є зростання культурної розмаїтості за рахунок інтенсивних міграційних процесів та навчання китайської молоді за кордоном. В такому контексті розмаїтість культур означає різноманітність способів здобуття знань, форм навчання, способів мислення, соціальних моделей і етнічних кодів. На думку Чжу Юнбэй та Ей Юй Хуа, слід зважати і на різне визначення ролі і місця вчителя щодо навчання і виховання у відкритому багатоетнічному та багатокультурному суспільстві [5, с. 23,24]. Як свідчить практика, міжкультурне навчання студентів буде ефективним лише в тому випадку, коли воно здійснюється відповідно до принципу діалогу культур. Цей принцип передбачає не тільки контрастивно-зіставлене співвивчення культур, але й створення педагогічних умов для підготовки учнів до виконання ролі суб'єкта діалогу культур або культурного посередника в ситуаціях міжкультурної комунікації при формуванні музично-естетичної компетентності підлітків у закладах позашкільної мистецької освіти.

Підсумовуючи сказане відзначимо, що впровадження вищезгаданих принципів в практику фортепіанного навчання в закладах позашкільної мистецької освіти значно оптимізує процес формування музично-естетичної компетентності підлітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петрецька О. Культурна самоідентифікація як складова етнічної ідентичності. *Наукові записки Серія «Культурологія»* Випуск 7. с.171-173. Київ

2. Чікарьков М.Ю. Культурна самоідентифікація сучасного українця: свобода духовного вибору. *Парадигма познання*. Том 2. №13 (2016). Дніпро.
3. Хоу Цзянь (2008) Художній світ китайської народної опери: діалог культур (Автор. канд. мист.) с.18-20.Київ.
4. Лінь Хай. (2006) Традиції та сучасні тенденції розвитку вокально-хорової школи Китаю. *Педагогіка вищої середньої школи*. (Ч. I. № 16. Спец. випуск: «Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології)» с.265-271. Кривий Ріг: КДПУ.
5. Чжу Юнбэй (2004) *Исследование музыкального образования в высших педагогических заведениях XXI века*. Хунань: Издательство Хунанского педагогического университета. 322 с.

СИСТЕМА ПРАВА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Моргунова М. В.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Чепік-Трегубенко О. С.

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дослідження особливостей функціонування і розвитку національної системи права, в умовах глобалізації, неможливе без з'ясування методологічно важливих питань щодо поняття, змісту, структури системи права, її співвідношення з близькими, але не тотожними поняттями, насамперед, правовою системою та системою законодавства.

При зовнішній схожості таких понять, як «система права» і «правова система», їх не можна ототожнювати, їхня нетотожність обумовлена тим, що система права «звернена «всередину», а правова система – «назовні», за її межі. Якщо юридична система права відображає внутрішню узгодженість галузей, підгалузей, інститутів і норм права, то поняття «правова система» підкреслює автономність системи як самостійного соціального утворення [1].

Система права є невід'ємною частиною правової системи, її структурним елементом. Окрім того, поняття «правова система» в сучасній науковій літературі розглядається як змістовно глибше, ніж «система права», оскільки характеризує не тільки стан і взаємозв'язок норм, галузей, підгалузей, інститутів права, тобто його систему, а й розвиток і структуру законодавства – систему законодавства.

Крім того, правова система визначає сукупність правових установ у державі, й насамперед, судову систему. Аналогічна точка зору поділяється провідними вітчизняними вченими, які зауважують: «крім системи права, правова система охоплює правосвідомість, правові відносини, правові форми діяльності держави та інші правові явища» [2].

Аналіз впливу системи права на правову систему необхідно починати з того, що система права є основним елементом правової системи. Зокрема, як поділ права на приватне та публічне є основним принципом побудови системи права.

Система права не тільки наділяє характерними їй рисами інші складові правової системи, а й вбирає в себе специфічні особливості останніх. Такий взаємовплив елементів властивий будь-якій системі, що є запорукою її

гармонійного розвитку. Найбільш конкретно це виявляється у взаємозв'язку системи права і системи законодавства. З одного боку, система права наділяє змістом систему законодавства, що означає не просте механічне перенесення норм права в статті нормативно-правових актів. Система законодавства успадковує основні принципи побудови системи права, мету, завдання, характерні для певних норм права. З іншого боку, система законодавства, перша набуваючи галузевої структури, наділяє нею систему права. Зокрема, галузі системи права не можуть розвиватися без участі системи законодавства [3].

Саме в цьому їх взаємозв'язок і взаємовплив. Система права пов'язана з таким елементом правової системи, як тлумачення норм права, позаяк суб'єкти тлумачення будуть намагатися віднести норму до певної галузі, тому що в кожній галузі – свої принципи і механізми правового регулювання. На особливу увагу заслуговує питання щодо взаємозв'язку системи права і правосвідомості. Так, правова ідеологія є підґрунтям, основою формування системи права та особливостей її галузевої структури. Система права, у свою чергу, впливає на рівень правової свідомості. Ступінь розвитку системності в праві позначається на рівні розвитку правової психології та правової ідеології.

Взявши до уваги той факт, що правова система – це інфраструктура, в якій функціонує система права можна стверджувати, що залежно від характеру правової системи може змінюватися і структура системи права. Наприклад, якщо порушується баланс приватних та публічних інтересів у правовій системі, то порушується баланс приватних та публічних основ у системі права, зміна правової ідеології призводить до змін у галузях права. Загалом, правова система може впливати на систему права як у цілому, так і на рівні окремих підсистем і елементів [4].

Інтенсивність і ступінь впливу правової системи на систему права залежить і від дії зовнішніх факторів: економічних, політичних, соціальних, тобто від особливостей взаємозв'язку правової системи з іншими системами суспільства. Істотні зміни в суспільстві призводять до зміни структури правової системи [5].

Таким чином, у сучасній юридичній літературі поняття «система права» й «правова система» розглядаються як близькі, взаємопов'язані явища. При цьому «правова система» вживається в більш широкому значенні.

Аналіз свідчить, що взаємозв'язок системи права й правової системи відбувається як на рівні окремих елементів, так і на рівні систем загалом. При цьому інші системи суспільства (насамперед, економічна, політична) здатні посилювати ступінь та інтенсивність взаємозв'язку системи права й правової системи. У сучасних умовах на особливу увагу потребують питання щодо впливу глобалізації на елементи системи права, тобто на норми, галузі, підгалузі й інститути права.

Список літератури

1. Дуднік Р. Співвідношення галузі права і галузі законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2015. Вип. 32 (1). С. 11-16.

2. Риженко Ю. Деякі аспекти розвитку системи права та системи законодавства. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 1. С. 84-87.
3. Хомюк Н. Співвідношення поняття системи джерел права із суміжними поняттями. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 4. С. 36-38.
4. Гущина Н. Система права и система законодательства: соотношение и некоторые перспективы развития. *Правоведение*. 2003. № 5. С. 198-204.
5. Зіменко О. Система права та правова система: поняття та особливості співвідношення. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 4. С. 27-34.

ВИЗНАЧЕННЯ СПОСОБІВ ТА МЕЖ ТЛУМАЧЕННЯ ПРИВАТНОПРАВОВИХ НОРМ В КОНТЕКСТІ РОЗМЕЖУВАННЯ ЧАСТКОВИХ ТА СОЛІДАРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Музика Т. О.

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Тлумачення змісту правових норм є необхідною стадією правозастосування. Законодавчий процес має на меті встановлення єдиних для всіх суб'єктів правовідносин чітких зрозумілих правил поведінки, однак правозастосовна практика свідчить, що проблеми й розбіжності виникають не тільки у випадках явних колізій правових норм чи прогалин у правовому регулюванні, а й тоді, коли в акті чинного законодавства доволі детально розроблені правила для тих чи інших ситуацій. Водночас не можна заперечувати, що правова реальність постійно змінюється, інтереси учасників правових, зокрема цивільних та сімейних правовідносин зумовлюють виникнення нових казусів, під час вирішення яких суб'єкти правозастосування як керуються сталими правилами, так і вимушені брати до уваги аргументи й цілі кожних суб'єктів правовідносин. Тому щоразу постає питання про ті чи інші способи й методи тлумачення, про керівну роль одних та допоміжну – інших. Зокрема й нині граматичний, буквальний спосіб тлумачення правових норм, який в теорії права вважається первинним, у приватному праві проходить крізь призму принципу свободи договору та, як наслідок, виникають спроби знаходити нові, відмінні від усталених, правила та можливості. Це цілком пояснюється характерними для приватного права широкими можливостями для вільного розсуду сторін, однак все ж слід пам'ятати про сталість законодавства, що має встановлювати єдині правила для всіх учасників правовідносин.

Одним із таких прикладів є питання сімейного та цивільного права, пов'язані із визначенням правової природи обов'язків подружжя. Так, у ч. 4 ст. 65 СК України зазначено, що договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї. Водночас виникає питання про правову природу зобов'язання, яке виникає з такого договору: солідарним чи частковим буде обов'язок другого з подружжя стосовно його виконання. Перш за все, мова йде про боргові зобов'язання, що виникли з кредитного договору, а саме про те, чи повинен один із подружжя виконувати обов'язки по поверненню кредитних коштів солідарно із другим, хто уклав цей договір. Даючи відповідь на це питання, слід зазначити, що в цивілістиці існує

досить усталено думка про чинники, які визначають юридичну природу таких зобов'язань, перш за все, щодо того, чи вважатимуться вони зобов'язаннями подружжя, а не особисто того з подружжя, хто їх уклав. Однак стосовно визначення їх як солідарних або часткових виникає питання.

Так, у літературі правильно зазначено, що один з подружжя, укладаючи кредитний договір, вчиняє акт розпорядження майбутніми спільними доходами, які стають спільною сумісною власністю подружжя з моменту їх одержання одним із них [1]. С. Лепех твердить, що встановлення ч. 2 ст. 73 СК України відповідальності для обох у подружжі за зобов'язанням, зокрема, і кредитним, за умови, що договір був укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, обумовлюється презюмованою спільністю подружніх інтересів і відповідає презумпції згоди другого з подружжя, закріпленій ст. 65 СК України [2, с. 217]. Водночас В. В. Надьон зазначає, що згода другого з подружжя обов'язково повинна бути, тому що виконання обов'язку, а саме повернення грошових коштів, буде відбуватися зі спільного майна [3].

Спільність цих обов'язків для подружжя визначається двома факторами: по-перше, чи був цей договір укладений за згодою другого з подружжя. Причому в ч. 2 ст. 65 СК України встановлюється презумпція такої згоди, однак із застереженням про право визнання такого договору недійсним: у момент укладення договору одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Дружина, чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її, його згоди, якщо цей договір виходить за межі дрібного побутового. Особливі правила містяться в ч. 3 ст. 65 СК України для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення та (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна: мова йде про те, що на укладення одним із подружжя такого договору має бути подана письмова згода другого з подружжя. Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально засвідчена. По-друге, слід звернути увагу й на ту обставину, що з метою визначення правових наслідків кредитного договору, укладеного одним із подружжя за згодою другого з подружжя, необхідно з'ясувати, якими були цільове використання та вид отриманого кредиту. Не можна заперечити, що кредитні кошти можуть бути використані як на потреби сім'ї, так і на особисті потреби одного з подружжя, зокрема на утримання особистого майна, і фактично не вибути зі спільної сумісної власності подружжя.

Однак якщо говорити про неможливість за загальним правилом поширювати дію ст. 65 СК України на правовідносини кредитного договору, то слід зробити висновок про необґрунтованість такої позиції, оскільки позичальник не тільки отримує гроші у власність, а й зобов'язується повернути таку ж суму грошей і сплатити проценти, і таке повернення відбувається, як правило, зі спільних коштів подружжя. І саме тут виникає питання про те, чи тягне така спільність використання та повернення подружжям коштів, отриманих за кредитним договором, солідарність обов'язку їх повернути.

Верховний Суд України, зокрема в рішенні по справі № 6-486цс16 про поділ майна подружжя, свого часу зазначив, що в подружжя виникає зобов'язання в інтересах сім'ї по поверненню кредитних коштів, виконання якого подружжя здійснює як солідарні боржники [4]. Однак таке твердження викликає сумніви. Тому вважаємо необхідним проаналізувати норми статей 540 та 541 ЦК України. Так, у ст. 540 ЦК України визначено загальне правило на випадок, якщо в зобов'язанні беруть участь кілька кредиторів або кілька боржників. Тоді кожний із кредиторів має право вимагати виконання, а кожний із боржників повинен виконати обов'язок у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства. А в ст. 541 визначено, що солідарний обов'язок або солідарна вимога виникають у випадках, встановлених договором або законом, зокрема у разі неподільності предмета зобов'язання. Однак необхідно звернути увагу на те, що в ст. 65 СК України немає буквального використання термінів «солідарний обов'язок» чи «солідарне зобов'язання», тому варто зробити висновок про частковий характер обов'язків за кредитним договором, укладеним одним із подружжя, оскільки грошові кошти – предмет зобов'язання – є подільним об'єктом цивільних прав.

І хоча перелік ознак солідарних зобов'язань, установлених у ст. 541 ЦК України, сформульовано як невичерпний, проте він обмежується вказівкою на те, що солідарність має бути вказана або в законі, або в договорі. Так само в цій статті немає положень, що розтлумачували б суть зобов'язання, яка могла б зумовлювати виникнення солідарного обов'язку. Не можна не брати до уваги ту обставину, що в ст. 60 СК України зазначено, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. А згідно зі ст. 61 СК України об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту. Оскільки СК України не містить визначення поняття майна, то слід здійснити системне тлумачення норм цивільного та сімейного права, субсидіарно застосовуючи норми ЦК України.

Зокрема в ст. 190 ЦК України визначено, що поняття «майно» охоплює як окремі речі, сукупності речей, так і майнові права та обов'язки, а отже – й обов'язки, що випливають із кредитного договору, укладеного одним із подружжя за згодою другого з подружжя. Це підтверджується й положенням ч. 2 ст. 73 СК України, де наголошується, що стягнення може бути накладено на майно, яке є спільною сумісною власністю подружжя, якщо судом встановлено, що договір був укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї і те, що було одержане за договором, використано на її потреби.

Однак у чинному цивільному та сімейному законодавстві України немає прямої, чіткої вказівки на те, що укладення договору в інтересах сім'ї одним із подружжя за згодою другого з подружжя є підставою виникнення в другого з подружжя солідарного обов'язку по виконанню цього договору. Тому можна

зробити висновок, що кваліфікація зобов'язання подружжя як солідарного нині не відповідає нормам ст. 541 ЦК України, і до неї мають застосовуватися положення ст. 540 ЦК України про частковий характер зобов'язання.

Бачимо, що в наведеному питанні фактично, замість здійснити цілком логічне й прийнятне граматичне тлумачення відповідних норм, буквально їх сприйняти, відбулося звернення до умов, підстав, наслідків учинення кредитних договорів одним із подружжя. З одного боку, це правильно, оскільки усі ці обставини мають бути взяті увагу, якщо виникнуть сумніви стосовно дійсності цих договорів. Беззаперечно, у такому разі недостатньо тільки застосувати норму закону, а слід з'ясувати дійсну волю сторін правовідносин шляхом дослідження конкретних фактів.

Проте якщо сумнівів стосовно дійсності кредитного договору, укладеного одним із подружжя немає, а постає питання належності його виконання, то слід звертатися до букви закону. У в приватному праві існує велика кількість диспозитивних норм, але всі результати саморегулювання мають бути внесені як умови в конкретний договір. На це вказують застосовувані конструкції «якщо інше не встановлено договором або законом», «в інших випадках, установлених договором або законом» і т. п. Зрозуміло, що в правовідношенні, яке виникає із кредитного договору, укладеного одним із подружжя, у кожного суб'єкта є свій інтерес, який і тягне за собою намагання розтлумачити норму закону на власну користь. Зокрема, визначення обов'язку повернення кредитних коштів у такому договорі солідарним є більш зручним для фінансової установи (кредитодавця). Перевага солідарного обов'язку для кредитора очевидна: він звертається за погашенням боргу до найбільш платоспроможного боржника і має кращі можливості для отримання виконання. Однак для кожного з подружжя, яке на момент виконання цього договору уже може припинити шлюб, перспектива повертати борг у повному обсязі самостійно, а потім вимагати повернення частини коштів у порядку регресу може бути не надто приємною ситуацією. Інша річ – повернути свою частку й таким чином узагалі позбутися обов'язку за відповідним договором.

Тому в ситуації з боргами подружжя, просто дотримуючись норм закону, природно виходить не тільки одразу розподілити обов'язки між суб'єктами, а й захистити слабшу сторону в зобов'язанні – споживача за кредитним договором.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що, зважаючи на широкі можливості саморегулювання, переважну кількість диспозитивних норм, слід усе ж пам'ятати про первинність саме граматичного тлумачення, звертатися до чинної норми закону, перш ніж шукати відповідь деінде, у намірах та поведінці суб'єктів правовідносин. Така послідовність у здійсненні тлумачення зумовлюється однією із цілей правового регулювання – установити єдині правила для всіх учасників і публічних, і приватних правовідносин.

Список літератури

1. Євко В. Ю. Проблеми визначення правового режиму кредитних коштів, одержаних одним із подружжя під час шлюбу. URL: <http://univd.edu.ua/science-issue/issue/2921>.

2. Лепех С. Особливості правового статусу одного з подружжя як позичальника. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2013. Випуск 57. С. 216–220.

3. Надьон В. В. Обов'язки подружжя, що виникають з приводу спільної сумісної власності URL: <http://oaji.net/articles/2016/3229-1463725308.pdf>.

4. Постанова Верховного Суду України від 29.04.2016, справа № 6-486цс16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57463791>.

СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ ПРАВА З РЕЛІГІЙНИМИ ТА МОРАЛЬНИМИ НОРМАМИ

Наливайко Л. Р.,

д.ю.н., професор, проректор
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Проценко А. М.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Норми права з релігійними нормами та нормами моралі є головними регуляторами поведінки у суспільстві. Взаємодія моралі, права та релігії – складний та багатогранний процес. Право взаємодіє з мораллю сприяючи регулюванню найбільш важливих суспільних відносин. Таким чином, під впливом моралі – зростає роль права як соціального регулятора відносин.

Питання щодо сутності та значення права, релігії та моралі досліджується у працях таких вчених як В. Андрущенко, В. Бачиніна, Т. Бутко, О. Зайчук, О. Козаченка, Є. Мануйлова, І. Надольного, Н. Оніщенко, Л. Фуллера, М. Цвіка та інших.

В. Соловйов зазначає, що право починається з духовних начал. За допомогою права держава бореться з несправедливістю та правопорушеннями, а також домагається утвердження у свідомості людини та загалом суспільства. Жити і поводитися відповідно до норм права – не тільки розуміти правову суть життєвих ситуацій, робити чи наслідувати відповідним юридичним рішенням, а й зокрема, діяти соціально й духовно виправдано. Тобто, необхідно щоб у житті людей визнавались справедливість та високі моральні засади. Мораль впливає на правове життя суспільства, сприяючи зміцненню громадського порядку. Дотримання норм моралі є обов'язком кожної людини, що визначається рівнем їх розвитку.

Необхідно зазначити, що сила законів збільшується, якщо вони спираються не лише на владу, а й на суспільну мораль. Важливу роль моральні норми відіграють у процесі правозастосовної діяльності при вирішенні конкретних юридичних справ. Так, мотив і мета деяких правопорушень та злочинів є обов'язковими або додатковими ознаками, що повинні бути встановлені при їх кваліфікації. Але, наприклад, у разі судового рішення про позбавлення батьківських прав саме моральний фактор є вирішальним. Мораль слугує критерієм для оцінки суспільної ефективності правових норм з огляду на добро і зло [1].

Щодо взаємодії права та релігійних норм можна зазначити, що релігія, як і право – є важливим суспільним регулятором не лише декількох людей, а й великих груп. Право присутнє в найбільш головних сферах суспільного життя.

В той час релігія знаходить своє відображення у праві та пронизує весь спектр суспільних відносин. Нормативно-правові акти, прийняті державою регулюють лише зовнішню сторону поведінки людини, але, на відміну від релігійних норм, вони не можуть фіксувати почуття, помисли – усе те, що доступне релігії [2].

Необхідно надати визначення моралі, права та релігії. Право – це система загальнообов'язкових правил поведінки, що встановлюються та охороняються державою. Визначень права, як вважає Т. Фуллер, є багато. Мораль – це норми і принципи, що виникають спонтанно, не закріплюється у нормативно-правових актах, існують у свідомості людини [3]. Релігія є системою світогляду та світосприйняття людини або певної групи людей.

Щодо співвідношення права та моралі необхідним є акцентування уваги на їх спільних рисах, серед яких: системність, адже мораль і право є системою соціальних норм; наявність спільної мети: впорядкування суспільних відносин, утвердження справедливості, гуманізму; однакові фундаментальні загальнолюдські цінності, що виникають як показники соціального і культурного прогресу у суспільстві. Відмінність права і моралі виражається у тому, що право забезпечується державою та карає правопорушників, а мораль спирається на силу громадської думки; право оцінює поведінку людей за такими критеріями, як: правомірно, неправомірно, законно та незаконно.

Щодо співвідношення норм права з релігійними нормами можна виділити такі їх спільні ознаки: засновуються на свободі вибору людей, відповідно до їх поглядів; за колом осіб поширюються на усе суспільство; мають високий ступінь належного. Відмінними рисами є те, що: релігійні норми базуються на сумлінні людини, а норми права захищається державою; релігійні норми виникають в процесі історичного розвитку суспільства та протягом досить тривалого часу, фіксуються в усній або письмовій формі; норми права встановлюються державою у нормативно-правових актах та приписах набуваючи при цьому імперативного характеру; релігійні норми спрямовані на тих, хто сповідує певну релігію, а правові норми спрямовані на усіх членів суспільства; правові та релігійні норми мають різні види покарання: той, хто порушив закон має понести покарання згідно з санкціями законодавства, а той, хто порушив моральні приписи, відчуває свою вину перед Богом.

Отже, вимоги права збігаються з вимогами моральних та релігійних норм. Так, в праві виражено багато моральних норм, тому можна стверджувати, що право – це мінімум моралі. Релігія виконує регулятивну функцію, адже вона здатна впливати на визначення нашої волі, завдяки їй наші обов'язки набувають значної сили.

Список літератури:

1. Гетьман-П'ятковська І.А. Історія становлення проблеми співвідношення та взаємодії права і моралі в правовій системі України. *Часопис Київського університету права*. 2005. №1. С. 32-37.
2. Букреев В.И. Этика права: От истоков этики и права к мировоззрению: учеб. Пособ. / В.И. Букреев, И.Н. Римская. Москва: Юрайт, 1998. С. 35. 336 с.
3. Соловьев В. Право и нравственность. Москва, 2001. С. 265.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Насирова В. В.

студентка 3 курсу

Факультету права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка

В рамках здійснення господарської діяльності спори та конфлікти між сторонами договірних правовідносин непоодинокі, а важливість швидкого та прийняттого для обох сторін вирішення ситуації, що склалась, зростає із розвитком суспільства, у якому зростає цінність часу. В умовах сьогодення часто йдеться про необхідність застосування досконалішого способу вирішення господарських спорів, аніж судовий.

Актуальність даної теми зумовлена поширенням розуміння щодо недоцільності розгляду усіх господарських спорів у судовому порядку та зростанням популярності досудового врегулювання господарських спорів. Разом із тим, законодавче врегулювання таких процедур залишається на низькому рівні, а подекуди взагалі відсутнє.

Відповідно до статті 55 Конституції України кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.[1] Положення даної статті фактично містять правову основу існування досудового врегулювання спорів та наштовхують на ідею запровадження та розвитку альтернативних судовому способів вирішення конфліктів. Досудове врегулювання спорів у юридичній науці визначається як способи вирішення спорів між сторонами поза судовим процесом. Це заходи, які вживає сторона з метою припинення порушення прав. При цьому, жодного законодавчого закріплення поняття «досудове врегулювання спорів» досі немає, а тому досі не існує чіткого та фактично встановленого визначення даного поняття. Найбільш доцільним, у свою чергу, визначенням поняття «досудове врегулювання господарських спорів» вважається визначення В.В. Резнікової: досудове врегулювання господарських спорів являє собою сукупність заходів, які підлягають здійсненню стороною, права якої порушено, для безпосереднього вирішення спору, що виник, зі стороною, яка є порушником майнових прав чи інтересів.[2]

Метою досудового врегулювання господарських спорів є усунення конфлікту між контрагентами, захист прав від порушень, запобігання подальшим протиправним діям максимально швидко та ефективно. Загалом, досудове врегулювання спорів за своїм правовим характером є матеріальним, оскільки походить із договірних відносин, а вжиття заходів досудового врегулювання

господарських спорів вважається додатковим, а не основним та обов'язковим, способом правового захисту.

Підсумовуючи поняття досудового врегулювання господарських спорів, можна виокремити такі ознаки даного інституту:

- наявність конфлікту – між контрагентами виникає спір щодо вчинення або невчинення певних дій однією із сторін, порушенням прав та інтересів;
- здійснення активних дій для захисту та відновлення порушених прав та інтересів – сторона, щодо якої було вчинено порушення, ініціює вирішення конфлікту;
- особливий інструмент відновлення порушених прав – досудове врегулювання господарських спорів є окремим способом вирішення конфлікту, відмінним від судового розгляду, що також передбачає власний порядок вжиття відповідних заходів;
- добровільність сторін – застосування заходів досудового врегулювання спору здійснюється за бажанням та згодою суб'єктів господарювання. Навіть при закріпленні у договорі, застереження щодо обов'язкового вжиття заходів досудового врегулювання не позбавляє особу права на судовий захист.

Правове забезпечення досудового врегулювання господарських спорів є на досить низькому рівні. Господарський процесуальний Кодекс України (далі – ГПК України) до змін, що були внесені у 2017 році, у статтях 5 – 11 встановлював порядок досудового врегулювання господарських спорів. [3] Проте, після прийняття нової редакції ГПК України ці положення було виключено та замінено статтею 19, що встановлює лише загальні засади досудового врегулювання господарських спорів. [4] Разом із тим, варто зазначити, що нового закону, який б регулював дану сферу так і не прийнято, незважаючи на неодноразові спроби. Єдині положення, що хоча б якимось чином встановлюють процедуру досудового врегулювання господарського спору містяться у статті 222 Господарського Кодексу України. Так, згаданою вище статтею регулюється порядок подання претензії. [5] При цьому, варто зауважити, що навіть у Господарському Кодексі України є прогалини щодо цього питання: відсутнє врегулювання багатьох питань, які можуть виникнути при поданні претензії та відповіді на неї.

Законодавством також не наведено жодного переліку способів досудового врегулювання господарських спорів. Разом із тим, у юридичній літературі часто визначають переговори, обмін кореспонденцією та інші заходи як перелік способів досудового врегулювання. Н. Гонтаренко, зокрема, визначає способами досудового врегулювання, зокрема, медіацію, а також наголошує на передбаченому господарським законодавством претензійному порядку. [6] Варто зауважити, що питання віднесення такого інструменту врегулювання спорів як медіація до досудових досі залишається дискусійним. Первинно медіація вважається альтернативним способом вирішення спору.

Основною проблемою інституту досудового врегулювання господарських спорів можна вважати фактичну невизначеність самого поняття. Законодавчо досі не встановлено, які саме механізми можна вважати заходами досудового

врегулювання спорів; відсутнє розмежування інституту досудового врегулювання спорів, а також альтернативного та позасудового врегулювання.

Загалом, досудове врегулювання господарських спорів покликане зменшити завантаженість судів та збільшити ефективність вирішення конфліктів для сторін. Разом із тим, відсутність чіткого законодавчо встановленого порядку досудового врегулювання господарських спорів зумовило зворотній ефект. Тепер розбіжності можуть виникати через недотримання претензійного застереження у договорі, а процес вирішення спору затягуватиметься у вирішенні розбіжностей щодо власне процедури досудового врегулювання спору. Для того, щоб інститут досудового врегулювання спорів ефективно виконував покладені на нього завдання, необхідне його законодавче встановлення.

Перевагою досудового врегулювання спорів, безумовно, є швидкість та оперативність вирішення конфліктної ситуації між сторонами. Досудове врегулювання господарських спорів є менш формалізованим, у порівнянні з господарським судочинством, що зумовлює часову перевагу вжиття заходів досудового врегулювання господарських спорів. Ще одним із позитивних аспектів досудового врегулювання господарських спорів вважається відсутність додаткових витрат, таких як сплата судового збору, ціна якого прямо пропорційна ціні позову, а також інших обов'язкових судових витрат, наприклад, на проведення експертизи або оплату послуг адвоката.

Досудове врегулювання спорів забезпечує можливість подальшої співпраці між сторонами, що фактично виключається при судовому розгляді справи. Вважається, що врегулювання конфлікту без залучення державного примусу сприяє більш якісному залагодженню економічних конфліктів.

Таким чином, метою вжиття заходів досудового врегулювання господарських спорів первинно є бажання сторін досягнути найбільш вигідного та сприятливого рішення щодо наявного спору, швидке вирішення конфліктної ситуації, що склалась, а також можливість збереження дружніх стосунків із контрагентом.

Загалом, створення дієвої та ефективної системи, яка б сприяла або спонукала сторони мирно вирішити спір без звернення до суду, є вкрай необхідною та потребує подальшого розвитку та вдосконалення.

Список літератури:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996 – № 30 – ст. 141. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Резнікова В. Досудове врегулювання господарських спорів: необхідність та шляхи реформування. // Університетські наукові записки. – 2012. – № 4. – ст. 227-238. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_4_34

3. Господарський процесуальний Кодекс України: у редакції від 03.08.2017 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992 – № 6 – ст. 56. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/ed20170803>

4. Господарський процесуальний Кодекс України: у редакції від 02.04.2020 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992 – № 6 – ст. 56. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>

5. Господарський Кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003 – № 18, № 19-20, № 21-22 – ст. 144. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

6. Гонтаренко Н. Проблемні аспекти способів вирішення господарських спорів в Україні // Підприємництво, господарство і право – 2010. – № 12. – ст. 24-27. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2010/12_2010.pdf#page=24

7. Шабанов Р., Ждан М. Досудове врегулювання господарських спорів: співвідношення матеріального та процесуального права // Підприємництво, господарство і право – 2018. – № 2. – ст. 63-67. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/13.pdf>

8. Ханік-Посполітак Р., Посполітак В. «Досудове», «альтернативне», «позасудове» врегулювання/вирішення приватноправових спорів: співвідношення понять// Підприємництво, господарство і право – 2019. – № 1 – ст. 38-43. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/8.pdf>

9. Козирєва В., Гаврилішин А. Процедури примирення при вирішенні господарських спорів // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – К.: НАУ, 2015. – № 3(36). – ст. 129-133. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/18947>

ДО ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕМФІТИЧНОГО ТА СУПЕРФІЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Новіков М. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальних та професійних дисциплін
Херсонського факультету Одеського
державного університету внутрішніх справ

Новікова М. М.

кандидат юридичних наук, доцент,
викладач кафедри спеціальних та професійних дисциплін
Херсонського факультету Одеського
державного університету внутрішніх справ

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, впливають на формування та зміну інститутів цивільного права у правопорядках різних держав. Це пояснюється необхідністю забезпечення економічної та культурної взаємодії між державами з метою гармонізації цивільної галузі права у всьому світі. Актуальність такої гармонізації безумовно пояснюється універсальністю цивільно-правових відносин, які виступають серцем взаємодії учасників правовідносин. При цьому, окремі цивільно-правові інститути, маючи єдину юридичну природу, у ході розповсюдження у світових правових системах отримують зміни, які відрізняють їх від першоджерела. Зрозуміло, що це ускладнює процес гармонізації цивільно-правових відносин та призводить до конфліктних ситуацій.

Отже, окремі інститути цивільного права вимагають уніфікації хоча б у межах однієї правової сім'ї, що вже значно спрощує вирішення юридичних конфліктів. Відповідно, перед законодавцем постає задача, яка полягає у ретельному вивченні історично-правової природи та урахуванні міжнародного досвіду реалізації цивільно-правового інституту. Нажаль, така позиція, що має відповідне закріплення у теорії юридичної техніки, не завжди знаходить своє втілення у законотворчій діяльності. Одним із яскравих прикладів виступають інститути емфітевзису та суперфіцію, які мають ряд недоліків у правовому регулюванні, що відбивається на особливостях їх реалізації в Україні.

Проблеми правового регулювання емфітевзису та суперфіцію виступають предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців та практиків, серед яких слід відмітити Д. Дождева, О. Косарева, Є Мічуріна, О. Михайленка, І. Спасибо-Фатєєву О. Сурженко, О. Сліпченка, С. Шимон та інших. Інтерес до цих інститутів підвищується, що пояснюється відходом від радянських цивільно-правових конструкцій і поверненням до історичних засад цивільного

права. Водночас застосування цих двох інститутів на практиці є вкрай обмеженим, що пояснюється певними особливостями їх правового регулювання у праві України.

О.А. Сурженко визначає, що Римське право є історичною основою романо-германської правової сім'ї. Відповідно звернення до римської приватноправової доктрини необхідне для розуміння і дослідження стану і розвитку цивільного права, а також для визначення тенденцій його розвитку у майбутньому. Автор звертає увагу на те, що емфітевзис та суперфіцій історично походять від земельних сервітутів (*servitus praediorum*), які представляли собою право обмеженого користування чужою земельною ділянкою. Суттєвими ознаками земельного сервітуту були: майново-правовий характер; неможливість обтяження іншим сервітутом; представлення конкретного інтересу для того, хто встановлює сервітут [1, с. 4]. Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що інститути емфітевзису та суперфіцію за римським правом мали досить важливу ознаку – довгий строк дії, майже безстроковість використання їх емфітевтом та суперфіціарієм. Цей строк міг бути обмежений тільки у зв'язку з продажем, даруванням, відчуженням у інший спосіб чи смертю емфітевта. Це якісно відрізняло зазначені інститути від інших, зокрема, оренди.

Нажаль у сучасному законодавстві зазначена особливість суперфіцію та емфітевзису була обмежена відносно земельних ділянок, які знаходяться у державній чи комунальній власності. Адаптація правом континентальної Європи призвела до того, що держави у своїй більшості встановлюють певні обмеження на землекористування. Зокрема, у Цивільному кодексі Італії (Титул 4 ст. 69) визначається, що оренда не може бути встановлена на строк, що перевищує 20 років. У Бельгії такий строк варіюється від 27 до 99 років [2].

Не є виключенням і Україна, відповідно до ч. 1 ст. 408 та ч. 5 ст. 413 ЦК України строк договору про надання права користування земельною ділянкою не може перевищувати 50 років. Окрім цього відходу від традиційної сутності суперфіцій у цивільному праві України відрізняється тим, що право користування чужою земельною ділянкою може надаватися для забудови побутовими, промисловими, соціально-культурними, жилими чи іншими спорудами.

Окрім цього вітчизняним законодавцем не враховано і ряд інших особливостей. Зокрема, законом не передбачені такі поняття як «емфітевт» та «суперфіціарій», а використовується недоцільне для цього інституту поняття «землекористувач». Також усічена сутність цих інститутів, що виражається у захисті емфітевта та суперфіціарія шляхом заборони припинення дії цих інститутів у зв'язку зі зміною власника ділянки. Також не передбачено заборону односторонньої відмови власника земельної ділянки якості підстави припинення прав емфітевта та суперфіціарія тощо.

У жовтні 2017 року до Верховної Ради України було внесено проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання емфітевзису та суперфіцію [3]. Цей проект виправляє окремі недоліки правового регулювання емфітевзису та суперфіцію, закріплені у ЦК України. Ним передбачається нова редакція статей 408 та 412 ЦК, а також

вводиться ст. 412-1, яка закріплює зміст і форму договору суперфіцію. Забезпечується право суперфіціарія «вимагати відповідного зменшення плати за договором про суперфіцій у разі, якщо стан земельної ділянки, переданої у суперфіцій, погіршився не з його вини» [3]. Розширене коло підстав для припинення користування земельною ділянкою для забудови.

Також зміни стосуються і Земельного кодексу України, зокрема, ст. 102-1, яка передбачає підстави набуття і зміст права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб або для забудови». При цьому норма Земельного кодексу приводиться у відповідність з положеннями ЦК України, що є дуже важливим для усунення протиріч у правовому полі.

Нажаль, до сьогоднішнього дня питання про розгляд та прийняття зазначеного законопроекту залишається відкритим. Однак, не слід забувати, що застосування цих інститутів, їх поширеність і, відповідно, потреба у їх закріпленні нормами Цивільного кодексу знаходиться у прямій залежності від їх доступності та легкості механізмів реалізації. Таким чином, приведення правового регулювання інститутів емфітевзису та суперфіцію у відповідність до вимог сьогодення є нагальною потребою, що лежить в основі належного розвитку сучасного цивільного права України.

Література

1. Сурженко О.А. Суперфіцій – від римського до українського права. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 2(6). С. 1-9.
2. Vocken H. *Introduction to Belgian Law*. London, 2011. 218 p
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання емфітевзису та суперфіцію. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62790

НАБУТТЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КОНТЕКСТУАЛЬНОМУ НАПРЯМКУ «СОЦІАЛЬНО- КРЕАТИВНОЇ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧ-КУРСАНТ»

Олло В. П.

к.пед.н. (доктор філософії)

доцент кафедри продовольчого та речового забезпечення
Військова академія (м.Одеса),
м.Одеса, Україна

Розглядаючи актуальність напрямку щодо набуття компетентності стосовно контекстуального впровадження «Соціально-креативної моделі викладача-курсанта» перш за все потребує підвищення якості навчального процесу протягом співвідношень викладацького складу із майбутніми офіцерами.

Креативність визначення під час навчального процесу основних соціальних положень та принципів контекстуального навчання та його переваги відповідно традиційної системи навчання у вищому військовому навчальному закладі. Тактична та прагматична позиція викладача під час навчального процесу щодо реалізації контекстного навчання, індивідуальної та колективні форми співпраці згідно технології контекстного навчання.

Зміцнення спільної діяльності викладач-курсанта протягом розвитку та впровадження соціально-креативного процесу, надає можливість організації у вищому військовому навчальному закладі впровадження суб'єктних стосунків.

Ключові слова: компетентність, контекстуальний напрямок, спеціальна та професійна підготовка, майбутні керівники підрозділу й служби, професійне середовище.

Наполягання обґрунтованості інноваційних шляхів протягом формування цілісності особистості майбутнього керівника підрозділу й служби, володіння ситуацією соціально-педагогічною компетентністю щодо впровадження інструменту креативності професійного й особистісного саморозвитку майбутніх офіцерів.

Протягом застосування елементів контекстуального напрямку з'ясовано зокрема, недостатність дослідження у теоретико - методичному аспекті. Проблематика набуття соціально-педагогічної компетентності та комунікативних навичок майбутніх офіцерів, здатності щодо поліпшення та стабілізації процесів автономності, професійного й особистісного саморозвитку, творчого потенціалу щодо конструюванні власного освітнього простору й умов у професійному середовищі.

Г.Єльнікова висловлює, що компетенції можна виділити за допомогою «функціонального аналізу». Компетенції можуть бути виведені як реальні вимоги до професійних і фахових здібностей і знань, способів діяльності, досвіду творчої діяльності, ставлень до життєвих цінностей, якостей

особистості, яка діє в соціумі. Отже, компетентність – це поняття, що стосується людини, розкриває аспекти її поведінки й забезпечує професійно якісне виконання роботи [3].

Компетенція – це поняття, що стосується роботи, й характеризує сферу професійної діяльності, у якій працівник є компетентним. Тому ми сформулювали зміст фахової компетентності, адаптуючи визначення українських вчених до професійної діяльності педагогічного працівника, й скористалися вже розробленим переліком решти компетентностей (що мають бути однаковими як для учнів, педагогів, так і для будь-якої людини взагалі) [3].

Навчання учнів різного походження приділяється значна увага у зв'язку із збільшеним різноманітністю контингенту у класі, а також у зв'язку зі зміною політики й ставлення щодо різноманіття. Незважаючи на те, що це лише кілька окремих випадків, пов'язаних з різноманіттям у класах, вони ілюструють, що різноманіття є неминучою реальністю в багатьох освітніх установах, яка повинна адекватно і систематично враховуватися в цілях поліпшення результатів освіти, забезпечення соціальної справедливості та отримання міжкультурних благ. Однак, з огляду на складність різноманіття в контексті освіти, будь-яке визначення різноманіття в класах повинно враховувати як контекст навчання, так і освітнє середовище [2].

Алімарданов у повній мірі відноситься щодо підготовки військових кадрів в умовах інноваційного розвитку суспільства. Рівень та якість підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації впливають на підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу військових установ й інтелектуалізації суспільства у цілому. Одним з основних педагогічних умов, що сприяє формуванню інноваційної компетентності військовослужбовців, є впровадження у навчальний процес інноваційних технологій навчання, які формують здатність учнів щодо творчості та інновацій. На освітньому та професійному етапі ресурсом підвищення ефективності процесу реалізації технології знакового та контекстного навчання є розробка вправ з організаційного моделювання, у яких розробляється та впроваджується функціональна модель професійної діяльності [1].

В.Посохов вважає, що у сучасних умовах у курсанта ВВНЗ повинно бути чітко сформовано система компетентностей, що у повному обсязі забезпечать його професійну спроможність щодо управління військовими підрозділами. Повний набір компетентностей складає інтегральну компетентність майбутнього офіцера і допоможе вирішити багато перспективних і поточних питань в армії. Розробка компетентнісних моделей курсантів сприятиме підвищенню якості професійної підготовки випускника, у межах сформованої у нього інтегральної компетентності. Насамперед це дуже важливо тому що професійна діяльність військовослужбовця є специфічною, оскільки спрямована на виконання спеціального соціального замовлення, пов'язана з виконанням військового обов'язку. Професійна підготовка офіцерів в умовах сучасної України передбачає формування певного набору компетентностей. Саме зараз відбувається посилення уваги щодо проблем патріотичного

виховання офіцерських кадрів, становлення військовослужбовця як особистості зі своєю чіткою позицією [4].

Соціально-креативна особистість під час організації навчального процесу формується у контекстуальному напрямку щодо набуття здібностей рівня компетентності особистості майбутнього керівника підрозділу й служби:

- набуття та реалізація соціального, спеціального й професійного рівня потенціалу творчості особистості;

- конструктивність особистості щодо вираження креативних та соціальних прагнень, конструктивної підтримки та компетентної допомоги навколо під час освітнього процесу;

- потенціал розвитку гармонійності взаємовідносин креативної особистістю з іншими у напрямку набуття практичного досвіду;

- впевненість у своїх здібностях та досвідченості під час вмілої демонстрації й реалізації та вирішення питань на практиці стосовно непередбачених та несподіваних ситуацій;

- зміцнення, розвиток та реалізація різноманітних творчих ініціатив особистості щодо активності приймання участі протягом освоєння різноманітних та творчих видів діяльності.

Контекстуальний напрямок організації навчання допомагає здійснити подолання суперечності між індивідуальним характером навчальної роботи курсанта, його розвитком та колективним характером професійної діяльності, що передбачає креативну взаємодію та спілкування із викладачем. Особистий внесок кожного щодо досягнення колективних та суспільних цілей.

Технологія контекстного напрямку навчання передбачає поєднання індивідуальної та колективної діяльності майбутніх офіцерів:

- індивідуальна форма контекстуальної складової навчального процесу;

- застосування курсантами під час компетентного моделювання контекстуального напрямку власних професійних ситуацій;

- обговорення та проведення індивідуальних консультацій викладач-курсант;

- використання у контекстному навчанні форм індивідуалізації та диференціації освітнього процесу;

- застосування завдань щодо компетентного ступеню складності та соціально-креативної спрямованості;

- диференційована й компетентна допомога курсантам під час виконанні практичних завдань;

- непередбачене кількість досвідчених консультацій, стосовно розв'язання незвичайних та несподіваних ситуацій;

- використання креативності мислення та засобів під час впровадження й вирішення завдань відповідно спеціальних методичних розробок щодо програм навчального процесу та соціальних моделей.

Комплекс впровадження контекстуального навчання щодо «соціально-креативної моделі викладач-курсант» у вигляді організаційно-педагогічних умов професійної підготовки курсантів вищого військового навчального закладу містить:

- інтеграція інноваційних технологій щодо впровадження зміцнення знань;
- організація контекстного навчання щодо впровадження креативності методів навчання;
- активізація навчально-пізнавальної діяльності щодо впровадженням інтерактивних технологій;
- поліпшення самостійної роботи курсантів щодо впровадження дистанційної форми навчання;
- узгодження змісту професійної теоретичної та практичної підготовки щодо впровадження й коригування науково-методичним супроводом.

Необхідність набуття компетентності у контекстуальному напрямку «соціально-креативної моделі викладач-курсант» щодо розроблення та дослідженні методологічних основ забезпечення ефективності викладання спеціальних та професійних напрямків вищих військових навчальних закладів. Виявлення структурних компонентів особистості викладача щодо підвищення рівня педагогічної майстерності та задоволення умовами та результатами підготовки у вищому військовому навчальному закладі майбутніми офіцерами.

Організаційно-педагогічні умови щодо необхідності впровадження контекстного напрямку навчання гарантує забезпечення наукового обґрунтування змісту професійної підготовки, оптимального співвідношення форм та методів теорії й практики з урахуванням індивідуальних потреб курсантів.

Таким чином сучасному викладачу вищого військового навчального закладу необхідно виявлення та компетентність контекстуального напрямку особливості його педагогічної діяльності. Сприяння щодо формування пізнавальних інтересів майбутніх керівників підрозділів й служб, впровадження креативних форм освітнього процесу щодо сприяння та вдосконалення педагогічної компетентності викладача.

Список літератури

1. Алімарданов З., Контекстуальні технології у формуванні професійної компетентності військових спеціалістів у вищому військовому навчальному закладі / Захід Ш. Алімарданов – Ташкент: - 2015 - Ташкентський вищий військово-технічний коледж, Республіка Узбекистан.

2. Діалло І., Майзонньо Х. Політика та педагогіка щодо учнів різного походження./ Ібрагіма Діалло , Христос Майзонньо // - 2017. Режим доступу : <https://doi.org/10.1080/22040552.2016.1279526>. – С.201-210.

3. Єльнікова Г. Компетентнісний підхід до моделювання професійної діяльності керівника вищого навчального закладу / Галина Василівна Єльнікова – К. : - 2010 - № 4. Теорія та методика управління освітою.

4. Посохов В. Компетентнісна модель курсанта вищого військового навчального закладу / В.В.Посохов, А.В.Куруч – К. : 2018 - № 6(26) Журнал "ScienceRise: Педагогическое образование". - С.20-26.

МОЛОДІЖНИЙ РОМАН-ДИСТОПІЯ: ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ

Павлюк Хр. Т.

Викладач кафедри мовної підготовки
Одеський державний університет внутрішніх справ

XXI століття є не лише початком нового тисячоліття, але й початком нового етапу розвитку науки, культури, суспільства, людини. Теорія поколінь В.Штрауса та Н.Хоува [1-3] насамперед опікується циклічністю зміни поколінь у США, однак схожі тенденції було встановлено й в інших країнах. Теорію поколінь можна узагальнити тезою про те, що люди однієї вікової групи мають тенденцію поділяти східні моделі поведінки, переконання, цінності, значущості об'єктів з боку їх відповідності потребам особистості, соціальної групи, суспільства загалом. На межі тисячоліть відбувається зміна поколінь – покоління Y (роки народження 1983-2003) – міленіали – поступається місцем поколінню Z (2003-2023). За розумінням авторів теорії хвильової зміни поколінь, покоління – це сукупність людей, які були народжені у часовий відрізок приблизно в 20 років, причому чотири таких періоди – дитинство, молодість, середній вік, старість – об'єднуються в один цикл, *saeculum*, який складає біля 80 чи 90 років, аналогічно до тривалості життя людини. Чотиріступеневий цикл соціальних ер обіймає підйом, пробудження, спад, кризу, причому кожному з них відповідає певний архетип: пророк, мандрівник, герой, художник.

Мета нашої роботи розмежувати поняття «антиутопія» та «дистопія», навести характерні ознаки дистопічного жанру. **Об'єктом** розвідки було обрано молодіжний дистопічний роман, **предметом** – його суттєві ознаки. **Матеріалом** дослідження було обрано чотири трилогії (*Suzanne Collins* “The Hunger Games”, “Catching Fire”, “Mockingjay”; *Oliver Lauren* “Delirium”, “Pandemonium”, “Requiem”; *Veronica Roth* “Divergent”, “Insurgent”, “Allegiant”; *James Dashner* “The Maze Runner”, “The Scorch Trials”, “The Death Cure”).

Трилогії, які досліджуються в даній роботі, було видано на початку нового століття, тож, головними таргетованими споживачами – читачами аналізованих романів – є представники покоління Y, міленіали, так зване покоління *Next*, для якого поведінковим архетипом є **герой** – впевнений у собі, енергійний, могутній. Саме це покоління в період кризи перетворюється на молодь та людей середнього віку, які здатні подолати цю саму кризу. Згідно з теорією К.Юнга **особистість** (душа в термінології К.Юнга) складається з трьох структур: его, особистого несвідомого й колективного несвідомого, причому останнє К.Юнг термінує **архетипами**, витоки яких знаходить ще у Філона Іудея [4]. Саме позаіндивідуальну природу проєкцій він окреслює як архетипову [5], метафорично дефінуючи архетип як «духовну мету, до якої прагне вся природа

людини: це море, куди всі ріки несуть свої води, приз, який герой отримує у боротьбі з драконом» [6]. Архетипи розуміються як «універсальні вроджені психічні структури, які становлять вміст колективного несвідомого. Архетипи змушують людей певним чином сприймати, проживати події й реагувати на них» [7]. Серед доволі широкого кола архетипів К.Юнг виокремлює тінь, аніму, анімуса, мати, дитину та ін. [8]. Архетип героя був ним запропонований, подальші ж розвідки здійснювалися низкою вчених [9], що дозволило встановити головні ознаки цього архетипу: зокрема й прагнення до захисту, порятунку, битви.

Можемо припустити, що існує певна кореляція між головним архетипом покоління Y й тематичною спрямованістю літературних творів, які послуговували матеріалом для даного дослідження. Так, у кожному з досліджуваних романів дії відбуваються у державі з тоталітарною системою правління. Головні герої цих романів повстають, борються з утисками влади, намагаються побороти свій страх, знайти вихід з ситуації. **Катніс** (*The Hunger Games*) стає переможницею на арені Голодних ігор, веде боротьбу з президентом-тираном Сноу, **Лена** (*Delirium*) намагається перетнути огорожу з колючого дроту, порушити всі закони Портленду і дізнатися яке насправді життя у Дикій місцевості, **Томас** (*The Maze Runner*) шукає вихід з високих кам'яних стін Лабіринту, **Беатріс** (*Divergent*) намагається показати усім що насправді приховує влада і чому контролює усі фракції.

Тема і сюжетні лінії у молодіжній (підлітковій) літературі (**young adult literature**), як правило, будуються на основі досвіду та віку головного героя, крім того молодіжна література охоплює цілий спектр жанрів фантастики [10]. Історії, які закладені у твори цього жанру, спрямовані на конкретні проблеми молоді, через що їх іноді називають **проблемними романами (problem novels)** або романами, які **сягають повноліття (coming-of-age novels)**. **Молодіжний роман** (або як його ще називають **young-adult fiction, young-adult novel, juvenile novel**) – це роман, за словами самих авторів та читачів, який загалом розрахований на аудиторію віком від 16 до 25 років.

Жанр антиутопії – це літературний жанр, який характеризується абстрактністю, художньою моделлю ідеального суспільства, установкою на результат соціального розвитку, принципом просторово-часової символічності, підвищеною емоційністю стилю [11]. Провідне місце в антиутопічній літературі посідає фантастичне зображення художньої реальності, яке допомагає розкрити недосконалість існуючого порядку і представити негативні наслідки тих чи інших суспільних процесів. Якщо утопія, яка тісно пов'язана з вигадкою, міфами різного роду мала на меті давати надію на краще майбутнє, то головною метою антиутопії є розкриття справжніх протиріч життя, звільнення від хибних міфів.

На нашу думку [12], найбільш чітко дає визначення терміну **антиутопія** С. Г. Шишкіна: «Антиутопія – інтертекстуальний літературний жанр, дискурс якого відрізняється своєрідно змодельованим хронотопом і спрямований на з'ясування співвідношень всередині тріади 'людина – цивілізація – суспільство'»

з запереченням можливості реалізації утопічних ідеалів за умови порушення балансу і гармонії між соціумом і його моральним наповненням» [13].

Найбільш розповсюджений англійський термін на позначення відповідного феномену – це **дистопія**, який був уведений британським діячем й філософом Джоном Стюартом Міллом під час свого виступу в Парламенті в 1868 році: «It is, perhaps, too complimentary to call them **Utopians**, they ought rather to be called **dys-topians**, or **caco-topians**. What is commonly called Utopian is something too good to be practicable; but what they appear to favor is too bad to be practicable» [14].

Проте у сучасних наукових студіях, зокрема східноєвропейських, простежується тенденція до розмежування цих термінів [15]. **Дистопія** й **антиутопія** розглядають моральні та соціальні проблеми суспільства, їх тематики охоплюють майже усі сфери людського життя, але дистопія використовує більш песимістичні вектори опису майбутнього. За словами М. Веллера, у жанрі дистопії досить часто зображено процес репресій проти людей, що мислять, тому що більшість з них безвідмовно сприймають те, що їм нав'язують [16]. На фоні такого сюжету з'являється новий герой, який бореться з усіма утисками. Якщо дистопія – це «перемога сил розуму над силами добра», абсолютна антитеза утопії, то антиутопія – це лише заперечення принципу утопії, що представляє більше ступенів свободи [17].

Ми поділяємо думку відомого літературознавця Дж. Спаркс про те, що антиутопія, як критика утопії, виявляє негативні тенденції на перший погляд ідеального суспільства, іншими словами, антиутопія – це сатирично «чиясь утопія», тоді як дистопія репрезентує жорстоке, тоталітарне суспільство, де ніхто не ставить під сумнів, «що це – погане місце». Основною ознакою такого суспільства є жах. Саме цей жанр здобуває все більшу популярність у літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст. [18]

У цьому дослідженні надаємо перевагу гіперонімічному терміну **дистопія** як такому, що потужніше відповідає основним завданням розвідки. Отже, якщо узагальнити існуючі точки зору на проблему дистопічного жанру, то можна виявити такі його характерні ознаки: наявність держави з тоталітарною системою управління; територія, де відбуваються події, є повністю відокремленою від усього навколишнього світу; поневолення людини, яке підкреслює абсурд ситуації; нехтування минулим, яке повністю відкидається, створюючи психологічно важку газлайтингову атмосферу; герой твору – бунтар-одинак або група однодумців, що знаходяться в опозиції до існуючого устрою; тоталітаризму протистоїть любов, товариство, взаємодопомога позитивних дійових осіб [19].

Отже, проаналізувавши сучасні молодіжні трилогії, можна виокремити такі їхні характерні ознаки: наявність держави з тоталітарною системою правління; головний герой – юний бунтар; територія, де відбуваються дії огорожена і контрольована; героям притаманне відчуття страху; присутність науково-технічного прогресу.

Список літератури

1. Howe Neil, Strauss William. Generations: The History of America's Future 1584-2069. New York : William Morrow and Company, 1991. 538 p.
2. Howe Neil, Strauss William. The Fourth Turning. New York : Broadway Books, 1997. 382 p.
3. Howe Neil, Strauss, William. Millennials Rising. New York : Vintage Books, 2000. 365 p.
4. Юнг К. Г. КАРЛ ГУСТАВ ЮНГ: АРХЕТИП И СИМВОЛ. ОБ АРХЕТИПАХ КОЛЛЕКТИВНОГО БЕССОЗНАТЕЛЬНОГО URL: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/4229/4232> (дата звернення: 21.05.2020).
5. Юнг К. Г. Тэвистокские лекции. Исследование процесса индивидуации. Москва : Рефл-бук, 1998. 295 с.
6. Юнг К. Г. Структура и динамика психического. Москва : Cogito centre, 2008. 480 с.
7. Короленко Ц. П., Дмитриева Н. В. ОСНОВНЫЕ АРХЕТИПЫ В КЛАССИЧЕСКИХ ЮНГИАНСКИХ И СОВРЕМЕННЫХ ПРЕДСТАВЛЕНИЯХ URL: http://www.mprj.ru/archiv_global/2018_1_48/nomer07.pdf (дата звернення: 21.05.2020).
8. Юнг К. Г. Психология бессознательного. Москва : Cogito centre, 2010. 352 с.
9. Radin P. Winnebago hero cycles: A study in aboriginal literature. Baltimore : Waverly, 1948. 168 p.
10. Cart Michael. The Value of Young Adult Literature. January 2008. URL: <http://www.ala.org/yalsa/guidelines/whitepapers/yalit> (дата звернення: 21.05.2020).
11. Новітня історія зарубіжної літератури. Генеза «утопії» і «антиутопії». Проблеми, тематика і основні риси роману – антиутопії. URL: http://www.zarlit.com/info/history_novitna/28.html (дата звернення: 21.05.2020).
12. Павлюк Х.Т. Лінгвоконцептосфера англomовної молодіжної антиутопії (на матеріалі романів ХХІ ст.). *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2017)*: матеріали ІV Міжнар. наук. конф., ПНУ ім. В. Стефаніка. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г.М., 2017. С. 94–98.
13. Шишкина С.Г. Литературная антиутопия: к вопросу о границах жанра. *Вестник ИГХТУ*. 2007. Вып. 2. С. 207. URL: <https://www.isuct.ru/e-publ/vgf/sites/ru.e-publ.vgf/files/2007/vgf-2007-02-199.pdf> (дата звернення: 21.05.2020).
14. Richard C. S. Trahair Utopias and Utopians: An Historical Dictionary URL: https://books.google.com.ua/books?id=EatsyPj4fusC&pg=PA110&lpg=PA110&dq=dystopia+mill&source=bl&ots=v1I32u5zQE&sig=ACfU3U2hIH5QqTZt9Ixx3wJgsqe9TEhPNw&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwjclb_W8sTpAhVtmIsKHUH7COoQ6AEwBXoECAoQAQ#v=onepage&q=dystopia%20mill&f=false (дата звернення: 21.05.2020).
15. Павлюк Х.Т. Художні символи в молодіжному романі-дистопії Сьюзен Коллінз “The Hunger Games”. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса : «Гельветика», 2016. Вип. 7. С. 86–91.
16. Веллер М. Я., Некрич А. Утопия у власти. М. : «МИК», 2000. 180 с.
17. Соловйова А. С. Антиутопія як символічна модель суспільства тотальної деперсоналізації. *Наукові праці Чорноморського державного університету*

імені Петра Могили. Сер. Політологія. 2011. Т. 162. Вип. 150. С. 57–63.
URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdupol_2011_162_150_13.pdf (дата звернення: 21.05.2020).

18. Sparks J. Utopian / Anti-Utopian / Dystopian Literature
URL: <http://www.sjsu.edu/people/julie.sparks/> (дата звернення: 21.05.2020).

19. Юрьева Л. М. Русская антиутопия в контексте мировой литературы. М. : ИМЛИ РАН, 2005. 319 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

Панченко Т. Л.

кандидат психологічних наук,
зав. кафедри педагогіки і психології
дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу вищої освіти Київської обласної ради
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж»

Проблема мотивації навчання є однією з центральних у педагогіці, оскільки і результат, і процес засвоєння знань значною мірою залежать від залучення студентів у навчальний процес, їхньої зацікавленості і активності. У зв'язку з цим виникають суперечності між існуючим станом мотивації учіння у студентів і сучасними вимогами до їхньої навчальної активності.

Значна частина молоді останнім часом прагне отримати вищу освіту, необхідну для успішного працевлаштування, що призводить до зростання загального числа студентів. Проте, така тенденція має і зворотній бік – початковий рівень знань і мотивації до навчання у значної кількості студентів не відповідає вимогам вищої освіти.

В. І. Лозова [3] виділяє дві групи мотивів у загальній мотивації навчання, а саме: пізнавальні мотиви, пов'язані зі змістом навчальної діяльності і процесом її виконання (широкі пізнавальні, навчально-пізнавальні мотиви, мотиви самоосвіти); соціальні мотиви, які пов'язуються з різноманітними соціальними взаємодіями тих, хто навчається (широкі та вузькі соціальні мотиви, мотиви соціального співробітництва).

Проведені дослідження у закладах вищої освіти вказують на те, що для студентів характерні прояви як внутрішньої мотивації до навчання (засвоєння необхідних професійних знань і практичних умінь на високому рівні), так і зовнішньої, ситуативної мотивації (уникнення осудження, покарання за погане навчання тощо), котрі залежать від рівня успішності їхнього навчання [1; 5; 6; 7].

Мотиви визначають спрямованість студентів на навчальну діяльність, надають їй цілеспрямованого характеру, сприяють усвідомленню мети і результатів роботи [4].

На рівень мотивації студентів до навчання має вплив низка соціально-економічних причин. Так, сучасні студенти має більший доступ до знань, проте, можна говорити як про великий потенціал сучасної молоді, так і про невеликі можливості для їх суспільної та економічної реалізації.

Одна з найактуальніших проблем сучасного студентства пов'язана з недостатнім рівнем фінансового забезпечення повсякденного життя. І молода

людина часто вимушена обирати такий заклад вищої освіти, який найбільше відповідає її фінансовій спроможності.

Поширеною проблемою випускників педагогічних вишів є усвідомлення ними недостатнього фінансового забезпечення праці педагога. Окрім того, загальновідомо, що до професійної діяльності педагога висувається дуже багато вимог з боку представників різних соціальних груп, а оцінка праці є занадто суб'єктивною, престижність зниженою, а завантаженість завищеною.

Це далеко не повний перелік факторів, які суттєво впливають на формування мотивації сучасної молоді до навчання у закладі вищої освіти.

Мотивація сучасного студента до навчальної діяльності значною мірою залежить від того, наскільки цінною є для нього майбутня професійна діяльність, наскільки він обізнаний про її особливості, переваги та недоліки і наскільки ефективним буде процес підготовки студента до роботи [9; 8].

З метою визначення рівня і характеру мотивації до навчальної діяльності студентів спеціальності «Початкова освіта» освітнього рівня «бакалавр» КЗВО КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж» було проведено емпіричне дослідження за методикою Т. І. Ільїної «Вивчення мотивації навчання студентів у виші», яка дозволяє визначити характер та рівень мотивації студентів за такими шкалами: «Набуття знань», максимальна кількість балів – 12,6; «Оволодіння професією», максимальна кількість балів – 10; «Отримання диплома», максимальна кількість балів – 10 [2, с. 433–434].

Результати обробки анкет показали, що середнє значення показників за шкалами є нижчими порівняно з максимально можливою кількістю балів: так, показник «Набуття знань» (прагнення до набуття знань, допитливість) складає 8,2 бала, «Оволодіння професією» (прагнення оволодіти професійними знаннями та сформувати професійно важливі якості) – 6,1, «Отримання диплому» (прагнення отримати диплом при формальному засвоєнні знань) – 5,6 бала.

Такі показники свідчать про знижений загальний рівень мотивації опитаних студентів до навчання у закладі вищої освіти. Домінуючою є мотивація до отримання знань (пізнавальна мотивація). Переважання у значного числа студентів величини перших двох показників («набуття знань», «оволодіння професією») вказує на те, що, в цілому вибір професії вони здійснили адекватно і задоволені нею. Проте, професійні мотиви значно поступаються пізнавальним. А отримання диплома не є вирішальним фактором навчання у закладі вищої освіти для значної частини студентів. Мотиви до набуття знань та отримання диплому є більш вагомими для студентів-випускників.

Отже, за результатами діагностики можна зробити висновок про те, що в основному студенти мають достатньо високий рівень навчальної мотивації: спрямованість на здобуття знань, оволодіння професією. Разом з тим, виявлено, що є частина студентів з середнім та низьким рівнем навчальної мотивації. Для цієї групи опитаних студентів більше значення мають зовнішні мотиви навчальної діяльності: отримання схвалення батьків, викладачів, отримання диплому, комунікативні мотиви (обмін інформацією між людьми для досягнення взаєморозуміння, з метою взаємодії).

Підвищення рівня навчальної та навчально-професійної мотивації студентів можливе через удосконалення освітнього процесу шляхом уведення нових, сучасних методів та форм навчання.

Список літератури

1. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психология высшей школы. Минск : Изд-во БГУ, 1981. 383 с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург. : Питер, 2000. 512 с.
3. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів. Харків : Основа, 1990. 89 с.
4. Панченко Т.Л. Психологічні особливості мотивації самостійної роботи студентів з інвалідністю. Теоретичні питання освіти, культури і виховання : зб. наук. пр. Вип. 36 / за заг. ред. акад. АПН України М. Б. Євтуха, уклад. О. В. Михайличенко. Київ : Вид. центр КДЛУ, 2008. С. 154-158.
5. Панченко Т.Л. Формування психологічної готовності студентів з обмеженими фізичними можливостями до самостійної навчальної діяльності : дис.. ... канд.. психол. наук : 19.00.07 / Національна академія державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2011. 212 с.
6. Петько Л.В. Виклики ХХІ століття для освітнього простору України. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Педагогіка : наук. журн. / Чорном. держ. ун-т імені Петра Могили; ред. кол. : О. П. Мещанінов (голова) [та ін.]. Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. Т. 303. Вип. 291. С. 10–14.
7. Петько ЛВ. Державний стандарт початкової освіти у ракурсі формування соціальної активності дитини. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка : зб. наук. праць. Бердянськ : БДПУ, 2018. Вип. 1. С. 92–97.
8. Matviienko O. Integration of fundamental and practical training future primary school teacher in the context of a new Ukrainian school development // Perspectives of research and development : Collection of scientific articles. – SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland, 2017. P. 147–150.
9. Zaplatynska, A., Zavadska, T., Oliinyk, H., Pavelkiv, R., Panchenko, T., Sichkar, S., & Vasylieva-Khalatnykova, M. (2020). Justification of the professional image for the development of the educator's professional image. Journal of Entrepreneurship Education, 23(1).

«ПРИНЦИП РІВНОСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ» ТА «ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ»: ЗМІСТ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ

Парасюк М. В.

студентка Юридичного факультету
Львівський національний університет
імені Івана Франка

На сьогодні людство досягло значного прогресу у своєму розвитку. Думається, що для сучасної людини не має виникати якихось перепон для того, щоб реалізовувати себе у різних сферах відповідно до своїх можливостей та бажань. Однак, незважаючи на це, світ і надалі живе певними стереотипами. Мільйони людей продовжують страждати від бідності, жорсткого поводження та насильства лише через те, у що вони вірять, якої статі вони є, через те, як вони виглядають, через те, ким вони є або ким їх вважають. Відтак, обов'язком кожної держави є забезпечити, щоб люди були рівними як юридично, так і фізично.

Міжнародний контроль за дотриманням державами взятих на себе зобов'язань щодо гарантування рівності прав людини та заборони дискримінації забезпечується шляхом встановлення санкцій за порушення міжнародних нормативно-правових актів. Ці норми є своєрідними стандартами у сфері міжнародно-правового захисту рівності прав людини. Працюючи над написанням есе під час вивчення навчальної дисципліни у сфері міжнародних стандартів прав людини, було визначено, що жоден нормативно-правовий акт не дає відповіді на питання, що ж слід розуміти під «принципом рівності прав людини». Поряд з цим певне уявлення у мене склалося. Можу відзначити, що це є одна із фундаментальних засад, за допомогою якої ще більше підсилюється важливість постулату про те, що людина є найвищою соціальною цінністю. Принцип рівності забезпечує кожній людині від народження і до останку її днів однакове ставлення та визнання серед інших членів суспільства.

Далі хотіла б погодитися із позицією Ради Європи у тому що «принцип рівності» та «принцип недискримінації» пов'язані між собою. Все ж вони не є тотожними. Радше буде визначити правильніше, що вони співвідносяться як «ціле» та «частина». Тобто, заборона дискримінації є лише одним з аспектів принципу рівності прав людини. Із проведеного аналізу міжнародно-правових актів слідує висновок: принцип рівності означає, що до однакових суб'єктів не можуть бути застосовані будь-які розрізнення, обмеження, переваги чи виключення з огляду на певні їх характеристики. При порушенні права рівності в людини виникає право на захист від дискримінації. Юридичною підставою для такого захисту є норми права, які містять заборону дискримінації.

Що ж слід розуміти під дискримінацією? Автори Загальної декларації прав людини (1948 року) обмежилися надто загальним положенням, вказавши у ст. 7, що «усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації» [1]. Як бачимо у цьому конвенційному положенні взагалі відсутній перелік дискримінаційних ознак.

Більш показовим є пункт 2 ст. 2 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (1966 року), у якому відзначається, що «проголошені в цьому Пакті права, здійснюватимуться без будь-якої дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини» [2]. Аналогічний набір дискримінаційних ознак міститься у ст. 26 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Ст. 14 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950 року) [3] серед перерахованих дискримінаційних ознак також виділяє належність до національних меншин. У цих заборонах перелік дискримінаційних ознак не є вичерпним. Незважаючи на таку увагу до деталізації заборони дискримінації, все ж її загальне поняття не наводиться.

Для цього звернемося до пункту 2 частини 1 ст. 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 року № 5207-VI, відповідно до якої «дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі - певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними» [4]. У цьому законодавчому визначенні перелік дискримінаційних ознак також не є вичерпним. Тобто допустимо, що обмеження прав людини можливо і за іншими ознаками, які не вказано у переліку, але вони є дискримінаційними, оскільки безпідставно принижують людську гідність.

Заборона дискримінації не є абсолютною. Про це зазначається у міжнародних та національних нормативно-правових актах. Якщо обмеження мають правомірну, обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними, то такі дії визнаються недискримінаційними. Отож, одним із негативних наслідків порушення рівності прав людей за певними ознаками є недотримання дискримінаційних заборон. Така ситуація є порушенням основоположних прав, що може суттєво відобразитися на подальшій долі людини, оскільки її гідності заподіяно непоправної шкоди.

Підводячи ризик під своїми міркуваннями, зроблю висновок про те, що принцип рівності прав людини є одним із фундаментальних прав, яке належить кожній людині від народження. Це яскраво підтверджується цілою низкою міжнародних правозахисних документів, які було проаналізовано вище. Одним

із аспектів цього права є встановлена міжнародним та національним законодавством заборона дискримінації. Отож, порушення принципу рівності може відбутися, зокрема, і у формі дискримінації.

Список літератури:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 22.05.2020).

2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 22.05.2020).

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 22.05.2020).

4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (дата звернення: 22.05.2020).

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ НА ЦИКЛАХ СТАЖУВАННЯ ПІСЛЯ ЗАРАХУВАННЯ ЇХ НА ПОСАДУ ЛІКАРЯ (ПРОВІЗОРА)-СТАЖИСТА

Перехрестенко Т. П.,

д. мед. н., професор
Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика

Кучер О. В.,

д. мед. н., професор
Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика

Видиборець С. В.

д. мед. н., професор
Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика

До роботи на посадах лікарів і провізорів допускаються фахівці, що отримали спеціальну підготовку у вищих навчальних закладах відповідно до Переліку вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, підготовка і отримання звання в яких дають право займатися медичною і фармацевтичною діяльністю, затвердженого наказом МОЗ України від 25.12.1992 р. №195 (далі – Наказ №195), та звання лікаря (провізора)-спеціаліста з конкретної спеціальності, або атестовані за цією спеціальністю з присвоєнням (підтвердженням) кваліфікаційної категорії.

У разі якщо закінчився термін дії сертифіката лікаря (провізора)-спеціаліста, протягом одного року після закінчення 5-річного терміну з моменту попередньої атестації на присвоєння (підтвердження) кваліфікаційної категорії чи отримання звання лікаря (провізора)-спеціаліста з іншої спеціальності лікар (провізор) підлягає терміновому направленню на стажування (спеціалізацію) і до отримання звання «лікар (провізор)-спеціаліст» зараховується (переводиться) на посаду «лікар (провізор)-стажист». При цьому лікарська (провізорська) посада на час спеціалізації (стажування) відповідно до пункту 2.1.3 наказу МОЗ України «Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів)» від 22.07.1993 р. №166 повинна бути заміщена посадою лікаря (провізора)-стажиста з цієї спеціальності. Посада лікаря (провізора)-стажиста повинна бути визначена з урахуванням вимог Класифікатора професій ДК 003:2010, наприклад: «лікар-стажист з терапії» тощо.

Зарахування на посаду «лікар (провізор)-стажист» з певної спеціальності здійснюється у таких випадках:

1) якщо лікар (провізор) протягом року після закінчення 5-річного строку з моменту попередньої атестації з присвоєнням (підтвердженням) атестаційної категорії не виявив бажання і не подав документи на чергову атестацію (п. 1.10 Положення про порядок проведення атестації лікарів, затвердженого наказом МОЗ України «Про подальше удосконалення атестації лікарів» від 19.12.1997 р. №359 (далі – Наказ №359); п. 2.1 Положення про проведення атестації провізорів, затвердженого наказом МОЗ України «Про вдосконалення атестації провізорів та фармацевтів» від 12.12.2006 р. №818 (далі – Наказ №818);

2) якщо лікарю (провізору) за рішенням атестаційної комісії відмовлено у присвоєнні (підтвердженні) другої кваліфікаційної категорії (п. 1.10 Положення про порядок проведення атестації лікарів, затвердженого Наказом №359; п. 2.1 Положення про проведення атестації провізорів, затвердженого Наказом №818);

3) якщо лікар (провізор) зарахований (переведений) на іншу посаду, до отримання ним сертифіката лікаря-спеціаліста з відповідної лікарської (провізорської) спеціальності (п. 1 Примітки до розділів I, II «Лікарські посади» та «Провізорські посади» Наказу №195);

4) якщо лікар не працював за конкретною лікарською спеціальністю більше 3 років (п. 1 Положення про порядок направлення на стажування лікарів, які не працювали за спеціальністю більше трьох років, і про порядок їх наступного допуску до лікарської діяльності, затвердженого наказом МОЗ України «Про порядок направлення на стажування лікарів і їх наступного допуску до лікарської діяльності» від 17.03.1993 р. №48 (із змінами, затвердженими наказом МОЗ України «Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 17.03.1993 р. №48» від 21.12.2010 р. №1146, зареєстрованим у Мін'юсті 18.01.2011 р. за №67/18805);

5) якщо провізор не працював за конкретною провізорською спеціальністю більше 5 років (п. 2.1 Положення про проведення атестації провізорів, затвердженого Наказом №818) [1 – 7].

Після зарахування (переведення) на посаду «лікар (провізор)-стажист» таку особу відразу ж направляють для проходження стажування (спеціалізації) з наступною атестацією з присвоєнням звання спеціаліста з конкретної лікарської (провізорської) спеціальності, що дає право займатися лікарською (провізорською) діяльністю за вказаною спеціальністю.

У разі відмови від стажування (спеціалізації) лікар (провізор)-стажист (за згодою) з дотриманням вимог наказу МОЗ України «Про затвердження Переліку вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, підготовка і отримання звання в яких дають право займатися медичною і фармацевтичною діяльністю» від 25.12.1992 р. №195 може бути переведений на посаду молодшого спеціаліста з медичною освітою, а у разі відмови він підлягає звільненню відповідно до пункту 2 статті 40 Кодексу законів про працю України.

Кваліфікаційна характеристика лікаря-стажиста відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78. «Охорона здоров'я».

Завдання та обов'язки. Керується чинним законодавством України про охорону здоров'я та нормативно-правовими актами, що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я, організацію медичної допомоги за фахом проходження стажування. Здійснює роботу щодо відповідної лікарської спеціальності відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики (організаційну, діагностичну, лікувальну, санітарно-профілактичну, протиепідемічну тощо) під керівництвом лікаря-керівника. При стажуванні у вищому закладі освіти набуває і поглиблює професійні знання під керівництвом закріпленого за ним викладача. По закінченні терміну підготовки на посаді лікаря-стажиста проходить атестацію на звання лікаря-спеціаліста за відповідною лікарською спеціальністю. Дотримується принципів медичної деонтології. Веде лікарську документацію. Виконує правила внутрішнього трудового розпорядку в установах і закладах охорони здоров'я, де проходить стажування.

Повинен знати: чинне законодавство про охорону здоров'я та нормативні документи, що регламентують діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я; організацію медичної допомоги за фахом проходження стажування; права, обов'язки та відповідальність лікаря-стажиста; теоретичні знання, практичні вміння та навички з лікарської спеціальності, за якою проходить стажування.

Кваліфікаційні вимоги. Повна вища освіта (спеціаліст) за напрямом підготовки «Медицина». Спеціалізація за певною спеціальністю медичного профілю. Підвищення кваліфікації (курси стажування). Без вимог до стажу роботи.

Література

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. (із змінами і доповненнями): офіц. текст. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. — Загол. з екрану.

2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, підготовка і отримання звання в яких дають право займатися медичною і фармацевтичною діяльністю» від 25 грудня 1992 р. №195 (із змінами і доповненнями): офіц. текст. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0195282-92>. — Загол. з екрану.

3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів)» від 22 липня 1993 р. №166; зареєстровано у Мін'юсті 27 серпня 1993 р. за №113: офіц. текст. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0113-93>. — Загол. з екрану.

4. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про подальше удосконалення атестації лікарів» від 19 грудня 1997 р. №359; зареєстровано у

Мін'юсті 14 січня 1998 р. за №14/2454: офіц. текст. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0015-98>. — Загол. з екрану.

5. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про вдосконалення атестації провізорів та фармацевтів» від 12 грудня 2006 р. №818; зареєстровано у Мін'юсті 26 грудня 2006 р. за №1366/13240 (із змінами і доповненнями): офіц. текст. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1368-06>. — Загол. з екрану.

6. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про порядок направлення на стажування лікарів і їх наступного допуску до лікарської діяльності» від 17 березня 1993 р. № 48 (із змінами, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 17.03.93 №48» від 21 грудня 2010 р. №1146, зареєстрованим у Мін'юсті 18 січня 2011 р. за №67/18805): офіц. текст. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0019-93>. — Загол. з екрану.

7. Національний класифікатор України ДК 003:2010 «Класифікатор професій», введений у дію наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 липня 2010 р. № 327: офіц. текст. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va327609-10>. — Загол. з екрану.

РИНОК АКЦІЙ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Петренко О. П.,

к.е.н., доцент

Одеський державний аграрний університет

Ткаченко М. А.

здобувачка вищої освіти

Одеський державний аграрний університет

Українська економіка складається з безліч ланок, які в цілому впливають на розвиток всієї системи економіки. Ринок цінних паперів України є однією з основних, як і в багатьох країнах, складових української економіки, яка є показником розвитку ринку капіталу та всієї фінансової системи країни. Про необхідність дослідження проблеми створення та розвитку ефективно функціонуючого фондового ринку, який може забезпечити економіку країни достатньою кількістю інвестиційних ресурсів, необхідних для стабільного розвитку економік держав зауважує Житар М.О. [1,с.93].

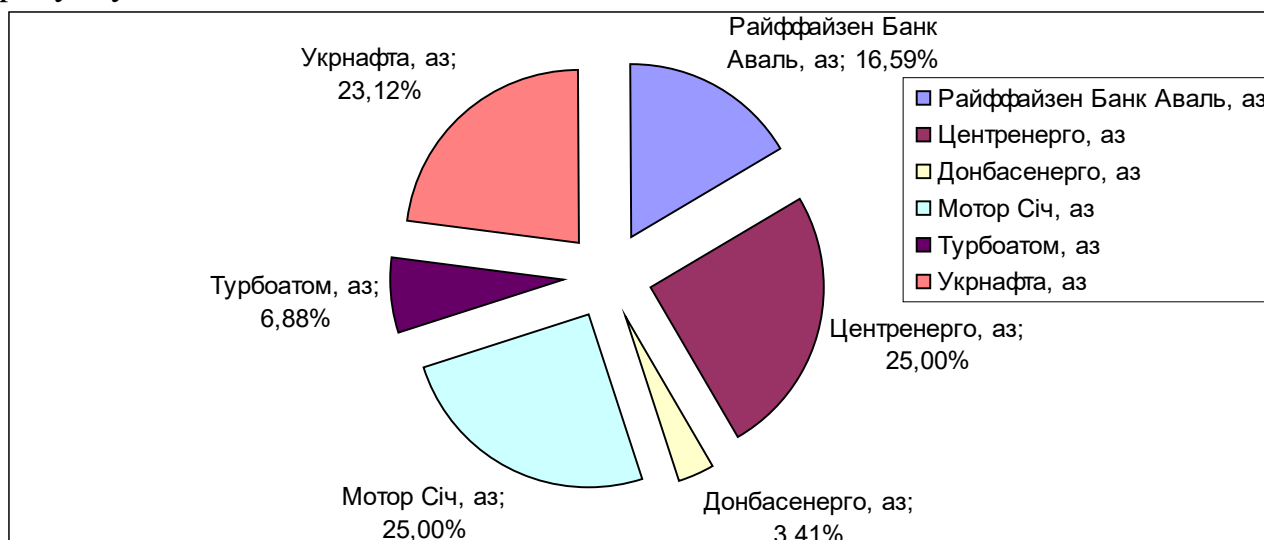
До українського ринку акцій належать лише ті індустрії, які на ньому більш-менш активно обертаються, це є акціями гігантів вітчизняної індустрії, а підприємства з невеликим капіталом не можуть належати до власного ринку акцій. Останній фактор має істотний вплив на можливості таких компаній щодо залучення коштів для виробничого розвитку шляхом здійснення нових емісій. Інвестори всього світу вважають, що існує великий взаємозв'язок між розміром компанії та ринковим ризиком. Чим більше компанія, тим менше ризик і навпаки. Спостереження за українським ринком на протязі останніх років довели, що ефективність роботи певної компанії визначається не її розміром, а бажанням і здатністю керівництва та інсайдерів забезпечити необхідні умови для нормального функціонування.

Ринок акцій виконує ряд важливих функцій у сучасній економічній системі - мобілізація та трансформація заощаджень в інвестиції, розподіл та перерозподіл їх між галузями економіки, перерозподіл прав власності на капітал. Обіг акцій є процесом перерозподілу часток акціонерних товариств між економічними суб'єктами.

Завдяки здатності ринку акцій до перетворення заощаджень на інвестиції відбувається поширення фінансових потоків між різними галузями та секторами економічної системи країни, чим досягається певний баланс та поліпшення загальної економічної ситуації [2, с. 21].

На сьогоднішній день ринок акцій в Україні складає 102,442 млрд. грн., в тому числі акції в індексі UX складають – 44,332 млрд. грн. Індексний кошик

ПФТС сьогодні входять 6 компаній [3]. Структуру наявних акцій наведено на рисунку 1.

Рис.1. Структура ринку акцій України, %

Як видно з рисунку 1, серед лідерів кількості акцій в обігу на ринку України виступають наступні компанії: Райффайзен Банк Аваль з обігом в 61 495 162 580 шт., Центренерго з обігом в 369 407 108 шт., Турбоатом - 422 496 520 шт., Укрнафта - 54 228 510 шт., Донбасенерго - 23 644 301 шт. та Мотор Січ з обігом в 2 077 990 шт.

Аналізуючи сучасний стан ринку акцій України слід відмітити:

- відсутність державного регулювання належної якості;
- недосконале законодавство в сфері ринку акцій;
- недостатня капіталізація і як наслідок низька ліквідність;
- недостатня кількість кваліфікованого персоналу.

Слід також зазначити, що доволі незначна кількість вітчизняних компаній зацікавлена у залученні коштів саме шляхом випуску акцій, оскільки вже сама форма організації у вигляді публічного акціонерного товариства є досить витратною та в умовах несприятливого ділового клімату не завжди себе виправдовує, а більше того не приносить бажаного економічного результату [4, с.754].

Український ринок акцій виріс за 10 років майже на 900% і став, таким чином, найдинамічнішим ринком у світі за підсумками десятиріччя. Українська фінансова криза має свої неповторні особливості. Сьогодні на зростання вітчизняного ринку цінних паперів впливають навіть підвищення цін на звичайні продукти щоденного споживання та електроенергію. Але одною з основних причин зростання є недооцінка українських підприємств, яка з'явилася в результаті майже п'ятиразового падіння ринку.

Активне зростання на фондовому ринку України за останні роки обумовлено зростанням попиту на експортні товари. Так, за останні роки зросло споживання сталі (на 5%). Таким чином, зріс обсяг інвестицій в цю та інші галузі, спостерігається і ріст фондового ринку.

Ці недоліки ринку акцій зумовлюють необхідність пошуку механізмів удосконалення, серед яких можна виділити такі основні напрямки, як: підвищення кваліфікації фахівців з питань фондового ринку; створення надійної системи клірингу і розрахунків; поінформованість населення щодо інвестиційних можливостей фондового ринку [5, с.210].

На сьогоднішній день ринок акцій в Україні за обсягами не дуже великий, проте спостерігається його стрімке зростання, що дає надію на збільшення інвестицій в економіку держави. Тим самим спонукає економіку до зростання. Для зміцнення ринку акцій вкрай важлива послідовність цілеспрямованої політики формування в Україні та ефективного фондового ринку, це є важливою складовою національної економіки, забезпечення інституційної збалансованості останньої, суттєвим чинником зміцнення національної конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.

Список літератури

1. Житар М.О. Стан та перспективи розвитку фондового ринку в умовах фінансової нестабільності економіки України. *Економіка і організація управління*. 2016. № 1 (21). С.93-101

2. Ярошевська О.В. Комплексне оцінювання розвитку фондового ринку України. *Схід*. 2017. № 3 (149). С. 21–27. URL: <http://skhid.com.ua/article/download/108112/103324> (дата звернення: 16.05.2020)

3. Перелік акцій для розрахунку Індексу. *Українська біржа*. 2020. URL: <http://fs.ux.ua/files/59> (дата звернення: 11.05.2020)

4. Ісхакова О.М., Проценко К.В., Стовбун А.О. стан та перспективи розвитку фондового ринку в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). С. 752-756

5. Рубаха М.В., Головнич О.Б. Ринок цінних паперів: сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Рабочий%20стол/operaweb/Nvmgu_eim_2015_13_48.pdf (дата звернення: 15.05.2020)

КРИПТОГРАФІЧНІ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Повх М.

Студент

Одеський національний політехнічний університет

Інформаційна безпека – невід’ємна деталь будь-якої діяльності, пов’язаної з розмежуванням прав доступу до інформації. Державні органи та зовнішньополітичні відомства, військово-промисловий комплекс, приватний бізнес – ось невелика частина списку споживачів, зацікавлених у збереженні своєї інформації в таємниці від третіх осіб.

Розроблено безліч методів захисту інформації, серед яких: кодування, криптографія, стеганографія. Один з найпростіших і ефективних, криптографічний, спирається в основному на обчислювальні можливості сучасних комп’ютерів [1-3].

Існуючий рівень забезпечення безпеки можна проаналізувати, якщо звернути увагу на загальнодоступну інформацію. Мова йде про експлуатації уразливості Heartbleed таких популярних інтернет-сервісів як Wikipedia, GitHub, IFTTT, а також ОС Android, деяких дистрибутивів Linux, роутерів Cisco systems та інших. У ході експлуатації даної уразливості зловмисники отримали особисті дані користувачів цих продуктів: імена, номери паспортів і банківських карт, тощо.

Очевидно, що для приватної інформації витоки неприпустимі, що змушує військові відомства та інші подібні організації шукати свої шляхи вирішення проблеми інформаційної безпеки. Їх практика показує, що використання сертифікованого побутового апаратного та програмного забезпечення зводить систему безпеки нанівець: обладнання та програми мають закриту архітектуру, а копіювання цінної інформації на незахищений носій не представляється складним завданням для користувача сертифікованого, але побутового обладнання і програмного забезпечення.

Відомі уразливості можуть таємно експлуатуватися впродовж тривалого часу, якщо продукт має закриту архітектуру. Таким же чином з ужитку вийшли моноалфавітні шифри, такі як шифр Цезаря: закритість конкретної деталі алгоритму не означає можливості зворотного інжинірингу зловмисником [4-6].

Метою даної роботи є створення алгоритму шифрування тексту, при якому текст шифрується таким чином, що отриманий шифр не є набором символів, а походить на зовсім інший текст.

У статті показані переваги та недоліки такого алгоритму, важкість створення такого алгоритму та галузі, в яких можна використовувати цей алгоритм.

Список літератури

1. Бабак В.П. Теоретичні основи захисту інформації / В. П. Бабак: Підручник. – Книжкове видавництво НАУ, 2008. – 752 с.
2. Бевз О.М. Шифрування даних на основі високонелінійних булевих функцій та кодів з максимальною відстанню: монографія \ О.М. Бевз, Р.Н. Кветний – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 96 с.
3. Задірака В.К. Олексик О. Комп'ютерна криптологія / В. К. Задірака, О. Олексик. – Київ, 2002. – 505 с.
4. Швець О.Ю., Лазаренко В.В. Аналіз методів і засобів захисту інформації та сучасних вимог до них / О.Ю. Швець, В.В. Лазаренко.
5. Алферов А.П. Основы криптографии / А.П. Алферов, А.Ю. Зубов, А.С. Кузьмин, А.В. Черемушкин. Учебное пособие, 2-е изд., испр. и доп. – М.: Гелиос АРВ, 2002. – 480 с., ил.
6. Бабаш А.В., Шангин Г.П. Криптография. Под редакцией В.П. Шестюка, Э.А. Применко / А.В. Бабаш, Г.П. Шанкин. – М.: СОЛОН-ПРЕСС, 2007. – 512 с. – (Серия книг «Аспекты защиты»).

ВИСОТА РОСЛИНИ ТА ДІАМЕТР СТЕБЛА РОСЛИНИ МЕКСИКАНСЬКОГО ФІЗАЛІСУ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ

Полутін О. О.

кандидат сільськогосподарських наук, асистент
Вінницький національний аграрний університет

Вступ. Відомо близько 110 видів фізалісу, які розповсюдженні у дикоростучому вигляді у Південній та Центральній частині Америки. Плоди дикоростучого фізалісу сухі, містять алкалоїди (отрута рослинного походження). Із господарським цільовим спрямуванням вирощують 25 його видів. Більшість видів є однорічними, але існують і багаторічні форми. Існують дві групи фізалісу: овочева, декоративна. До овочевої групи відносять чотири види фізалісу: мексиканський (овочевий, великоплідний, філадельфійський, клейкоплодий) – *Physalis ixocarpa Brot*, суничний (ягідний, родзинковий, делікатесний, барбадоський, опушений) – *Physalis pubescens*, перуанський (бразильський) – *Physalis peruviana*, флоридський – *Physalis floridana*. Найбільшого поширення в Україні набули два види: мексиканський – *Physalis ixocarpa Brot* та суничний – *Physalis pubescens* [1, 2, 3, 4, 5].

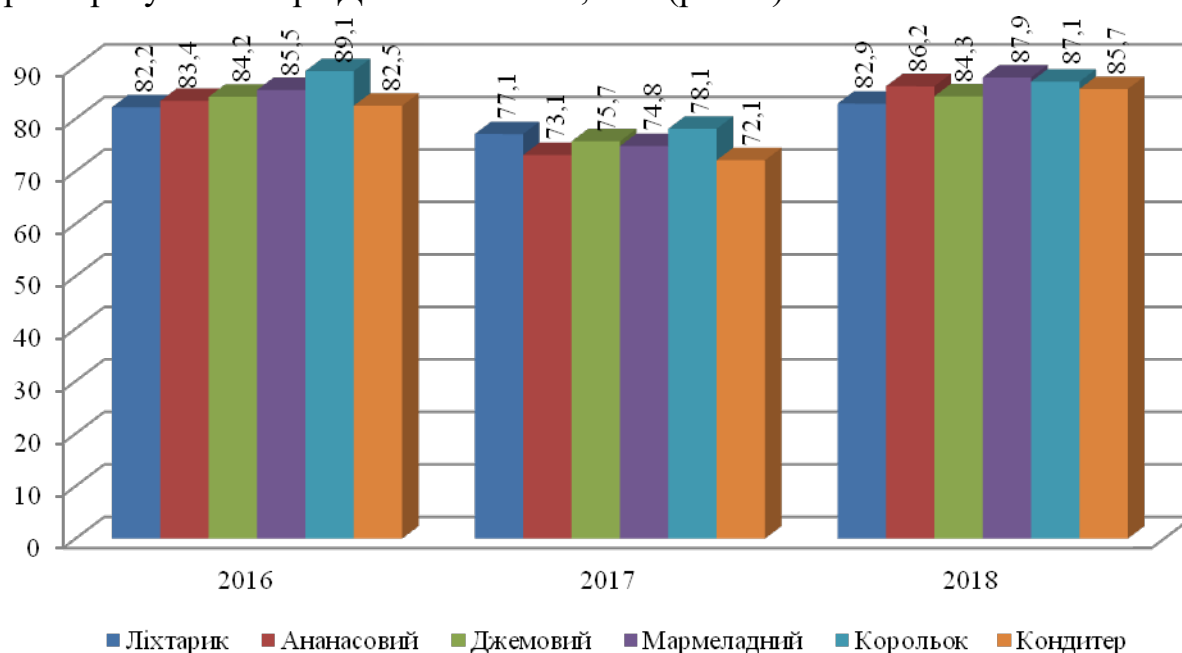
Результати та обговорення. Показники біометрії залежали від сортових особливостей мексиканського фізалісу і за умов вирощування носили змінний характер. Оскільки мексиканський фізаліс походить із Південної Америки, де існують підвищені температури і вологість, що позитивно впливають на процес цвітіння і формування плодів, в умовах Лісостепу Правобережного України рослини вимагають підвищених температур під час вегетації.

Температура повітря за роки ведення дослідів була значно вищою за середньобагаторічні дані і, в середньому, перевищувала значення в 1,1–1,2 рази, а кількість опадів була недостатньою, що вплинуло на досліджувані показники біометрії. Рослини в досліді були типовими згідно характеристики кожного сорту за морфологічними особливостями, однак їхня висота носила змінний характер.

Враховуючи період вирощування, висота стебла рослин мексиканського фізалісу перед плодоношенням у 2016 р. знаходилась в межах 82,2–89,1 см. Суттєво більше значення вказаного показника спостерігалось по сорту Корольок – 89,1 см, що на 6,9 см перевищувало рослини сорту Ліхтарик. Меншим значенням характеризувався сорт Кондитер – 82,5 см.

У 2017 р. вказаний показник також був більшим по сорту Корольок – 78,1 см, а найменшим – по сорту Кондитер – 72,1 см. Висота стебла у сортів Ананасовий, Джемівий була в межах 73,1–75,7 см. У 2018 р. вказаний показник коливався від 84,3 см до 87,9 см. Більшою висотою характеризувався сорт

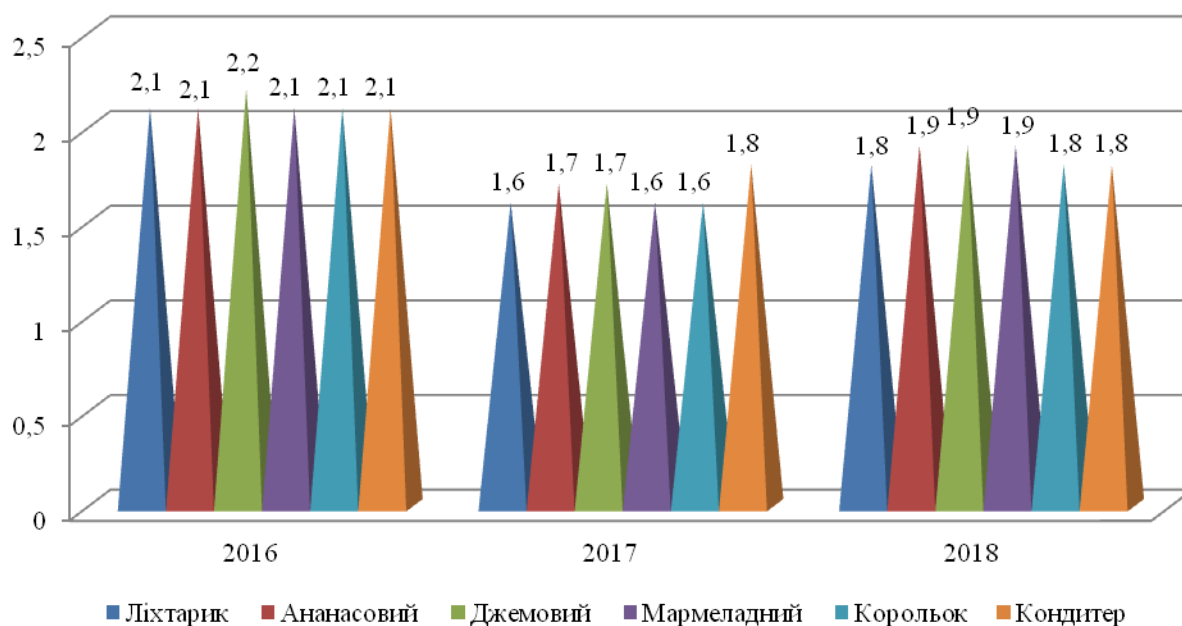
Мармеладний – 87,9 см, меншою величиною даного показника характеризувався сорт Джемовий – 84,3 см (рис. 1).

Рис. 1 Висота рослини мексиканського фізалісу перед плодоношенням залежно від сортових особливостей, см

Під час ведення дослідів сорти за показником висоти рослини поділились на дві групи: до першої групи належали низькорослі сорти, до другої – високорослі. Встановлено, що у фазі плодоношення сорти Ананасовий, Джемовий та Кондитер належали до першої групи, де значення висоти коливалось в межах від 80,1 см до 81,4 см. До другої групи належали рослини сортів Мармеладний та Корольок, в яких в середньому за роки ведення дослідів показник висоти становив 82,7 см та 84,8 см. На нашу думку, висота рослин сортів Мармеладний та Корольок в умовах Лісостепу Правобережного України збільшувалась, що не суперечить характеристиці сорту.

Аналогічно, отримано неоднакове значення діаметру стебла. Діаметр стебла перед плодоношенням рослини у 2016 р. знаходився на одному і тому ж рівні і становив 2,1–2,2 см. Аналогічну тенденцію величин діаметру стебла отримано в 2017 та 2018 рр., проте досліджувана величина була меншою відносно 2016 р. Математичний аналіз не встановив впливу сортових особливостей на збільшення вказаного показника. Так, у 2016 р. більшим діаметром стебла характеризувався сорт Джемовий, у 2017 р. – сорт Кондитер, а у 2018 р. діаметр стебла був найбільшим по сортах Ананасовий, Джемовий та Мармеладний. Зазначена величина рослини не збільшувалась за роки ведення дослідів, а зменшувалась з 2,2 см в 2016 р. до 1,9 см у 2018 р.

Рис. 2 Діаметр стебла рослини мексиканського фізалісу перед плодоношенням залежно від сортових особливостей, см

На зменшення діаметру стебла, очевидно, вплинула недостатня кількість поживних елементів в ґрунті, вологи за період вегетації рослини, особливо у фазі плодоношення за 2016–2017 рр., що сприяло формуванню невеликої за об'ємом кореневої системи. У результаті недостатньої кількості вологи та середньої забезпеченості поживними елементами більші показники діаметру стебла встановлено у рослин сортів Ананасовий, Джемовий, Мармеладний та Кондитер – 1,9 см.

Список літератури

1. Біологічні особливості і вирощування малопоширених овочів. за ред. О. І. Улянич. Умань: Сочінський М. М., 2018. 282 с.
2. Болотских А. С. Овощи Украины. Харьков: Орбита, 2001. 1088 с.
3. Вдовенко С. А., Полутін О. О. Вивчення впливу елементів технології вирощування фізалісу клейкоплодного в Україні. Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Сер. Сільське господарство та лісівництво. 2016. № 3. С. 171-177
4. Гіль Л. С., Пашковський А. І., Суліма Л. Т. Сучасні технології овочівництва закритого і відкритого ґрунту. Частина 2. Відкритий ґрунт. Вінниця, 2008. 312 с.
5. Сич З. Д., Бобось І. М. Овочева екзотика. Вінниця, 2013. 264 с.

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Помаз Ю. В.,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавська державна аграрна академія

Макушинський О. А.,

магістр спеціальності Публічне управління та адміністрування
Полтавська державна аграрна академія

Чабан В. Б.

магістр спеціальності Публічне управління та адміністрування
Полтавська державна аграрна академія

Важливим завданням соціальної політики української держави було і залишається вирішення проблем пенсійного забезпечення населення. Гострота питання полягає у тому, що за весь період державницької роботи доби незалежності намагалися досягти належного рівня пенсійного забезпечення широких верств населення, враховуючи не лише стаж роботи, але й соціальну значимість професійної діяльності, яку здійснювала особа протягом працездатного віку. У цьому переліку особливе місце завжди посідали військовослужбовці. Значною мірою таке виключне становище ця категорія, так звані «військові пенсіонери», посідала через те, що у відставку військові виходять ще у працездатному віці і можуть продовжувати активну трудову діяльність. До того ж, військові як правило мають високий рівень освіти, самоорганізованості, життєвий та управлінський досвід, тобто всі ті якості, які залишають їх серед конкурентоздатних учасників ринку праці.

Необхідно зазначити, що питання пенсійного забезпечення військовослужбовців постали перед Україною в перші ж роки незалежності. Однією з причин був той факт, що після розпаду Радянського Союзу чимало військових пенсіонерів проживало на території України, бо саме тут проходила їх служба безпосередньо перед виходом на пенсію. Вирішити соціальні питання військових пенсіонерів мали норми, що їх встановлював Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (1992 р.) [1].

До того ж на момент розпаду СРСР на Україні дислокувалося 37 дивізій, а «військові частини, з'єднання й об'єднання налічували майже мільйон осіб (із них близько 70 тисяч прапорщиків і понад 125 тисяч офіцерів усіх видів і родів військ)» [2]. Крім того, влада всіляко сприяла поверненню військових-

українських громадян, які перебували на службі в частинах, що були розташовані в інших новостворених державах. Так, наприкінці 1992 р. Президента України Л. М. Кравчук підписав Указ «Про повернення в Україну для проходження служби військовослужбовців – громадян України з військових частин, дислокованих на території Грузії і Таджикистану» [3]. Документ передбачав, що український уряд проведе роботу щодо повернення не лише військовослужбовців строкової служби, але й офіцерів, прапорщиків і військовослужбовців надстрокової служби. Це мало бути не просто повернення на батьківщину громадян, але приїзд осіб, які повинні були продовжувати свою професійну діяльність у військових частинах України, отже і пенсію згодом мали також отримувати тут.

На сьогодні передбачені такі види пенсійного забезпечення військовослужбовців:

а) довічна пенсія за вислугу років (призначається особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, при наявності встановленої вислуги на військовій службі);

б) пенсія по інвалідності (призначається військовослужбовцям, які стали інвалідами під час служби);

в) пенсія в разі втрати годувальника (призначається членам сімей військовослужбовців, які загинули чи померли або пропали безвісти).

Чинне законодавство встановлює, що два види пенсій – по інвалідності для військовослужбовців та пенсія в разі втрати годувальника для членів їх сімей, призначаються незалежно від тривалості служби.

На сьогоднішній день за матеріалами звіту Пенсійного Фонду України станом на січень 2019 р. 553 958 осіб отримували пенсію військовослужбовців, середній розмір якої становив 4 682,05 грн.; станом на січень 2020 р. кількість таких осіб становила 553 767, а середній розмір пенсії збільшився до 5 303,01 грн. Для порівняння зазначимо, що у січні 2020 р пенсія за віком склала 3 064,77 грн., а за вислугу років, тобто цивільна пенсія, склала 2 841,74 грн. [4, с.15].

Отже, у перші роки після проголошення незалежності держава мала надати пенсійне забезпечення і тим військовослужбовцям, які залишалися в Україні після виходу на військову пенсію, і тим, хто повертався з інших територій колишнього СРСР. Це, безперечно, значно посилювало обтяження Пенсійного Фонду і не давало тривалий час можливості встановити належний рівень пенсійного забезпечення цій категорії громадян. Тим не менше, саме в цей період було закладено підвалини пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні. Про це свідчить і той факт, що прийнятий тоді Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби...» зі змінами і доповненнями діє і по сьогодні. Керуючись його нормами пенсійне забезпечення

Список літератури

1. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09 квітня 1992 р. № 2262-ХІІ; діє в

редакції від 02 квітня 2020 р. № 540-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України: інформаційно-пошукова система*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>

2. Здоровило Тарас. Честь не йде у відставку: полковник Микола Селюк став правозахисником. *Україна молода*. 2018. 14 листопада. № 124. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3386/188/128027/>

3. Про повернення в Україну для проходження служби військовослужбовців – громадян України з військових частин, дислокованих на території Грузії і Таджикистану: Указ Президента України від 01 грудня 1992 р. № 590/92. *Верховна Рада України. Законодавство України: інформаційно-пошукова система*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590/92>

4. Звіт за 2019 рік Пенсійного Фонду України : Презентація. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-pfu.pdf

ПРАВО НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ ТА ЙОГО ЮРИДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: КОНСТИТУЦІЙНО- ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Попенко А. С.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Примаков К. Ю.

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Здійснення в Україні демократичних змін, в основу яких покладено розвиток громадянського суспільства, посилення прав та свобод людини, розбудову демократичної, соціальної та правової держави, передбачає за необхідне якісне та системне реформування судової гілки влади. Доступ до правосуддя є одним із головних проблемних аспектів, який певним чином гальмує розвиток судової гілки.

Проблематиці права на доступ до правосуддя присвячені дослідження багатьох вчених, таких як: М. Гурвич, О. Іванов, І. Ходаковський, Л. Сімкін, Л. Алексеєва, В. Жуйковий, В. Гусевий, П. Філіповий, Ю. Стецовський, Т. Заворотченко, О. Зайчук, Н. Оніщенко, В. Погорілко, О. Скакун, Ю. Шкарбан та інші.

Автором терміна «доступність правосуддя» традиційно вважається радянський правознавець-процесуаліст В. Семенов. У 60-ті роки ХХ століття ним уперше було обґрунтовано поняття та зміст принципу доступності судового захисту прав і законних інтересів у цивільному процесуальному праві. Цей специфічний галузевий принцип розглядався як виключно належний цивільному процесу [1, ст. 14].

Під доступом до правосуддя розуміється здатність особи безперешкодно мати змогу отримати судовий захист як доступ до безстороннього, незалежного, справедливого вирішення певних спорів за встановленою законом процедурою на засадах верховенства права.

Конституцією України прямо не передбачено принцип доступності правосуддя, однак він впливає з низки її положень. Згідно з ч. 3 ст. 8 КУ звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина гарантується безпосередньо на підставі Основного Закону. Стаття 55 визначає, що права та свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і

службових осіб. Законом «Про судоустрій і статус суддів» закріплено, що судова система забезпечує доступність правосуддя для кожної особи в порядку, передбаченому Конституцією України та законами України [1, ст. 16].

Варто зазначити, що існують певні гарантії права на доступ до правосуддя. Виділяють загальні (економічні, політичні, соціальні, ідеологічні, духовні) та спеціальні (правові).

Спеціальні гарантії права на доступ до правосуддя являють собою цілісну систему юридичних умов, способів і засобів, що в комплексі забезпечують процес безперешкодної реалізації права на судовий розгляд, його захисту та поновлення у випадку порушення. Змістом цих гарантій є: забезпечення правового режиму непорушності права – неможливість його скасування, заборона звуження змісту та обсягу права при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів, заборона обмеження права навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану тощо.

Стосовно загальних гарантій, то до них відносять:

– пріоритет прав і свобод людини та їх гарантій, що визначає зміст і спрямованість діяльності держави; відповідальність держави перед людиною за свою діяльність; визнання державою утвердження і забезпечення прав і свобод людини своїм головним обов'язком (ст. 3);

– визнання і дія в Україні принципу верховенства права; гарантія звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України (частини перша, третя ст. 8);

– визнання чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, частиною національного законодавства України, що фактично слугує підтвердженням примату міжнародного права (частина перша ст. 9) тощо.

Проаналізувавши провідні ідеї вчених-практиків, варто виділити такі способи удосконалення механізму реалізації конституційного права людини на доступ до суду, а саме: спростити процедури справ, які не викликають особливої складності та збільшити категорії цивільних справ за спрощеною процедурою; зменшити умови, які тим чи іншим чином перешкоджають ініціювати судовий розгляд; передбачити сплату судового збору лише на стадії ініціювання судового розгляду та відсутність оплати судових витрат при реалізації сторонами процесуальних прав, насамперед при забезпеченні доказів, подачі скарги на виконавця у разі невиконання судового рішення; не зволікати з вирішенням кадрового питання з призначення суддів; збільшити фінансування судової діяльності; передбачити судовий контроль за якістю надання правових послуг захисником в кримінальному провадженні; збільшити контроль держави за виконанням судового рішення; суддям не підходити надмірно формалізовано до вимог, встановлених законом [2, ст. 3].

Отже, варто сказати, що системний аналіз наукових праць із дослідження даної проблеми засвідчив, що незважаючи на актуальність теми, не був предметом комплексного дослідження з позиції загально-теоретичної юридичної науки.

Щодо подальших досліджень, додаткової уваги потребує проблема якості та ефективності сучасного механізму охорони права на доступ до правосуддя. Відтак, є об'єктивна потреба у відповідних розробках як на теоретичному рівні, так і в практичній площині, зокрема на рівні конкретних законопроектів.

Список літератури

1. О. Овчаренко. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: монографія. Харків, 2008. 304 с.

2. С. Степанова. Європейські стандарти права на справедливий суд та їх імплементація у національне законодавство України: конституційно-правове дослідження. Київ, 2018. 216 с.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поясик О.

кандидат педагогічних наук (доктор філософії), доцент
завідувач кафедри педагогіки і психології
Коломийський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

Проблема вдосконалення системи виховання підростаючого покоління, зокрема молодших школярів, набуває особливої актуальності за нових соціокультурних умов. Вихідні концептуальні положення щодо змісту й організації процесу виховання в початковій школі ґрунтуються на основних засадах Закону України «Про загальну середню освіту», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Національної програми «Діти України». У їх реалізації провідну роль має відігравати ерудований, професійно підготовлений учитель – класний керівник.

Питання організації дозвілля дітей та молоді в позаурочний час хвилює багатьох учених, проблему виховного процесу в сучасній школі досліджують у різних аспектах: концептуальні засади організації позаурочної виховної роботи (Гончаренко С.У., Демиденко В.К., Дем'янюк Т.Д., Новосельський В.Ф., Оржеховська В.М., Постовий В.І., Чорна К.І. та ін.); розробка виховної системи школи (Вульфів Б.З., Демчук В.М., Караковський В.М., Карпенчук С.Г., Красовицький М.Ю., Мартиненко С., Новикова К.І., Остапенко М., Сидорків А.М. та ін.); питання гуманізації відносин учнів у позаурочній роботі (Бех І.Д., Білоусова В.О., Воловик А.Ф., Канішевська Л.В., Кобзар Б.С., Красовицький М.Ю., Мандрикіна Т.С., Матвієнко О.В., Шевченко С.О. та ін.); зв'язок шкільної системи виховання з роботою позашкільних закладів (Вербицький В., Кириленко С.В., Науменко Р.А., Пустовіт Г.П., Сущенко Т.І. та ін.).

Модель виховної діяльності вчителя початкових класів, розроблена О. Отич, презентує структуру виховної діяльності, яка складається з мотиваційно-ціннісного, орієнтаційного, контрольного-регулюючого компонентів, а також підструктуру професійно-методичного досвіду вчителя, який включає професіоналізм його особи і його виховної діяльності [5]. І. Казанжи визначає готовність до позаурочної виховної роботи з учнями як складне інтегроване поняття, що передбачає єдність теоретичної, практичної і морально-етичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до здійснення всіх видів виховної діяльності з учнями в позаурочний час, встановлення творчих зв'язків з різноманітними позашкільними закладами з

питання виховання молодших школярів [1, с. 79].

Своєрідний підхід до підготовки майбутніх вчителів початкової школи до виховної діяльності представлений у дослідженні О. Кіліченко. Автор відзначає, що підготовка до виховної діяльності, до педагогічної взаємодії з учнями молодшого шкільного віку повинна відбуватися за діагностичним, операційним і транспозиційним аспектами. Діагностичний аспект дає можливість визначити наявний стан підготовки до виховної діяльності, операційний аспект – система підготовки студентів до виховної діяльності з учнями молодшого шкільного віку. Транспозиційний аспект передбачає застосування студентами придбаних у вищому навчальному закладі знань, умінь і навичок з організації педагогічної взаємодії в учбово-виховному процесі початкової школи під час практики і подальшої професійної діяльності [2].

Аналіз літератури з проблеми професійно-педагогічної підготовки дозволив встановити взаємозв'язок виховної діяльності вчителя початкових класів з процесом його підготовки та станом готовності до її здійснення. Він виявляється в наступності та взаємозумовленості функцій цих педагогічних систем (підготовка виступає засобом формування готовності до діяльності, готовність є результатом і показником якості підготовки і реалізується та перевіряється у діяльності; діяльність виступає метою підготовки і водночас виконує функції її регулювання й корекції), а також у відповідності їх структурних компонентів.

Н. В. Кузьміна виділяє п'ять таких структурних компонентів системи педагогічної діяльності: суб'єкт і об'єкт педагогічного впливу, предмет їх спільної діяльності, цілі навчання і виховання та засоби педагогічної комунікації. Вони пов'язані між собою прямими й оберненими зв'язками. А до функціональних компонентів означеної системи Н. В. Кузьміна відносить: діагностичний, проєктувальний, конструктивний, комунікативний і організаторський [3, 5].

Розвиваючи погляди Н. В. Кузьміної і враховуючи кільцеву структуру діяльності, О. А. Дубасенюк виділяє такі компоненти (етапи) виховної діяльності: 1) діагностичний; 2) проєктувально-цільовий; 3) організаційний; 4) стимулюючо-спонукальний; 5) контрольню-оцінний [4, 91].

Розроблена О. М. Отич модель виховної діяльності вчителя початкових класів презентує структуру виховної діяльності вчителя початкових класів, що складається з мотиваційно-ціннісного, орієнтаційно-аналітичного, конструктивно-організаційного, стимулююче-спонукального, контрольню-регулюючого компонентів, а також підструктуру професійно-методичного досвіду вчителя, що включає професіоналізм його особистості та його виховної діяльності [5].

Професійно-педагогічна компетентність, що є показником підструктури професіоналізму особистості педагога-вихователя, – складне утворення. До її основних елементів О. А. Дубасенюк відносить: 1) компетентність у галузі теорії і методики виховного процесу, зокрема його цілей, завдань, принципів, закономірностей, змісту, засобів, форм, методів, прийомів; 2) компетентність у галузі фахових предметів і знання того, як зробити процес навчання, зміст предмета провідним засобом виховання учнів; 3) соціально-психологічна

компетентність у галузі процесів спілкування; 4) диференціально-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей, спрямованості учнівської молоді; 5) аутопсихологічна компетентність у сфері достоїнств і недоліків власної діяльності і особистості [4].

Під виховною педагогічною компетентністю ми розуміємо єдність теоретичної, практичної, особистісної готовності майбутніх педагогів до здійснення виховної діяльності з молодшими школярами. Поняття «готовність до виховної роботи» може конкретизуватись, коли йдеться про готовність до позакласної, позашкільної та позаурочної виховної роботи.

Так, готовність до позакласної виховної роботи означає оволодіння випускниками педагогічного вищого навчального закладу системою знань, вмінь та навичок, необхідних учителю початкових класів для ефективної організації виховної діяльності з колективом дітей класу в умовах певної школи, для проведення організованих і цілеспрямованих занять з молодшими школярами в позаурочний час для розширення і поглиблення знань, умінь та навичок, розвитку самостійності, індивідуальних здібностей учнів, а також задоволення їхніх інтересів і забезпечення розумного відпочинку.

Готовність до позашкільної виховної діяльності – це система знань, умінь та навичок, необхідних учителю для здійснення зв'язку зі спеціальними позашкільними установами; для урахування в особистій виховній діяльності впливу освітньо-виховних занять і культурно-просвітницьких масових заходів, що проводяться в позашкільних установах з метою задоволення різнобічних культурних інтересів і запитів учнів, розвитку їхньої самодіяльності і творчих здібностей, доцільної організації дозвілля.

Поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до позаурочної виховної роботи» – це формування готовності студентів педагогічних факультетів до здійснення усіх видів виховної роботи поза навчальним часом, зокрема позакласної і позашкільної діяльності.

Підводячи підсумки означеному, дамо наше визначення поняття «готовність до позаурочної виховної роботи». Готовність учителя початкових класів до позаурочної виховної роботи – це складне інтегроване поняття, що передбачає єдність теоретичної, практичної і морально-етичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до здійснення всіх видів виховної діяльності з учнями в позанавчальний час, установлення творчих зв'язків із різноманітними позашкільними закладами у справі виховання молодших школярів.

Кінцевим результатом готовності студентів до позаурочної виховної роботи, на наш погляд, є професійно-виховна компетентність, яка обіймає такі чинники (види компетенцій): когнітивно-виховний (у галузі теорії і методики виховного процесу, в галузі фахових предметів); конструктивно-виховний (в галузі процесів прогнозування, планування); регулятивно-оцінна компетенція (самооцінка своєї підготовленості, рівня вихованості, визначення шляхів професійного самовдосконалення).

Когнітивно-виховна компетенція передбачає обізнаність студентів з питань сутності позаурочної виховної роботи, форм і методів позаурочної виховної

роботи, напрямків позаурочної виховної роботи в початковій школі. Когнітивно-виховна компетенція включає вміння визначати напрямки позаурочної виховної роботи, уміння добирати форми і методи позаурочної виховної роботи в початковій школі, вміння добирати адекватні методики позаурочної виховної роботи.

Конструктивно-виховна компетенція вчителя початкових класів означає насамперед обізнаність фахівців зі змістом і формами планування позаурочної виховної роботи, з видами виховних заходів (справ), розуміння сутності педагогічного спілкування у процесі позаурочної виховної діяльності. Включає вміння планувати позаурочну виховну роботу і складати сценарії, вміння аналізувати результати здійснюваної позаурочної виховної роботи, реалізувати заплановані позаурочні виховні заходи.

Регулятивно-оцінна компетенція передбачає наявність відповідних ціннісних орієнтирів у майбутнього фахівця початкової школи, обізнаність з методиками самооцінками, самоаналізу, самоконтролю, прагнення до постійного професійного самовдосконалення вчителя-вихователя (самоосвіта, самовиховання, саморозвиток). Регулятивно-оцінна компетенція передбачає вміння адекватно оцінювати свою виховну компетентність, вміння контролювати, критично аналізувати результати позаурочної виховної роботи з дітьми, вміння визначити шляхи професійного самовдосконалення, самовиховання.

З огляду на результати теоретичного розгляду сутності позаурочної виховної роботи вчителя початкових класів, критичного аналізу специфіки роботи педагогів-практиків у цьому напрямку та вивчення стану готовності студентів до здійснення позаурочної виховної роботи з молодшими школярами, стала можливою розробка педагогічно обґрунтованої і логічно побудованої інструментальної моделі готовності майбутніх фахівців до позаурочної виховної роботи з учнями 1–4 класів.

Працюючи над створенням інструментальної моделі готовності майбутніх учителів до позаурочної виховної роботи, ми виходили з розуміння педагогічної технології формування означеної готовності як сукупності динамічно пов'язаних компонентів (когнітивно-виховного, конструктивно-виховного, регулятивно-оцінного), взаємодія яких у загальному навчально-виховному процесі педагогічного вищого закладу освіти забезпечує постійний цілеспрямований та послідовний вплив на студентів різноманітних взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих форм і методів роботи. Метою утворення такої моделі є формування в майбутніх фахівців відповідних знань, умінь та навичок, необхідних особистих якостей, що сприяють породженню важливої складової педагогічної майстерності – вміння здійснювати позаурочну виховну роботу.

Список літератури:

1. Казанжи І. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до позаурочної виховної роботи: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Миколаїв, 2002. С. 79.

2. Кіліченко О. І. Підготовка майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з учнями молодшого шкільного віку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. *Ин-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України*. Київ, 1997. – 24 с.

3. Кузьміна Н.В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения.

URL: http://www.bsu.ru/content/page/1415/hec/aismontas/annot_12_5_v.html

4. Дубасенюк О.А. Концептуальні моделі педагогічної освіти: наукові пошуки та здобутки. *Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: Монографія* / Авт. кол. О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова, С.С. Вітвицька, Н.Г. Сидорчук, О.М. Спірін, Н. В. Якса та ін. / За заг. ред. проф. О.А. Дубасенюк: Вид. 2-е, доп. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. С. 8-29.

5. Отич О.М. Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору): Автореф. дис... кан. пед. наук: 13.00.04. Київ: *Ин-т пед. і псих. проф. освіти АПН України*, 1997. 18 с.

ДОСТРОКОВЕ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Рибалкін А. О.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Замкова Д. Р.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Вищі посадові особи є гарантами прав і свобод людини і громадянина, а також захисниками найважливіших їх життєвих цінностей. Наразі проблема відповідальності вищих посадових осіб, зокрема, Президента набуває актуальності.

Проблемні аспекти імпичменту розглядали такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як С. Балан, С. Болдирєв, Р. Енгібарян, А. Коваленко, Т. Кузьма, О. Майданник, Р. Мартинюк, Л. Наливайко, В. Сухонос, Ю. Тодика, А. Шевчук, В. Яворський та ін.

Імпічмент (від англ. *impeachment* – осуд) – це передбачений конституційним законодавством ряду країн особливий порядок (процедура) притягнення до відповідальності вищих посадових осіб у державі і судового розгляду їх справ у парламенті за звинуваченням у порушенні конституції і вчиненні злочинів [1, с. 22].

Актуальність даної теми також пов'язана із прийняттям Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент)» від 10 вересня 2019 р. [2]. Аналіз положень Закону є важливим питанням з точки зору його відповідності міжнародним стандартам.

Важливу роль у процедурі імпичменту відіграють органи конституційної юстиції. При цьому можна виділити дві групи країн. В одній групі орган конституційного правосуддя безпосередньо вирішує питання про усунення глави держави з посади, тобто за суттю звинувачення, висунутого парламентом (Австрія, Угорщина, Італія, Чехія та ін.). До другої групи країн відносяться ті, країни де органи конституційного правосуддя дають лише висновок з різних питань, пов'язаних з процедурою імпичменту (Болгарія, Білорусь, Казахстан, Румунія, Росія тощо) [3, с. 54].

Рішення про імпичмент приймається парламентом і має один наслідок – усунення з посади. Після такого рішення парламенту вступає в дію звичайна процедура кримінального переслідування, а остаточний вирок виноситься судом в загальному порядку. Проте, наприклад, для зміщення президента з займаної посади використовується також всенародне голосування

(референдум), на яке виноситься питання про політичну відповідальність президента. Якщо ж відповідна пропозиція парламенту відхиляється на референдумі, то це розглядається як вираз недовіри парламенту з боку виборців і тягне за собою його розпуск. Відповідний механізм відповідальності президента передбачений конституціями Австрії (п. 6 ст. 60) та Ісландії (ст. 11) [4, с. 502-503].

Імпічмент — процедура неординарна і застосовується у світі вкрай рідко. Тому більшість її важливих аспектів прописані прямо у Конституції [5, с. 38].

Так, Конституція України 1991 р., згідно зі змінами, внесеними до неї Законом Української РСР «Про заснування поста Президента Української РСР і внесення змін та доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР» передбачала можливість усунення Президента України з поста Верховною Радою Української РСР у разі порушення ним Конституції і законів шляхом голосування або за результатами всеукраїнського референдуму [6, с. 238].

Конституція України 1996 р. встановила недоторканність Президента України. Так, Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень (ч. 1 ст. 105) і передбачила дострокове припинення його повноважень, зокрема, у разі усунення з поста в порядку імпічменту (ст. 108), а також можливість усунення Президента України з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину (ч. 1 ст. 111) [7].

Процедура імпічменту має ініціюватися більшістю народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради України. Для цього парламент має створити спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої повинні входити народні депутати України (з урахуванням принципу пропорційного представництва депутатських фракцій та груп), спеціальний прокурор і спеціальні слідчі.

Після ухвалення Верховною Радою рішення про обвинувачення президента парламент повинен звернутися: по-перше, до Конституційного суду України для отримання висновку щодо додержання процедури розслідування і розгляду справи; по-друге, до Верховного суду для одержання висновку про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України містять ознаки державної зради або іншого злочину.

Отже, імпічмент глави держави має ускладнену процедуру як юридичного, так і політичного характеру. Відповідно до Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» вона є вкрай складною і багатоетапною. Так, ускладненість процедури (внаслідок залучення до її проведення кількох судових органів і встановлення високої квоти голосів для усунення з посади) майже унеможлиблює проведення цієї процедури на практиці.

Література:

1. Кресіна І.О. Інститут імпічменту: Порівняльний політико-правовий аналіз / І.О. Кресіна, А.А. Коваленко, С.В. Балан. – Київ: Юридична думка, 2004. 176 с.

2. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент): Закон України від 10.09.2019 р. № 39-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20>.

3. Цимбалістий Т. Інститут імпичменту в системі конституційно-правової відповідальності. Актуальні проблеми правознавства. 2017. Випуск 2 (10). С. 51-55.

4. Мохончук Б.С. Щодо питання про класифікацію існуючих моделей імпичменту (теоретичний аспект). Форум права. 2011. № 4. С. 500-504.

5. Баргілевич М.І. Шляхи вдосконалення процедури імпичменту президента в Україні крізь призму досвіду зарубіжних країн. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Випуск 36. Том 1. С.37-41.

6. Кошель В.В. Правове регулювання процедури імпичменту Президента України в контексті конституційної реформи. Молодий вчений. 2019. № 6 (70). С. 237-241.

7. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

ШЕЙДЕРИ ТА ЇХ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ

Романюк О. Н.,

д.т.н, професор, завідуючий кафедри програмної інженерії
Вінницький національний технічний університет

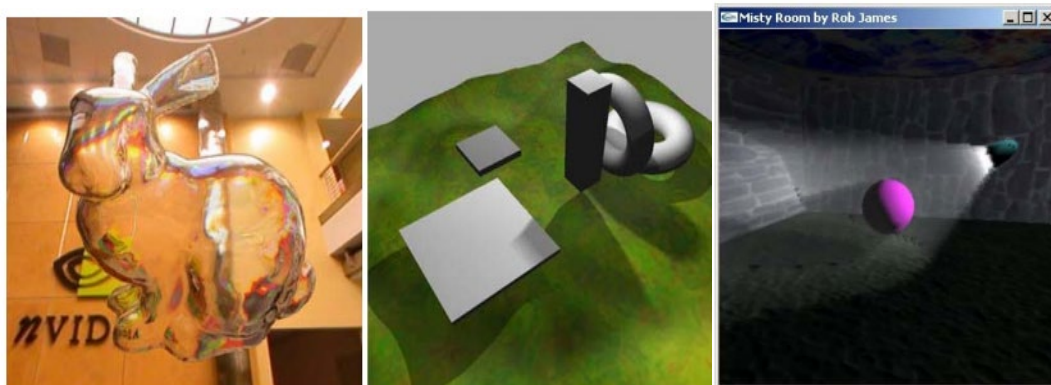
Марущак А. В.,

студент,
Вінницький національний технічний університет

Шмалюх В. А.

студент
Вінницький національний технічний університет

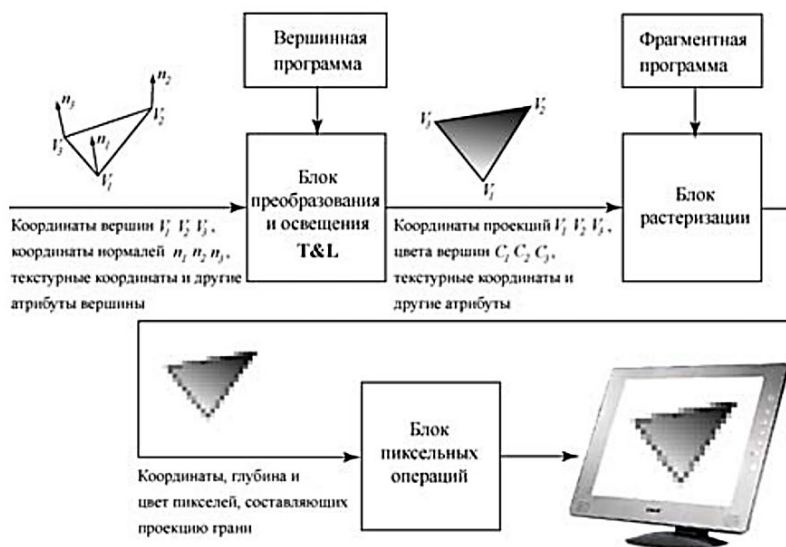
Майже усі сучасні графічні процесори є програмованими і підтримують три типи шейдерів: вершинні, геометричні та фрагментні (піксельні). Застосування шейдерів дозволяє в реальному часі створювати складні візуальні ефекти, що включають нетривіальний розрахунок освітлення для кожного пікселя, імітацію нерівних поверхонь за допомогою карт нормалей, моделювання відображення та заломлення об'єктів, розрахунок динамічних тіней, об'ємного туману та багато інших складних ефектів, як зображено на рисунку 1[1]. Тому очевидно, що проблема вибору мови для написання шейдеру є актуальна, адже кожна мова має свої переваги та недоліки.

Рис. 1. Візуальні ефекти із застосуванням шейдерів

Шейдер – програма одного зі ступенів графічного конвеєра, що використовується у тривимірній графіці для визначення остаточних параметрів об'єкта чи зображення. Така програма може підтримувати опис поглинання та розсіювання світла довільної складності, накладення текстури, віддзеркалення та заломлення, затінення, зміщення поверхні та ефекти пост-обробки. Більшість сучасних інтерактивних графічних додатків базуються на використанні спеціалізованих графічних процесорів (GPU) для обробки полігональної

графіки. Загальна схема роботи GPU може бути представлена за допомогою моделі графічного конвеєра, як зображено на рисунку 2[2].

Рис. 2. Програмований графічний конвеєр

Повноцінна підтримка шейдерів з'явилася у відеоприскорювачах GeForce 3, але перші спроби були реалізовані ще у GeForce 256 (у вигляді Register Combiners)[3]. Програми виконувалися графічним процесором відеоадаптера. Це було зроблено для того, щоб уникнути маси повторюваних операцій у кодї програми, знизити навантаження з центрального процесора та мати можливість звернення до відеокарти безпосередньо. Усі дії призводять до швидкої роботи програми та підвищенню якості графічних ефектів. Графічний процесор відеокарти працює інакше, ніж центральний процесор комп'ютера, й у зв'язку з цим для доступу до процесора необхідний свій набір команд або мова програмування. Раніше в DirectX для цього використовували близьку до асемблеру мову програмування шейдерів, що складається з набору певних інструкцій. Раніше шейдерні програми були невеликими за обсягом, тому не було потреби для засновання спеціальної мови. Із виходом дев'ятої версії бібліотеки DirectX з'явилася можливість створювати (програмувати) шейдери з використанням високорівневої мови програмування HLSL (High-Level Shader Language), розробленої компанією Microsoft. Область застосування мови програмування графіки високого рівня досить широка. Така мова полегшує розробку графічних ефектів і створення вражаючих графічних додатків. Крім того, використання HLSL забезпечує структурованість коду шейдера та знижує час розробки складного алгоритму.

Мови для програмування шейдерів можна розділити на низькорівневі та високорівневі. До низькорівневих мов можна віднести мови вершинних і піксельних шейдерів Direct3D і мови, які визначаються розширеннями OpenGL ARB vertex program і ARB fragment program. Для кожної мови визначена своя архітектура абстрактної реєстрової машини. Усі архітектури можна характеризувати наступними властивостями:

- Більшість реєстрів є векторними та зберігають чотири дійсних числа.

- Команди призначені для виконання вектор операцій. Можлива зміна окремих компонент векторів.

- Стекова пам'ять не передбачена розробниками. Непряма адресація реалізована виключно у вигляді вибірки векторного або скалярного значення з текстури.

- Немає можливості виклику підпрограм. Можливості розгалуження обмежені.

- Регістри розділені на вхідні, вихідні, тимчасові та константні. Константні регістри залишаються незмінними при обробці всього блоку геометричних даних (тривимірного об'єкту) і використовуються для настройки режимів роботи шейдера.

Компіляцію та завантаження шейдерної програми на низкорівневій мові виконують графічна бібліотека та драйвер відеокарти. При використанні низькорівневих мов виникають такі незручності, частина з яких характерна для всіх мов асемблера:

- Трудомістке кодування навіть простих алгоритмів.

- Залежність програми від архітектури. Великі витрати при переписуванні програми на іншу мову.

- Необхідність написання спеціального коду для інтеграції піксельних і вершинних програм в основу.

До високорівневим мов можна віднести Microsoft High Level Shader Language [3], NVidia CG [4-6] і OpenGL 2.0 Shader Languages. Усі високорівневі мови є процедурними та зазвичай транслюються в одну з низькорівневих мов. Частина обмежень, пов'язаних із низькорівневими мовами зникає, але прикладна програма повинна завантажити шейдерну програму з файлу, задати значення використовуваних у шейдерній програмі констант і зв'язати шейдерну програму з графічним процесором.

Бібліотека Direct3D підтримує кілька версій мов шейдерів. Основні відмінності полягають у підтримці інструкцій розгалуження, обмеження на максимальну довжину програми та кількість регістрів. Усі характеристики описані в таблиці 1[5].

ps_1_1 – ps_1_4	Максимум 128 інструкцій; немає інструкцій розгалуження; 12 тимчасових регістрів; 96 константних регістрів
vs_2_0	Максимум 256 інструкцій; статичні інструкції розгалуження; 12 тимчасових регістрів; 256 константних регістрів
vs_2_x, vs_3_0	Не менше 512 інструкцій; динамічні інструкції розгалуження; 12 тимчасових регістрів; 256 константних регістрів

Продовження таблиці 1

ps_1_1 – ps_1_4	Максимум 14 інструкцій; немає інструкцій розгалуження; 6 тимчасових регістрів; 8 константних регістрів
ps_2_0	Максимум 96 інструкцій; статичні інструкції розгалуження; 12 тимчасових регістрів; 32 константних регістрів
ps_3_0	Не менше 512 інструкцій; динамічні інструкції розгалуження; 32 тимчасових регістрів; 256 константних регістрів

Таблиця 1. Версії вершинних шейдерів Direct3D

Шейдерна мова Microsoft IL[6] є мовою абстрактної стекової машини, що містить досить високорівневі інструкції для створення об'єктів, викликів методів об'єктів й обробки виняткових ситуацій. Для обчислень використовується стек, передбачені спеціальні інструкції для роботи з локальними змінними. Щоб трансляція стала можливою, набір підтримуваних інструкцій обмежується наступним чином:

- Не підтримуються інструкції обробки винятків.
- Обмежені можливості інструкції виклику, немає віртуальних викликів.
- Набір використовуваних типів обмежений вбудованими цілочисельними типами, а також структурами для подання векторів і матриць розмірністю 3x4.

Отже, шейдер є програма основи графічного конвеєра. Завдяки можливості написання програм-шейдерів, можливо отримати дуже гнучкий механізм для роботи з важливими етапами обробки графіки. Найголовнішою перевагою шейдерів є те, що вони дають майже безмежні ресурси для візуалізації. Існує велика кількість мов підтримки шейдерів, серед яких є низькорівневі та високорівневі. Для різних типів шейдерів потрібно використовувати різні мови програмування. Низькорівневі викликають багато проблем для програміста, однак високорівнева не повністю їх вирішують.

Список використаної літератури

1. DirectX programming pipeline: [Електронний ресурс] / 1 – Режим доступу до ресурсу: http://msdn.microsoft.com/library/default.asp?url=/library/enus/directx9_c/directx/graphics/programmingguide/Programmable/PixelShaders/PixelShaders.asp.

2. High Level Shader Language: [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://msdn.microsoft.com/library/default.asp?url=/library/enus/directx9_c/directx/graphics/reference/HighLevelLanguageShaders.asp.

3. DirectX: характеристика версій, особливості використання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrbukva.net/page,2,108059-DirectX-harakteristika-versiiy-osobennosti-ispol-zovaniya.html>.

4. NVidia CG language home page [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.cgshaders.org/>.

5. Kessenich J. The OpenGL® Shading Language / John Kessenich., 22. – 105 с. – (The Khronos Group Inc). – (The OpenGL).

6. Шейдер [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://znaimo.com.ua/%D0%A8%D0%B5%D0%B9%D0%B4%D0%B5%D1%80>.

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Рущиць В. С.,

студентка 4 курсу

Житомирський державний університет ім. Івана Франка

Дячук Н. В.

кандидат психологічних наук, доцент

Житомирський державний університет ім. Івана Франка

Протягом останніх років спостерігається інтенсивний розвиток у галузі перекладознавства. Причинами цього стали розвиток міжнародних зв'язків, глобалізація, тяжіння до інтеграції. Художній переклад – це один з найкращих проявів міжлітературної та міжкультурної взаємодії.[1] Художній переклад можна вважати мистецтвом, адже естетичний ефект тексту перекладу досягається копійкою творчою працею, що полягає у вдалому доборі та влучному застосуванні мовних засобів. Цей вид перекладу вимагає вишуканого художнього смаку перекладача, широкого світогляду, досконалого володіння як іноземними, так і рідною мовами. До того ж, одним з головних завдань перекладача є вміння адекватно вжити перекладацькі трансформації, щоб текст перекладу найбільш точно розкривав суть тексту оригіналу.

Метою даного дослідження є аналіз основних особливостей художнього перекладу та вивчення використання перекладацьких трансформацій, зокрема лексичних, під час перекладу художнього тексту для досягнення адекватності.

Об'єктом дослідження є трансформаційні засоби під час перекладу Геніка Белякова роману Дафни дю Мор'є “Ребекка” з англійської на українську мову.

У процесі дослідження використовувалися методи аналізу, синтезу, а також застосовано описовий та порівняльний методи.

У результаті дослідження було встановлено, що перекладач художніх творів має дотримуватися таких основних вимог:

1) **Точність.** Перекладач мусить донести до читача всі думки, які супроводжували автора при написанні тексту, зокрема художнього твору. При цьому важливо зберегти не тільки основні положення, але також нюанси та відтінки викладу, думки та переживання головних героїв.

2) **Лаконічність.** Перекладач не може бути багатослівним, думки мають бути викладені максимально стисло, без зайвих слів та метафор.

3) **Ясність.** Лаконічність і стислість мови перекладу не мають, проте, спричиняти нечіткість думки, її незрозумілість, головне не тільки точно дослівно перекласти, а й максимально зрозуміло донести до читача задум автора.

4) **Літературність.** Як згадувалося, переклад має відповідати нормам літературної мови. Кожна фраза мусить звучати влучно і природно, без жодних натяків на синтаксичні конструкції оригінального тексту[2с.98]

Одним з основних завдань перекладача є вміння адекватно вжити перекладацькі трансформації, щоб текст перекладу найбільш точно розкривав суть оригіналу тексту. **Перекладацькі трансформації** – це міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, операції перевираження сенсу або перефразування з метою досягнення перекладацького еквівалента [3]. Найчастіше при художньому перекладі вдаються до **лексичних перекладацьких трансформацій** – це так звані заміни лексичних елементів при перекладі. Найбільш загальноприйнятою є наступна класифікація лексичних перекладацьких трансформацій: конкретизація значення слова, генералізація значення слова, заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови, перестановка слова, додавання слова, вилучення слова та антонімічний переклад.

Конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово ширшої семантики замінюється словом вузької семантики.

Генералізація значення слова – це протилежна трансформація до конкретизації, тобто слово з вузьким значенням замінюється на слово, що має ширше значення.

У більшості випадків англійське слово однієї частини мови передається тією ж самою частиною мови українською мовою, однак через невідповідності у мовленнєвих нормах та граматичні чи лексичні особливості двох мов, доводиться застосовувати **трансформацію заміни частин мови при перекладі**. Замінюватися може будь яка частина мови, проте найчастіше це спостерігається заміна іменника, дієслова, прислівника та прикметника.

Суть **трансформації перестановки** полягає в тому, що лексичні одиниці міняються місцями при перекладі. Як правило, цестосується перекладу фраз та словосполучень. Використання цього перекладацького засобу зумовлюється незбігом мовних структур, та застосовується аби привести англійську сполучуваність слів у відповідність з українською. [4с.38]

Лексична трансформація **додавання слова** полягає у введенні у переклад лексичних одиниць, щовідсутні в оригіналі для зрозумілішого перекладу.

Протилежним явищем способу додавання є **перекладацька трансформація вилучення** у разі якої вилучаються плеонастичні або тавтологічні елементи, які є частиною імпліцитного смислу.[5с.202]

Під час використання трансформації **антонімічного перекладу**, поняття виражене в оригіналі замінюється протилежним, проте зміст одиниці перекладу, залишається подібним до оригіналу. Причинами застосування трансформації антонімічного перекладу може бути відсутність в українській мові точного еквівалента для англійського слова, відмінності у лексико-семантичних системах двох мов. Крім того, доволі часто ця трансформація застосовується для передачі фразеологічних одиниць.[6]

Таким чином, під час перекладу художнього тексту найчастіше використовують лексичні трансформації конкретизації та генералізації(40%),

додавання та вилучення(25%), антонімічний переклад (16%), заміни частин мови (14%) та перестановка (5%).

Висновки та перспективи подальших досліджень

Отже, художній переклад це особливий вид перекладу який передбачає мовленнєву творчість перекладача та вимагає відповідного таланту. Під час художнього перекладу виникає необхідність застосування лексичних перекладацьких трансформацій. В опрацьованому матеріалі зафіксовано конкретизацію, генералізацію значень, додавання, вилучення слова, заміна слова однієї частини мови на іншу, перестановка, транслітерація та транскрибування. Головним чином використання лексичних перекладацьких трансформацій зумовлено лексико-семантичними, функціональними та стилістичними відмінностями між системами мов оригіналу і перекладу, а також національно-культурними чинниками. Дане дослідження та його результати можна використовувати на заняттях з теорії та практики перекладу для ознайомлення студентів з загальними принципами художнього перекладу та використання лексичних перекладацьких трансформацій.

Список використаної літератури

1. Шемуда М.Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя: Ф
2. Голянич М. І. Внутрішня форма слова і художній текст / Марія Іванівна Голянич. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 178 с.
3. Синяговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. – [Електронний ресурс] / І. Ю. Синяговська – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdufm_2014_221_209_
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Навчальне видання, Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. –Вінниця: Нова книга, 2001. – 302с.
5. Остроушко О. А. Лексичні трансформації при перекладі англійських інформаційних текстів українською мовою / О. А. Остроушко // Філологічні студії.. – Вип.. 5. – 2010. – С. 201–208.
6. Кириченко, О.А. Антонімічний переклад як ефективний прийом контекстуального перекладу лексичних одиниць [Текст] / О.А. Кириченко, В.Г. Ступак // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія "Філологічні науки ". - 2016. - Кн. 2. - С. 36-38..

ДИНАМІЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНКИ ДАЛЬНОСТІ ЗВ'ЯЗКУ БАГАТОПОЗИЦІЙНОЇ СИСТЕМИ НА ОСНОВІ ПРОСТОРОВО-РОЗНЕСЕНИХ ПРИСТРОЇВ

Сайко В. Г.,

д.т.н., професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Наконечний В. С.,

д.т.н., с.н.с.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сивкова Н. М.

аспірант

Одеська національна академія зв'язку імені О.С. Попова

При роботі в терагерцевому діапазоні частот, смуга пропускання шириною в кілька сотень гігагерц забезпечує високу ємність мережі зв'язку, в той час як висока несуча частота дозволяє істотно зменшити розмір приймально-передавального обладнання. Однак для того, щоб розширити сферу застосування технології терагерцевого зв'язку, необхідно збільшити дальність дії приймально-передавальних пристроїв в режимі «точка-точка». З цієї точки зору для рішення даної науково-технічної задачі представляє інтерес напрямок дослідження зі створення багатопозиційних систем на основі малопотужних приймально-передавальних пристроїв для побудови міжсупутникових каналів зв'язку терагерцевого діапазону низькоорбітальних супутникових систем з архітектурою «розподіленого супутника» та проведення комплексних досліджень можливостей створення каналів зв'язку терагерцевого діапазону для систем зв'язку на основі висотних аероплатформ.

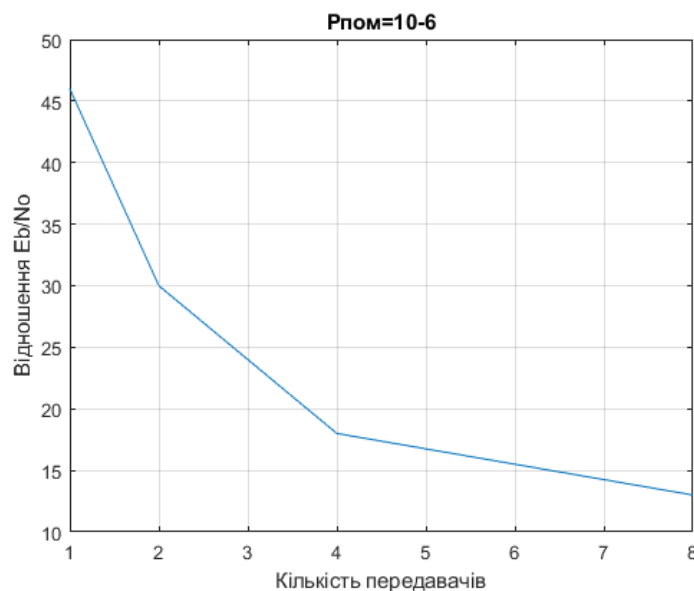
Розробка інноваційних методів та алгоритмів прийому багатопроменевого міжсупутникового сигналу терагерцевого діапазону для підвищення завадостійкості та підвищенню дальності дії низькоорбітальної системи зв'язку є новим науковим напрямком [1,2]. Сучасні підходи вирішення даних науково-технічних задач не дозволяють отримати очікуваних результатів. Тому мета даної роботи є розробка динамічної моделі оцінки дальності зв'язку багатопозиційної системи на основі просторово-рознесених пристроїв, які використовують терагерцевий діапазон хвиль, для забезпечення підвищення завадостійкості та дальності дії каналів зв'язку систем зв'язку на основі висотних аероплатформ.

Спочатку авторами було проведено аналіз особливостей роботи систем цифрового радіозв'язку із каналами терагерцевого діапазону частот (ТГДЧ), з врахуванням характеристик траси поширення сигналу та визначення втрат

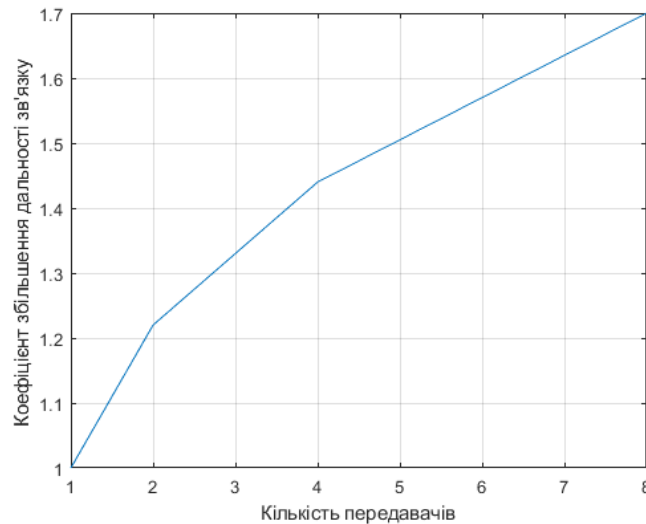
сигналу в умовах експлуатації системи зв'язку в терагерцовому діапазоні частот. Також було виконано енергетичний розрахунок лінії радіозв'язку в терагерцовому діапазоні частот, яка базується на розробленій методиці та на результатах, отриманих при проведених дослідженнях створених вітчизняних засобах передачі терагерцового діапазону. Методика ґрунтується на використанні технології розрахунку ізотропно випромінювальної радіохвилі, з врахування як необхідного відношення сигнал/(завада+шум) для використовуваного виду модуляції, так і компенсації енергетичних втрат на трасі в умовах впливу спотворюючих факторів. Слід зауважити, що незважаючи на безліч результатів досліджень окремих особливостей зв'язку в терагерцовому діапазоні частот, загальносистемний аналіз застосування з'єднань просторово-рознесених приймально-передавальних пристроїв в 5G/ІoT в технічній літературі практично відсутня. Відомі роботи в цьому напрямку в цілому носять окремий характер. Так в [3] була отримана евристичним шляхом наступна залежність дальності зв'язку D від кількості просторово-рознесених передавачів N :

$$D \sim \sqrt{N}.$$

Для реалізації підходу зі складанням потужності передавачів в просторі була розроблена прямохаотична передавальна (випромінююча) панель, що представляє собою решітку з N надширокосмугових передавачів, що працюють по прямохаотичній схемі та пов'язані між собою на рівні інформаційного сигналу. Авторами даної роботи також провели аналогічні дослідження для просторово-рознесених передавачів систем MISO для неоднорідних і непостійних в часі радіоканалів (рис. 1 та рис. 2).

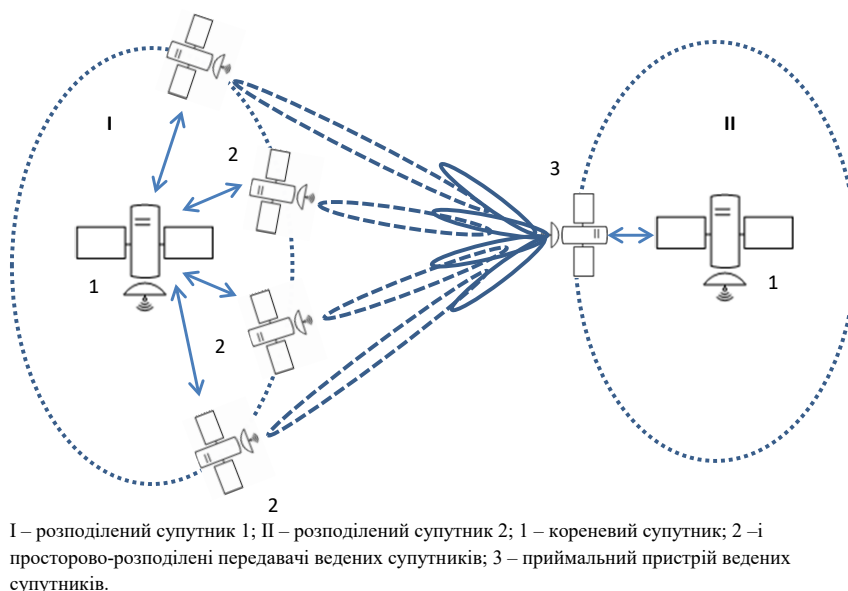
Рис.1 – Залежність відношення $\frac{E_b}{N_0}$ від кількості передавачів N для ймовірності помилки $P_{\text{пом}} = 10^{-6}$.

Рис.2 – Залежність коефіцієнта збільшення дальності зв'язку від кількості передавачів N

Але особливий інтерес у даному контексті є вивчення динамічного управління з'єднанням ТГДЧ з можливістю одночасного підключення декількох передавачів до приймального пристрою для підвищення надійності зв'язку, схильного до випадкового блокування передачі рухомими повітряними об'єктами. Для цього дуже важливо розробити динамічну модель оцінки дальності зв'язку багатопозиційної системи на основі просторово-рознесених пристроїв, які використовують терагерцовий діапазон хвиль.

Моделювання систем зв'язку на висотних платформах з можливістю встановлення з'єднань терагерцового діапазону в динаміці є складним завданням, рішення якої вимагає обліку безлічі чинників. Це пов'язано з істотною відмінністю зв'язку терагерцового діапазону від передачі даних в традиційних мікрохвильових мережах доступу і, зокрема, зі значним впливом різноманітних об'єктів на поширення радіосигналу терагерцового діапазону. Запропонована структурна схема моделі для моделювання на основі висотних аероплатформ (міжсупутникового радіоканалу низькоорбітальної супутникової системи зв'язку з архітектурою розподіленого супутника) показана на рис. 3.

Рис. 3 – Фрагмент низькоорбітальної супутникової системи з архітектурою «розподіленого супутника» (міжсупутниковий радіоканал)

Для оцінки дальності зв'язку в багатопозиційній системі в даній роботі пропонується новий підхід, який включає в себе методи як аналітичного, так і імітаційного моделювання. Він має на увазі створення детальної тривимірної карти зони покриття мережі терагерцового діапазону, що містить всілякі повітряні об'єкти, які роблять помітний вплив на поширення радіосигналу терагерцового діапазону. Також моделюється розміщення просторово-рознесених передавальних пристроїв терагерцового діапазону, яке потім досліджується з урахуванням випромінюваної потужності, смуги пропускання та інших важливих параметрів. Нарешті, розглядаються розташування приймальних пристроїв. По завершенні початкового етапу моделювання, побудований в деталях тривимірний сценарій моделюється в імітаторі поширення радіосигналу, який сконструйований для вивчення особливостей передачі радіохвиль терагерцового діапазону і спостереження реалістичної картини радіопокриття всередині деякої області моделювання. Використовуваний інструмент відтворює різні ефекти, пов'язані з передачею хвиль терагерцового діапазону в практичних умовах, наприклад, втрати при поширенні радіохвилі, її відображення і дифузне розсіювання променів при зіткненні з різними повітряними об'єктами.

Як наступний крок моделювання є визначення числа і тимчасових затримки компонент багатопроменевого сигналу. Далі результати конвертуються в значення сумарної SNR зони прийому. На підставі цих відомостей область моделювання сегментується на ряд непересічних зон обслуговування, в яких з'єднання терагерцового діапазону отримують різну швидкість передачі. Набір отриманих таким чином зон, їх вимог щодо якості обслуговування, а також використовуваних алгоритмів, керуючих можливістю одночасного

підключення, служить в якості вхідних даних застосовується далі аналітичного підходу.

Компонент застосовуваного математичного підходу заснований на використанні методів теорії масового обслуговування і в деякому сенсі об'єднує результати всіх інших кроків моделювання. Він дозволяє врахувати різні характеристики переданого трафіку, способи планування радіоресурсів на приймально-передавальні пристрої терагерцового діапазону, а також алгоритми одночасного підключення і, тим самим, проаналізувати основні показники ефективності роботи як мережі зв'язку в цілому, так окремого пристрою. Основними показниками ефективності стають - ймовірність блокування (відмови) в обслуговуванні, ймовірність розриву з'єднання терагерцового діапазону і середнє число активних абонентських сесій в системі. Нарешті, для перевірки точності проведеного аналізу наводяться дані імітаційного моделювання системи в цілому. Таке моделювання проводиться за допомогою програмного інструменту, який відображає особливості поведінки мережі терагерцового діапазону при обслуговуванні користувачів з необхідним ступенем деталізації. У підсумку результати математичного аналізу підтверджуються даними імітаційного моделювання, в процесі чого виявляються можливі невідповідності.

Висновок

Запропонована динамічна модель оцінки дальності зв'язку багатопозиційної системи на основі просторово-рознесених пристроїв, які використовують терагерцовий діапазон хвиль, для забезпечення підвищення завадостійкості та дальності дії каналів зв'язку систем зв'язку на основі висотних аероплатформ. Вона враховує блокування каналу прямої видимості повітряними перешкодами при передачі в терагерцовому діапазоні хвиль.

Список літератури

1. Сайко В.Г. та ін.. Алгоритм обробки сигналів багатопозиційної системи, що використовує принцип просторово-розподіленого випромінювання / The 3rd International scientific and practical conference — Eurasian scientific congress (March 22-24, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. 475 p./ 155-160 p.

2. Сайко В.Г. та ін.. Модель обробки сигналів від просторово-рознесених передавачів терагерцового діапазону/The 17th International scientific and practical conference «SCIENCE, TRENDS AND PERSPECTIVES» (18-19 May, 2020). Tokyo, Japan 2020. 432 p./336-340 pp..

3. Андреев Ю.В., Дмитриев А.С., Лазарев В.А. СШП прямохаотическая передающая панель. Теория и эксперимент/ Труды науч. конф. «V Всероссийские Армандовские чтения», Муром, Россия, 29 июня–1 июля 2015.

ДОСЛІДЖЕННЯ ШУМУ ВІД АВТОТРАНСПОРТУ В УМОВАХ МІСЬКОЇ ЗАБУДОВИ І ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ

Саньков П. М.,

к.т.н., доцент, доцент кафедри архітектури

Гваджаіа Б. Д.,

с.н.с.

Геращенко І. В.

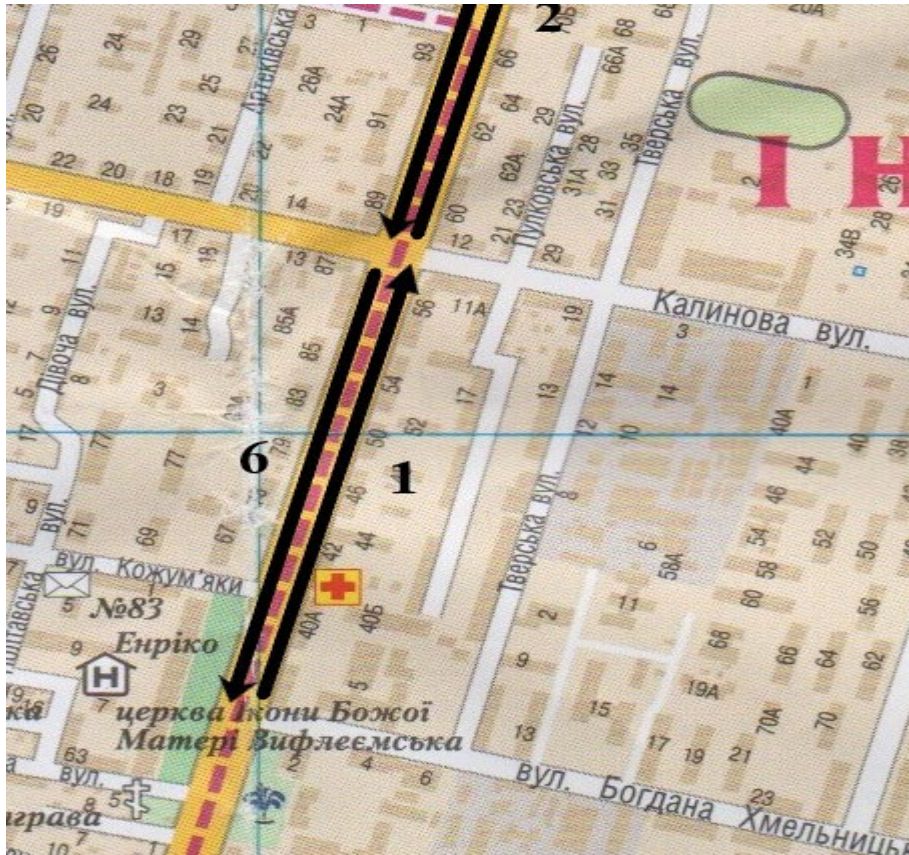
студент 6 курсу

Придніпровська академія будівництва та архітектури

Актуальність теми. Питання збереження та покращення здоров'я людини є одною з основних проблем будь-якої країни і вимагають пошуку ефективного рішення. Дослідження фахівців всього світу доводять нам, що одним з найбільшим розповсюдженим джерелом міського шуму, є шум від автомобільних доріг. Рівень шуму від автомобільного транспорту при його пересуванні по магістралях наших міст може досягати 80 дБА, і навіть більше. Рівні шуму на автомагістралях залежать від багатьох факторів: інтенсивність руху, швидкість транспортного потоку, виду транспортного засобу і ще кількох параметрів, які пов'язані з покриттям доріг, погодою і т.і..

Мета дослідження полягає в зниженні рівня шуму від автодоріг в житлових районах, за рахунок прогнозуванню шумового забруднення і розробки захисних заходів для його зменшення. В якості приклада результатів нашої роботи представлено фрагмент пр. Слобожанський на розі з вул. Богдана Хмельницького (рис. 1). За методиками, розробленими в ПДАБА [1-5], розраховано швидкості руху транспорту (табл. 1), рівні шуму від автотранспорту (табл. 2).

Рисунок 1 Фрагмент карти забудови Індустріального району з місцями дослідження шумових характеристик автотранспорту

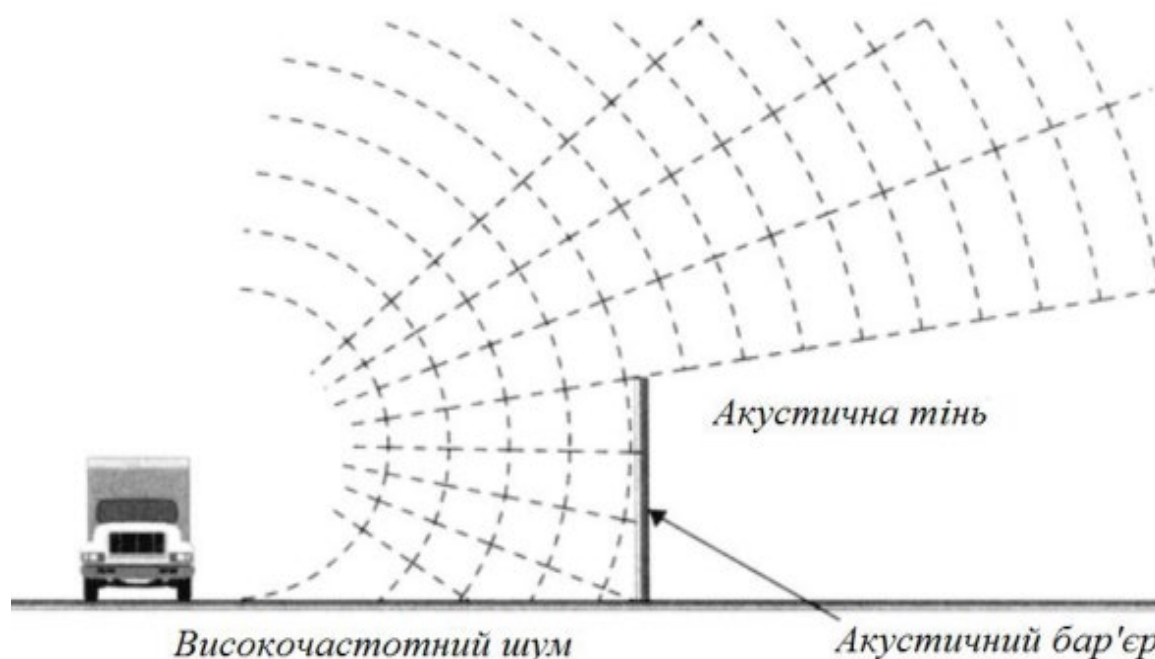
Таблиця 1
Розрахунок швидкостей руху транспорту по пр. Слобожанський

№ п/п	Швидкість потоку автомобілів				
	Легкових	Вантажних і громад.		Середня	Наведена
		Карбюр.	Дизел.		
V_L км/год	V_{BK} км/год	$V_{ВД}$ км/год	V км/год	V_H од./год	
1	72	66	60	67	220.44
2	86	75	80	81	269.1
3	68	61	59	63	209.52
4	79	65	62	73	228.74
5	68	61	59	65	209.52
6	85	71	66	78	246.46
7	68	62	59	65	210.66
8	85	71	66	80	246.46

Таблиця 2

№ п/п	Інтенсивність руху						Рівень шуму $L_{\text{Аекв}}$, дБА
	N	$N_{\text{Л}}$	$N_{\text{ВК}}$	$N_{\text{трол}}$	$N_{\text{ВД}}$	$N_{\text{Н}}$	
1	752	524	180	40	8	1548	69.78
2	968	792	136	40	0	1576	72.71
3	885	651	190	44	0	1675	69.44
4	1193	934	202	53	4	2092	72.61
5	725	583	121	21	0	1193	68.42
6	799	625	134	40	0	1401	71.93
7	805	601	154	18	32	1581	69.65
8	952	757	133	24	38	1737	73.32

Відомо, що шумозахисні екрани мають найвищу ефективність в зоні розповсюдження акустичної тіні (рис. 2). На дослідній ділянці 6 в Індустріальному районі розташовано озеленений рекреаційний об'єкт. Ми пропонуємо улаштувати уздовж його шумозахисний екран (рис. 3). В табл. 3 представлено параметри екрану і його вартість (враховано тільки вартість матеріалів).

Рисунок 2 Схема дії акустичного бар'єру на розповсюдження транспортного шуму

Рисунок 3 Приклад встановлення екрану на пр. Слобожанський уздовж рекреаційного об'єкту для захисту від шуму

Таблиця 3

Фрагмент таблиці розрахунку вартості шумозахисних екранів для першого ешелону забудови по пр. Слобожанський

№ Виміру	$K_{\text{екрану}} = 4000$ грн пог/метр	
	Довжина екрану (L_i), м	Загальна вартість екранів, грн
6	575	2300000

Як нами було згадано, шумозахисний екран має найвищу акустичну ефективність в зоні акустичної тіні. Для захисту будинків першого ешелону

забудови (людей, що перебувають в кімнатах своїх квартир) ми розглянули як варіант: використання шумозахисних вікон. Треба зробити пояснення, що звичайні металопластикові вікна можуть бути шумозахисними при наявності системи вентиляції. Таку функцію виконують спеціальні клапани для провітрювання. Але це тема для окремого дослідження і виходить за рамки нашої статті.

В табл. 4 нами проведено розрахунок кількості вікон для 4, 5 і 9-ти поверхової забудови першого ешелону пр. Слобожанський на ділянці від вул. Богдана Хмельницького до вул. Байкальська.

Нами використано вікна класу Г и класу Д. Клас Г це вікна, в яких двокамерний пакет виконано з першим склом на зовні товщиною від 5 мм. В класі Д все скло по 4мм. Як і в випадку з екранами нами враховувалась тільки вартість матеріалів.

Таблиця 4

Розрахунок вартості шумозахисних вікон для першого ешелону забудови по пр. Слобожанський (вул. Богдана Хмельницького – вул. Байкальська)

Поверховість забудови	Г клас		Д клас		Разом по Г и Д класу	
	ΔL_A вікна= 28 -30 дБА		ΔL_A вікна= 25 -27 дБА			
	K^* вікна = 2300 грн.		K^* вікна = 2100 грн.			
	Кількість вікон (Ni), шт	Вартість вікон, грн	Кількість вікон (Ni),шт	Вартість вікон, грн	Кількість вікон, шт	Вартість вікон, грн
4	288	662400	-	-	288	662400
5	1945	4473500	330	693000	2275	5166500
9	1627	3742100	432	907200	2059	4649300
Загальна кількість шумозахисних вікон ΣN_i , шт					4 622	
Загальна вартість шумозахисних вікон $K_{\text{заг}} = \Sigma K_{\text{вікон}} \times N_i$, тис. грн					10 478 200	

Список літератури

1. Effect of motor transport on the working places in the service infrastructure (by noise factor and urban air pollution in the city center of Dnipro)/P.M. Sankov, N.O. Tkach, K.B. Dikarev, A.M. Blyzniuk, B.D. Hvardzhaia// Science and innovation. – 2018. – V. 14. – Iss. 3. – pp. 59-66. <https://doi.org/10.15407/scin14.03.067>

2. Quality of acoustic forecasting of noise characteristics of motor vehicles and railways/ Sankov P., Tkach N.,Gvadhzaia B., Tyoshina.L.// Norwegian Journal of development of the International Science №4/2017, VOL.2.- P.7-9 - ISSN 3453-9875.

3. Учет транзитного движения автотранспорта по магистралям города с целью повышения экологической безопасности проживания населения /

Саньков П.М.// Строительство, материаловедение, машиностроение: сб. научн. трудов. Вып. 96 / ГВУЗ «ПДАБА»; под. общей редакцией В.И. Большакова – Дніпро, 2017. – 160 с. - С. 128 – 132: ил. (Стародубовские чтения).

4. Саньков П.Н. Организации безопасных условий труда и отдыха граждан по фактору шумового загрязнения / Строительство, материаловедение, машиностроение: зб. науч. трудов. Вып. 90 / ГВУЗ «Приднепр. госуд. академия строительства и архитектуры»; под общей редакцией В. И. Большакова - Днепропетровськ, 2016. - 200 с. : Ил. (Стародубовские чтения 2016) (С. 158 – 163)

5. Sankov P., Trifonov I., Tkach N., Hilov V., Bakharev V., Tretyakov O., Nesterenko S. Development of the method of evaluation the level of environmental safety of housing accommodation and its approbation. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies ISSN 1729-3774 4/10 (88) 2017 DOI: 10.15587/1729-4061.2017.108443. P. 61-69, 79-80

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ АВС-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТА РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Семенюк Д. М.

студентка магістратури спеціальності 073 Менеджмент
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник:

Синчак В. П.

д.е.н., професор, завідувач кафедрименеджменту,
фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

Для малого підприємства важливим є швидке отримання ефекту від інвестиції в рекламні засоби, оскільки вести довгу рекламну кампанія не має коштів та досвіду. Вибір об'єктів реклами є досить відповідальним кроком, адже від цього буде залежати вартість проведення рекламної кампанії; приблизне охоплення цільової аудиторії; швидкість просування (коли можливе отримання перших реальних результатів), тощо. У зв'язку з цим постає проблема вибору оптимального об'єкту реклами, яким на практиці може бути товар-новинка або модифікований товар, залишки товарів з попередніх партій тощо.

Питанням проведення АВС-аналізу та практичним аспектам його застосування присвячено праці таких науковців як: Роганова Г., Зайцев С. И., Гончар Л. А., Тиличенко П. В., Крещенко О. В., Бузукова Е. А., Горілик Д. В., Сятиня М. Л., Голубков Е. П. та інші. Однак питання використання АВС-аналізу для визначення спеціалізації підприємства як об'єкту рекламної діяльності в наукових дослідженнях описані недостатньо.

Для підприємств з великою номенклатурою критерієм вибору об'єктів рекламної діяльності може бути виробнича спеціалізація. Для визначення групи товарів, на яку слід звернути увагу при організації рекламної діяльності можна скористатись методикою АВС-аналізу. Цей метод ґрунтується на ідеї, що різні товари мають різний ступінь важливості для підприємства, тому вимагають різних стилів управління – в нашому випадку рекламної діяльності [1]:

Група А об'єднує “найважливіші” об'єкти, які приносять найкращий результат (прибуток, дохід) підприємству. Тому рекламну компанію слід направити саме на таку групу товарів.

Група В – це “середні за важливістю” об’єкти, що у перспективі можуть бути розвинені до класу А. Оскільки групу В представляють менш пріоритетні товари, то величина витрат на них повинна бути меншою, ніж на товари групи А.

Група С представляє собою “проблемні” об’єкти, що забирають на себе надлишкову кількість ресурсів (займають місце на складі, заморожують в собі оборотні кошти, вимагають додаткових людських, фінансових, транспортних витрат). Проте, це не означає, що такі товари не повинні бути представлені в асортиментному ряді. Однак, рекламні витрати по цій групі слід скоротити до мінімуму.

Згідно алгоритму АВС-аналізу було розраховано частку кожної товарної групи у загальному товарообороті та прибутку за відповідний період. Далі товарні групи були відсортовані за спаданням цих часток. Після чого розраховані їхні кумулятивні частки та здійснено розподіл на групи А, В та С (табл. 1).

Для проведення двовимірного АВС-аналізу було обрано два параметри: товарооборот у вартісному вимірнику та прибуток за товарними групами за 2019 рік. Згідно алгоритму АВС-аналізу було розраховано частку кожної товарної групи у загальному товарообороті та прибутку за період. Далі товарні групи були відсортовані за спаданням цих часток, після чого розраховані їхні кумулятивні частки та здійснено розподіл на групи А, В та С [2]. Межі груп було визначено за товарооборотом 60–30–10 %.

Як бачимо, що сформовані групи є неоднаковими за товарооборотом та прибутком: співпадіння є по групі «Фанера». Це означає, що дана продукція приносить найбільше прибутку та на неї припадає найбільший товарооборот.

Таблиця 1.

Результати АВС-аналізу за товарооборотом та прибутком

Товарна група	Частка в товарообороті, %	Кумулятивна частка, %	Група за АВС-аналізом	Товарна група	Частка в прибутку, %	Кумулятивна частка, %	Група за АВС-аналізом
Фанера	36,59	36,59	А	Фанера	40,1	40,1	А
Гнутоклеєні деталі	19,99	56,58		Виробництво мішалок для напоїв та кілок круглопалочного (виноградного)	21,2	61,3	
Шпон лущений та струганий	17,54	74,12	В	Гнутоклеєні деталі	18	79	В
Виробництво мішалок для напоїв та кілок круглопалочного	16,55	90,67		Шпон лущений та струганий	14	93	

(виноградного)							
Ламелі	9,33	100	С	Ламелі	7	100	С

Примітка. Складено автором.

Результати АВС-аналізу за товарооборотом та прибутком дозволяють сформулювати суміщену матрицю (табл.2).

Таблиця 2

Результати двовимірної АВС-аналізу за товарооборотом та прибутком

АВС-аналіз за товарооборотом	А	Фанера (АА)	Гнutoклеєні деталі (АБ)	-
	В	Мішалки для напоїв та кілок кругло палочний (ВА)	Шпон лущений та струганий (ВВ)	-
	С	-	-	Ламелі (СС)
		А	В	С
АВС-аналіз за прибутком				

Примітка. Складено автором.

У результаті поєднання двох критеріїв отримано такі групи:

групу АА утворюють «Фанера», ця група є беззаперечним лідером. Тому рекламна діяльність повинна бути спрямована на підтримання обсягів продаж, однак витрати на рекламу не повинні бути значними;

група ВА - мішалки для напоїв та кілок круглопалочний – показує перспективність цієї продукції з точки зору її рентабельності, тому реклама повинна бути більш інтенсивною, щоб розширити коло споживачів;

група АБ - гнutoклеєні деталі – характеризується стабільними продажами та середньою прибутковістю, тому рекламну діяльність слід проводити у випадку можливості зниження витрат на виробництво цієї продукції, що зробить її більш привабливою для підприємства.

група СС – ламелі – це товарна група, яка не вносять істотного внеску у роботу підприємства, як за товарооборотом, так і за прибутком. Перш, ніж приймати рішення про рекламну діяльність, необхідно ретельно проаналізувати ефективність таких витрат та здатність згенерувати віддачу, більшу за витрати на рекламу.

Підводячи підсумки аналізу слід зазначити, що підприємству необхідно концентрувати увагу на активізації рекламної діяльності у сегментах продажу фанери, мішалок для напоїв та кілків круглопалочних, гнutoклеєних деталей. Такий підхід дає можливість сформулювати тип рекламної політики, відповідно до спеціалізації та внеску на результаті діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Мацюк Н. О. Управління продажами торговельного підприємства з використанням інтегрованого ABC-R/S-XYZ-аналізу. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 3(2). С. 70-79.
2. Тиличенко П. В., Дрозд С. С.. Использование ABC- и XYZ-анализа для принятия решений в управлении продажами. *Вестник ГГТУ им. П.О. Сухого*. 2013. № 4 (55). С. 120–125

СУДОВА ВЛАДА В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Сєдих Ю. О.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Примаков К. Ю.

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Правова природа судової влади полягає в тому, що в правовій державі вона підпорядковується єдиним правилам, найважливішими з яких є самостійність і абсолютна незалежність. При цьому необхідно визнати, що судова влада не може існувати й функціонувати поза політикою, ізольовано від її проблем, які стоять перед суспільством.

Визнання концепції правової держави передбачає поділ і взаємодію влади, ефективне функціонування самостійної і незалежної судової влади, покликаної забезпечувати верховенство права в усіх галузях життєдіяльності суспільства. Відповідно до ст. 1 Конституції України, наша країна є правовою державою, в якій судова влада є самостійною, незалежною гілкою влади в системі її поділу. Тому, постає питання щодо пошуку оптимальної моделі правового статусу судової влади, оскільки ця гілка влади є запорукою справжньої інституційно-функціональної правової державної влади [1, с. 69–73].

Однією з основних ознак правової держави є здійснення принципу поділу влади. Судова влада, згідно з принципом поділу державної влади, є однією з її гілок. Відповідно на судову владу поширюються всі характеристики та ознаки державної влади: верховенство, тобто суверенність, повнота, неподільність, самостійність, формальна незалежність від влади будь-якої організації або особи, а також здійснення від імені держави її органами, поширення влади на всіх членів суспільства, наявність у розпорядженні механізму для реалізації своїх завдань і функцій [2, с. 85].

Здійснюючи свої функції, судові органи сприяють вирішенню найбільш важливих завдань, що виникають перед правовою державою, таких як захист прав і свобод людини, підтримання режиму правової законності в сфері управління і стабілізації державної влади.

На відміну від законодавчої влади суд не видає закони, не займається виконавчо-розпорядчою діяльністю, хоча в судових установах є посади судових виконавців. У свою чергу, судова влада має право; тлумачити Конституцію;

здійснювати конституційний судовий контроль, тобто може визнати закони, акти Верховної Ради України або їх окремі приписи, такими що не відповідають Конституції; беруть безпосередню участь у процедурі імпічменту Президента України, контролюючи при цьому в певному сенсі законодавчу і виконавчу влади. Суд розглядає і вирішує конкретні справи і суперечки, що виникають внаслідок різних конфліктів в суспільстві. Це можуть бути кримінальні справи, майнові та трудові спори, конфлікти в політичній сфері, скарги громадян на дії чиновників.

Уособлення судової влади від інших державно-владних структур свідчить про серйозний поступ держави до реалізації принципу верховенства права, закріплених у ньому ідей свободи і справедливості. Без здійснення основної діяльності судової влади – охорони членів суспільства від свавілля громадян, самої держави, її органів і посадових осіб – держава не може вважатися правовою. Разом із виконавчою та законодавчою, судова влада належить до системи народовладдя. Вона забезпечує реалізацію найважливіших конституційних прав і свобод людини та громадянина, прав колективів і народу в цілому. Тому є правомірною характеристика судової влади як форми соціального регулювання у відповідній сфері суспільних відносин.

Практична реалізація судової влади і повноважень визначає її фактичне місце (фактичний статус) у механізмі державної влади та в політичній системі. Тому привласнення повноважень суду є найнебезпечнішою формою посягання на правопорядок і конституційний устрій суспільства [3, с. 68].

Так, головною метою судово-правової реформи, розпочатої у 2014 році після Революції гідності, є формування незалежної судової влади, створення нового законодавства й удосконалення форм судочинства, розмежування повноважень органів державної влади і забезпечення незалежності судових органів; реалізація демократичних ідей правосуддя, вироблених світовою практикою й наукою; створення системи законодавства про судоустрій, що забезпечувало б незалежність судової влади; забезпечення спеціалізації судів, серед яких повинні бути обов'язково господарські суди; чітке визначення компетенції різних учасників судової системи тощо. А завданнями є визначення шляхів удосконалення законодавства в цій сфері, забезпечення справедливого судочинства, істотне поліпшення умов їх професійної діяльності, створення можливостей для розвитку альтернативних (позасудових) способів розв'язання спорів, удосконалення процесуального законодавства тощо [4, с. 82].

Інститути правосуддя забезпечують і гарантують стійкий зв'язок публічної влади і громадянського суспільства, сприяють реальному, результативному включенню громадян до механізму державної правотворчості. Визначення позиції і ролі суду в сучасному суспільстві стає знаковим питанням, відповідь на яке залежить, в тому числі, від того, що суди активно залучають при розгляді справ, крім аналізу нормативно-правового регулювання, інші чинники і обставини, що характеризують в широкому сенсі реальний соціальний контекст і цінності, які визнаються суспільством на конкретному історичному етапі.

Підводячи підсумки, можна констатувати наступне. По-перше, судова влада є самостійною гілкою влади в системі поділу влади. Ця самостійність –

необхідна запорука функціонування правової держави. По-друге, оскільки судова влада є частиною системи влади, необхідне правове регламентування владних повноважень органів судової влади з метою як наділення їх такою владою (й певними повноваженнями), так і забезпечення незалежності.

Залишаються важливими аналіз чинних норм і практики їх реалізації; окреслення принципів підходів до змісту та форми норм, що визначають конституційно-правовий статус судової влади; прогнозування наслідків їх застосування. Реформування судової влади необхідно продовжити, інакше багато важливих досягнень в справі становлення її як незалежної і самостійної системи можуть виявитися під загрозою. Адже процес зміцнення судової влади є першим і серйозним кроком в процесі побудови демократичної правової держави.

Список літератури

1. Кобликов С. Судебная политика и способы её реализации. *Советское государство и право*. 1991. № 6. С. 69–73.
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / гол. ред. Ю. Шемшученко. Київ: "Укр. енцикл.", 2003. Т. 5. 736 с.
3. Кельман М. Загальна теорія держави та права : підручник. Львів : Новий Світ-2000, 2003. 584 с.
4. Надолішний І. Створення науково обґрунтованої системи правосуддя в Україні – головна мета судової реформи. *Право України*. 2009. № 12. С. 82.

МЕНТАЛІТЕТ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Скрябін О. Л.,

к.і.н.,

Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Пампуха І. В.

к.т.н., доцент

Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Як показує практика поняття “менталітет” виявилось дуже затребуваним і зручним під час виконання державою ідеологічних і низки інших функцій. Дуже часто воно використовується синонімічно до таких понять як “дух народу”, “національний характер”, “колективна душа”. Метою нашої роботи є висвітлення факторів, що формують і впливають на менталітет.

Енциклопедія історії України дає таке визначення: “менталітет” / “ментальність” (від лат. mens (mentis) – розум, мислення, душевний склад) – сукупність соціально-психологічних настанов, автоматизмів та навичок свідомості, які формують способи бачення світу та уявлення людей, що належать до тої або іншої культурної спільноти. Як будь-який соціальний феномен, менталітет є історично мінливим, але зміни в ньому відбуваються дуже повільно [1]. Суб’єктом менталітету є не стільки окремих індивід, скільки соціум, що народжується в межах особливих географічних, соціальних та історичних спільнот людей (народ, нація, рід, сім’я, група, колектив) [2, с. 2].

Менталітет групи формується під впливом низки факторів, серед яких історично можна виділити природно-географічні, релігійні, етнічні, економічні та соціальні умови життєдіяльності. Якщо йдеться про конкретну людину, то велике значення має вся сукупність оточуючих її обставин, що формують характер поведінки від народження до останніх днів.

Ментальні установки не з’являються раптово, вони формуються впродовж багатьох століть і поступово стають інституційними формами і фундаментом суспільного устрою.

Розгляд кожного з вищевказаних факторів дає можливість виділити ті аспекти, які з різних сторін характеризують феномен менталітету. Відмітимо, що багато з зазначених нижче характеристик вже багаторазово описані і не потребують додаткових уточнень.

Перший фактор – **природно-географічне середовище** (або середовище проживання) визначається кліматичними умовами в яких перебуває певний соціум, запасами природних ресурсів, екологічним станом [3, с. 39]. Природа є

своєрідним ложем народу, що визначає його долю і виховує його національний менталітет. Що стосується окремо взятого етносу природно-географічний фактор включає в себе його місце розташування, особливості клімату і ґрунтів, територіальні розміри, відносини з сусідами.

Характеристиками, що визначають менталітет групи або індивіда через дане середовище є: їхні відносини з природним світом; характер освоєння навколишнього простору; раціональне ведення господарства; особливості їжі та одягу; інстинкт самозбереження; екологічна ніша.

На деякі народи даний фактор завдав істотного впливу. Так, населення Японії постійно перебувало під загрозою природних катаклізмів, різні покоління жили в умовах обмеження, як природних ресурсів, так і елементарних видів їжі. Населення вижило тільки на основі формування жорстких правил поведінки, які відображали соціальні інстинкти самозбереження роду. Такі установки як помірність у споживанні і терплячість до життєвих обставин стали звичкою і стереотипом поведінки [2, с. 7].

Релігійний фактор визначається системоутворюючою роллю релігії в процесі формування менталітету. Це історично перший інститут відображаючий систему цінностей певного суспільства, можливості їх відтворення, форми контролю за їх виконанням і, як наслідок, способи регулювання поведінки людей. Релігія століттями закріплювала ментальні установки та досі продовжує їх контролювати. У релігійних вченнях визначені ціннісні орієнтації людей певного кола, дотримання яких стало нормою поведінки. Так, якщо в християнстві аскетизм, добровільна нужденність, юродство та затворництво розглядаються як способи подолання труднощів і позбавлення від страждань, то в буддизмі звільнення від страждань пов'язано з подоланням не самих бажань, а пристрасті в їх досягненні шляхом виховання терплячості. Цінності нашого етносу багато в чому обумовлені особливостями українського православ'я, яке виділяє дев'ять дарів Святого Духа, що визначають сенс життя. Серед них: любов, радість, спокій, довготерпіння, добродушність, милосердя, віра, покірливість, стриманість [2, с. 9].

Релігійна ментальність детермінована, з одного боку, соціальними умовами життя людини або суспільної групи, а з іншого – індивідуальними або груповими психологічними особливостями. Вона проявляється через релігійне усвідомлення світу та закріплює його в конкретній релігійній традиції, яка виступає в ролі основного фактора виникнення, функціонування та збереження релігійної ментальності [4, с. 14].

Характеристиками даного фактору можна вважати: віру в існування вищої сили; релігійні традиції і звичаї; духовні цінності; моральні орієнтири та установки.

Етнічний фактор (етнічна чи національна приналежність) визначається спільністю походження, етнічною територією і мовою. З позиції соціокультурного підходу етнічний менталітет – це своєрідна пам'ять народу про минуле, психологічна детермінанта поведінки людей, вірних своєму історично сформованому “коду” в різних обставинах, не виключаючи катастрофічних. Етнічний менталітет це вираз, на рівні культури народу,

єдності характеру, історичних завдань і способів їх вирішення, що закріпилися в народній свідомості та культурних стереотипах [5, с. 101-102].

Характеристиками даного чинника можна вважати: мову; етнічні цінності; традиційні форми господарської життєдіяльності; національну і народну (етнічну) культури; народний досвід життя; зразки поведінки; традиції, як систему ціннісних орієнтацій; особливості духовного життя.

Найбільш об'єктивним показником народного характеру є мова. Незважаючи на єдність законів логіки і пізнання світу, народи володіють специфічним "баченням світу", по-різному відображають в мовах навколишню їх дійсність, так як сама мова формується в процесі пізнавальної діяльності народу. Національні особливості мови, поряд з спільністю матеріальної культури і психологічним складом, є невід'ємною ознакою нації [6, с. 6].

Економічний фактор визначається характером і змістом трудової діяльності. Для розкриття економічної природи менталітету, визначимо пунктирні лінії впливу економіки на менталітет. На склад розуму значного впливу завдають характер і зміст трудової діяльності, якою займається людина і його рід. Історично склалося так, що суттєво різнилися психологічні установки, духовні характеристики людей, що займалися розведенням худоби, землеробством, ремеслом. Використання різних за своєю природою предметів і знарядь праці відкладається на підсвідомому рівні як особливі образи бачення світу, діяльності та життя в цілому. Особливості праці формують менталітет селянства, робітничого класу. Характер трудової діяльності бере участь у створенні ментальності різних професійних груп (вчені, педагоги, інженери та ін.) [2, с. 8].

Характеристиками економічного фактору є: тип і стан економіки; трудова і господарча етика; характер і зміст праці; ціннісно-мотиваційне ставлення до праці та багатства; спосіб життя.

Найбільш легко фіксується такий компонент як ціннісно-мотиваційне ставлення до праці та до багатства (як до результату праці). Праця може трактуватися і як таке заняття, що принижує, і як єдино можливий шлях самореалізації людини. В першому випадку праця виступає лише як засіб досягнення мети, у другому – як одна з цілей життєдіяльності людини.

Зароблене працею багатство також може й ухвалюватися, і засуджуватися. Якщо в США багатство фетишизується, то в Європі ставлення до нього є стриманішим. Природно, що поклоніння перед багатством або його засудження впливають на поведінку індивіда, стимулюючи його або обмежуючи [7, с. 351].

В економічній діяльності мотиваційні чинники в етносів є різними. Так, наприклад, менталітет німців характеризується пунктуальністю, старанністю, дотриманням трудової дисципліни. Для китайців характерними є замкнутість, підприємливість, прагматичність, жорстка дисципліна, високий рівень залежності індивіда від групи, священний авторитет будь-якої влади. Для росіян характерні колективізм, солідарність між працівниками, залежність діяльності від настрою, низька дисципліна [8, с. 43-44].

Соціальний фактор визначається системою соціальних цінностей і норм, притаманних більшості представників конкретної соціальної групи. Соціальні

кодекси відображають існуючі в соціумі способи міжособистісних і міжгрупових взаємодій, в яких зосереджений соціокультурний досвід виживання, самозбереження та процвітання, що забезпечує спільноті визнання важливості індивіда або групи для реалізації ними свого потенціалу. Менталітет як система кодів культури характеризується сигналами комунікативної поведінки, кодами розпізнавання своїх і чужих, діалектами, наявністю традицій, переказів тощо Крім цього, менталітет як система поведінкових форм являє собою стереотипи поведінки, її гендерний аспект, поведінкові установки, очікування та оцінки в індивідуальній поведінці як вираз спрямованості близької до індивіда групи [9].

Характеристиками даного фактора є загальнолюдські цінності; ціннісні орієнтації; соціальні установки й цінності; моральний кодекс; культурні коди; стереотипи і зразки поведінки.

Таким чином, менталітет формується під впливом об'єктивних, незалежних від волі та свідомості конкретної людини факторів. До таких належать ті фактори, які прямо чи опосередковано впливають на різні сторони діяльності соціуму, в тому числі і на бачення світу, спрямованість думок, в яких менталітет знаходить своє вираження.

Список літератури

1. Галушко К.Ю. Ментальність, менталітет // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2009. – 790 с.

2. Гриценко А. А. Менталитет как элемент институциональной архитектоники. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KOMPLEKS/ET/BIBLIOTEKA/GLAVU_MONOGRAFIJ/GRICENKO_Men.htm

3. Воронин А. А. Основы менеджмента: учебное пособие / А. Ю. Воронин, О. В. Сергеев, Л. И. Чурина. – Новосибирск: Издательство НГТУ, 2018. – 119 с.

4. Ефименко М. Н. Религиозная традиция как предмет социально-философского анализа: автореф. дис. д-ра филос. наук: 09.00.11 / Ефименко Марина Николаевна. – Москва, 2001. – 38 с.

5. Кукоба О. А. Природа и структура этнического менталитета / О. А. Кукоба // Философия и общество. М: МГУ, 2004. – № 4. – С.89–105

6. Оспанова Ж. М. Ментальность: языковая интерпретация мира / Ж. М. Оспанова // Вестник Карагандинского университета. 2011. – Вып. 3 (63). – С. 3–8.

7. Латов Ю. В. Экономическая ментальность как неформальный институт российской экономики / Ю. В. Латов, Н. В. Латова // Постсоветский институционализм. / Под ред. Р. М. Нуреева, В. В. Дементьева. – Донецк: «Каштан», 2005. – С. 347 – 374.

8. Будаев А. О. О некоторых особенностях экономического менталитета / А. О. Будаев // Новейшие достижения и успехи развития педагогики и психологии: научно-практ. конф., 25 июня 2016 г.: тезисы доклада. – Краснодар, 2016. – С. 43 – 44.

9. Богданова А. А. Формирование менталитета личности: учет универсального и специфического // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 4. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20459> (дата обращения: 20.05.2020).

НАЛАШТУВАННЯ ГОЛОСОВОГО УПРАВЛІННЯ В АВТОМАТИЗОВАНІЙ СИСТЕМІ «РОЗУМНИЙ ДІМ»

Скубак М. В.

студент

Україна, м Одеса, ОНПУ

«Одеський Національний Політехнічний Університет»

У моїй роботі розкривається тебе розробки голосового управління в розумному будинку і як його можна використовувати з мікроконтролером і датчиками Arduino.

Голосове управління - спосіб взаємодії з пристроєм за допомогою голосу. На відміну від розпізнавання мови, голосове керування призначене для введення керуючих команд - наприклад, «відкрити файл», «показати погоду на завтра», «вимкнути звук». [1]

У даній роботі була зроблена платформа голосового управління написана на мові C # і за допомогою бібліотеки від Microsoft. Дана бібліотека має назву microsoft.speech. Був запрограмований мікроконтролер Arduino, на мові C ++, який має назву Wemos D1. Так само використовувалися датчики Arduino. Програма голосового розпізнавання мови пов'язується з контролером через WI-FI і передає команди, в свою чергу коли мікроконтролер мав вбудований модуль esp8266, через який зв'язувався з програмою і отримував команди, потім подаючи і розподіляючи завдання по датчикам.

Висновок. У даній роботі розроблено голосове управління і взаємодія програми розпізнавання мови з мікроконтролером Arduino.

Дана робота на цьому не зупиняється, цей проект може розвиватися і додавати такі функції як розумний будильник, віддалене управління пристроями, а так само може читати тексти, управління через сайт і тощо. Проект має безліч доопрацювань і має безлічі шляхів для розвитку.

Список Літератури:

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/Голосовое_управление

ОСОБЕННОСТИ ИНТЕГРАЦИИ ОБЪЕКТОВ ДОПОЛНЕННОЙ РЕАЛЬНОСТИ И SMART HOUSE

Слюсарь Игорь,

к.т.н., доцент.

НУ «Полтавская политехника им. Юрия Кондратюка»

Слюсар Вадим

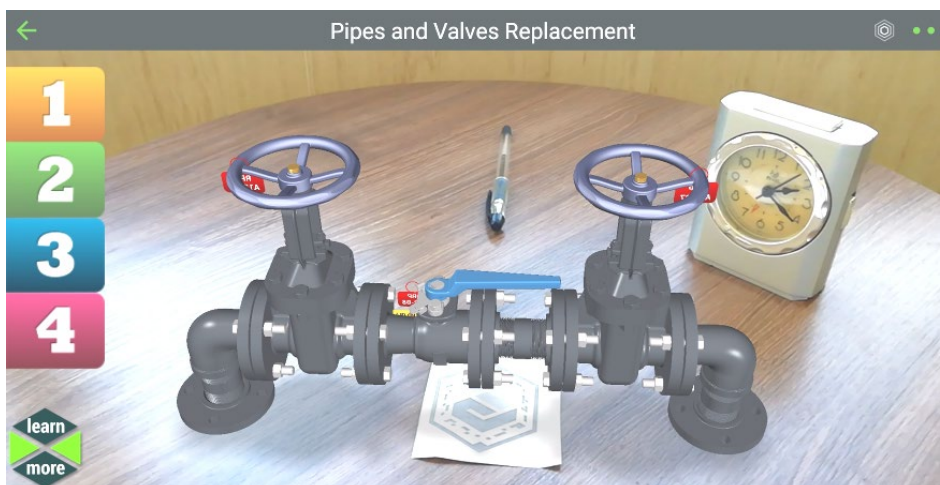
д.т.н., профессор,

ЦНИИ ВВТ ВС Украины

Как известно, в перспективных системах “умный дом” (Smart House) расширение функционала и сервисов возможно за счет интеграции с Интернетом вещей (Internet of Things, IoT) [1]. Такой подход позволит упростить регистрацию состояния элементов указанных систем. При этом довольно распространенным становится применение микроконтроллеров с Wi-Fi, которые также облегчают использование облачных приложений и привлечение мобильных устройств (например, планшетов или смартфонов) к управлению и мониторингу Smart House. Ориентация на такие мобильные устройства базируется, прежде всего, на их массовом распространении.

В свою очередь, появление новых технологий разработки дополненной реальности (Augmented Reality, AR) свидетельствует о целесообразности их применения в контексте общей реализации Smart House и IoT [1]. Введение технологий AR в процесс взаимодействия пользователя с интерфейсом контроллеров Smart House позволяет сократить когнитивную дистанцию между ними, упростить этап принятия решения, а также повысить потенциал визуализации с помощью смартфонов.

Как следствие, в данной работе представлены результаты использования платформы Vuforia [2] для решения указанных задач. В данном приложении возможность регистрации изображений позволяет разработчикам располагать и ориентировать виртуальные объекты, такие, как 3D-модели и медиаконтент, в связке с реальными образами при просмотре через камеры мобильных устройств (рис. 1). При этом виртуальный объект ориентируют на изображении реальной сцены таким образом, чтобы точка наблюдения позволяла достичь главного эффекта – восприятия виртуального объекта как части реального мира [3].

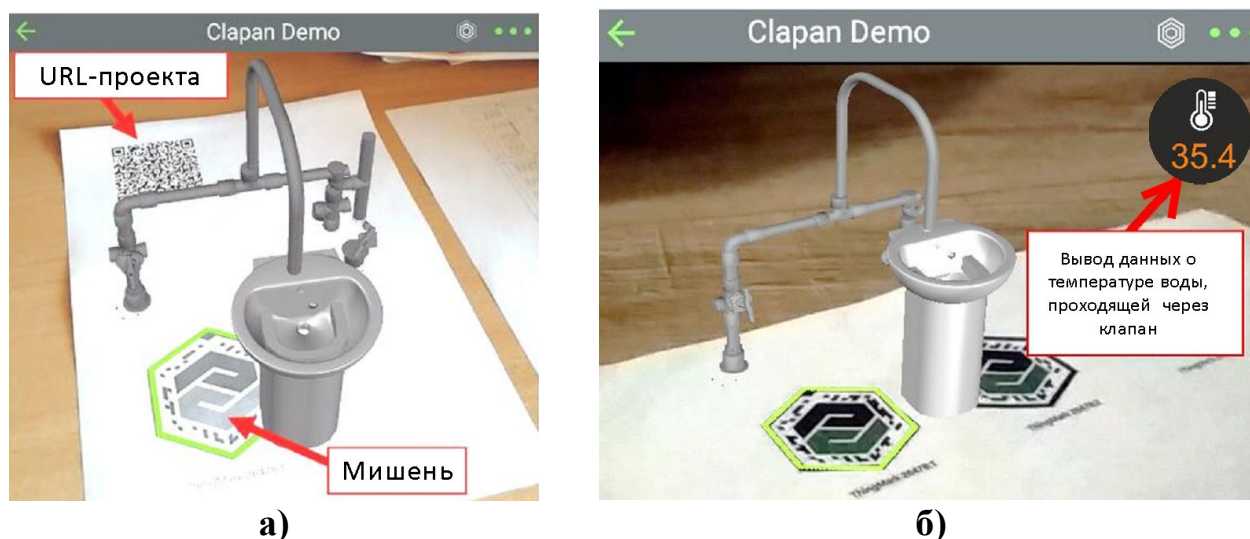

Рис. 1. Ориентация 3D-модели демо-проекта в Vuforia View.

Vuforia поддерживает разные 2D- и 3D-типы мишеней, включая безмаркерные (Image Target), 3-мерные мишени (Multi-Target), а также реперные маркеры, которые выделяют на сцене объекты для их распознавания. Кроме того в Vuforia можно привязывать метки к конкретным изображениям контрастных поверхностей. Дополнительные функции включают обнаружение препятствий с использованием так называемых «Виртуальных кнопок» («Virtual Buttons»), детектирование целей и возможность создавать программным путем и реконфигурировать цели в рамках кода, который модифицируется самостоятельно.

При этом, в качестве мишени выбирается элемент системы Smart House. В его окружении располагаются составные элементы AR, которые имеют необходимые пропорции и локации. Данные элементы обеспечивают соответствующую визуализацию состояния и параметров объектов Smart House (уровень воды, влажности, силы тока, яркости, температуры и др.) и осуществляют инициализацию сообщений о необходимости каких-либо действий. Для управления или влияния на конкретный элемент системы Smart House используется интерфейс мобильного приложения. В зависимости от количества мишеней возможно привлечение облачных ресурсов.

В качестве примера для реализации перспективной системы Smart House в данной работе выполнено моделирование управляемого дистанционно клапана подачи воды, который содержит датчики температуры, уровня pH и счетчик (рис. 2).

Рис. 2. Проект использования AR в Smart House: а) – 3D-модель подсистемы подачи воды; б) – пример визуализации данных в реальном времени на мобильном устройстве.

Кроме использования фреймворка Thingworx Studio [4] (Free Trial) существуют другие варианты применения Vuforia. Наиболее распространенным является комбинация с графическим редактором Unity (пишутся XML-скрипты для обработки данных и их отображения) [5]. Обработчик данных обеспечивает сглаживание и фильтрацию шумов с усреднением показаний сенсора, чтобы выдавать данные не каждую секунду, а один раз в течение заданного периода времени (например, через несколько часов).

Поскольку Vuforia после 30 суток поддерживает лишь платный контент, дальнейшие исследования были сориентированы на реализацию проектов «AR + Smart House» на других бесплатных платформах. В качестве таких вариантов нужно указать Artoolkit и Easyar.

Как известно [6], Artoolkit – это библиотека трекинга для AR с открытым исходным кодом, которая поддерживает устройства, работающие под операционными системами Android, iOS, Linux, Windows, OS X и смарт-очки. Данная платформа реализует следующие возможности [7]: трекинг позиции и ориентации для устройств с обычными и стереоскопическими камерами; отслеживание простых черных квадратов; отслеживание плоских изображений; калибровка камеры и стереоскопической оптики. Предусмотрена также поддержка плагинов для Unity и Openscenegraph, оптических шлемов и очков на основе бесплатного программного обеспечения с открытым исходным кодом. При этом обеспечивается достаточная скорость для приложений дополненной реальности в масштабе реального времени.

Следует иметь в виду, что разнообразие функций усложняет интеграцию библиотеки Artoolkit и занимает больше времени для изучения всех параметров и настроек.

Также, среди бесплатных платформ разработки AR нужно выделить Nyartoolkit – японскую библиотеку AR, которая основана на Artoolkit [8].

Другая альтернатива Vuforia – это Easyar [9]. Данная платформа легко интегрируется и поддерживает: Android, iOS, UWP, Windows, OS X и Unity. Ее текущая версия включает следующие функции: распознавание 3D-объектов; восприятие окружающей среды; облачное распознавание; работа со smart-очками; облачное развертывание приложений. Библиотека полностью бесплатная, а документация и примеры – интуитивно понятные.

В целом, приведенные результаты исследований свидетельствуют о значительном росте технологического базиса AR, что требует от пользователей определенного уровня владения ими. Особенно это касается ситуаций управления физическими объектами или процессами, с которыми связано функционирование системы Smart House.

Список литературы

1. Sliusar, I.I., Slyusar, V.I., Chernikov, R.A., & Tokar, Y.V. (2020). Synthesis to the segment of network 5G with support of IoT. *Nauka i studia*, 7 (209), 70-75.
2. Vuforia: Market-leading Enterprise Ar – <https://www.vuforia.com/>
3. Vuforia: Немного магии в нашей реальности. Andrei Bas – <https://habr.com/post/198862/>
4. PTC Introduces New Thingworx Studio Augmented Reality Free Trial Program – <https://www.ptc.com/en/news/2017/ptc-introduces-new-thingworx-studio-augmented-reality-free-trial-program>
5. Unity. Unity Technologies – <https://unity.com/ru>
6. Artoolkitx – <http://www.artoolkitx.org/>
7. Топ 18 SDK для работы с AR – дизайн на Vc.ru. Glory Mlory – <https://vc.ru/design/125017-top-18-sdk-dlya-raboty-s-ar>
8. Nyartoolkit Project – <http://nyatla.jp/nyartoolkit/wp/>
9. Best Engine For Developing Augmented Reality – <https://www.easyar.com/>

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Смалько О. А.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інформатики,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

Сьогодення ставить нові виклики перед сферою освіти та усіма суб'єктами навчальної діяльності. У непрості часи завжди людство постає перед складними реаліями життя, а особливо коли від правильної, обґрунтованої поведінки кожного залежить здоров'я оточуючих. Так сталося і тепер, коли прогрес розвитку сучасної цивілізації призупинити не можна та водночас неможливо повноцінно організовувати, зокрема, навчально-виховний процес у закладах освіти різних рівнів.

Але як кажуть у нашому народі, "так воно прилучилося, що щастя за біду зачепилося" [1]. І справді, нинішнє лихо всесвітньої пандемії коронавірусної хвороби стимулювало розквіт плідних навичок ефективного застосування різноманітних корисних методів інноваційних технологій у навчально-виховному процесі.

Викладацька спільнота в усіх країнах світу взялася активно досліджувати функціональні можливості та потенціал інформаційно-комунікаційних засобів, за допомогою яких можна організовувати дистанційне навчання, онлайн-спілкування з учнями та студентами, контролювати й оцінювати здобуті досягнення та заохочувати подальше особистісне зростання суб'єктів навчальної діяльності, розвиток їхніх знань, умінь і навичок.

Всесвітнє павутиння, що на сьогодні являє собою величезне сховище інформації, доступ до якого може отримати будь-хто охочий, є невичерпною криницею знань, поживними краплинами якої будуть "живитись" ще багато поколінь людей. І за допомогою Інтернет дістатись до них дуже просто.

Переваг у такому форматі здобування знань безліч. Причому це стосується абсолютно всіх наук і сфер життєдіяльності людини.

У всемережжі можна знайти незліченну кількість усіляких пізнавальних мультимедійних ресурсів, науково-популярних фільмів, оцифрованих інформативних ілюстрацій і важливих документів [2], за допомогою яких можна здобувати нові знання, пізнавати невідомі факти, поглиблювати розуміння сучасної ноосфери та відточувати навички взаємодії з нею.

Велика кількість різноманітних мобільних і веб-застосунків пропонує своїм користувачам зручні інструменти для участі в корисних навчальних заняттях

(зокрема, на платформах масових онлайн курсів), у різних вебінарах потрібної тематики, в онлайн-тренінгах, корисних для підвищення власної кваліфікації чи для здобування додаткової спеціальності [2].

Звісно, щоб повною мірою скористатися потенціалом мережі Інтернет з навчальною метою, будь-якому користувачу знадобиться кваліфікована методична підтримка знавців найкращих способів доступу до потрібного сегменту веб-простору, доцільних методів його опрацювання і використання. Не обійтись і без допомоги ІТшників, які можуть порадижити як краще використовувати належні ІКТ-засоби для комунікації, роботи з електронними матеріалами, для пошуку необхідних джерел і проведення потрібних досліджень.

Оцінюючи переваги застосування існуючих інформаційно-комунікаційних засобів для підтримки навчально-виховного процесу, не можна забувати про небезпеки, що можуть супроводжувати заповзятих онлайн-користувачів.

Відомий німецький філософ і соціолог Юрген Габермас застерігає завсідників комп'ютерних мереж у тому, що "значна частина інформації, яка циркулює в суспільстві, — це дезінформація, а за її створенням стоять певні політичні/економічні групи, що переслідують свої цілі". Він щиро розчарований тим, що "перша в історії людства медіареволюція служить передусім економічним, а не культурним цілям" [3].

Навчаючи молодь працювати в Інтернеті з різними медіаресурсами, неодмінно важливо формувати у неї потрібні навички інформаційної культури, що зможуть запобігти потраплянню у пастки, які професійно розставляються різного роду шахраями, корисливими людьми та справжніми "хижаками" медіа-простору, про неприпустиму діяльність яких писав, наприклад, один з найвідоміших інтелектуалів сучасності, американський лінгвіст і філософ Ноам Хомський [3].

Дуже важливо також розуміти проблеми, які накладає на нас ІКТ-дійсність. Атомізація суспільства, що спричинюється у тому числі через переформатування традиційних способів взаємин між людьми, "кліпова" свідомість, що поступово формується нинішньою медіаіндустрією (про яку говорив відомий американський письменник і соціолог Елвін Тоффлер [5]), кардинально змінює культурну сферу сучасної людини. І для того, щоб не нашкодити прогресивному розвитку людства, слід обережно та виважено користуватись усіма доступними інформаційно-комунікаційними засобами і на своєму прикладі навчати цього молоде покоління.

Список літератури

1. Українські народні прислів'я та приказки. Київ: Видавництво АН УРСР, 1955. С. 54.
2. Смалько О. А. Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у здобуванні знань // Інформаційні технології – 2020: зб. тез VII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців, 21 трав. 2020 р., м. Київ / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; Відповід. за вип.: М. М. Астаф'єва, Д. М. Бодненко, О. В. Бушиа, О. М. Глушак,

Г. А. Кучаковська, О. С. Литвин, В. В. Прошкін, С. М. Шевченко. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С 75-77.

3. Habermas J. ¡Por Dios, nada de gobernantes filósofos! Режим доступу: https://elpais.com/elpais/2018/04/25/eps/1524679056_056165.html (дата звернення: 23.05.2020).

4. Las terribles 10 estrategias de manipulación masiva, reveladas por Noam Chomsky. Режим доступу: <https://www.elclubdeloslibrosperdidos.org/2018/03/las-terribles-10-estrategias-de.html> (дата звернення: 23.05.2020).

5. Тоффлер Е. Третя хвиля / З англ. пер. А. Євса. Київ: Вид. дім "Всесвіт", 2000. 480 с.

ПРОВІДНІ ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОЛЕКТИВУ ВЧИТЕЛІВ ШКОЛИ ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Стемковська Я.

кандидат педагогічних наук,
заступник директора
Миколаївської спеціалізованої школи
«Академія дитячої творчості»

Останнім часом тенденція до оновлення освіти набуває все більшої потужності. Одним із напрямів цього процесу є концептуальний розвиток художньо-естетичного компонента в освіті. Сучасний світ потребує креативності й критичності мислення, гармонійного балансу між логікою та емоціями, між мозком і душею. Гарантом реалізації цієї мети може бути сучасний педагог, педагог-митець, що увібрав у себе спадщину попередніх поколінь та здатний до безперервного особистісного та професійного самовдосконалення. Саме такі педагоги і вчителі складають педагогічні колективи авторських шкіл художньо-естетичного профілю. Отже, до викладацької діяльності залучаються майстри-художники, актори, режисери тощо, які за своєю професійною підготовкою і внутрішньоособистісним сприйняттям світу дещо відрізняються від вчителів, що викладають загальноосвітні предмети.

Людина творча наділена здатністю до реалізації чуттєво-емоційних потреб та успішного проходження всіх стадій творчого акту. Особистість художньо-естетичного спрямування прагне до самостійності, визнання власної моделі сприйняття світу як єдино правильної, постійно знаходиться в процесі пошуку натхнення та гармонізації складових «Я-концепції», що дуже часто призводить до загострення внутрішньоособистісних конфліктів та протиріч із навколишнім середовищем.

Отже, процес управління розвитком колективу вчителів школи художньо-естетичного профілю відбуватиметься за адекватних умов його реалізації, що буде залежати, у першу чергу, від функціонування освітнього середовища та, відповідно, педагогічних умов, які забезпечать вказаний процес.

Так, *першою умовою* нами було визначено *необхідність реалізації комплексу теоретико-методологічних та організаційно-педагогічних дій суб'єктів управління для управління розвитком колективу вчителів школи художньо-естетичного профілю.*

Слід зауважити, що розвиток колективу школи художньо-естетичного профілю залежить від зовнішніх (соціальна, економічна, політична ситуація у країні, зв'язки навчального закладу з громадськими організаціями та державними установами) і внутрішніх чинників (розвинута система науково-

методичної роботи, стиль управлінської діяльності, рівень навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, готовність педагогів до інноваційної діяльності, характер комунікативних процесів, мотиваційний рівень учнів і педагогів, ціннісні орієнтації суб'єктів навчально-виховного процесу, наявність іміджевого компоненту тощо), діагностичний інструментарій повинен вивчати всі вищезазначені чинники й бути спрямованим на виявлення основних цілей, що приймаються більшістю членів шкільного колективу, цінностей, норм поведінки, готовності до змін та інновацій, комфортності освітнього середовища тощо.

Ураховуючи викладене, *другу педагогічну умову* ми пов'язуємо з наявністю мотиваційного механізму, що забезпечує процес розвитку колективу вчителів у системі науково-методичної роботи школи художньо-естетичного профілю крізь призму стимулювання мотивації суб'єктів управлінської діяльності до науково-методичної роботи, формування у співробітників почуття впевненості в успіху професійної діяльності, підготовку суб'єктів управління до створення стилю освітнього закладу, спрямованого на розвиток рівня організаційної культури і зміцнення зв'язків соціального партнерства.

Третьою педагогічною умовою вважаємо перехід до ціннісно-орієнтованого розвитку педагогічного колективу школи художньо-естетичного профілю, де формуються моральні цінності й установки діяльності освітнього закладу, що спонукатимуть інтелектуальний потенціал вчителів на ефективну реалізацію місії та цілей науково-методичної роботи. При цьому розвивається солідарність усіх педагогічних працівників навколо цінностей, норм, традицій, підвищується їхня відповідальність за якість професійної діяльності, зміщуються акценти управлінської діяльності у площину створення контексту спільних цінностей.

Досконала реалізація визначених умов можлива за наявності мистецько-педагогічних чинників, що створюють художньо-естетичне середовище загальноосвітнього навчального закладу художньо-естетичного профілю. Тому *четверту педагогічну умову* ми пов'язуємо зі сформованим культурно-освітнім середовищем, що охоплює мистецько-педагогічні чинники в управлінні розвитком педагогічного колективу школи.

Одним із чинників нами визначено специфіку освітнього процесу, а саме: включення до навчального плану профільних предметів художньо-естетичного спрямування; наявності у складі педагогічного колективу майстрів-художників, акторів, режисерів; постійного залучення всіх учасників освітнього процесу до творчої діяльності.

Така система організації освітнього процесу має підтвердження в сучасній педагогічній практиці. Це, у першу чергу, стосується експериментальних авторських шкіл художньо-естетичного профілю, що успішно функціонують на теренах вітчизняної освіти. Серед найбільш значущих можемо виділити авторську школу Г. Матвєєвої «Академія дитячої творчості».

Зміст художньо-естетичної освіти і специфіка організації освітнього процесу зумовлюються структурою школи, яка складається із загальноосвітнього (надає освіту на рівні державного стандарту), декоративно-

прикладного й сценічного відділення, творчого центру, соціально-психологічної служби.

Отже, система художньо-естетичної освіти передбачає активізацію творчої діяльності не тільки в учителів художньо-естетичного профілю, а й учителів загальноосвітніх предметів. Взаємовплив світоглядів вчителів різних напрямів є одним із мистецько-педагогічних чинників, що створює неповторну атмосферу взаємодії, довіри й духовності.

Високий рівень управління розвитком колективу вчителів школи художньо-естетичного профілю узгоджує й гармонізує внутрішні й зовнішні мотиви професійної і навчальної діяльності, формує у педагогів позитивне ставлення до професійної діяльності через розроблену систему стимулювання й визнання результатів роботи.

Слід зазначити, що сформованість мотиваційно-ціннісних установок приводить у відповідність формальні й неформальні норми і правила поведінки, що існують у освітньому закладі. Також, допомагають визнати їх учасникам освітнього процесу і сприяють злагодженості в роботі освітнього закладу загалом.

Важливим завданням є розкриття місії й філософії діяльності школи через упровадження спільних ідей і цілей діяльності на підставі дійсних потреб учасників освітнього процесу. Діяльність цих суб'єктів формує шанобливе ставлення до школи, її історії, традицій, ритуалів, символів, які є засобами передачі основних організаційних, загальнолюдських і професійно-педагогічних цінностей.

Обґрунтовані педагогічні умови дають нам можливість стверджувати про важливість відкритості школи до інновацій, сприйняття пропозицій соціуму, самоосвіти, а її основа – відкритість учителя для спілкування, обміну досвідом, готовність до співпраці, сприйняття колег не як конкурентів, а як партнерів у діяльності. Обличчя школи – педагогічний колектив, його досягнення.

Кожна з виявлених педагогічних умов має свої внутрішні можливості, будучи переважно спрямованою на розвиток педагогічного колективу школи художньо-естетичного профілю. До того ж, кожна окремо взята умова не може повністю забезпечити ефективність вирішення зазначеної проблеми. Тільки системна єдність дозволить досягти найкращих результатів.

Література

1. Матвеева Г. Д. Організаційно-педагогічні засади діяльності спеціалізованої школи художньо-естетичного профілю [Рукопис]: дис. канд. пед. наук. : 13.00.06 / Матвеева Ганна Дмитрівна; ДВНЗ „Університет менеджменту освіти“ НАПН України. – К., 2011. – 170 с.

2. Освітній менеджмент: навч. посіб. [Текст] / Авторський колектив. За ред. Л.І. Даниленко, Л.М. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – С. 56 – 92, С.77 – 82. – 392 с.

3. *Фіцула М. М.* Педагогіка: навчальний посібник [для студентів вищих педагогічних закладів освіти] / *М. М. Фіцула.* – К.: Академія, 2000. – 544 с.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОГО КЕРІВНИЦТВА У ВОЄННІЙ СФЕРІ, СФЕРАХ ОБОРОНИ І ВІЙСЬКОВОГО БУДІВНИЦТВА

Стецюк С. П.,

ад'юнкт науково-організаційного відділення
Військового інституту Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Бериславська О. М.

к.ю.н., доцент кафедри правового забезпечення,
Військового інституту Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Оптимізація організаційної структури Міністерства оборони України, його перетворення на цивільну організацію направлену на формування та реалізацію політики у сфері своєї відповідальності, а також позбавлення невластивих повноважень було і залишається в пріоритетних напрямках реформування цього міністерства. Організаційна структура Міністерства оборони України побудована за лінійно-функціональним типом і на нашу думку визначається, як встановлена нормативно-правовими актами, що прийняті уповноваженими органами (особами) в межах своєї компетенції та з дотриманням певної процедури, сукупність взаємопов'язаних окремих керівних посад, структурних і відокремлених підрозділів апарату міністерства, а також підпорядкованих йому органів військового управління, військових частин, вищих військових навчальних закладів та установ, що формують єдину систему ланок та рівнів управління у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва.

Міністерство оборони України очолює Міністр оборони України, якого з числа цивільних осіб призначає на посаду за поданням Президента України і звільняє з посади Верховна Рада України. Як наслідок зазначеної процедури, Міністр оборони України є підпорядкованим Президентові України як Верховному Головнокомандувачу Збройних Сил України та підзвітним перед Верховною Радою України. За своєю посадою Міністр оборони України є членом Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки і оборони України. У своєму підпорядкуванні Міністр оборони України має першого заступника, заступника з питань європейської інтеграції та ще 4 заступників, які призначаються на посаду з числа цивільних осіб та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра оборони України [1]. Посади Міністра оборони України та його заступників є політичними, і на них не поширюється дія законодавства про державну службу.

Вищою ж посадовою особою з числа державних службовців Міністерства оборони України є його державний секретар, який за результатами конкурсного відбору призначається на посаду Кабінетом Міністрів України строком на п'ять років з правом повторного призначення і може бути звільнений зі своєї посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України або Міністра оборони України. До завдань державного секретаря Міністерства оборони України належить забезпечення діяльності, стабільності та наступності роботи міністерства, а також організація поточної роботи, пов'язаної із здійсненням його повноважень.

З метою погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Міністерства оборони України, обговорення найважливіших напрямів його діяльності, розгляду наукових рекомендацій і проведення фахових консультацій Міністр оборони України своїм рішенням може утворювати колегію Міністерства оборони України, інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та допоміжні органи [2].

Гранична чисельність державних службовців і працівників апарату Міноборони затверджується Кабінетом Міністрів України [3] і складає 764 працівника, з яких 594 державні службовці. Штатний розпис Міністерства оборони України затверджується державним секретарем Міністерства оборони України. Перелік структурних підрозділів, які можуть утворюватися у складі апарату міністерства, встановлюється Міністром оборони України з урахуванням граничної чисельності працівників апарату, складності та обсягу покладених на орган завдань. Із чинною на сьогодні структурою апарату міністерства, схемою спрямування та координації його структурних підрозділів можна ознайомитись у наказі Міністерства оборони України від 03 квітня 2020 року № 108[4], який знаходиться у вільному доступі на сайті відомства.

Список літератури:

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19> (дата звернення: 14.05.2020).

2. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/671-2014-%D0%BF> (дата звернення: 14.05.2020).

3. Деякі питання затвердження граничної чисельності працівників апарату та територіальних органів центральних органів виконавчої влади, інших державних органів : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2014 № 85. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/85-2014-%D0%BF> (дата звернення: 15.05.2020).

4. Питання Міністерства оборони України: Наказ Міністерства оборони України від 03.06.2020 року № 108. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2020/108_mou.pdf (дата звернення: 15.05.2020).

ХАРЧОВІ ВОЛОКНА ЯК ОЗДОРОВЧИЙ КОМПОНЕНТ У СКЛАДІ М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ

Страшинський І. М.,

к.т.н., доцент

Національний університет харчових технологій

Маринін А. І.,

к.т.н., старший науковий співробітник,

завідувач Проблемної науково-дослідної лабораторії НУХТ

Національний університет харчових технологій

Ришканич Р. О.

студент 1 курсу магістратури

Національний університет харчових технологій

Суттєве значення м'ясопродуктів у раціоні харчування населення пов'язане з наявністю у ньому збалансованої кількості незамінних амінокислот, без яких в організмі людини неможливий синтез білків. Окрім амінокислот, м'ясо багате на вітаміни та мінеральні речовини, які впливають на фізіологічні процеси, що відбуваються в організмі людини. М'ясо та м'ясопродукти, виконуючи суттєві функції в організмі, сприяють покращенню здоров'я та самопочуття в цілому. Незважаючи на всі привабливі властивості, у м'ясі, на жаль, відсутні харчові волокна [1].

Харчові волокна (харчова клітковина, дієтичні волокна) – це частина рослин, що споживається людиною, та разом з жирами, білками, вуглеводами і вітамінами складають необхідний поживний баланс. Найбільш розповсюдженим слід вважати визначення сутності харчових волокон як суми полісахаридів і лігнінів, що не перетравлюються ендогенними секретами шлунково-кишкового тракту людини. Основні типи харчових волокон – некрохмальні полісахариди, які можна розділити на целюлозні та нецелюлозні [2,3,4,5]. Найбільшими джерелами харчових волокон є рослинні продукти, такі як зернові, бобові, овочі, фрукти та насіння.

Також м'ясо містить велику кількість насичених жирних кислот і холестерин, які доволі часто призводять до появи різного роду захворювань, що негативно впливає на організм людини. Епідеміологічні дослідження продемонстрували зв'язок між раціоном, що містить багато шкідливих калорій, та хронічними захворюваннями. Це дозволило дійти висновку, що присутність дієтичних волокон у продуктах харчування не тільки робить їх дешевшими, але й збалансованими за кількістю мікро- та макронутрієнтів.

Відомо, що волокна, додані до харчових продуктів у значній кількості, абсорбують холестерин та жовчні кислоти та посилюють їх виведення з калом,

знижують концентрацію холестерину в жовчі та попереджують виникнення холестеринових жовчних каменів, нормалізують ліпідо-вуглеводний обмін, збільшують час евакуації зі шлунку як рідкої, так і твердої їжі, таким чином наповнюючи шлунок та підтримуючи відчуття ситості [6]. У такий спосіб харчові волокна виконують багатофункціональну дію на різноманітні органи та системи людини. Сфера застосування волокон у виробництві м'ясопродуктів досить різноманітна. Клітковину використовують у рецептурах ковбас, паштетів, шинок, м'ясних консервів.

У сучасному світі використовується широкий асортимент клітковини для виробництва м'ясопродуктів із додаванням різноманітної сировини. За видом сировини харчові волокна розділяють на: пшеничні, морквяні, картопляні, вівсяні, апельсинові, яблучні, томатні, пшеничні, соєві [7]. Найчастіше для виробництва м'ясних виробів використовується пшенична клітковина, технологічні властивості якої залежать від довжини волокон. Зазвичай, чим більша довжина волокон, тим вищі показники волого- і жируотримуючої властивостей. Клітковина не має смаку, запаху, утворює прозорі розчини з водою, не змінює натуральні органолептичні показники м'ясної продукції, проте, додавання волокон до м'яса призводить до зміни його складу. Притаманні клітковині функціональні властивості глибоко впливають на фізико-хімічні властивості м'яса [8,9]. Під час термічної обробки волокна зазнають змін у хімічному складі та функціональних властивостях. Використання гідратованої клітковини у складі м'ясопродуктів сприяє кращому зв'язуванню та утриманню вологи, зростанню емульгуючої здатності та зменшенню вмісту жиру [10]. Використання харчових волокон також дозволяє підвищити теплопровідність за рахунок термостабільності продукту, поліпшити структуру виробу, знизити ризик утворення бульйонно-жирових набряків та розшарування фаршу, запобігти кристалоутворенню води та зменшити калорійність продукту. Із поступовим заміщенням клітковини зменшується вміст вологи та жиру, збільшується кількість білку та золи. Внесення волокон у м'ясні системи призводить до зменшення втрат при варінні, відбувається зміна рН та підвищується стабільність емульсії. На стабільність емульсії впливають саме компоненти волокон, які під час гідратації мають здатність утримувати воду і зберігати такий стан під час температурної обробки та під час заморожування [11]. Збільшення стабільності емульсії призводить до зменшення втрат під час приготування та збільшення кінцевого виходу м'ясних продуктів, що є доволі важливим чинником з економічної точки зору [12]. Таким чином, харчові волокна посідають важливе місце у харчуванні в сучасному світі, адже мають можливість забезпечити організм корисними речовинами, тим самим позитивно впливаючи на самопочуття та здоров'я людини в цілому.

Список літератури:

1. Figuerola F, et al. Fibre concentrates from apple pomace and citrus peel as potential fibre sources for food enrichment. *Food Chem.* 2005;91(3):395–401. 10.1016/j.foodchem.2004.04.036.
2. Devatkal SK, et al. *Journal of food science and technology.* 2012;49:781.

3. Кишенько І.І. Вибір та обґрунтування складу багатокомпонентних розсолів для виробництва цільном'язових шинкових виробів / Кишенько І.І., Стращенко С.В., Донець О.П. // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2011. – Т.13.№4(50), ч.4. – С. 72.

4. Страшинский И.М. Полуфабрикаты из мяса индейки с использованием текстуроформирующих наполнителей / Иванов. С, Пасичный В.М., Страшинский И.М., Маринин А.И., Фурсик О.П., Крепак В. // *Miasto Chemija ir Technologija* НУХТ. – 2014. – Т. 48, NN№ 2. – С.25.

5. Топчій О.А. Використання рослинних олій у рецептурах м'ясних паштетів / Топчій О.А., Кишенько І.І., Котляр Є.О. // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2013. – Т.15.№1(55), ч.3. – С. 169.

6. Saricoban C, Yilmaz MT, Karakaya M./ Responce surface methodology study on the optimization of effects of fat, wheat bran and salt on chemical, textural and sensory properties of patties./ *Meat Sci.* 2009; 83, 610-619.

7. Gupta R, et al.*International Journal of Food and Fermentation Technology* .2017;71:41.

8. Weiss J, et al. Advances in ingredient and processing systems for meat and meat products. *Meat Sci.*2010;86(1):196–213. 10.1016/j.meatsci.2010.05.008.

9. Rodríguez R, et al. Dietary fibre from vegetable products as source of functional ingredients. *Trends Food Sci Technol.*2006;17(1):3–15. 10.1016/j.tifs.2005.10.002.

10. Kumar D, Tanwar VK.*Journal of Stored Products and Postharvest Research.* 2011;2:11.

11. Rosell CM, et al. Фізико-хімічні властивості товарних волокон з різних джерел: порівняльний підхід.*Food Res Int.*2009 р .;42(1): 176–184.doi: 10.1016 / j.foodres.2008.10.003.

12. Arihara K. Strategies for designing novel functional meat products.*Meat Sci.*2006;74(1):219–229. 10.1016/j.meatsci.2006.04.028.

ТРЕНІНГОВА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЯК РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Терьохіна Г. В.

учитель закладу загальної середньої освіти української мови та літератури
Мелітопольської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4
Мелітопольської міської ради Запорізької області

Освітня діяльність сьогодні – це навчання та виховання суб'єктів на компетентно – діяльнісній основі; широке впровадження інноваційних технологій; використання інформаційно-комунікаційних засобів навчання; індивідуалізація та особистісна співпраця здобувача освіти з учителем.

«В інформаційному суспільстві вчитель стрімко втрачає монополію на володіння знаннями, та й сама інформація миттєво стає відкритою кожному, хто має доступ до Всесвітньої мережі. Натомість усе більшого значення набувають так звані «м'які навички», які складно розвинути в рамках традиційного уроку, тому останнім часом активні й інтерактивні методи навчання, що їх часто об'єднують спільною назвою «тренінг», набувають усе більшої популярності» [1].

«Тренінгові і традиційні форми навчання мають істотні відмінності. Традиційне навчання здебільшого орієнтоване на правильну відповідь, а тренінг – насамперед, на запитання та пошук. На відміну від традиційних, тренінгові форми навчання повністю охоплюють увесь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, спроможність до ухвалення рішень, взаємодії тощо. Звичайно, традиційна форма передачі знань не є сама собою чимось негативним, проте у світі стрімких змін і безперервного застарівання знань вона має звужені рамки застосування» [1].

Сучасний педагог – це майстер-віртуоз, який уміє «оживлювати» навчальний матеріал, робити його яскравим, надсучасним, актуальним. Загальна життєва компетентність учителя української мови та літератури включає низку компетенцій і якостей, якими має володіти професіонал, виявляючи тим самим рівень літературно-читацької обдарованості. Педагогу треба докласти чимало зусиль, щоб учень насправді зацікавився твором, зрозумів необхідність його прочитання та дослідження, відчув бажання розібратися в його тонкощах.

Як справжній майстер, учитель сам повинен мати здатність до творчої спостережливості за художнім твором, перевтілення у створений образ уявлення та фантазування, володіння словом для творення усних і письмових текстів; уміти використовувати образну та логічну пам'ять, сенсорні відчуття

(зоріві, слухові, кінетичні, тактильні, термічні); застосовувати відтворюючу, творчу уяву.

На уроці-тренінгу розвивається критичне мислення здобувача освіти, «а коли ми говоримо про розвиток критичного мислення, то ми говоримо про розум в цілому, про розвиток розуму людини: і її абстрактного мислення, і її емоційного інтелекту, і її уяви (творчості), і її позитивних цінностей»[2].

Застосування тренінгових технологій на уроках мови та літератури уможливають розвиток емоційного інтелекту учня – уміння визначати емоції інших та розуміти власні емоційні стани. «Емоційний інтелект – це передусім уміння мотивувати себе, уміння здійснювати саморегуляцію своїх емоцій, уміння розуміти емоції інших і вибудовувати взаємодію з людьми»[2].

Таким чином, тренінгове навчання сприяє розвитку природних здібностей і нахилів, а також дає можливість їх істотному корегуванню; воно ґрунтується на основі дії півкуль головного мозку. Залежно від способу обробки інформації розрізняють три основні групи людей: право-, ліво-, рівнопівкульні.

З'ясовано, що ліва півкуля спеціалізується на логічному мисленні. Донедавна її вважали домінантною в інтелектуальній сфері особистості. Але, нині психологи доводять, що дія лівої півкулі переважає лише під час виконання певних функцій. Так, при обробці вербальної інформації виявляються мовленнєві здібності, сприймання прямого лексичного значення слова; розвиваються аналітичне, послідовне мислення; посилюється усвідомлене читання, письмо, запам'ятовування.

Основна сфера спеціалізації правої півкулі – інтуїція. Ця півкуля відповідає за такі функції, як: обробку невербальної інформації; паралельну обробку інформації, просторову орієнтацію, розуміння метафоричності мови й результатів роботи чужої уяви; чуттєве сприймання світу, музичні здібності, художні здібності до образотворчого мистецтва, творчу уяву – здатність мріяти, фантазувати; сприяє творчій діяльності людини в усіх сферах людського буття.

Учителю ще на початковому етапі необхідно провести якісне діагностування учнів, щоб потім коректно слідкувати за змістом і перебігом викладу матеріалу, роботою класу загалом і кожного учня зокрема. Під час уроків-тренінгів необхідно враховувати, що на відміну від лівопівкульних, які аналізують інформацію лише в чіткій послідовності, правопівкульні можуть одночасно обробляти багато різноманітної інформації.

Психологи спостерегли, що лівопівкульні люди – це логіки, реалісти, вони частіше користуються вербальною інформацією, люблять вести розмови, декламувати напам'ять, потребують чітких письмових інструкцій. Вони надають перевагу монотонній роботі, а не розв'язанню творчих завдань.

Правопівкульні – зазвичай творчі, інтуїтивні, не завжди зібрані, емоційні особистості, зорієнтовані на фантазію, абстрактне мислення. Їм притаманна чутливість до зовнішнього світу, артистизм.

Люди з однаково розвиненими півкулями поєднують усі названі здібності.

Акцентуація в традиційній системі освіти на розвиткові лівої півкулі призвела до того, що учень здатний грамотно відтворити вивчений матеріал, але безпорадний у практичній діяльності, яка потребує творчого підходу й

інтуїції. Для всебічного розвитку здобувача освіти, його повної самореалізації зусилля вчителя необхідно спрямовуватися не лише на роботу лівої півкулі, а й на праву півкулю, аби повніше використати її переваги. Уроки-тренінги повноцінно, в системі змушують учнів застосовувати внутрішні ресурси та плідну діяльність обох півкуль головного мозку.

Примітно, що з використанням тренінгової технології в освітньому процесі сучасний педагог поступово набуває освоєння актуальної ролі фасилітатора. Саме фасилітація має на меті забезпечення успішної комунікації в групі людей.

В освітній діяльності, фасилітатором називають викладача, вчителя, тренера, основне завдання якого полягає в стимулюванні та спрямованості процесу самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів. Фасилітатор – той, хто допомагає групі зрозуміти загальну мету й підтримує позитивну динаміку для досягнення її в процесі дискусії, не захищаючи при цьому одну з позицій або сторін. «У групових тренінгах учителя-тренера, працюючого в стилі фасилітації, нерідко визначають як диригента. Його роль полягає в тому, щоб направити учнів на досягнення очікуваних результатів навчання. Тому педагог-фасилітатор скоріше ставить запитання, сприяє звучанню різних думок, точок зору в групі. Фасилітатор пропонує процес, який допомагає учасникам засвоїти знання» [3, с. 147-158].

Конструюючи урок-тренінг із мови чи літератури, учитель вирішує певну низку завдань: створення пошуково-дослідницької емоційної атмосфери з творчим завданням, питанням чи проблемою; заохочення до нестандартного розв'язання завдання; формування й руйнація стереотипів діяльності; обов'язкове повторення окремих тренінгових вправ; постійне ускладнення творчих завдань та спонукання до змагальності між учасниками.

Метою уроку-тренінгу з української мови та літератури є формування самоконтролю й високої етики кожного з учасників освітнього процесу, що сприяють активізації творчого потенціалу, емоційного інтелекту, самовдосконалення й саморозвитку особистості.

Сьогодні принципово важливими є уроки, на яких під час співпраці педагога та учні почуваються комфортно, розмова відбувається конструктивно, відчувається толерантне ставлення до думки кожного й повага альтернативного бачення проблеми.

Використання тренінгової технології навчання на уроках української мови та літератури сприяє формуванню в здобувача освіти різних креативних якостей, компетентностей, «а саме: мовної, яка передбачає знання учасниками комунікації норм і правил сучасної літературної мови й вміле використання їх у продукуванні висловлювань» [4, с. 13]; «особистої, соціальної, навчальної, що є здатністю усвідомлювати внутрішні стани, ефективно управляти часом та інформацією, конструктивно працювати з іншими людьми, залишатися стійкими й керувати власним навчанням та кар'єрою» [5]; «життєвої компетентності – специфічної здатності, яка дає змогу ефективно розв'язувати проблеми, що виникають у реальних ситуаціях життя» [6, с. 106]; «громадянської, яка базується на повазі до прав людини, здатності ефективно взаємодіяти з іншими людьми в суспільних інтересах, зокрема щодо сталого

розвитку суспільства. Йдеться про навички критичного мислення і конструктивної участі в діяльності громади та в прийнятті рішень на всіх рівнях – від місцевого і національного до європейського та міжнародного» [5].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зміст і структура тренінгу – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/19/68>.

2. Лекція 3. Що потрібно для успішної діяльності: IQ, емоційний інтелект, мислення, розум, довіра? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bitly.su/xYnd>

3. Левченко О. О. Педагогічна фасилітація як феномен формування фасилітативного стилю педагогічної взаємодії майбутніх викладачів /

4. О. О. Левченко // Наукові записки. Психологія і педагогіка. – 2011.– №18.– С. 147 – 158.

5. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: навч. посіб./Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с

1. 2 Ключові компетентності для навчання протягом життя – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>.

6. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / За ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен – К.: Богдана, 2003. – 520 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ГРОМАДЯНАМИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Тесля Л. В.

канд.юрид.наук.

викладач кафедри економічної теорії і економіки підприємства,
Одеський державний аграрний університет

Україна володіє одним з найпотужніших земельних фондів у Європі. Із загальної площі 60 млн. га, 42,7 млн. га (70,8%) займають сільськогосподарські угіддя з дуже родючими ґрунтами. Ще 17,6% території - ліси, 4,2% - це забудовані території [1]. Потужний земельний фонд країни у змозі задовольняти різноманітні потреби суспільства і є ключовим для удосконалення рівня життя населення при умові його ефективного раціонального використання. Однак, зростання добробуту населення стримується через ряд перешкод щодо передачі державною земельних ділянок у власність громадянам. Для ефективного використання земельних ділянок та захисту прав їх власників і користувачів необхідно сформувати якісний дієвий механізм регулювання земельних відносин. Аналіз досліджень і публікацій науковців, які розглядають проблему безоплатної приватизації землі, дає змогу визначити напрямки удосконалення правового регулювання процедури приватизації в Україні.

Конституція України визнає землю основним національним багатством й гарантує на неї право власності, яке громадяни, юридичні особи й держава набувають і реалізують згідно з законодавством[2]. Для отримання права власності на землю, її необхідно приватизувати, тобто безоплатно отримати у приватну власність із земель комунальної чи державної власності на користь фізичних та юридичних осіб. Це – широкий підхід до розуміння приватизації земельних ділянок. За вузького підходу приватизація розглядається як безоплатне, одноразове, в межах встановлених норм відчуження земельних ділянок державної та комунальної власності виключно громадянами [3, с. 160]. Поняття приватизації земель (ділянок) в Україні пов'язане із земельною реформою і є різновидом земельно-процесуальних правовідносин та гарантією земельної правосуб'єктності громадян стосовно виникнення права приватної власності на земельні ділянки. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування згідно із нормами земельного законодавства розпоряджаються землею та зобов'язані реалізувати право громадян на безоплатну приватизацію.

Земельний кодекс України (ЗКУ) визначає підстави та розміри земельних ділянок, які громадянину дозволяється отримати безоплатно у власність і скористатись таким правом тільки один раз відповідно до цільового призначення. Доволі часто бувають ситуації, коли громадяни отримують земельну ділянку певного цільового призначення менше норми, закріпленою законом. Наприклад, сусідня ділянка, на яку вже оформлене право власності, не

дозволяє перейти межу. А згідно із положеннями ч. 1 ст. 121 ЗКУ розмір земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства має бути не більше 2 гектарів[4]. Проте, стаття 5 Закону України «Про особисте селянське господарство» встановлює норму, згідно з якою вже реалізоване право громадянина на безоплатну приватизацію земельної ділянки для ведення особистого підсобного (селянського) господарства в розмірі менше 2,0 гектарів, не є підставою для відмови у збільшенні земельної ділянки в межах норм, встановлених ЗКУ для ведення особистого селянського господарства [5]. Маємо юридичну колізію. Чинне земельне законодавство України не містить заборони на повторне звернення громадянина України до органів місцевого самоврядування або органів виконавчої влади із заявою про набуття додатково земельної ділянки певного цільового призначення у межах норм, встановлених у ч. 1 ст. 121 ЗКУ. Тому громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної чи комунальної власності для ведення особистого селянського господарства загальною площею не більше 2,0 гектарів однією, двома чи більше ділянками, а відповідні органи влади мають право надати громадянину України одну, дві чи більше земельних ділянок для ведення особистого селянського господарства, загальна площа яких не перевищуватиме 2 гектари [6]. Згідно із загально-дозвільним принципом права «дозволено все, що не заборонено законом», у випадку приватизації земельної ділянки певного цільового призначення менше законодавчої норми, не буде незаконним звернутися повторно з метою збільшення площі земельної ділянки в межах закону. На практиці ця норма ставиться під сумнів, оскільки право вже один раз було вичерпано, а розмір до уваги не береться.

Наступна проблема в тому, що в процесі приватизації землі на нормативному рівні простежується очевидна соціальна несправедливість норм безоплатної приватизації земельних ділянок для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будинків і споруд (присадибна). Згідно із ч.1 ст. 121 ЗКУ кожен громадянин безоплатно може отримати присадибну земельну ділянку розміром до 0,1 га у місті, 0,15 га – у селищі або 0,25 – у селі[4]. Найпривабливіші земельні ділянки розташовані як у столиці України, так у прибережних містах і селищах України. Але не всі громадяни зможуть їх отримати. Відтак одному громадянину пощастить отримати земельну ділянку в столиці або прибережному місті чи селищі, другому – у місті обласного значення, селищі, селі, які знаходяться у занепаді. Їх вартість відрізнятиметься у десятки, а можливо й сотні разів. Але при цьому громадяни користуються одним для всіх правом безоплатної приватизації землі.

Також зауваження стосується проблеми відсутності публічності і відкритості при вирішенні питань безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами України[7, с.294]. Стаття 5 ЗКУ закріплює принцип забезпечення рівності права власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави[4]. На одну й ту ж земельну ділянку можуть претендувати декілька осіб, що оформили відповідні заяви. Однак, нормами земельного законодавства не передбачено критерії, на підставі яких приймається рішення про безоплатну передачу земельної ділянки у власність саме того чи іншого

громадянина. Звідси - корупційна складова цієї процедури, що породжує високий рівень зловживань уповноважених посадових осіб органів місцевого самоврядування та виконавчих органів. Безоплатну приватизацію земельної ділянки можуть призупинити й заблокувати органи державної влади та місцевого самоврядування на будь-якому етапі. На жаль, громадяни фактично позбавлені дієвих засобів захисту права на приватизацію земельної ділянки, гарантованого їм законодавчо. Оскільки процес приватизації передбачає кілька стадій й тривале узгодження в різних інстанціях, будь-яке оскарження дій чи бездіяльності органів виконавчої влади чи місцевого самоврядування тільки спровокує затягування та ускладнення реалізації цього права для громадян.

Також на сьогодні існує проблема щодо строків оформлення прав власності на земельну ділянку. Практично ця процедура займає від 9 місяців до 2 років. До зайвого адміністративного навантаження на людину, додається послаблення економіки, гальмування залучення інвестицій.

Було б корисним «конвертувати» право громадян на безоплатну приватизацію земельної ділянки у грошову суму. В такому випадку, вона слугувала б українцям характерним правом вимоги до держави, яке можна буде реалізувати при придбанні земельних ділянок на конкурсній основі або під час викупу земельних ділянок, що перебувають у користуванні чи знаходяться під належним їй нерухомим майном (такий досвід дієвий у Західній Європі). Фіксував би це все договір із вказаною сумою, в якому прописувалося грошове вираження права особи на безоплатну приватизацію земель. Звичайно, ситуація, коли земельна ділянка буде передана особі безоплатно, теж не виключена. Це заклало б фундамент унеможливлення корупції при приватизації, а рівність прав громадян задля приватизації земельних ділянок стала б реальною. Ще один позитивний нюанс – надходження до місцевих бюджетів тільки б зростали. Та й сам механізм набуття права власності на земельну ділянку громадянином істотно спростився.

Трапляються випадки, коли місцеві органи самоврядування відмовляють в безкоштовному виділенні землі громадянам, мотивуючись «відсутністю вільних земельних ділянок» або довгою чергою на отримання ділянки. Є заяви громадян, котрі й не розглядають на комісіях і сесіях. Важко оскаржити відмову в наданні дозволу на розроблення проекту землеустрою для відведення земельної ділянки у власність. Звісно, суд повинен ухвалювати рішення на користь громадян та зобов'язати орган місцевого самоврядування повторно розглянути заяву.

На законодавчому рівні передбачені чіткі обґрунтування відмови в безкоштовному виділенні землі. Найважливіше – невідповідність місця розташування ділянки вимогам нормативно-правових актів, генеральних планів населених пунктів, іншої містобудівної документації, схем землеустрою тощо. Беззаперечним є факт, що в Україні немає резервування земель, тому **відмова громадянам у безоплатній приватизації через «чергу» на землю є безпідставною.**

Яскравим прикладом зловживань місцевою владою є судова справа № 819/570/18. По цій справі Верховний Суд України прийняв остаточне рішення у

вересні 2019 року. Громадянин України відповідно ст. 118 ЗКУ звернувся до місцевого органу самоврядування із заявою з приводу надання йому дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність площею 0,12 га для будівництва будинку. Розташування ділянки - в межах населеного пункту. Громадянину тричі відмовили, і тричі такі відмови скасовував суд першої інстанції. Після останнього, третього, розгляду справи суд знову скасував відмову, але при цьому зобов'язав орган місцевого самоврядування видати дозвіл громадянину. Це рішення оскаржено в апеляційній та касаційній інстанціях.

Суд відповідно до ст. 118 ЗКУ зобов'язаний встановити з якої причини заявнику відмовили, а у разі відсутності підстав для законної відмови, суд має зобов'язати орган місцевого самоврядування видати дозвіл на розробку проекту землеустрою для відведення земельної ділянки у власність.

Верховний Суд України у справі №819/570/18 констатував, що якщо суд не зобов'язує орган самоврядування видати дозвіл на відведення ділянки на підставі статті 118 Земельного кодексу, а наголошує на повторному розгляді заяви, то відмова у видачі дозволу за наслідками повторного розгляду заяви означає, що судові рішення виконане[8].

Порушення прав власників чи користувачів землі переважно виникають через проблеми з тлумаченням норм права, з недосконалістю чи відсутністю процедурних та процесуальних норм, а також із зловживанням органами державної влади і місцевого самоврядування своїми повноваженнями.

Список літератури

1. Нізалов Д. Стратегія земельної реформи України до 2024 року [Електронний ресурс] / Д. Нізалов. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/strategiya-zemelnoyi-reformi-v-ukrayini-do-2024-roku/>
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Мірошниченко А.М. Земельне право України: Підручник. – 2-е видання, допов. і перероб. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 678 с.
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
5. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 № 742 – IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
6. Кулинич П. Право громадянина на безоплатну приватизацію землі: чи можна його реалізувати двома ділянками? [Електронний ресурс] / П. Кулинич. – Режим доступу: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/pravo-gromadyanyna-na-bezoplatnu-privatyzatsiyu-zemli-chy-mozhna-jogo-realizuvaty-dvoma-dilyankamy/> - Назва з екрану.
7. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України: актуальні проблеми практичної теорії. / В. І. Андрейцев . – К.: Знання, 2005. - 445 с.

8. Постанова Верховного Суду України від 11.09.2019 № 819/570/18
[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://ips.ligazakon.net/document/C009869>.

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ І ТРАНСФОРМАЦІЙ ЯК ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ ТА УНІВЕРСАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Туряниця В. В.

кандидатка юридичних наук,
доцентка, доцентка кафедри теорії та історії держави і права,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Глобалізаційні процеси, що відбуваються сьогодні стрімко, а також трансформації, котрі слугують проявом їх наслідків, незавжди можуть бути досягнені в теоретико-практичній площині з точки зору права та їх результатів у системі цивілізаційного розвитку людства. Саме у цьому напрямі стоїть завдання і потребує воно сьогодні уважно прискіпливого, скрупульозного та аналітико-об'єктивного підходу щодо висновків, котрі мають впливати із основних законів діалектики, висунутих філософом Гегелем, а саме: переходу кількісних змін у якісні, взаємопроникнення протилежностей та закону заперечення, що набули універсальності як методу пізнання.

Дана тема не тільки актуальна з погляду теорії права і міжнародних відносин, а й має прикладну спрямованість у світлі нинішніх процесів і змін. Однією з головних характеристик її є те, що вона в той же час є багатоаспектною, дискусійною та в комплексі остаточно не з'ясованою і не вирішеною в плані цивілізаційного розвитку і прав людини, що виникають у процесі глобалізації та радикальних змін.

Методи наукового пізнання стали парадигмою розуміння історичного розвитку цивілізації людства з відповідним розумінням їх філософського смислу – людського й соціального значення причин появи та характеру таких процесів і трансформацій, пошуку відповідей на розв'язання та наслідків даних процесів, притаманних на цьому шляху під впливом досягнень науково-технічного прогресу, зокрема, нанотехнологій та вимог політехнізації. Все це виливається в певні загальні тенденції гуманізації та гуманітаризації з метою досягнення даного процесу та його розкриття і спрямованості в русло соціального і культурного значення. А це вимагає вироблення орієнтирів і критеріїв їх фіксації і затвердження на національному та міжнародному рівнях як стандартів змісту прав людини, так і розв'язання завдань, суперечностей і конфліктів з метою збереження гуманістичних ідей у суспільствах.

Методологічною основою суті теорії пізнання є процес, що включає в себе такі елементи: від живого споглядання до абстрактного мислення і від нього до практики. Саме таким чином виявляються закономірності та зв'язки, що надають цілісності сприйняття відповідного явища, можливість з'ясування першопричин його появи, суті та розвитку як феномену.

Для здобуття істини необхідно дотримуватися основоположних, домінантних принципів дослідження: діалектики, об'єктивності, науковості та конкретного історизму. Дані принципи утворюють відповідну систему, котрій притаманна інтегрована властивість, чим не володіють її елементи одноосібно, відокремлено. Кожен принцип такої системи привносить відповідному вимогу для досягнення загального результату. Тобто, між даними компонентами системи відбувається взаємодія і взаємодоповнення, що обмежує границі свободи та прояви характеру їх функціонування одноосібно. Все це в комплексі дає можливість отримати в підсумку цілісну картину явища, окреслює можливості підходів до даного явища в цілому, його оцінки та виокремлення позитивних і негативних наслідків для цивілізаційного розвитку.

Кінець ХХ - початок ХХІ століть характеризуються бурхливими змінами цивілізаційного розвитку людства. Вони заклали основи нового уявлення про невід'ємні права людини, їх суть, що базуються на розумінні принципів особливостей і нових фундаментальних цінностей. У сучасному світі, зауважує С. Алексєєв, права людини вийшли за межі національних правопорядків, перетворились, по суті, в глобальне (універсальне) джерело права. А це означає, що права людини стають діючим правом в глобальному відношенні, володіють супер потужною юридичною силою, а тому згідно з пріоритетом міжнародного права кожна національна юридична система покликана будуватись відповідно до принципів і критеріїв прав людини [1, с. 121].

Феномен правової глобалізації визначають як «об'єктивну тенденцію інтернаціоналізації різноманітних галузей людського життя, що вчиняє переважний вплив на діяльність суб'єктів міжнародно економічних відносин, що призводить до утворення єдиної міжнародної соціально-економічної, політичної, правової й інформаційної системи, в якій кожен її елемент виступає як частина глобального міжнародного організму. Глобалізацію характеризує зміщення акцентів із державно-правових інститутів на економічні, що призводить до виникнення владних елітарно-економічних структур «тіньової» глобальної влади» [2, с.6-7]. В свою чергу, під правовою глобалізацією розуміється процес формування нової, загальносвітової системи правових норм, які організують і забезпечують глобальну міждержавну взаємодію у різних сферах життя сучасного суспільства, у процесі якого міжнародне право, національне право, а також право міжнародних господарських об'єднань виявляються в тісному взаємозв'язку.

Глобалізація нелінійно та нерівномірно впливає на різні держави світу, з чим пов'язане її неоднозначне сприйняття. У «Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй» підкреслюється, що «головним завданням, яке стоїть перед нами сьогодні, є забезпечення того, щоби глобалізація стала позитивним фактором для всіх народів світу. Це пов'язано з тим, що хоча глобалізація відкриває широкі можливості її благами сьогодні користуються доволі нерівномірно і нерівномірно розподіляються її затрати. Ми усвідомлюємо, що країни, що розвиваються і країни з перехідною економікою зустрічаються з особливими труднощами у плані вживання заходів у зв'язку з вирішенням цього головного завдання. Саме тому глобалізація може набути

справді всеохоплюючого і справедливого характеру лише шляхом широкомасштабних і наполегливих зусиль щодо формування спільного майбутнього, заснованого на нашій спільній приналежності до роду людського в усій його різноманітності. Ці зусилля повинні включати політику і заходи на глобальному рівні, які би відповідали потребам країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою і які б розроблялися і здійснювалися за їх ефективної участі» [3].

В умовах глобалізації механізм забезпечення прав і свобод людини суттєво коригується в різних напрямках. Посилюється також усвідомлення того, що права людини і правові механізми і їх захисту все більше виводяться за межі національного суверенітету, який сьогодні здебільшого визначається нормами міжнародного права і в першу чергу це стосується прав людини.

Науково-теоретичне обґрунтування наслідків глобалізаційних процесів і трансформацій для подальшого розвитку прав людини, їх універсалізації та практичної реалізації не втраять своєї актуальності допоки існує людство. Разом із суспільно-економічними змінами, розвитком різних галузей науки змінюються, вдосконалюються, набувають нових ознак і характеристик права і свободи людини. Така трансформація призводить також до їх універсалізації - міжнародного визнання, гарантування та вироблення механізму їх захисту і реалізації.

Глобалізаційні процеси в розвитку людської цивілізації взагалі мають свої плюси і мінуси. Такі характерні ознаки притаманні й інституту прав людини. Детермінація впливу глобалізації та її наслідків є закономірною, бо сьогодні тенденція течій лібералізму та космополітизму розширюють міжнародну співпрацю і взаємодію, що розширює не тільки права і свободи індивіда, а й рамки його можливостей до самореалізації на різних щаблях своєї професійної компетентності. Це в свою чергу вимагає розширення і закріплення прав та їх захисту на міжнародному рівні.

Принцип рівноправності набуває у своїй реалізації розширеного змісту й охоплює планетарний простір. Глобалізація стає не тільки лакмусом масштабних змін та сприйняття її індивідом, але й каталізатором суспільно-політичного життя держав, їх взаємовідносин і взаємопорозумінь та усвідомлення незворотності глобалізаційних процесів і трансформацій.

Глобалізаційні процеси та поява нових прав людини діалектично взаємопов'язані, взаємодоповнюючі та взаємозалежні в розвитку людської цивілізації, утворення нових соціально-правових інститутів мирного співжиття і розвитку без будь-яких дискримінацій.

Глобалізація — це рушійний домінуючий фактор еволюції прав людини в напрямі:

1. Трансформації наявних прав.
2. Розробки нових прав із розширеним змістом.
3. Визнання та закріплення нових прав.
4. Універсалізації нових і трансформованих прав на міжнародному рівні.
5. Інноваційних підходів до вдосконалення механізму реалізації прав та їх захисту на міжнародному рівні.

6. Утворення нових правових інститутів на принципі партнерства і паритетності з метою співіснування/співжиття і розвитку людської цивілізації без різних видів дискримінації та вирішення проблем, що мають ознаки загальносвітового рівня і планетарних викликів.

Таким чином, як зазначають дослідники, “теорія глобалізму, глобалізації зайняла суттєве місце у сучасній науці та політиці. Осмислення глобалізації повинно здійснюватися з таким же розумінням його значення для світового розвитку у XXI столітті, як капіталізм для XIX століття, імперіалізму (або індустріального суспільства) для XX століття” [4, с.3], це “глибинні процеси, які перетворюють світ права” [5, с.225].

Прикро констатувати, але це факт. Сьогодні перед людством виникла проблема загрози правам людини. Про основні напрями загрози йшлося 25 лютого 2019 року на черговій сесій Ради ООН із прав людини в доповіді генерального секретаря ООН.

Список літератури

1. Алексеев С.С. Восхождение к праву. Поиски и решения / С.С.Алексеев. М. Изд-во «Норма», 2001. – 751 с.

2. Щетинин С. А. Правовая глобализация: Понятие и основные формы: Теоретико-методологические аспекты : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / С. А. Щетинин. – Ростов-на-Дону, 2009. – 27 с..

3. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций Утверждена резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 года. [Режим доступа]: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621

4. Макуев Р.Х. Современная глобализация: вызовы и трансформации: монография. Орел: Изд. -во ОРАГС, 2006.

5. Право на пороге нового тысячелетия. Некоторые тенденции мирового правового развития - надежда и драма современной эпохи / Алексеев С.С. - М.: Статут, 2000. - 256 с.

СИСТЕМА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Тюленєв В. В.

студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Наливайко Л. Р.

д.ю.н., професор, професор кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Одним з актуальних наукових та практичних завдань було і залишається формування в сучасній Україні ефективної правоохоронної системи. У теоретичному плані його рішення передбачає, перш за все, розробку й уточнення відповідного категоріального апарату, аналіз структурних і функціональних особливостей правоохоронної системи, виявлення її закономірних зв'язків з іншими елементами політико-правової системи сучасного суспільства і держави.

Варто зазначити, що система правоохоронних органів України чітко не закріплена в жодному законодавчому акті, що вказує на її не стабільність та можливість зміни чи доповнення в залежності від ситуації в державі.

Більшість наукових підходів щодо визначення поняття правоохоронної системи можна умовно поділити на дві групи: до першої необхідно віднести погляди дослідників, які розглядають правоохоронну систему як сукупність органів, які здійснюють правоохоронну діяльність, до другої – дослідників, котрі розглядають правоохоронну систему як складне явище, що структурно включає поряд із правоохоронними органами й інші елементи.

Представник першого підходу С. Терешко, у своїй роботі «Актуальні проблеми та напрями реформування правоохоронних органів України» неодноразово застосовує поняття «правоохоронна система», однак його визначення не надає, водночас вчений акцентує увагу на необхідності удосконалення саме системи правоохоронних органів України [1].

Співзвучною вищезазначеній є позиція В. Півненко, який у своїй роботі до державних правоохоронних органів відносить суд, а також інші державні органи, створені спеціально для підтримки режиму законності в Україні.

Дослідник не надає авторського визначення правоохоронної системи, втім характеризує її як систему правоохоронних органів, що розосереджені по всіх гілках державної влади, та акцентує увагу на тому, що не слід її ототожнювати з кримінальною юстицією [2, с. 39-42]. Схожої позиції щодо розуміння

правоохоронної системи у своїх дослідженнях дотримуються О. Їжак, О. Котелянець, О. Маркєєва, О. Міхеєва, М. Сатуріна та інші вчені.

Отже, можна констатувати, що за першого підходу йдеться про повне ототожнення понять «система правоохоронних органів» та «правоохоронна система», з чим погодитись повною мірою не можна, оскільки вживати ці поняття як однакові не зовсім правильно з методологічної позиції. Підтвердженням цього є розробки вчених, які дотримуються другого підходу.

У деяких випадках робляться спроби визначити правоохоронну систему в широкому і вузькому сенсі та таким чином розмежувати поняття «правоохоронна система» і «система захисту прав людини». Так, А. Мовчан вважає, що зміст категорії «правоохоронна система» може аналізуватися як у широкому, так і у вузькому сенсі. У першому випадку, як об'єкт захисту слід розглядати не тільки права людини, а й саме право, а також інші складники правової системи. Однак завжди одним з основних об'єктів захисту залишаються права людини. У такому ракурсі поняття «система захисту прав людини» є найважливішим компонентом поняття «правоохоронна система» [3, с. 160].

О. Братко розкриває поняття правоохоронної системи як більш об'ємне, ніж система правоохоронних органів. Вчений зазначає, що до правоохоронної системи належать не тільки спеціальні правоохоронні органи, а й інші органи держави правоохоронного призначення, а також юридичні засоби та методи правової охорони і правові норми [4, с. 48].

Погляд на правоохоронну систему як на складно організоване явище поділяє В. Карташов, який підкреслює, що під правоохоронною системою слід розуміти єдиний комплекс взаємопов'язаних державних і недержавних організацій та окремих осіб (правозахисників) і юридичних явищ (права, правосвідомості, правової культури, різноманітних видів юридичної практики тощо), за допомогою якого ефективно і якісно здійснюється охорона (захист) прав і законних інтересів громадян та їх об'єднань [5, с. 12].

Т. Плугатар об'єднує запропоновані елементи правоохоронної системи та зазначає, що правоохоронна система становить цілісний комплекс відмежованих, взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, які утворюють певну єдність, що базується на відповідних принципах та нормах.

А. Білас звертає увагу, що невідкладним завданням, що потребує своєчасного вирішення Українською державою в сучасних умовах, залишається успішне завершення реформи правоохоронної системи та низки інших. Це неможливо здійснити без належного теоретичного осмислення природи і сутнісних характеристик правоохоронної діяльності, механізму її забезпечення і реалізації, врахування закономірностей реформування цього напряму державної діяльності в зарубіжних країнах, вітчизняного історичного досвіду і потреб населення [6, с. 3].

Таким чином, правоохоронна система є сукупністю тісно пов'язаних між собою елементів, які взаємодіють та утворюють певну цілісність, вона базується на відповідних принципах, засадах. Її головними складовими елементами необхідно вважати інституціональну та нормативну підсистеми.

Отже, правоохоронна система – це багаторівнева соціальна система, що існує в державі та об'єднує органи й інститути, які на підставі та в межах правових норм здійснюють правоохоронну й правозахисну діяльність із метою забезпечення законності в державі.

Список літератури

1. Терешко С. Актуальні проблеми та напрями реформування правоохоронних органів України. URL: www.niisp.org/vydanna/panorama/go/2/2014.
2. Півненко В. Правоохоронна система України: визначення і функціонування. *Вісник прокуратури*. 2010. № 2. С. 39-45.
3. Основные принципы международного права : курс лекций международного права / гл. ред. В. Н. Кудрявцев. Москва : Наука, 2015. 240 с.
4. Братко А. Правоохранительная система (вопросы теории) : монография. Юридическая литература, 2016. 208 с.
5. Карташов В. Правозащитные системы: понятия, основные типы и принципы. *Российская и европейская правозащитные системы: соотношение и проблемы гармонизации*. 2014. 12 с.
6. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 23 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Устюжанінова О. Т.

викладач

Херсонський факультет Одеського державного
університету внутрішніх справ

Євроінтеграційні процеси в Україні передбачають перетворення в демократичну, правову, соціальну державу з високим рівнем розвитку громадянського суспільства. Одним із головних завдань на цьому шляху – є реформування Державної кримінально-виконавчої системи України в аспекті створення ефективної реалізації виконання покарань шляхом приведення умов відбування відповідно до міжнародних нормативно-правових актів ратифікованих державою.

Питання проблем відбування покарання у виді довічного позбавлення волі та смертної кари досліджувалось у працях багатьох науковців, таких як: Г.З. Анашкін, О. О. Антонов, В. І. Баранов, І. Г. Богатирьов, О. В. Беца, Ю.В. Голік, Е.А. Гришко, С.І. Дементьєв, О. П. Детков, Т. В. Дуюнова, І. І. Карпец, С.Г. Келіна, Н.Ф. Кузнецова, С.І. Кузмін, Г. Л. Мінаков, В. І. Селіверстов, А. Х. Степанюк, Ю. М. Ткачевський, В. М. Трубников, В. О. Уткін, О. І. Фролов, О.Ф. Шишов, І.В. Шмаров та ін. [1]

Необхідно відмітити, що одним із завдань покарання у виді довічного позбавлення волі є ізоляція особи від соціального середовища. Воно зводиться до позбавлення волі особи, обмеження спілкування засуджених з рідними та з іншими засудженими. Проте зазначимо, що основною метою покарання, в тому числі і у вигляді довічного позбавлення волі є не лише ізоляція засудженого, але і його виправлення.

Варто зауважити, що засуджені до довічного позбавлення волі є досить складним об'єктом виконання покарання, оскільки мають власний погляд та ставлення на вчинений ними злочин.

Умови утримання засуджених до довічного позбавлення волі у більшості випадків призводить до деградації особи, оскільки за час відбування покарання, засуджений втрачає родинні зв'язки, дружні та інші соціальні контакти у зовнішньому середовищі. Доцільно було би застосовувати програми з духовного виховання таких осіб, що призвело би до переосмислення свого вчинку, до сприймання покарання по-іншому, до переоцінки цінностей та гуманного ставлення до навколишнього середовища [2, с. 122].

Соціально-психологічна робота із засудженими спрямована на збереження соціально-корисних навичок, на превенцію їх агресивної поведінки щодо персоналу, інших засуджених та усвідомлення провини за вчинений злочин, спонукання до каяття.

Не менш важливим є створення умов для освіти, самоосвіти засуджених даної категорії. Необхідно застосовувати новітні інтерактивні технології, програми, що сприяють формуванню позитивного мислення та виправлення засудженого. Залучення засуджених до творчої роботи, психологічних сеансів та до акторських розважальних вистав, що допоможе засудженим направляти свої емоції на «нову роль», а не на негативні діяння.

Також можна погодитися з позицією Л. О. Мостепанюк щодо запровадження прогресивної системи відбування покарання. Сутність якої полягає у розробленні індивідуального плану відбування покарання та поступового покращення умов відбування покарання. У разі його успішного виконання, у засудженого з'являється перспектива подальшого звільнення [2, с. 122].

Висновки. Інститут довічного позбавлення волі потребує більш глибокого та постійного вивчення для усунення прогалин, котрі присутні у кримінально-виконавчому законодавстві. Безліч наукових доробок спонукають на подальшу розробку прогресивних норм стосовно виконання даного виду покарання.

Список літератури:

1. Зяєць М.В., Матвеева Ю.О. Зарубіжний досвід виконання покарання у вигляді довічного позбавлення волі Електронний ресурс http://www.pap.in.ua/5_2016/78.pdf

2. Мостепанюк Л. О. Відбування довічного позбавлення волі в Україні та за кордоном: проблеми і перспективи / Л. О. Мостепанюк // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 5. – С. 121-125.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Чиж Д. С.,

студентка III курсу факультету
Права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка

Хатнюк Н. С.

професор кафедри публічного та приватного права
Київського університету імені Бориса Грінченка

Значення апеляції в цивільному процесі України полягає в перегляді законності й обґрунтованості судового рішення, яке не набрало законної сили. Право на оскарження судового рішення є однією з конституційних засад судочинства, що зазначено у ст. 129 Конституції України. [1]

Зазначений конституційний принцип знайшов відображення в главі 1 «Апеляційне провадження» розділу V ЦПК, у якій урегульовані питання апеляційного оскарження судових рішень і ухвал. [2]

Як зазначає І. Н. Іліопол у своєму авторефераті «Апеляційне провадження у цивільному процесі України»: «апеляційне провадження є додатковою гарантією захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави, завданням якого є перевірка законності та обґрунтованості судових рішень, ухвалених судом першої інстанції, дотримання норм матеріального та процесуального права. [3]

Інститут апеляції в цивільному процесуальному праві досліджували такі вчені, як Є.А.Чернушенко, О.В. Дем'янової, О.М. Трач, С.В. К.В. Гусарова, В.М. Коваль, І.І. Ємельянова О.В. Батрин, О.Ф. Клейнман, В.В. Комаров, О.В. Фролова, С.Я. Фурса та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, у зв'язку з прийняттям Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ» від 15 січня 2020 р. № 460-IX, відбулися суттєві зміни в інституті апеляційного провадження. [4]

Зокрема, було вдосконалено:

1. положення ЦПК України щодо визнання вичерпним переліку ухвал суду першої інстанції, на які може бути подана апеляційна скарга окремо від рішення суду;

2. положення щодо строків подачі апеляційної скарги та запропоновано уточнити порядок обчислення строків подачі апеляційної скарги на судові

рішення в тому випадку, якщо учаснику справи повне рішення або ухвала суду не були вручені у день його (її) проголошення;

3. положення щодо змісту апеляційної скарги;

Розглянемо основні зміни та їх вплив на здійснення правосуддя. До переліку додалися такі види ухвал, що підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення, зокрема:

- забезпечення доказів, відмови в забезпеченні доказів чи скасування ухвали про забезпечення доказів (п. 2 ч. 1 ст. 353 ЦПК);

- забезпечення позову, заміни заходу забезпечення позову (п. 3 ч. 1 ст. 353 ЦПК);

- скасування забезпечення позову, відмови в скасуванні чи заміні заходів забезпечення позову або відмови у забезпеченні позову (п. 4 ч. 1 ст. 353 ЦПК);

- заміни сторони у справі (процесуальне правонаступництво) або сторони виконавчого провадження (п. 28 ч. 1 ст. 353 ЦПК);

- повороту виконання рішення суду чи відмови у повороті виконання рішення (п. 28 ч. 1 ст. 353 ЦПК);

Розглянемо основні зміни, які стосуються строків подання апеляційної скарги. Раніше апеляційна скарга на рішення суду подавалася 10 днів з дня проголошення або з дня отримання копії рішення для осіб, що не були присутні при проголошенні. За оновленим ЦПК цей строк збільшився до 30 днів з дня проголошення або з дати складення повного судового рішення (якщо було оголошено лише вступну та резолютивну частину рішення або прийнято рішення без повідомлення (виклику) учасників справи (ч. 1 ст. 354 ЦПК)

Апеляційна скарга на ухвалу суду раніше видавалася через 5 днів з дня проголошення, а зараз – через 15 днів. Апеляційна скарга на рішення суду за оновленим кодексом подається протягом тридцяти днів, за старим – з дня отримання копії рішення для осіб, що не були присутні при проголошенні. (ч. 2 ст. 354 ЦПК).

Порядок подання апеляційної скарги також змінився: раніше вона подавалася до апеляційного суду через суд першої інстанції, що ухвали оскаржуване рішення. Зараз подається безпосередньо до апеляційного суду (ст. 355 ЦПК).

Що стосується строків розгляду, то апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції має бути розглянута протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження, а апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції - протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження (ч. 1 ст. 371 ЦПК).

У виняткових випадках апеляційний суд за клопотанням сторони та з урахуванням особливостей розгляду справи може продовжити строк розгляду справи, але не більш як на п'ятнадцять днів, про що постановляє ухвалу. Основні зміни можна знайти в таблиці «Перегляд судових рішень: головні зміни ЦПК, ГПК і КАСУ» [5]

Законодавець має враховувати той факт, що прийняті зміни не повинні сприяти зловживанню процесуальними правами в цивільному процесі. Голубева Н. Ю. у своїй роботі «Новели Цивільного процесуального кодексу України зазначає такі можливі види зловживань:

- зловживання правом на пред'явлення позову (подача завідомо безпідставного позову, зустрічного позову, за змовою сторін, до неналежного відповідача або неналежним позивачем та інших так званих «технічних» позовів);

- зловживання правами, спрямовані на затягування строків розгляду справ (подача клопотання про зупинення провадження, безпідставне або повторне заявлення клопотань, залучення до участі у справі як можна більшої кількості учасників (співвідповідачів, третіх осіб));

- умисні дії учасників фактичного характеру, спрямовані на затягування строків розгляду справи, ухилення учасника процесу від участі в судових засіданнях, наприклад, ухилення від отримання повідомлення про час судового засідання, імітація «хвороби» та інших «поважних причин» з метою відкладення судового засідання;

- зловживання правами, які пов'язані з оплатою судових витрат;

- зловживання правом на відвід судді;

- неподання або несвоєчасне подання доказів тощо. [6]

Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки: апеляційне провадження є однією з форм, що забезпечує однакове застосування судами законів при вирішенні цивільних справ, що забезпечує правильний і однаковий підхід до застосування норм матеріального і процесуального права: дотримання строків на подання апеляційної скарги має важливе значення для реалізації права на апеляційне оскарження;

Порівнюючи стару та нову редакції ЦПК України, можна зробити наступні висновки, що в умовах оновленого цивільного процесуального законодавства України з'ясування сутності права апеляційного оскарження судових рішень є недостатньо дослідженими, що свідчить про необхідність ґрунтовного наукового аналізу такого права. Тим не менш, оскільки були прийняті зміни стосовно строків і порядку подання апеляційної скарги важливо, щоб вони не сприяли зловживанню процесуальними правами.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 02.04.2020 № 1618-IV// Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n7112>

3. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України» від 15.01.2020 № 460-IX// Верховна Рада України. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-20#n125>

4. Іліопол І.М. Апеляційне провадження у цивільному процесі України Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса, 2018. – 5 с

5. Перегляд судових рішень: головні зміни ЦПК, ГПК і КАСУ. – Режим доступу:<http://letrado.ua/uk/specials/sudova-reforma/perehlyad-sudovykh-rishen/>

6. Новели цивільного процесуального кодексу України : [Електронне видання] матер. кругл. столу (Одеса, 26 березня 2018 р.) / за заг. редакцією д.ю.н., проф. Н.Ю. Голубевої; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса : Фенікс, 2018. – 3 с.

ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР НАДАННЯ ПОСЛУГ ДІТЯМ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ

Шагай Н. І.

директорка,
Комунальна установа
«Клеванський інклюзивно-ресурсний центр»
Клеванської селищної ради Рівненського району
Рівненської області, Україна

В сучасних умовах суспільного розвитку, реформування змісту освіти, переходу на нові європейські стандарти надання освітніх послуг, надзвичайної ваги набуває створення умов для здобуття освіти дітям з особливими освітніми потребами, забезпечення їх оптимальними умовами для розкриття власного потенціалу та адаптацію до соціального середовища. Актуальність окресленої проблеми зумовлена також, на превеликий жаль, невпинною тенденцією зростання кількості дітей, які потребують спеціальної освіти, підтримки та допомоги.

Вирішити визначені вище проблеми покликані інклюзивно-ресурсні центри, які надають послуги дітям з особливими освітніми потребами, що проживають у відповідній об'єднаній територіальній громаді (районі), місті (районі міста), за умови подання відповідних документів і дотримання усіх необхідних умов та процедур.

Основні положення, які стали підґрунтям для створення інклюзивного освітнього простору, задекларовані у таких нормативно-правових документах: Законах України «Про освіту» (статті 19: «Освіта осіб з особливими потребами»), та 20 («Інклюзивне навчання») [1], «Про доступ дітей з особливими потребами до освіти» [2], «Про позашкільну освіту» [3], «Про реабілітацію інвалідів» [4]; Конституції України [5]; Концепції «Нова українська школа» [6]; Положенні про інклюзивно-ресурсний центр [7] та інших.

Проведений аналіз наукових джерел та публікацій засвідчив наявність значної кількості досліджень теоретичного та прикладного характеру. Так, А. Колупаєва, О. Таранченко, З. Шевців представили педагогічні технології інклюзивного навчання.

Своєю чергою, засадничі положення організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами розкрито у працях А. Ангелової, Н. Івашури, Н. Примака, Л. Прохоренко. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі охарактеризована О. Мартинчук, Л. Швайкою. Натомість О. Боровська,

Л. Вікарій розкрили зміст та технологію уведення інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти.

Таким чином, окремі положення інклюзивної освіти висвітлені у наукових працях, однак, характеристика практичних засад діяльності інклюзивно-ресурсного центру є важливою у контексті сучасних реформацій.

Комунальна установа «Клеванський інклюзивно-ресурсний центр» (далі ІРЦ) Клеванської селищної ради Рівненського району Рівненської області офіційно відкрито у 2019 році. Він вже встиг себе зарекомендувати як заклад, де працюють висококваліфіковані професіонали, котрі у повному обсязі надають корекційно-розвиткові послуги дітям з особливими освітніми потребами, у тому числі в обмежених умовах карантину із використанням усіх доступних сучасних онлайн технологій.

Команда спеціалістів ефективно створює всі необхідні умови для налагодження оптимального інклюзивного освітнього середовища. Так, з метою надання психолого-педагогічної допомоги в Центрі працюють такі спеціалісти: практичний психолог з інтелектуального розвитку, практичний психолог з девіантної поведінки, вчитель-логопед, вчителі-дефектологи (тифлопедагог, олігофренопедагог, сурдопедагог) та реабілітолог. Усі педагоги Центру не лише проводять діагностику та корекційно-розвиткові заняття з дітьми, а й надають необхідну допомогу та консультації батьками своїх вихованців, комунікують з колегами, постійно підвищують рівень своєї професійної компетентності. Головна мета роботи ІРЦ полягає у забезпеченні реалізації прав дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та повної загальної середньої освіти шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки їх розвитку, здійснення психолого-педагогічної допомоги та забезпечення систематичного кваліфікованого супроводження.

Необхідно зазначити, що ефективність роботи з дітьми з особливими освітніми потребами забезпечується також завдяки вдало підбраному сучасному обладнанню, що допомагає їм розвиватися і навчатися. Так, всі кабінети ІРЦ укомплектовані спеціальними меблями, інтерактивним обладнанням (інтерактивна підлога, інтерактивна дошка), логопедичними дзеркалами. Зазначимо, що сенсорне обладнання не лише зацікавлює діток, а й створює особливі умови для розвитку сенсорики, формуванню мотивації до навчання, формування та задоволення пізнавального інтересу.

На особливу увагу заслуговує ресурсна кімната – спеціально облаштований кабінет для дітей, що уможливорює проведення індивідуальних корекційно-розвиткових занять у супроводі корекційного педагога. Для цього із врахуванням рекомендацій різних спеціалістів та вимог створено різні осередки: соціально-побутовий, ігровий та освітній з використанням відповідних якісних меблів та обладнання (дитяча кухонна стінка, прасувальна установка, інтерктивна пральна машинка, візочок лікаря тощо). Все це ефективно сприяє формуванню у дітей соціально-побутових навичок та вмінь, а також сприяє соціальній адаптації та активній життєдіяльності.

Важливо роль у корекційно-розвитковій роботі відіграє реабілітаційна кімната, в якій встановлено є унікальну систему «Паук», метою якої є зниження м'язового тону, збільшення обсягів рухів в суглобах, покращенню кровообігу, відновленню координаційних рухів, збільшення м'язової сили. Також тут вмонтовано шведську стінку, реабілітаційні бруси, тренажер для ходьби степпер. Таким чином, в Центрі застосовуються різні види стимуляторів для ефективного впливу на органи зору, слуху, нюху, тактильні та вестибулярні рецептори, а також на психічний та емоційний стан дитини, вони також мають релаксаційну, тонізуючу та відновлюючу дію.

Вважаємо за необхідне стисло висвітлити сучасні методики корекційно-розвиваючої роботи, які ефективно використовуються фахівцями ІРЦ. Зокрема, до них належать наступні.

Арт терапія. Вона проводиться як в індивідуальній формі так і у вигляді групових занять. Її цінність полягає в отриманні можливості нормалізувати свій психоемоційний стан, а також навчитися самовиражатися, пізнавати себе та гармонізувати свої відносини з навколишнім середовищем.

Проективні методики. До них належать наступні: малюнкові проективні тести «Малюнок сім'ї», «Дім. Дерево. Людина», «Будинок. Дерево. Людина», «Кінетичний малюнок людини». Вони застосовуються у роботі з дітьми, які в силу індивідуальних та вікових особливостей не завжди можуть охарактеризувати власні почуття, бажання, ставлення та емоції. Такі методики мають високий рівень інформативності, зручні у використанні. Методика потребує проведення спеціального аналізу дитячого малюнка, співвіднесення з виявленими індивідуально-типологічними особливостями його автора.

Пісочна терапія – це одна із форм психотерапії, яка застосовується з діагностичною та психотерапевтичною дією, оскільки уможливає формування адекватного ставлення до людей та подій. В умовах Клеванського ІРЦ використовують юнгіанську та світлодіодну пісочницю. У свою чергу юнгіанську пісочницю застосовують з метою лікування і корекції психосоматичних розладів у дошкільнят і учнів молодшого шкільного віку. Досвід засвідчує, що вже через декілька днів систематичного застосування означених методик спостерігаються значні покращення показників психосоматичного розвитку.

Отже, інклюзивно-ресурсний центр – це особлива установа, яка створює оптимальні умови для стимулювання розвитку, соціальної адаптації, розкриття власного потенціалу кожної дитини з особливими освітніми потребами, що є надзвичайно важливим та необхідним у сучасному суспільстві. Вимагає вдосконалення та упровадження інших новітніх розробок та залучення відповідних ресурсів з метою створення сприятливих умов та освітнього середовища для дітей з різними соматичними та психічними порушеннями. Оскільки ІРЦ має великий потенціал, відтак перед ним відкриті широкі перспективи щодо удосконалення та пошуку нових форм, методів та технологій надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами.

Список літератури

1. Про освіту: Закон України від 05.10.2017 №2145-VIII. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
2. Про доступ дітей з особливими потребами до освіти»: Закон України від 06.09.2018 №2541-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-19>
3. Про позашкільну освіту: Закон України від 18.03.2020 №1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
4. Про реабілітацію інвалідів: Закон України від 01.01.2020 №2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>
5. Конституція України: Верховна рада України від 01.01.2020 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
6. Концепція «Нова українська школа»: затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
7. Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2018 №545-2017-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Шамара Р. П.

студент

Маріупольський державний університет

Актуальність вибраної теми полягає в тому, що при порушенні цивільних прав як фізичні так і юридичні особи, органи державної влади звертаються до суду для їх захисту, але при розгляді справи судом першої інстанції існують випадки, коли суд приймає рішення з порушенням діючого законодавства, наприклад неповністю досліджено докази чи застосовано зовсім іншу норму закону суддею, яка не регулює спірні правовідносини.

Тому законодавець передбачив спеціальну процедуру – апеляційний перегляд рішень та ухвал місцевих суддів на предмет належного з'ясування судом обставин, що мають значення для справи, доведеності обставин, що мають значення, які суд першої інстанції визнав встановленими, відповідності висновків, викладених у рішенні суду першої інстанції, обставинам справи, відповідності норм процесуального права та застосування норм матеріального права. В цьому випадку апеляційне провадження виступає гарантією захисту від необґрунтованого або несправедливого судового рішення місцевого суду та є єдиним законним шляхом його оскарження. Так відповідно до аналітичних даних щодо стану здійснення правосуддя за 2019 рік, кількість цивільних справ і матеріалів, що знаходились на розгляді в апеляційних судах становить 104 960 [1].

Теоретичні та практичні основи апеляційного провадження в цивільному судочинстві досліджувало багато вчених-правників, а саме: І. С. Апалькова, К. В. Гусаров, І. М. Ілюпол, А. О. Кубишкіна, В. О. Кучер, Т. В. Курило, Є. А. Чернушенко, М. Й. Штефан, І. А. Яніцька та інші.

Метою дослідження є визначення основоположних понять та особливостей апеляційного оскарження рішень та ухвал суду місцевих суддів, які не набули чинності, а також оскарження тих рішень та ухвал суду, які набрали законної сили, у випадках поновлення строку на апеляційне оскарження.

Для повного розкриття теми тез, на нашу думку, доцільно розкрити поняття апеляційного провадження.

Якщо проаналізувати діючий цивільно-процесуальний кодекс України, то варто звернути увагу, що законодавець не розкриває поняття апеляційного провадження.

В правовій науці також немає єдиного твердження, щодо розкриття змісту апеляційного провадження. Так наприклад, А. Г. Коваленко вказує, що під апеляційним провадженням слід розуміти самостійну стадію цивільного

процесу, щодо перегляду судових рішень, які не набрали законної сили [2, с. 60].

В. О. Кучер зазначає, що під апеляційним провадженням розуміють певний вид діяльності суду апеляційної інстанції, щодо перевірки законності й обґрунтованості рішень та ухвал суду першої інстанції, що не набрали законної сили [2, с. 551].

М. Й. Штефан під апеляційним провадженням розуміє процесуальну гарантію захисту прав і інтересів сторін, інших осіб, які брали участь у розгляді справ щодо оскарження та перевірки рішень і ухвал суду першої інстанції, що не набрали чинності [3, с. 310].

Як бачимо думки юристів-науковців дуже схожі та у зв'язку з чим варто вказати, що під поняттям апеляційного провадження слід розуміти самостійну стадію цивільного процесу, яка полягає в перегляді справи, а саме в перевірці щодо правильності та законності винесення рішень суду першої інстанції, котрі не набрали законної сили, а також оскарження тих рішень та ухвал суду, які набрали законної сили, у випадках поновлення строку на апеляційне оскарження.

На підставі поняття апеляційного провадження слід вказати і значення апеляційного провадження. Насамперед воно полягає саме у перегляді судового рішення, що ставить на меті однакове вирішення цивільних справ, правильного застосувань норм законів, при цьому дозволяє виправляти помилки судів першої інстанції та правильно вирішити спір, що дозволить не порушити права та інтереси осіб.

Головною передумовою права на пред'явлення апеляційної скарги є проголошення рішення або ухвали судом першої інстанції, у зв'язку з чим учасник справи, якщо він вбачає, що суд в неповній мірі дослідив докази чи порушив норми матеріального чи процесуального права тощо, то учасник справи, відповідно до статті 354 ЦПК України, вправі подати апеляційну скаргу на рішення суду протягом 30 днів з дня проголошення та на ухвалу суду протягом 15 днів з дня проголошення [4].

Після того як апеляційна скарга надійшла до апеляційного суду вона, відповідно до частини першої статті 357 ЦПК України, реєструється в системі документообігу суду та в день реєстрації, але не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу. Він перевіряє відповідність апеляційної скарги вимогам ст. 356 ЦПК України протягом 5 днів при відсутності недоліків вирішує питання про відкриття апеляційного провадження, а потім вже, у порядку підготовчих дій, доповідає сформованій колегії суддів. Саме колегія суддів вирішує питання призначення справи до розгляду, але при встановленні суддею-доповідачем, що скарга є неналежно оформлена до вимог цивільно-процесуального законодавства – постановляє ухвалу про залишення скарги без руху та повертає її апелянту для виправлення помилок [4].

Розглядаючи апеляційну скаргу апеляційний суд повинен дотримуватися повноважень, що передбачені цивільно-процесуальним законом, а також повинен діяти в межах, що зазначенні у статті 367 ЦПК України. Перейдемо до характеристики меж розгляду справи.

Щодо повноважень апеляційного суду, то варто зазначити, що під ними розуміють сукупність прав та обов'язків суду, що передбачені ЦПК України, відповідно до яких суд переглядає судові рішення та ухвали, які не набули чинності, та вирішує чи підлягає апеляційна скарга задоволенню [3, с. 317].

Так цивільно-процесуальне законодавство передбачає наступні права апеляційного суду, при перегляді судового рішення або ухвали місцевого суду: 1) якщо апеляційний суд прийде до висновку, що місцевим судом не було порушено норми матеріального чи процесуального права, то суд залишає рішення місцевого суду без зміг, а апеляційну скаргу визнає такою, яка не підлягає задоволенню. 2) Якщо апеляційний суд прийде до висновку, що місцевим судом було порушено норми матеріального чи процесуального права, наприклад місцевий суд в неповній мірі дослідив докази чи застосував закон, який не регулював спірні правовідносини у справі, чи взагалі справу розглядав не той склад суду, який був вибраний автоматизованою системою, то апеляційний суд має право скасувати рішення повністю або частко відповідно до вимог статті 376 ЦПК України. 3) При розгляді справи місцевим судом було порушено правила територіальної підсудності, то апеляційний суд скасовує рішення суду та своїм рішенням відправляє справу на новий розгляд до належного суду. 4) Якщо відсутній предмет спору або справа підлягає розгляду за правилами іншого судочинства чи сторони уклали мирову угоду або позивач відмовився від позовних вимог, то апеляційний суд закриває провадження у справі та відмовляє у задоволенні апеляційної скарги [4].

Згідно статті 367 ЦПК України апеляційний суд розглядає скаргу виключно до обставин та фактів, що вказані в апеляційній скарзі, а також наданих доказів сторонами для розгляду суду, на підставі цього суд переглядає рішення або ухвалу місцевого суду на законність та обґрунтованість.

Щодо дослідження нових доказів, то варто звернути увагу на висновок Пленуму Верховного Суду України № 12 від 24 жовтня 2008 року «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку». Він передбачає випадки, коли можуть досліджуватися нові докази, які не були представлені в суді першої інстанції. Це наступні випадки: 1) якщо докази, які витребовувалися у суді першої інстанції, з'явилися вже після складання та проголошення рішення; 2) учасник процесу знав, що є інші докази по справі, але не міг їх подати на розгляд суду з незалежних від учасника причин; 3) учасник процесу взагалі не знав про існування доказів, а під час розгляду справи місцевим судом вони існували; 4) при дослідженні поданих доказів учасниками процесу, суд першої інстанції неправомірно виключив такі докази, а вони мали значення для вирішення справи; 5) через необґрунтовану позицію суду було відмовлено у дослідженні таких доказів [6].

У день слухання справи суддя-доповідач відповідно до вимог частини четвертої статті 368 ЦПК України відкриває судові засідання і оголошує, яка справа, за чією скаргою та на рішення (ухвалу) якого суду розглядатиметься та оголошує склад суду.

Після цього секретар судового засідання інформує колегію суддів про явку учасників справи та зазначає причини неявки, якщо вони відомі. Після доповіді

секретаря судового засідання, колегія суддів установлює особи тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження представників.

Далі доповідає суддя-доповідач, цим самим розпочинає розгляд справи. Його доповідь відповідно до частини четвертої статті 368 ЦПК України містить: зміст рішення (ухвали), яке оскаржується; доводи апеляційної скарги; межі, в яких повинні здійснюватися перевірка рішення (ухвали), а також встановлюється обставини і досліджуються докази.

Далі надається можливість для виступу сторін та учасників справи, після цього, колегія суддів досліджує докази, які вже були дослідженні судом першої інстанції, а також нові докази, неподання яких до суду першої інстанції було зумовлено поважними причинами.

Після того як колегія суддів вислухає пояснення сторін та дослідить докази, які сторони надали на розгляд суду, судових дебатів, вона виходить до нарадчої кімнати для складання рішення, воно приймається більшістю голосів, відповідно до статті 35 ЦПК України. Обов'язок щодо складання постанови цивільно-процесуальний закон покладає на суддю-доповідача [4].

При прийнятті рішення суд апеляційної інстанції оцінює факти та обставини, що зазначені у апеляційній скарзі, позицію сторін по справі, докази, що надані суду та на підставі цього вирішує, які правові норми слід застосувати для вирішення спору між сторонами. При аналізі правових норм суд вирішує питання щодо задоволення апеляційної скарги чи в її відмові. Потім суд вирішує питання щодо розподілу судових витрат. Після виконання всіх зазначених дій постанова суду підписується колегією суддів та оголошується у залі суду [4].

На підставі вищевикладеного, можна зробити висновок, що під поняттям апеляційного провадження слід розуміти самостійну стадію цивільного процесу, яка полягає в перегляді справи, а саме в перевірці щодо правильності та законності винесення рішень суду першої інстанції, котрі не набрали законної сили. Значення апеляційного провадження полягає у перегляді судового рішення, що ставить на меті однакове вирішення цивільних справ, правильного застосувань норм законів, при цьому дозволяє виправляти помилки судів першої інстанції та правильно вирішити спір, що дозволить не порушити права та інтереси осіб.

Список використаної літератури:

1. Аналітичні таблиці щодо стану здійснення правосуддя за 2019 рік. Судова влада України URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/analit_tabl_19
2. Коваленко А. Г., Мохова А. А., Филиппова П. М. Гражданский процесс: Учебник. Юридическая фирма «КОНТРАКТ»; «ИНФРА-М», Москва, 2008. 448 с.
3. Кучера В. О та інші. Цивільний процес України: підручник, ЛьвДУВС, Львів, 2016. 768 с. URL: <http://dSPACE.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/453>
4. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс. Вид-во: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. С. 624 URL: <http://lib.gp.gov.ua/uploads/content/2013/07/09/570777cb95f86bd664bd9cfc33d03002.pdf>

5. Цивільний процесуальний кодекс України. Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 40-41, 42, ст.492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

6. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку. Постанова Верховного суду України від 24.10.2008 № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08>

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Швардак М. В.,

к.пед.н., доцент
Мукачівський державний університет

Засанська А. В.

студентка спеціальності
«Початкова освіта», ОС «Магістр»
Мукачівський державний університет

Головна мета сучасної освіти – формування основи для самореалізації особистості, яка стає можливою за умови створення умов для самопізнання, самовдосконалення та розвитку творчого потенціалу учня. Багаторічний досвід роботи вчених у галузі початкової освіти дає підстави стверджувати, що розв’язання проблеми особистісно орієнтованої освіти і її продуктивності пов’язане з інтеграцією змісту освіти.

Пошук шляхів удосконалення системи шкільної освіти сприяє відродженню та широкому впровадженню інтегральної освітньої технології. На важливості інтеграції навчального змісту неодноразово наголошували прогресивні педагоги всіх часів. Спроби здійснити інтеграцію ми знаходимо ще у Аристотеля, Демокрита, Піфагора. Концепція інтеграції освіти була запропонована Я. А. Коменським, який вважав, що для формування цілісної системи знань важливо послідовно встановлювати зв’язки між навчальними предметами. «Усе, що перебуває у взаємозв’язку, має вивчатися в такому ж зв’язку» [2].

Теоретико-методологічні засади інтегральної технології ґрунтуються на основних положеннях системно-синергетичного (В. Андрущенко, В. Лутай, О. Остапчук, І. Пригожин, Г. Нестеренко та ін.), інтегративного (С. Гончаренко, К. Гуз, В. Ільченко, Ю. Мальований та ін.), особистісно-діяльнісного (О. Киричук, В. Кремень, С. Подмазін, О. Савченко, А. Хуторський, І. Якиманська та ін.) підходів. Найбільш повно інтегральну технологію навчання розкрила професор О. Мариновська. Наукові дослідження показують, що інтеграція змісту освіти багато в чому вирішує проблему зміцнення та збереження психічного і фізичного здоров’я школярів, сприяє підвищенню мотивації навчальної діяльності [3].

Сьогодні інтеграція перебуває в актуалітеті відповідно до основних положень Державного стандарту початкової освіти, який спрямовує освітній процес на впровадження у школах інтегрованих курсів, блочного навчання тощо [1].

В Україні принцип інтеграції визначається пріоритетним у реформуванні освіти поряд із принципами гуманізації та диференціації. Інтеграція навчального матеріалу сприяє реалізації особистісно орієнтованого підходу до навчання: школяр сам може обирати «ключові» знання з різних предметів, спираючись на власний досвід, набутий в процесі навчання та спілкування.

По суті, інтеграція має на меті закласти основи цілісного уявлення про природу і суспільство, сформувати власне ставлення до законів їх розвитку. Ось чому молодшому школяреві важливо подивитись на предмет або явище дійсності з різних сторін: розділити логічне та емоційне сприйняття художнього твору і науково-пізнавальної статті.

О. Мариновська визначає інтегральну технологію як побудову освітнього процесу на основі виявлення в різних навчальних предметах однотипних елементів (проблем, сюжетів, подій, закономірностей тощо) і поєднання їх у якісно нову цілісність з метою створення життєствердного образу світу дитини [3].

Технологічний концепт розкриває сутність та особливості інтегральної технології навчання, механізм її впровадження у практику роботи вчителів початкових класів.

Мета технології – створити оптимальні умови для розвитку та самореалізації особистості школяра шляхом формування цілісних знань про об'єкт пізнання.

Методичною основою інтегрованого підходу є встановлення внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків у засвоєнні основ наук і розумінні закономірностей навколишнього світу. А це можливо за умови багаторазового повернення до одного й того самого поняття на різних уроках, його поглиблення та збагачення, виокремлення доступних даному віку суттєвих ознак цього поняття. Отже, за основу інтеграції може бути взятий будь-який урок з його усталеною структурою та логікою проведення, у зміст якого буде включена та група понять, яка належить до даного навчального предмету. До інтеграції уроку залучаються знання, результати аналізу поняття з точки зору інших наук, навчальних предметів. Наприклад, група понять «зима», «мороз», «холоднеча», «хуртовина» розглядається на уроках української мови, літературного читання, «Я досліджую світ», мистецтва [2].

Які професійно-педагогічні проблеми може вирішити інтегральна технологія? Якщо в процесі навчання учні слабо сприймають предметний матеріал чи не розуміють його, бо у них ще недостатньо розвинене системне мислення, якщо процес формування цілісних знань є утрудненим, що пов'язано з неналежним рівнем усвідомлення суттєвих та несуттєвих ознак об'єкта вивчення, то запропонована інтегральна технологія навчання сприятиме їх вирішенню, але... за умови: якщо вчитель готовий до її застосування.

Практична реалізація ідеї інтегрованого навчання матиме і додатковий ефект – сприятиме розвитку образного, емоційно ціннісне ставлення дітей до навчання, бо діти краще розумітимуть навчальний матеріал на міжпредметній основі, що є запорукою успішного формування не тільки предметних компетентностей учнів, але й ключових, зокрема, вміння вчитися [3].

Таким чином, інтеграція навчальних предметів не заперечує предметної системи. Вона є можливим шляхом її вдосконалення, подолання недоліків, спрямована на поглиблення взаємозв'язків і взаємозалежностей між предметами. Прикладом внутрішньопредметної інтеграції є систематизація знань усередині певного предмету – перехід від розрізнених фактів до їх системи в процесі відкриття нового закону, уточнення картин світу. Інтеграція цього рівня спрямована на поєднання матеріалу у великі блоки, що веде до зміни структури змісту предмету. Особливість цієї форми полягає в тому, що учні, тримаючи в полі зору вихідну проблему, розширюють і поглиблюють коло пов'язаних з нею питань.

Міжпредметні зв'язки передбачають включення в урок запитань і завдань з матеріалу інших навчальних предметів, що мають допоміжне значення для вивчення його теми. Це окремі короточасні моменти уроків, які сприяють глибшому сприйманню та осмисленню якогось конкретного поняття.

Плануючи проведення інтегрованих уроків, доцільно завчасно проаналізувати навчальні програми, зіставити матеріал різних навчальних предметів, визначити близькі за змістом теми, вибрати принципово важливу тему.

Учителю слід завчасно передбачити місце інтегрованого уроку в системі уроків за календарно-тематичним плануванням, узгодивши з іншими формами організації освітнього процесу, зокрема, технологічними уроками (інтерактивний, особистісно орієнтований тощо).

Особливістю інтегрованого уроку є те, що на ньому поєднуються блоки знань з різних предметів, підпорядковані одній темі. Тому дуже важливо чітко визначити головну мету даного інтегрованого уроку, те, як він сприяє цілісності навчання, формуванню знань на якісно новому рівні.

Урок повинен підпорядковуватись головній меті, а не бути безладною мозаїкою окремих картин. Тому планувати інтегровані уроки слід заздалегідь, зіставляючи матеріал різних предметів, визначаючи теми, близькі за змістом або метою використання. Адже до проведення інтегрованих уроків готуватись треба не лише вчителю, а й учням.

Мета інтегрованих уроків:

- формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їхньої пізнавальної діяльності;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами;
- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- виявлення здібностей учнів та їхніх особливостей;
- створення творчої атмосфери в колективі учнів;
- підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається;
- ефективна реалізація розвивальної функції навчання [2].

Найдоцільніше проводити інтегровані уроки з метою узагальнення і систематизації знань учнів у рамках вивчення важливої програмової теми. Однак, як показує практика, їх вибір обумовлений метою та завданнями

вчителя, тому інтеграція змісту можлива і на комбінованих, засвоєння нових знань, засвоєння вмінь і навичок, застосування знань, умінь і навичок.

Вимоги при підготовці до інтегрованого уроку:

- психологічно підготуватися до проведення уроку на інтегрованій основі;
- з'ясувати чи готові діти дидактично і психологічно до проведення таких уроків;
- визначити мотивацію інтегрованого уроку;
- уточнити, чи доцільно з даними предметами чи темами інтегрувати даний урок;
- продумати, як активізувати опорні зв'язки, що будуть синтезувати знання про явище в нових умовах;
- урок повинен бути практично спрямований, сприяти розширенню ерудиції і світогляду учнів.

Інтегровані уроки за формою організації та проведення можуть бути не тільки традиційними, а й нетрадиційними (уроки-подорожі, уроки-казки, уроки-проекти, урок-гра, урок-конкурс, урок-інтерв'ю, уроки-фантазії і мислення та інші).

Нестандартні або нетрадиційні уроки справді відрізняються від звичних комбінованих уроків і метою, в якій переважає орієнтація на розвиток творчих здібностей, інтересів, нахилів учнів, їхніх специфічних умінь, на отримання певних знань чи вироблення окремих загальнонавчальних умінь, відсутністю послідовності елементів уроку, наявністю в структурі уроку ознак інших форм навчання.

Для нестандартних уроків характерні: колективні види роботи, активізація пізнавальної діяльності, партнерський стиль взаємовідносин, цікавість до навчального матеріалу, творчість, зміна ролі вчителя, нестандартні підходи до оцінювання.

Різновидом інтегрованих уроків є бінарні уроки. Їх відмінність полягає у тому, що інформація з різних навчальних предметів подається окремими блоками. Як правило, їх об'єднує навчальна тема. Такі уроки часто проводяться із залученням асистента. Його роль можуть виконувати батьки учнів, учителі музичного чи образотворчого мистецтва, медсестра тощо.

Широко популярна тематична інтеграція. Уроки проводяться за розкладом, наприклад: українська мова, літературне читання, математика, мистецтво, але весь матеріал занять, усі завдання підбираються відповідно до однієї загальної теми.

Перевагами тематичної інтеграції є:

- краще засвоєння учнями матеріалу;
- розуміння ними зв'язків між навчальними дисциплінами;
- посилена позитивна мотивація школярів до навчання;
- можливість вільного спілкування;
- відповідальність за свою роботу;
- оцінювання роботи кожного учня [2].

Дуже важливо, щоб учитель не керував дітьми і не робив усе за них, а лише допомагав їм, забезпечував необхідними матеріалами, джерелами інформації.

Діти повинні відчувати, що вони працюють разом з учителем, а не роблять щось для нього.

Комплексне застосування знань з різних предметів – це закономірність сучасного життя, яке вирішує складні суспільні, технічні та технологічні завдання. Уміння комплексного застосування знань, їх синтезу, перенесення ідей та методів з однієї науки в іншу лежить в основі творчого підходу до наукової, навчальної, художньої діяльності людини в сучасних умовах науково-технічного прогресу. Озброєння учнів такими вміннями – актуальне завдання початкової школи, яке диктується тенденціями інтеграції в науці та практиці і розв'язується за допомогою інтеграції знань.

Отже, реформування сучасної освіти лежить на шляху подолання ізольованого викладання навчальних предметів, навчальних тем і проблем, створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний підхід в напрямку розробки інтегрованих підручників, впровадження інтегрованих курсів, проведення інтегрованих уроків та використання системи інтегрованих навчальних завдань.

Список літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України № 87 від 21 лютого 2018 р. [Електронний ресурс]: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

2. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів: Матеріали інтернет-семінару / уклад. Л.Н.Добровольська, В.О.Чорновіл. – Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. – 183 с.

3. Мариновська О. Інтегральна технологія навчання: від теорії до практики / Оксана Мариновська // Початкова освіта. – 2011. – № 32 (608). – С. 3-5.

УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Швачій С. І.

студентка III курсу,
Коледж Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Сімейні відносини в Україні регулюються з метою забезпечення кожної дитини, у тому числі й дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, сімейного виховання, можливості духовного та фізичного розвитку в умовах сім'ї (ст. 1 Сімейного кодексу (СК) України) [1]. Основним напрямом державної сімейної політики є усебічний захист інтересів дитини, у зв'язку з чим, охорону дитинства в Україні визнано стратегічним загальнонаціональним пріоритетом (Закон України «Про охорону дитинства») [2].

Аналіз сімейного законодавства та інших нормативно-правових документів, що регулюють відносини щодо усиновлення, дозволяє виділити декілька умов, обов'язкових для здійснення усиновлення, а саме: вимоги, що пред'являються до осіб, які бажають усиновити дитину; отримання згоди на усиновлення від осіб, визначених законом; отримання висновку про доцільність усиновлення; судовий порядок розгляду справ про усиновлення. Оскільки основне призначення усиновлення – забезпечити дитині нормальні умови для розвитку шляхом сімейного виховання, законодавець ретельно відбирає кандидатів в усиновлювачі. Враховується вік усиновлювача, стан його здоров'я, матеріальний стан, забезпеченість окремим житлом та ін.

Умови усиновлення можна поділити на такі групи:

1. Умови, що ставляться до особи, яка усиновлюється:

а) вік особи, що усиновлюється. (Максимальний вік особи, що усиновляється, — дитина до 18 років. Виняток з цього правила становить усиновлення повнолітньої особи. Мінімальний вік особи, що усиновлюється, за загальним правилом не встановлений. Виняток з цього правила — усиновлення дитини, яку не забрали з пологового будинку або яка була знайдена (не молодше двомісячного віку); б) поінформованість усиновлювача про стан здоров'я дитини; в) неможливість роз'єднання братів та сестер при їх усиновленні. (Виняток можливий, коли на це є об'єктивна необхідність та згода органів опіки та піклування).

2. Умови, що ставляться до особи усиновлювача. Такі умови доцільно розділити на позитивні, тобто ті, що повинні існувати при усиновленні, та негативні, які повинні бути відсутніми на момент усиновлення. Позитивні: а) дієздатність особи б) дотримання вікової різниці між усиновлювачем та особою, яка усиновлюється. Мінімальна різниця — не менш ніж п'ятнадцять років. У разі усиновлення повнолітньої особи — не менш ніж вісімнадцять років. Максимальна — не більше ніж сорок п'ять років; в) наявність подружніх відносин. Виняток становлять особи, які не перебувають у шлюбі між собою,

але проживають однією сім'єю і можуть, за рішенням суду, бути визнані усиновлювачами. Ці питання та правову природу усиновлення розглянуто у науковому дослідженні Т. А. Стоянової [3].

Національним законодавством не встановлено граничної межі віку, після досягнення якого особа не мала би права на усиновлення. Однак, такі обмеження, все ж існують, оскільки ч. 2 ст. 211 СК України передбачено, що різниця у віці між усиновлювачем та дитиною не може бути більшою ніж 45 років. Н. М. Єршова зауважила з цього приводу, що питання щодо віку усиновлювача, а також про різницю у віці між усиновлювачем та усиновленим, має велике значення, бо життя доводить, що усиновлення дітей особами похилого віку не приносить гарних результатів [4].

Сімейним законодавством також передбачено, що для усиновлення дитини необхідна і її згода, якщо дитина досягла віку та рівня розвитку, за яких може надати таку згоду. Згода на усиновлення дається у формі, що відповідає не тільки віку дитини, але і стану її здоров'я. Однак законом встановлено деякі винятки. Так, усиновлення може бути здійснено і без згоди дитини, у випадках, коли вона, у зв'язку з віком чи станом здоров'я, не усвідомлює факту усиновлення. Згода дитини також не вимагається, якщо дитина проживає в сім'ї усиновлювачів і вважає їх своїми батьками. Служби у справах дітей за місцем перебування (проживання) дитини на підставі заяви кандидата в усиновлювачі та відповідних документів, протягом 10-ти робочих днів повинні підготувати громадянам України висновок про доцільність усиновлення та його відповідність інтересам дитини для подання до суду, а іноземцям – для подання до Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини для отримання згоди на усиновлення. Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини на підставі цих документів протягом п'яти робочих днів повинен розглянути питання про надання згоди на усиновлення дитини, підготувати висновок і видати його кандидатові в усиновлювачі для подання до суду. У разі відмови в наданні згоди на усиновлення дитини Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини повинен надати заявнику обґрунтовану відповідь у письмовій формі. Ці умови проаналізувала Н. П. Косенко у науковій статті «Умови здійснення усиновлення в Україні» [5].

Однією з найгостріших проблема є проблема міждержавного усиновлення. Дитяча проблематика одержує увагу і прихильність з боку суспільства всюди в світі. Українським законодавством дозволено усиновлення українських дітей іноземними громадянами. Важка соціально-економічна ситуація, яка, на жаль, склалася у нашій державі, негативно впливає на одну із найважливіших складових – українські сім'ї. Вона відбивається на усьому соціумі, часто нівелюючи традиційні сімейні цінності. Сім'я і шлюб дедалі більше втрачають свої соціальні функції. Згідно зі ст. 24 Закону України «Про охорону дитинства», лише за умови неможливості влаштувати дитину в рідному середовищі, приймається рішення про міждержавне усиновлення [2]. Таким чином, законодавством України встановлені обов'язкові вимоги, які необхідно враховувати при здійсненні усиновлення з іноземним елементом, а саме: 1) іноземці можуть усиновити українську дитину лише після вичерпання

національних можливостей її влаштування в сім'ю; 2) переважне право на усиновлення дитини-громадянина України мають іноземці, які є родичами дитини, громадянами держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги, подружжя; 3) для здійснення усиновлення іноземцями дитина має пробути не менше одного року на обліку в урядовому органі державного управління з усиновлення та захисту прав дитини; 4) іноземні громадяни не можуть всиновлювати українських дітей віком до одного року [6].

Особливістю даної категорії справ є також дотримання заявниками обов'язкової досудової процедури, яка складається із звернення до Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини, органу опіки і піклування, дитячого будинку, в якому утримується дитина, та отримання від цих установ відповідних документів, які є передумовою для звернення до суду та доказами. Однак, слід зазначити, що тривала процедура міжнародного усиновлення на практиці найчастіше призводить до того, що кандидати в батьки звертаються за допомогою до випадкових посередників, що заборонено статтею 216 Сімейного кодексу України. При цьому порушуються строки перебування дітей на обліку, не враховується вік усиновлюваних дітей, прискорюється процес оформлення документів [1].

Отже, інститут усиновлення в Україні розвивається та потребує певних уточнень, змін. Пріоритет сімейних форм устрою передбачає розвиток і вдосконалення усиновлення. Актуальною залишається проблема усиновлення іноземцями. Діти, які залишились без батьків – це загальнонаціональна проблема, що потребує консолідації всіх суспільних сил.

Список літератури

1. Сімейний кодекс України. К. Велес, 2012. 64 с.
2. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142.
3. Стоянова Т. А. Процесуально-правова природа справ про усиновлення // Актуальні проблеми держави і права. 2010. С.133 – 138.
4. Ершова Н. Опека, попечительство, усыновление. М., Московский рабочий. 1984. С. 92.
5. Косенко Н. П. Умови здійснення усиновлення в Україні // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 3. С. 67-74.
6. Моренець І. А. Проблеми усиновлення дітей іноземцями. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9767/1/Morenec.pdf>.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МАНІПУЛЯЦІЙ ІНФОРМАЦІЄЮ В УМОВАХ КАРАНТИНУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я СУСПІЛЬСТВА

Шевченко В. Є.

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології

Київський Національний торговельно-економічний університет

Сьогодні в усьому світі спостерігається психічне напруження в суспільстві, пов'язане з пандемією коронавірусу. Щоб відповідати вимогам сьогодення і бути спроможним до конструктивної самореалізації, людина повинна бути тілесно і психічно здоровою, мати психологічну стійкість для протистояння руйнівним зовнішнім інформаційним факторам.

У зв'язку з цим, останнім часом відбулися помітні зміни у соціокультурній ситуації, в екологічному, економічному житті, що безумовно впливає на психологічний клімат і здоров'я громадян. Психіка сучасної людини відчуває потужні негативні впливи інформаційного та соціально-психологічного характеру, що вимагає спеціальних заходів для охорони і зміцнення психічного здоров'я [1,2].

Психологічна неготовність громадян до сприйняття такої інтенсивності та загрозовості інформаційного потоку в умовах швидкої перебудови звичного способу й ритму життя, соціально-економічних змін і зростання тотальної нестабільності підтвердила необхідність проведення ґрунтовної психологічної роботи серед населення України. Провідну роль у цих процесах має відігравати Держава.

У зв'язку з пандемією коронавірусу значна кількість людей відчувають незрозумілу тривогу, а деякі з них піддаються паніці. Тому, виникає потреба у попередженні та подоланні панічних станів, що призводять до розвитку або загострення психіатричних захворювань. Як виявилось, коронавірус – це не тільки медична, але і психологічна проблема, яка потребує свого вивчення і формування на цій основі адекватної поведінки щодо себе і оточуючих людей, які заслуговують на підтримку і співчуття в умовах карантину.

На сьогоднішній день, у зв'язку з пандемією та маніпулятивним висвітленням подій щодо неї, фахівці спостерігають зростання негативних наслідків, зокрема появу панічних настроїв серед населення. Наслідки панічних настроїв і панічної поведінки у суспільстві виражаються у масовій депресії, підвищенні рівня смертності та зниженні народжуваності. Звідси виникає потреба в адекватному інформаційному висвітленні подій з метою запобігання та припинення панічної поведінки у людей [2, С.50-54].

Важливість та актуальність цього питання зумовлена незнанням людей шляхів подолання паніки та невмінням контролювати себе. Адже, як свідчить

практика, лише 12-15 % осіб знають, що робити, а решта зазвичай виявляють розгубленість, панікують, плачуть або впадають у ступор [3].

Так, згідно даних особистої психотерапевтичної практики за період карантину в м. Києві значно виріс відсоток звернень громадян з ознаками панічних атак і тривожно-фобічних розладів.

За даними НМЦ практичної психології та соціальної роботи за час карантину у м. Києві на 23% виріс рівень суїциду серед населення [4].

З кінця квітня та на поточний період у майже 80% хворих, які звертаються до лікарів з підозрою на коронавірусну інфекцію, відмічаються «нові» симптоми, що раніше не описані у відповідних методичних рекомендаціях та протоколах. Зокрема, це розлади смаку та нюху на фоні підвищеної слабкості. На думку фахівців з психотерапії, це класичний прояв індукованих настанов, що нав'язані внаслідок «викиду» відповідної інформації деякими електронними ЗМІ наприкінці квітня 2020 року [5,6].

І це лише дані попередніх досліджень, оскільки, карантинні заходи та обмеження в Україні ще не знято.

Однією з основних причин відчутного зросту рівнів психолого-психіатричних проблем в населення України є, м'яко кажучи, недолугий інформаційний супровід подій, пов'язаних з карантинном.

Так, головний санітарний лікар міністерства охорони здоров'я України Віктор Ляшко відверто заявляє, що ряд карантинних заходів, з його подачі, мали відкрито маніпулятивний характер з метою формування відчуття тривоги в населення. Він зазначав: «Парки и скверы на период карантина в Украине закривали не стільки для впливання на епідеміологічний процес, як для психологічного ефекта на людей. Благодаря этому психологічному ефекту у людей появилось ощущение опасности и необходимости соблюдения карантинных мероприятий, которые внедряло правительство» [7].

Стає зрозумілим, чому в Україні серед населення відмічено стрімкий підйом панічних настроїв. Адже, під поняттям паніки розуміють один з видів колективної поведінки людей, які знаходяться в умовах підвищеної тривожності і поведінкової невизначеності, в підвищеному емоційному збудженні від безконтрольного почуття страху. Згідно до позиції В.М. Бехтерева [8, с.121], паніка нерозривно пов'язана з інстинктом самозбереження, який проявляється у особистості незалежно від її інтелектуального рівня та є сигналом тривоги в небезпечній ситуації.

В основі паніки знаходяться страх і тривога, що виникають як результат переживання безпорадності перед реальною чи уявною небезпекою, породження некерованої, нерегульованої поведінки людей, іноді з повною втратою самоконтролю, нездатністю реагувати на заклики, з втратою почуття обов'язку і честі. Варто відзначити, що страх, який охоплює людей в період дійсної або уявної небезпеки, має заразливий характер.

Серед передумов виникнення паніки визначають такі, як: фізіологічні причини (депресія, втома, голод, безсоння, стрес, наркотичне сп'яніння, які роблять людей слабкими фізично і психічно, знижують їх здатність швидко і правильно оцінити ситуацію), психологічні передумови (відчуття болю,

здивування, невпевненість, страх, жах, почуття ізольованості, безсилля), соціально-психологічні передумови (загальна напруженість в суспільстві, відсутність групової солідарності, цілісності, єдності групи, втрата довіри до керівництва, дефіцит інформації, панічні чутки).

У стані паніки відбувається гальмування великих ділянок кори головного мозку, що зумовлює зниження свідомої активності. Внаслідок цього спостерігається неадекватність мислення, викривлена емоційність сприйняття, гіперболізація небезпеки. На виникнення та перебіг панічного стану в людини впливають такі чинники, як: інтенсивність і особливості дії подразника; психологічна надійність (стійкість до перенапруження, небезпеки, оптимальний рівень тривожності, стриманість в емоціях, врівноваженість, розвиненість певних психофізіологічних якостей та особливостей психічних пізнавальних процесів; психологічна підготовленість (тренуваність); функціонально-психологічний стан організму (соматичних захворювань та психічні травми) [2, 3, 8].

Тому, за порадами спеціалістів, для уникнення панічних настроїв не варто зациклюватися на ситуації карантину, необхідно звести до мінімуму споживання інформаційних потоків, зокрема новин, які викликають в людини почуття тривоги. Рекомендується підключатися до надійного джерела новин не більше ніж два рази на день у встановлений час, щоб перебувати в курсі подій, але не піддавати себе спонтанним інформаційним атакам. Слід намагатися триматися подалі від чуток і приймати до відома лише факти – це допоможе подолати почуття страху, тривоги та не панікувати. Особливо необхідним є піклування один про одного [1, 2].

Висновок.

Отже, з метою збереження психічного здоров'я та запобігання негативних наслідків впливу інформаційних стрес-факторів у карантинних умовах, доречним є навчання людей прийомам психічної саморегуляції, психологічної самопомоги та роботи з джерелами інформації. Це дозволить уникнути чи зменшити прояв негативних психічних станів, панічних настроїв, а також допоможе зробити більш контрольованими поведінкові реакції серед різних верств населення.

Окрім цього, слід звернути увагу представників органів виконавчої влади та Уряду України на необхідність виваженої та коректної подачі інформації стосовно життя і проведення карантинних заходів в країні.

Список літератури

1. Павлик Н. В. Гармонізація психологічного здоров'я особистості в умовах психічного напруження та епідемічної загрози в суспільстві Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя ; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка ; колектив авторів]. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. – С. 54-61.

2. Ігнатович О. М. Психологічна профілактика паніки та засоби її подолання//Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя ; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка ; колектив авторів]. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. – С. 50-54

3. Слюсар А. В. Соціально-психологічні дослідження панічних станів: [Електроний ресурс]. – режим доступу: <http://www.tpal.com.ua/spase/psyhsl/doc/info/4.pdf>.

4. Сокол О. Онлайн – форум для працівників психологічної служби у системі освіти «Методи творчого самовираження особистості як засіб психологічної допомоги»: [Електроний ресурс]. – режим доступу: <http://pp.ipro.kubg.edu.ua>

5. Диагностика, лечение и профилактика новой коронавирусной инфекции (COVID-19): Методические рекомендации, 2020. – Москва. – 44с.

6. Hypnosis and COVID-19: [Електроний ресурс]. – режим доступу: <https://www.asch.net/Professionals/COVID.aspx>.

7. Ляшко: парки и скверы в Украине закрывали ради психологического эффекта: [Електроний ресурс]. – режим доступу: https://lb.ua/society/2020/05/10/457188_lyashko_parki_skveri_ukraine.html.

8. Бехтерев В.М. Избранные работы по социальной психологии. Москва: Наука, 1994. – 400с.

РОЗВИТОК МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ – УСПІШНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шпак Л. Ф.

методист

відділ освіти, молоді і спорту виконавчого комітету
Карпівської сільської ради Широківського району
Дніпропетровської області

Особливе місце серед реалій сьогодення посідає проблема освіти, яка привертає увагу державних діячів, науковців, практиків, зокрема, її сектор управління. Актуальність цієї проблеми зумовлена, насамперед, необхідністю реформування освіти, модернізації галузі управління.

Мотивація професійної діяльності вчителів, створення умов для формування їх творчої особистості є одним із завдань, що ставиться перед адміністрацією закладу освіти.

Перші спроби аналізу діяльності керівників шкіл з проблем стимулювання професійного зростання вчителів були зроблені в 70- 80-х роках ХХ ст. В дослідженні Н. Кузьміної було з'ясовано, що зміна мотивів до педагогічної діяльності залежить від стажу роботи. Також дослідниця звернула увагу на значення в учительській праці матеріального стимулу діяльності.

Мотивацією професійної діяльності вчителів виступають всі актуальні, наявні в системі управління ЗЗСО матеріальні та морально – психологічні цінності (заробітна плата, премії, участь в управлінні, планування кар'єри, подяки, нагороди, привілеї, пільги, статус тощо), які є актуальними для працівників.

Процес стимулювання педагогічного персоналу є важливим компонентом управлінської культури керівника школи, оскільки від правильності добору стимулів залежить досягнення мети школи.

Отже, стимулювання пов'язано з діями адміністрації школи, а мотивація – з діями педагогічних працівників, тобто їх реакцією на дії адміністрації освітньої установи.

Процес педагогічного стимулювання професійного зростання вчителів вимагає з'ясування його особливостей та окреслення психологічних основ його здійснення. Цей процес, що характеризується такими специфічними ознаками:

1. Педагогічне стимулювання має викликати зміни в мотиваційній сфері вчителя для підвищення результативності досягнення педагогічної мети.

2. Процес педагогічного стимулювання професійного зростання вчителів відображає взаємозалежність об'єктивного і суб'єктивного. Цілеспрямоване стимулювання повинно бути особистісно значущим для педагога

3. Процес педагогічного стимулювання професійного зростання вчителів закладів загальної середньої освіти залежить від ставлення оточуючих до вчителя.

4. Педагогічне стимулювання спрямоване викликати такі психологічні стани, як усвідомлення значущості своєї професії, радість від успіхів у роботі, які сприяють зростанню фізичної енергії та працездатності педагога.

5. На процеси мотивації і стимулювання вчителів до професійного зростання впливають, на думку дослідника З. Равкіна, такі фактори як: ставлення до людей (адміністрації, колег, учнів та їхніх батьків); ставлення до себе (самооцінка), яке визначає рівень домагань особистості, формує усвідомлене бажання самовдосконалюватися, самостверджуватися тощо.

Основні напрямки мотивації – матеріальні (організація оплати праці тощо) і нематеріальні (моральні). І в цьому сенсі стимули праці є елементами системи конкретних заходів в розподільному механізмі ЗЗСО.

Виділено методи педагогічного стимулювання:

- методи заохочення (морального та матеріального),
- методи здорової конкуренції,
- методи моделювання перспективи,
- методи контролю.

До методів педагогічного стимулювання належать методи здорової конкуренції. Під поняттям "здорова конкуренція" розуміємо таку організацію змагання, коли кожен має шанс на самореалізацію в умовах сприятливого творчого соціальнопсихологічного клімату в педагогічному колективі. До методів здорової конкуренції належать різноманітні професійні конкурси, залучення до участі у проведенні засідань педагогічної ради у формі захисту роботи методичного об'єднання, ділової гри, аукціону ідей.

Забезпечення ефективності стимулюючої дії методу моделювання перспективи можливе при наявності в закладі освіти чітко вибудованої моделі кар'єрного зростання працівника та вимог до професіоналізму кандидатів на керівну посаду.

Професійна діяльність педагога передбачає активну взаємодію з учнями, їх батьками, колегами та іншими людьми. Характер взаємодії, її спрямованість на утвердження гуманних відносин та позитивного морального клімату в колективі; спонукання свідомості особистості до досягнення результату, значення для неї процесу діяльності, співробітництва, виявлення пріоритетів (лідерство чи підпорядкування, соціальне схвалення чи самосхвалення в ситуації вибору певної цінності) становлять сенс взаємодії педагога і його діяльності загалом.

Моральна мотивація в навчальній діяльності вчителя може бути не лише стабільною, зростати, а й мати тенденцію до зниження і навіть її втрати. Комфортна ситуація в колективі, налагодженість освітнього процесу сприяють зростанню мотивації діяльності.

Ступінь мотивації і результат діяльності педагога значною мірою залежать від стимулювання його праці (матеріальне, психологічне, педагогічне,

соціальне, моральне). Матеріальне стимулювання не обмежується тільки підвищенням заробітної плати, також практикують присвоєння звань учителям, категорій викладачам, майстрам виробничого навчання, преміювання, пільгове кредитування на спорудження житла тощо. Позитивних змін можна досягти за умов об'єктивного підходу до оцінювання праці педагога, оскільки суб'єктивний здатний знизити рівень мотивації діяльності суб'єкта. Наприклад, здійснюючи атестацію, кваліфікаційна комісія повинна неупереджено перевірити теоретичну підготовку вчителя і справедливо оцінити його професійні вміння на практиці.

Педагогічне стимулювання має спрямовуватись на такі чинники:

- якість і зміст процесу діяльності, основоположним елементом якої є творчість;
- подолання стереотипів у застосуванні традиційних форм, методів, засобів і впровадженні інноваційних технологій навчання;
- неперервність процесу професійного становлення і розвитку компетентності викладача;
- формування індивідуального стилю педагогічної діяльності;
- прогнозування позитивних результатів діяльності та їх критичне осмислення;
- впровадження сучасних форм контролю знань;
- оволодіння позитивним навчально-виховним досвідом та ін.

Соціальним стимулом продуктивної праці вчителя є забезпечення високого рівня громадської думки про престижність педагогічної професії, що заохочує до подальших творчих дій та добрих учинків.

Оцінювання професійної діяльності вчителя не передбачає пріоритетності мотиву чи результату. Цей процес взаємозумовлений і взаємопов'язаний, адже об'єктивний результат моральної діяльності та її значущість безпосередньо залежать від гідних мотивів та намірів.

Потрібно вивчити потреби середньостатистичного працівника, з'ясувати і зрозуміти, що він хоче від роботи і від умов праці. Забезпечте всі необхідні умови роботи, дайте волю в застосуванні власних розробок і методик, не тисніть звітами та паперовою рутинною.

Велику роль відіграє організація робочого місця і місця відпочинку співробітників, постачання всім необхідним для роботи (техніка, меблі, канцтовари та ін.).

Як це не сумно, але топ-3 проблем, рішення яких поверне вчителів до себе, дасть їм почуття поваги: це копіювальна техніка та наявність паперу, доступ до комп'ютера та інтернету на робочому місці, і вирішення комплексу проблем, пов'язаних з наявністю свого кабінету (або «кута» в учительській), нормального розкладу і поваги директора, можливість вчителя вплинути на складання розкладу значно підвищує його мотивацію, він розуміє, що його цінують і поважають і роблять все можливе, щоб йому було комфортно. Які ще є способи нематеріального стимулювання педагогів і вчителів?

- Надання методичної допомоги.

- Сприяння в проходженні атестації, отримання гранту, друку монографії, авторської програми і т. п.

- Дати можливість вибрати графік роботи: методичний день, кількість уроків на день (комусь зручно провести по 5 уроків в день, комусь менше 3 і не більше), число робочих днів в тиждень, наявність або відсутність вікон, час початку роботи (перша або друга зміна, до першого уроку або пізніше) і т. д. Дати можливість вибрати навантаження і класи.

- Вибрати час відпустки.

- Згадка імені співробітника в матеріалах, розроблених ним або з його допомогою.

- Нехай найкращі співробітники мають пріоритет в отриманні нового обладнання, техніки, меблів.

- Оголошення подяки, занесення на дошку пошани. Подяку можна оголосити як усно, так і письмово. Розповісти про вчителів у шкільній газеті або на шкільному сайті. Або опублікувати статті в регіональних газетах.

- Надати додаткові дні відпочинку.

- Підтримувати звільнених співробітників.

- Організувати заняття в спортзалі.

- Публічна похвала вчителя і його учнів на заходах.

Список літератури:

1. Державно-громадське управління освітою: досвід минулого і сучасний стан // Рідна школа. – 2004. – № 11. – С. 33-35.

2. Карамушка Л. М. Психологічні основи управління в системі середньої освіти : навч. посіб. / Л. М. Карамушка. – К. : ІЗМН, 1997. – 180 с.

3. Кибанов А. Я. Мотивация и стимулирование трудовой деятельности : учебник / А. Я. Кибанов, И. А. Баткаева, Е. А. Митрофанова, М. В. Ловчева ; под ред. А. Я. Кибанова. – М. : МНФРА, 2012. – 524 с.

4. Линвинюк Л. Педагогічне стимулювання професійного зростання вчителів з низьким рівнем самооцінки / Л. Линвинюк // Рідна школа. – 2004. – № 11. – С. 31-33.

5. Тимошенко И. Мотивация личности и человеческих ресурсов / И. Тимошенко, А. Соснин. – К. : Изд-во Европейского ун- та, 2002. – 576 с.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ФОРМА ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ

Штундер В. Є.

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Наливайко О. І.

к.ю.н., доцент, старший науковий співробітник
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дослідження феномену правової культури на сьогодні є вкрай важливим, оскільки побудова правової держави та громадянського суспільства без поліпшення правової культури та підвищення рівня правосвідомості громадян України є неможливою. Від рівня правової культури залежить формування України як сучасної європейської демократичної правової держави.

Цілісність правової культури є важливою складовою здійснення суспільно-правової реформи в країні, утвердження верховенства права в усіх сферах соціального буття, свободи, різноманітних способів і форм реалізації правового статусу особи, її прав. Правова культура як багатоаспектний феномен є неодмінною умовою динамізації трансформаційних процесів в напрямі формування в Україні правової держави і громадянського суспільства, де функціонують ефективні механізми демократичного ладу та демократичних засад життєдіяльності.

Загалом, у науці сформувалися три основні підходи до поняття «культура»: – антропологічний, згідно з яким культура – це сукупність усіх благ, створених людиною; – соціологічний, за яким культуру слід сприймати як сукупність усіх духовних цінностей та філософський – найширший, згідно з яким культура – це певний історичний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей особистості. Усі ці підходи певною мірою використовуються правовою наукою.

Термін «правова культура» увійшов до юридичної літератури порівняно недавно, але за цей час про правову культуру написано велику кількість наукових праць. Загальновідомо, що визначення будь-якого поняття завжди передбачає певний рівень абстрагування, узагальнення, що не виключає можливість «втратити», не побачити окремих елементів, який на тому етапі, коли поняття досліджувалося та визначалося, не був важливим, не проявляв себе. Тому не варто залишати визначення понять сталими, як металеві конструкції, які не можуть бути зміненими [1, с. 12].

Правова культура є основою відтворення правового досвіду, розвитку інтелектуального, духовного потенціалу народу, утвердження цілісної системи

світоглядно-ціннісних орієнтацій, насамперед сучасного юридичного світогляду, конструктивних правових ідеалів.

Правова культура є основою відтворення правового досвіду, розвитку інтелектуального, духовного потенціалу суспільства. Правова культура є системою духовно-правових цінностей – правових знань, переконань, уявлень, світоглядно-правових орієнтацій, що відбиваються у правовій свідомості людей і органічно поєднані з їх соціально-правовою активністю в напрямі освоєння і творення суспільно-правового буття [2, с. 180].

Правова культура визначається як система позитивних проявів правової дійсності, що концентрує в собі досягнення юридичної науки і практики. Вона є внутрішньою духовною стороною правової системи і пронизує правосвідомість, право, правовідносини, законність і правопорядок, правотворчу, правозастосовну та інші види правової діяльності [3, с. 5].

Варто зауважити, що в юридичній літературі є такий аспект у розумінні правової культури, який можна назвати функціональним. У ньому зовнішні форми її прояву взаємодіють з внутрішніми (органічними) якостями суб'єктів права. Так, право здійснює безпосереднє регулювання відносин людей не тільки (і не стільки) завдяки його ідеологічній функції, а й через категорії прав, свобод та обов'язків. Останні являють собою зафіксовані у нормах права людини взірці поведінки, у відповідності з якими людина зіставляє свої дії або вчинки та оцінює їх. Це дає змогу визначити правову культуру суспільства як явище, що складається з таких елементів, як: права, правовідносини, права та обов'язки як зміст правовідносин; правосвідомості, завдяки якій правова культура «потрапляє» до свідомості людини або соціальної групи; законності, правопорядку.

В юридичній доктрині зазначається, що складовими правової культури є: повага до права й переконаність у його соціальній та особистій цінності; наявність певного вантажу юридичних знань; висока загальна культура й широка ерудиція, освіченість; принципово вмотивована правомірна поведінка як в професійній діяльності, так і у повсякденному житті, висока громадсько-правова активність [4]. Крім того, до складу ознак правової культури мають входити: досконале знання Конституції України, усвідомлене прагнення і практичне вміння користуватися приписами чинного законодавства задля формування демократичної, соціальної і правової держави.

Як своєрідний суспільний феномен, правова культура є формою відтворення національних правових інститутів – державності, правової системи, правопорядку тощо, є засобом збагачення цих інститутів, зокрема і за рахунок запозичення правових цінностей інших націй. Відповідно основні функції правової культури передбачають збереження духовних цінностей у галузі права, їх засвоєння майбутніми поколіннями, постійне підвищення рівня правової свідомості населення. Правова культура визначає принципи правової поведінки особи та систему правових цінностей, ідеалів, правових норм, які забезпечують єдність і взаємодію правових інститутів та організацій у суспільстві [5, с. 127].

Виходячи з цього, як одне з культурних надбань людства, правова культура має постійно вдосконалюватись з метою забезпечення гармонійного та прогресивного розвитку суспільства й окремих осіб.

Сучасний етап пізнання правової культури вітчизняною теоретико-правовою наукою характеризується подоланням радянських стереотипів у методології вивчення та оцінці зазначеного поняття, а також формуванням нових підходів до його вивчення, серед яких пріоритетне місце належить аксіологічному, антропологічному, соціологічному та філософському [2, с. 181].

Таким чином, високий рівень правової культури в суспільстві, де функціонують її ефективні механізми, є умовою формування демократичних засад життєдіяльності. Побудова правової держави без поліпшення правової культури та підвищення рівня правосвідомості громадян України є неможливою. Україна потребує створення в найближчий період загальної концепції формування правової культури суспільства та прийняття державної програми формування правової культури громадян шляхом розвитку правової освіти і правового виховання населення.

Становлення правової держави і громадянського суспільства в Україні неможливе без визнання безумовної цінності права і відтворення цього ставлення в повсякденній діяльності громадян.

Список літератури

1. Годун Н. Ю. Правова культура: деференціація поняття. *Наше право*. 2015. № 1. С. 11-15.
2. Коба М. Правова культура як предмет вивчення теоретико-правовою наукою. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 178-182.
3. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: монографія. Харків: Право, 2007. 248 с.
4. Головченко В. Правові механізми формування правосвідомості студентів. *Право України*. 2006. № 4. С. 100-103.
5. Попадинець Г. Правова культура як важливий елемент правової системи України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 782. С. 123-128.

ФОРМУВАННЯ СПІВАЦЬКИХ НАВИЧОК ЯК ФУНДАМЕНТ ПРОЦЕСУ ВОКАЛЬНО - ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шуть Т. О.

доцент кафедри теорії і технологій
дошкільної освіти та мистецьких дисциплін
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Музика вважається найважливішим засобом формування особистих якостей людини, розвитку творчих здібностей, носієм високих духовних цінностей. Сучасні дослідження підкреслюють важливість впливу музики на розвиток особистості: на формування уваги, мислення, пам'яті, емоційної та етико-естетичної сфери, фізичний розвиток. Ще в дитячому віці закладається фундамент музичної культури людини, як складової його загальної, духовної культури в майбутньому.

Розгляду проблем музичного виховання, впливу музичного мистецтва на творчий розвиток особистості присвячена значна кількість праць в різних галузях музичної педагогіки таких науковців як О.Апраксіна, З. Бервецький, Е.Жак-Далькроз, Д.Кабалевський, З.Кодай, М.Леонтович, Р.Марченко, К.Орф, О.Ростовський, Л.Хлебнікова.

Значення впливу вокального виховання на розвиток особистості на методологічному, теоретичному і практичному рівнях розглянуті М.Ділецьким, М.Лисенко, К.Стеценко, Л. Горюновою, О.Ростовським, О.Радиною, Т. Овчинниковою, З.Кодай (Угорщина), Д. Огородновим, Є. Седлачковою, Ф. Лисек (Чехословаччина) та ін.).

Проблеми творчого розвитку особистості досліджували В.Верховинець, Н.Георгян, Н.Гродзенська, К.Ігнат'єва, М.Монтессорі, В.Остроменський, Н.Терент'єва, В.Шацька, Б.Яворський та інші.

Музична культура особистості - це музично-естетична свідомість, яка формується поступово через доступні види музичної діяльності, через оволодіння комплексами спеціальних знань, умінь та навичок. Засвоєння культурного досвіду можливе тільки під час особистої участі учня любого віку в різних видах музичної діяльності – аналітично-слухової, виконавської, творчої.

Значне місце у структурі музичної культури належить вокально-творчій діяльності. Формування основ такого виду музичної діяльності дуже актуальне й значуще, тому що сприяє формуванню кращих особистісних якостей, дає змогу розвивати з перших років життя людини любов до співу, розуміння поетичного тексту пісні, передачі його голосовою інтонацією.

Можливості вокального мистецтва, яке втілює найвищі пориви людської душі, дуже великі. Спів синтезує відразу декілька самодостатніх мистецтв: вокальне, музичне, драматичне, тому його дія багатогранна і потребує творчого підходу. У співі задіяні такі сфери, як рухова, дихальна, емоційна, інтелектуальна, тому воно сприяє загальному оздоровленню організму людини, всіх його систем, включаючи життєві: дихальну, імунну та серцево-судинну. Благотворний вплив співу на людський організм підтверджується і наукою.

Сучасна наука стверджує, що для життєдіяльності людини і гармонізації його зі Всесвітом необхідні природні вібрації найтонші рухи найдрібніших часток, які примножуються, перетворюються і підтримуються в людському організмі унаслідок внутрішнього резонансу. Тому спів є один з найпотужніших інструментів гармонізації резонансно-інформаційної фізіології людини.

Спів, в порівнянні з іншими видами музичного мистецтва, має своєрідні особливості, які, між іншим, витікають з того, що «інструмент» співака - його голосовий апарат – надзвичайно складний за будовою і важкий для об'єктивного спостереження і вивчення навіть при використанні спеціальних методів дослідження. Ще важчим є вивчення всього процесу співу, тому що це надзвичайно складний психофізіологічний процес. Тому співаку необхідно багато що знати, розуміти, відчувати.

Складність процесу звукоутворення і відсутність повною мірою науково - обґрунтованої сучасної методики виховання вокаліста є основними причинами більшості помилок, що зустрічаються у вокальній практиці, які призводять до псування, а інколи навіть до повного зриву голосів і захворювань голосового апарату у вокалістів. Жодна школа, що працює за емпіричною методикою, не гарантує майстерності навіть самому обдарованому учневі. Це відбувається тому, що навіть видатний педагог може запропонувати учневі тільки той шлях, який знайомий йому самому. Парадокс полягає в тому, що багато видатних співаків самі не знають, як вони співають. І якщо будова голосового апарату педагога та учня різна, якщо не ідентичні їх відчуття і психологія мислення, то копіювання відчуттів педагога може завдати тільки шкоди, в кращому випадку позбавляючи учня індивідуальності тембру, знижуючи рівень його вокальної техніки, а в гіршому ведучи до втрати професіоналізму та вимушеної відмови від улюбленої справи. Тому стає зрозумілим, що оволодіти мистецтвом співу зовсім не просто.

Виховання співака - дуже складний процес. Тенденція у навчанні вокалу така, що або учать співати методом показу «співай або роби, як я», або педагог займається з учнем лише репертуаром, вважаючи, що голос при цьому розвинеться сам собою, без спеціальної роботи над технікою. В результаті у багатьох, хто займається або навіть закінчив навчання, немає елементарних знань про власний голос, його будову і потенціал. Тому розмова про вокал, як правило, зводиться до того, як треба співати, а про те, як треба вчитися співати, мало хто говорить. У багатьох учнів, які бажають навчитися співати, немає жодного уявлення про процес вчення в цілому (з чого почати і чим

продовжити). Спів і навчання йому - це дві різні речі. Саме тому той, хто співає не завжди може навчити іншого тому, що вміє сам.

Процес вокального виховання пов'язаний з фізіологією організму, а лише потім з «головним» творчим і емоційним завданням співака, виконання якого є «кінцевим продуктом». Без володіння певними технічними (фізіологічними) навичками процес вокально-творчої діяльності стає неможливим.

Під вокальними навичками розуміють комплекс автоматизованих дій різних елементів голосо-дихального апарату, які відбуваються під час співу і підкоряються волі співака. Послідовне та наполегливе опанування комплексом вокальних навичок, а саме *співацька постава, співоचे дихання, звукоутворення, інтонація, дикція*, буде сприяти формуванню основ вокально – виконавської культури особистості, розкриє широкі можливості для творчої діяльності.

Співацька постава – це фізично – емоційний стан співака, який забезпечує оптимальні умови для звукоутворення. Положення корпусу має бути невимушено прямим, плечі злегка відведені назад, голову слід тримати рівно, не притискаючи підборіддя до верхньої частини грудної клітки й не піднімаючи вгору. При положенні сидячи доцільно, щоб учень сидів на пів стільця, не спираючись на його спинку, ноги стояли на підлозі, а не звисали. Якщо співати стоячи, треба звернути увагу на зручну поставу ніг: слід стояти рівно, спираючись на обидві ноги.

Правильне положення корпусу сприятиме створенню передумов для вільного функціонування гортані, артикуляційного апарату, дихання, поживленню емоційного тону.

Співоचे дихання вважається основою вокальної техніки. Характер його впливає на характер звуку та роботу всього голосового апарату.

Увага педагога повинна бути постійно направлена на дихання учня-співака, природно глибоке і рівне. Систематичне виконання вправ та ігрових завдань (надути кульку, нюхати квітку та ін.) покращує процес дихання, привчає до видиху, розвиває об'єм легень.

Звукоутворення. Момент утворення звуку називається атакою. Розрізняються три види атаки: тверда, м'яка і придихальна. Тверда атака: зв'язки замикаються щільно, звук виходить енергійний, твердий, що приводить до форсованого звуку, крику і заважає вірному розвитку голосу співака. Придихальна атака: зв'язки змикаються не повністю. Найчастіше придихальна атака свідчить про хвороби горла, можливі вузлики на зв'язках, їх загальну млявість, слабкий вдих і видих і т.д. Голос хриплий та динамічно слабкий.

М'яка атака звуку найбільш доцільна та ефективна у вокально-творчій діяльності: зв'язки замикаються менш щільно, звук виходить м'який, природний. Цей засіб звукоутворення рекомендується на початковому етапі. Тому в репертуарі рекомендовані народні приспівки та пісні про природу, людей, тварин, тощо.

Інтонування – відтворення звуку, рівного висоті еталонному. Вміння правильно інтонувати – одна з найважливіших умов співу, оскільки фальшива

інтонація спотворює музичний образ, робить неможливим повноцінне його сприйняття.

Від чого залежить точна інтонація?

1. Від фізичного стану: загальна перевтома, хворе горло, хвороба гортані, голосових зв'язок.

2. Від слухових даних.

3. Від уміння володіти диханням, звукоутворенням, дикцією, а також від співочої постави.

4. Від захоплення виконанням того чи іншого твору.

Для досягнення чистоти інтонації необхідно розвивати музичний слух, добирати в репертуар пісні яскраві та зрозумілі за змістом, доступні для голосових (діапазон) та виконавських (темп) можливостей виконавців.

Дикція - ясність, розбірливість вимови тексту. Осмислене, чітко вимовлене слово у співі також важливе, як і красивий співацький звук. Тільки в комплексі вони сприяють яскравому розкриттю художнього образу.

Тільки комплексне та послідовне формування співочих навичок сприяє успішному процесу вокально-творчої діяльності. Спираючись на ці принципи, аналізуючи власний досвід нами складена оригінальна **«Методика формування вокальних навичок та виконавської майстерності вокаліста «Д.Р.А.Й.В.»**», "(свідотцво №35740 від 17.11.2010, видано Державним департаментом інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України).

Методика настільки незвичайна, що може викликати значний інтерес в першу чергу педагогів – вокалістів або тих, у кого є проблеми із застосуванням методик постановки голосу.

Унікальність методики полягає в тому, що процес засвоєння вокальних навичок виглядає як чітка система, яка допомагає учневі розібратися в розмаїтті отримуваних під час співу відчуттів. Вона допомагає майбутньому виконавцеві послідовно, крок за кроком, засвоювати теоретичні знання і практичні навички, формувати і розвивати вокальну техніку. Лише озброївшись надійними знаннями, маючи точні перевірені відчуття можна відчувати себе компетентним, упевненим, яскравим, сильним, артистичним, творчим виконавцем.

Література

1. Морозов В. П. Біофізичні основи вокальної мови. Ленінград, 1977 р.
2. Рейковський Я. Експериментальна психологія емоцій.— М., 1979.
3. Юнг К. Людина і її символи.— М., 1992.
4. Кузнецов Ю.М. Новий метод комплексного розвитку експресивних і вокально-технічних здібностей тих, що навчаються сольному співу. (// Збірка наукових праць першого міжнародного міждисциплінарного конгресу «Голос». М., 2007 – С. 150-156.)
5. Асаф'єв Б. Мовна інтонація. – М.-Л.: Музика, 1965.
6. Апраксина О. А. К вопросу о диагностике музыкальных способностей // Музыкальное воспитание в школе. - 1985. - Вып. 11. - С. 116.
7. Бервецький З., Хлебнікова Л. Виховувати музичну культуру // Грانی творчості : Кн. для вчителя. - К.: Рад. шк., 1989. – С. 126 - 140.

СТАН ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Щетініна Т. О.,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавської державної аграрної академії

Кірій А. О.,

магістр спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Полтавської державної аграрної академії

Рибалко А. А.

магістр спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Полтавської державної аграрної академії

Одним з важливих завдань, які постали перед українським суспільством у процесі реалізації реформи децентралізації, стало питання про підвищення рівня компетентності депутатів місцевих рад, так званого базового рівня. Нагадаємо, що базовим є рівень місцевого самоврядування села, селища, міста, районів в містах, які після відповідних змін у чинному законодавстві буде об'єднувати поняття «громади».

Умовою успішної децентралізації має стати потужна громада, яка на своєму регіональному рівні вирішуватиме цілий комплекс соціально-економічних питань, демонструючи максимальну наближеність до об'єктивних потреб життя громади. Крім того, на рівні громад, а точніше на рівні об'єднаних територіальних громад, зосереджуються значні кошти від податкових надходжень, які потребують доцільного та ефективного їх використання. Зрозуміло, що значна частина як юридичної, так і моральної відповідальності покладається суспільством в першу чергу на голів громад, корпус яких на сьогоднішній день складають яскраві, харизматичні лідери місцевих спільнот. Але значна частина систематичної роботи з вирішення буденних, рутинних, а іноді конфліктних і складних питань покладається на депутатський корпус місцевих рад. Не маємо підстав стверджувати, що недостатньо рівня підготовки для вирішення суспільно-економічних питань лише у депутатів громад сільської місцевості, теж стосується і районних центрів.

Враховуючи той факт, що громада є адміністративно-територіальною одиницею базового рівня, до якої належить один або декілька населених пунктів, то кращою можемо вважати ситуацію з рівнем освіти, досвідом професійної діяльності у депутатів місцевих рад обласних міст. Хоча це не може гарантувати, що до депутатського корпусу не потраплять особистості, які

активно та яскраво заявили себе місцевій спільності під час виборів, але не є достатньо досвідченими у питаннях соціально-економічного життя міста, особливо, коли йдеться про міста-мільйонники зі складною інфраструктурою, транспортною логістикою тощо.

Вирішується така проблема, а бо хоча б мінімізуються її негативні наслідки, шляхом підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад. Такий підхід до вирішення питання не новий, практика була започаткована досить давно і себе виправдовує. Нагадаємо, що Концепція формування системи підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2009 р. № 385-р [1]. У документі прямо зазначалось, що 40-60 % депутатів місцевих рад обираються вперше, і це свідчить про відсутність у них відповідного досвіду та про потребу в професійному навчанні. Підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад залишається дієвим методом, про це свідчить і той факт, що з запровадженням реформи децентралізації та формуванням відповідної нормативно-правової бази, Концепція не втратила чинності та набула подальшого розвитку в ряді інших правових документів.

Концепція чітко визначала, що підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад повинні проводитись за такими видами навчання: професійні програмами; спеціалізовані короткострокові навчальні курси; тематичні постійно діючі та короткострокові семінари; тренінги.

Було передбачено, що підвищення кваліфікації за професійними програмами для сільських, селищних, міських голів, голів та заступників голів районної, районної у місті ради, обласної ради, секретарів сільської, селищної та міської ради, а також депутатів місцевих рад повинно проводитись не менше одного разу протягом строку здійснення повноважень [1].

Згідно Концепції передбачалось вивчати за професійними програмами основи Конституції України, законодавства про місцеве самоврядування, місцеві органи виконавчої влади, земельного та бюджетного законодавства, основ соціального захисту населення, управління, містобудування, житлово-комунального господарства, місцевого економічного розвитку, а також питань з основних напрямів діяльності органів місцевого самоврядування.

Вважаємо, що саме реформа децентралізації спонукала органи державної влади суттєво оновити нормативно-правову базу підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад. Через десять років після схвалення Концепції було прийнято Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2019 р. № 106 [2]. У рамках виконання Положення наказом від 10 жовтня 2019 р. № 185 Національного агентства України з питань державної служби було затверджено Вимоги до змісту і структури програм підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших

заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад [3].

Положення, і сформульовані у відповідності до нього Вимоги, вивели процес підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад на якісно вищий рівень. Зокрема, передбачається, що за результатами вивчення загальних потреб у професійному навчанні, вони визначаються та оприлюднюються на веб-порталі управління знаннями, а також враховуються під час формування переліку пріоритетних напрямів (тем) для підвищення кваліфікації.

Хоча основна увага у положеннях цих нормативно-правових актів приділена державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування, частина норм спрямована безпосередньо на депутатський корпус місцевих рад. Так, незмінною залишилася норма щодо підвищення кваліфікації не менше одного разу протягом строку здійснення повноважень, що вважаємо не достатньою, враховуючи значну кількість змін в законодавстві, складну соціально-економічну ситуацію в державі. Адже окремі громади вважатимуть за потрібне додатково направити своїх депутатів на підвищення кваліфікації, а частина громад, можливо і через фінансові ускладнення, обмежиться формальним разовим навчанням.

Положення передбачає, що підвищення кваліфікації посадовців публічної сфери, в тому числі і депутатів місцевих рад, може здійснюватися не лише очно (денна та вечірня форма), але й в дистанційному та змішаному (поєднання очної та дистанційної форм з використанням спеціальних інтернет-платформ, веб-сайтів тощо) форматі навчання. Такий підхід значно спрощує доступ депутатів місцевих рад до процесу підвищення кваліфікації, і навіть дозволяє поєднувати його як з основною роботою, так і з виконанням представницьких депутатських повноважень.

Положення також передбачає, що державні службовці у межах виконання індивідуальних програм та посадові особи місцевого самоврядування мають набирати протягом календарного року не менше одного кредиту за Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (це 30 годин навчального процесу). Така норма не розповсюджується на депутатів місцевих рад, що не сприятиме їх постійному включенню у підвищення кваліфікації протягом виконання своїх повноважень. Доречно було б і цю категорію діячів публічної сфери долучити до систематичної роботи із самовдосконалення, встановивши, не кількісні вимоги щодо набраних кредитів за європейською кредитно-трансферною системою, як для посадових осіб, а встановивши перелік навчальних програм та терміни їх опанування. Наприклад, для депутатів місцевих рад базового рівня, що вперше обрані, обов'язковим має бути відвідування короткострокових курсів або вебінарів за тематикою формування місцевих бюджетів, відвідати які бажано за перші три місяці виконання свої представницьких функцій.

Зрозуміло, що встановлювати вимоги до обраних представників як і для осіб, що перебувають у трудових відносинах, неможливо з точки зору відсутності засобів впливу (їх не можна звільнити, виголосити догану тощо). До певної міри дієвим механізмом може стати обов'язковість інформування

виборців про проходження депутатами місцевих рад підвищення кваліфікації, наприклад, на офіційних сайтах відповідних рад. Але все ж таки основним стимулом підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад залишається рівень їх свідомості, прагнення до самовдосконалення, почуття відповідальності перед виборцями за якість своєї діяльності. Отже, питання щодо підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад базового рівня безперечно потребує подальшого вдосконалення, на що вже вплинули зміни в суспільстві, викликані реформою децентралізації.

Список літератури:

1. Концепція формування системи підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2009 р. № 385-р. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.* URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/207659060> (дата звернення: 20.03.2020 р.)

2. Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2019 р. № 106. *Верховна Рада України. Законодавство України: інформаційно-пошукова система.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF> (дата звернення: 25.03.2020 р.)

3. Вимоги до змісту і структури програм підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 10 жовтня 2019 р. № 185. *Верховна Рада України. Законодавство України: інформаційно-пошукова система.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1159-19> (дата звернення: 25.03.2020 р.)

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КООРДИНАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Щирська В. С.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ

Етимологічний зміст поняття "координація" (лат.) означає узгодження (з - спільне, *ordinatio* - впорядкування). Стосовно координації діяльності правоохоронних органів це означає розробку та практичну реалізацію спільних заходів з найбільш актуальних проблем боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями, зміцнення законності та правопорядку.

Перед правоохоронними органами, а до їх числа відносяться органи прокуратури внутрішніх справ, податкової поліції, митної служби та ін, стоять вельми складні і відповідальні завдання по боротьбі зі злочинністю та усунення причин, що породжують їх. Для того, щоб забезпечити швидке і повне розкриття кожного кримінального правопорушення, провести по кожному кримінальному провадженні повне, об'єктивне та всебічне розслідування з забезпеченням невідворотності покарання за скоєний діяння і щоб при цьому були дотримані вимоги закону і норм кримінально-процесуального права, потрібна узгоджена, скоординована робота всіх правоохоронних органів. Здійснення цієї діяльності є загальнодержавним завданням.

Координація діяльності правоохоронних органів дозволяє усунути різнобій і паралелізм в їх роботі, створити єдиний фронт боротьби з будь-якими протиправних діянь, знайти правильне поєднання методів виховання і переконання з засобами примусу і покарання.

Таким чином, в основі координації діяльності правоохоронних органів лежить єдність цілей і завдань по зміцненню законності і правопорядку, посилення боротьби зі злочинністю та усунення причин і умов, що сприяли скоєного кримінальних проступків. Процесуальні повноваження, якими володіють ці державні органи, специфіка застосування ними різного роду засобів боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями, процесуальна і організаційна незалежність цих органів один від одного не повинні бути перешкодою до зміцнення і поглиблення координації, прагненню керівників цих органів створити єдиний фронт боротьби зі злочинністю. При цьому правоохоронні органи керуються наступними основоположними принципами, виробленими в їх координаційної діяльності: незалежність і рівність суб'єктів координаційної діяльності, їх процесуальна самостійність при реалізації спільно вироблених заходів; прагнення до досягнення загальних цілей у боротьбі зі злочинністю за збереженням особливостей процесуальних і оперативних тактичних повноважень; дотримання вимог і норм кримінально-процесуального права та інших законів у розробці і реалізації намічених заходів

як процесуального, так і оперативно-розшукового характеру; об'єднання зусиль правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю для досягнення найкращих результатів в більш стислий термін і з меншими витратами сил і процесуальних коштів; забезпечення плановірності, цілеспрямованості і ефективності в здійсненні заходів по боротьбі із злочинністю; встановлення єдиного підходу до вирішення складних проблем боротьби зі злочинністю, усунення дублювання, паралелізму в роботі, місницькі та відомчого підходу до вирішення виникаючих питань.

Координація діяльності правоохоронних органів міцно увійшла в повсякденну практику боротьби з злочинністю та іншими правопорушеннями, вона стала невід'ємною умовою успішної боротьби із злочинністю і порушеннями правопорядку.

Необхідність подальшого зміцнення і поглиблення координації діяльності правоохоронних органів викликана станом злочинності, особливостями її структури та динаміки.

Злочинність за останні роки стала найбільш руйнівною силою законності і правопорядку в державі, що приводить до деформації громадського та соціальної структури. Ось чому вістрі законності спрямоване проти тих, хто, попри вимоги закону, з інтересами громадян, здійснює різного роду кримінальних проступків: бандитські нальоти і розбійні напади, крадіжки і грабежі, згвалтування та хуліганство, розкрадання і хабарництво і т.п.

Під впливом ряду негативних тенденцій, що складаються в державній і соціальній сферах, відбуваються помітні якісні зміни в характері різного роду протиправних проявів. З'явилися вельми тривожні чинники криміногенного характеру, що характеризують як злочинність в цілому, так і окремі її види. Найбільш небезпечні з цих факторів, що вимагають координації зусиль правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю, полягають у наступному:

1. Особи, що чинять бандитські та розбійні напади та грабежі, умисні вбивства та інші небезпечні кримінальні проступки, все частіше використовують вогнепальну та холодну зброю, вибухові речовини. Це істотно підвищує суспільну небезпеку кримінальних проступків, так як дозволяє злочинцям зламати опір з боку потерпілих та уникнути затримання на місці вчинення кримінальних проступків.

2. Особи, котрі стали на злочинний шлях, з метою реалізації своїх злочинних намірів використовують всі види сучасного транспорту: автомобільний, залізничний, морський і повітряний. Протягом короткого часу (двох-трьох діб, а то й годин) злочинець долає величезну відстань і здійснює небезпечні кримінальні проступки в районах, розташованих в сотнях, а то й у тисячах кілометрів один від одного.

3. Звертає на себе увагу зростання організованої та професійної злочинності. Протягом багатьох років наявність у нас таких соціальних явищ заперечувалося, стверджували, що вони властиві буржуазному строю. Тому ми не робили достатніх заходів ні правового, ні організаційного характеру в боротьбі з подібними діяннями.

Органами внутрішніх справ щорічно ліквідуються сотні організованих злочинних груп, багато з яких мали стійкі корумповані зв'язки, які дозволяли їм бути "в курсі" розробляються правоохоронними органами заходів щодо їх викриття.

Організована злочинність знаходить живильне середовище, як зазначалося вище, у "тіньовий" економіці, що розвивається на основі процвітаючої в країні безконтрольності, великих розкрадань державних бюджетних коштів, великомасштабної контрабанди, фінансових афер.

У злочинні групи, які вчиняють розкрадання державного майна, залучаються працівники контролюючих і ревізійних органів, посадові особи, що займають на підприємствах і в організаціях відповідальне становище, аж до керівного складу, в обов'язки яких входить охорона державної власності від злочинних посягань.

Особливо тривожно та обставина, що в кримінального проступку діяльність втягуються представники вищих ешелонів державної влади і управління.

4. За останнє десятиліття з'явилися невідомі раніше види кримінальних проступків і нові способи здійснення "старих" злочинів. Якщо 10-15 років тому використання комп'ютерів для вчинення кримінальних проступків було рідкістю, то зараз це стало звичайним явищем. Причому суб'єктами даних злочинів є не лише досвідчені злочинці, але навіть неповнолітні.

5. Викликає тривогу злочинність серед неповнолітніх, питома вага якої в загальній структурі злочинності становить у цей час близько 10%.

Неповнолітні все частіше здійснюють небезпечні кримінальні проступки: умисні вбивства, розбійні напади та грабежі, злісне хуліганство та крадіжки. Багато кримінальні проступки, які вчинюються неповнолітніми, обумовлені пияцтвом і алкоголізмом, наркоманією та токсикоманією.

6. Зростає залученість жінок у злочинну діяльність.

Причому помітно змінилася категорія протиправних діянь, скоєних жінками. Якщо раніше серед них були поширені такі діянь, як спекуляція товарами народного споживання, розтрата або привласнення ввірених державних або громадських коштів, то в даний час багато з них здійснюють і такі небезпечні кримінальні проступки, як вбивства, розбійні напади, грабежі та квартирні крадіжки.

7. За останній час відзначаються загрозливі тенденції в злочинності в Збройних Силах.

8. Вчинення умисних вбивств, заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, напади на співробітників виправних установ та військовослужбовців внутрішніх військ стали звичайним явищем. Широкого поширення набув захоплення заручників, у тому числі з числа медичних працівників та вільнонайманого складу виправних установ.

Одна з причин полягає в тому, що з проголошенням широкої гласності і демократії в країні була ослаблена державна і трудова дисципліна. Це неминуче призвело до вседозволеності і безконтрольності багатьох асоціальних елементів, а це в свою чергу спричинило за собою спалах злочинності.

Криза державної влади торкнулася і правоохоронних органів. Прокурори і слідчі почали ухилятися від вирішення питань, пов'язаних із застосуванням заходів процесуального примусу (затримання, арешт, відсторонення обвинуваченого від займаної посади і т.д.). Рідкісними стали факти притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб, винних у зловживанні або перевищенні службових повноважень або марнотратстві.

Боротьба зі злочинністю буде здійснюватися успішно лише тоді, коли діяльність правоохоронних органів стане суворо узгодженою, з визначенням цілей і завдань кожного з державних органів, покликаних боротися з злочинністю, і попереджати правопорушення. Зараз же нерідкі різнобій у діяльності органів внутрішніх справ, прокуратури, суду та юстиції.

Всі зазначені вище фактори криміногенного характеру свідчать про те, наскільки важливо своєчасно і повно розкрити кожне скоєний кримінальних проступків, швидко, всебічно і об'єктивно його розслідувати, своєчасно ізолювати від суспільства небезпечного злочинця, ухвалити щодо нього законний, обґрунтований і справедливий вирок, а також своєчасно і правильно звернути його до виконання і виконати. Виконання цих різнохарактерних за своїм виглядом функцій можливе лише при злагодженій скоординованій роботі всіх правоохоронних органів.

Література:

1. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. Т. 3. ОБЕ-РОБ / укл. В. Яременко, О. Сліпушко. - К : Аконт, 1999. - 927 с.
2. Козлов Ю. М. Координация в управлении народным хозяйством в СССР / Козлов Ю. М. - М. : Наука, 1976. - 237 с.
3. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / В. М. Плішкін ; за ред. Ю. Ф. Кравченка. - К. : НАВСУ, 1999. - 702 с.
4. Українське державотворення. Невитребуваний потенціал : слов.-довід. / О. М. Мироненко, Ю. І. Римаренко, І. Б. Усенко, В. А. Чехович. - К. : Либідь, 1997. - 560 с.
5. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні від 07.07.2017 року № 575

КОНВЕРСІЯ РОСЛИННИХ ВІДХОДІВ СТАЛИМ КОНСОРЦІУМОМ МІКРООРГАНІЗМІВ З ОТРИМАННЯМ БІООРГАНІЧНОГО ДОБРИВА ТА БІОГАЗУ

Ястремська Л. С.,

к.с.-г.н., доцент кафедри біотехнології
Національний авіаційний університет, Київ, Україна,

Корнієнко І. М.,

к.т.н., доцент кафедри біотехнології
Національний авіаційний університет, Київ, Україна

Барановський М. М.

д.с.-г.н., професор кафедри біотехнології
Національний авіаційний університет, Київ, Україна

В Україні домінуючим способом поводження з побутовими відходами залишається їх вивезення та захоронення на полігонах та сміттєзвалищах. За 2019 рік, лише 5,8 % утворених побутових відходів перероблено, решту (близько 94%) розміщено на полігонах та сміттєзвалищах, яких в Україні налічується близько 5470 одиниць, що не відповідають нормам екологічної безпеки [1]. З метою створення умов для підвищення стандартів життя населення шляхом впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівні, зменшення обсягів утворення відходів та збільшення обсягу їх переробки та повторного використання в Україні була прийнята Національна стратегія управління відходами до 2030 року [2]. Складність реалізації інженерно-технічних задач щодо, транспортування та переробки відходів механічними та фізико-хімічними методами, надало можливість обґрунтованого створення ефективних біотехнологічних підходів з використанням специфічних консорціумів мікроорганізмів (бактерій, грибів) для безпечної утилізації овочевих відходів в біодобрива [3,4] та різні види біопалива. Одним з перспективних видів біопалива може стати молекулярний водень, що виділяється деякими мікроорганізмами [5].

Ведеться пошук специфічних консорціумів мікроорганізмів для ефективної біодеградації рослинних відходів. Завдяки їх послідовному використанню, вдається здійснювати оздоровлення, відновлення родючості ґрунту, і як наслідок – збільшення врожайності сільськогосподарських культур з незначною собівартістю готового продукту.

Мета роботи – визначення оптимальної концентрації сталого консорціуму мікроорганізмів для біоконверсії овочевих відходів з отриманням біоорганічних добрив та біогазу.

Було проведено збродження овочевих відходів (морквяних, бурякових та картопляних) сталим консорціумом мікроорганізмів біопрепарату «Байкал ЄМ–1» у концентраціях 25, 50, 75 та 100 мл/кг, відповідно. До біопрепарату «Байкал ЄМ–1» входили мікроорганізми: *Bacillus subtilis*, *Rhodopseudomonas palustris*, *Saccharomyces cerevisiae*, *Lactococcus lactis*, *Lactobacillus casei*, *Rhizobium meliloti*, *Actinomyces fradiae*. Збродження проводили у лабораторгій установці об'ємом 3 л, герметично закритою з виведеними штуцерами для контролювання рН, температури, вмісту азоту, фосфатів та утвореного біогазу. Овочеві відходи – морквяні, бурякові та картопляні (відходи використано окремо) подрібнювали та вносили наважкою 1 кг. Вміст азоту та фосфору визначали фотометрично за методиками [6,7]. Кількість виділеного об'єму біогазу визначали методом витіснення рідини під тиском газу. Збродження проводили в стерильних умовах при постійній $t_{\text{повітря}} = 37\text{ }^{\circ}\text{C}$, протягом п'яти діб. Для розведення овочевих відходів використано дистильовану стерильну воду у співвідношення до кожної окремої маси відходів 1:1,5 відповідно.

Було визначено, що найбільші концентрації азоту амонійного (94 мг/дм³) та фосфатів (520 мг/дм³) спостерігали у морквяних відходах на 3 добу за концентрації біопрепарату «Байкал ЄМ–1» 75 мл/кг (табл.1). Несуттєве збільшення показнику біогенних елементів відбувалося на 4 добу експерименту. За інших концентрацій біопрепарату утворення азоту амонійного/фосфатів для всіх овочевих відходів набагато нижча (окрім концентрації біопрепарату 100 мл/кг): 25 мл/дм³ – до 30/110 мг/ дм³; 50 мл/дм³ – до 61/240 мг/дм³. Але, якщо, також порівнювати співвідношення концентрацій біопрепарату 75 мл/кг та 100 мл/кг видно, що 75 мл/кг – оптимальна концентрація за якої утворюється азотисті компоненти та фосфати для всіх овочевих відходів. Тому збільшення концентрації біопрепарату «Байкал ЄМ–1» до об'єму 100 мл/кг – економічно недоцільно.

Таблиця 1

Дослідження біоконверсії морквяних відходів в залежності від концентрації біопрепарату «Байкал ЄМ–1»

Час/ доба	Морквяні відходи			
	Концентрація біопрепарату «Байкал ЄМ–1» мл/ кг			
	25	50	75	100
	азот амонійний/фосфати, мг/дм ³			
1	9/35	19/71	32/231	34/149
2	22/58	35/124	65/289	67/302
3	30/110	61/240	91/520	94/523
4	42/112	62/243	94/525	96/526
5	42/113	63/244	95/526	99/527

Трохи менші концентрації у відходах буряку у порівнянні з картоплею: азоту амонійного 80 мг/дм³, фосфатів 477 мг/дм³ на 3-4 добу за концентрації біопрепарату «Байкал ЄМ–1» 75 мл/кг (табл.2).

Таблиця 2

Дослідження біоконверсії бурякових відходів в залежності від концентрації біопрепарату «Байкал ЄМ-1»

Час/ доба	Бурякові відходи			
	Концентрація біопрепарату «Байкал ЄМ-1» мл/ кг			
	25	50	75	100
	азот амонійний /фосфати,мг/дм ³			
1	6/37	10/81	21/137	23/139
2	16/47	27/104	55/250	56/255
3	20/101	41/205	80/477	84/480
4	20/104	42/212	81/479	84/481
5	21/104	43,9/212	82/480	84/481

Найменшу концентрацію спостерігали у картопляних відходах: азоту амонійного 73 мг/дм³ та фосфатів 401 мг/дм³ на 3добу за концентрації біопрепарату «Байкал – 1М» 75 мл/кг (табл.3).

Таблиця 3

Дослідження біоконверсії картопляних відходів в залежності від концентрації біопрепарату «Байкал ЄМ-1»

Час/ доба	Картопляні відходи			
	Концентрація біопрепарату «Байкал ЄМ-1» мл/ кг			
	25	50	75	100
	азот амонійний/ фосфати,мг/дм ³			
1	5/24	10/50	17/111	18/114
2	17/44	28/03	46/208	47/210
3	26/84	44/190	73/401	75/404
4	28/98	44/200	73/420	75/421
5	29/98	45/201	74/21	75/422

Паралельно з щодобовим визначенням вмісту біогенних елементів в овочевих вичавках, проводили контроль виділення біогазу та зміни показника рН за різних співвідношеннях біопрепарату «Байкал ЄМ-1» до загальної маси використаних відходів (25,50,75, 100 мл/кг) з метою визначення оптимального часу біоконверсії (табл.4).

Таблиця 4

Дослідження біоконверсії овочевих відходів у біогаз в залежності від концентрації біопрепарату «Байкал ЄМ-1»

Час/ доба	Морквяні відходи				Бурякові відходи				Картопляні відходи			
	Концентрація біопрепарату «Байкал ЄМ-1» мл/ кг											
	25	50	75	100	25	50	75	100	25	50	75	100
Кількість біогазу, об.%												
1	1	2	5	3	1	3	8	7,7	1	8	10	10
2	6	22	30	29	4	32	45	43	3	30	53	50
3	7	27	45	43	4	40	67	65	5	42	93	79
4	10	32	47	47	9	39	82	82	7	40	97	88
5	11	40	53	51	10	57	85	84	8	58	98	86

Показано, що в результаті зброджування картопляних відходів впродовж 5 діб на третю добу виділилося дуже велика кількість біогазу до 93об.% за концентрації біопрепарату 75 мг/кг, менше при зброджуванні бурякових – 67об.% та морквяних відходів 45об.%. При цьому спостерігали зниження рН від нейтральних 7,2-7,5 до кислих значень 3,5-5,2. За інших концентрацій біопрепарату інтенсивність синтезу біогазу для всіх овочевих відходів низька: 25 мг/кг від 2 до 10%; 50 мг/ кг від 27 до 58%; 100 мг/ кг від 43 до 79%.

Отже, показано, що оптимальним співвідношенням концентрації біопрепарату «Байкал ЄМ-1» для біоконверсії овочевих відходів з отриманням біоорганічних добрив та біогазу є 75 мг/кг. Недоцільно збільшувати концентрацію до 100 мг/кг, тому що кількість вмісту азоту та фосфору суттєво не збільшується. Використання концентрацій 25, 50 мг/кг – є недостатньою.

Список літератури

1. Ресульєва Н.Ш. Перспективи рослинних відходів для виробництва енергії в Україні. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 4(20). С.179-189.
2. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження КМУ від 08.11.2017 р. № 820-р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80>
3. Леонтьев С.В., Леснов А.П. Актуальность переработки отходов растительного происхождения. *Эффективное животноводство*. 2011. № 8. С.76–77.
4. Биопрепарат из эффективных микроорганизмов для деградации органических отходов: пат. 2347808 РФ, МПК⁷ С 12 N 1/20, А 01 N 63/00. № 2007129820/13; заявл. 06.08.07; опубл. 27.02.09, Бюл. № 17. 13 с.
5. Таширева Г. О., Таширев О. Б. Притула І. Р. Перспективи створення промислових біотехнологій синтезу біоводню при мікробному зброджуванні багатокомпонентних харчових відходів. *Водень в альтернативній енергетиці та новітніх технологіях* /за ред. В.В. Скорохода, Ю.М. Солоніна. Київ.: «КІМ». 2015. С.17-23.
6. КНД 211. 1.4. 030-95. Фотометричне визначення амоній – іонів з реактивом Неслера: Введ. 25. 04. 95. К.: Технічний комітет з стандартизації ТК-82. 1995. 7 с.
7. РНД 09 – 05 – 2002. Фотометричне визначення фосфатів у стічних водах.